RUH VE BEDEN

HACI AHMET KAYHAN

Bismillahirrahmanirrahim:
“Allah’ın Rahman ve Rahim ismiyle başlıyoruz.”

Kul Rabbi bi zidni ilmen, fehmen:
"Allahım, maddi-manevi aklımı, zekamı arttır."

ÖNSÖZ

Ruh ve bedeni göz önüne alalım.

Beden mi ruhu işletiyor, ruh mu bedeni işletiyor?

Ruh olmasa beden ne yapar?

Beden olmasa, ruh olgunlaşmak için nereye yönelir?

Ruh için beden çok kıymetlidir. Beden için de ruh, aynı şekilde kıymetlidir. Beden ruhun bineğidir.

Bedenle ruhu bir arada işleten nedir?

Akl-ı selim (sağduyu, sağlıklı ve dengeli düşünme), kalb-i selim (temiz gönüllü)dir.

İnsanda beş duyu vardır: Görmek, işitmek, tatmak, koklamak, dokunmak.

Bu beş duyuyu insan, gene ancak akl-ı selimle anlar. Ruh ile beraber bu duygular, bir hayvanda da mevcuttur. İnsan, hayvan ve bitki aleminin üstüne, akl-ı selimle çıkar.

Cenab-ı Allah, insanı akıl ile bütün varlıklara üstün kılmıştır. Allah'ın verdiği akıl olmasa Âdemoğlu bitkiler gibi yaşar.

İnsanlar, ulvi akl-ı selimle, kalb-i selimle yeryüzüne hakim kılınmıştır. Bununla beraber, Kur'an-ı Azimüşşan'a ayet-i kerime ile, hadis-i şerif ile uyması gerekmektedir ki, bu akl-ı selime ve kalb-i selime ulaşabilsin.

Bayramdan bayrama okuduğumuz Tekbir şöyledir:

Allahu ekber, Allahu ekber

Lâ ilahe illallahu vallahu ekber,

Allahu ekber ve lillahil hamd.

Ezan-ı Muhammedi'de ve beş vakit namazda daimi olarak bu tekbire devam ediliyor. Tekbir'de 99 Esma'dan ikisi, 11 kere geçiyor.

Beş vakit namaz, toplam kırk rekat eder. Bir rekatta 6 *Allahu Ekber* geçiyor. 6'yı 40'a vurursak, 240 defa "Allah," 240 defa da "Hu" demiş oluyoruz ki, toplam 480 eder. Her vakitte 99 da tesbih çekiliyor. Demek ki, yalnızca bunları sayarsak, beş vakit namazda toplam 1000'e yakın Esma zikredilmiş oluyor.

Bilindiği gibi, "Namaz, müminin miracıdır."

• • •

Elinizdeki kitap, ayet-i kerime ile, hadis-i şerif ile birlikte bir inanç sohbetidir. Yazması bize aitse, okumanız da size aittir. Okuyana, dinleyene karşı bir kusurumuz ya da eksiğimiz varsa, affedin.

Birçok arkadaşlarımın bu kitaba emeği geçmiştir. Kendilerine burada teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Hacı Ahmet KAYHAN
Haziran 1991

(Malatya'nın Pötürge İlçesi Mako-Aktarlar Köyünden, Ali-İsmail Oğullarından
Ali Oğlu Hacı Ahmet Kayhan, 1930'da Ankara'ya gelmiş, 03-08-1998 yılından beri Kayaş
Kızılcaköy Hacı Ahmet Kayhan Camisinde kabri ziyarete açıktır.)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
NAMAZA ÇAĞRI	2
GİRİŞ	5
EY ADEMOĞLU	11
DUA	12
PEYGAMBER EFENDİMİZİN DUASI	14
"İSLAM" NE DEMEKTİR?	15
İSLAM VE SÜNNET	16
KALP EVİNİN ANAHTARI	19
KAZA,KADER,ÖLÜM	28
EVRADI ŞERİFE VE AÇIKLAMASI	54
ÇOCUK VE GENÇTE DİNİ DUYGUNUN VARLIĞI	63
99 ESMAÜL HÜSNA	68
PEYGAMBERLER TARİHİNE GİRİŞ	89
FAYDALI BİLGİLER	100
MUHAMMEDİYET ÜNİVERSİTESİ	104
HAK VE HAKİKAT	117
GURUR VE KİBİR	128
TASAVVUF GERÇEĞİ	140
TARİKAT ZAMANI	144
NAKŞİ'NİN SYRÜ SÜLUKÜ	157
YA RESULALLAH	170
NEFS MERTEBELERİ	174
SEÇME HADİSLER	184
ALLAH İNSANI NİÇİN YARATMIŞTIR	185
İNSANIN YARATILMASI	187
HABİBİ KİBRİYA	193
HAZRETİ ADEM VE HAVVA	195
RUHUN MAHİYETİ	201
HERMETİZM	106
GÜLDEN DÜŞEN YAPRAKLAR	220
İLAHİ AŞK	227
HİÇSİN	251
GEZGİN	256
GÖNÜL BAHÇESİNDEN GEZİNTİLER	261
RİYAZET	298
AH EDEP	309
MARİFET MAKAMININ TEVHİD ANLAYIŞI	308
TASAVVUFA GÖRE İNSAN	323
SEN SENİ BİL SEN SENİ	328
NİYAZİ MISRİ'DEN SEÇMELER	333
SIRLARIN SIRRI	343
İNSANI KAMİL	349
MEVLANA'DAN SEÇMELER	371
İLAHİ ARMAĞAN	379
YUNUS'DAN DÖRTLÜKLER	399
SOHBETNAME'DEN SEÇMELER	404
SEVMEK VE SEVDİRMEK	427
İMAMI ALİ HZ.'NİN MEKTUBU	439
BARIŞA DAVET	454

NAMAZA ÇAĞRI

Allah u ekber Allah u ekber,

Allah u ekber Allah u ekber,

Eşhedü en La İlahe İllallah

Eşhedü en La İlahe İllallah

Eşhedü enne Muhammedün Resulullah

Eşhedü enne Muhammedün Resulullah

Hayye ales Salah, Hayye ales Salah,

Hayye alel Felah, Hayye alel Felah,

Allah u ekber Allah u ekber,

La İlahe İllallah.

GİRİŞ

1. Mirac

Bildiğiniz gibi birçok peygamberler, ayrı ayrı mirac yapmışlardır. Biz bunları burada ayrıntılı olarak vermeyecek, özetlemekle yetineceğiz. Namazsız peygamber olmadığı gibi, miracsız peygamber de olmamıştır. Birçokları da iki kere miraca çıkmışlardır.

Hz. Adem Aleyhisselam miracını Allah tarafından kendisine ruh verildiği vakit yapmıştır. İkinci miracını ise Hz. Havva validemizle birlikte, Arafat dağında yapmıştır.

İdris Aleyhisselam miracını, "Biz onu güneşe raptettik," (Meryem, 19:57) ayet-i şerifine uygun olarak yapmış ve bir daha geri gelmemiştir.

Nuh Aleyhisselam, kendi adıyla birlikte anılan Tufan sırasında, Allah'ın emriyle yaptığı gemide mirac etmiştir.

Hz. İbrahim Aleyhisselam, iki mirac yapmıştır. Birincisi kendisini ateşe attıkları vakit, ikincisi ise ciğerparesi İsmail Aleyhisselam'ı keseceği vakit olmuştur. Bunların ikisi de çok önemli noktalardır.

Hz. Yunus Aleyhisselam'ı balık yuttuğu vakit, Cenab-ı Allah kendisine ilham yoluyla, *"La ilahe illa ente, Sübhaneke, inni küntü mine'z-zalimin,"* (Enbiya, 21:87) ayet-i kerimesini bildirdi. Kendisi bu ayet ile, balığın karnında mirac yapmıştır.

Davud Aleyhisselam'ın oğlu Sultan Süleyman Aleyhisselam, peygamberlik için babasına iki münacatta bulundu. Babasına dedi ki: "Cenab-ı Allah bana peygamberliği hem maddi, hem manevi alanda ihsan ederse kabul ederim." Süleyman'ın bu sözleri, Cenab-ı Allah'ın hoşuna gitti ve dileği kabul edildi. Onun miracı bununla oldu, çünkü kendisi böyle diledi.

Musa Aleyhisselam'ı ele alırsak, o da iki mirac yaptı. Birinci miracında, annesi doğar doğmaz onu bir sandığa koydu, ırmağa saldı. İkinci miracını ise Tur-u Sina'da (Sina Dağı'nda) yaptı.

İsa Aleyhisselam'ın da iki miracı vardır. Birincisinde, annesi Meryem'den, "Sen nasıl hamile kaldın?" diye sordular. Hz. İsa, annesinin karnından cevap verdi: "Anamın sözü doğrudur, anamı dinleyin." İkincisi ise çarmıha çakılma olayı sırasında olmuş, İsa Aleyhisselam ruhen mirac etmiştir.

Hepimizin bildiği gibi Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun), bütün peygamberlerinkinden üstün olan Mirac-ı Nebi'sini yaptı. Kendisi, yedi kat semayı aşarak Cenab-ı Hak ile sözleşmiş, yedinci katta miracını yapmıştır. Ümmetine ve bütün insanlığa büyük bir müjde ile dönmüştür. (Bir rivayete göre yatağına döndüğü vakit, yatağı henüz soğumamıştı.)

2. İlm-i Ledün

Bildiğiniz gibi İlm-i Ledün, Cenab-ı Hakk'ın izni ve emriyle, bütün yer ve gökleri kaplamıştır. Acizane olarak biz, bunu burada izah edemeyiz. Yalnız, birkaç tane şifre vermekle yetinelim.

Ledün İlmi'ni bütün peygamberler bilir mi, bilmez mi?

Rivayete göre Zülkarneyn *(Büyük İskender)*, ebedi olarak yaşayabilmek ve ölmemek için, gene Ledün İlmi'nin bir işaretiyle, bütün ordusunu toplayıp Ab-ı Hayat'ı *(ölümsüzlük suyunu)* aramaya çıktı. Epeyce aradıktan sonra bir gün, iki nefer, bulurlarsa haber vermek üzere ordudan ayrılarak keşfe çıktılar.

Öğle vakti bir ırmak kenarına geldiler. Yemek yemek için, kurutulmuş balıklarını çıkartıp yemeğe başladılar. Balığın kalan iskeletini suya attıklarında, onları hayretler içinde bırakan bir şey oldu. İskelet tekrar et ve can kazanarak, onların gözüne diri bir balık şeklinde göründü.

İçlerinden "Hızır" diye bilineni, bir balığı soydu, etini yedi, iskeletini kuyruğundan tutarak suya batırdı. Balık tekrar canlanarak elinde oynamaya başladı. Arkadaşı İlyas'a, "Biz ab-ı hayatı bulduk," dedi. O sudan içtiler, atlarına da içirdiler. Beşeri sıfatları gitti; ulvi, ilahi bir sıfata büründüler.

Hikaye, bu. Şimdi hakikate geçelim:

Bu su, bir akarsu idi, bir ırmaktı. Bundan içen insanların hepsinin Hızır ve İlyas gibi olmaları gerekirdi. Fakat her iki arkadaşın da *maksadı ab-ı hayat olduğu için*, ancak o ikisi miraclarını o sudan yaptılar, yapabildiler.

Hikaye devam eder:

İki arkadaş, Zülkarneyn'in ordusuna dönüp oraya kavuştular. Ancak keşfettikleri sırrı Zülkarneyn'e söylemediler. Buna karşılık, ordudan ayrılıp geri dönmek için izin istediler. Zülkarneyn buna müsaade etmedi, çünkü bu iki kişiyle başlayarak ordunun dağılmasını istemiyordu. Fakat o izin vermediği halde Hızır ve İlyas, ordudan ayrılıp yola çıktılar. Zülkarneyn, bütün ordusuyla birlikte peşlerine düştü, ordusuna onları yakalamayı emretti. Fakat yakın bir takip sırasında ikisi de birdenbire gözden kayboldu.

Yer mi yuttu, semaya mı çıktılar?

Zülkarneyn'in askerleri her ne kadar onları aradılarsa da bulamadılar, geri döndüler. Zülkarneyn'e durumu bildirdiler.

O zaman Zülkarneyn, dedi ki:

– Ben, ölmeyeceğim diye kendimi de, ordumu da bu zahmete soktum. Ab-ı hayat onlara nasipmiş. Ben de ancak Cenab-ı Hakk'a karşı isyan etmiş oldum

Şimdi sözü, Musa (Selam Üzerine Olsun) 'la Hızır'a getirelim.

Musa (Selam Üzerine Olsun) , Cenab-ı Hakk'ın izniyle, zahir ve batın ilimlerinde çok yüksek bir dereceye gelmişti. Böyle olduğu halde Cenab-ı Hak kendisine şöyle buyurdu:

– Ya Musa, İlm-i Ledün'ü öğreneceksin.

Hz. Musa, sordu:

– Allahım, İlm-i Ledün, bana verdiğin zahir ve batın ilminin dışında mı?

Cenab-ı Hak cevap verdi:

– Ey kulum Musa, Ledün İlmi'nin bütün ilimlerden bir üstünlüğü vardır. Onu da öğren. İki denizin birleştiği yere (Kızıldeniz kenarındaki belli bir iskeleye) git, şu şekilde bir adam göreceksin. Ona, "Ben Cenab-ı Allah'ın izniyle sizden İlm-i Ledün'ü öğrenmeye geldim," de.

Cenab-ı Hakk'ın tarif ettiği adam Hızır (Selam Üzerine Olsun) 'dı. Musa (Selam Üzerine Olsun) gitti ve tarife uygun olarak, Hızır (Selam Üzerine Olsun) 'ı gördü. Selamlaştı, yukarıdaki emri kendisine söyledi. Hızır (Selam Üzerine Olsun) :

– Biz de Allah'ın emriyle burada seni bekliyorduk, dedi.

Arkadaş oldular, hemen bir gemiye bindiler. Musa (Selam Üzerine Olsun) , büyük bir peygamber olduğu halde Hızır (Selam Üzerine Olsun) 'ın emrine girdi. Gemi denizde ilerlerken, bir ara Hızır, Musa (Selam Üzerine Olsun) 'a dedi ki:

– Seninle biraz aşağıya inelim.

Geminin alt katına indiler. Hızır, Hz. Musa'ya:

– Şu çekici al, şu demir ile gemiyi del, dedi.

Hz. Musa itiraz etti:

– Gemide bu kadar insan, hayvan var.

Hızır (Selam Üzerine Olsun) :

– Sen sabırlı ol, del.

Su, geminin alt katını istila etti. Biraz sonra korsanlar, gemiye çıkarma yaptılar. Fakat bu zamana kadar su, geminin birinci katına çıkmıştı. Korsanlar bunu görünce, "gemi batıyor," diye kaçtılar, gemiyi

terkedip kendilerini kurtardılar. Öte yanda, gemidekileri de bir telaş almıştı. Gemi kaptanı, “Ne duruyorsunuz, gemiyi boşaltın,” diye emir verdi. Onlar gemiyi boşaltırlarken Hz. Musa, Hızır (Selam Üzerine Olsun) ile birlikte bir ağaç çivisini o deliğe çakıverdi. Su girişi durdu. Giren su da boşaltıldı, yollarına devam ettiler.

Musa’yla Hızır gemiden inerek başka bir kasabaya çıktılar. Gemiden inerlerken iskelenin kenarındaki bir sahada delikanlılar bugün de olduğu gibi top oynuyorlardı.

Onsekiz yaşında bir delikanlı ile Hızır (Selam Üzerine Olsun) yüzyüze geldiler. Hızır (Selam Üzerine Olsun) sert bir yüzle baktı. Genç, Hızır (Selam Üzerine Olsun) ’ın üzerine hücum etti. Gencin arkadaşları onları birbirinden ayırmaya çalıştılar. Hızır (Selam Üzerine Olsun) gencin boynundaki candamarına bir yumruk vurdu. Genç öldü, Musa’yla Hızır kargaşada kalabalığın içinden savuştular.

Akşam vakti bir kasabaya uğradılar. Hangi kapıyı çaldılarsa kimse onlara kapısını açmadı. Gecenin yarısı oldu.

Musa (Selam Üzerine Olsun) hem acıkmış hem de üşümüştü. Hızır (Selam Üzerine Olsun) ise Cenab-ı Allah’ın izniyle ab-ı hayatı içmiş olduğu için ona ne açlık, ne susuzluk, ne de soğuk tesir etmiyordu.

Bir arsada yıkık bir duvara rastgeldiler. Duvar, hemen devrilecek gibiydi. Hızır (Selam Üzerine Olsun) , Hz. Musa’ya dedi ki:

– Bu duvarı tamir edelim.

Musa (Selam Üzerine Olsun) :

– Sen ne yapıyorsun? Ben hem üşüdüm hem de acıktım. Bu şehirde kimse bizi evine almadı. Bir de şu yıkık duvarı yapmak istiyorsun!

Hızır (Selam Üzerine Olsun) :

– Sen bizim işimize karışma, bana yardım et, dedi.

Mecburen Hz. Musa, çalışmaya başladı. Taş duvarı onarıp düzelttiler. Hz. Musa maddi ve manevi olarak, Hızır (Selam Üzerine Olsun) ’a içinden kızmaya başlamıştı. Bunu dıştan da belli etti:

– Sen ne yapıyorsun?

Hızır (Selam Üzerine Olsun) şöyle cevap verdi:

– Ya Musa, sen acele ettin. Üç misale dayanamadın. Şimdi sana bunların açıklamasını yapacağım:

1. Biz gemiyi deldik. Gözünle gördün, ileride gemiyi korsanlar istila etti. Hem gemiyi soyacaklar, hem de bizleri öldüreceklerdi. Gemi sahibinin parası helaldi. Acıdım ve onları kurtardım.

2. Öldürdüğüm genç, o şehirdeki bir beyin oğluydu. Babasına, anasına karşı isyan ediyordu. Halka karşı da bir isyan ve horlama içindeydi. Yarın öbürgün başa geçse halka çok zulüm yapacaktı. Bir kişinin yüzbin kişiye zararı dokunacağına, bir kişi öldürdük, diğerleri yakayı kurtardı.

3. Bu yıkık duvara gelince: Bu evi yapan temiz bir adamdı. Helal parasıyla bu evi yaptı. Geri kalan parayı bir küpçüğe koydu, tamir ettiğimiz duvarın dibine gömdü. Temelin altında, işte şuradadır.

Baba, ana öldü, ev yıkıldı, çocukları amca yanına aldı. Henüz ufaklar. Onlar amcalarından ayrıldıktan sonra bu arsaya ev yapacaklar, bu para onlara nasip olacak.

Hızır sözlerine devam etti:

– Yaptığımız işin sırrını anladın zannederim. Sen acele ettin. Arkadaşlığımız buraya kadar, ayrılıyoruz.

Hızır, Musa (Selam Üzerine Olsun)'a elini uzattı, tokalaştı. Musa (Selam Üzerine Olsun) feryada başladı. Ağladı:

– Beni burada bırakırsan ben nereye gideceğim? Yol bilmem, iz bilmem. Beni terketme!

Hızır (Selam Üzerine Olsun):

– Sen merak etme. Akıllı olursan daima beraber olacağız. Elini bana ver, gözünü yum; aç dediğim zaman aç.

Hz. Musa elini uzattı. Hızır (Selam Üzerine Olsun), "gözünü yum," hemen ardından da, "aç," dedi. Musa (Selam Üzerine Olsun) baktı ki kendi evinin önünde.

Buna Allah'ın izniyle, lütfu ve ihsanıyla yer değiştirmek *(tayy-ı mekan)* adı verilir.

Allah'ın izni ve Allah'ın Resulünün müsaadesiyle Hz. Fahr-i Kainat Efendimizin ümmetinden birçok veliler Hz. Hızır ile arkadaşlık yapmıştır. Ve hala yapmaktadırlar.

Bir misali size arz edeyim:

Biz fakir, 2. Dünya Harbinde, Malatya'nın Pötürge ilçesi, eski adıyla Mako, yeni adıyla Aktarlar köyünde bulunmaktaydık. Haziran'ın 20'sinde mürşidim Hacı Ahmet Efendi Hazretleri'ni ziyaret etmeyi arzuladım. Aramız beş saatti. Gideceğim yolun da yarısı çıkış, yarısı iniş idi.

Dağın zirvesine çıktım. Yorulmuştum. Şöyle diz üzerine bir nefes alayım, dedim. Yukarıdan aşağıya doğru seyre koyuldum. Biri erkek, biri hanım iki kişi, hayvanlar için ot biçiyorlar, bir yandan da el şakası yapıyorlardı. Gözüm onlara kaymışken, Efendim Hazretlerinin sesini işittim:

– Elin oynaması senin nene lazım?

Hemen kalktım, o tarafa bir daha bakmaksızın yoluma devam ettim. Ancak evden hareket ederken niyetim, dileğim, "Bugün dağda, yolda Hızır'ı göreceğim," şeklinde idi. Dağı aşıp inişe geçtiğimde iki kişiye, önlerinde hayvanları, tanıdıklardan bir karı-kocaya rastgeldim. Merhaba, hoş beş ettik ve ayrıldık.

"Bunlar Hızır olamaz. Hızır tek gezer, tek yaşar," dedim. Ve Efendimin Hane-i Saadeti'ne kadar da bir daha kimseye rastgelmedim.

Hemen misafir odasına çıktım. Kendisi yalnız başına oturuyordu. Selam ettim, hürmetle mübarek ellerinden öptüm. Hal-hatırdan sonra hemen buyurdular ki:

– Sizin taraftan bir Hamit Efendi vardı, iki gündür burada bekliyor. (Ben bu adamı tanıyordum.) "Hacı Efendi, sen bana Hızır'ı göstermeden ben buradan gitmem," diye tutturdu. Bir türlü gitmedi, ben de sen gelmeden yarım saat evvel kovdum ve kapıyı kapattım. Ve sen geldin. Acıdım zavallıya. Hızır'ın yanında oturuyor, gelip gidiyor, daha da Hızır'ı soruyor.

Siz olsaydınız, bu kelamdan ne anlardınız?

Fakaat... Ben fakir Ahmet Kayhan, hiçbir şey anlamayarak, aklıma gelmedi ki hiç olmazsa tekrar bir elini öpeyim.

Siz kardeşlerim, benim gibi gaflette kalmayın. Gördüğünüz insanları, sevdiğiniz insanları, onların maiyetinde sevmeye ve anlamaya çalışın.

Bu sözlerim sizlere garip ve yabancı gelmesin. O ki velidir, İnsan-ı Kamil'dir: her an Hızır (Selam Üzerine Olsun)'la beraberdir.

Hacı Ahmet Kayhan

EY ADEMOĞLU

Bismillahirrahmanirrahim,

La ilahe illallah, Muhammedun Resulullah.

Ey ademoğlu, Ey insanoğlu;
bizi yaratan Allah'ın emirlerini tutmak mecburiyetindeyiz.
Çok nazikane dikkat edelim.

— Ey insanlar, sizler sizi yaratan Allah'ınızdan korkuyor musunuz?

— Evet, O'ndan başka gidecek yerimiz yok.

— Allah'ınızı bildiğinizden dolayı teşekkür ederim. Bizi yaratan Allah'ın insan olarak bize çok emirleri var. Emirlerle nasılsınız?

— Biz onları yapmıyoruz. Emirlerini gerektiği gibi yerine getiremiyoruz.

— Peki, bizi yaratan Allah'ı seviyor musunuz?

— Allah'tan başka sevilecek ne vardır?

— Emirleri ile nasılsınız?

— Biz onları gerektiği gibi yerine getiremiyoruz.

— Öyleyse her iki noktada yalan söylemiş oluyorsunuz. Allah'tan korkan ve Allah'ı sevenin Allah'a secde etmesi gerekir. Allah'a secde etmeyen bir kimsenin iman ve itikadı zayıftır. Hayali olarak, bir meyvayı yemeden lezzetini anlayabilir misiniz? Boş kalple, kuru lafla Allah'ı bilmek, anlamak boşuna bir hayaldir. Allah'a iman edip inanmak, İslam'ın beş, imanın altı şartını yerine getirmek genel olarak gereklidir. Allah ve Allah'ın Resulü Hz. Muhammed Mustafa yardımcımız olsun. Amin.

Hz. Adem Aleyhisselam'dan kainatın efendisi Hz. Muhammed Mustafa'ya kadar insanlık alemine, her zamana, her kavime birer Peygamber gönderilmiştir. Cenab-ı Allah Celle Celaluhu yarattığı insanlara emirlerini bildirmek için Peygamberler vasıtasıyla, insanlarla özlü sohbetler etmiştir. Sohbetin özünü ve emirlerini kullarına, yaratıklarına 4 muazzam kitap ve 100 suhuf ile bildirmiştir. Her kavime peygamberler vasıtasıyta, Cenab-ı Allah'a hulusü kalp ile inanıp Cenab-ı Allah'ın ilahi emirlerini maddi manevi yerine getirmesi zorunluluğu doğmuştur. Zebur, Tevrat, İncil, Kur'an-ı Azimüşşan'da insanlık üzerine olan emirler bildirilmiştir. Cenab-ı Allah maddi manevi özünü ve gerçeğini kullarından esirgememiştir. İnsan olarak yaşamak, biraz dikkat ve tefekkür etmemiz gerekmektedir.

Lillahil Fatiha

DUA

Dua ahlaktır. Bizlere beyan olunan bu dua,
bütün insanlığın ortak malıdır.

Allahım,

Lütfet ki gittiğimiz her yere barış götürelim;

Bölücü değil, bağdaştırıcı olabilelim.

Nefret olan yere sevgi,

Yaralanma olan yere affedicilik,

Kuşku olan yere inanç,

Ümitsizlik olan yere ümit,

Karanlık olan yere aydınlık

Ve üzüntü olan yere sevinç saçıcı olmayı bize lütfet.

Allahım,

Kusurları görenlerden değil, örtenlerden;

Teselli arayanlardan değil, teselli edenlerden;

Anlayış bekleyenlerden değil, anlayış gösterenlerden;

Yalnız sevilmeyi isteyenlerden değil,

Sevenlerden olmamıza yardım et.

Yağmur gibi hiçbir şey ayırdetmeyip

Aktığı her yere canlılık bahşedenlerden;

Güneş gibi hiçbir şey ayırdetmeyip

Işığıyla tüm varlıkları aydınlatanlardan;

Toprak gibi her şey üstüne bastığı halde

Hiçbir şeyini esirgemeyip

Nimetlerini herkese verenlerden;

Ve gece gibi, ayıp ve kusurları sarıp örten,

Alemin dinlenmesine imkan hazırlayanlardan olmayı

bize lütfet.

Alan değil, veren ellerin;

Affedici olduğu için affedilenlerin;

Hak ile doğan,

Hak ile yaşayan ve Hak ile ölenlerin

Ve sonsuz yaşamda yeniden doğanların

Safına katılmayı bize nasip eyle.

AMİN.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN DUASI

Alemlere rahmet olan sevgili Peygamberimiz'in (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)
aşağıda yer alan dualarından bir kısmı ile
Allah bütün müslümanları İslam'ın şuuruna erdirsin.
Oku... Şuuruna er... Ve şuurlandır...

Allahım, azabından rızana, affına, Senden yine Sana sığınıyorum. Sen kendini yücelttiğin gibi ben Seni yüceltemem.

Allahım, doğu ile batıyı birbirinden uzak tuttuğun gibi, beni de günahlardan uzak tut.

Allahım, sonunda küfür olmayan bir iman ve yakin, dünya ve ahirette şerefini kazandıracak bir rahmet ihsan et.

Allahım, bize bizimle günahlarımız arasında engel meydana getiren bir korku, cennete ulaştıracak bir itaat, dünya musibetlerini kolaylaştıracak bir inanç ver.

Allahım, hayatımı her türlü hayrın artmasına, ölümümü her türlü kötülükten kurtuluşa vesile kıl.

Allahım, korkmayan kalpten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefsten ve fayda vermeyen ilimden Sana sığınırım.

Allahım, bizleri hidayette olan ve hidayete ulaştıranlardan eyle.

Erzel-i ömürden, cimrilikten, fakirlikten Sana sığınırım.

Sana ibadet etmede

Sana şükretmede

Seni zikretmede bizlere yardımcı ol...

Allahım, Sen affedicisin, bizleri de affet...

...Amin

İSLAM NE DEMEKTİR

Daha ileri noktalara geçmeden önce, bir an için "müslümanlık"tan ne kastedildiği konusu üzerinde durmakta, çeşitli yanlış anlamaları önlemek bakımından fayda vardır.

"İslam" sözcüğü, "teslim olmak, boyun eğmek" anlamlarına gelir. Ancak bu sözcüğün kapsadığı anlam, aynı kökten (yani S-L-M kökünden) türeyen diğer sözcüklere bakmadan tam olarak kavranamaz. Çünkü Arapça'da aynı kökten türeyen kelimeler birbirlerini tamamlayıcı ve bütünleyici anlamlar taşırlar. Bu nedenle, herhangi bir kelimeyi anlayabilmek için kökü aracılığıyla akraba olduğu bütün sözcükler topluluğuna bakmak gerekir. Bu sayede o kelime derinlik ve boyut kazanır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'in başka dillere tam olarak çevrilemeyişinin sebeplerinden birisi de budur.

Müslüman, "teslim olmuş, Allah'a ve onun buyruklarına boyun eğmiş kimse" anlamındadır. *Teslim*, "boyun eğme" demek olup, "emaneti yerine verme, tehlike ve afetlerden güvencede olma" anlamlarını da kapsar. *Selamet*, "esenlik, güvenlik, bütünlük, sağlamlık, kusursuzluk, korku ve endişeden uzak olma, kurtuluş, iyi sonuç" anlamlarını içerir. Aynı şekilde *selam*, "barış, rahatlık, sonu iyi ve hayırlı çıkma, ölümlülükten kurtulmak, dostluk" anlamlarına gelir. Bir kimseye selam vermek, ona barış, huzur ve bütünleşme (noksanlardan kurtulup tamamlanma) dilemektir. Cennet'ten de Kur'an'da *Dar-üs Selam*, yani "barış beldesi" olarak söz edilmiştir.

Salim, "sağlam, eksiksiz, korkusuz, güvenceye kavuşmuş, emin, bütünleşmiş, sağlamlaşmış" anlamlarındadır. *Selim* de gene "sağlam, kusursuz, doğru" karşılığında kullanılır. *Akl-ı Selim*, herkesin bildiği gibi "sağduyu, sağlıklı ve dengeli düşünme" demektir.

Gene aynı kökten türeyen *süllem*, "mirac" ile aynı anlamda olup, "merdiven" demektir ve insanı arıtıp aydınlatan, onu yücelten, gerçeğe eriştiren yöntemi ifade eder. *Müsellem*, "su götürmez; doğruluğu, gerçekliği herkesçe kabul edilmiş olan"dır.

Müsalemet, "barış içinde olma, barışıklık, huzurlu, iyi huylu, şefkatli ve merhametli olmak"tır ve bu kapsamı ile Peygamber Efendimizin Sünneti'ni özetleyip, bütün müslümanların Muhammedi ahlak ile ahlaklanmalarına işaret eder.

Teslim ve *tevekkül* sözcükleri üzerinde de ayrıca durmak gerekir. Öteden beri toplumumuzda bu kelimeleri, miskinlik bahanesi ve bağnaz bir kadercilik karşılığı olarak kullanma alışkanlığı yerleşmiştir. Oysa bu kelimeler hiçbir zaman tembellik, uyuşukluk, şeytana ya da nefsimizin dürtü ve heveslerine boyun eğmek demek olmayıp, Allah'ın buyrukları olan evren yasaları ile uyum içinde yaşamak ve ona göre hareket etmek demektir.

Zorlamamak, zor kullanmamak; kainatın akışına aykırı davranıp ona ters düşmemek demektir. Daha da açıkçası, insanın kendi çıkarı için evrenin yasalarını zorlamaya, saptırmaya kalkışmaması; Kainatın Yaratıcısı ile ve evrenle olan ilişkisini *bir çıkar ilişkisi olmaktan kurtarıp, bir hayret, hayranlık ve sevgi ilişkisi durumuna getirmesi* anlamına gelirler.

"İslam" sözcüğü ile ilintili olan bu kavramlar dizisinin önemini abartmak mümkün değildir. Çünkü bize, İslam dininin ne olup ne olmadığı hakkında en gerçekçi değerlendirme yolunu açmaktadırlar. İslam'ın gerçeğine ve yaşayan özüne en kestirme yaklaşımı, bu kavramlara bakmakla elde etmiş oluruz.

Yukarıda verilmiş olan çeşitli kelime anlamlarından kısa bir özetleme yapacak olursak: *Müslümanlık, huzura, güvene, ve esenliğe kavuşmak; iyi huylu, güzel ahlaklı olmak; arınıp bütünleşmek suretiyle mükemmelliğe ve kurtuluşa erişmek demektir.* Aynı zamanda bu hedeflere varmak için izlenecek, doğruluğu ve geçerliği su götürmez olan yolu ifade eder.

İSLAM VE SÜNNET

İnsanları en güzel şekilde yaratan Cenab-ı Allah, onları başıboş olarak bırakmamış, dünyada iyi, güzel ve dürüst bir hayat yaşayarak ahiretlerini de kazanabilmeleri için kitaplar göndermiş ve Resuller yoluyla da, kitaplarının anlaşılmasını, yaşanmasını, emir ve yasaklarına uyulmasını istemiştir. Kitapların insanlığa sunduğu dosdoğru yolu, ancak vahyin sınırları içinde yaşamaya da *Sünnet* denmiştir. Bu örnek yaşamı tümüyle kabul eden her mümin de "Ehl-i Sünnet" adını almıştır.

Nübüvvetle Sünnet içiçedir. Nübüvveti anlamayan insanın, Sünnet'i de anlaması mümkün değildir.

İslam Şeriatı iki büyük esasa dayanır: Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin Sünneti. İslamiyetin aslı Kur'an'dır. Doğru yolun kaynağı odur. Peygamber Efendimizin mucizesidir. Onun Peygamberliğinin senedi ve Kıyamet'e kadar geçerli olan bir alametidir. Sünnet ise, Kur'an'ın açıklaması, hükümlerinin izahı, prensiplerinin ortaya konmasıdır; Kur'an yasalarının tamamlayıcısıdır. Sünnet, Peygamber'den geldiği kesin olarak bilindiği zaman, uyulması her müslüman için gerekli olan bir kanun ve hidayet kaynağıdır.

Sünnetin bir bölümü, vahiy meleği Cebrail tarafından gelen açık bir vahiydir. Bir kısmı da ilham ile kalbe yansımasıdır. Diğer bir bölümü ise Hz. Peygamber'in içtihadına dayanır. Onun içtihadları Kur'an bilgisine, şeriat kurallarına, kalbini dolduran vahyin nurlarına ve Ledün İlmi'ne dayanır.

Cenab-ı Allah şöyle buyuruyor: "Oku, yaratan Rabbinin adıyla. O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku. Rabbin sonsuz kerem sahibidir. O Rab ki kalemle yazmayı öğretti. İnsana bilmediğini öğretti," (Alak, 96:1-5).

Resulullah her zaman bir içtihadda bulunur, Vahiy de, bu içtihadı sükut ile karşılarsa, bu, Allah'ın onaylaması olarak kabul edilirdi. Bu anlamda Resulullah'tan duyulan her şey, vahiy olarak kabul edilir. Nitekim Cenab-ı Allah şöyle buyuruyor: "Battığı zaman yıldıza yemin olsun ki, onun konuşması ancak bildirilen bir vahiy iledir," (Necm, 53:1-4).

Sahabe Kur'an'ı ezberlemiş, korumuş, ayetleri üzerinde düşünmüş ve İslam hukukunu kurmuşlar, onu Allah'ın indirdiği şekliyle kendilerinden sonra gelen Tabiun'a [Hz. Peygamberi sağ iken görmüş müslümanlarla (Sahabe) karşılaşmış, onlardan müslümanlığı öğrenmiş olanlar] ulaştırmışlardır. Tabiun da kendinden sonraki nesle ulaştırmıştır. Böylece her asırda büyük bir kitle, kendinden sonraki nesle nakletmiştir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Kur'an'ı Biz indirdik ve O'nu muhakkak Biz koruyacağız," (Hicr, 15:9). Bu söz gereğince Kur'an, hiçbir değişiklik, tahrif ve fazlalığa uğramadan bize kadar ulaşmıştır. Aynı şekilde Sahabe, Hz. Peygamberin Sünneti'ni de ezberleyerek, anlayarak, fıkhederek lafzı ile ve manasıyla kendilerinden sonra gelen Tabiun'a teslim etmişlerdir. Nakil bu şekilde devam etmiştir.

İslam dininin ikinci temeli olan Sünnet, Kur'an'ın açıklayıcısıdır. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Biz sana da Kur'an'ı indirdik, ta ki insanlara, kendilerine ne indirildiğini açıkça anlatasın ve ta ki onlar da düşünüp anlasınlar," (Nahl, 16:44). Yine Yüce Allah Hz. Peygamber için, "Şüphesiz ki sen dosdoğru yola iletmektesin. O yol, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın yoludur. Dikkat edin. İşler, sonunda Allah'a döner," (Şura, 42:52-53). Resulullah Efendimiz, Kur'an'ın ayetlerini bazan sözle, bazan davranışlarıyla, bazan da her ikisiyle birlikte açıklardı. Mesela, Mirac'la farz olan namazın rekat sayıları, nasıl kılınacağı, vakti, farzı, sünneti ve vacipleri Kur'an-ı Kerim'de ayrı ayrı zikredilmemiştir. Kur'an'la farz olan namazın bütün bu inceliklerini Peygamberimizin Sünneti açıklamıştır. Gene Kur'an'da, zekatın ne zaman vacip olacağı da açıklanmamıştır. Nisap miktarı, birimi ve nelere zekat düşeceği de belirtilmemiştir. Bütün bunları gene Sünnet belirlemiştir. Maide Suresi'nin 90. ayetiyle yasaklanan içkiyi içene verilecek cezayı, yine Sünnet açıklamaktadır.

İmam Evzai, İbn-i Atiyye'nin şöyle dediğini rivayet eder: "Hz. Peygamber'e vahy geliyor, Hz. Cebrail de bir vahyi açıklayan Sünneti beraberinde getiriyordu." İmam Ahmed de şöyle demiştir: "Sünnet, Kur'an'ı açıklar ve izah eder." İtibar sahibi bütün alimler, Sünnet'in dinde delil olduğunda ittifak etmişlerdir. Kur'an ve sahih Sünnet yani Hz. Peygamber'den geldiği tesbit edilen her şey, delildir.

Kur'an'da şöyle buyuruluyor: "De ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin," (Al-i İmran, 3:31). Öte yandan, Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Hayır, Rabbine andolsun ki, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip,

sonra senin verdiğin hükmü içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kabul etmedikçe, iman etmiş olmazlar," (Nisa, 4:65). Bu ayetler, Resulullah'ın hem Kur'an'la hem Sünnet'le verdiği hükümleri içine almaktadır. Gene ayete göre, Kur'an ve Sünnet'in getirdiklerini kabul etmek yetmez. Kalben de rıza gösterip inanmak ve iman etmek gerekmektedir.

Ebu Davud'un şu hadisi ne kadar önemlidir:

"Biliniz ki bana, Kur'an ve beraberinde bir misli verilmiştir. Haberiniz olsun ki yakın bir gelecekte, mal ve mevki ile mağrur olan birtakım ahmak kimseler şöyle diyecekler: 'Size düşen, Kur'an'a sarılmaktır. Onun helal dediğini helal, haram dediğini haram sayınız' diyerek, Sünnet'in terkine sebep olacaklardır."

Sünnetin terki, dinin yarısını yıkmaktır. Sünnetin terki, Kur'an ayetlerinin pek çoğunun anlaşılmaması demektir. Bu ise, dinin birinci temelini de zedeler.

İbn-i Abbas'ın anlatımında, Cenab-ı Peygamber veda haccında şöyle buyurur: "Size iki şey bıraktım. Onlara yapıştığınız müddetçe dalalete düşmezsiniz: Allah'ın Kitabı ve Peygamberin Sünneti..." Bu hadisten

anlaşılacağı gibi, hüküm çıkarmada Sünnet'e başvurmak, Kur'an'a başvurmak gibi zorunludur.

Sahabe, Sünnet ve Hadis'in dinde delil olduğu konusunda fikir birliğinde bulunmuşlar ve ona göre amel etmişlerdir. Kur'an'da zikri geçmeyen her konuda Sünnet'in getirdiği hüküm temel olur. Cenab-ı Allah, Kur'an-ı Mübin'de, "Resul size ne vermişse onu alın, neyi yasakladıysa ondan da kaçının," buyurur. Bu ayetle, Kur'an'da zikri geçmeyen her konuda Sünnet'in getirdiği hükme uyma zorunluluğu belirtilmiştir. Çünkü Sünnet çerçevesi içindeki her şey vahye dayanmaktadır. Bunun için vahye dayanan her hükümden her müslüman sorumludur. Peygamber Efendimiz Kur'an'ın hükümlerine karşı sorumlu bulunduğu için, onu Resul olarak kabul eden dinin sahipleri de aynı ölçüde sorumluluk altındadırlar.

Şüphe yok ki Kur'an, Sünnet'ten üstün bir noktadadır. Allah'a imanla Peygamber'e iman, Kur'an'da birlikte ifade edildiği için Sünnet Kur'an'dan kaynaklanmakta, gücünü oradan almaktadır. Kur'an'sız Sünnet, Sünnet'siz Kur'an anlaşılamaz. Çünkü ikisi bir bütündür.

Mesela, İslam'ın beş şartından birisi Hac'dır. Cenab-ı Allah bunu farz bir ibadet olarak Kur'an-ı Mübin'de bildirmiştir. Fakat Kabe'yi tavafın yedi kere olacağını, Safa ve Merve arasında sa'y yapılacağını Sünnet açıklar. Nereden bakılırsa bakılsın, Sünnet'in gerçekleşmediği yerde İslamiyet de gerçekleşmemektedir. Sünnet'e saygıyı yitiren insanın, şeytanın oyuncağı olacağı açıktır.

Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e Kur'an'ı vahyetmesinin amacını şu şekilde beyan etmiştir: "Ey Muhammed! Doğrusu, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye Kitabı sana hak olarak indirdik," (Nisa, 4:105). Ve yine Kur'an şöyle beyan etmektedir: "(Ey Muhammed!) Allah sana kitap ve hikmet indirmiş, sana bilmediğini öğretmiştir," (Nisa, 4:113). Buradaki "hikmet" sözü, İmam-ı Azam, İmam-ı Şafii ve onsekiz İslam alimi ve açıklayıcısına göre Sünnet'ten başka bir şey değildir.

Kur'an'daki her konuyu en mükemmel şekilde anlayan, gören, okuyan Resulullah'tır. Onu hem kendi zamanındaki insanlar hem de gelecekteki insanlar için, Kur'an anlatımına uygun, açık, kapalı, ayrıntılı, hükümlü, benzetmeli, kinayeli ve işareten açıklayan Cenab-ı Peygamber her türlü ilmin başı ve kaynağıdır. Alimlerin başları üzerinde onun mübarek ayak izleri vardır. Yalnız sözleriyle Kur'an-ı Mübin'i değil; davranışı, yaşayışı, açıklayışı ve tefekkürü ile de Sünnet-i Seniye'sinin esaslarını bildirmiştir.

"Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin," ayetinin önemli sırları vardır. Bu ayet, Resulullah'ın her halinin, hareketinin, sözünün, Allah'ın rızasına uygun olduğuna işaret eder. Eğer Allah'ı seviyorsanız, onun Resulüne de aynen uyacaksınız. Uyulmadığı zaman, Allah sevgisinden bahsedemezsiniz. Çünkü, Hadis de aynen Kur'an gibi herkese, her zaman ve şarta, her mekana hitap etmektedir.

Kur'an, içinde binlerce Kur'an taşır ve çok şeyi bir çekirdek halinde sunar. Hadis de bu açıdan böyledir. Çünkü, Kur'an ve Sünnet kültürü, Kur'an'la ve Sünnet'le bütünleşen İslam düşüncesini, İslam ahlakını ve İslam tavrını hayatımızın bütün bölümlerine geçirmek, işlemek ve yaymak demektir.

Sünnet'in olmadığı yerde İslam da yoktur. Yüce Allah, "Onun emrine *(işine)* aykırı davrananlar, kendilerine bir belanın yahut elim bir azabın dokunmasından sakınsınlar," (Nur, 24:57) buyuruyor. Sözde, fiilde, emir ve yasakta aynen ona uymanın ve onu örnek almanın gereğini bildiriyor.

Mümin olduğunu iddia eden her insan, Kur'an ve Sünnet'in içinde olmalıdır. Onu hayatına hakim kılmış olmalıdır. Bu da İslam'ın hükümlerine uymak, buyruklarını yerine getirmekle olur. İnsanların kalbini İslam'a ısındırmada Sünnet şarttır. Cenab-ı Allah, noksansız bir İslamiyet anlayışını cümlemize nasip etsin.

"İlim, ancak Allah katındadır.
Seni tesbih ederiz.
Bize öğrettiğinden başka ilmimiz yoktur.
Unuttuysak ve hata ettiysek, bizi cezalandırma.
Bize rahmetinle muamele et.
Resuller hürmetine duamızı kabul buyur."
Amin.

KALP EVİNİN ANAHTARI

(Maddi dünyada Allah'ın Evi, yani "Beytullah," Kabe'dir. Manevi dünyada ise Beytullah, insanın kalbidir. Evlerimizi nasıl temizliyor ve temiz tutuyorsak, kalbimizi de öyle temiz tutmamız gerekir. Her ev gibi, kalbin de bir giriş kapısı ve bir anahtarı vardır. Tevbe Suresi 18. ayetin belirttiği gibi: "Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namaz kılan, zekat veren ve Allah'tan korkan kimseler onarır." Kalplerin tamir ve temizlenmesi de, Allah'ı anmakla olur.)

Evet, evi sevmeye başladık ve O'nu anarak kapımızı bulduk. Sıra neye geldi dersiniz? Evin kapısının, yani kalpteki Basiret Gözü'nün açılmasına... İşte, bizim yolculuğumuzun başı da, bu kapının açılmasıyla başlayacaktır.

Bu kapının anahtarının Kelime-i Tevhid, yani *La İlahe İllallah, Muhammedun Resulullah* olduğunu biliyor muydunuz? Tevhid öyle bir anahtardır ki, gördüğünüz, bildiğiniz anahtarların hiçbirine benzemez. Bu anahtar üçgendir. Evet, üçgen olan bu anahtarın tabanını Kur'an ayetleri oluşturur. Kur'an'ın sayfalarını çevirecek olursanız, bakın ne dendiğini göreceksiniz: "Kur'an, kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yerleşen apaçık ayetlerdir," (Ankebut, 29:49). Bu kişiler, Tevhid'i önceden bilmiş kullardır.

Pekiyi, diğerleri ne durumdadır? Onları bir tarafa atacak mıyız? Elbette ki hayır. Hak Teala, hem bilen, hem de bilmeyen kullarının tümünü korumuştur. Hepsini düşünmüştür. Bilmeyenler de, bilenler de O'na dayanamazlar. Bilmeyenlerle Kendi arasını, onların tarafında karanlık perdelerle perdelemiş, bilenleri ise nur perdeleriyle perdelemiştir. İnsanların, hem karanlık, hem de nur perdelerinin, kendileri tarafından açılmasını isteyerek Kendisini bilmelerini istemiştir. Bunu istediği vakit de anahtarın tepe noktasına ulaşmalarını ve anahtarı bulmalarını öğütleyerek, bu arzusunu tüm kullarına ayırım yapmadan aşağıdaki ayetle bildirmiştir.

Ayeti okuyalım ve iyice düşünelim: "Ey insanlar, Allah'tan korkun. Herkes kıyamet günü için önceden ne göndermiş olduğuna baksın. Allah'tan korkun. Çünkü Allah, ne yaparsanız hakkıyla bilendir," (Haşr, 59:10).

O halde, bizlerin öncelikle anahtarı iyi bilmemiz gerekmektedir. Eğer, anahtarı bilemezsek, evimizin kapısı asla açılamaz. Anahtar, evimizin kapısına gireceğine göre, evimizle doğrudan bağlantılı demektir. Şimdi, "Allah" kavramından başlayarak, Kelime-i Tevhid'in insanın gönlüne girişini, kalbinin anahtarı oluşunu anlatmaya çalışalım.

Bu konudaki bilgiyi, Prof. Yaşar Nuri Öztürk'ün *"Kendi Dilinden Son Peygamber"* adlı eserinde verdiği, Acluni'den şu hadisle aktaralım.

Sahabilerden Cabir Hazretleri, Hz. Muhammed'den, "İlk yaratılan şeyden haber verir misiniz?" diyerek yanıt istemiştir. Hz. Muhammed'in bu soruya yanıtı şu şekilde olmuştur: "Allah, her şeyden önce kendi nurundan senin peygamberinin nurunu yarattı ey Cabir. Bu nur, ilahi kudretle Allah'ın istediği şekilde dolaşıp duruyordu. O zamanda ne Levh, ne Kalem, ne cennet, ne cehennem, ne melek, ne gök, ne yer, ne güneş, ne ay, ne cin, ne insan vardı. Allah, bütün bu varlıkları yaratmak istediğinde, Muhammedi nuru dört parçaya ayırdı. Birinci parçadan Kalem'i, ikinci parçadan Levh'i, üçüncü parçadan Arş'ı yarattı. Dördüncü parçayı ise, kendi içinde dört parçaya ayırdı. Bu parçaların birincisinden, Arş'ı taşıyan melekleri, ikincisinden Kürsi'yi, üçüncüsünden diğer melekleri yarattı. Dördüncü parça ise, ayrıca dörde ayrıldı. Bu dört parçanın birincisinden gökler, ikincisinden yerler, üçüncüsünden cennet ve cehennem yaratıldı. Son dördüncü parça ise yine dörde bölündü. Bunun ilk parçasından müminlerin gözlerinin aydınlığını, ikincisinden müminlerin kalplerini (Allah'ı bilmeyi), üçüncüsünden de ayrıca parçalara ayrılan bir nur yarattı ki, o da, *La İlahe İllallah, Muhammedun Resulullah*'tır."

Evet, böylece buraya kadar verdiğimiz bilgiyle anahtarı öğrenmiş olduk. Küçük bir özet yapacak olursak, Kelime-i Tevhid'in, insanın doğmasından ölümüne ve tekrar dirilmesine kadar, varoluşun temelini oluşturan bir kavram olduğunu görüyoruz. Kelime-i Tevhid; Allah, Hz. Muhammed ve kul arasında oluşan bir üçlü olgudur.

Buraya kadar insanı özetle, öz bilgilerle açıklamaya çalıştık. Şimdi, insanın kalbinde, onun evinde oluşan bu kavramın tanınmasına geçelim. Müthiş bir anahtar olan Kelime-i Tevhid bilinmedikçe evin kapısı, kalbin gözü açılamaz.

Buna küçük bir örnek vermek istiyorum.

Hepiniz ilaç kullanıyorsunuz ya da ilacı biliyorsunuz diyelim. Şimdi, şöyle bir soru yöneltelim: Herhangi bir "A" ilacını düşünerek soralım. Kim, en iyi şekilde "A" ilacını yapabilir, kim yapamaz? Tabii ki, ilacın nelerden meydana geldiğini, içinde neler olduğunu bilenler, onu kesinlikle doğru olarak yapabilirler. Bilmeyenler de, o ilacı yapamazlar. Son derece basit, öyle değil mi?

Gelelim Tevhid'e. Tevhid'in içerdiği değerler, insanın kalbinde, *La* ile başlar. *La* ile kişi, Fena alemi adı verilen Yokluk alemine girer. Bu girişte, evin temizliği başlamıştır. Basiret gözü, açılmaya başlar. Fena aleminden sonra bir başka aleme geçilir ki, bu Cezbe alemi olup, cesed ile ruhun, yani Alem ile Adem'in keşfidir. *İlla* kelimesiyle, üçüncü olarak Ölüm, yani, Kabz alemine girilir ki, burada sırlar görülmeye başlar.

Bu anlattıklarımızı şöyle düşünün: Anahtar yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlar, ilaç kabın içinde oluşmaya, belirmeye doğrulur. Kelime-i

Tevhid'de, Rahman, Rahim ve Allah kavramları bilinmeye başlar. Biz burada Tevhid'i anlatırken, evimizin kapısını açmaya çalışıyoruz, evimizle uğraşıyoruz. Sözün kısası evden çıkmak, o kadar kolay değil.

Evden çıkarken önce ne yaparsınız? Tabii ki giyinirsiniz, öyle değil mi? Giyinmeden sokağa, yola çıkmak olmaz. Biz burada giyinmekten söz ederken, batını ifadeyle bir şeyler anlatmaya çalışıyoruz. Bu ifadeyle bahsedilen giyim, kuşam, elbise nedir? Önce onu anlayalım. Hak Teala, "Kuvvet ve Kudretim benim elbisemdir," der. O halde giyim son derece önemli.

İnsan, neden kıyafet giyer? 1) Güzelleşmek, 2) Kendini korumak, 3) Kendini gizlemek için. Bu verdiğimiz hadis, Muhyiddin Arabi'nin *Fütuhat-ı Mekkiyye*'sindendir. "Kuvvet, giydiğim elbisedir ve sıfatımdır," der. Buradaki üç sıfatla, Alem meydana gelmiş, görünmüştür. Kuvvet giyimle korunmuş, Kudret ise Hakk'ı bilen kalplerin sıfatı olmuştur. Bunu giyenlere perde görevi yüklenmiştir. Yani, alim olanların akıllarına giydiği paltodur bu kavram. Kur'an'daki, "Allah'tan kulları içinde ancak ilim sahipleri korkar," (Fatır, 35:28) ayetiyle, hadisteki incelik verilir.

Şimdi, Kur'an sayfalarını çevirerek, nasıl giyineceğimize bir bakalım. Kur'an, "Ey insanoğulları! Her mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin..." (A'raf, 7:31) diyerek, tüm insanlara batını olarak evden çıkışta ilk yapılması gereken şeyi önerir. Ayetin devamında ise, en önemli iş olan, atılan her adımda, her davranışta, insanın önce kendisini bilmesini ve dengeyi sağlamasını önerir. Aynı ayet şöyle devam ediyor: "Yiyin, için fakat israf etmeyin, çünkü Allah müsrifleri sevmez," (A'raf, 7:31).

Giyim konusunu toparlayacak olursak: Kudret, Hakk'ı bilen insanların kalplerinin sıfatı olup, kendisini akılla belli eder.

İnsanlar, dünyada yaşarlarken, iki şekilde gelişirler: 1) Bedensel, 2) ruhsal olarak. Akıl, burada büyük rol oynamaktadır. Bu gelişme ise yavaş yavaş olur. Tıpkı bir okul gibi. Önce birinci sınıfı, sonra da onu takip eden sınıfları sırayla bitirirsiniz. Birinci sınıftan sonuncu sınıfa ara sınıf bilgilerini öğrenmeden atlayamazsınız. İşte Kur'an ayetlerinde de batını ifadeleri kavrayabilmek, sırayla olur. Bunu en iyi bilen Allah'tır. Her ayetin anlama ve açıklamasında, akıl bir palto giyer, kalp ise o paltonun sıfatıyla hareket eder. Kur'an, bu konuya şöyle bir açıklama getiriyor:

"Herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır ve unutturursak, onun yerine daha hayırlısını ve onun benzerini getiririz. Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmez misin?" (Bakara, 2:106).

O halde diyoruz ki, her şeyin başı akıldır. Akıl sahibi olana ne mutlu.

Artık giyindik, sokağa çıkmak üzere hazırız, kapımızı açtık. Şu ayeti hatırlayalım: "Ey İnsanlar! Nereye gidiyorsunuz?" (Tekvir, 81:26). Evet, bu batıni yolculukta, amacını bilmeden yola çıkmak olmayacağına göre, bir duralım. Amacımızı şu Kur'an ayetleriyle açıklayalım: "Doğrusu insanlar için ilk kurulan ev, Mekke'de, mübarek ve doğru yol gösteren Kabe'dir... Oraya yol bulabilen insana, Allah için Kabe'yi haccetmesi gereklidir," (Al-i İmran, 3:96-97).

Bir de Ebu Baid'den nakledilen Hz. Muhammed'in kudsi hadisini verelim. Bakın Allahu Teala ne diyor:

"Yeryüzünde benim meskenlerim mescidlerdir. Bu meskenlerdeki ziyaretçilerim de, onları ibadet ile onaranlardır. Müjde o kimseye ki, evinde temizlendi, sonra Benim evimde Beni ziyaret etti. Ziyaretçiye ikram, ziyaret olunana borçtur."

Bu verdiğimiz ayetlerin ışığı altında, yolculuğa çıkmaya hazırlanalım. Yolculukta bilinmesi gereken çok şey olacaktır. Oraya yol bulabilmek, kazasız belasız gidebilmek için, yapılması gereken çok şeyler olacaktır. Biz, yolculuk bölümüne giriş olarak, sizlere bunları şöyle vermeye çalışalım: Batıni anlamda oraya varmak, her şeyden evvel sabır ister. Sabırla Kur'an'ın nurunu, büyük küçük demeden dağıtmak, yani namazın şuuruna ererek öğretmek, vermek gerek. Mekke topraklarında ev yapmak, o evleri yaparak O'nun ululuğunu hissetmek gerek. Ancak, böyle yaptıktan sonra Hak Teala, o topraklarda kuluna ev nasib eder. Kendi evine batıni anlamda (yani Allah'ın katında) Mekke'de sahip olana, ancak o zaman Medine yolu görünebilir. Son olarak insan, *Kabe-i Muazzama*'ya şahid olabilir.

Bu kısa açıklama ile yolculuk bölümüne girelim ve en kısa şekilde, anlayabildiğimiz kadarını anlatalım.

Yolculuk

Evden çıkışla, batıni anlamda yolculuk başlamış olur. Kur'an'ı inceleyecek olursanız, bu konuyla ilgili pek çok ayetle karşılaşırsınız. Tüm ayetleri burada yazmak imkansız olduğu için, bize ışık tutacak bazı ayetleri alarak, bu can alıcı ve hayatın, yaşamanın gayesini teşkil eden konuyu sizlere anlatmaya, açıklamaya gayret edeceğiz.

Bir yerden bir diğer yere varış, hareket isteyen bir olaydır. Harekette ise gözlenen kavram, insanın *neler verebildiğidir*. Yani, yaptığı pozitif ve negatif davranışlar diyebiliriz. Toplam tüm bu davranışları, "vermek" fiilinde toplayabiliriz. İnsanlar bu fiil gereğince yaşarlar. Örnekleyecek olursak, bir adım atmadan yürümeyi başaramazsınız. Yürümek istiyorsanız, bir adım atacaksınız. Konuşmak istiyorsanız, bir cümle sarfedeceksiniz. Bir şey almak istiyorsanız, parasını vereceksiniz.

Yaşadığımız şu dünyada tüm insanlar, para kazanmak için çalışırlar. Hepimizin kullandığı para *aynı ve aynı miktarda*. Sakın, aynı diye, seninkini verip, benimkini almak isteme! Tüm insanlar, aynı gözükse bile, harcadığı

paranın karşılığında, farklı kazançlar sağlayacaktır. Biz bu yolculuğa "Hayat Oyunu" diyebiliriz; oyunun kuralları da dört büyük Kitab'ı kapsayan Kur'an'da verilmiştir. Bu yolculukta her insanın oynayacağı rol belli olup, elindeki parayı sarf etmedeki başarısı oranında alkış toplayacaktır. O oranda da kazanacaktır. Önemli olan, oyuna başlamadan, ödediğiniz paranın ne olduğunu bilmektir. Şimdi diyeceksiniz ki, paradan amaçlamak istediğiniz nedir?

Burada bahsettiğimiz para kavramı için, hep birlikte Lokman Suresi'ni açalım ve bakalım Lokman, oğluna nasıl öğüt vermiş: "Ey oğulcuğum! İşlediğin şey, bir hardal tanesi ağırlığınca olsa da, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, Allah onu getirip meydana koyar. Doğrusu Allah Latif'tir, haberdardır," (Lokman, 31:16). Yine devamla Lokman Suresi'nin şu diğer ayetlerini verelim:

"Ey oğulcuğum! Namaz kıl, uygun olanı buyurup fenalığı önle, başına gelene sabret, doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir," (Lokman, 31:17).

"İnsanları küçümseyip yüz çevirme, yeryüzünde böbürlenerek yürüme; Allah, kendini beğenip övünen hiç kimseyi şüphesiz ki sevmez," (Lokman, 31:18).

"Yürüyüşünde tabii ol, sesini kıs. Seslerin en çirkini şüphesiz merkeplerin sesidir," (Lokman, 31:19).

"Ey oğulcuğum! Allah'a eş koşma, doğrusu eş koşmak büyük zulümdür," (Lokman, 31:13).

Buradaki beş ayette Lokman'ın oğluna verdiği öğüt, bizim sizlere anlattığımız *para*'dır. Sizlerin de gözleyeceğiniz gibi, herkes ve tüm insanlar, bu öğütleri okuduğunda ona sahip olur ama, uygulamada, yani davranışlarda farklılıklar gösterirler. Böylelikle yolculuklarının amacına, kimi az, kimi çok ulaşır, kimi ise hiç ulaşamaz.

Bizim anlamak istediğimiz, yolculuğun amacına ulaşabilmek için, insanın neler yapması gerektiğidir. Muhyiddin Arabi'nin "Özün Özü" *(Lübbü'l Lübb)* adlı eserinden, Hz. Ali'nin bir ifadesiyle konuya girelim. Şöyle söz ediyor Hz. Ali:

Cem alemi olmadan *fark*, şirk

Cem alemi sonunda *fark* olmazsa, zındıklık

Cem'i, *fark*'ı bir bulmak da Tevhid sayılır.

Bu sözleri açıklayacak olursak: Birlik alemini bulup, hiçlik haline ermeden, varlık iddiası ile yol gösterici olmak, Allah'a eş koşmaktır. Dünya alemini reddetmek ve sadece hiçlik aleminde kalmak, O'nu arzulamak, bu da korkunç bencilliktir. Yani zındıklıktır. Hiçlikle varlığı birleştirmek ise, Tevhid'dir.

O halde, Tevhid unsurunun, yolculuk boyunca, her kademede tam olarak ortaya çıkması gerekiyor. Bu nasıl olacaktır? Bunu insan başaracaktır, öyle değil mi? Pekiyi, insan denilen kavram, nelerden meydana gelmiştir? Bu sorunun yanıtı için, Prof. Yaşar Nuri Öztürk'ün, *"Kuşadalı İbrahim Halveti"* kitabına, insan konusuna bakalım. Orada, insanın tanımı olarak Kur'an'dan şu ayet alınmıştır: "Cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım," (Zariyat, 51:56). Burada insan, beden ve ruhtan oluşan ve yaratıcısına ibadete memur edilen bir varlıktır, diyebiliriz.

Kuşadalı'ya göre insan, ruh ve bedenden oluşmaktadır. Allah, insanı yaratırken, Rahman ve Rahim kavramlarını ona yerleştirerek, Kelime-i Tevhid'le kendisine ulaşmasını istemiştir. Kur'an şöyle der: "Rabbin meleklere, 'Ben, balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın,' demişti," (Hicr, 15:28-29).

Kelime-i Tevhid, bir ucuyla insanın bedenine, bir ucuyla da ruhuna bağlıdır. Yolculuğun amacına ulaşabilmek, bedeni takva (Bütün günahlardan kendini korumak) örtüsüyle örtmekle olacaktır.

Kur'an'da şöyle beyan olunmaktadır: "Biz insanı en güzel şekilde yarattık, sonra onu aşağıların en aşağısı kıldık," (Tin, 95:4-5). Bu ayette, ".. sonra onu aşağıların en aşağısı kıldık," şeklinde bahsedilen insan grubu, yine Kur'an tarafından, "...İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da sapıktırlar. İşte bunlar gafildirler," (A'raf, 7:179) şeklinde açıklanmıştır.

Yolculuktaki insanın amacı, "Biz insanı en güzel şekilde yarattık," (Tin, 95:4) ayetinin ifade ettiği anlama erişip onun bilincine varmak olacaktır. Ama bununla bitmeyip, yine Kur'an'ın ifadesiyle, "Ben de ancak sizin gibi bir insanım," (Fussilet, 41:6) sözünün gereğini uygulamak olacaktır.

Nedir bu anlattıklarımız? Ne demek istedik? Baştan beri söylediğimiz bir ayeti mealen tekrarlayalım. İnsan denen varlık, ruh ve bedenden oluşmuştur. Eğer insan, ruh ve bedeninin ne olduğunun bilincine varamadıysa, şu ayetin dediği tiptedir. Yani, "İşte bunlar gaflettedirler," (A'raf, 7:179).

Ruh ve bedenin ne olduğunun bilincine varan kişi, Lokman'ın oğluna verdiği öğütlerle yola çıkıp sonunda ruh ve bedenin anlamlarına vakıf olmuş, aklı Külli Akla ulaşmış, nefsi Külli Nefs ve ruhu ise Mukaddes Ruh olmuştur. Bu makamı şöyle ifade edebiliriz:

Ne yerlerdeyim, ne göklerde

Emin ellerdeyim, emin ellerde

Bu makam, "Biz insanı en güzel şekilde yarattık," (Tin, 95:4) ayetinin ifade ettiği anlamı bilmek makamıdır. Burada insan denen varlık, Rahman, Rahim ve Adem olgularının bilincine erer. Son derece mutluluk veren, ayrılması güç olan bir makamdır. Fakat, Hak Teala varoluşta, Hz. Peygamber'in batını

olarak, cismani varlığıyla ortaya gelişini, Birinci *Makam* dediğimiz makamı, Kur'an, "Ey örtüye bürünen Muhammed! Kalk da uyar," (Müdessir, 74:1-2) şeklinde, insanlara vermiştir.

Yine, biraz önce de söylediğimiz gibi, Hz. Muhammed, "Ben de ancak sizin gibi bir insanım," (Fussilet, 41:6) diyerek, bizlere Allah'ın ve Peygamberinin buyurduğu yolu, Doğruluk Rehberi olan Kur'an'da tüm insanlara vermiştir. O halde bu makama ulaşan kişi, artık içinde Hak ile, dışındaysa halk ile beraber olan kişidir.

Bu insan, İslamiyet'in beş şartından ilki olan, Kelime-i Tevhid'le yola çıkmıştır. Her nefeste benliğine oruç kavramıyla sahip olmuştur. Namaz ile Allah'ın yarattığı tüm varlıklara saygı ve sevgiyle yaklaşarak, Kur'an, "Tedbirinizi alın..." (Nisa, 4:71) ayetinin ışığı ile önce kendini korumuştur. Dolayısıyla karşısındakini de koruyarak, Allah'a karşı gelmeden, onu eğitmiş ve böylece ölçülü verme kavramıyla zekatını veren kişi olmuştur. Ve tüm ilahi isimlerin sırrı olan hilafet sırrını kendinde toplayan "Cami" ismini yüklenerek, Kabe'yi ziyarete, Hacc'a gitmeye hak kazanmıştır. Ve de batını anlamda, evinden yolculuğa çıkıp, şuuruna ererek tekrar evine dönmüştür.

Sonuç olarak, yaşadığımız şu dünyada nereye giderseniz gidin, camiler vardır. Ve gittiğiniz her yerde, eğer bugüne kadar görmediyseniz, ayetlerle dolu olan bu bilgilerin ışığı altında, bundan sonraki gidişlerde cami olduğunun farkına varacağınızdan eminiz.

Bütün camilerin bir kubbesi, bütün tapınakların bir çatısı vardır. Fakat bütün bu kubbe ve çatılar, bir tek kainat kubbesi altında cem edilmiştir.

Buna da "Külli Tevhid" adı verilmiştir.

KAZA, KADER, ÖLÜM

Giriş

Son derece önemli olan bu kavramları, anlayabildiğimiz kadarıyla sizlere açıklamaya, sessiz bir filmi, siz okuyan ve dinleyenlere seyrettirmekle başlamak istiyoruz. Hepinizin bildiği üzere, insanlar renkleri, dilleri ve dinleri ne olursa olsun, böyle bir filmi seyrettiklerinde, kendi dilleriyle ve anlayışlarıyla o filme ruh verebilirler, böylelikle de sessiz olan filmi, kendileri seslendirebilirler.

Bizim de arzumuz, seyrettirmeye çalıştığımız sessiz filmi cesed yapıp, sohbetle ortaya çıkan ruhtan, yani Edep'ten bahsederek, açabildiğimiz kadarıyla Tevhid'i ve onun ışığında *kaza*, *kader* ve *ölüm*'ü Hak Teala'nın Hz. Peygamberine vermiş olduğu Hikmetler yardımıyla açıklamaya çalışmaktır.

Gelelim filmimize:

Perdede, uçsuz bucaksız geniş bir ova, ovada yükselen ve de tepesi görünmeyen, dik yamaçlı, heybetli bir dağ. Ovaya baktığımızda, karınca gibi, sayılamayacak kadar çok insan. Dağa yaklaştığınızda da yine manzara aynı: tırmanan, sayılamayacak kadar çok insanlar. Hepsi yukarı çıkmak istiyor. Hayret verici bir manzara.

İnsanlar birbirlerini ite kaka aynı yöne yönelmiş, kimi henüz ovada, kimisi dağa ulaşmış, kimisiyse bir hayli yol almış. Merak etmemek elde değil, nereye gidiyor bu insanlar? Meraklılardan birisi biraz çabuk davranıyor ve tepede ne olduğunu öğreniyor. Bir mağara ve orada gizlenmiş Üç Cevher. İşte, tepede olan insanların hepsini kendisine çeken, muhteşem *Üç Nur*.

Perdede, o kişinin görüntüsü öne geçiyor. Tırmanıyor da tırmanıyor.

Enteresan bir şey dikkati çekiyor. Ayağını ve elini yerleştireceği boş bir taş yok. İnsanlarla dolu her yer. Sanki dağı bir kılıf gibi sarmışlar. Hepsinin başı yukarıya çevrilmiş. Biz, o kişinin hareketlerini izliyoruz. Tırmanırken kimi insanın başına, kiminin eline, kiminin omuzuna basarak kuvvet alıyor. Basarken de çok hassas davranıp, acıtmamaya, incitmemeye dikkatle özen gösteriyor. Kan ter içinde... Bu tırmanışta insanların basılmadık yerleri kalmıyor.

O kişi, artık mağaraya geldiğini görünce, arkasına bakıyor. Mağara olağanüstü. Dünyamız insanlarından oluşan bir insan seli sanki. Bir farkla: sular dağdan aşağıya akar. Burada ise yukarı doğru.

Nihayet, mağaranın ağzından içeri giriyor ve o *üç nur*'u bir köşede görüyor. İki elinin arasına alıp, kucaklayarak muazzam bir hazla mağaranın diğer kapısından, yeşil, apayrı bir bölgeye çıkıyor.

İşte, filmimiz de burada bitiyor.

Şimdi iş, seslendirmeye geldi. Nasıl mı olacak? Gayet tabii ki Kur'an ayetleriyle. Bakınız, Kur'an bizlere ne diyor? "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini, doğruluk rehberi Kur'an ve hak din ile gönderen O'dur. Şahid olarak Allah yeter." (Fetih, 48:28). O halde, her dağcının ihtiyacı olan rehberi, biz de böylelikle elimize almış oluyoruz. Acaba, rehberimizde sorulara ihtiyacımız olan cevapları bulabilecek miyiz?

Kehf Suresi'nin 54. ayeti şöyle diyor:

"And olsun ki, Biz bu Kur'an'da insanlara türlü türlü misali gösterip açıkladık. İnsanın en çok yaptığı iş, tartışmadır." Son bir soru akla gelebilir. Acaba, bu rehberden tüm insanlar yararlanabilir mi? Öyle ya, insanlar çeşit çeşit. Enbiya Suresi 93. ayet, bakın ne diyor:

"Ama insanlar, din konusunda aralarında bölüklere ayrıldılar, hepsi Bize döneceklerdir." Evet, hiç şüpheniz olmasın ki, bu dili herkes anlayacaktır. Çünkü bu dil evrenseldir. İşte, Sebe Suresi, 28. ayet, gayet açık olarak bizlere şöyle sesleniyor: "Ey Muhammed, Biz seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir, fakat insanların çoğu bilmez." Ahkaf Suresi, 12. ayetin dediği, "kendinden öncekileri doğrulayan bir Kitap' tır," ayetiyle, rehberimizi elimize alıp konuya girmeye, anladıklarımızı anlatmaya çalışalım.

Üç Cevher

Seslendirme işinde bizim görevimiz, filmde gördüklerimizi isimlendirerek, anlamlarını Kur'an ve Hadislerle açıklamaya çalışmak olacak. Pekiyi, sizlerin görevi ne olacak? Sizler de, vermeye çalıştığımız bu ayetler ve hadislerin ışıklarını, anlayışlarınıza basamak yapıp Kur'an'ı açarak, yepyeni, bambaşka bir bilinçle, etrafınıza vermeye, uygulamaya başlayabileceksiniz.

Hepinizin bildiği gibi, sadece okumak, kuru söz söylemek, hiç ama hiçbir şey ifade etmez. Onları faydalı hale getirebilmektir hüner. Suyu kaynatırsınız, buharları çıkar gider: ama buharı tutup, onun gücünden yararlandınız mı, getireceği faydaları da şüphe götürmez. Görüldüğü gibi, sonuç daima ilme dayanıyor. İlim ise, bilinip uygulandıkça değer kazanır. Fatır Suresi, 10. ayet, bu sözlerimizi şöyle ifade ediyor: "Kudret isteyen kimse bilsin ki, kudret, bütünüyle Allah'ındır. Güzel sözler O'na yükselir, o sözleri de yararlı iş yükseltir."

Evet, filmde mağarada gizlenen üç cevherden bahsetmiştik. Şimdi, konuya şöyle girmeye çalışalım: Neyi alacağımızı bilerek yola koyulmak, herhalde en doğru hareket olacaktır. Bu cevherler nedir? Hicr Suresi, 21. ayette şöyle deniyor: "Hazinesi bizim katımızda olmayan hiçbir şey yoktur." Evet, Tek Hazine O'dur. Cenab-ı Allah' tır.

O, Muazzamlık, bize Kur'an ayetleriyle, tek tek ve tüm insanlığa, hazinenin sonsuz inceliklerinden, Zahir'den Batın'a, Ezel'den Ebed'e dek

bahsediyor ve bilinmesini istiyor. Yine Kur'an yoluyla, En'am Suresi 35. ayet ile, "Sakın bilmeyenlerden olma!" diyerek uyarıyor.

İbn Arabi'den nakledilen şöyle bir kudsi hadis vardır:

"Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyen... Bilinmemi istedim.."

Ayet ve hadisten anlaşıldığı gibi, Allah varlığını ortaya sermeden önce, gizli bir hazineydi. Bu bilinmeyen ve kulunun zannettiğine göre oluşan kavram, "...O'nu, size gösterdiği şekilde zikredin," (Bakara, 2:198) ayetiyle, bilinmekliğini tüm insanlardan istedi. Bu bilinmeyen varlığa, çeşitli isimler verilmiştir. Onları şöyle sıralayabiliriz:

Gayb-ı Mutlak *(Mutlak Görünmezlik)*... La Taayyün *(Belirmemişlik)*... Itlak *(Serbestlik)*... Mutlak Ama (yokluk)... Yalnız Vücud... Ümmü'l Kitab (kitabın anası,esası)... Lahut *(Uluhiyet)*... Engin bir nokta... Gaybların Gaybı (görünmezlerin görünmezi) ...

Bakınız bu Mutlak Görünmezlik için Kur'an ne diyor: "Gaybın anahtarları O' nun katındadır, onları ancak O bilir..." (En'am, 6:59). Allah, sonra bilinmekliğini arzulamış ve varlığını, şimdi anlatmaya çalışacağımız üç isimle belirlemiş ve ortaya koymuştur.

Bu cevherlere çeşitli isimler verilmiştir.

1. Cevher: Ceberut *(İlahi kudret)* alemi, Hakikat-i Muhammediye.

2. Cevher: Melekut *(Melekler alemi)*, Hayal alemi, Emir ve Tafsil alemi, Sidre-i Münteha *(Sınır ağacı)* ve Berzah.

3. Cevher: Şahadet, Mülk alemi, Arş-ı Azam, İsimler alemi, Mevalid *(Doğumlar)* alemi, Felekler, Yıldızlar, Nasut *(İnsanlık)*, His ve Unsurlar alemi.

Burada bu alemler hakkında, Gavs-ı Azam Abdülkadir Geylani Hazretlerinin şu açıklamasını vermek istiyoruz:

İnsanlık Alemiyle, Melekut Alemi arasındaki her hal ve sınır: *Şeriat*;

Melekut Alemiyle, Allah'a varmanın üçüncü basamağı olan

Ceberut Alemi arasındaki her hal ve sınır: *Tarikat*;

Ceberut Alemi ile İlahi Gayb Alemi arasındaki her hal ve sınır: *Hakikat*'ın ta kendisidir.

Buradaki oluşa gelince, “Nasıl oldu?” şeklinde bir soru sorulabilir. Gizli bir Hazine olan Cenab-ı Hak, bilinmekliğini isteyerek, bu cevherleri yaratmış.

Kur’an’da ifade edildiği gibi, “Bizim buyruğumuz bir göz kırpması gibi anidir,” (Kamer, 54:50). Kesin olarak ayetten anlaşılacağı üzere bu oluş, bir *emir* işidir.

Bu emir, Kur’an’da şöyle anlatılır: “Bir şeyin olmasını istediğimiz zaman sözümüz, sadece ona “Ol” dememizdir ve o, hemen olur,” (Nahl, 16:40).

Bu oluş kavramı, bir halden bir başka hale dönüş işidir. Devrim gibi bir değişimdir diyebiliriz. Bu konuda söylemeden geçemeyeceğimiz birkaç hadisten bahsetmek istiyoruz.

Acluni’den şöyle bir hadis vardır: “Allah’ın ilk yarattığı şey, benim nurumdur. Yine Acluni’den bir hadis: “Ben insanların yaratılışta ilki, peygamber olarak gönderilişte sonuncusuyum.” Şimdi bu kudsi hadisleri doğrulayan Kur’an ayetlerini çevirelim, bakalım. Yaratılan ilk Nur, ilk insan ve son peygamber olguları için bizlere neler diyor?

“O Allah’ın elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur,” (Ahzab, 33:40). Ve, “Ey Peygamber! Biz seni şahid, müjdeci, uyarıcı, Allah’ın izniyle O’na çağıran, nurlandıran bir ışık olarak göndermişizdir,” (Ahzab, 33:46). Hz. Muhammed için, nur saçan varlık olarak söz ediyor. Yaşar Nuri Öztürk, *Kendi Dilinden Son Peygamber* adlı kitabında şöyle bir hadisten bahseder: “Ben, insanoğlunun geride bıraktığı en seçkin devirler içinden, çağlar boyu seçile seçile geldim ve içinde bulunduğum çağda ortaya çıkarıldım.” Bu hadisi açıklayan Yunus Suresi’nin 16. ayetine bakalım: “Daha önce yıllarca aranızda bulundum, hiç düşünmüyor musunuz?”

Şimdi düşünelim. Cenab-ı Hak Kendi’nden, önce Hz. Muhammed’in Nurunu yaratmış ve diğer bahsedilen tüm yaratılanlar, O’nun Nurundan oluşarak, insana kadar gelerek yerleşmiş. Bu Nur, insanda tüm isimleri içerip Adem kavramıyla ortaya çıkarak, ona ruh vermiştir. Allah; Alemi Alemle, yani kainatı kainat ile idare eder. İnsanın bedeni de bir alemdir. O halde alemden oluşan beden, yine Alem’in tüm isimlerini kendinde taşıyan Adem’le idare edilir. İnsan, Hz. İnsan olabilene dek, neler neler geçirmiştir. Yukarıdan aşağıya, tek hazineden (Muhammedi Nur’dan) yaratılanlardan başlayacak olursak: Kalem, Levh, Arş, Arş’ı taşıyan melekler, Kürsi, Melekler, Gökler, Yerler, Cennet, Cehennem… tüm bu kavramları kapsayan inceliklerle, sayılamayacak bir alemi, İnsan-ı Kamil’i oluşturur. Hz. İnsan her aleme, o aleme ait olan gözle bakar. Duygular alemini duygu gözüyle, akılla anlaşılacakları aklıyla, manaları ise kalp gözüyle seyreder. Bu seyrediş, insanın meydana gelişindeki göz aydınlığı, Allah’ı bilme ve Tevhid unsurlarıyla ortaya çıkmaktadır. Buraya kadar anlattıklarımızın hepsi, “Ol” emri gereği meydana gelen durumdur. Tüm bu alemler, yeni yeni tecellileri ortaya çıkarır.

Kur'an'ın dediği gibi, "O, her an kainata tasarruf etmektedir," (Rahman, 55:29).

Alemlerin tamamı, "Göklerin ve yerin Gaybı, Allah'a aittir. Bütün işler O'na döndürülür. Öyleyse O'na kulluk et, O'na güven. Rabbin, yaptıklarından habersiz değildir," (Hud, 11:123) şeklinde, Kur'an'da verilmiştir. Pekiyi, şimdi biz ne yapacağız?*Kaza*, *kader* ve *ölüm* kavramlarını anlayabilmek için, bilmemiz gereken bazı şeyler olacak. Bu sözünü ettiğimiz kavramlar, bizim hayatımızı oluşturmuş, inceliklerle dolu, acı tatlı lezzetler vermiş ve sonunda insana, "Nereden geldik? Nereye gidiyoruz? Niye yaşıyoruz?" sorularını sorduran kavramlar olmuştur.

Bu ve bununla birlikte aklınıza gelen tüm kavramların açıklanması, ancak ve ancak *Bismillahirrahmanirrahim*, yani Besmele-i Şerif ile onlara bakarak olabilir. Kur' an'ın söylediği gibi, "Hepinizin ilahı tek bir ilahtır. Ondan başka hiçbir ilah yoktur. Hem Rahman, hem de Rahim'dir." (Bakara, 2:163).

Rahman, Rahim ve Allah olgularından oluşan bu Nur'u, Cenab-ı Hak, Rahman adı altında, tüm yaratılışa sergilemiştir. Kur'an şöyle sesleniyor bizlere: "İster Allah deyin, ister Rahman deyin, hangisini derseniz deyin, en güzel isimler O'nundur," (İsra, 17:110). Burada Allah, Rahman ile isimlerini, Rahim ile de sıfatlarını ortaya koymuştur. Tüm isim ve sıfatlar, O'nun Rahmetindendir.

Muhammedi Nur'un kademelerle bu aleme gelişi, Rahman olan Allah'ın Rahmetindendir. Yine O'na dönüşü de, bakınız Kur'an'da nasıl söylenmiş: "Sizi yerden yarattık, oraya döndüreceğiz, sizi tekrar oradan çıkaracağız," (Ta-Ha, 20:55). Cenab-ı Hak, biz kullarına Rahmaniyet'ini, "O, var eden, güzel yaratan, yarattıklarına şekil veren, en güzel adlar kendisinin olan Allah'tır. Göklerde ve yerde olanlar, O'nu tesbih ederler. O güçlüdür, Hakim'dir," (Haşr, 59:24) diyerek veriyor.

Bakalım Rahim kavramı için ne diyor? Kur'an'daki şu ayete dikkatimizi çevirelim: "O, kendisinden başka ilah olmayan, hükümran, çok kutsal, esenlik veren, güvenlik veren, görüp gözeten, güçlü, buyruğunu her şeye geçiren, ulu olan Allah'tır. Allah, putperestlerin koştukları eşlerden uzaktır," (Haşr, 59:23).

Biz burada, Rahman ve Rahim adı verdiğimiz bu muazzam olgulara, birer örnek vermekle yetiniyoruz. Gönül arzu ediyor ki daha çok yazalım, daha çok söyleyelim. Fakat sizler de bunu yapabilirsiniz. Yapacağınız ufak bir hareket sizleri bilinmeyi, bulunmayı bekleyen gizli hazineye ulaştıracak.

Ne mi yapacaksınız? Hemen Kur' an ayetlerini karıştırmaya başlayın, açın, okuyun. Kur'an'da örneği olmayan hiçbir şey yoktur. Yani, her şeyi bulabilirsiniz. Hangi açıklama, hangi ayet sizi etkiliyorsa, o ayete hemen yapışın.

Şuna inanmalısınız ki, anladığınız her ayet, öğrenmeniz gereken diğer bilinmezlere bir basamak, bir anahtar olacaktır. Bakınız, yukarıdaki sözlerimiz için Kur'an ne diyor? Yine, hep birlikte sayfaları çeviriyoruz: "Andolsun ki, bu Kur'an'da insanlar için her türlü misali vermişizdir," (Al-i İmran, 3:58). Devam ediyoruz: ".. Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun," (A'raf, 7:20).

Gelelim şimdi, Besmele'deki Allah olgusuna. Hilafet sırrı olan tüm ilahi isimler, Adem'de gizlenmiştir. İnsan bu hal üzere olmasaydı, nasıl idare edilecekti? Öyle ya, vücudumuz olan Alem, ruhumuz olan Adem ile idare edilmeye mahkum. İkisi birbirine muhtaç. Kur'an, "Allah Adem'e eşyanın bütün isimlerini öğretti," (Bakara, 2:3) diyerek, insanı en yüksek derecenin, Hz. İnsan'ın makamına oturttu ve, "Ben yeryüzünde bir halife kılacağım," (Bakara, 2:30) diyerek, *Cami* ismini insana yükledi. İnsanın bilgili ve adil olması, Rahman'dan olmuştur. Kur'an, "Allah'ın kişiyle kalbi arasına girdiğini," (Enfal, 8:24) ifade ederek, o müthiş olgunun bizlerde olduğunu açık seçik veriyor. Bu kavramın idaresi kolay değil, taşınması kolay değil.

Allah tüm isimlerini, Rahim sıfatıyla da insana gizleyerek, o muhteşem, mucizevi dengeyi sergilemiştir. İnsan denen varlık, bu şekilde bir alemi oluşturmuş. Pekiyi, yaşadığımız yer? Orası da alem. İnsanlık aleminin aynısını da, üzerinde yaşadığı aleme yaymış: böylece de, alemi yine alemle kuşatmış. Bu mükemmellik için, bakın Kur'an ne diyor: "Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir, bak, ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer," (Mülk, 67:4). Gerçekten de öyle... Cenab-ı Hak, insana sunduğu bu aleme, pozitif ve negatif unsurları ezel yaratışında, "Ol!" (Kün) emri gereğince, insan yapısına yerleştirmiştir. Alem ve Adem, başka türlü nasıl idare edilsin? Bakınız, yine bu muhteşem tabloyu, Kur'an ayetleri nasıl açıklıyor: "Bir imtihan olarak size iyilik ve kötülük veririz. Sonunda Bize dönersiniz," (Enbiya, 21:35). Ve, "Sonra da ona iyilik ve kötülük kabiliyeti verene andolsun ki, kendini arıtan saadete ermiştir," (Şems, 91:8-9).

Şu satırlara kadar vermeyi amaçladığımız şeyleri, en kısa şekilde sizlere sunmaya çalıştık. Şimdi bu muhteşem cevherleri içimizde aramak üzere, ilmimizin başladığı geniş ovaya dönelim. Ovadaki insanlar, henüz cevherleri almamış grubu temsil ederler. Onlar, daha hiçbir şeyin farkında değillerdir. Bunu Kur'an, "sonra onu aşağıların en aşağısı kıldık," (Tur, 95:5) şeklinde söyler. Cevherleri alan grubu da, "Biz insanı en güzel şekilde yarattık," (Tin, 95:4) ifadesiyle anlatır.

Çıkmaya çalışan grup için de Kur'an şöyle der: "Ölü iken kalbini diriltip, insanlar arasında yürürken önünü aydınlatacak bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, karanlıklarda kalıp çıkamayan kimsenin durumu gibi midir? Kafirlere de, işledikleri güzel gösterilmiştir," (En'am, 6:122).

Ayetin sonunda "kafir" denilen, henüz anlamada, idrak etmede, diğerlerine nazaran daha az bilgili olan gruptur. Bunlar da yukarıda anlatmaya çalıştığımız o müthiş denge unsurunun negatif parçalarını

oluştururlar. Bu satırlardan itibaren, bu çıkışı sizlere, Rehberimiz olan Kur'an-ı Kerim'e baş vurarak anlatmak istiyoruz.

İman ve İş (Amel)

İman, büyük bir sevgiyle dolu olarak, Allah'a inanmak demektir. Bu inanış, Hak diniyle gönderilen Kur'an'ın insanın kalbine (yani gönlüne) indirilişi ile, ona varoluş programında yerleştirilmiştir. Kur'an, bu ifadeyi şöyle anlatıyor bizlere: "Kur'an, kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yerleşen apaçık ayetlerdir," (Ankebut, 29:49). O halde Kur'an'ı anlamanın ilk yolu, kalpten, yani gönülden geçecektir. Hepimiz, yaratılışta tek kalbe sahip olduğumuzu biliriz. Biliriz de, bir de bu bilgiyi Kur'an ayetiyle doğrulayalım. Ahzab Suresi'nin 4. ayeti, "Allah insanın içine iki kalp koymamıştır..." diyerek, bizlere bu bilgiyi verir. Yine Allah, "Onlara kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik," (Ahkaf, 46:26) diyerek, kulak ve göz kavramlarıyla bizlere bir şeyler söylemek ister. Yukarıdaki ayetlerden de anlaşılacağı gibi Allah insanı yaratırken, insana kendisini anlaması, bilmesi ve bulması için gerekli şeyleri vermiştir.

İnsan bu zengin, paha biçilmez değerlerle, O'na halife kılınmıştır. Kim bu değerlere daha çok vakıf olursa, o kişi diğerlerine oranla Tevhid'e, yani Allah'ı bilme bilincine daha çok erer ve halifelik yolunda daha çok yol almış olur. Bakınız, Kur'an bu konuda ne diyor: "Verdikleriyle denemek için sizi yeryüzünün halifeleri kılan ve kiminizi kiminize derecelerle üstün yapan O'dur," (En'am, 6:165). Öyleyse, kalp, kulak, göz; evet, bu kavramlar, gerçekten çok önemli kavramlardır.

Biz Kur'an'ı ancak, bu kavramları gereği gibi kullanabilirsek anlayabiliriz. Bu uğraş da, daha sonra anlatmaya çalışacağımız, büyük bir ilahi programdan kaynaklanmaktadır. Yalnız bu bölümde kısa olarak şöyle değinmek istiyoruz. Kur'an, "...Doğrusu Allah dilediği kimseye işittirir.." (Fatır, 35:22) diyerek, batıni işitmenin O'nun rızasına bağlı olduğunu; "Gözünüzü açın, yakında bileceksiniz," (Tekasür, 102:4) ayetiyle de, görme, işitme ve bilme kavramlarının; (özetle, Kur'an'ı anlamaya yönelik gerekli ortamın) O'nun rızasına bağlı olduğunu vurgulayarak, emir şeklinde bizlere vermiştir.

Yukarıdaki ifadeleri biz niye verdik? Şimdi bunun açıklamasını yapalım. İmanın başında ne geliyor? Önce onu Kur'an ayetleriyle verelim. Şu ayeti hep birlikte iyice okuyalım: "Yüzlerinizi doğudan yana ve batıdan yana çevirmeniz, iyi olmak değildir. Lakin iyi olan, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, Kitab'a, peygamberlere inanan; O'nun sevgisiyle yakınlarına, yetimlere, düşkünlere, yolculara, yoksullara ve kölelere uğrunda mal veren, namaz kılan, zekat veren ve sözleştiklerinde sözlerinde vefa gösterenler, zorda, darda ve savaş alanında sabredenlerdir. İşte onlar, doğru olanlardır ve sakınanlar ancak onlardır," (Bakara, 2:177).

Vermeye çalıştığımız ayetlerden anlaşılan önemli bir noktaya geliyoruz. Bizlere ait olan anlayış kabiliyetleri, ilahi kader gereği, Allah'tandır. Eğer

anlamada güçlük çekiliyorsa, Kur'an'ın dediği gibi, "İşte Allah'ın kalplerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimseler bunlardır," (Nahl, 16:108).

Artık bu satırlardan itibaren, biraz düşünelim diyoruz.

Filmimize göre bu anlatılanlar, ovadaki topluluk içindir. Bu topluluğun içinden bazıları dağa yönelmiştir, hepsi değil. Biz, dağa yönelmede gerekli olan incelikleri sizlere bilgimiz dahilinde vermeye çalışacağız. Burada sizin aklınıza şöyle bir soru gelebilir: "Dağa yönelmeyenler ne olacak?" Başta da izah etmeye çalıştığımız gibi, onlar denge unsurudurlar. Varoluştan kaynaklanan durum üzere onlar, Kur'an'ın şu anlattığı grubu oluştururlar: "Andolsun ki, cehennem için de birçok cin ve insan yarattık; onların kalpleri vardır, ama anlamazlar; gözleri vardır, ama görmezler; kulakları vardır, ama işitmezler. İşte bunlar, gaflettedirler," (A'raf, 7:179). Bu grup, ayetten de anlaşıldığı gibi, bilgide sizlere göre, yani dağa yönelmişlere oranla geride kalanlardır.

Fakat, Cenab-ı Allah tüm kullarını görür ve gözetir. O'nun Rahmeti her şeyi kaplamıştır. Onların yaşantıları, kendilerine göre iyi ve güzeldir. Bildiğiniz gibi Kur'an, "Cehennem her bakanın göreceği şekilde gösterilir," (Naziat, 79:36) der. Bu grup da birgün gelecek, yerlerini kendilerine göre daha az bilgili bir gruba terk edeceklerdir. Kur'an bu konuda diyor ki: "Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Kafirler istemese de, Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır," (Tevbe, 9:32). O halde dağa yönelirken şu ayetin ışığından faydalanırsanız, isabetli bir iş yapmış olursunuz.

Ayet aynen şöyle: "Ey İnananlar, Allah yolunda yürüdüğünüz vakit, her şeyi iyice anlayın. Evvelce siz de öyleydiniz. Allah size iyilikte bulundu. İyice araştırıp anlayın. Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır," (Nisa, 4:94). O halde hep birlikte yaşadığımız şu dünyada, etrafımızdakilerle uğraşmayı, kavga gürültüyü bırakalım. Bize düşen görevleri yaparak, Kur'an'ın dediği gibi, "Faydalı olacaksa insanlara öğüt verelim," (A'la, 87:9).

Bu dağa çıkışta, "Kim doğru yola gelirse ancak kendi lehine yola gelmiş, kim saparsa ancak kendi aleyhine sapmıştır. Kimse kimsenin günahını çekemez. Biz peygamber göndermedikçe kimseye azab etmeyiz," (İsra, 17:15) ayetinden faydalanalım. Eğer, kızma, küsme, kusurları görme vb. gibi duygularla dolu olarak davranırsanız, bilin ki, bunun sonu negatiflik unsurlarıyla biter. Aksine tutum ise, Kur'an'da söyleneni uygulamak kaydıyla, pozitifle biter. Bunun nasıl olduğunu, şu ayete bakarak görelim: "İyilik ve fenalık bir değildir. Ey inanan kişi! Sen, fenalığı en güzel şekilde sav; o zaman, seninle arasında düşmanlık bulunan kişinin yakın bir dost gibi olduğunu görürsün," (Fussilet, 41:34). Yani, şu ayette dendiği gibi, "Sana ne iyilik gelirse Allah'tandır, sana ne kötülük gelirse kendindendir," (Nisa, 4:79).

Burada iki kavram çıkıyor ortaya: kendin ve Allah, yani nefs ve Allah.

Doğru yolu bulmak için ne yapacağız? Bakınız bu konuda Kur'an ne diyor: "Kesin olarak inananlar için, yeryüzünde ve kendi içinizde Allah'ın varlığına nice deliller vardır, görmez misiniz?" (Rahman, 55:21). O halde, doğruyu ve neyin iyi, neyin kötü olduğunu bilmek, bulmak istiyorsak, Kur'an'ın seslenişini iyi dinleyelim: "Ey inananlar, Allah'tan sakınırsanız, size iyiyi kötüden ayırdeden nur verecektir," (Enfal, 8:29). Evet, buna lütfen inanın. Allah doğruyu söyler.

Şu satırlardan itibaren, insanın olgunlaşmasının ne şekilde, nasıl gerçekleşebileceğini anlatmaya çalışalım.

İbn Arabi'den nakledilen, "Veren eller, alan ellerden üstündür," ve "Kul önünde ne kadar eğilirsen, Allah katında o kadar yükselirsin," kudsi hadisleriyle ve Kur' an'daki şu ayetin ışığı altında, "Ey Muhammed, şüphesiz sana baş eğerek ellerini verenler, Allah'a baş eğip el vermiş sayılırlar, Allah'ın eli, onların elleri üstündedir," (Fetih, 48:10) diyerek, vermeyle ameli, yani işi canlandıralım. Vermenin en güzel şeklini Allah, şu kudsi hadisle biz kullarına işaret etmiştir: "Hiçbir peygamber yoktur ki, namaz ve oruçla emrolunmasın." Hareketin başlaması, hayatın başından sonuna kadar, bu iş unsuruyla sürer gider. Cenab-ı Allah: "Meleklere, 'Adem'e secde edin,' demiştik, İblis dışında hepsi secde ettiler. O ise kaçındı, büyüklük tasladı ve inkar edenlerden oldu," (Bakara, 2:34) demiştir. Secde, Allah'adır. O halde, namaz hayatın tamamıdır dersek, herhalde doğru bir söz söylemiş oluruz.

Sizler, kıldığınız namazlarla önce -Halkın Hak ile perdelenmiş olduğu- Tevhid' in *Cem* makamına, oradan -Hakk'ın Halk ile perdelendiği- *Hazretü'l Cem* makamına, sonra da -Hak ile Halkın görünmediği- *Cemü'l Cem* makamına şahid olursunuz. Cem makamında "Hüccet-i Baliğa," yani sağlam delil vardır.

Bu delile sahip olanlar, Allah'ın arifleridir. Allah'a sordukları soruların karşısında, Allah da onlara Ayan-ı Sabite'nin ezelde istediklerini gösterir. Dolayısıyla Allah arifleri, kendi isteklerinden dolayı, ezelde Allah'ın onlara bunu verdiğini anlarlar.

Biz bu ifadeleri, İbn Arabi'nin *Füsusü'l Hikem*'inden, konunun ciddiyetini vurgulamak için çok kısa olarak aktarmak istedik. Vermenin ne denli önemli olduğu, Kur' an'da şöyle söyleniyor: "Verdiklerinin kabul olunmasına engel olan, Allah'ı ve peygamberlerini inkar etmeleri, namaza tembel tembel gelmeleri, istemeye istemeye vermeleridir," (Tevbe, 9:54). O halde, ille de namaz diyoruz. Namazın çok kısa bir hatırlatmasını yapacak olursak: Adem'e secdedir, deriz. Adem ise, Allah'ın tüm isimlerini içeren kendisidir. Başlardan hatırlayacak olursanız, Allah isimlerini Alem'e, sıfatlarını da halife seçtiği kuluna yerleştirmiştir. O halde biz, Allah'ın tüm yaratıklarına saygı, sevgi göstermeliyiz. Yoksa namazımız kabul edilmez. Muhteşem dengeyi sağlayan pozitif ve negatif unsurlara sevgiyle yaklaşarak bunu başarabiliriz.

Allah, insana bunun için her türlü kolaylığı vermiştir. Kur'an'da, "İnsanoğlunu, zorluklara katlanacak şekilde yarattık," (Saf, 90:4) deniyor. Bu özellik, Rahman suretiyle olmuş. Yine, "Biz emaneti göklere, yerlere ve dağlara gösterdik. Bunlar emanetimizi taşımaktan çekindiler, şefkat isteğinde bulundular. Sonra bu emaneti insan acımasız ve bilgisiz olarak yüklenip taşıdı," (Ahzab, 33:72) denilerek, insanın özelliğinden dolayı bu emaneti yüklenen olduğunu, yine aynı nedenle de bilgisiz ve acımasız olduğunu vurguluyor. Ancak emaneti yüklendikten sonra insan, Rahman suretiyle bilgili ve adil hale gelmiştir.

O halde namaz kavramı için, önce yaşadığımız aleme bir bakalım. Ne anlıyoruz? Her şeyi yaratan Allah, ".. bütün canlıları sudan meydana getirdiğimizi bilmezler mi?" (Enbiya, 21:30) diye sesleniyor. Biz, bu ayetin ışığı altında bakıyoruz.

Tüm yaratılanlar Rahman'dan, Rahmetle olmuş. Tekrar başımızı çevirip yine bakıyoruz. Kur'an şöyle diyor:

"Allah'ın gökten su indirdiğini görmez misin? Biz onunla türlü türlü renkte ürünler yetiştirmiş, dağlarda da beyaz, kırmızı, siyah ve türlü renkte yollar varetmişizdir. İnsanlar, yerde yürüyenler ve davarlar da böyle türlü türlü renktedirler. Allah'ın kulları arasında O'ndan korkan, ancak bilginlerdir. Doğrusu Allah güçlüdür, bağışlayandır," (Fatır, 35:27-28).

Demek ki Allah, isimlerini sıfatlarla, sıfatları da isimleriyle perdeleyerek gizlenmiş bizlerden. Hangisini bırakırsınız?

Öyle çirkinler vardır ki, sohbetlerine doyulmaz. Çirkine yüz çevirirseniz, sohbeti yakalayamazsınız. Gülü koklamak için, dikenine katlanmanız gerekir. Size negatif gibi gelen şeyin, sizin ona yönelmenizle pozitif hale geleceğini, Niyazi Mısri şu beyitlerle dile getiriyor:

İç ol zehri ki bal olsun sonunda,
Sonunda zehir olan balı n'idersin.

Şu satırlardan itibaren, şöyle bir soru yöneltmek istiyoruz sizlere: İbadet, ne zaman ibadettir?

Size ters geleni, zor geleni, fedakarlık isteyen işi başarmanız; işte bu, ibadettir. Yaşar Nuri Öztürk, *"Kuşadalı İbrahim Halveti"* kitabında, Kuşadalı'nın, bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarıyor: "Nefse zor gelen, ibadettir. Kolay gelmeye başladı mı, o iş ibadetlikten çıkmıştır. Siz, bir şey satın almış gibi ona sahiplenmiş olursunuz, o sizindir. O vakit, siz, Allah'ın büyüklüğünü sınırlamış olursunuz. Bu tutum yanlıştır. Büyüklüğün devamı için, daha zora, 'ileri yokuşa' koyulmak gerekir."

Şimdi, diyeceksiniz ki, niçin sıkıntı çekiliyor? Sıkıntı denilen kavram, bir negatif unsurdur. Bu negatiflik, kişinin pozitifi bulmasına yol açar. Kul,

ancak bu sayede Hakk'ı anar ve gözler. Kur'an, Hz. Peygamber ve nebiler için şöyle diyor:

"Ey Muhammed, senden önce gönderdiğimiz hiçbir elçi ve peygamber yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman, şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun. Allah, şeytanın karıştırdığını giderir, sonra Allah kendi ayetlerini tahkim eder. Allah Bilen'dir, Hakim'dir," (Hacc, 22:52).

Bir de kulları için ne diyor, onu görelim: "Muhakkak sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden biraz eksiltmeyle deneriz, sabredenlere müjdele," (Bakara, 2:155).

Artık, dağa doğru tırmanmaya başladık. Bu tırmanışta ayağımızın tökezlemesini istemiyorsak, karşılaştığımız her durumda, her an, herdaim O'nu hissetmemiz gerekiyor. Sıfatlarıyla karşılaşınca ürkmeden isminden tat almaya, ismiyle karşılaşınca da aynı şekilde sıfatından tat almaya bakmalıyız. Çünkü Kur'an'ın dediği gibi, "Doğu da, batı da Allah'ındır, nereye dönerseniz Allah'ın yüzü oradadır. Doğrusu Allah, her yeri kaplar ve her şeyi bilir," (Bakara, 2:115). O halde, çıkmaya devam edelim.

Namazı Kılınız

Nelere dikkat etmeliyiz? İşte, cevabımız: Allah'ın bizlere sunduğu, tüm uzuvlarımızın sergilediği davranışlara. Bizler, onların yardımlarıyla, insan ilişkilerini sağlıyor, yaşama mücadelesi veriyoruz. Öyle değil mi?

Namazı kılmaya niyetlendiğimizde ne yapıyoruz? Önce onu düşünelim.

Suyla, bulamazsak toprakla abdest alıyoruz. Pekiyi, abdestte ne yapıyoruz? O'nun bize verdiği ve alemle ilişkilerimizi sağlayacak uzuvları yıkıyoruz. Pekiyi, niye yıkıyoruz? Tabii ki, objektif olabilmek için, Allah kavramıyla hareket etmek için yapıyoruz tüm bunları. Bildiğiniz gibi su, "Sizi bayağı bir sudan yarattık," (Mürselat, 77:20) ayetiyle Rahman'dan; toprak ise "sizi topraktan yaratan," (Mü'min, 40:67) ayetiyle Rahim'den, Rahmetle belirmiştir. Başlarda da açıkladığımız gibi biz, Allah adıyla hareketlerimize yön vermek için, doğru yolu bulmak amacıyla abdest alıp namaza hazırlanıyoruz. Doğru yoldan sapmamamız için Hak Teala, Kitab'ında bize şöyle seslenerek uyarıyor: "Bilmediğin şeyin ardına düşme: doğrusu kulak, göz ve kalp, bunların hepsi o şeyden sorumlu olur," (İsra, 17:36).

Evet, şimdi vereceğimiz şu ayetin etkisini tüm vücudunuzda hissederseniz, o zaman batıni anlamda görmeye, duymaya, sahip olabilirsiniz. Lütfen bu ayeti, yaşantınızda, her an aklınızda tutun.

İşte, sakınmayı sağlayan muhteşem Allah sözü: "Üç kişinin gizli bulunduğu yerde dördüncü mutlaka O'dur, beş kişinin gizli bulunduğu yerde altıncıları mutlaka O'dur, bunlardan az veya çok, ne olurlarsa olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir," (Mücadele, 58:7).

Verdiğimiz ayetin mucizevi ışığı altında, Kur'an'ın söylediği gibi, "Sakınanlar, şeytan tarafından bir dürtüye uğrayınca Hakk'ı anarlar, böylelikle iç gözleri açılır," (A'raf, 7:201). Onlara, Allah'ın müjdesi, "Gözünüzü açın, yakında bileceksiniz," (Tekasür, 102:4) şeklinde verilir. Onlar bu sayede görürler ve "Ancak kulak verenler daveti kabul ederler," (En'am, 6:36) ayetinin, sesinin mutluluğuna ererek, batını okumaya, yani okuduğunu okumaya şu emirle girerler: "Oku! Kalemle öğreten, insana bilmediğini bildiren Rabbin, en büyük kerem sahibidir," (Alak, 96:3-5).

Bu ayetlerle dolu anlatımdan sonra, isterseniz namazımızı kılarken biraz daha derin düşünelim. Şuna inanınız ki namaz, sevgiyi kapsayan Allah kavramını anlamada, baldan daha tatlı bir şeydir. Eğer namaz kılmıyorsanız, Allah'ın rızasını kazanmamışsınızdır. Bildiğiniz gibi Allah, rızasını ibadetlerin içinde gizlemiştir. Namazı yerine getirmenin tek yolu, onu kılmaktır. Namazınızı kılın ve lütfen, şuuruna ererek uygulayın. Bu iş şuna benzer: Evi yapmadan, içinde oturabilir misiniz? Tabii ki hayır. Sadece hayal etmiş olursunuz, o da işe yaramaz.

Biz bu satırlara kadar, namazın batınından çok kısa bir özet vermekle yetindik. Hep birlikte bu özeti, hayatımızın özeti olarak algılamalı, şuuruna ermek için de önce izin verdiği nisbette kılmalı ve uygulamalıyız.

Eğer denemediyseniz, lütfen bu satırlarla, bu şuurla dolu bir inanç içerisinde, kendi bilgilerinizi de kullanarak, daha geniş ufuklara yol alabilmek için, deneyin ve bırakmayın.

Başta verdiğimiz bir ayeti yazarak, konuya devam edelim. Kur'an, "Güzel sözler O'na yükselir, o sözleri de yararlı iş yükseltir," (Fatır, 35:10) diyerek, bize güzel kavramından söz ediyor. Namaz denen kavram, madem ki hayatın tamamını oluşturuyor, o halde güzel söz, insan ilişkilerinde, tüm davranışlarda temel bir kavramı getiriyor. Nedir bu?

Güzel ve çirkin sözlerin tanımına, Kur'an ayetlerinden yanıt arayalım ve ona göre davranalım. Kur'an, güzel ve çirkin söze şöyle bir yaklaşım getiriyor (okumakla kalmayın, lütfen okuduğunuzu tekrar ederek, bir kez daha okuyun. Başka türlü bunun mucizevi tadına varamazsınız): "Allah'ın, hoş bir sözü, kökü sağlam, dalları göğe doğru olan, Rabbinin izniyle her zaman meyve veren, hoş bir ağaca benzeterek nasıl örnek verdiğini görmüyor musun? İnsanlar ibret alsın diye Allah onlara örnek gösteriyor. Çirkin bir söz de yerden koparılmış, kökü olmayan, kötü bir ağaca benzer," (İbrahim, 14:24-26).

O halde, ağzımızdan çıkan her söze dikkat edelim. Söz deyip geçmeyin, söz vardır, sizi güçlüğe ve zorluğa iter. Söz vardır, işleri kolaylaştırır, sevindirir. Bizler, Hz. Peygamber'in dediğini uygularsak, en doğru işi yapmış oluruz:

"Dini güçleştirmeyin, kolaylaştırın, şereflendirin, müjdeleyin."

Bu ayetler ve hadis-i şerifin ışığıyla, dağa tırmanmamız için, önce bilmemiz gerekli bazı kavramlar olacak. Nedir bu kavramlar? Bir dışımız, bir de içimiz... Bunları öğrenmek üzere, bu bölümü burada bitirelim.

Ruh, Nefs, Kudsi Hadis, Hadis, Gece ve Gündüz

Kaza, kader, ve ölüm olgularını, sizlere ancak bu bölümde anlatmaya çalışacağımız sözcüklerin yardımıyla verebileceğimize inanıyoruz. Baştan bu satırlara kadar, sanıyorum bir hayli bilgi edindik. Edindiğimiz bilgilerin kısa bir özetine bakacak olursak, neler hatırlıyoruz, bir düşünelim. İsimler, sıfatlar, ruhlar, cisimler ve ilimden meydana gelmiş Allah'ın vücudu. Evet, biz buna *Hazerat-ı Hamse*, yani "Beş Tanrısal Hazret" diyoruz. Allah'ın bu salt vücudu, Rahmaniyet ve Rahimiyet yönünden birbirinden ayrı değildir. Biz bu satırlarla, Kur'an ve hadislerin ışığı altında bu muhteşem birliği, O'nu anarken, his ile *teşbih*, yani benzetme; kalp ile *tenzih*, yani tüm noksan sıfatlardan arındırma sanatını öğrenmeye çalışacağız. Amacımız, her basamakta yeni bir şuurla donanıp O'ndan bir ışık alarak, bilgisizliğimiz yüzünden parlayamayan ışığını bilip bularak geceyi gündüze döndürmek; böylece, içimizde kapalı kalmış ışığı parlatıp bir ışık parçası haline getirmek olacak. Şimdi hep birlikte, bu mutluluğu tatmaya ve yaşamaya çalışalım. Anlatmaya gayret ettiğimiz mutluluğun tek yolu vardır. Bu konuda ilim sahipleri çok çalışmışlar. Kur'an'ın ışığı altında, "Önce en yakın hısımlarını uyararak," (Şuara, 26:214) işe şeriattan başlayıp, insanlara tarikatı göstermişler, "ancak bu yolla marifete ve hakikata ulaşabilirsiniz," demişler. Biz, herbiri Allah'tan birer ışık kaynağı olan bu ilim sahiplerinin ilimlerinden ders alarak, sizlere onların önerilerini bilgimiz dahilinde vermeye çalışalım...

Evet, hepsinin dediği gibi, her bilginin temelini Kur'an ayetleri oluşturur. Onlar olmadan evin betonunu atamazsınız. Bu temel, Kelime-i Tevhid'dir. Tevhid unsuru, bir ucuyla insanın bedenine, diğer ucuyla da ruhuna bağlıdır. Allah, insanı yaratırken en güzel şekilde yaratmış ve ona "Akıl" denen unsuru vermiş. Bu unsurla da kendisini bilmesini arzulamış. Akıl, son derece önemli bir faktördür. Akıl, şuuru itekler ve her türlü kavram da bu sayede ortaya çıkar. Bakınız, Mevlana Hazretleri, Mesnevi'sinde bu konuya nasıl değiniyor (küçücük bir parçayı sizlere vermekle düşüncelerinize, bilgilerinize, bir basamak oluşturacağı inancındayız):

Ey evlat, duygu akla tutsaktır, akılsa bil ki, cana tutsaktır.
Can, akla bağlı olan ellerini çözdümü, bağlı işleri de düzer, koşar.
Duygular, düşünceler, duru suyun yüzünü çerçöp gibi kaplamıştır.
Aklın eli, o çerçöpü bir yana atar; su, aklın önünde beliriverir.
Demek ki çerçöp, derenin üstündeki su kabarcıkları gibidir;
Onlar bir yana gittimi, su belirir.
Allah aklın elini çözmezse, yel estikçe suyumuzdaki çerçöp çoğalır durur.
Her solukta suyun yüzünü kaplar, suyu örter;
Artık yel güler de aklın ağlamaya koyulur.

Çekinip kaçınma, yelin iki elini bağladınmı, Allah, aklın iki elini çözer.
Akıl, sana buyruk yürütür, tapı kılarsa, sana üst olan duygular da,
Artık senin buyruğuna uyar.
Gizli alemin sırları candan baş göstersin diye,
Uykuya gelmeyen duyguyu uykuya daldırırlar da,
Hem uyanıkken rüyalar görürsün, hem de gökten kapılar açılır sana.

Evet, bu olağanüstü ifadelerden de anlaşılacağı gibi, akıl, O'na götüren en büyük unsurdur. Tabii ki O'nun dileğiyle.. Bu konuda Yüce Allah, "Ey Muhammed, sana indirdiğimiz bu Kitap mübarektir; ayetlerini düşünsünler, aklı olanlar da öğüt alsınlar," (Sad, 38:29) seslenişiyle, Kur'an ayetlerinin, akıl unsuruyla ve düşünce yeteneğiyle anlaşılabileceğini bizlere söylüyor.

Allah kavramı o kadar geniş kapsamlı bir kavramdır ki, bu olguyu anlamayı ve bilmeyi, hızı ve lisanı henüz tayin edilememiş düşünce yeteneği yardımıyla yapabiliriz. Kur'an, bu konuda, "Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu tesbih eder. O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Doğrusu O Halim olandır, bağışlayandır," (İsra, 17:44) şeklindeki bilgileri bizlere veriyor. O'nu bilmeyi, daima Tevhid yolundan giderek yapmalıyız. Pekiyi, nasıl başaracağız bu işi?

Kur'an, şöyle yol gösteriyor: "Allah inananların dostudur, onları karanlıktan aydınlığa çıkarır. İnkar edenlerin ise dostları azgın putlardır. Onları aydınlıktan karanlıklara sürüklerler. İşte onlar cehennemliklerdir, onlar orada temelli kalacaklardır," (Bakara, 2:257). Yukarıdaki ayetlerin ışığı altında düşünecek olursak, insan da gece gibi, ilahi sırları saklar ve örter. Gece durumundan gündüze geçiş, ancak ve ancak Allah'a inanarak olacaktır. Allah'ın isim ve sıfatlarına, bu şekilde ulaşılabilir. Hak Teala'nın bizlere sunduğu bir akıl, bir kalp vardır. Görme ve işitmeye gelince, bu unsurların ortaya çıkışı, iki göz ve iki kulakla olacaktır. Birinci görme ve işitmeyle güneşin sergilediği isimlere vakıf olunur, yaşamada gerekli duygu sağlanır. Diğer, batıni görme ve işitme ise, O'nu anarak ulaşılabilecek bir şeydir. Tevhid bu yolla, yani "iki gözün gördüğünü, iki kulağın duyduğunu" birleştirerek yapılmalıdır. Ayetlerin hem dış dünyada, hem de iç dünyada gösterileceğini Kur'an bizlere şöyle beyan ediyor: "Onun hak olduğu meydana çıkıncaya kadar, varlığımızın belgelerini onlara hem dış dünyada, hem de kendi içlerinde göstereceğiz. Rabbinin her şeye şahid olması yetmez mi?" (Fussilet, 41:53).

Evet, görüldüğü gibi, insan Hakk'ın sureti, Hak da Ruh'tur. O halde ruhun inceliklerini bilmek, Tevhid'de büyük bir rol oynayacaktır. Ruh'un özgürlüğü tamdır. O, varolan ilktir. Kendi mülkünün işleriyle dopdoludur. Kur'an, "Gece gündüz, bıkmadan tesbih ederler," (Enbiya, 21:20) diyerek, bize Hak, Sübhanehu *(tesbih edilen)* ve Teala'dır *(yücedir)*, der.

Allah'ı bilmek için takip edilecek yol, önce akıl ve düşünce yardımıyla okumak, bilmektir ki, buna "ilme'l yakin" adı verilir. Sonra okuduğunu, yukarıda bahsettiğimiz ikinci göz ve kulak yardımıyla incelemektir. İşte bahsedilen bu yolla ruh bilgisinde yükselinir ki, bu olgunlaşma bizleri,

“çokluğun olmadığı Teklik” makamına ulaştırır. Bu yol, vahdeti sever; tıpkı güneşin doğuşu gibi. Bu basamaklarda kul, bilgide ilerledikçe, Tasavvufta anlatılan *Cem* makamına şahid olur. Bu makamda, Hak zahir *(görünen)*, Halk ise batındır *(gizlidir)*.

İsimlerin öğrenilmesi böyle olur. İsimleri öğrendiniz diyelim, yeterli mi? Hayır, kesinlikle değil, hala olgun olamadınız. Hemen Kur’an’daki şu ayeti verelim: “Geceyi gündüze katar, gündüzü geceye katar. O, kalplerde olanı bilendir,” (Hadid, 57:6).

Bu makam daha birinci makam, yani birinci bilgi seviyesidir. Bu bizleri ikinci makama, *Hazretü’l Cem* makamına ulaştırır. Burada, Hak batın olmuş, gizlenmiş, Halk ise zahir olmuş, görünmüştür. Yani, diğer makamın tersine, tıpkı gece gibi, Hak halkla perdelenmiştir. Tasavvufta bu makama, yani bilgi seviyesine Nefs Makamı denir. Bu bilgi, çoklukların öğrenildiği, sıfatların gözlendiği bilgilerle dopdoludur. Pekiyi, isimler ve sıfatlar öğrenildi, yeterli mi? Gene hayır, kesinlikle değil. Bu bilgileri bilmek, olgun insan *(İnsan-ı Kamil)* modelini oluşturmaya yetmez.

Şimdi burada biraz duralım. Buraya nasıl geldik, önce onu bir düşünelim. Kur’an bizi şöyle cevaplıyor: “Allah kendisine inananları ve Kitab’ına sarılanları rahmetine ve bol nimetine kavuşturacak, onları Kendisine götüren yola eriştirecektir,” (Nisa, 4:175). Yukarıda sözünü ettiğimiz bilgilere gelebilmek için, Kur’an’ın şu seslenişine kulak vermemiz gerekiyor: “Gecede ve gündüzde bulunan, O’nundur. O İşitendir, Bilendir,” (En’am, 6:13). O halde dilimizle söylediğimizi kalbimizle, yani gönlümüzle tasdik etmemiz gerekiyor. Aksi halde Tevhid olmaz. Bakınız bu açıklama, Kur’an’da bizlere nasıl verilmiş: “Muhammed’in gözünün gördüğünü gönlü yalanlamadı,” (Necm, 53:11).

Bu bilgilerle donanan kişi, O’nun “Ol!” emrini dilemesiyle Halkı yarattığına ve yarattıklarının da kaderlerini sağladığına şahid olur. Bu bilgi, Kur’an’da, “Rabbin meleklere, ‘Ben, balçıktan, işlenebilen kara topraktan bir insan yaratacağım. Onu yapıp ruhumdan üflediğimde ona secdeye kapanın,’ demişti,” (Hicr, 15:28-29) şeklinde verilmiştir. Ancak bunlara şahid olduktan sonra, *Cem* (Ahadiyet) makamı hasıl olur.

Bu bilgi seviyesine gelene dek, her adımda, her nefeste, her an tüm davranışlar, gecede gündüzü aramak, gündüzde geceyi gözlemek şeklinde; ve Kur’an’daki, “O’na benzer hiçbir şey yoktur,” (Şura, 42:11) seslenişini hedef alarak, O’nu hem tenzih hem de teşbih ederek, iki işlemi bir arada yaparak gerçekleşecektir. Bu makamda ne Hak vardır, ne de halk. Şeklin tamamen ortadan kalktığı makamdır. Bu bilgi seviyesini Kur’an bizlere şöyle beyan eder: “O her şeyden öncedir; kendisinden sonraya hiçbir şeyin kalmayacağı Son’dur. Varlığı aşikardır, gerçek mahiyeti insan için gizlidir. O her şeyi bilir,” (Hadid, 57:3).

Bu makamın yüceliği, kendisine halife kıldığı kulları, bakınız nasıl davet ediyor!

Evvel de O'dur, Ahir de O'dur, Zahir de O'dur, Batın da O'dur. Senin O'ndan hiç korkun yok mudur?

Bu makama çıkacak olan kullar da, makamın tadına varanların elinde tesbih ve seccadeyi görerek, "Senin korunduğun şeyi bize öğret de, biz de O'nunla korunalım," diye istekte bulunurlar.

Bu kısa sohbet, Allah'ın Zat'ına ait sırları anlama, bilme duygusuyla dolu olanların, Kudsi ruhla kuvvet bulduklarını hatırlatıyor.

Nedir bu? Ne demek istedik? Bakalım Kur'an nasıl bir yanıt veriyor: "De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım, ancak bana Rabbinizin tek bir ilah olduğu vahyolunuyor. Rabbine kavuşmayı uman kimse, yararlı iş işlesin ve Rabbine kullukta hiç ortak koşmasın," (Kehf, 18:110).

Ayette geçen vahiy için, Muhyiddin Arabi'nin Nurlar Hazinesi kitabından, Muhammed Valsan'ın tercümelerine bakalım. Ne diyor?

Kur'an'daki Nur, Allahu Teala'nın Zat'ından olup, Kadim'dir.

Kudsi hadisteki nur, Resulullah'ın ruhundandır. Kadim değildir.

Kudsi olmayan hadisteki nur ise, Resulullah'ın Zat'ındandır.

O halde, bu üç nur, kaynak bakımından farklılık gösterir. Ruhun nuru, Hak Teala'ya; Zat'ın nuru ise mahlukata bağlıdır. Yine aynı eserden, Doç. Dr. Ali Yardım'ın bu konudaki bilgilerini sizlere aktaralım. Şöyle diyor: "Kur'an, Necm Suresi 3-4. ayete göre, 'O, kendiliğinden konuşmamaktadır. Onun konuşması ancak bildirilen bir vahiy iledir.' O halde Hz. Peygamber'in kendisine zuhur eden her şey, ilahi kaynaklıdır. Bu ilahi bilgi, Hz. Peygamber aracılığı ile, Kur'an-ı Kerim, Kudsi Hadis, Rabbani Hadis, İlahi Hadis ve Hadis-i Şerif şeklinde sergilenmiştir."

Renksizleşmek

Kur'an, "Allah bir insanla ancak vahiy suretiyle veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderir: izniyle dilediğini vahyeder. Doğrusu o yücedir, Hakim'dir," (Şura, 42:51) diyerek, bizleri vahiy konusunda düşüncelere sevkediyor. İşte kul, yukarıda bahsedilen nur aracılığı ile Allah'ı bilmeye yönelebilir. Bu bilgi de "basiret gözü" nün açılmasıyla olacaktır. Kur'an'ın mucizevi sırları, başka türlü öğrenilemez ve anlaşılamaz. Allah'ın verdiği iki göz, iki kulak, akıl, düşünce ve kalbin birlikte, eksiksiz çalışmasıyla, kişi dille söylediğini gönülden tasdik edebilir, uygulayabilir. Bunun en güzel yolunu Kur'an ile beyan edelim: "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca, Allah'ı anarlar ve hemen gerçeği görürler," (A'raf, 7:201).

O halde, hep birlikte şöyle yapalım: Kendimize zor gelen bir durumla karşılaşınca, ondan kaçmayalım. Onu, bizim öğrenmemiz gerekli bir renk

olarak görelim. Bilelim ki, o rengin aynısı bizde var. Eğer o rengin altına girecek olursak bizdeki eş renk, onunla birleşip renksiz hale gelecektir.

Böylelikle O'nun verdiği renge uyarak, tüm renklerde yokluğa erişmiş ve yukarıda sözü geçen makamlara, bilgilere sahip olmuş olacağız. Bu gücü hep beraber, Kur'an'daki, "Allah kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükler," (Bakara, 2:286) kelamından alalım.

İşte o zaman bizler, O'nun arzuladığı kul olacağız. O'nun tarafından istenilen, Kur'an'daki, "Allah onlardan hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır, bu büyük kurtuluştur," (Maide, 5:119) seslenişiyle *Said*'liğe erişilecektir. Allah kulundan razı olduğunda, "Ben onun gören gözü, işiten kulağı, tutan eli olurum," der. Bu kullar, güneşi içlerinde doğdurup parlamış ve O'ndan bir ışık haline gelmişlerdir. Bu konumda ise Hak, görünen olmuştur, halk da onunla perdelenmiştir. Hakk'ın tüm isim ve sıfatları, onun işitme, görme kuvveti ve tüm nisbet ve idrakleri haline gelmiştir.

Kur'an'ın söylediği gibi, "Canlar bedenlerle birleştiği zaman," (Tekvir, 81:7) bu ışık ortaya çıkacaktır. Siz, daima objektif olmaya çalışın tüm yaşamınızda. O'na, objektif olabildiğimiz ölçüde varabileceğimize inanalım. Yine şuna çok iyi bir şekilde inanmalıyız ki Allah, kullarında ayırım yapmadan onlara yakın olmuştur. Kur'an'da da bizlere bunu açık bir şekilde beyan etmiştir: "Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür," (Hadid, 57:4).

Bizim bu mutluluğa erişmemiz, O'nun dileğiyle, O'nun davetiyle, O'nu istememizle olacaktır. Pekiyi, biz kulların bu konuda dua ve istekleri nasıl olacak?

Hemen, Kur'an ile yanıt verelim. Ruhun inceliklerine ve hakikatine ulaşmak istiyorsanız, "Ey İnananlar! Peygamber'e, 'Bizi de dinle' demeyin. 'Bizi gözet' deyin ve dinleyin, inkar edenlere elem verici azap vardır," (Bakara, 2:104). Yine önemli bir diğer husus da, hak ile batıl'ın ayırdedilmesidir. Bunlar, çok ince konular olup, üzerinde titizlikle durulması gerekir.

Hakikate erişmek, kesinlikle batılın, yani zanların ve sanıların ortadan kalkmasıyla olacaktır. Nasıl gerçekleşeceğini Kur'an ile beyan edelim: "Allah, hak ile batıl için şöyle misal verir: köpük uçup gider, insanlara fayda veren ise yerde kalır," (Ra'd, 13:17). Pekiyi, Kur'an'ın zan için söylediği nedir? Bu konuda Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Gerçekte ise zan, hakikat karşısında bir şey ifade etmez," (Yunus, 10:36).

Bu ayetlerin ışığı altındaki davranışlarla Allah'ı bilmeye yönelen kişi, imanı tam olandır. İmanın tam oluşu, Kur'an'daki, "Kaçacak yer nerede?" (Kıyamet, 75:10) seslenişini, o kula kıyamette duyuracaktır. Onu o gün duvarları göğe yükselen, çatlamayan betondan oluşan, onu her şeyden koruyan bir yapıya alarak, mümin kullarının arasına sokacaktır. İşte mutluluk!

Yaşantımıza Tevhid penceresinden bakıp, davranışlarımızı da Tevhid'in ışığıyla ayarlayacak olursak, O'nun sonsuz sırlarla dolu bilgisinden bir parça da bizler tatmış olacağız.

Bu tat bizlere yok olmayan bir lezzet verdiği gibi, O'nun bilgisinden de hiçbir zaman bir şey eksiltmeyecektir. Çünkü Kur'an'ın dediği gibi, "Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadarını da katsak, Rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenirdi," (Kehf, 18:109).

O halde özetleyecek olursak: Yerlere, göklere ve arasında ne varsa hepsine ait tüm bilgileri içeren, büyük bilgi hazinesi Kur'an'ın anlaşılması, vahyin esasını teşkil eden Emniyetli Ruh'un *(Ruhü'l Emin)* inceliklerinin bilinmesine bağlıdır. Emniyetli Ruh'un inceliklerinin bilinmesi için de, Rabbani Hadis olan şu Kur'an ayetlerinde, "Ey Muhammed, uyaranlardan olman için, onu Cebrail apaçık Arap diliyle senin kalbine indirmiştir," (Şuara: 26:193-195) şeklinde söylendiği gibi, insanın kalbine indirildiği göz önüne alınarak incelenmelidir. Bu yol ise, hadis ve kudsi hadislerin ışığı altında gerçekleşebilecektir.

Bu bölümü, Hz. Peygamber'in yaşadığı ortamda söylediği, "İlim, Çin'de bile olsa öğreniniz," Hadis-i Şerifi ile bitirelim.

Kader, Kaza ve Ölüm

Sonunda, insanların yaratılmasında doğumla ölüm arasında geçen sürenin temelini oluşturan düşünceye geldik. Ancak düşüncelerimizi sizlere aktarmadan önce, söylemek istediğimiz bazı şeyler olacak. Bu satırlara gelene dek ayetler, hadisler ve kudsi hadislerle sizleri bu düşünce temeline hazırlamak istedik. Dolayısıyla, kocaman kelimelerle dolu bir demet ortaya çıktı. Bu kelimeleri nasıl okuyup anlayacağız? Sizlere söylemek istediğimiz şey şu:

Hepimiz, hangi dile sahip olursak olalım, okuduğumuz kelimelerin bizlere bir şeyler vermesini istiyorsak, onların lügatteki öz anlamlarını bulup, nereden çıktıklarını araştıralım. Bulamadıysak, o zaman bir bilene soralım. Bu şekilde hem lisanımızı iyi öğrenmiş, hem de düşünme yeteneğimizi geliştirmiş olacağız.

Allah Resulünün, "Beşikten mezara ilim öğreniniz," sözünü hatırlayıp, "Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer, 39:9) sorusunu sorarak, kendimizi bilime davet edelim. İlimler, hep araştırmayla, incelemeyle ortaya çıkmıştır. Bir ilim diğerine, ortaya çıkan bilinen ise bir diğerinin doğmasına sebep olur. Bu şekilde de, Allah'ın yaratmadaki ilminin sonsuz sırları, ömür yettiği sürece bizlere görünür. Şu anda dünyamızdaki keşfedilmiş ilimler, görünüşte bir kelimeyle sayıp dökebileceğimiz kadar azdır. Gerçekte ise sayılamayacak kadardır. Bizler sonsuz bilimi içeren kavramlardan acaba ne kadarını biliyoruz? Konuşmadan önce bu soruyu kendimize yöneltmeli, sonra konuşmalıyız. Bu konuda, hep birlikte Kur'an'ı dinleyerek, bilgimizin azlığını ve eksikliğini görelim, bilelim. Bakınız şu ayet nasıl sesleniyor

bizlere: “Yedi göğü ve yerden de bir o kadarını yaratan Allah’tır, Allah’ın her şeye Kadir olduğunu ve Allah’ın ilminin her şeyi kuşattığını bilmeniz için, Allah’ın buyruğu bunlar arasında iner durur,” (Talak, 65:12). O halde, biraz bir şeyler öğrenmek için, artık araştırmaya başlayalım.

Kelimeler birer su damlacığı gibidirler. Suya düştüklerinde, merkezden çevreye doğru iç içe geçen daireler şeklinde yayılırlar. İşte, bu kelimelerin özünün birer su damlacığı oluşturduğunu, dairelerin de bizim bilgimizi gösterdiğini bilirsek, araştırmada doğru bir adım atmış oluruz inancındayız. Kimimiz ikinci daireyi görürüz, kimimiz de onikinci daireyi, vb. O halde insanlar, idrakleri ve bilgileri seviyesinde konuşabilir, uygulayabilirler. Önemli olan nokta şudur: Herkes kelimenin özü olan su damlasından, gördüğü yayılma oranında bir bilimle konuşur.

Örneğin önceki sayfalarda geçen, “tesbih” ve “seccade” kelimelerini alalım. Lügat karıştırıp, kelimelerin özüne ve nereden çıktığına inelim, sonra sahip olduğumuz akıl ve düşünce yeteneği ile görebildiğimiz daireyi tesbit edelim ve de elde ettiğimiz bilgileri uygulayalım.

Bu çalışma bizleri bir dış daireye ulaştıracak ve sonunda evrensel düşünme yeteneğine ve uygulamaya yardımcı olacaktır. Böylece, insanların din, dil, ırk ve renk ayrımı olmadan, O’ndan yaratıldığına ve O’nun katında eşit olduğuna şahid olacağız. Bu seviye, bizi Kur’an’daki, “Allah katında din, şüphesiz İslamiyet’tir,” (Al-i İmran, 3:19) ayetini anlamaya ulaştıracaktır. Evet, artık konuya girelim.

Allah’ın bizler için tayin ettiği program, yani Kader ve kaderi oluşturan kaza, O’nun Kudretine, Kudreti iradesine, İradesi ise İlmine bağlıdır. İlim ise, kulların ayan-ı sabite’de bilinen ve değişmez yeteneği ile doğru orantılıdır. Şimdi şöyle bir açıklamayla, düşünce boyutlarımızı genişletelim.

Tüm evreni bir tiyatro eseri gibi düşünelim. Eser yazılmış, oyuncular ve oyundaki rolleri belli. Bu eser, baştan sona dek çeşitli perdeler içeriyor ve oyun sürüyor. Eğer oyuna kendinizi vererek onu izlerseniz, ne muhteşem bir dengeyle yazıldığını görürsünüz. Bu eser, Kur’an’daki, “Kitap’ta Biz hiçbir şeyi eksik bırakmadık,” (En’am, 6:38) ayetiyle, ezelde, yaratılışta belirlendiğini bizlere haber veriyor. Bu büyük programın yaratıcısı olan Cenab-ı Allah, tüm yaratmayı, Hz. Peygamber’in batıni varlık dalı olan *müstakim*’den “Ol!” emriyle yapmıştır.

Kur’an, “Ey Muhammed: Sen, beraberindeki tövbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol,” (Hud, 11:112) seslenişiyle, İlahi Programın, “Emrolunduğun gibi dosğdoğru ol”un içinden çıktığını söylüyor. Emir Sahibi, Kur’an ile, “Rahman arşa hükmetmektedir,” (Ta-Ha, 20:5) diyerek, kendisinin mekanın en yücesi olan Arş üzerinde olduğunu belirtiyor. Biz kullar, batıni olarak, Arş hakkında bilgilere sahip olmak istiyorsak, yaptığımız işte çok çalışmalıyız.

Bu emrin çıktığı yerin sahip olduğu kuvvet ve kudreti vardır. Bu, O'nun İlminin her şeyi kapladığına, ilimdeki yüceliğine bizleri çekiyor. Emir Sahibi, Kur'an ile, "...sonunda O'na döneceksiniz," (Bakara, 2:28) diyerek, Kendisinin mekanetteki yüceliğini bizlere gösteriyor. Bizler, Allah'ın halife olarak seçtiği kullar, Arş'ın mekanetteki özelliklerine, ancak İlim'de ilerleyerek şahid olabiliriz.

Evet, Kuvvet, Kudret, büyük ve yüce olan Allah'a aittir diyerek, tekrar programın çıkışına dönelim. O'nun ilahi iradesi programın çıkışında negatif ise, meydana gelen durum negatif olacak, eğer pozitif ise, ilahi irade neticesi ortaya sergilenen şey, pozitif olacaktır.

Pekiyi, ne demek istedik bu konuşmalarımızla? Şöyle yanıtlayalım: Tarlaya buğday ekmişsiniz ve de buğday çıkmış. Olması gereken, beklenen, tabii bir durumdur buğdayın çıkışı. Bu gözlemden sonra siz buğdaya, "Sen niye pirinç olmadın?" diye bir soru sorarsanız acaba nasıl olur? Bir düşünün lütfen. Buğdaydan buğday, pirinçten de pirinç çıkacaktır. İnsanlarda da bu durum aynen böyledir.

Başlarda da söylediğimiz gibi, Allah yaratmada her şeyi düşünmüş, gizli hiçbir şey bırakmamıştır. İnsanda görünmeyen ruh kavramını da perdeleyerek, insanın tanıması ve bilmesi için yaşadığı aleme yaymıştır. Eğer dikkat edecek olursanız, insanın sahip olduğu tüm sıfatları canlı ve cansızlarda görebilirsiniz. Bu görme işi çok ilginçtir. Ruhu tanımak, sizi etkileyen davranışlarla karşılaştığınızda başlar. Etkilenip kızdığınız an, karşınızdaki bir ayna, onun davranışları da sizin ruhunuzun şekillenmiş halidir. Eğer kızmazsanız, üzülmezseniz, karşınızdakinin davranışları kendisine ait olur. Örnek verecek olursak: Karşılaştığınız olay, yılan gibi arkadan sokma tablosu yaratıyorsa, siz de kendinizi kaptırıp, negatif yönde davranışlar gösteriyorsanız, bilin ki bilgi seviyesinde aynı karşı taraf gibisiniz. Allah kullarından, yılan gibi sürünmek yerine ayakta durmalarını istemiştir.

Bu bilgiler daha önceki sayfalarda verilmişti. Biz, burada ufak bir hatırlatma yapmak istedik. Neden mi?

Hepimiz şunu çok iyi bilmeliyiz: Davranışlarımızla insanlığa yaklaştığımız ölçüde anlayabiliriz ve ilimde ilerleyebiliriz. Yılanlar vb. sürünür, dört ayaklılar eğik yürür, ama insan iki ayağı üzerinde dik durur.

Tekrar ilahi kadere dönelim. Allah'ın iradesinin, pozitif ve negatif oluşuna göre tecellilerin ortaya çıktığını söyledik. Tüm bu oluşlar *sırat-ı müstakim* üzere olup, Kur'an'ın beyan ettiği, "Rabbim elbette doğru yoldadır," (Hud, 11:56) ifadesi bu duruma işaret eder. Allah'ın arzusu, daima negatiften pozitife doğru geçişi sağlayacak bir yönde ilerleme gösterir. Bu ilerleyiş o kadar muazzamdır ki, kesinlikle denge unsurunu bozmaz. Alem, insanların takva ehli olmasını gerektiren ilahi bir ismin tasarrufu, etkisi altındadır.

Kur'an bu konuda bize açık olarak şöyle sesleniyor: "Sakınanları o gün, Rahman'ın huzurunda O'na gelmiş konuklar olarak toplarız," (Meryem, 19:86).

Şöyle bir açıklamayla devam edelim: Dairenin merkezi, çevrenin oluşmasına nedendir. Merkez, Emir'dir. Çevre ise, o Emir'den meydana gelmiş, varolmuştur. Çevre, Mülk'ü sergiler.

Şeriat ile Hakikat'in birleştirilmesi, insanın meydana gelişindeki sırda gizlidir. Bu ifade Kur'an'da bizlere şöyle beyan edilir: "Biz insanı katışık bir nutfeden yaratmışızdır, onu deneriz; bu yüzden onun işitmesini ve görmesini sağlamışızdır," (İnsan, 76:2). Evet, insanların dönüşü, Allah'tan yine Allah'adır. İnsanlar bu yolda, ilahi iradenin pozitif, veya negatif oluş şekliyle çalışarak yaşamak için söz vererek, borçlu bir durumda dünyaya, kaza adını verebileceğimiz kendi öz hayatlarını yaşamaya gönderilmişlerdir. Bu geliş-gidiş yolundaki tecellilerin tümü Allah'ın bağışı içindedir.

Bu sözlere Kur'an nasıl bir destek veriyor, dinleyelim: "Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demiş ve buna kendilerini şahid tutmuştu," (A'raf, 7:172).

O halde sözün ferdiliğini de göz önüne alarak, bu yolda giderken Kur'an'daki şu ayete kulak verelim: "Kim doğru yola gelirse, ancak kendi lehine yola gelmiş ve kim de saparsa, ancak kendi aleyhine sapmıştır. Kimse kimsenin günahını çekmez. Biz peygamber göndermedikçe kimseye azab etmeyiz," (İsra, 17:15). Evet, bu ayetin ışığı altında düşüncelerimizi biraz daha genişletelim ve devam edelim. Kader sırrında önemli bir noktaya, Muhyiddin Arabi'den şöyle bir açıklama getirmeye çalışalım:*Güneş ve gölge*. Evet, bu kavramları alalım. Gölge unsuru, güneşin altında yürüdüğümüzde ortaya çıkar. Onu ancak güneşin altında fark ederiz. Güneş, Muhammedi Nuru, gölgemiz de o Nurdan aldığımız nasibi bize gösterir. Eğer bizler dönüp de gölgemizi yakalamak istersek, hüsrana uğrayacağımızdan hiç şüphe etmeyelim. Neden mi? Çünkü hepimiz, güneşten aldığımız ışığı kaçırmış olduğumuz ölçüde, ona yetişemez ve onu yakalayamayız. Kur'an, "Ardınıza dönün de ışık arayın," (Hadid, 57:13) der.

Bizler, ancak iki ayağımız altındaki gölgeye yetişebiliriz. Yapacağımız başka hiçbir şey yoktur. Gölge, yaşadığımız dünyayı; iki ayağımızın arasında güneşin etkisiyle oluşan gölgemiz de, O'nun bizlere verdiği rızık ve kısmeti gösterir. Güneş ise Hak Teala'nın varlığını sergiler. Kur'an bu sözlerimize şöyle destek verir: "Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu durdururdu. Sonra Biz güneşi ona delil kılıp, yavaş yavaş kendimize çekmişizdir," (Furkan, 25:45-46).

Örneklerden de anlaşıldığı gibi, bu hayat oyununda herkesin kendine ait bir rolü vardır. O kişi, bu rolle dünya sahnesine gelmiştir. Eğer Kur'an'ı açıp inceleyecek olursanız, bu konuyla ilgili pek çok ayetle karşılaşırsınız.

Allah bu konuyla ilgili olarak Kur'an'da, "Kuşku yok ki Biz, her şeyi kaderle yarattık," (Kamer, 54:29) diyerek, O'nun programına inanmamızı istemiştir. "Herkes yaradılışına göre davranır. Rabbiniz kimin en doğru yolda olduğunu bilir," (İsra, 17:84) sözleriyle de, ancak ilahi iradesinin gösterdiği davranışlarla hareket edilebileceğini kesin olarak bizlere beyan etmiştir. O halde, her şeyin O'nun elinde olduğunu ve O'nun dilemesiyle gerçekleştiğini bilerek, yine Kur'an'a bakalım: "Alemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe, sizler bir şey dileyemezsiniz," (Tekvin, 81:29).

Şimdi biraz nefes alıp düşünelim. Ne kadar aciz olduğumuzu düşünelim de doğruyu bulalım. Nedir doğru olan? Her zamanki gibi, yanıtları Kur'an verecek. Ayeti okuyalım ve iyice düşünelim. Düşüncelerimize yön vereceğine inandığımız bir soruyla başlamak istiyoruz: Bir çocuk doğuyor. Ailesi onun nüfusuna, kendi bağlı oldukları dini yazıyorlar. Şimdi, sorumuzu soralım. Sizce o kişinin dini, ailesinin yazdırdığı din midir? Yanıtımız şöyle olacak:

Din, Allah'ı bilme kavramının uygulanışına göre isimler almıştır. İşini en iyi yapan, yaptığı işi en iyi bilen, yaşadığı ortamda ilişkilerini en güzel ayarlayan, Allah'ın tüm yaratıklarına saygı ve sevgi gösteren, kendini devamlı tenkid eden ve özetle, *kendisine yapılmasını istemediği şeyi başkasına yapmayan kişi* insan olabilir. Allah zaten yaratırken, kullarına bunu bağışlamış. Kendisine halife seçmiş. Bütün peygamberler, evliya, enbiya, sıddıklar ve şehidler ve de Hz. İnsan, bilgilerini Muhammedi Nur'dan alarak, Allah'ın isim ve sıfatlarını insanlara öğretmeye çalışmışlar. Kur'an'da bahsedilen tüm isimler O'nundur. İsa, Musa vb. gibi. Hepsini iyi bilmek lazımdır. Din, ilim ve uygulamada mükemmellik ister.

Bu küçük sohbetin ışığı altında, dinin ilahi kaderdeki konumunu aramak üzere Kur'an sayfalarını çevirelim.

Kur'an'da verilen tüm isimlerin içerdiği kavramları bilmek için, insan, İlahi kader programı gereği, Kur'an'da beyan edildiği gibi, "bir durumdan diğerine uğratılacak"tır, (İnşikak, 84:19). Yine, bu yasanın ilahi kader programından kaynaklandığını, "Allah'ın önceden gelip geçmişlere uyguladığı yasası budur. Allah'ın yasasında değişme bulamazsın," (Fetih, 48:23) ayetini okuyarak görüyoruz. Tüm bu ifadeler bizleri, yaratılış programının olması gereken durumu hakkında düşüncelere yöneltiyor. Pekiyi, yaratılış için ne deniyor? Kur'an'ın beyanı şöyle: "Ey Muhammed, Hakk'a yönelerek kendini, Allah'ın insanlara yaratılışta verdiği dine ada. Zira Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur, fakat insanların çoğu bilmezler," (Rum, 30:30).

Sizlere sunduğumuz bu iki ayet, Allah'ın yasası ve yaratışının aynı olduğunu açık olarak vurguluyor. O halde, şöyle bir soru geliyor akla:

Allah'ın yaratılışta verdiği din nedir?

Hemen Kur'an sayfalarını çevirelim, arayalım. Bakınız Kur'an nasıl sesleniyor: "Daha önce ve Kur'an'da, peygamberin size şahid olması, sizin de insanlara şahid olmanız için size müslüman adını veren O'dur," (Hacc, 22:78).

"Evet, artık bu seslenişi duyduktan sonra, insanların nüfuslarına ve söylediklerine bakarak, onlara "sen şusun" ya da "sen busun" demeyelim. Kimin ne olduğunu, hangi bilgide ve uygulamada olduğunu yalnızca Allah'ın bileceğine inanalım. Yine, Kur'an' ın dediği gibi, "Allah'ın bize yazdığından başkası başımıza gelmez. O bizim Mevla'mızdır, inananlar Allah'a güvensin," (Tevbe, 9:51) diyerek, *ölüm* kavramına geçelim.

Ölüm

İlahi kader ve kapsadığı kaza, doğum ile ölüm arasında devam eder durur. Biz bu kavramı Kur'an ayetlerine dayanarak, anlayabildiğimiz kadarıyla size aktarmak istiyoruz.

Yaratılış aleminde her varlık, bir ön nedenle çıkmıştır. O yaratıldıktan sonra, bir başkasının varoluşuna sebep olmuştur. Bizler, ölümü duyunca bitişe inanıyoruz. Aslında bu yok olma inancına sahip olmak, bilgisizliğin eseridir. Bilgi kavramı hayatın devamlılığına, diriliğe, canlılığa, harekete işarettir. Bilgisizlik ise ölüme, yani hareketsizliğe işarettir. Kur'an bu konuda, "Allah'tan kulları içinde ancak ilim sahipleri korkar," (Fatır, 35:28) der. O kullar bilgide derinleşerek, hayrete düşerler. Bu hayret, O'nun "Oku!" (Duha, 96:3) emrinden bilgilenip dallanarak hayat kazanmıştır ve sonsuza kadar da devam edecektir. O halde Emir hareket ve hayatı simgelediğine göre, ölüm de yoktur.

Şimdi bu cümlelerimizi, Kur'an'ın bizlere anlattığı bir olayı sizlere aktararak açıklamaya çalışalım.

Hz. Musa'nın doğumundan evvel Allah, annesine vahyederek, bebeğini sandığa koyup suya atmasını emretmişti. Annesi, doğumdan sonra bebeği suya bıraktı. Tabut, suda gitti ve bir ağacın dibinde takılarak durdu. Sonra Firavun, onu oradan aldı ve Musa'yı dışarı çıkarttı. Kur'an, bu olayı şöyle verir: "Musa'yı bir sandığa koy da suya bırak; su onu kıyıya atar. Bana da, ona da düşman olan biri onu alır. Ey Musa, gözümüzün önünde yetişesin diye seni sevimli kıldık," (Ta-Ha, 20:39). İlahi Kader'deki Hz. Musa programı, bu konuda bizlere hayli açıklama getiriyor. Tabut, yani sandık, onun ölümünü gösteriyor. Bu haldeyken suda gidişi ona hayat vermiş, kurtuluşuna neden olmuştur. Tabutun ölümü simgelemesi ve sonradan kurtuluş tablosu, Kur'an ile şöyle beyan ediliyor: "Ölü idiniz, sizleri diriltti; sonra öldürecek, sonra tekrar diriltecek ve sonunda O'na döneceksiniz; öyleyken Allah'ı nasıl inkar edersiniz?" (Bakara, 2:28).

Böylece ilmin ne denli önemli olduğuna bir kez daha şahid oluyoruz. Yine şahid olduğumuz bir diğer muhteşemlik de sevgi olgusunun doğuşu oluyor.

Yukarıdaki ayetten anlaşıldığı üzere, Alem'in varlığına sebep olan sevgi, yaratıcısına doğru hareket eden ve O'na yönelen bir unsurdur. Tabut, görünüşte ölüm, ama batında kurtuluştu. Lütfen bunu hepimiz iyi bilelim ve Hz. Musa ile ilgili ayetleri bir kez daha inceleyelim. Ölüm kavramını incelerken, çok dikkatli olmamız gerekiyor.

Ölüm, Yeniden Doğmaktır

Daha önceki sayfalarda ifade ettiğimiz gibi insan, ruh ve bedenden oluşmuş bir bütündür. Ölüm kavramı, bu ikisi için de geçerlidir. Biri bedenin iflas ederek görevini tamamlaması, ikincisi de ruhun ölüme şahid olmasıdır. Allah'ın istediği, bizlerin bunları bilmemizdir. Bu dünyada yaşayan bizler, bir ölüme şahid olunca fena oluyoruz ve sürekli sorular soruyoruz. Halbuki bu sorular, İlahi kaderin programını kesinlikle değiştirmez. Eğer o kişinin bedensel ölümü o anda olacaksa siz hiçbir şey yapamazsınız. Burada ilginç ve bilinmesi gereken bir nokta vardır. Kur'an, "Doğurana ve doğurduğuna and olsun ki.." (Beled, 90:3) diyerek, bizleri ölüme neden olan *Kahhar* ismine çeker. Zira bu alemden ölmek demek, öbür alemde doğmak, dirilmek demektir.

Hakk'ın halkla olan bağlantısında, önceki sayfalarda verdiğimiz Beş unsur rol oynamaktadır ki, biz buna Beş Hazret*(Hazerat-ı Hamse)* adını veriyoruz. Bunlar: isimler, sıfatlar, cisimler, ruhlar ve ilahi ilmi kapsayan ilahi vücuddur.

Kuvvet ve kudret, büyük ve yüce olan Allah'a aittir. Kur'an'ın seslendiği gibi, "Rahman arşa hükmetmektedir," (Ta-Ha, 20:5). Allah'ın takdiri, kendi kudretine, kudreti iradesine, iradesiyse ilmine bağlıdır. Allah'ın latif oluşu, her şeyde olup, bir şeyin adlandırılması ve yeteneğinin ortaya çıkarılması şeklinde tecelli eder.

Böylelikle, ruhun ölümüne geçelim. Bakalım Kur'an ne diyor? "Her can ölümü tadacaktır," (Enbiya, 21:35). Burada ölüm, tekrar ediyoruz, ilimde, bilgide en üst seviyeye ulaşmak, hayretten hayrete geçmektir. Tıpkı bir çiçeğin en olgun halini görmek, izlemek gibi. Bu bilgi seviyesine, Kur'an'ın önerdiği, "Her can, kendisiyle beraber bir sürücü ve şahid bulunduğu halde gelir," (Kaf, 50:21) çalışmasıyla çıkılacağını, yine baş sayfalarda sizlere açıklamaya gayret etmiştik. Bu bilgi seviyesine gelen ve ölüme şahid olan kişi, "Mülkün Vahid ve Kahhar olan Allah'a ait olduğuna" tanık olur. Bakınız, Kur'an bizlere ne diyor? "'Bugün hükümranlık kimindir?' denir; hepsi, 'Gücü her şeye yeten tek Allah'ındır,' derler," (Mü'min, 40:16). Şahid olan, bilgi sahibi kul, bu bilgilerle donandığında, Hak kendi varlığından ona bir varlık ihsan eder.

Muhyiddin Arabi, Özün Özü *(Lübbü'l Lübb)* adlı eserinde ölümün gerçek anlamını bilen kul için şu ayeti zikreder: "Yerin başka bir yerle, göklerin de başka göklerle değiştirildiği, her şeye üstün gelen tek Allah'ın

huzuruna çıktıkları günde, sakın Allah'ın peygamberlerine verdiği sözden cayacağını sanma. Doğrusu Allah güçlüdür, öç alandır," (İbrahim, 14:48).

İşte bilen kul, bu ayetin içerdiği bilgiyle donanır. Görüyorsunuz, ölümün gerçek anlamını bilmekle, kul nelere sahip oluyor. Hak Teala bilen kuluna ilahi bir göz, kulak ve dil verir; onu Hak ile var edip, yokluk aleminden varlık alemine geçirir. İbn Arabi, bu bilgi seviyesinin bundan daha fazla açıklanamayacağına özellikle işaret etmiştir.

Bu konu, ancak gönül gözüyle, gönül penceresinden dinlemeyle anlaşılabilir. Sözü geçen tüm anlamlara vakıf olarak yaşamaya devam etmek, ölüm olmadan ölmek demektir ki, bunu, "Ölmeden evvel ölünüz," hadis-i şerifi bizlere açıklar.

"Ölmeden evvel ölünüz," hadisinin içerdiği bilgiye herbirimiz İlahi Kader gereği vakıf olmak zorundayız: Ama bugün, ama yarın. Bunun zamanı, O'nun programına bağlıdır. Yarının zaman sürecini sadece Allah bilir. Bu konuda Kitap, bizlere şöyle bir açıklama getirir: "Allah, öleceklerin ölümleri anında, ölmeyeceklerin de uykuları esnasında ruhlarını alır. Ölmelerine hükmettiği kimselerinkini tutar, diğerlerini bir süreye kadar salıverir. Doğrusu bunda düşünen kimseler için dersler vardır," (Zümer, 39:42).

Kur'an'ı inceleyecek olursanız, Allah'ın tüm kullarını, bu bilgi seviyesinde görmeyi arzuladığına şahid olursunuz. Hatta bu konuda Allah, şu ayetle kullarına bu bilgiyi sunacağını müjdelemiştir: "Kitap ehlinden, ölmeden önce, İsa'ya inanmayacak yoktur," (Nisa, 4:159).

Bu bilgi seviyesi hakkında çok şeyler yazılabilir ve söylenebilir. Biz, başta da söylediğimiz gibi, bunu sizlerden bekliyoruz.

Şunu hepimiz bilmeliyiz: Allah'ın insana en yakın olduğu bilgi seviyesi, ölüm anıdır. Kur'an bunu bizlere şöyle beyan eder: "Kişinin canı boğaza dayanınca ve siz o zaman bakıp kalırken, Biz o kişiye sizden daha yakınızdır, ama görmezsiniz," (Vakıa, 56:85). Evet, bu bilgi seviyesinde, kul ile Allah arasında perde yoktur. Yalnız, Kur'an'ın beyanını unutmayalım. Bu ayette Allah, "Biz insana şahdamarından daha yakınız," (Kaf, 50:16) diyerek, tüm kullarına, bilgi seviyelerinde ayırım yapmadan yakın olduğunu hatırlatır. Bu yakınlık, bilgilerin çoğalmasıyla perdelerin kalkmasına yol açar ve ölüm kavramındaki bilgiyi bilmede, anlamada, gözlemede kişiye basamak olur. Çok önemlidir...

Sonuç olarak: Verilen tüm ayetlerin, hadislerin ve kudsi hadislerin ışığı altında özetleyecek olursak, şöyle diyebiliriz. İnsanın bu dünyada ulaştığı maddi ve manevi her şey, Kur'an'ın şu hükmüne tabidir: "İnsan ancak çalıştığına erişir," (Necm, 53:39). Bu çalışmalarla dolu yaşantıda, Allah'tan kullara verilen, dualaların en büyüğü olan bir müjde vardır ki, o da tövbe'dir. Yaşarken hatalar, yanlışlar vb. şeyler her zaman olabilir. Kişi, bu

yanlışları kendinde görür ve üzüntü duyarsa, o zaman o kula yeni bilgiler öğretilir.

Bu hissin karşılığı *tövbe*'dir. Tövbenin kabulünde, kul ile Allah arasında perde kalkar. İster olgun olalım, ister olgun olmayalım, Allah, tövbe denen o muhteşem unsurla, bilgide yardımcı olur. Kur'an şöyle der: "Allah kötülüğü bilmeyerek yapıp da hemen tövbe edenlerin tövbesini kabul etmeyi üzerine almıştır. Allah, işte onların tövbesini kabul eder. Allah Bilen'dir. Hakim olandır," (Nisa, 4:17).

O halde, kendimizi devamlı bu ayetin ışığı altında tenkid edelim. Hata bulamadığımızda da üzülelim, aramaya yılmadan devam edelim. O gün bulamadıysak, daha önceki günlere ve senelere gidelim. Hataları bulmak, bulduğunuz konuda sizin eğitiminize, bilginizin artmasına sebep olacaktır. Böylece hangi meslekte, nerede çalışıyorsanız, hem maddeten, hem de manen yükseldiğinizi göreceksiniz.

Yaşantımızda, Allah'ın bizim için belirlediği yasayı ve rahmeti değiştiremeyeceğimize inanarak, O'nun sevgisinin en büyük şifa olduğunu bilelim.

Sözlerimizi, Kur'an'ın şu ayetiyle bitirelim:

"Ey İnananlar! Peygamber'e, 'Bizi de dinle' demeyin, 'Bizi gözet' deyin ve dinleyin; inkar edenlere elem verici azap vardır," (Nisa, 4:17).

EVRAD-I ŞERİFE (SALAT Ü SELAM)

Aşağıdaki yazının abdestli olarak, mümkünse iki rekat namaz ile okunması rica olunur. Aşk ve muhabbet ile ruhunuza aksetmesi için, dikkatle okunması gerekir.

Euzü billahi mineşşeytanirraciym. Bismillahirrahmanirrahiym.

Elhamdü lillahi rabbil'Alemiyn. Errahmanirrahiym. Maliki yevmiddiyn. İyyake na'büdü ve iyyake nesta'ıyn. İhdinassıratel müstakıym. Sıratelleziyne en'amte aleyhim ğayril mağdubi aleyhim ve leddalliyn. (Amin).

İnnallahe ve melaiketehu yusallûne alennebiyy. Ya eyyühelleziyne amenu sallu aleyhi ve sellimu teslima.

Allahümme salli ve sellim ve barik ala seyyidina muhammedin ve ala alihi ve sahbihi ecmaiyn.

Sübhane rabbike rabbil izzeti amma yesifun ve selamün alel mürselin velhamdü lillahi rabbil Alemiyn.

Essalatü vesselamü aleyke ya Resulallah.

Essalatü vesselamü aleyke ya Habiballah.

Essalattü vesselamü aleyke ya Halilallah.

Essalaü vesselamü aleyke ya Nebiyyallah.

Essalatü vesselamü aleyke ya Safiyyallah.

Essalatü vesselamü aleyke ya Hayra Halkillah.

Essalatü vesselamü aleyke ya Nure Arşillah.

Essalatü vesselamü aleyke ya Emiyne Vahyillah.

Essalatü vesselamü aleyke ya men Zeyyenehullah.

Essalatü vesselamü aleyke ya men Şerrefehullah.

Essalatü vesselamü aleyke ya men Kerremehullah.

Essalatü vesselamü aleyke ya men Azzemehullah

Essalatü vesselamü aleyke ya men Allemehullah.

Essalatü vesselamü aleyke ya Seyyidel Mürseliyn.

Essalatü vesselamü aleyke ya İmamel Müttakıyn.

Essalatü vesselamü aleyke ya Hatemen nebiyyin.

Essalatü vesselamü aleyke ya Rahmeten lil'Alemiyn.

Essalatü vesselamü aleyke ya Şefiy'al Müznibiyn.

Essalatü vesselamü aleyke ya Resulü Zişan.

Salavatullahi ve melaiketihi ve enbiyaihi ve hameleti arşihi ve cemiyyi halkihi ala seyyidina muhammedin ve alihi ve sahbihi ecmaiyn.

Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin abdike ve habibike ve resuliken nebiyyil ümmiyyi ve ala alihi ve sahbihi ve sellim. *(3 defa)*

Allahümmec'al efdale salavatike ebeden

Ve enma berekatike sermeden

Ve ezka tahiyyatike fadlen ve adeden

Ala eşrefil halakıl insaniyyeti

Ve mecma'ıl hakayikıl imaniyyeti

Ve turit tecelliyyatil ihsaniyyeti

Ve mehbitil esrarir rahmaniyyeti

Ve arusil memleketir rabbaniyyeti

Ve vasıtati ıkdin nebiyyine

Ve mukaddimi ceyşil mürseliyne

Ve kaaidi rekbil enbiyail mükerremiyne

Ve efdalil halkı ecmaiyne

Hamilil livail izzil ala

Ve maliki ezimmetil mecdil esna

Şahidi esraril ezeli

Ve müşahidi envar sevabikıl üveli

Ve tercümanı lisanil kıdemi

Ve menbail ilmi ve hilmi vel hikemi.

Mazharı sırril cudil cüz'iyyi vel külliyyi

Ve insani aynil vücudil ulviyyi vessüfliyyi.

Ruhi cesedil kevneyni *(3 defa, her defasında vücuda mesh)*

Ve ayni hayatiddareyni

Elmütehakkıkı bi a'lerrütebil ubudiyyeti

Vel mütehallıkı biahlakıl makamatil ıstıfaiyyeti

El halilil a'zam, vel habibil ekrem

Seyyidina Muhammed ibni Abdullah ibni Abdulmuttalib

Ve ala sairil enbiyail mürseliyne

Ve ala melaiketikel mukarrebiyne

Ve ala ibadullahis salihiyne

Min ehlis semavati ve ehlil ardıyne

Küllema zekerez zakirune

Ve gafele an zikrikel gaafilune

Ve sellim ve radıyallahü anh

Eshabı resulillahi ecmaiyne.

EVRAD-I ŞERİFE'NİN AÇIKLAMASI

Euzü billahi mineş şeytanirraciym. Bismillahirrahmanirrahim.

Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

- Benim ilahi sıfatım olan Allah Kelamını, yani Kitabımı okumak istediğin an, ona muhatab olmaya niyet ettiğin zaman, "Ben Allah'ın rahmetine sığınır, kalbimi, nefsimi Allah'ımın fazilet ve rahmetine kavuşturururum" diye, ilahi rahmetten kovulmuş, uzaklaştırılmış Şeytan'dan bana sığın.

İnsanın, Rabbine şahit olma *(müşahede)* huzurunda, onun ilahi feyzlerine *(bereket, irfan)* mazhar olmuş kalmasına engel olan her şeyden Hakk'a iltica etmesi, Allah'a sığınmadır *(istiaze).* Bu da marifetullah ile olur. Çünkü Şeytan, ancak arifin kalbinden korkar. Arifin kalbinin ufuklarından doğan Muhammedi hakikat güneşi, Şeytan'ı yakar ve uzaklaştırır.

Kul Rabbine bu şekilde içten, duyarak sığındığında, Cenab-ı Hak, "Korkma! İsmimi an, yani 'Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismi ile başlıyorum' de," buyuruyor.

Bu yüzdendir ki, besmelesiz işe sonsuz iş denir.

Besmelede üç ismin, yani Allah, Rahman ve Rahim isimlerinin bir arada anılmasında, üç cins kula işaret vardır:

1. Nefslerine zulmedenler *(Fe minhüm zalimün linefsihi),*

2. Nefslerini frenleyenler *(Ve minhüm muktesid),*

3. Hayırlı iş sahipleri *(Ve minhüm sabikun bil hayrat:* Fatır, 35: 32*)*

Evet, Besmele, kalbin kandili, Allah Kelamının anahtarıdır. Azametini kalemlerin değil, çağların tefsir etmiş olduğu, imanın düzenleyicisi; anlamını kavrayanları bile, okunduğu vakit dinlemekten usandırtmayan, ilimlere konu, sanatlara model veren Kur'an-ı Kerim'in esrarının anahtarı da, Fatiha'dır.

Elhamdülillahi rabbil Alemiyn.

Evrenin bütün varlıkları ve zerrelerinden gerek söz, gerekse hareket olarak ortaya çıkan bütün sonsuz hamd ve övgüler, Rabb'lık makamına Sübhani tenezzülü ile tenezzül eden, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

İnsanın, kendisinin başlıbaşına bir alem olduğunu ve kendisinde varolan gerçekleri düşünerek, “Ben kimim? Nereden geldim, nereye götürüleceğim? Gelmemde, gitmemde karar sahibi ben değilim,” diye düşünmesi, insanlık (Ademiyet) makamına ayak basmasıdır. Ademiyette teklif yer alır: “Aslını ara” emri verilir, bu arayışa da hamd ile başlanır.

Hamdin lisanı üç türlüdür:

- İnsani dil ile hamd,

- Ruhani dil ile hamd,

- Rabbani dil ile hamd.

İnsani dil ile hamd, umumun (avamın) hamdidir ki, bu Allah’ın nimetlerine karşı yapılan hamddir. Kişi, Hakk’ın o ikramını kalbiyle tasdik edecek, onu yerli yerince sarf edecektir.

Ruhani dil ile hamd, seçkinlerin (havassın) hamdidir ki, kalb zikri ile olur. O kimsenin hali terbiye edilir, davranışları temizlenir.

Rabbani dil ile hamd, arifin hamdidir.

Muhabbet ehli hamdederler, o hamdleriyle keşf ışıklarına nail olurlar. Marifet ehli hamdederler, o hamdleriyle cemalin müşahedelerine nail olurlar.

Kısacası hamdetmek, Hak Teala’nın zatını övmek, yüceltmektir. Onun için hayatın evveli de hamd, sonu da hamddır.

Allahu Teala’nın zatına layık olan övgüyü, hürmeti hiç kimse layıkıyla bilemez, ona güç yetiremez. Onun için imdat, Allah’dandır. Bu nedenle hamd- ü sena, Zatı ile, Sıfatı ile, Ef’ali ile yaratıkları derece derece meydana getirip, imdad eden Alemlerin Rabbına mahsustur.

Alemlerin Rabbıdır: Müminlerin kalbini sabır ve ihlas ile, sadakat ve vefa ile terbiye eder.

Alemlerin Rabbıdır: Cisimleri, nimetler vücuda getirerek terbiye eder. Alemlerin Rabbıdır: Ruhları, keremini (cömertlik) göstererek terbiye eder. Şu da iyi bilinmelidir ki, yaratıkların öncesi, karanlığın zıddı olmayan Muhammedi Nur (ışık), Muhammedi Ruh’tur ki, O Akl-ı Küll’dür (Tümel Akıl), Alem de onun açıklaması, ayrıntılarıdır.

Errahman, errahiym.

Alemi yaratan Rahman, ona imdad eden Rahim’dir. Rahman kıdem (ezeliyyet) ismi, Rahim beka (ebediyyet) ismidir.

Mâlik-i yevmiddiyn.

Din Günü'nün, kıyamet gününün sahibi Allah'dır. Kıyamet günü, haşr (derleniş) ve neşrdir (dağılış), yani hesap günüdür. Her sınıfın maksatları ve çabalarının hesab edildiği gündür.

Ariflerin Vech-i Kerim'e (Soylu Yüz) baktıkları, amel sahiplerinin iyiliklerle karşılaştıkları, zalimlerin kahır tecellilerinde kaldıkları gündür.

O günde, bu dünyada kullandığımız küçük tasarruflar kaldırılır. O günde tam izin, Makam-ı Mahmud'un sahibi, "Elbette Rabbim sana ihsan edecek, sen de hoşnut olacaksın" fermanının[1] mazharı, Hz. Muhammed Aleyhisselam'ın zatından başkasına verilmemiştir.

Şimdi, ruhun bağımsızlığını ve sevinçlerini ilan eden, önce ibadet, sonra yardım istemeye işaret eden ayetler geliyor.

İyyake nabüdü ve iyyake nestaiyn.

"Ya Rabbbbbi! Her konuda yardımı Senden dilenir ve Senden aldığımız varlıkla, ancak Sana ibadet ederiz. İbadetimiz, bizim varlığımızla değildir. Güç ve kuvvet Senindir. Sen yardım ettin de Sana kulluk ettik. Biz Senin lütfuna bakıyoruz, kendi amellerimize bakmıyoruz. Ne amellerimize bakıyoruz, ne de ödül taleb ediyoruz; ancak Sana kulluk ediyoruz. Çok çok ihsan etmeni istiyoruz. Bütün garezlerden, ilgi ve ilişkilerden soyunduk. Bu halimizde bize yardım et. Bu halimizin devamını yalvarıyoruz. Emrin ile kulluk ediyoruz, lütfunla yardım dileniyoruz. Bütün varlıklar geçici, sen kalıcısın (baki)."

Allah'a kulluk dört türlü olur:

1. Arzu (rağbet) ile,
2. Korku (rehbet) ile,
3. Utanç (haya) ile,
4. Sevgi (muhabbet) ile.

İbadetin en güzeli, sevgi ile olanıdır. İşte tevhid, bu ayetin işlemesiyle olur. Resullük huzuruna tam bağlanmadıkça, yardım dileme olmaz.

İhdinas sıratel müstakiym.

"Ya Rabbi! Bizi yardımlarınla bizzat doğru yola eriştir. Senin muradın ne ise, ona hidayet et. Tevhid zirvene giden yolu hediye etmeni dileniriz."

Sıratelleziyne en'amte aleyhim, ğayril mağdubi aleyhim veleddaliyn.

"O yol, peygamberlerin, şehidlerin, sıddıkların ve kamillerin yoludur. Gerçeklerin keşfedildiği yoldur, marifet, güzel edeb menzilidir. Onlara ihsan etmişsin. Gazabına hak kazananlardan, sapkınlıkta kalanlardan, Rabb'lık lütuflarını unutanlardan, gerçekleştirmeyi (tahkiki) bırakıp şekilde (taklitte) kalanlardan, kulluk kapısından kovulanlardan, mekr (hile, aldatma) ve istidraca (hak edilmemiş ilerleme, sahte keramet) mazhar olanlardan olmamayı yalvarırız."

(Bu yalvarmamızı kabul et, Ya Rabbi!)

İnnallahe ve melaiketehu yusallune alennebiy, ya eyyühel leziyne amenu, sallu aleyhi ve sellimu tesliyma. *(Ahzab Suresi, 33: 56)*

Allahu Teala ve Melekler, Makam-ı Mahmud ve şefaat makamıyla yüceltilmiş olan Nebiyyi Ekrem Hazreti Muhammed Aleyhisselam'a salat ve selam ederler. Rahmet ve kerametin her türlüsü ile, Ahmedi erdemini yücelterek, saygı ile överler.

Ey inananlar ve geleceğin, inananların olduğuna inananlar! Gayeleri Hak olanlar! Hakk'ın "mümin" ismine mazhar olanlar! Siz de O'na, o Ulu Peygamber'e salat ve selam edin, onu güzel zikir ile anın.

Gerek melek, gerek insan, ona salat ve selamda bulunmakla yükselir. Ey talib! Muhammedi Zat o kadar nazik bir manadır ki, Cenab-ı Hak, Habibi'ne (sevgilisine) yapılacak salavatı kendisine havale ettiriyor da:*Allahümme salli alâ Muhammedin* buyuruluyor.

Bir dini emirde de:

"Kim benim Resulü Ekremime bir salavat getirirse, ben o kimseye on salavat getiririm," diye ferman ediliyor.

Söz olarak salat ve selam: *Allahümme salli ala Muhammedin ve ala ali Muhammed,* anlam ve gerçeği itibariyle de, Resulü Zişan'a sevgiyle tabi olmak, izinden yürümek, bu kötülük dünyasında ayak kayacak yerlere çakılmış olan semavi işaretlere, gören bir gözle bakarak, sayılı nefesini haksız tüketmemektir.

Bu nedenle dualarımızın da hakkımızda hayırlı olarak kabul edilmesi için, duadan önce salavat ile başlamak ve sonunu salavat ile bitirmek lazımdır.

Sübhane rabbike rabbil izzeti amma yesifun, ve selamün alel mürseliyn, velhamdü lillahi Rabbil Alemiyn. *(Saffat, 37: 180-182)*

(İmam-ı Ali Keremallahu Zatehu Hazretleri, "Her kim ahirette Cenab-ı Hak'tan özel bir ikram isterse, bu üç ayeti her meclisin sonunda okusun," buyurmuşlardır.)

Ey resullerin en mükemmeli! Müşriklerin (Allah'a ortak koşanların) şirklerine, yalanlarına göğsün daralmasın, asla önem verme. (Hak kuvvette değil, kuvvet Hak'tadır. *La havle ve la kuvvete illa billah:* Allah'tan gelen dışında güç ve kuvvet yoktur.) Her emrine galip, kudret ve kuvvet sahibi olan Rabbin, müşriklerin O'nu, şan ve azametine layık olmayan sıfatlarla vasıflandırmalarından münezzehtir.

Nebiler ve mürsellere, veliler ve sıddıklara, iman ehline, irfan ehline selam olsun.

Gerek hal (oluş), gerekse kal (söz) olarak hamd ü sena, alemlerin Rabbi olan Allahu Teala'ya olsun.

Ey Allah'ın Resulü! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah'ın sevgilisi! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah'ın dostu! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah'ın Peygamberi! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah'ın saf kıldığı! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah'ın hayırlı yarattığı! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah arşının ışığı! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah vahyinin emini! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Allah'ın, birlik zatını Cenab-ı Ahmediyyete fethederek süslediği, şereflerin tümüyle şereflendirdiği; sureti Hak, siyreti Rahman Habib-i Kibriya! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey Hakk'ın seçkinlik kanunu ile yücelttiği, Sübhani saygısına mazhar kıldığı Resuller Şahı! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey öncenin ve sonranın bütün ilimleri ile teçhiz edilen Resuller Sultanı, hayır ve şerri gösteren, bütün salavatların üzerine olduğu! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey peygamberlerin seyyidi (önderi)! Ve ey takva sahiplerinin imamı! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Ey alemlere rahmet olan! Ey nebilerin sonuncusu! Ey günahkarların şefaatçisi! Ey en alçağı en yüksek yapmak hakkını alan En Şanlı Resul, Alemlerin Rabbinin Resulü! Salat ü selam senin üzerine olsun.

Allah'ın, meleklerin, peygamberlerin, Arş'ı taşıyan meleklerin, bütün halkın selamları, salavatı, hürmetleri, yüceltmeleri, güzellikleri, bizim Efendimiz Muhammed Mustafa Hazretleri ile, onun ailesi ve ashabının üzerindedir.

Allahım!

Salat ü selam, tam, halis kulun olan Habibin ve Resulün, Nebiyyi Ekrem'in, her şeyin kaynağı olan Muhammed'in (Allahın Selamı Üzerine Olsun) üzerine olsun.

Ya İlahi!

Efendimize, başımızın tacı, özümüzün nuru, gönlümüzün sevinci olan En Şanlı Resulümüze, O, zatından zatına tecelli ettiğinde beliren, Hak aynası bulunan ışıklar ışığına, en yüksek makamın sahibine, her güzelliğin aslına, açık ve anlaşılır bir dile sahip kıldığın Resulü Ekrem'ine salat ü selam olsun.

Allahım!

Ebedi, sürekli lütuf ve ihsanın, hayır ve bereketin, selamın, lütuf ve sayı açısından temiz olan şeylerin:

İnsan yaratılışının en şereflisi, iman hakikatlerinin toplamı, ihsan tecellilerinin Tur dağı, Rahman sırlarının iniş yeri, Mirac'daki gece uçuşunun[2] misafiri, "kendi keyfine göre konuşmayan,"[3] Birlik (Ahadiyet) sarayının sırlarına mahrem olan, yaratıkların en üstünü, Hamd Sancağı'nın sahibi, nebilerin imamı (öncüsü), yüksek ululuk dizginlerinin sahibi, ezel sırlarının şahidi, asli sevap nurlarının müşahidi, kıdem (önce olma) dilinin has tercümanı, ilmin, yumuşaklığın ve hikmetlerin kaynağı, hem cüz'i (parça), hem külli (bütün) kerem (cömertlik) sırlarının mazharı, Kainat'ın Nefs-i Natıka'sının kalbi, yüce ve alçak vücudların aslının insanı, iki cihan cesedinin ruhu, dünya ve ahiret hayatının özü, rütbelerin en üstünü olan kulluk (ubudiyet) rütbesiyle rütbeli, ilahi ahlakla ahlaklanmış, Halil-i Azam, Habib-i Ekrem, Seyyidimiz Muhammed ibni Abdullah ibni Abdülmuttalib Hazretleri'nin üzerine olsun.

Ve diğer peygamber ve habercilerinin, Sana yakın olan meleklerin, göklerdeki ve yerdeki ehlinden salih kullarının üzerine olsun.

Seni zikredenlerin zikri, zikrinden gafil olanların da gafleti devam ettiği müddetçe salat ü selamın, onların üzerine olsun.

İlahi! Selam, Senin Peygamberinin bütün dostlarının üzerine olsun.

---

1. *Ve lesevfe yutiyke Rabbüke feterda:* Duha, 93: 5.

2. *Sübhanelleziy Esra:* İsra, 17: 1.

3. *Ve ma yentiku anil heva:* Necm, 53: 3.

ÇOCUK VE GENÇTE DİNİ DUYGUNUN VARLIĞI

Bütün insanlığı toptan ele aldığımızda, ana ve babadan, çocuk ve gençlerden anlaşılıyor ki, din fıtratı, Yaratan Allah'tan bütün insanlığa bir ihsandır.

Tarihe göz atarsak, Adem Aleyhisselam ilk insan ve aynı zamanda ilk peygamberdir. Oğlu Şit Aleyhisselam, Nuh Aleyhisselam, İbrahim Aleyhisselam, Musa Aleyhisselam, İsa Aleyhisselam ve Hazreti Muhammed Aleyhissalatü Vesselam'a peygamberlik, çocukluktan verilmiştir. Biz de çocuk konusunu bunun için ele aldık.

Her ana-baba, çocuklarına dini öğretmek ve açıklamak mecburiyetindedir. Cenab-ı Allah, rahmeti ile yardımcımız olsun.

Konuyu incelemeye başlarken, duygu ve dini duygunun ne olduğu gibi psikolojik tahlillere girmeden, doğrudan doğruya çocuk ve gençteki dini duygunun varlığından bahsedeceğimizi belirtmeliyiz.

"Din duygusu, kökleri ve kaynakları itibariyle insan fıtratına bağlı deruni bir heyecan ve duygudur." Dolayısıyla bu duygunun insan yavrusu olan çocukta ve gençte bulunması gayet tabiidir. Çocuk ve gençte kendiliğinden gelen dini bir hissin bulunduğu ve çocuğun kalıtım bakımından dini *(religious)* sayıldığı, bugün psikolojik bir gerçektir.

Son zamanlarda yapılan din psikolojisi araştırmaları da, çocuk ve gencin ruhen dine yabancı olmadığını, bilakis onun da kendine göre bir dini inancının olduğunu ispatlamıştır. Aynı şekilde, pedagojik tecrübeler de çocuk ve gençte büyük bir dini potansiyelin varlığını ortaya koymuştur.

Çocuk ve gençte din ve inanç duygusunu çeşitli yönlerden ele alacağız. Önce memleketimizde yapılan araştırma sonuçlarını ortaya koyacak, sonra Batılı psikologların görüşlerine yer vereceğiz. Ayrıca bu duygunun Kur'an ve Hadis'de ne şekilde yer aldığına değinerek, İslam bilginleri ve filozoflarının bu konudaki görüşlerini tahlil edeceğiz.

1. Memleketimizde Yapılan Araştırmalara Göre

Bilindiği gibi, Din Eğitimi ve Din Psikolojisi, memleketimizde henüz kurulan ilim dallarındandır. Bu durum, adı geçen ilim dallarındaki araştırmalara da tesir etmektedir. Nitekim çocuk ve gençteki dini gelişimi ele alan psikolojik araştırmaların yok denecek kadar az olduğu söylenebilir. Ancak Doç. Dr. Kerim Yavuz'un bu konuda gerçekleştirmiş olduğu araştırmadan bahsetmek ve ortaya konulacak görüşlerin de bu kaynağa dayandırılacağını belirtmek yerinde olur.

Çeşitli ilkokullarda 7-12 yaş grubundaki çocuklara uygulanan anketler sonucunda Yavuz, şu sonuçlara varmaktadır: "Çocukların Allah inancı ile karşılaşması çok küçük yaşlarda başlamaktadır.

Çocuğun dini inançlarla karşılaşması, kendisine oldukça duygusal bir zenginlik kazandırmaktadır. Bu onun Allah ve din ile ilgili hususları öğrenmek için gösterdiği özel ilgiden daha iyi anlaşılabilir." Yapılan anketler sonucunda, çocuğun dine karşı canlı bir ilgi duyduğu, merakla başta Allah'ı öğrenmek ve anlamak istediği, küçük yaşlardan itibaren dua, namaz gibi dini pratiklere karşı istek duyarak, bir yandan bunları denemeye çalışırken, öte yandan dini konulara karşı sonsuz bir öğrenme özlemi içinde bulunduğu öğrenilmiştir.

Yine aynı araştırmada, çocukların en çok Allah'ı merak ettikleri ve bütün ilkokul dönemi boyunca zihni ve ruhi güçleri çerçevesinde O'nu düşündükleri ve anlamaya çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Onlar başta Allah'ın zatı, fiilleri, yaratması ve yarattığı varlıklar ile ilgilenmektedirler. Yavuz'a göre çocuklar O'nu akıllarıyla kavramakta güçlük çekmelerine rağmen, neticede neredeyse ilahiyatçı düşünürlerin benimsediği gibi "Zorunlu Varlık" *(Vacibü'l Vücud: Allah)*'da karar kılmaktadırlar. Çocuk ve gençlerin bu şekilde bir inanca sahip olmalarında birçok faktörün etkisi vardır. Bunlar, fıtrat, kolay inanırlık, dini hazırlık ve uyumdur. Yeri geldikçe herbirine değineceğimizi belirterek, Yavuz'un bu konudaki diğer görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

Çocuklar ve gençler, Allah'a inanmak için ilgi, eğilim, arayış ve özlemlerini daha küçük yaşlardan beri dışarıya yansıtmaktadır. Onlar Allah'a inanırken, itiraz etmeden, kuşkulanmadan, nedenini araştırmadan inanmaktadırlar. Ancak şurası ifade edilmelidir ki, çocuk dininin karakteristik özelliklerinden birisi de, dini gelişmenin henüz tam şekillenmemiş ve belli prensiplere ulaşmamış olmasıdır. Buna rağmen çocuğun inancının tabii olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

2. Batılı Psikologlara Göre

Batıda yapılan araştırmalarda, Rousseau'nun, "çocuğun dine karşı yabancı olduğu, ona dini bilgiler öğretilmesinin yanlış olacağı ve ancak 12-13 yaşlarından sonra, çocuk ve genç istediği zaman ona dinden bahsetmek gerektiği" görüşünün tesirlerini görmek mümkündür. Nitekim yıllarca çocuk ve genç psikolojisiyle ilgili çalışmalarda dinden ya hiç bahsedilmemiş ya da pek az söz edilmiştir. Ancak son zamanlarda bazı batılı psikologlar, tarafsız ve önyargıdan uzak bir şekilde yaptıkları araştırmalar sonucunda dinin, çocuğun ve gencin ruhuna seslendiği ve onun psişik yapısına uygun düşeceği görüşünde birleşmişlerdir.

C.G. Jung, insanda tabii olarak bir dini faaliyetin var olduğuna inanmakta ve "İnsanın ruh sağlığı ve kararlılığı, içgüdülerinin olduğu kadar bu doğal dinsel işlevinin de *(tabii dini faaliyet)* uygun bir biçimde ifade edilmesine bağlıdır" demektedir.

Remplein de, çocuğun ve gencin ruhuna dini eğilim ve duyguların yerleştirildiği ve büyük bir ihtimalle her çocuğun Allah'a inanmak için hazır bir durumda olduğu kanaatindedir. Ayrıca o, "Her şeyden büyük ve her şeyi yaratıp istediği gibi idare eden bir Allah düşüncesi çocuğun ve gencin ruhi ve manevi gelişmesine tamamen uygundur," demekte ve bu görüşünü şu ifadelerle daha belirgin bir şekilde vurgulamaktadır: "Dini inancın tohumları hiç şüphesiz insanın ruhunda ve benliğinde bulunmaktadır. Nasıl insanlık daha ilkel basamakta iken dini tasavvur ve duygulara sahip idiyse, o zamandan bu zamana kadar çocuğun ve gencin ruhi ve manevi gelişmesi, nesillerden nesillere sürüp gelen bir gelişmenin devamıdır."

Gemelli ise çocuk ve gençteki dini duyguyu insiyaki bir temayül olarak görmekte ve dört yaşından küçüklerde bile, öğrenme ve taklitten ayrı bir dini tutumun varlığına inanmaktadır. O, "Hürmet etme ve baş eğme tutumları, çevre tesiriyle dahi açıklansa, bu insiyaki temayülün bir sonucudur," demektedir.

Öte yandan A. Vergote da çocuk ve gençte büyük bir dini potansiyelin var olduğuna inanmaktadır.

Batılı psikologların, "doğal dinsel işlev, dini eğilim ve duygu, dini inanç tohumları, insiyaki temayül, dini potansiyel" adını verdikleri kavramları, İslam inancındaki fıtrat prensibiyle açıklamak mümkündür.

Bu düşüncede olan diğer Batılı psikologların ortak görüşlerine göre, çocuk ve gencin dini inancında içten gelen tabii, içgüdüsel ve duygusal bağlanma temayülü rol oynamaktadır. Onlar, dini duygunun insiyaki bir temayül olduğunu söylerken; aynı zamanda ferdi yaşayışın temelinde de dini istidadın varlığını kabul etmektedirler.

3. Kur'an ve Hadislere Göre

Din duygusu, Kur'an ve Hadis'de şöyle ifade edilmektedir:

Kur'an'da, "Yüzünü doğru bir din olan İslam'a, insanların fıtratına uygun olan dine çevir," buyurularak, insanın dini kabullenmeye yetenekli bir tarzda yaratıldığına işaret edilmiştir. Yine Kur'an'da, Hz. İbrahim'in içten gelen bir kuvvetin tesirinde kalarak hakiki olan ilahi kudreti aramaya çalıştığından, düşünce ve muhakemelerden sonra gökleri, yeri yaratan, sonra da onları emri altına alan tek varlık olan Allah'ı nasıl bulduğundan bahsedilir. Hz. İbrahim'i buna sevkeden, yaratılışındaki din duygusundan başka bir şey değildir. Çünkü, "Allah, insan fıtratına kendisini araştırıp ibadet etme temayülü ihsan etmiştir." Diğer bir ayette de bu hususa dikkat çekilerek şöyle buyrulmuştur: "Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demiş ve buna, kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da, 'Evet, şahidiz' demişlerdi," (A'raf, 7:172).

Elmalılı Hamdi Yazır, yukarıda ilk olarak ele alınan ayetin tefsirinde, "İnsanın, insan ruh ve zekasının aslı, fıtratı, Hakk'ı tanımak ve Hak Yaradanından başkasına kul olmamak içindir," demektedir. O, "Her ferdin ruhuna bir Hak duygusu ve Allah'ı bilme gücü yerleştirilmiştir," derken, insan ruhunun asıl fıtratı Allah'ı tanımak ve O'na bağlanıp teslim olmaktır, demek istemektedir. Yazır'a göre ruh insana, Allah'ı duyması, O'na uyması, kendini ve Allah'ı tanıması ve itaat etmesi için verilmiştir. Ayrıca Yazır, bu duygunun tesiriyle başları sıkıştığı zaman en azılı kafirlerin bile derinden derine, Yaradan'a karşı bir iltica hissi duyduklarını da eklemektedir. Burada, Hz. Peygamber'in, fıtrat'ı konu alan hadislerinden de sözetmeliyiz. Bu hadislerin ortak manasını ele aldığımızda, şu ifadeleri buluruz: "Her çocuğu annesi fıtrat üzere dünyaya getirir. Onun bu hali, konuşma çağına kadar devam eder. Sonra ebeveyni onu, hıristiyan, yahudi, mecusi *(ateşperest)* veya müşrik yapar. Eğer ana-babası müslüman iseler, çocuk da müslüman olur." Bu ifadeler aynı zamanda, inancın teşekkülünde rol oynayan iç ve dış *(kalıtım ve çevre)* faktörleri de açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hadislerde geçen "fıtrat" kelimesi lügatte, "Allah'ın, mahlukatı, kendisini bilip tanıyacak ve idrak edecek bir hal üzere yaratması" anlamına gelmektedir. Ancak burada önemli olan nokta şudur ki, insanlardaki Allah inancı biyolojik olarak fıtri *(yaratılıştan gelen)* değildir. Eğer böyle olsaydı, hiçbir ateist *(dinsiz)*'in dinsiz olmaması gerekirdi.

Sonuç olarak fıtrat, insanın doğuştan, tabii olarak Allah'a inanmaya yetenekli ve dini inancı kabul etmeye elverişli bir yaratılışta olduğu anlamına gelmektedir. Zira çocuk ve genç iyiliğe ve kötülüğe elverişli olduğu gibi, doğruya ve yanlışa inanmaya da yetenekli bir yaratılışa sahiptir. Çocuk ve genç ruhen zihni ve manevi değişmelere uğrar. Bu, iyiden kötüye doğru gelişebileceği gibi, kötüden iyiye ve hayra doğru da gelişebilir. İşte burada, çevrenin çocuk ve genç üzerindeki müsbet veya menfi tesiri sözkonusudur. Zira Hz. Peygamber, fıtrat ile ilgili hadislerinin hepsinde, "...sonra ana-babası onu hırıstiyan, yahudi, mecusi veya müşrik yapar; eğer ana-baba müslüman ise çocuk da müslüman olur," buyurarak, burada en önemli faktörün, çocuğun en yakın çevresini oluşturan ana-baba olduğuna dikkat çekmektedir. Görüldüğü gibi çocuk ve genç dine yabancı değildir. Aksine onun içinde dine karşı bir eğilim vardır. Çocuk ve genç inanmaya istidatlıdır. Esasen çocuk düşünmeden, şüphelenmeden ve itiraz etmeden inanmaya hazır olduğundan, söylenenlere içtenlikle inanır. Buna sadece dilin kabul edip inanışı denmez, aynı zamanda ruhun da kabulü ve inanışı denir. Tabii olan da budur. Çünkü çocuk inanmakla kendini güçlenmiş ve Allah'a yakınlaşmış hisseder. Onda bu duygu uyandıkça Allah'ın kendisine yakınlığı da o ölçüde artacaktır. Böylece çocuk ve genç hayatı iyi, güzel ve yaşamaya değer bulacak; o nisbette de yaşama gücü artacaktır. Bu durumdaki çocuk, inancının nedenini araştırmaya yatkın değildir. O, inancı üzerinde tahlil yapamadığı gibi, şuurlu bir şekilde anlama ve fikir yürütmede de bulunamaz. Eğer bu sırada çocuğun soruları görülürse, o bunların cevaplarına inanacağı için sorar. Böylece, inanmaya içtenlikle hazır olan çocuk, yoklayıcı sorularla dini dünyaya girmeye çalışır. Çocuk inanmaya o kadar hazırdır ki, dinle ilgili öğretilenlerin ve duyduklarının çok çabuk etkisinde kaldığından onlara itiraz etmeden inanır.

4. İslam Bilginleri ve Filozoflarına Göre

İslam bilginleri ve filozofları ise, genellikle biraz önce ele aldığımız ayet ve hadisler doğrultusunda düşünmektedirler. Tarihi sıraya göre görüşlerini aktaracağımız filozofların ilki olan İbn Miskeveyh, çocuk ve gencin ruhunu son derece temiz, işlenmemiş ve şekillenmemiş olarak kabullenmekte ve onun, kendisine yapılacak bütün telkinleri kabul edecek bir ruhi yapıya sahip olduğuna inanmaktadır. İbn Sina ise, çocuk ve gencin doğarken beraberinde birçok kabiliyetler getirdiğini, fakat bunların geliştirilmesi gerektiğini ifade etmekte ve onun ruhunu, kendisine verilenleri kabule hazır ve elverişli olarak nitelemektedir. Diğer bir ifadeyle o, çocuk ve gencin dini prensipleri anlamaya ve algılamaya elverişli ve kabiliyetli olduğunu savunmaktadır.

Bu konuda İbn Hazm, *el-Fasl* adlı eserinin mukaddimesinde *"Evaliü'l akl"* diye isimlendirdiği ilk prensipler kavramıyla, çocuk ve gençte dini duygu ve düşüncenin fıtri *(yaratılıştan)* olduğunu kabul etmektedir.

Gazali'nin de çocuk ve gencin ruhu ve kalbi hakkında önemli görüşleri vardır. O, fıtrat hadisini esas alarak, çocuğun kalbini "tertemiz, bomboş, saf, her şeyi almaya kabiliyetli ve yöneltildiği her şeyi yapmaya meyilli" olarak nitelemektedir. Bunun yanısıra Gazali, ruhun yaratılışı itibariyle gerçekleri kabullenmeye yetenekli olduğuna ve Allah'ı bulup kavrayacak gücün de onda bulunduğuna inanmaktadır.

İbn Tufeyl'e gelince; roman stilinde yazdığı *Hayy bin Yakzan* adlı eserinde filozof, çocuk ve gencin dini inanç bakımından yetenekli olduğunu ve "insanın şeriat gelmese de aklı ile gerçekleri bulabileceğini ve ilahi sırlara dalabileceğini" anlatmak istemiştir.

Sonuç olarak, çocuk ve gencin din duygusu konusunda
çeşitli ve farklı kaynakların birleştiği görülmektedir.
Bu durum karşısında çocuk ve gence gerekli dini eğitimi vermek,
ana-babanın kaçınılmaz bir görevi olmakla kalmayıp,
onu bu eğitimden yoksun bırakmak da, hava ve su kadar elzem bir
hakkından, bir ihtiyacından onu mahrum etmektir. Bunun ceremesini
yalnız ana-babalar değil, toplumun tümü birden çeker.
Ve nitekim bugün de çekmektedir.

DOKSAN DOKUZ ESMAÜL HÜSNA

Esmaül Hüsna, Allah'ın "güzel isimleri" olup, bunlar 99 tanedir.
Hepsinin başı, lafzayı celal, yani "Allah" adıdır.
Aşağıda Esmaül Hüsna ve bunların faydalı etkileri açıklanmıştır.

1 - Ya Allahü

(Allah adı.)

Bütün sıfatları nefsinde toplamıştır.

Sahih-i Buhari'de Ebu Hureyre Radıyallahu Anh'tan rivayet olunur ki, Fahr-i Alem (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) efendimiz:

"Allahu Teala'nın doksandokuz ismi vardır. Bu isimleri sayan ve söyleyenler, gerçekten cennete girerler," buyurmuşlardır.

2 - Ya Rahmanü

(Ey dünyada ve ahirette, Rahmet edici.)

3 - Ya Rahimü

(Ey ahirette Rahmet edici.)

Dünya rahmeti, mümine ve kafire şamildir. Ahiret rahmeti ise, yalnız müminlere mahsustur. Bu ism-i şerifi, her farz namazdan sonra 100 kere okuyan kimseler, gaflet ve unutkanlıktan ve gönül pekliğinden emin olurlar. Her kim Rahim ismini sabah namazından sonra 100 kere okusa, bütün yaratılanlar o kimse üzerine rahim ve dost olurlar.

4 - Ya Melikü

(Ey padişah.)

Bu ism-i şerifin hassası çoktur. Buna devam edenler dünya ve ahiret reisliğinden emin olur, halk nazarında hürmetli ve heybetli görünür.

Hızır Aleyhisselam'dan nakledilmiştir ki, hastanın hatırını sormaya giden bir kimse, şifa niyetine yüz kere:

Allahümme entel Melikül Hakkullezi la ilahe illa ente ya Allahü ya Selamü ya Kafi dese ve üç kere de:

Ya Şifael Kulub ilave etse, o hastanın hastalığı geçer ve Allahu Teala'nın inayetiyle sıhhatine kavuşur.

5 - Ya Kuddusü

(Ey her türlü ayıptan ve noksanlıklardan pak ve uzak olan.)

Bir kimse, bu ism-i şerifi her gün 100 kere okusa, o kimsenin gönlü bütün kederlerden saf ve pak olur.

6 - Ya Selamü

(Ey her türlü afetlerden ve noksanlıklardan salim olan.)

Her kim bu ism-i şerifi 160 kere bir hastanın üzerine okusa, o hasta sıhhat bulur.

7 - Ya Müminü

(Ey kullarını zulümden emin edici olan.)

Hak Sübhanehu ve Teala'nın kullarına muamelesi, ya iyiliği veya adaleti ile olur.

Her kim bu ism-i şerife devam ederse, Hak Sübhanehu ve Teala o kimseyi düşman şerrinden emin eder.

8 - Ya Müheyminü

(Ey gözleyici ve koruyucu.)

Her kim yazıp üzerinde bulundursa, bütün malı ve erzakı Hak Teala'nın koruması altında olur.

9 - Ya Azizü

(Ey her şey üzerine galip ve aziz olan.)

Her kim bu ism-i şerifi 40 gün sabah namazlarından sonra 40 kere okursa, Hak Celle ve Ala hazretleri onu hiç kimseye muhtaç etmez.

10 - Ya Cebbarü

(Ey halkı dilediği her şeye zorlayan veya halkın halini ıslah eden.)

11 - Ya Mütekebbirü

(Ey her türlü ihtiyaçlardan ve noksanlıklardan münezzeh ve yüce olan.)

Her kim, bu ism-i şerifi helaline yakınlık etmeden önce on kere okursa, Hak Teala hazretleri o kimseye salih bir evlat ihsan buyurur.

12 - Ya Haliku

(Ey bütün eşyayı hikmeti gereğince takdir edici.)

Her kim bu ism-i şerifi gece okursa, Hak Sübhanehu ve Teala bir melek yaratır. O melek kıyamet gününe kadar taat eder ve sevabı o kimsenin üzerine olur.

13 - Ya Bariu

(Ey eşyayı yaratıcı.)

14 - Ya Musavvirü

(Ey eşyanın suret ve keyfiyetini yaratıcı.)

Bu üç ism-i şerifin hassası şudur: Doğurmayan bir kadın çocuğu olmasını isterse, yedi gün oruç tutmalı, iftar vaktinde bu üç ism-i şerifi su üzerine 21 kere okuyup üfledikten sonra bu su ile orucunu bozmalıdır. Hak Sübhanehu ve Teala bu isimler berekatı ile o kadına bir çocuk ihsan buyurur.

15 - Ya Gaffaru

(Ey gayet yarlıgayıcı.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse, Hak Teala onun günahlarını yarlıgar.

16 - Ya Kahharu

(Ey her şeye ve her şey üzerine galip.)

Salik bu ism-i şerife devam ederse, nefsinin hevası kırılır, gönlünden dünya muhabbeti çıkar ve batın safasına erişir. *Ya Kahhar* ism-i şerifini okumak, zulmün def'i sebebidir.

17 - Ya Vehhabu

(Ey zahir nimetlerini ve her türlü hediyeleri mübalağa ile bağışlayıcı.)

Bu ism-i şerifin birçok hassaları vardır, bereketleri büyüktür ve dualaın çabuk kabul olunmasına sebeptir. Büyükler demişlerdir ki, her kim dua ettiği zaman, yedi kere *Ya Vehhab* derse, o kimsenin duasını, Hak Sübhanehu ve Teala mutlaka kabul buyurur. Bir kimse bir şey isterse veya düşman elinde bağlı kalsa, yahut rızkında darlık olsa, salike sülukunda bir fetih zahir olmasa, bu gibi kimseler, üç ve yedi gece, gece yarısından sonra abdest alarak 2 rekat namaz kıldıktan sonra, yüz kere *Ya Vehhab* derse ve ondan sonra Allahu Teala'ya hacetini arz ederse, Hak Sübhanehu ve Teala onun ihtiyacını ihsan buyurur.

18 - Ya Rezzaku

(Ey kullarına bol bol rızık verici.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse, ona rızık kapıları açılır.

19 - Ya Fettahu

(Ey son derece Fatih.)

Bu ism-i şerife sürekli olarak devam edenlere Fetih ve fetihler müyesser olur.

20 - Ya Alimü

(Ey son derece bilici.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse onun gönlü parlak olur ve batınında türlü ışıklar belirir.

21 - Ya Kabıdu

(Ey hikmeti gereği, dilediği kimse üzerine rızık ve her şeyi dar eyleyici.)

Her kim bu ism-i şerifi 40 gün 40 lokma üzerine okuyup yese, o kimse açlık mihnetinden emin olur.

22 - Ya Basıtu

(Ey hikmeti gereği, dilediği kimse üzerine rızkı ve her şeyi açık edici.)

Her kim bu ism-i şerifi seher vaktinde ellerini yukarıya kaldırarak 10 kere okuduktan sonra ellerini yüzüne sürerse, o kimse hiç kimseye muhtaç olmaz.

23 - Ya Hafıdu

(Ey alçak eyleyici.)

Her kim bu ism-i şerifi üç gün oruç tuttuktan sonra dördüncü günü bir mecliste yetmişbin kere okursa, Hak Sübhanehu ve Teala o kimseyi düşman şerrinden korur.

24 - Ya Rafiu

(Ey yüce eyleyici.)

Her kim bu ism-i şerifi gece ve gündüz 100 kere okursa, Hak Sübhanehu ve Teala o kimseyi diğer insanlardan şeref, fazilet ve zenginlik bakımından üstün eder.

25 - Ya Muizzü

(Ey Aziz eyleyici.)

Bu ismin hassası da şudur:

Her kim bu ism-i şerifi Pazartesi gecesi veya Cuma gecesi yatsı namazından sonra 140 kere okursa, Hak Sübhanehu ve Teala o kimseyi halkın gözünde heybetli eder ve o kimse Allahu Teala'dan gayrı hiç kimseden korkmaz.

26 - Ya Müzillü

(Ey hor ve hakir eyleyici.)

Her kim bir zalimden veya kıskançtan korkarsa, bu ism-i şerifi 75 kere okuyup sonra secde etmeli ve secdede: "İlahi, beni filan kimsenin şerrinden emin eyle," demelidir.

27 - Ya Semiu

(Ey gayet iyi işitici.)

Bir kimse Perşembe günü Duha namazı kıldıktan sonra, kimseyle konuşmadan bu ism-i şerifi 100 kere okursa ve okuduktan sonra da hacetlerini Hak Teala'ya arzederse, Allahu Teala onun ihtiyaçlarını giderir.

28 - Ya Basiru

(Ey gayet iyi görücü.)

Bir kimse Cuma namazının farzı ile sünneti arasında bu ism-i şerifi 100 kere okursa, Allah Celle Celaluhu o kimseyi makbul kılar.

29 - Ya Hakemü

(Hakim veya hakem odur ki, hüküm ona bırakılır ve hükmüne razı olunur.)

Bir kimse bu ism-i şerifi gece yarısı o kadar okusa ki, uyku bastırıp elinde olmaksızın uykuya dalsa, Hak Sübhanehu ve Teala o kimsenin batınını kendi sırlarına mahrem eder.

30 - Ya Adlü

(Ey Adil.)

Her kim Cuma gecesi bu ism-i şerifi bir lokma ekmek üzerine yazarak yese, Allahu Teala insanları ona muti kılar.

31 - Ya Latifü

(Ey kullarına lütuf ve dostluk edici.)

Bir kimsenin hali değişse, fakir, garip veya kimsesiz kalsa, abdest alarak iki rekat namaz kıldıktan sonra, bu ism-i şerifi 100 kere okuyarak hacetini bildirse, ihtiyacı giderilir.

32 - Ya Habiru

(Ey her şeyden haberdar olan.)

Bu ismin hassası şudur: Bir kimse kendi kötü huylarından zahmet çekse, bu ism-i şerifi çok okursa kurtulur.

33 - Ya Halimü

(Ey hilim sahibi.)

Hilmin manası, asileri cezalandırmakta acele etmeyerek geciktirmesidir. Zira, kulun tövbe etmesini bekler. Her kim bu ism-i şerifi bir parça kağıda yazarak ekinin bulunduğu yere bıraksa, Allahu Teala'nın inayetiyle o ekine zarar ve afet erişmez.

34 - Ya Alimü

(Ey celal ve azamet sahibi.)

Bu ism-i şerifi çok zikreden, halk arasında aziz olur.

35 - Ya Gafurü

(Ey çok yarlıgayıcı.)

Hummaya veya başağrısına uğrayanlar, gam ve keder içerisinde bulunanlar bu ism-i şerifi üç parça kağıda yazarak yeseler (yutsalar) şifa bulurlar.

36 - Ya Şekurü

(Ey az amele çok karşılık veren.)

Geçimlerinde darlık veya gönüllerinde bir keder, gözlerinde bir karanlık olanlar, bu ism-i şerifi su üzerine 41 kere okuyarak üfürdükten sonra, o su ile yüzlerini yıkasalar, Hak Teala muratlarını ihsan buyurur.

37 - Ya Aliyyü

(Ey uluhiyet sıfat ve mahiyetinde kendisine ortak edinmekten münezzeh ve yüce olan.)

Her kim bu ism-i şerifi okumaya devam etse veya yazarak üzerinde taşısa, kaderi alçak ise yücelir, kısmetinde darlık varsa açılır, garip ise Hak Teala onu selametle vatanına eriştirir.

38 - Ya Kebirü

(Ey tam kudret ile her şey üzerine üstün ve şanı yüce olan.)

Her kim bu ism-i şerifi günde 100 kere okursa, halk arasında izzetli olur.

39 - Ya Hafizü

(Ey halkı mekruhlardan saklayıcı.)

Bu ismin hassası da şudur:

Her kim günde 16 kere okursa, bütün afetlerden korunur.

40 - Ya Mukitü

(Ey Kadir.)

Kötü huylu evladı bulunan bir kimse, bir boş kaba bu ism-i şerifi yedi kere okusa, sonra bu kabı su ile doldurarak çocuğuna içirse, Allahu Teala'nın izniyle o çocuğun huyu güzelleşir.

41 - Ya Hasibü

(Ey misafir ve zaife kifayet edici.)

Hırsızdan, göz değmesinden, komşusundan yahut düşmanından korkan bir kimse, Perşembe günü gecesinden başlayarak yedi gün müddetle gece ve gündüz 70 kere *Hasbiyallahül Hasib* dese Hak Teala onların şerlerinden emin eyler.

42 - Ya Celilü

(Ey kudret, celal ve azamet sahibi ki, her şey ona nisbetle hakirdir.)

Her kim bu ism-i şerifi misk ve safran ile yazdıktan sonra yıkayıp içerse, halk arasında muhterem olur.

43 - Ya Kerimü

(Ey kudret ve azametiyle hayrı ve yararı çok olan.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse, umulur ki, dünya ve ahirette aziz olur.

44 - Ya Rakibü

(Rakib, o koruyana derler ki, ondan hiçbir şey kaybolmaz.)

Her kim bu ism-i şerifi kendisinin, evlat ve ehlinin veya malının üzerine 7 kere okursa, Hak Teala'nın amanında olurlar.

45 - Ya Mucibü

(Ey duaya icabet edici.)

Bu ism-i şerife devam eden kimselerin duaları müstecap (kabul) olur.

46 - Ya Vasiü

(Ey rızkı ve rahmeti bütün halka ve herkese eriştirici.)

Rızkı eksik olan kimse, bu ism-i şerifi devamlı okursa, ona rızık kapıları açılır.

47 - Ya Hakimü

(Ey ilim ve hikmet sahibi.)

Bir kimse işinde yeterli olmasa veya işleri istediği gibi yürümese, bu ism-i şerife devam ederse, her işi dilediği gibi olur.

48 - Ya Vedudü

(Ey itaat eden kullarını sevici.)

Her ne zaman iki kişi arasında muhalefet olsa, bir yemek üzerine bu ism-i şerifi bin kere okumalı ve ilk muhalefet eden kimseye yedirmelidir. Aralarındaki anlaşmazlık derhal kalkar.

49 - Ya Mecidü

(Ey kudret ve azamet sahibi.)

Bir kimse bu ism-i şerife devam etse, ululukta daim olur.

Bir kimsenin kendi akrabası arasında kadri ve izzeti olmasa, bu ism-i şerifi sabah namazından sonra 99 kere okuyarak kendi üzerine üflerse, akrabası arasında aziz ve muhterem olur.

50 - Ya Baisü

(Ey ölüleri kabirlerinden koparıcı, kıyamet gününde ölülere hayat verici veya peygamberler gönderici.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse, umulur ki, Hak Teala korkusu o kimseye galip gelir.

51 - Ya Şehidü

(Ey hiçbir şey kendisinden kaybolmayan ve her yerde hazır bulunan.)

Bu ism-i şerife devam edenlerin isyanlardan kaçınacağı umulur.

Bir kimsenin oğlu kendisine itaat etmese, şehadet parmağını onun eli üzerine koyarak *Ya Şehid* dese, Allahu Teala'nın izniyle söz dinler hale gelir.

52 - Ya Hakku

(Ey vücudu tahakkuk eden ve sabit olan.)

Bir şeyini kaybeden kimse, bir kağıt üzerine *Ya Hak* lafzını yazmalı ve gece olunca o kağıdı eli üzerine koyarak gökyüzüne doğru bakmalıdır. Kaybettiği şeyi, Allahu Teala'nın inayeti ile bulur.

53 - Ya Vekilü

(Kulların işlerine kıyam gösterici ve rızıklarına kefil olan.)

Sudan, ateşten veya herhangi bir şeyden korkan bir kimse bu ism-i şerifi çok okursa, Hak Teala'nın amanında olur.

54 - Ya Kaviyyü

(Ey kendisine acz erişmeyen tam kudret sahibi.)

Bir kimsenin def'ine kadir olamadığı kuvvetli bir düşmanı varsa şöyle yapmalıdır:

Bir miktar unu hamur haline getirmeli, o hamuru nohut büyüklüğünde bin parçaya ayırmalı, o parçaları birer birer kuşlara atmalı ve her atışta düşmanının def'i niyetiyle *Ya Kavi* demelidir ki, Hak Teala düşmanının şerrinden kendisine kifayet eder.

55 - Ya Metinü

(Ey Kuvvetli.)

Bir kimse bu ism-i şerifi okumaya devam ederse umulur ki, bütün çetin işler kendisine kolaylaşır. Bu ism-i şerifi bir yemek üzerine yazarak, sütü az olan kadına yedirseler, sütü fazlalaşır.

56 - Ya Veliyyü

(Ey Müminleri seven ve onlara dost olan.)

Bir kimse bu ism-i şerife devam etse, umulur ki o kimse veliyullahtan olur. Kötü huylu bir kadının kocası, karısıyla konuşurken bu ismi hatırına getirse, kadının huyu düzelir.

57 - Ya Hamidü

(Ey övülen ve övülmeye kendisinden gayrı hakkı olan bulunmayan.)

Her kim bu ism-i şerifi okumaya devam ederse, umulur ki, halk arasında sevilen ve övülen bir kimse olur.

Eğer bir kimse dilini tutamayarak kötü sözler söylemeye alışmışsa, bu ism-i şerifi su içtiği kabın içine yazmalı ve o kaseden su içmelidir.

58 - Ya Muhsi

(Ey ilminden hiçbir şey kaybolmaksızın bütün eşyayı zapteyleyici.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse, umulur ki kendisine eşyadan hazırlanan bir nasip gelir.

Kıyamet hesabından korkan bir kimse, Cuma günü bu ism-i şerifi 1000 kere okursa, kıyamette hesap vermesi kolaylaşır.

59 - Ya Mübdiü

(Ey eşyayı yoktan peyda edici.)

Gebe bir kadının çocuğunu düşürmesinden korkulduğu zaman, o kadının kocası şehadet parmağını gebe kadının karnına sürerek bu ism-i şerifi 99 kere okursa, Hak Sübhanehu ve Teala çocuk düşmesinden ve diğer gebelik tehlikelerinden o kadını korur.

60 - Ya Muidü

(Ey mahlukatı hayattan ölüme geri döndürücü.)

Ev halkından birisi yolda olsa ve kendisinden haber alınamasa, içlerinden birisi herkes yatıp uyuduktan sonra evinin dört duvarı üzerine bu ism-i şerifi 70 kere okuyarak, *"Ya Muid, filan kimseyi salimen geri döndür veya bize haberini ulaştır,"* diye dua etse, umulur ki, yakın zamanda ya kendisi ya da haberi gelir.

61 - Ya Muhyi

(Ey hayat verici.)

Her kim bu ism-i şerifi vird edinse ve her seher vakti bin kere okusa, umulur ki, Hak Sübhanehu ve Teala onun gönlünü diri eder.

62 - Ya Mümitü

(Ey öldürücü.)

Bu ism-i şerifi düşmanının helakı için devamlı okuyanın, umulur ki, maksadı hasıl olur.

63 - Ya Hayyu

(Ey her zaman diri olan.)

Bu ism-i şerife devam eden kimsenin, uzun ömürlü olması umulur.

64 - Ya Kayyumü

(Ey her zaman halkın korunup kullanılmasına kıyam gösterici.)

Bir kimse, bu ism-i şerifi seherde çok çok okursa, gönüllere mutasarrıf olur. Aleyhissalatu Vesselam Efendimiz, Şeyh Ebubekir'e rüyada buyurmuştur ki: "Bir kimse hergün 41 kere *Ya Hayyü ya Kayyümü ya Allahü la ilahe illa ente* derse, bütün gönüller gaflette iken, o kimsenin gönlü gaflette olmaz, Allah korur, saklar."

65 - Ya Vacidü

(Ey istediğini istediği vakit bulan ve kimseye muhtaç olmayan.)

Bu ism-i şerifi çok okuyan kimsenin kalp zenginliğine mazhar olacağı umulur.

66 - Ya Macidü

(Ey kadri ve şanı büyük, kerem ve cömertliği bol olan.)

Bu ism-i şerifi çok okuyan kimsenin gönlünde nurlar hasıl olur.

67 - Ya Vahidü

(Ey uluhiyet sıfatlarında tek olan, ortağı ve benzeri bulunmayan.)

Bu ism-i şerifi her kim çok okursa, temiz ahlak bakımından diğer insanlardan üstün olur. Bu ism-i şerifi tenhada çok okuyanın gönlünden korku ve vehim gider.

68 - Ya Ahadü

(Ey zatında tek olan.)

Vahid ile Ahad'in farkı şudur: Vahid, sıfatta ortağı olmayan, Ahad ise zatında ortağı olmayandır. Her kim tenhada oturup bu ism-i şerifi 1000 kere okursa, gayba ve batın hallerine dair bazı hususlar ona açılır.

69 - Ya Samedü

(Samed ona derler ki, insanlar her ihtiyaçlarında ve işlerinde ona muhtaçtırlar.)

Hak Sübhanehu ve Teala bu ism-i şerifi çok okuyan kimsenin bütün ihtiyaçlarını karşılar, herkes ona muhtaç olur. Her kim seherde secde ederek bu ism-i şerifi 115 kere okursa, düşmanları üzerine galip gelir.

70 - Ya Kadirü

(Ey her şey üzerine kuvvet ve kudret kaynağı olan.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse, umulur ki, onun bütün istekleri Hak Sübhanehu ve Teala tarafından kabul buyurulur. Abdest aldığı zaman her uzvu üzerine bu ism-i şerifi okursa, bütün düşmanlarına galip gelir.

71 - Ya Muktedirü

(Kadir manasınadır. Fakat, Muktedir'de mübalağa vardır.)

Kadir isminin hassalarına yakındır. Her kim bu ism-i şerifi çok okursa, gaflet uykusundan uyanır.

72 - Ya Mukaddimü

(Hikmeti gereği, dilediği şeyi öne alıcı.)

Her kim savaş meydanında veya korkulacak başka bir yerde bulunsa ve bu ism-i şerifi çok okusa, kendisine zarar erişmez.

73 - Ya Muahhirü

(Hikmeti gereği, dilediği şeyi geri bırakıcı.)

Her kim düşmanını altetmek üzere çok okursa, umulur ki, muradı hasıl olur. Her kim bu ism-i şerifi bir günde 100 kere okursa, Hak Sübhanehu ve Teala Hazretleri'nin muhabbetinden gayrı onun gönlünde hiçbir şey karar tutmaz.

74 - Ya Evvelü

(Kendisinden gayrı her şeyden önce.)

Her kim evladı olmasını istese, seferde kaybolanı olsa veya bir haceti bulunsa, bu ism-i şerifi 40 Cuma günü bin kere okursa, umulur ki muradı hasıl olur.

75 - Ya Ahirü

(Ey kendinden gayrı her şey fena bulduktan sonra da baki kalan.)

Her kim bu ism-i şerifi düşmanını defetmek niyetiyle okursa, muradı hasıl olur. Çok okursa akıbeti hayır olur.

76 - Ya Zahirü

(Ey vücudu zahir.)

Her kim bu ism-i şerifi çok okursa, düşmanları üzerine galip olur.

Her kim Cuma namazlarından sonra 15 kere okursa, batını nurlanır.

77 - Ya Batınü

(Ey zatının hakikati akıldan ve duygularından örtülü olan.)

Her kim bu ism-i şerifi günde 3 kere okusa, eşyanın hakikatlerine alim ve Hak Celle ve Ala'nın sırlarına layık olur.

78 - Ya Vali

(Ey mülkünde hakim ve mutasarrıf olan padişah.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse umulur ki, ona eşyada tasarruf nasip olur.

Sahip olduğu yapıya zarar erişmemesini isteyen bir kimse, bu ism-i şerifi bir kaba yazmalı ve içerisine su doldurup bu suyu yapının dört duvarına serpmelidir.

79 - Ya Müteali

(Ey her şeye tam kudreti ile üstün, veya mahlukat sıfatlarından yüce ve münezzeh olan)

Her kim bu ism-i şerife devam etse, akran ve emsali arasında üstün olur.

80 - Ya Berrü

(Ey kullarına ihsan edici.)

Bu ism-i şerifi her kim çok okursa, umulur ki, Hak Sübhanehu ve Teala'nın ihsanlarına mazhar olur.

Bir kimse, çocuğu üzerine okusa, belalardan emin bulunur.

81 - Ya Tevvabü

(Ey tövbeleri kabul edici.)

Günahkar olanlar, bu ism-i şerifi çok okursa umulur ki, Hak Teala kendilerine tövbe nasip eder.

82 - Ya Müntekimü

(Günahkarlardan dilediklerine cezasını veren.)

Her kim bu ism-i şerifi çok okursa, günde bin defaya kadar çıkar ve*Kahhar* ismini de ilave ederse, düşmanlarının helak olması hususundaki muradı hasıl olur.

83 - Ya Afüvvü

(Ey günahkarları affedici.)

Her kim bu ism-i şerifi okumaya devam ederse, Hak Sübhanehu ve Teala onun günahlarını affeder.

Sevgili Peygamberimiz (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'in Hazreti Aişe (Radıyallahu Anha) validemize tavsiye ettiği dua:

"Allahım, sen affedicisin, affetmeyi seversin. Beni de affet." *(Allahümme inneke afüvvün tuhibbül afve fa'fu anni.)*

84 - Ya Raufü

(Ey çok rahmet ve şefkat edici.)

Bu ism-i şerife çok devam eden, çok nimet sahibi olur.

Bu kimse, bir mazlumu bir zalimin elinden kurtarmak isterse ve bu ismi okuyarak şefaat ederse kabul buyurulur.

85 - Ya Malikel Mülki

(Ey mülkün ebedi maliki.)

Bir kimse bu ism-i şerifi çok okursa, halk arasında aziz olur.

86 - Ya Zül Celali vel İkram

(Ey mutlak istigna ve fazlı kerem sahibi.)

Bu ism-i şerife devam eden kimse zengin olur.

87 - Ya Muksitü

(Ey adil şekilde paylaştırıcı.)

Bu ism-i şerifi devamlı okuyan kimse şeytanın şerrinden emin olur.

88 - Ya Camiü

(Ey kıyamet günü halkı toplayıcı.)

Bir kimsenin bir şeyi kaybolduğunda o kimse, *"Ya Camian nasi li yevmin la reybe fiyhi icma aleyye dalletiy"* dese, kaybolan eşya Allahu Teala'nın izniyle bulunur. Bu husus meşayih (Allah ruhlarını kutsasın) tarafından da denenmiştir.

89 - Ya Ganiyyü

(Ey hiçbir vakit hiçbir kimseye ihtiyacı olmayan.)

Her kim bu ism-i şerife devam ederse göz tokluğu ile sıfatlanır.

90 - Ya Mugni

(Ey zengin edici.)

Her kim bu ism-i şerifi her defasında 10 kere olmak üzere 10 Cuma okursa, Hak Teala kendisini halka muhtaç olmaktan korur.

Bir illete müptela olan da bu ism-i şerifi elinin üzerine okuyarak, o illetin bulunduğu yere sürerse, Allahu Teala'nın izni ile kurtulur.

91 - Ya Maniu

(Ey dilediği kimseyi, dilediği şeyden men edici.)

Eşi ile arasında düzenlik ve anlaşma olmayan kimse, bu ism-i şerife devam ederse, dirlik içinde yaşar.

92 - Ya Darrü

(Ey hikmeti gereği halktan dilediği kimseye zarar eriştirici.)

Aşağı bir mertebeye düşen kimse, Cuma gecesi veya Kameri ayların 13, 14, 15. geceleri bu ism-i şerifi 100 kere okursa, yüksek mertebelere erişir.

93 - Ya Nafiu

(Ey yararlandırıcı.)

Her kim bu ism-i şerifi dört gün müddetle, her gün gücü yettiği kadar okursa, kendisine hiç bir zarar ve elem erişmez.

94 - Ya Nuru

(Ey iman ve marifetle yeryüzünü, gökyüzünü, güneşi, ayı aydınlatıcı.)

Her kim önce Nur Suresi'ni ve daha sonra da 1000 kere bu ism-i şerifi okursa, batını (içi) nurlanır.

95 - Ya Hadi

(Ey doğru yolu gösterici.)

Her kim gökyüzüne bakarak, bu ism-i şerifi okur ve eline üfleyerek yüzüne sürerse, o kimse marifet bulur.

96 - Ya Bediu

(Mübdi manasınadır. Yani, ey her şeyi yaratıcı, misli görülmemiş şeyleri meydana getirici.)

Bir müşkül işi olan, bu ism-i şerifi *Ya Bediüs semavati vel ard* şeklinde 70 kere okursa, Hak Celle ve Ala Hazretleri onun müşkül işini kolaylaştırır.

97 - Ya Baki

(Ey fena kabul etmeyen daimi vücud.)

Her kim güneş doğmadan önce, 100 kere bu ism-i şerifi okursa, ömrü boyunca felaket görmez ve ahirette de Hak Teala onu yarlıgar.

98 - Ya Varisü

(Ey dünya ehlinin fenasından sonra, yerleri ve gökleri mirası ile tutucu.)

Her kim bu ism-i şerifi çok okursa, umulur ki ömrü uzun olur.

99 - Ya Reşidü

(Ey her türlü işlerinde halka yol göstererek irşad eyleyici.)

Bir kimsenin mühim ve karanlık bir işi olsa ve ne yapacağını bilmese, akşam namazı ile yatsı namazı arasında bu ism-i şerifi 1000 kere okursa, o işinin tedbiri kendisine kolaylaşır ve batını parlak olur.

100 - Ya Saburü

(Ey asilerin cezalandırılmasında acele etmeyen, onların tövbe etmelerini bekleyen, cezasını geciktiren ve dilediği zaman azap eden.)

Bir kimse bir derde veya bir karışık işe düşse, bu ism-i şerifi 3000 kere okursa, kurtulur.

Yukarıda verilen Esmaül Hüsna dışında, Allah'ın birçok başka ismi de vardır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmişir. Esmaül Hüsna'dan sayılmamakla birlikte, Allah'ın diğer bütün isimleri de güzeldir.

101 - Ya Rabbi

(Ey Rabbimiz.)

Bu ism-i şerife devam eden kimsenin, Allah'ın lütuflarına mazhar olacağı umulur. Bir kimsenin , başka bir kimsenin elinde bulunsa, bulundukları evin çevresine bir hat çekerek, bu ism-i şerifi 100 kere okursa, kurtulurlar.

102 - Ya Münimü

(Ey nimet verici.)

Her kim bu ism-i şerifi çok okursa, Hak Sübhanehu ve Teala Hazretlerinin nimetlerine mazhar olur.

103 - Ya Sadıku

(Ey haber verdiği her şeyde doğru söyleyici.)

Yalancılığı adet edinmiş bir kimse, bu ism-i şerife devam etmek suretiyle bu kötü huyundan kurtulur.

104 - Ya Settarü

(Ey asilerin günahlarını örtücü.)

Bu ism-i şerifi çok okuyan, başkalarının şerrinden ve kendi günahlarından emin olur.

105 - Ya Mütiy

(Ey hediye verici.)

Duası kabul olunmayanlar, bu ism-i şerife devam etseler, duaları kabul olur.

PEYGAMBERLER TARİHİNE GİRİŞ

Büyük dinlere mensup olan insanlar, Allah'ın birliğine, O'nun resulüne ve kutlu olan kitaplarına bütün kalpleriyle inanmışlardır. İlk insan cemiyetinden imparatorluklara, bugünkü demokratik devletlere kadar her toplumda, dinin varlığı görülmektedir. Dinler, cemiyetlerin bünyesinde muazzam birer kurum olarak yaşamaktadır. Dinsiz bir cemiyet yoktur. Dinin esaslarından, kaidelerinden ve şartlarından faydalanmasını bilen cemiyetler, mutluluğa kavuşmuşlardır. Dinin esaslarından ayrılarak onu bir menfaat kurumu haline getiren gerici toplumlar ise, karanlık bir dünya içerisinde bedbaht olarak yaşamışlardır.

Dinler bir tefekkür manzumesi olmakla beraber, bir ahlak felsefesi ve sosyal nizam getirmiş, dini heyecan bakımından da güzel sanatlar üzerine büyük etkileri olmuştur. Allah'ın varlığı düşüncesinden teoloji, ilm-i kelam, tasavvuf doğmuştur. Manevi alanda ise din, metafizik tefekkürü meydana getirmiştir. Sosyal alanda insanlara eşit haklar sağlamak bakımından büyük mücadeleler vermiştir. Güzel sanatlarda dini müzik, dini edebiyat, dini resim, heykel ve nihayet mimaride muazzam mabetler inşa edilerek, şaheserler kurulmuştur. Dinler bir de mitoloji meydana getirmiştir. Peygamberlere ait menkıbeleri bilmeyen kimse yoktur. İnsanlığın doğuşundan bu yana din müessesesinin cemiyetler üzerinde oynadığı rolü, tarih ilminin metodları ile incelemeyi arzu ettim.

Bu eseri yazmaya başladığım zaman, peygamberlerin efsaneleşmiş menkıbelerini, maceralarını, cennet ve cehennem hikayelerini inceleyeceğimi zannetmiştim. Gerçi onların hayatlarında romantik sahneler, aşklar, kanlı mücadeleler, mistik olaylar pek çoktur. Eseri yazmaya başladıkça görüşüm değişti. Üç olay nazar-ı dikkatimi çekti.

Birincisi; insanlık en büyük mücadelesini "ahlak" için yapmıştır. Peygamberlerin en çetin mücadeleleri ahlak savaşı olmuştur.

İkinci nokta, "Hak" mefhumu oldu. İnsanlar, tarihin her çağında kralların, derebeylerin, sergerdelerin, rahiplerin ve zenginlerin haksızlıklarına uğramışlar, her türlü haksızlıklara maruz kalan bu insanların önüne peygamberler düşmüşlerdir. Onlar, en kuvvetli duygu olan dinden faydalanarak ortaya atılmışlar, binlerce insanı başlarına toplamaya muvaffak olmuşlardır. Yeni dinler doğmuş, yeni mukaddes kitaplar gelmiş, bu dinlerin yeni nizamları, "Şeriat" şeklinde birer dini kanun hükmüne geçmiştir. Bu suretle "İlahi Hukuk" müessesesi doğmuştur. Bu hakları elde etmek için mücadeleler olmuş, kanlar dökülmüştür.

İlgimi çeken üçüncü nokta ise, insanlığın önderliğini yapan liderlerin pek çoğunun Türk olmasıdır. Bir İngiliz tarihçisinin, "Dünya peygamberlerinin ve evliyalarının hep Türklerden çıktığını müşahede ettim," demesine inanmamıştım.

Fakat bu eseri yazarken bu mesele benim de nazar-ı dikkatimi çekti. Büyük din adamlarından Buda, bir şark Türk'ü, Çin'deki Konfüçyus, Türklerin çoğunlukta olduğu Kansul'lu idi. Mukaddes kitaplara geçen Ben-i İsrail peygamberlerinin çoğu da Türk'tür. Bu peygamberlerden Hz. Nuh ve oğulları, Sümer efsanelerinde yer almışlardır. Hz. İbrahim, ki peygamberlerin atasıdır, Hz. Davud ve Süleyman'a kadar gelen peygamberler hep O'nun neslindendir: Hz İbrahim, Sümerli bir Türk'tür. Mazlum insanlara rehberlik eden, onlara peygamberlik ve hem de devlet başkanlığı yapan Hazreti İbrahim'in babası Türk, annesi Arap'tır. Gene de Peygamberler Tarihi milli bir tarih değildir.

Türkler içinde peygamberler hakkında en değerli eser veren, Ahmet Cevdet Paşa olmuştur. Eserinin adı *Kısas-ı Enbiya*'dır. Fakat bu eserde Hz. Adem'den, Hz. İsa'ya kadar gelen peygamberlerin hayatları pek kısa yazılmıştır. Bazı peygamberlere üç satır, bazılarına birkaç sayfa ayrılmıştır. *Kısas-ı Enbiya*'da en fazla önem verilmiş kısım Hz. Muhammed'in hayatıdır. Bu suretle bu eser bir siyer-i nebevi olmaktan ileri gitmemiştir.

Yirmisekiz peygamber hakkında, kitaplarda pek kısa bilgi verilmiştir. Bu peygamberler hakkında en fazla bilgi veren tarihçi Raşid'in yazmış olduğu *Tarih-i Enbiya* adlı eseridir. Bir de Ahmet Bican Efendi'nin *Envarü'l Aşıkin* adlı eseriyle, *Taberi Tarihi* olmuştur.

Peygamberler hakkında en zengin bilgi, Tevrat'tadır. Tevrat, peygamberlerin hayatlarını bildiren mukaddes bir kitaptır. Kur'an-ı Kerim'de de peygamberlere ait bilgi verilmiştir. Daha birçok eserlerde dağınık olarak malumat bulunmaktadır. Ben bunları bir araya toplayarak, bu eseri meydana getirdim.

Mukaddes kitapların dışında, onların bahsetmediği büyük din adamları da gelmiş ve dinler kurmuşlardır. Bunlardan Mısır'da bir din tefekkürü kuran Hermes *(Toth)*, Çin'de milyonlarca insana dinini kabul ettirmiş olan Konfüçyus, Hindistan'da en büyük din adamı olan ve Budizm'i kuran Buda, İran'da Mazdeizm'i tesis etmiş olan Zerdüşt, dikkate şayandır. Ben bu din büyüklerinin fikirlerini ve Cenab-ı Hak hakkında düşüncelerini yazmayı faydalı buldum. Gerçi bunlar peygamber değillerdir, fakat milyonlarca insanı dinlerine sokmaya muvaffak olmuş büyük şahsiyetlerdir.

Mukaddes kitaplarda adı geçen bütün peygamberlerin hayatlarını fikirlerini, geçirmiş oldukları maceralarını öğrenmeyi, insanlık bir borç bilmiş ve onların hayatlarını hafızalarına yerleştirmişlerdir. Bugüne kadar peygamberlerin hayatlarını din adamları yazmış, onları efsaneleştirmişlerdir. Gerçekten, onların hayatları birer mitoloji olarak yaşatılmıştır. Hocalar camilerde vaazlarında bu peygamberlerden misaller verdikleri gibi, papazlar da kiliselerde onlara ait maceraları anlatmışlardır. Ressamlar, bu peygamberlerin hayatlarını tablolar halinde canlandırmışlar, romancılar onlar hakkında edebi eserler meydana getirmişlerdir.

Yirmisekiz peygamberin hayatları, insanlığın ortak malı olmuştur. Hz. İbrahim'i, Hz. Yusuf'u, Nuh'un gemisini, Hz. Lut'u, Hz. İsmail'i bilmeyen ne müslüman, ne de hıristiyan vardır.

Peygamberler Tarihi, aynı zamanda dini ve sosyal mücadelelerin tarihidir. İnsanlar devir devir ahlaksızlığa düşmüş, birbirlerini öldürmüş, birbirlerini soymuş, taşlara ve hayvanlara tapmışlardır. Cemiyetlerin nizamı bozulmuş, insanlar kötü yollara sapmışlar, bedbaht olmuşlardır. İşte bu insanlığa Allah adına doğru yolu gösteren, peygamberler olmuştur. Büyük insanların çekmedikleri cefa kalmamış, fakat onlar Allah'tan aldıkları ilhamla mücadelelerine devam etmişlerdir. Nihayet Hz. Musa'dan sonra Hz. İsa ve en sonra da Hz. Muhammed, insanlığı bir hukuk nizamı içinde, Allah'ın büyüklüğüne bağlamaya muvaffak olmuştur.

Ben bu eserimde peygamberlere inanmış insanlara saygı göstererek, esası bozmadım. Ancak bir tarihçi olduğum için, tarih ilmi bakımından bir yön vermeyi arzu ederek doğruyu bulmaya çalıştım.

Ben bir dini eser değil, bir tarihi eser yazdım. Doğru yol da budur. Çünkü tarih o derece geniş bir ilimdir ki, bütün kainatın oluşunu da bildirir. İnsanlık tarihi ise onun bir safhasıdır. Velhasıl tarih kainatın aynasıdır, yani insanlığın bir aynasıdır. İnsanoğlu nefsini o aynada tanır, iyi ve kötü hallerini onun içinde müşahede eder. Bu yüzden tarih bir okyanustur; kainat ve insan onun içinde yaşar.

Her milletin, her ilmin, her sanatın bir tarihi olduğu gibi, dinlerin ve peygamberlerin de bir tarihi vardır. İşte ben bu eserde peygamberlerin tarihini yazdım. Okuyup da kalbinizde bana bir sevgi duyarsanız, benim bahtiyarlığım bu olacaktır.

Din

Cenab-ı Hak, mevcudatı yaratırken insanoğluna üç cevher bahşetmiştir. Bunlar, Zeka, Vicdan ve Güzellik Duygusu'dur. Bu üç cevher ne cansızlarda, ne de bitkilerde mevcuttur. Cenab-ı Hak bu ana cevherleri bu mahluklardan esirgemiş, insanoğluna armağan etmiştir. Bu sebeple insanlara "Eşref-i Mahlukat," yani "Mahlukların Şereflisi" denilmiştir. İnsanlardaki bu feyzlerin kaynağı, insanları yaratıcı ve yapıcı kılmıştır.

Canlı mahluklardan hayvanlarda ne zeka, ne vicdan, ne güzellik duygusu vardır. Bütün bunlardan mahrumdurlar. Yalnız insiyaki *(içgüdüsel)* olarak varlıklarını korumaktadırlar. Canlarını korumak, nesillerini üretmek için çaba göstermektedirler. Kışın soğuklarından, yazın sıcaklarından korunmak için kendilerine ne bir mesken, ne gecenin karanlığından kurtulmak için bir ışık yapabilirler; ne ısınmak vasıtalarına, ne de hemcinslerine karşı bir vicdana maliktirler. Gücü, gücü yetene hakimdir. Merhamet, ahlak, yardım gibi hasletlere sahip değillerdir.

Gene bunlar, tabiatın çeşitli güzelliklerinden nasip almazlar. Hayvanlar renkleri de göremezler, hissederler. Güneşin doğuşunda ve batışındaki renkleri farkedemezler. Ve ona hayranlık duygusuna malik değillerdir. Güzel eserlerden de zevk alamazlar. Bütün bu cevherler yalnız insanlara verilmiştir.

İnsandaki feyzlerin en önemlisi Zeka'dır, yani aklın hakimiyetidir. Akıl düşünceyi doğurmuştur. İnsanoğlu, yaratıldığı günden itibaren tabiatı hayranlıkla temaşa etmiştir. Sabahları güneşin doğuşunu ve yükselişini, geceleri ayı ve yıldızları inceden inceye gözlemiştir.

Bunları hangi kuvvet yaratıyor? Kim idare ediyor? İnsan, kainatın bir ulu varlığa dayandığını düşünüyor. Bu muazzam varlıktan korkuyor, ürperiyor, sonra ona saygı gösteriyor. Verdiği nimetlerden dolayı da ona minnettar ve müteşekkir oluyor. İşte, kainatta olan biten olayları kendi zekasıyla halle çalışırken, onda "Allah" fikri doğuyor. Ruhunda ona en büyük sevgi ve saygıyı taşıyor. Bu Allah fikrinden "Din" denilen kurum doğmuştur. Bu duygu, ilk insanla başlamıştır. Cenab-ı Hak en ilkel insana bile zekayı vermiştir.

İlk insan çırılçıplaktı. Vücudu kıllarla kaplıydı, fakat insandı. Onda, ilk yaratılışında zeka, vicdan ve güzellik duygusu da beraber doğmuş bulunuyordu. Fakat cemiyet denilen topluluğa henüz nail olamamıştı. Kuş yumurtalarını, meyveleri, tırtılları yiyor; balık ve hayvan avlıyordu. Vahşi bir halde yaşayan insan, binlerce yılda gelişti. İlk insan cemiyeti doğunca, Klan'ı meydana getirmiştir. Cemiyet olunca altı sosyal kurum doğmuştur. Bunlar, dil, ahlak, hukuk, iktisat, din ve güzel sanatlardır. Cemiyetin üzerinde en büyük tesir icra edeni ise din olmuştur.

İnsanlarda Allah fikri yavaş yavaş doğmuştur. Korku içinde yaşayan ilk insanlar, galeyanlı anlarında karşılarına çıkan bir hayvanı tanrı olarak tanımışlardır. Hayvanlara tapma doğmuştur. Bu ilk din devresine "Totemizm" denilmektedir. Totem, ya bir hayvan veya bir ağaçtır. Bu devreden sonra insanlar, "Animizm" şekline geçmişlerdir. Bu, ataların ruhuna ibadet edilen din devresidir. Bu devirler kapandıktan sonra "Yer Natürizmi" denilen din şekli doğmuştur. Bu devrin ilahları da yer, su idi. Kutsal tanınan mukaddes makamlar; dağlar, pınarlar ve nehirlerdi. Bundan sonra "Gök Natürizmi" doğmuştur. Bunda Güneş, ay, yıldızlar ilah edinilmiştir. Oğuzlar'ın dini olan şamanizm Orta Asya'da doğmuş, Ön Asya'ya yayılmıştır. İnsanlık tarihinde şamanizm büyük rol oynamış, tefekkür tarihinde önemli bir mevki kazanmıştır.

Bu ilk dinlerden sonra "Tek Tanrı" devri açılmıştır. Buna "Monoteizm" denilmektedir. Buna mukabil, Yunanlılar ve Romalılar'da ise "Politeizm" dini yaşatılmıştır. Bu, çok tanrılı bir din devresi idi. Buna "Paganizm" din devri de denilmektedir. Fakat en son olarak, tek tanrıya inanan dinler meydana gelmiştir. "Vahdaniyet-i İlahiye" en son inanıştır. Bu tek tanrıya inanmak fikri, Sümer ülkesinde yaşamış olan Hz. İbrahim ile başlamıştır.

İnsanoğlundaki zeka vasıtasıyla Allah fikri ve bundan da din doğmuştur. Dini birçok filozoflar mensup oldukları asırlara göre tarif etmişler, fakat ilmi surette dinin tarifini şu şekilde yapmışlardır: "Din, bir insanın kendi üstünde ve kendinin muhtaç olduğu bir kudreti anlayıp itikad etmesidir." Diğer bir tarif de şudur: "İnsanın bilinmesi mümkün olmayan mutlak zatı bilmek arzu ve aşkı, dindir." Din, itaat ve kayıtlanma manasına, bazan da ceza manasına gelmektedir. Nasıl ceza edersen öyle cezalanırsın demektir. Kıyamet gününde görülen hesap manasına da gelmektedir.

Dinin doğuşunda, insanların kendilerine sordukları şu sorular amil olmuştur: "Ben kimim, nereden geldim, nereye gidiyorum? Etrafımı sarmış olan bu eşya nedir? Nereden meydana gelmiştir?" İnsan bu düşüncelerine cevap bulamayınca bütün bunların üstünde bir kudreti idrak etmiş, bu suretle Hakk'ı bulmuştur. O zaman da din doğmuştur. İnsanoğlu dini duygulara daima sahip olmuştur. Ceset için hava ne ise, ruh içinde din odur. Çünkü insan, mabudu hissedip anlamıştır. Bunu vicdani bir zevk halinde yaşamıştır.

Din kurumu ilk insanla başlamıştır. Bu bakımdan din ile insan, ortak bir isim olarak yaşamıştır. Din, insanlığın yaratılışında mevcut bir varlıktır. Zamanla tekamül ederek büyük bir müessese ve fikir manzumesi haline gelmiştir. Dinin esaslarına inanmak ve ona göre amel etmek bir kanun olmuştur. Din, insanlara mutluluk yollarını göstermiştir.

Din, Allah'a ne suretle ibadet edileceğini bildirmektedir. Bu ibadetin gayesi ahlaktır. İyilik ve kötülüğü ayırt etmektir. Faziletli olmak yoludur. Din, cemiyetlerin içtimai bünyesinde en kuvvetli bir müessese olarak yaşamıştır. Toplumsal hayat birtakım kıymetlerle beslenmiştir. Ahlak, iyiliği; sanat, güzelliği; ilim, doğruyu; iktisat, faydayı; din ise mukaddesi göstermektedir.

Her dinin taptığı bir Allah, peygamber ve mukaddes kitap vardır. Ayrıca bir Mabed'i, bir Rahibi, aynı zamanda ibadete ait ayinleri mevcuttur. Bütün bunlar kudsidir. Cemiyetin içinde itibarlı mevkileri vardır. Bunları reddetmek küfürdür. Bu gibileri cemiyet dışı ederler.

Dinin, toplumsal müeyyidesi vardır. Din fenlere şahsiyet verdiği gibi, cemiyetlere de şahsiyet vermektedir. Ferdi şahsiyet kazananlar, ahlakça da üstün olurlar. Toplumsal şahsiyet ise, peygamberlerin vücuda getirdikleri teşkilattır ki, buna Ümmet adı verilmektedir. Hazreti İsa bir Hıristiyan ümmeti meydana getirdiği gibi, Hazreti Muhammed de bir İslam ümmeti meydana getirmiştir. Ümmet, milli cemiyetlerden daha geniş, dini bir topluluktur. Ümmet, bir peygambere ve kitaba inananların toplumudur.

Ümmet teşkilatı, her dinde başka bir şekilde teşekkül etmektedir. Hıristiyan katoliklerde hıristiyan ümmeti bir hükümet şeklinde meydana gelmiştir. Bu hükümetin imparatoru papa, vezirleri kardinaller, valileri ise piskoposlardır. Müslümanlarda ise ümmet bir hükümet şeklinde değil, dini bir üniversite şeklinde örgütlenmiştir.

Bundan dolayı hıristiyanlıkta dini teşkilata “kilise” adı verildiği halde, müslümanlıkta ona “medrese” denilmiştir. Medrese, eski üniversitelerdir. Ruhani reisleri yoktur. Yalnız ders veren müderrisler, yani profesörler vardır.

İslamiyet, bir medreseler federasyonudur. Bütün İslam alemi bir üniversitedir: Bu üniversitenin her şehir ve kasabada şubeleri bulunmaktadır. Her kasabadaki müftüler, oradaki şubenin baş müderrisi *(dekanı)* sayılır. Şeyhülislam ise, bütün üniversitelerin rektörü mahiyetindedir. Bundan anlaşıldığına göre, İslamiyet’te din idari bir velayete değil, ilmi bir velayete dayanmaktadır. İslam aleminde müderrisler medreselerde tarih, tıp, felsefe, teoloji, mantık, geometri gibi dersler vererek müslümanlığı kültürce yükseltmişlerdir. Aynı zamanda din ilimleri olan Kur’an-ı Kerim, fıkıh, kelam, tefsir, hadis de okutmuşlardır. Hakimler, kadılar burada yetişmişlerdir. İşte İslamiyet, ilme bu derece önem vermiştir. İslam Medeniyeti bu suretle doğmuştur.

Dinler aynı zamanda güzel sanatların gelişmesini, tekamülünü sağlamışlardır. Bilhassa dini mimari en muhteşem eserleri vermiştir. Muazzam cami ve kiliseler, hep dini hislerden doğmuş eserlerdir. İslam dini camiler, medreseler, kervansaraylar, kütüphaneler, türbeler, sebiller, çeşmeler inşa etmiştir. Bunların hepsi güzel sanatlar bakımından cihanda eşsizdirler. Hele müslüman Türklerin mimari eserleri, cihanın şaheserleridir. Dinler, ilahiler meydana getirerek, müzik alanında faydalar sağlamışlardır. Eserler meydana getirmek suretiyle, ilme hizmet etmişlerdir.

İşte bütün bu sebeplerden dolayı din, muazzam bir kurumdur. Medeniyetler yaratmıştır. İlim adamlarının, dini yalnız iman bakımından incelemekle yetinmeyip, onu aynı zamanda sosyal bir kurum olarak ele almaları gerekir. O zaman, dinin lazım olduğu ve faydasının da büyük olduğu anlaşılır.

Allah

Peygamberler dinlerin büyük mürşidleri, Cenab-ı Hakk’ın da elçileridir: Hepsi birer din kurmuşlardır. Bu nedenle peygamberlerin zuhurunu anlamak için, önce din denilen varlığın ne olduğunu bilmek lazımdır. Her din, Allah’ın birliğine, varlığına ve yaratıcılığına inanmıştır. O halde Allah fikri, insan ruhunda nasıl doğmuştur?

İnsanoğlu, zaman ve mekan içinde yaşayan bir mahluk olarak yaratılmıştır. Kainat alemi onu kapsamıştır. O, kainatta da her an olan bitenlerin tesiri altında yaşamaktadır. Güneş doğuyor, güneş batıyor, gece oluyor, gündüz onu takip ediyor, yıllar yılı kovalıyor, bahar oluyor, çiçekler açıyor, kuşlar ötüşüyorlar, mavi gök kararıyor, bulutlar her tarafı sarıyor, yağmurlar ve kar yağıyor. Derken yaz geliyor, her tarafı ısıtıyor; çeşit çeşit meyveler ve sebzeler husule geliyor. Bütün bunlar sonsuz olarak devam ederken insanoğlu ölüyor, toprak oluyor.

Niçin bu aleme geldi ve neden yok oluyor? Nereden geldi, nereye gidiyor? Kainatta vukua gelen bu olaylar onun üzerinde tesirler icra etmektedir. Bunların hepsi de bir mekan içindedir. İnsanoğlu zekası ile bunları düşünüyor. Zaman nedir? Mekan nedir? İşte bunu bilmek imkansızdır. Bu oluşlar namütenahi olarak devam etmektedirler. Zaman, mekan, sonsuz olayların devamı... Nihayet ölüm... İşte insan zekasının halledemediği metafizik düşünceler bunlardır. Bütün bu olayları meydana getiren ve idare eden ulu kuvveti, bu alemleri vücuda getiren yüce mimarı düşünüyor, bu kudrete "Allah" diyor.

Kur'an-ı Kerim'de geçen Allah lafzı, üç harften müteşekkildir. Baştaki A (Elif) Vahdeti, bir oluşu; L harf'i, Cenab-ı Hakk'ın sıfatlarını bildirmektedir. İkinci L şiddeti göstermektedir. Sonundaki H harfi ise Hu olup, Allah demektir. Bütün mevcudat, Hu sedası ile her an Allah'ı zikretmektedir.

Biz insanlar Allah'ı göremiyoruz, yalnız akıl yolu ile bulup düşünüyoruz. Fakat düşüncelerimizin hiçbiri, Allah'ı tasvir edememektedir. Hiçbir dil ile Allah tarif olunamıyor. Görünmeyen, elle tutulmayan, şekli olmayan bir şeyi havsalamızla idrak etmemize imkan olmuyor. Ebedi olan bir varlık, zaman ölçüsüyle ölçülememektedir. Demek ki Allah'ın tasviri kabil değildir. Onun ne şekilde olduğunu göremiyoruz. Yalnız akıl yolu ile, varlığını düşünerek buluyoruz. Allah vardır, birdir. Bütün insanlığın müşterek inanışı, bu olmuştur.

Allah, gökte ve yerde vardır. O, yok eder, öldürür, diriltir ve yaşatır. Her varlıktan önce vardı, her şeyden sonra da O yine var olacaktır. Görünen, görünmeyen her şeyde O mevcuttur. Doğacağı ve öleceği O bilir. O her şeyi görür, O'ndan bir şey gizlemek mümkün değildir. Gözünüzün ışığı, gönlünüzün şenliği O'ndan gelmektedir. Yerin ve göğün hakimi O'dur. Bütün mevcudat O'na bağlıdır. O Rabbü'l Alemin'dir, Alemlerin Tanrısı'dır.

Bütün mevcudatı yaratan O'dur. Her varlık O'nun bir zerresidir. O'nun emirleri ile gece kararır, gün ağarır; gönlümüze doğan ve her türlü bilgimiz O'ndan gelir. Her şeyi O verir. Bu sebepten dolayıdır ki insanoğlu, Allah'ın birliğine ve varlığına inanmıştır. Bu, değişmez bir inanç olmuştur.

Bir insan ki Allah'ı düşünür ve inanır, vicdanında tatlı bir heyecan, vücudunun derinliğinde tarifi mümkün olmayan bir zevk duyar, Yaradan'ına karşı ruhunda bir sevgi hasıl olur. Bugün yeryüzünü dolduran milyarlarca insan, Allah'ın varlığına inanmıştır.

Allahsız olanların sayısı pek azdır. Bunların da çoğu materyalistlerdir. Alimlerin hepsi, Cenab-ı Hakk'ın kudretine inanmışlardır. Biyoloji, fizik, kimya ve astronomi ile uğraşanlar, tabii olayların kanunlarını öğrenince, ilahi kudretin tecellisine hayran kalmışlardır.

İnsan vücudunun işlemesi, şuur, maddelerin atom ve elektronları, gök alemindeki sayısız olaylar, en koyu maddecileri bile imana getirmiştir. Bu şuurlu varlıkları oluşturana "tabiat" deseler bile, onun ilahi kudretten başka bir şey olamayacağına inanmışlardır. Kuru maddecilik ile alemin esrarının çözülemeyeceğini onlar da anlamışlardır. Bu araştırıcılar, kendi nefs ve çevreleri üstünde bir varlık keşfederek, Yaradan'a inanmak zorunda kalmışlardır. Önce kendi varlığından başlamak suretiyle, kainatın bütünlüğünü, gökteki yıldızları, yerdeki mevcut şeylerin nasıl meydana geldiğini ibret ve dikkatle düşünmek, Allah'ın varlığına iman etmeye kafi gelmektedir. Kainattaki hiç şaşmayan nizam görüldüğü zaman bunu idare eden ezeli yaratıcının ona hakim olduğu, kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Allah'ın varlığına ve birliğine inanılmıştır.

Müslümanlar Allah'ın varlığına şu suretle iman etmektedirler: "Allah vardır, Bir'dir, ortağı ve benzeri yoktur, mekandan münezzehtir. Yerde, gökte ne varsa hepsini yaratan, bizleri büyüten, görüp gözeten, acımızı bilen, öcümüzü alan, özümüzü gören, her şeyi yoktan var eden Allah'tır. O, doğmamıştır ve doğurmamıştır. Kemal sıfatları vasıflanmış, noksan sıfatlardan uzaktır. Her şeye kadir ve her yerde hazırdır." Müslümanlar Cenab-ı Hakk'a, bu sıfatları ile inanmaktadırlar. Müslümanlar Cenab-ı Hak'tan biri zati ya da selbi (olumsuzluklu) sıfatlar (tenzih sıfatları), diğeri de sübuti (olumluluklu)sıfatlar (teşbih sıfatları) olmak üzere iki sıfat tanırlar.

Zati sıfatlar altıdır:

1. Kıdem (eski ve ezeli, öncesiz olmak).

2. Beka (ebedilik, sonrasızlık, sonu olmamak).

3. Vücud (varlık, var olmak. Gerçek varlık yalnız O'na aittir).

4. Vahdaniyet (bir olmak).

5. *Muhalefetün lil havadis* (hiçbir şeye benzememek).

6. *Kıyam bi nefsihi* (Hiçbir şeye muhtaç olmayıp, varlığı kendine yeterli oluş).

Sübuti sıfatlar da sekizdir:

1. Hayat (Cenab-ı Hak diridir).

2. İlim (Cenab-ı Hak her şeyi bilir).

3. Semi (Cenab-ı Hak her şeyi işitir).

4. Basar (Cenab-ı Hak her şeyi görür).

5. Kudret (Cenab-ı Hakk'ın gücü her şeye yeter).

6. İrade (Cenab-ı Hak diler ve dilediğini yapar).

7. Kelam (Cenab-ı Hak söylemeye muktedirdir).

8. Tekvin (Cenab-ı Hak her şeyi yoktan var eder. Bütün mevcudatı O yaratmıştır).

Allah'ın varlığı zihinlerde bu suretle yaşadığı gibi, cemiyetin bünyesinde de Allah fikri yaşamaktadır. Cenab-ı Hakk'ın varlığı, peygamberler, mukaddes kitaplar vasıtası ile öğrenilmektedir. Allah varlığını, birliğini ve emirlerini, elçileri olan peygamberler vasıtası ile insanlara bildirmiştir.

Peygamberler

İnsanlar Allah'ın varlığına ve birliğine inanmışlardır. Fakat O'nu görmeye muktedir olamamışlardır. Ancak Cenab-ı Hak seçtiği bazı kullarına İlahi kudreti görmek fırsatını ihsan etmiştir. Fakat bu güzide şahsiyetler, görüp hissettiklerini halka anlatamazlar. Ancak bunlar, Cenab-ı Hakk'ın emirlerini insanlara tebliğ etmeye memurdurlar. Bunlar Allah'ın yeryüzündeki elçileridir. Resulleri, Nebileridir. Resul "gönderilmiş" manasınadır. İrsal'den gelir. Nebi ise veli demektir.

İnsanlar, Allah'tan sonra peygamberlere inanmışlardır. Allah fikri, metafizik bir düşüncedir. Fakat insanlar, O'nun varlığını kendilerine anlatabilecek, öğretecek bir varlığa da sahip olma ihtiyacını duymuşlardır. Haber vericiler aramışlardır. İçlerinden en güzideleri olan şahsiyetler peygamber olarak, insanlara Allah'tan emir ve haber getirmişlerdir. İnsanlar Cenab-ı Hak'la beraber peygamberlere de inanmışlardır. Peygamberler sadık, emin, masum, iyi kalpli insanlardır. Bunlar insanüstü kuvvetlere de sahiptirler. İnsanlık tarihi ilk çağdan itibaren büyük din adamları yetiştirmiştir. Bunların mukaddes kitapları da vardır.

İlk çağlarda Mısır'da Hermes (Toth), Çin'de Konfüçyus, Hindistan'da Buda, İran'da Zerdüşt yetişmiştir. Bunların dini fikirleri pek kuvvetlidir. İnsanlığa ahlak ve saadet yollarını göstermişlerdir. Hepsi birer din kurmuşlardır. Fikirlerine inananlar, onları peygamber tanımışlardır. Bu din büyüklerinden başka Cenab-ı Hak insanlara 124 bin peygamber göndermiştir. Bunların en meşhurları şunlardır:

Adem, Şit, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, İsmail, Lut, Yakup, Yusuf, Eyyüp, Şuayyip, Musa, Harun, Yuşa, İlyas, Elyesa, Davut, Süleyman, Zülküf, Üzeyir, Lokman, Zülkarneyn, Zekeriya, Yahya, İsa, Muhammed.

Bu peygamberlerin yirmisekiz tane olduğu din kitaplarında kayıtlıdır. İnsanlık bunların hepsine inanmıştır. Birçoklarının mukaddes kitapları da vardır.

İnsanlar, peygamberlerine şu suretle inanmışlardır: Cenab-ı Hak varlığını tanıtmak ve büyüklüğünü bildirmek, herkesi doğru yola çevirmek için, kullarının en namuslu, en akıllı, herkesin güvenebildiği, özü sözü doğru olanlarından bazılarına peygamberlik ihsan buyurmuştur. Onlara kendi kudretinden, kimsenin yapamayacağı mucizeler vermiştir. Fazla olarak bir kısmına da kitap göndermiştir. Peygamberler de Cenab-ı Hakk'ın emirlerini ümmetlerine tebliğ etmişlerdir. Hakikaten bütün peygamberler, en namuslu ve en zeki kişiler olup, yüksek ahlak ve bilgileri ile insanları kendilerine bağlamışlardır. Birçokları devlet reisliği yapmış, ahlak getirmiş, hukuk nizamı kurmuşlardır. İnsanlığa büyük hizmetleri dokunmuştur.

Dini inanışlarda, Cenab-ı Hakk'a ve peygamberlere inanmak şart koşulmuştur. Peygamberler, Allah'ın sevgilileridir. Cenab-ı Hak peygamberlere Cebrail vasıtası ile vahiy suretiyle mukaddes kitaplar göndermiştir. Peygamberlere mucize ve keramet gösterme hasletleri de vermiştir. Peygamberlerin bir nimetleri de miraca çıkmak olmuştur. Hz. Muhammed, Mirac'a çıkıp Cenab-ı Hakk'ın nurunu görmek şerefine nail olmuştur.

Peygamberler normal insanlardan ayrı bir varlık olarak yaratılmışlardır. Onlar birçok şeyleri önceden görürler ve bildirirler. İç alemleri pek kuvvetlidir. Bu kudret sayesinde ruhlarını cesedden çekerek manevi aleme yükseltme hasletine sahiptirler. Bu haslet onlarda rüya, cezbe halleriyle belirmektedir.

Avrupalılar peygamberlerin medyum olduklarını söylerler. Oysa onlar medyum değil, cezbeye malik şahsiyetlerdir. Onlar insanüstü, büyük şahsiyetlerdir. Herbiri evliyadır, zekidir, yüksek ahlaka sahiptirler. Kurdukları dinler, söyledikleri fikirler bütün kuvvetiyle devam etmektedir. Herbiri birer ahlak filozofudur. İnsanlık peygamberlere bütün varlığı ile inanmış ve onlara saygı göstermiştir.

Peygamberlerin hepsi fakirane yaşamışlar, dünya zevklerini terk etmişlerdir. Ömürleri, irşad etmekle geçmiştir. Bu yüzden çok cefa çekmişlerdir. Fakat bu mübarek şahsiyetler yılmadan insanları doğru yola, Allah yoluna sevketmeye çalışmışlardır.

Bütün peygamberler alim ve fazıl kişilerdir. Her insan gibi doğmuşlar, yaşamışlar ve ölmüşlerdir. Hiçbir peygamber ne Tanrı, ne de Tanrı'nın oğludur. Ancak Allah'ın kuludur. Bir farkları şudur ki, Allah'ın sevgili kullarıdır. Müslümanların peygamberi Hz, Muhammed'dir. Bütün müslümanlar O'nu içten severler. Ona sonsuz saygıları vardır.

Enver Behnan Şapolyo

Peygamberler Tarihi'nden

FAYDALI BİLGİLER

Hamdolsun o alemlerin padişahı Allahu Teala'ya ki kendi zatını, kendi ef'alini *(kendi işlerini)* faziletli, en üstün delil ve işaretlerle Bir'leyip, Tek'liğini, vahdaniyetini ispat eyledi. Ve kendisini bütün o delillerin yüzüyle, bütün vecheleriyle, yüce sıfatlarının en noksansızları ve kemali ile örneksiz ve tek kıldı.

O Alemlerin Padişahı, kendisinin, gizliliklerinin en şümullü, en kavrayıcı manası ile bilinmesini diledi. Bundan sonra halkı yarattı ve onlara tecellilerin, belirliliğin en güzeli ile bilişlik verdi.

O'nun Bir'liğine, Vahdaniyeti'ne her şey, vücutlar, gövdeler, tenler, ruhlar, canlar, nefsler meydana gelişlerinin, yaratılışlarının en güzel şekilleriyle, şeriat hükümleri ve gerçekliklerle delildir, bürhan ve nişandır. Ta ki tam lütfunun rahmeti, kerametlerin sonsuzluğu ile alemlere yetişsin. Ve ta ki bütün alem, kendisinin yüceliklerini aşikar mertebelerde, makamların gereğine göre görsün.

Ve hem de minnet o padişaha, O yücelerden yüceye ki alemlere en düzgün, en açık işaretle müjdeci *(beşir)* olsun ve insanlara Allah yolunu gösterici *(nezir)* olsun diye Muhammed Mustafa (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Hazretlerinin üzerine Kitap indirdi.

Ve hem de insanları doğru yola, Hak yola kılavuzlamak ve hidayete erdirmek için, o kitabın güzel beyanını ve manasını en açık, en vuzuhlu ibarelerle bildirdi. Ta ki zatının kudsi seraperdesini, yüce otağını en güzel şekilde gösterip onları hidayete erdirsin diye.

Ve o da Allahu Teala'nın tecelli eden yüksek sıfatlarının şimşek aydınlığına mücahede ve gazveleriyle irşad eyledi.

Hak Teala ona Gayb bilgilerinden mucizeler izharı ile vahiyde bulundu. Onu insanlara, cinlere rahmet için davetçi kıldı. O da halkı Allahu Teala Hazretleri'ne davet etti. Bu dünya halkı eğri yola sapmış, dalalet içinde kalmışken İslam çerağını, Müslümanlık ışığını yaktı ve Hak Yolu'nu hidayetin yüceliği ile gösterdi.

Hak Teala da, Arafat'ta, o mahşer yerinde, en belirli bir tecelli ile yüzünü kullarına açmak, göstermek için Hazreti Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'in kendisini uzun uzun anlatmasını diledi. Kullarına Adn Cennetlerini *(Uçmak mekan ve bahçelerini)* ihsan eyledi. Ve müminleri Cennet içinde en güzel dileklerle ebedi kıldı.

Böyle olunca, bizim ölümümüz hayattır. Salatımız, Allah'a ibadet ve Resul'e salavatın en şereflisi ile selamdır. Bu selam, hayır dualaların en keremlisi ile Resulü Ekrem'in al ve ashabına da birlikte olsun.

Ama bu duadan sonra bilinmeli ki, Hak Sübhanehu ve Teala Hazretleri, yüce ruh ve Ahadiyet'in, Allah'ın Bir'liğinin sırrı olan Hazreti Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'i Ceberut ve Melekut aleminde ilk önce peyda olan bir cevherden yarattı. Ondan sonra da kamil ruhları, her tarafı kaplayan faziletli can ve nefsleri yarattı. Ve onları, Gayb aleminin hakikatlerini ele geçirmek için sübhani sırların vahyi ile davet etti. Sonra da kainatın şekli meydana çıksın diye mümkünü olan şeylerin hakikatlerini seyretmek için de vahiyde bulundu. Ondan sonra da Cemalullah'ı *(Allah'ın cemalini, yüzünü)* görmeye davet etti. Böyle olunca onlar da öyle bir makama, öyle bir dereceye eriştiler ki, Ulema *(din bilginleri)*, Suleha *(salih kimseler)* ve Hükema*(hakim, akıllı, kamil)* kişiler oldular ve:

– *Allahu ve la sivahü* (Allah vardır, ondan başka Allah yoktur) dediler.

Bundan sonra da Allahu Teala Hazretleri onların bedenlerini -İlahi tecelliyatın belirdiği- Sina Dağı gibi kıldı. Ruhlarını yazılı kitap haline getirdi. Nefslerini yazı yazılmış ince deri, gönüllerini şenlikli bir yuva yaptı. Akıllarını yüksek bir kubbe kıldı. İlimlerini, bilimlerini taşkın bir deniz haline koydu. Ondan sonra bunlara kendi zatının hakikatlerini açtı, haberli etti. Onları fani edip perdelerini giderdi ve baki etti:

"Ne mutlu onlara! İyi akıbet onlar içindir," (Rad, 13:29).

"Fakat bunu ancak, akıl sahibi olanlar anlar," (Rad, 13:19).

Böylece onlara dünyada ve ahirette yüksek ilim ve fazilet erişti. Ve bu yüce kemal ve iki alemde açık ve gizli zahir olan her şey, Hazreti Peygamberimiz Muhammed Mustafa (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'in sebebiyle oldu.

Peygamberler

Bu alem, yani her şey yok idi. Allahu Teala, bunları yoktan var etti. Bu alemin kıyamete kadar insanlarla mamur olmasını istedi. Adem Aleyhisselam'ı topraktan yaratıp, onun çocukları ile alemi süsledi. İnsanlara dünyada ve ahirette lazım olan şeyleri bildirmek için, içlerinden bazılarını, peygamber yaparak şereflendirdi ve bunlara yüksek mertebe vermekle başka insanlardan ayırdı. Peygamberlere Cebrail Aleyhisselam ile emirlerini bildirdi. Bunlar da, bu emirleri, Cebrail Aleyhisselam'ın getirdiği gibi, ümmetlerine bildirdiler. Peygamberlerin birincisi Adem Aleyhisselam, son geleni Muhammed Mustafa (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Efendimizdir. Bu ikisinin arasında, çok peygamber gelip geçmiştir. Bunların adedini, ancak Allahu Teala bilir. İsimleri malum olanlar şunlardır:

Adem, Şit, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, İsmail, İshak, Yakub, Yusuf, Eyyüb, Lut, Şuayb, Musa, Harun, Davud, Süleyman, Yunus, İlyas,

Elyesa, Zülküfl, Zekeriya, Yahya, İsa, ve Muhammed Mustafa. (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)

Kur'an-ı Kerim'de, Üzeyr, Lokman ve Zülkarneyn de yazılıdır. Fakat alimlerimiz içinde, bunlara peygamber diyen olduğu gibi, veli diyen de vardır.

Muhammed Aleyhisselam, Habibullah'dır. İbrahim Aleyhisselam, Halilullah'dır. Musa Aleyhisselam, Kelimullah'dır. İsa Aleyhisselam, Neciyyullah'dır. Bu altısı, diğer peygamberlerden daha üstündür. Bunlara "ulü'l azim" denir. Hepsinin üstünü, Muhammed Mustafa (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Efendimizdir.

Allahu Teala, yeryüzüne, yüz sahife ve dört kitap indirmiştir. Bunların hepsini Cebrail Aleyhisselam getirmiştir. On sahife Adem Aleyhisselam'a, elli sahife Şit Aleyhisselam'a, otuz sahife İdris Aleyhisselam'a, on sahife İbrahim Aleyhisselam'a gelmiştir. Dört kitaptan, Tevrat-ı Şerif, Musa Aleyhisselam'a; Zebur-u Şerif, Davud Aleyhisselam'a; İncil-i Şerif, İsa Aleyhisselam'a; Kur'an-ı Kerim, ahir zaman peygamberi Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Efendimize inmiştir.

Nuh Aleyhisselam zamanında Tufan olup, bütün dünyayı su kapladı ve yeryüzünde bulunan insan ve hayvanların hepsi boğuldu. Fakat Nuh Aleyhisselam ile, gemide bulunan müminler kurtuldu ve insanlar, bunlardan türedi. Nuh Aleyhisselam gemiye binerken her hayvandan birer çift almış olduğundan, hayvanlar da bunlardan üredi.

Nuh Aleyhisselam'ın üç oğlu vardı: Sam, Yafes ve Ham. Şimdi yeryüzünde bulunan insanlar, bu üçünün soyundandır. Bunun için, Nuh Aleyhisselam'a ikinci peder denir.

İsmail ve İshak Aleyhisselam, İbrahim Aleyhissalam'ın oğludur. İshak Aleyhisselam'ın oğlu Yakub'dur. Yakub Aleyhisselam'ın oğlu, Yusuf Aleyhisselam'dır. Yakub Aleyhisselam'a, İsrail denir. Bunun için, çocuk ve torunlarına Beni İsrail, yani İsrailoğulları denmiştir. Beni İsrail çoğalarak, içlerinden çok peygamberler gelmiştir. Hatta Musa, Harun, Davud, Süleyman, Zekeriya, Yahya ve İsa Aleyhimüsselam onlardandır. Süleyman Aleyhisselam, Davud Aleyhisselam'ın oğludur. Yahya Aleyhisselam da, Zekeriya Aleyhisselam'ın oğludur. Harun Aleyhisselam, Musa Aleyhisselam'ın kardeşidir. Fakat İsmail Aleyhisselam'ın soyu Arap olup, bu soydan, Resulü Ekrem ve Nebiyyi muhterem, Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Efendimiz meydana gelmiştir.

Hud Aleyhisselam Ad kavmine, Salih Aleyhisselam Semud kavmine gönderildiği gibi, Musa Aleyhisselam Beni İsrail'e gönderilmiştir. Harun, Davud, Süleyman, Zekeriya ve Yahya Aleyhimüsselam da, yine Beni İsrail'e gönderilmiştir. Lakin bunların ayrı şeriatı olmayıp, Beni İsrail'i, Musa Aleyhisselam'ın şeriatına davet etmişlerdi. Davud Aleyhisselam'a Zebur kitabı indi ise de, Zebur'da ahkam, emir, ibadet yoktu. Vaaz ve nasihatlarla

dolu idi. Bunun için Tevrat'ı nesh etmedi, yani yürürlükten kaldırmadı. Hatta onu kuvvetlendirdi.

Bunun için Musa Aleyhisselam'ın şeriatı, İsa Aleyhisselam zamanına kadar devam etti. Ama İsa Aleyhisselam gelince, bunun şeriatı, Musa Aleyhisselam'ın şeriatını nesh etti, yani hükmü kalmadı ve bundan sonra, Musa Aleyhisselam'ın şeriatına uymak caiz olmayıp, ta ki Muhammed Aleyhisselam'ın şeriatı gelinceye kadar, İsa Aleyhisselam'ın şeriatına uymak lazım oldu. Fakat Beni İsrail'in çoğu, İsa Aleyhisselam'a iman etmeyip, Tevrat'a uymak konusunda inat etti.

İşte Yahudilik ile Nasranilik *(yani, İsevilik)* böylece ayrıldı ve İsa Aleyhisselam'a iman edenlere Nasrani denildi. Bugün Hıristiyan deniliyor. İsa Aleyhisselam'a iman etmeyip de, küfürde, dalalette kalanlara Yahudi denildi. Yahudiler, hala Musa Aleyhisselam'ın şeriatına uyup, Tevrat ve Zebur okuyoruz diyor. Nasraniler de, İsa Aleyhisselam'ın şeriatına uyup, İncil okuyoruz diyor. Halbuki, iki cihanın seyyidi, insanların ve cinlerin peygamberi, Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Efendimiz, bütün alemlere peygamber olarak gönderildi ve şeriatı, ki İslam dinidir, bütün şeriatları nesh etti ve hükmü kıyamete kadar süreceğinden, dünyanın hiçbir yerinde, onun şeriatından başka bir dinde bulunmak caiz olmadı. Ondan sonra peygamber gelmeyecektir. Biz, çok şükür onun ümmetiyiz ve dinimiz İslam'dır.

Peygamberlerin hepsine inanırız. Hepsi, Allahu Teala tarafından gönderilmiş peygamberlerdir. Fakat Kur'an-ı Kerim nazil olunca, başka şeriatlar nesh edildi. Onun için, hiçbirine uymak caiz değildir.

HAZRETİ MUHAMMED'İN ÜNİVERSİTESİ:

MEDRESE-İ MUHAMMEDİYE

Müslümanlara ışıklı ve doğru yolu gösteren Hazreti Muhammed'dir. Bütün mezhepler ve tarikatlar, İslamiyet'in feyzinden ilham almışlardır. Bu feyzin başında ise "Muhammediyet Üniversitesi" gelmektedir.

Müslümanlar peygamberlerinin ismetine, yüksek ahlaklarına, manevi kemaline itikat etmektedirler. Onu insanların en mükemmeli ve ahlakça en yüksek olanı olarak kabul etmektedirler.

Peygamberler, manevi emirlere erişmiş insanlardır. Bu emirler insanları düşmüş oldukları batıl inanışlarından çevirmek, doğru yolu göstermek, Allah'ın birliğine inandırmak, yüksek ahlaka sahip etmek, insanlar arasında eşitliği kabul ettirmek, sosyal refahı sağlamak, bir hukuk nizamı içinde yaşatmaktır. Bu ulvi esaslar, Cenab-ı Allah'ın insanlara bahşettiği nimetler olmuştur.

Müslümanlar Ön Asya'ya yayılınca kazançları şunlar olmuştur:

1. Putlara tapan insanlar, İslam'dan aldıkları feyzle adam olmuş, yüce ve ahlakı büyük bir dine sahip olmuşlardır.

2. İlmin her derecesine malik bir toplum doğmuştur.

3. Kanunlara saygı gösterenler devlet idaresine malik olmuşlardır.

4. Asayiş ve adalet hakim olmuştur.

5. Fazilet insanlığın ilkesi olmuştur.

6. Müslümanlık mefkuresi yeni bir İslam medeniyeti doğurmuştur.

Hazreti Muhammed, kısa bir zamanda müslümanları bu nimetlere sahip kılmıştır.

Hazreti Muhammed'in üniversitesinden, çok büyük zatlar yetişmiştir. Hazreti Ebubekir, Hazreti Ömer, Hazreti Osman, Hazreti Ali gibi alim ve fazıl insanlar Mekteb-i Muhammediye'den feyz almışlar, onu devam ettirmişlerdir.

Hazreti Muhammed'den önce Arap alemi, sefil ve perişan bir halde birbirlerini boğazlama ile meşgul iken, Muhammediyet'in etrafında birleştiler. Hazreti Muhammed peygamber olmakla beraber, profesör, İslam hukukçusu, ruhani reis, imam, amir, hakim, kumandan ve devlet reisi idi. Namazları kendisi kıldırır, hergün mescitte namazdan sonra vaaz ve öğütler vererek etrafındakileri irşad eder, devlet işlerine düzen verirdi. Herkes

müşküllerini ona sorardı. Halk öğrenmek sevdası ile dertlerini açar, ondan cevap alırdı. Fakirleri teselli eder, dertlilerin imdadına koşardı.

Sözleri birer Hadis, kanunu ise Şeriat idi. Zekat ve Fitre ile fakirleri doyururdu. Savaşlara baş kumandan olarak iştirak ederdi. Kurduğu devlet, o günün şartlarında bir cumhuriyetti. Bütün insanların servet, şöhret, mal, mevki, renk, ırk, dil farkı gözetilmeksizin eşit olduğunu, Allah huzurunda üstünlüğün ancak iman ile olabileceğini tebliğ ediyordu. Bu suretle demokrasiyi kabul etmişti. Kendisinden sonra gelen dört halife hep seçimle devlet başına geçtiler.

Muhammediyet yolunun esaslarını ihtiva eden hükümlerin hepsine birden "Fıkıh" *(İslam hukuku)* adı verilmiştir. Fıkıh üç kısma bölünmüştür. Birincisi fıkıh ilmidir ki, akıl ve istidlal *(türetim)* ile bulunan, bilimsel ve itikat edilmesi istenilen hakikatlerdir. Allah'ın birliğine inanmak ve ilahi sıfatlara inanmak bunlardandır. İkincisi ise ameli fıkıhtır. İşlenmesi gereken hükümleri ihtiva eder. İbadet ve muamelelere dairdir. Üçüncüsü ise vicdani fıkıh olup, nefsin terbiyesidir; ilim, ahlak ve tasavvuftur.

Bu üç esas, imanın temelini teşkil eder. Bu da Cenab-ı Hakk'ın varlığına, yani uluhiyete inanmaktır. Muhammediyet'in en büyük esası budur. Gerçek imana kavuşmanın yolu budur. Değişik şekil ve yol arayışları, insanları bu gerçekten uzaklaştırır.

Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat

Muhammedi yolun esaslarını aynen kabul edenlere Ehl-i Sünnet denilmiştir. Ehl-i Sünnet'in itikatlarına da Tevhid İlmi denilir.

Hazreti Muhammed'in vefatından sonra birtakım ulema, uluhiyet meselesi ile meşgul olmuşlardır. Bunlar uluhiyeti *(ulvi, manevi ilim)* tevhid ilmi ile değil, kelam ilmi ile halle çalışmışlardır.

Bunlar akıl ile bilinen sıfatı ispata çalıştılar. Aklın almadıklarını tevil etmişlerdir. Bunların başında Mutezile mezhebine uyanlar gelmektedir. Bilhassa Abbasi halifelerinden Memun, Mutasım ve Vasik zamanında, akla dayanan Mutezile kuvvetlendi. Ehl-i Sünnet tehdit edildi. Nihayet Halife Mütevekkil zamanında Ehl-i Sünnet yeniden kuvvet kazandı.

Abbasiler devrinde birçok şeyhler çıkarak, çeşitli mezhepler meydana koydular. Bunların içinde Muhammediyet yolundan ayrılan "Turuk-u Dalle" *(Sapkın Yollar)* doğdu. Bunların arasında Batıniler, Kirmitiler gibi mezhepler meydana geldi. Ayrıca hilafet ve imamet meselesinden de Alevi, Şii ve Harici mezhepleri kuruldu. Fakat bütün tarikatlar, İslamiyet'in esaslarına dayanan Hazreti Muhammed'in yolundan büyük farklarla ayrılmadılar.

Tarikatların en kuvvetlileri, Türklerin kurdukları tarikatlar olmuştur. Araplar mezhep, Türkler de tarikatlar kurdular. Ehl-i Sünnet Kur'an, Tefsir, Hadis ve Fıkıh ile meşgul olduğu halde, tarikat ehli, Kelam ve Tasavvuf ile meşgul olmuştur.

Kelam; müslümanların fikir hareketlerini, din felsefesini, tarikatların itikat usullerini, uluhiyet ve nübüvvet*(peygamberlik)*, İslami itikatları ispat meselelerini inceleyen bir din ilmidir. Tasavvuf ise, uluhiyetin bir felsefesi olarak devam etmiştir. Tarikatlar daha ziyade, İslamiyet'in felsefesi olan İlm-i Kelam ile Tasavvuf'a önem vermişlerdir.

Tarikatlar

Tarikat, Allah'a kavuşma, İslami bilgileri öğrenme yoludur. Peygamber Efendimiz'in yoluna, "Tarikat-ı Muhammediye" de denir.

İslami tarikatlarda üç tarik *(yol)* tercih edilmiştir. Birincisi "Tarik-i Enbiya ve Hükema," ikincisi "Turuk-u İslamiye," üçüncüsü "Tarik-i Selefiyye"dir.

Tarik-i Enbiya ve Hükema yolunu tutanlar, hakkı ve hayrı arayanlardır. İkincisi Turuk-u İslamiye olup, İslam aleminde hakikati aramak uğrunda çalışanlardır. Bu iddiada bulunanlar da beş tarikata ayrılmışlardır: Selefiyye, Mütekellime, Mutasavvıfa, Mütefelsife ve Batıniyye. Üçüncüsü ise Tarik-i Selefiyye'dir. Bunlar, Sahabe ve Tabiin mezhebinde bulunan tarikatlar ve hadisçilerin yolundan gidenlerdir. Selefiyye'nin yolu, Kur'an yoludur. Bunlar Kur'an-ı Kerim'in iman akidelerini akıl ve nakil yolu ile isbata çalışmaktadırlar. Medreseler bu tarikat üzerinde yıllar yılı çalışmışlardır.

Selefiyye tarikatı, Muhammediyet yoludur. Bu Tarikat-ı Muhammediye'yi tutanlar, Kur'an-ı Kerim'e iman ve Hazreti Muhammed'in haber verdiği şeyleri tasdik etmektedirler. Bütün bu konularla ilm-i kelam meşgul olmuştur. İslam aleminde ilk ayrılığı doğuran Marke adında biri olmuştur. Bunlara "Ehl-i Bid'at" denilmiştir. Marke, Kur'an-ı Kerim'i yanlış olarak anlatmıştır. Fakat Kur'an-ı Kerim'i inkar etmemiştir. Bunun üzerine şu mezhepler doğmuştur: Şia, Kaderiyye, Mürcie, Cehmiyye, Cebriyye ve Musebbehe. Bunlar Müslüman olmakla beraber, birtakım batıl itikatlara ve adetlere maliktirler. Bu mezheplerin hepsi Arabistan'da doğmuş, fakat çökmüşlerdir. Bunlardan siyasi mahiyet taşıyan Şia yaşamıştır. Bir de Afrika'da İbaziyye yaşayabilmiştir.

Müslüman Türkler arasında kurulan tarikatlardan Ahilik, Kızılbaşlık, Bektaşilik, Yesevilik, Nakşibendilik, Kadirilik, Rufailik, Halvetilik, Celvetilik, Bayramilik, Melamilik, vesaire tarikatlar, uzun bir zaman devam etmişlerdir. Tarikat-ı Muhammediye'nin esaslarından ayrılık gösteren Mutezile ve Şia mezhepleri, Arap yarımadasından İran'a ve Batı Türk iline de yayıldı.

Mutezile, kuvvetini Bağdat'ta buldu. Şia da İran'a yerleşti, kaldı. Türk ili ve Horasan'da Oğuz Türkleri Selçuklu İmparatorluğu'nu kurunca, ülkeye girmiş olan Ehl-i Bid'at mezhepleri kuvvet bulamadı.

Müslüman olan Türkler, Kur'an-ı Kerim'i ve Hazreti Muhammed'i çok sevdiler. Binlerce din uleması meydana gelerek İslamiyet'i derinden derine tetkik ve tatbike koyuldular. İslamiyet'in bütün feyzlerinden faydalanmayı bildiler. İslam alemi içinde Türkler, en büyük alimleri yetiştirmek şerefine nail oldular. Kur'an-ı Kerim tefsirinde, hadiste, kelamda, tasavvufta, diğer ilimlerde ve felsefede, dünya çapında Türk alim ve filozofları yetişti. Onuncu asırda Müslümanlığı kabul eden Oğuz Türkleri, 1040 tarihinde Selçuklu İmparatorluğunu kurunca Ehl-i Sünnet yolunu tuttular. Tarikat-ı Muhammediye'den ayrılmadılar. Ehl-i Bid'at ve dalalete sapmış mezhep ve tarikatların hiçbirini tutmadılar. Bağdat halifelerine saygı gösterdiler. Onlara yardım ettiler. Halifelere hürmette kusur etmediler. Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey, halife Kaim Bi Emrullah'ı Şiilerin elinden kurtardı. Türklerin Bağdat'a girişi pek şanlı oldu. Halife Kaim Bi Emrullah, Tuğrul Bey'i huzuruna kabul ederek, bu Türk hakanının beline, biri doğunun diğeri batının hakimiyetini temsil eden iki kılıç kuşattı. Tuğrul Bey, Sünniliğin savunucusu olduğunu ilan etti.

Tuğrul Bey'in yerine geçen Selçuk Sultanı Alparslan, aynı Ehl-i Sünnet yolunu tutarak, Sünniliğin savunucusu ve muhafızı oldu. Nizamü'l-Mülk, Nizamiye Medreselerini kurmak suretiyle Tarikat-ı Muhammediye'nin devam ve bekasını sağladı. Nişabur ve Bağdat nizamiye medreselerine, Türkler arasından yetişmiş büyük ulema müderris oldular. Büyük Türk alimleri, binlerce öğrenci yetiştirdiler. Arap aleminde Tarikat-ı Muhammediye'ye muhalif mezhep ve fırkalara mukabil, Türk sultanları Sünniliğin muhafızı oldular. İslamiyet'in şan ve şerefini ayakta tuttular. Nihayet bütün Arap alemi, Türk hakimiyetine geçmeye mecbur oldu.

Kur'an-ı Kerim'i, Türk uleması ve Türk kılıcı yaşattı. Türkler İslamiyet'i, ilim ve ahlak yolu ile devam ettirdiler. İslamiyet'i yok etmek isteyen Haçlı ordularını da, Anadolu Selçuklu sultanlarından Kılıç Arslan'ın orduları perişan etti. Türkler, Hazreti Muhammed ümmetini her türlü tehlikeden kurtardılar.

Tarikat-ı Muhammediye'de Teşkilat

Tarikat-ı Muhammediye, ümmet teşkilatına dayandı. Ümmet teşkilatı, her dinde başka şekillerde tecelli etmiştir. Katoliklerde Hıristiyan ümmeti bir hükümet tarzında uzuvlanmıştır. Bu hükümetin imparatoru papa, vezirleri kardinaller, valileri ise piskoposlardır. Müslümanlarda ümmet, bir hükümet şeklinde değil, bir üniversite suretinde teşekkül etmiştir. Bu sebepledir ki Hıristiyanlıkta dini teşkilata "Kilise" adı verilmiş, Müslümanlıkta ise "Medrese" denilmiştir. Müslümanlıkta ruhani reisler yani klerikal *(ruhban)* sınıf yoktur, yalnız Müderrisler *(profesörler)* vardır.

İslamiyet, akıl ve hürriyet esasına dayanmaktadır. Müderrisler, akli delillerle ikna etmeden hiçbir kimseye hakikati kabul ettirmeye çalışmazlar ve papazlar gibi her şeyi nas halinde kabul ettirmezler. Müslümanlıkta zorlama yoktur. Akıl ile inanıp iman etmek esastır.

Medreselerdeki ulema, bütün cemiyeti doğru yola sevk etmeye ve kurtarmaya azmetmiştir. Medresenin faaliyeti bütün ümmete döndürülmüştür. Halbuki tarikatların şeyhleri ve velileri, kendilerini veyahut müridlerini kurtarmaya çalışırlar. Şeyh Sadi diyor ki: "Bir derviş tekkeyi terkederek medreseye intisap etti. Ona niçin dervişliği bırakıp alimler arasına geldiğini sordum. Dedi ki: Derviş kendi kilimini sudan çıkarmaya çabalar, alim ise boğulmakta olanları kurtarmaya çalışır."

Bu sebepledir ki Sünnilik, bir tekke teşkilatı değil, bir medreseler birliğidir. Bütün İslam alemi, büyük bir üniversite olarak yaşamıştır. Şeyhülislam, bu İslam üniversitesinin rektörü mahiyetinde idi. Selçuklu ve Osmanlı Padişahları da hazineleri ve orduları ile, bütün ümmetin koruyucusu ve kollayıcısı idi. Mezhep ve tarikat sahibi olan şeyhlere ve imamlara gelince, bunlar ancak doktrin sahibi alimlerden ibarettir.

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre, İslamiyet'te din, idari bir velayete değil, ilmi bir velayete dayanmaktaydı.

1517 tarihinden itibaren Yavuz Sultan Selim Han ile hilafet Türklere geçince, Türk sultanları tebaalarının hükümdarı, bütün müslümanların da halifesi sıfatını almışlardır. Bundan böyle Sünniliğin savunucusu oldular. Bu sebeple Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinde medreseler, vazifelerini hakkıyla gördüler.

Türkler, dünya tarihinin muazzam imparatorluklarını kurdular. Selçuklular dahil 1000 sene varlıklarını Anadolu'da yaşatmaya muvaffak oldular, büyük İslam medeniyetini yarattılar. Fakat modern çağlarda demokratik rejimler doğunca, ümmet teşkilatına dayanan imparatorluklar tarihe mal oldu. Medrese de vazifesini müsbet ilimlere bıraktı.

Hilafet Meselesi

Hazreti Muhammed'in ölümünden sonra, İslam aleminde hilafet ve imamet meselesinde birçok mücadeleler olmuş ve sonunda ayrılıklara sebebiyet vermiştir.

Hilafet, bir kimsenin yerine geçmek; vekili, halefi olmak manasındadır. Geçen zata da Halife denir. Halifeler, müslümanların imamı olarak başa geçip devlet idaresini ele alan kimsedir. Hilafet, mahiyeti itibariyle iki kısma

ayrılır: Biri Hilafet-i Kamile, diğeri de Hilafet-i Suriyye'dir. Hilafet-i Kamile, bütün vasıfları haiz, ümmetin rıza, seçimi ve biatıyla hasıl olan hilafettir.

Hilafet-i Suriyye *(şekli halifelik)* ise, şartları haiz olmadan, halkın arzusu hilafına, zorla elde edilen hilafettir. Hilafetten maksat, hilafet-i kamiledir.

Hilafette iki esas vardır. Birincisi Hazreti Muhammed'e nisbet, diğeri de İslam ümmetine nisbettir. Hazreti Peygamber'e nisbete Hilafet-i Nübüvvet denilir ki, hakiki hilafet budur. Devlet idaresinde ve imamette Hazreti Muhammed'e halef ve vekil olmaktır. Bu da ona gark olmakla mümkündür.

İkincisi, müslüman ümmetin vekalet ve nisbetidir. Bu da ancak, ümmetin rızası ve seçimi ile hasıl olur. Bu şartlar olmadan hilafete sahip olunmaz. Hilafet-i Suriyye, zahiren hilafet ise de, hakikatte değildir, saltanattır, padişahlıktır. Bütün Emevi ve Abbasi halifeleri böyle idi. Hakiki halifeler değil, suri *(şekli)* halifelerdi. Hazreti Muhammed demiştir ki: "Benden sonra hilafet 30 senedir. Bundan sonra hilafet, ısırıcı bir saltanata inkilap edecektir."

Hazreti Muhammed'in ölümü ile, İslam dünyasında hilafet meselesi, bir dava olarak sürdü. İslam dininin kurucusu Hazreti Muhammed, 632 tarihinde Medine'de vefat edince Ashabı telaşa düştü. Hazreti Peygamberin gömülmesi ile meşgul olunurken, hilafet meselesi de meydana çıktı.

Dört Halife Mücadelesi:

Hazreti Muhammed sağlığında bir vasiyetname yazdırmak arzu etmişti, fakat Ashabı arasında şiddetli bir münakaşa çıktığından, Cenab-ı Peygamber bu fikrinden vazgeçmişti. Hasta yatağında iken hilafet meselesinde cenab-ı ihtilaf hasıl olmuştu. Hazreti Muhammed, hilafeti Hazreti Ali'ye bırakmayı arzu ediyordu. Çünkü Ali'yi büyük bir ihtimamla yetiştirmiş, sırlarına ve işlerine mahrem kılmıştı; fakat Hazreti Ali, amcası oğlu ve damadı olması hasebiyle hilafete ırsi bir saltanat süsü vermekten çekiniyordu. Bu sebeple Ashabı tarafından seçilmesini istiyordu. Fakat buna da kimse razı olmuyordu.

Hazreti Muhammed veda haccından döndüğü zaman irat ettiği hitabede Hazreti Ali'nin imamete layık olduğunu işaret etmişti. Fakat Hazreti Ömer, hilafetin seçim suretiyle hallini ileri sürmüştü. Ensar da reisleri olan Saad Bin Ubeyde'yi halife yapmak istiyorlardı. Bazıları da Haşimi ve Emevi mücadelesi açılmasından korkuyorlardı. Hazreti Muhammed bir gün, "Ben ilmin Medine'siyim, Ali de kapısıdır," demişti. Yine bir gün, "Beni seven Ali'yi de sever, Ali'ye düşmanlık eden bana düşmanlık etmiştir," buyurmuştur.

Hazreti Muhammed vefat edince öldüğü odaya gömüldü. Eşleri feryada başladılar, fakat bu esnada Ensar, Sahafi Nebi Saide'de toplanmış,

kendilerine bir halife seçmek için mücadele veriyorlardı. Bunu duyan Hazreti Ömer ve Hazreti Ebubekir buraya koştular. Bunun üzerine Ensar'dan biri şöyle dedi:

— Biz Ensar-ı Resulüz, bizler İslam'ın cenge hazır askerleriyiz, ey Muhacirin, sizler ise bizim içimize sığmış bir cemaatsınız. Hilafet bizim hakkımızdır.

Bu son söz üzerine Hazreti Ebubekir şunları söyledi:

— Bu ümmet, evvelden taştan ve ağaçtan yapılmış putlara tapardı. Cenab-ı Hak kendisine ibadet etmeleri için onlara Resul gönderdi. Arap kavmine babalarının dinini terketmek güç geldi. Cenab-ı Hak, Muhacirin'i iman ile mümtaz kıldı. Onlar Hazreti Peygambere yaran ve dertlerine ortak oldular. Onunla beraber müşriklerin eza ve cefasına sabır ve tahammül ettiler. İşte yeryüzünde ilk defa Cenab-ı Hakk'a tapan ve Resulü'ne iman eden onlardır. Resulü Ekrem'in vefalı dostları ve aşireti onlardır. Bu sebeple onlara hilafet cümleden ziyade haktır. Bu hususta onlarla kimse mücadele edemez. Eğer ki zalim olalar.

Ey Ensar, sizlerin de nice hizmetleriniz ve meziyetleriniz inkar olunmaz. Cenab-ı Hak sizi dinine ve Resulü'ne nusret için seçti. Sizlere Resul'ün hicretini nasip kıldı. Muhacirin'den sonra sizin Medine'nizde başka kimse yoktur. Fakat hilafet meselesinde Arap kavmi, Kureyş'i tanır, başkasının hilafetini tanımaz. Biz umerayız *(emir)*, siz vuzerasınız *(vezir)*. Hiçbir meşveretten *(danışılma)* geri bırakılmazsınız.

Fakat içlerinden birisi:

— Bizden bir emir, sizden de bir emir olsun, diye cevap verdi. Hazreti Ömer, "İki emir cem olamaz. Peygamber hangi kabileden ise halifesi dahi o kabileden olmadıkça Arap kavmi kabul ve itaat etmez," dedi.

Ebu Ubeyde Bin Cerrah:

— Ey Ensar, ilk defa bu dine yardım eden sizler idiniz, sakın ilk defa da bu işi bozan sizler olmayınız," dedi... Mücadele başladı.

Bu esnada Hazreti Ebubekir:

— Size bu iki zatı seçtim. Birine biat ediniz... diyerek Hazreti Ömer ile Hazreti Ubeyde'yi gösterdi. İkisi birden istemediklerini bildirdiler. Hazreti Ömer:

— Hazreti Peygamberin ileri geçirdiği zatın önüne kim geçebilir. Hazreti Muhammed hangi mecliste bulunsa sağ tarafına Ebubekir'i, sol tarafına da Ömer'i alırdı. Ebu Ubeyde hakkında dahi, "bu ümmetin eminidir," derdi. Ortalık birbirine karıştı, bu esnada Hazreti Ömer, Ebubekir'e hitaben:

— Resulü Ekrem seni, dinimizin büyüğü olarak namazda kendisine halife etmişti. Seni cümlemize imam eyledi. Elini uzat biat edeyim, diyerek Ebu Ubeyde ile birlikte Ebubekir'e biat ettiler.

O zaman Ebubekir:

— Ey müslümanlar, her kim ki Muhammed'e tapıyorsa bilmelidir ki Muhammed öldü. Her kim ki Allah'a tapıyorsa bilmeli ki Allah bakidir, ölmez. Hazreti Ebubekir sonra minbere çıkıp dedi ki:

— Ey nas, ben sizin üzerinize Veliyu'l Emir oldum. Halbuki sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyilik edersem bana yardımcı olunuz, fena olursam doğru yola sevk ediniz. Doğruluk emanettir.

Hazreti Muhammed'in vekili olarak ilk halife Ebubekir seçildi. Medineli Us ve Hazrec kabileleri Ebubekir'e biat ettiler. Hazreti Ali Peygamberin ölüm döşeği önünde bulunuyordu. Hazreti Muhammed, Hazreti Ali'yi halife yapmak istediği halde kimse onun adını bile anmadı. Herkes devlet başına geçmek sevdasına düşmüştü. Hazreti Ali'nin halife seçilmemesi kısa zamanda Müslümanları ikiye böldü. Hilafet meselesi bir ihtilaf mevzuu oldu. Ali'nin hilafetini tanıyanlar "*Şia*" ve "*Aleviler*" diye ayrıldılar. Karşı taraf ise "*Sünniler*" gurubunu teşkil ettiler. Hazreti Ali'nin halife seçilmemesinden dolayı Ali'yi sevenlerle Haşimiler, Ebubekir'e biat etmediler. Hazreti Ali hilafet meselesinde fikri sorulmadığından dolayı çok müteessir oldu. Çok geçmeden yer yer isyanlar çıktı. Bunun üzerine Ebubekir, Ebu Ubeyde ile şu sözleri Hazreti Ali'ye bildirdi:

— Ali'ye git de ki, deniz tehlikeli, gök açık, yer ise çıplaktır. Şeytan İslam ümmeti arasına düşmanlık sokmaya çalışıyor. Sen bir köşeye çekilmiş küskün duruyorsun. Sen bu ümmetin ekmeğine katık gibisin. Bu ümmetin keskin kılıcısın. Eğrilip de kesmez olma. Bu ümmetin tatlı suyusun, acıyıp da bozulma; Ya Ali, Ensar ve Muhacirin benim sana biat etmemi isterlerse, ben sana derhal biat ederim. Eğer düşüncen başka ise sen de bana biat et, bize yardımcı ol. Yolunu şaşıranları irşad et... Artık fitne kapısı kapansın... Allahu Teala bizim dediğimize şahittir.

Aynı zamanda Hazreti Ömer de şunları bildirdi: "Ali'ye de ki: Ebubekir bu ümmete cebir göstererek sıçrayıp da halifeliği kapmadı. Bu ümmetin şuurunu yok edip, gözlerini bağlayıp, akıllarını bozmadı. Allah hakkı için böyledir. Ebubekir malumunuz olduğu üzere aziz, alicenap bir zattır. Hilafete bu meziyetleriyle nail oldu. O hilafetten çekindi, fakat hilafet ona sarıldı. Bu vazifeyi Cenab-ı Hak ona ihsan etti."

Bu haberleri Ebu Ubeyde, Hazreti Ali'ye bildirdi. Fakat Ali'nin onlara bir kini yoktu. Ancak Hazreti Muhammed'i sevenler, Ali'yi çok seviyorlar, hilafete onu layık görüyorlardı. Buna rağmen Hazreti Ali, Hazreti Ebubekir'i ziyarete gitmiş, devlet işlerine yardımda bulunmuştur. Bütün bunlara rağmen Hazreti Fatıma çok müteessir idi. Halifeler onu ihmal ettiler. Hürmette kusur ettiler, baba mallarını elinden aldılar. Ebubekir yer yer

çıkan isyanları bastırdı. İki yıl sonra Hazreti Ebubekir vefat edince yerine Hazreti Ömer halife seçildi. Hazreti Ebubekir vefat ettiğinde hiç parası çıkmadı. Yalnız bir deve ile kaftanı vardı. Bunların da hazineye verilmesini vasiyet etmişti.

Hazreti Ömer zamanında Araplar büyük fetihlerde bulundular. Hazreti Ömer adaleti ile tanındı. Hazreti Ömer'den sonra da Hazreti Osman halife oldu. Bu zat Emevi kabilesinden idi. Ne kadar Emevi varsa onlara yüksek memuriyetler verdi. Bu yüzden Haşimiler ile Emeviler birbirlerine düştüler. Sonunda Hazreti Osman bu yüzden şehit edildi. İhtilalciler, bilhassa Mısırlılar ve Kufeliler, Hazreti Ali'nin hilafetini istiyorlardı. Nihayet Hazreti Ali halife seçildi. İlk defa kendisine Talha ile Zübeyr biat ettiler. Çok geçmeden Talha ile Zübeyr ve Hazreti Ayşe, Hazreti Ali idaresine isyan ettiler. Şam valisi Muaviye ise bu karagaşadan faydalanma yolunu tuttu. Hazreti Ali Muaviye'yi Şam valiliğinden azletti.

Asiler Hazreti Osman'ın katillerini istiyorlardı. Hazreti Ayşe ile Cemel muharebesi yapıldı. Bu harpte Talha ile Zübeyr öldürüldü. Hazreti Ali muharebeyi kazandı. Fakat bu hadiselerden faydalanan Muaviye Hazreti Ali ile Sıffin harbini yaptı. Üç ay süren bu muharebede iki taraf da pek çok zayiat verdiler. Amr İbnü'l As'ın bir kurnazlığı Muaviye'yi kurtardı. Muaviye'nin askerleri mızraklarının ucuna birer Kur'an-ı Kerim taktılar. Hazreti Ali'nin ordusunu Kitap ve Sünnet'in hükmüne davet ettiler. Bu hileye kapılan Hazreti Ali ordusu, mütareke yaptı. İki taraf birer hakem tayinine karar verdiler. Muaviye'nin hakemi Amr İbnü'l As, Hazreti Ali'nin hakemi ise Ebu Mürsel Eş'ari idi. Bu hakemler bir kürsüye çıkarak kararlarını bildireceklerdi. İlk önce Ebu Mürsel kürsüye çıkarak, "Parmağımdaki yüzüğü nasıl çıkardımsa, Ali'yi de hilafetten öyle çıkarttım," dedi. Ondan sonra kürsüye çıkan Amr İbnü'l As, "Parmağımdaki yüzüğü nasıl parmağıma takıyorsam Muaviye'yi de öylece halife tayin ettim," dedi. Tabii bu hile ortalığı karıştırdı. Bunu Ali taraftarları kabul etmediler. Hazreti Ali'ye, "Biz her hal ve karda senin sadık şian, yani taraftarlarınız," dediler. "Şia" ilk defa o zaman çıkmıştır. Bir kısım halk da, "senin Muaviye gibi bir fitneci ile mütareke ederek hakem tayinine razı oluşun küfürdür, tecdid-i iman etmelisin," diyerek ordudan ayrılıp Irak'a gittiler. Bunlara da "Hariciler" denildi. Bundan sonra Muaviye Şam sarayında saltanata başladı. Emevi devletini kurdu. Hakem vakasından sonra Ali'ye taraftar olanlar "Alevi" adını aldılar. Saltanat taraftarı olanlar "Sünni" diye adlandırıldılar. Şam'da Muaviye saltanatı sürerken, Hazreti Ali ızdırap içinde idi. Onu koruyanların sayısı azalmıştı. Hazreti Ali'nin Muaviye'den sonra en büyük düşmanı hariciler idi. Hariciler bir gizli toplantı yaparak Hazreti Ali'yi, Muaviye'yi ve Amr İbnü'l As'ı öldürmeye karar verdiler. İbn-i Mülcem adında bir Mısırlı Ali'yi, Merk adında birisi Muaviye'yi, Amr oğlu Bekir adında birisi de Amr İbn'ül As'ı öldürmek üzere vazife aldılar. Bu üç harici, bellerine birer zehirli kılıç takarak dağıldılar. Bunlardan Amr oğlu Bekir Mısır'a gitti. Fakat o gün Amr İbnü'l As camiye gitmediğinden ölümden kurtuldu. Amr oğlu Bekir, Amr İbn'ül As zannederek başkasını öldürdü. Haricilerden Merk ise Muaviye camiye giderken onu oyluğundan yaraladı.

Ramazan ayının 27. günü üç hain Ali'yi öldürmek üzere tertibat aldılar. Hazreti Ali, yanında oğlu Hasan olduğu halde sabah namazını kılmak üzere camiye yaklaştığı bir sırada İbn-i Mülcem yanındaki zehirli kılıcı Hazreti Ali'nin başına vurmak suretiyle ağır bir yara açtı.

Hazreti Ali'yi kanlar içinde evine götürdüler. Bu haini de yakalayarak Hazreti Ali'nin huzuruna çıkardılar. Hazreti Ali:

— Ya melun. Ben sana her zaman ihsanlarda bulunmadım mı?

Hain:

— Evet iyiliklerini gördüm.

— Öyle ise bu cinayete sebep nedir?

— Ya Ali, ben bu kılıcı 40 gün biledim. Bununla seni öldürmeyi Allah'tan diledim. Sonra bu işi işledim.

Hazreti Ali hiddetlenerek:

— Hayır o kılıç ile sen öldürüleceksin. Çünkü sen insanların en kötüsüsün, deyince, haini dışarı çıkarıp derhal başını kestiler. Hazreti Ali, oğulları Hasan ile Hüseyin'e dönerek:

— Ey oğullarım, size vasiyet ederim. Dünyaya rağbet etmeyiniz. Benim için ağlamayınız. Doğruluktan hiç bir zaman ayrılmayınız. Allah'ın Kitabı ile iş görünüz. Zalimlere düşman, mazlumlara yardımcı olunuz, dedi. O anda Hazreti Ali'ye zehir iyice tesir etmeye başlamıştı. Yüzü soldu ve gözlerinin feri iyice kayboldu. Az sonra kelime-i şahadet getirerek bu fani aleme gözlerini yumdu (M.S. 661).

Hazreti Ali'yi sevenler önünde bel bağlayıp kanlı gözyaşı döktüler. Bilhassa Horasan illerindeki Müslüman Türkler, Ali için yanıp tutuştular. Hala onun aşkı ile yanmaktadırlar. Bundan sonra Ali taraftarları da "Alevi" adıyla yad olundular. Zamanla Aleviler onu taparcasına sevdiler, o derece büyüttüler ki, "Cenab-ı Hak Ali'ye hulul etmiştir," diye onu yükselttiler. Halbuki Hazreti Ali, Hazreti Muhammed'in sevgilisi idi. Onu ilmin kapısı addetmişti. Akrabası ve damadı idi. Hazreti Ali ilimde, ahlakta ve kahramanlıkta eşsiz idi.

Hazreti İmam Ali, geceleri biri Beytülmal'a ait, diğeri de kendi malı olan iki mum bulundururdu. Devlete ait işlerde Beytülmal'a ait olan mumu kullanır, hususi işlerinde parasıyla aldığı mumu yakardı. Bu derece devlet malını korurdu. Adil bir halife idi. Devlet malına "*Malullah*" ve amme hukukuna da "*Hakkullah*" derdi.

Hazreti Ali'nin şehadeti üzerine hilafet makamına büyük oğlu Hazreti Hasan geçti. Hazreti Hasan, Muaviye'nin üzerine yürümek üzere derhal bir

ordu hazırladı. Fakat kendi askerleri ona bir ok atarak öldürmek istediklerinden, bu harpten vazgeçtiği gibi hilafetten de vazgeçti. Bir müddet sonra da Muaviye, Hazreti Hasan'ı zehirleterek öldürttü. Bundan sonra Muaviye'nin, oğlu Yezid'i veliaht tayin etmesiyle "Emevi Saltanat Rejimi"ni kurdu.

Artık Hazreti Muhammed'in kurduğu cumhuriyet şekli, saltanata dönüşmüştü. Emeviler Hazreti Muhammed nesline düşman kesildiler. "Ehl-i Beyt"i mahvettiler. Halayıklarını imamete geçirdiler. Kur'an-ı Kerim'e saygı göstermediler. Şam sarayında zevk ve sefaya düştüler. Bu sebeple de İslam alemi Emeviler'e düşman kesildi. Gerçi Muaviye kuvvetli bir devlet adamı idi. Arap devletini kuvvetlendirdi ve birçok fetihlerde bulundu, fakat ahlaksızlığı yüzünden İslam alemini ikiye böldü. Emeviler'in işlediği en büyük cinayet Hazreti Ali'nin oğlu Hazreti Hüseyin'i feci bir şekilde şehit etmeleridir. Araplar, Hazreti Hasan'dan sonra Hazreti Hüseyin'e biat ederek onu halife olarak tanıdılar. Hazreti Hüseyin'in halife olduğunu duyan Kufeliler, ona birçok mektuplar yazarak Kufe'ye çağırdılar. Bu davet üzerine Hazreti Hüseyin Kufe'ye gitmeye karar verdi. Dostları ona:

— Ya İbn-i Resulullah... Rica ederiz ki Mekke'den harice çıkma... Kufeli fesatçıların sözlerine itimat etme... Onların yüzünden babanızın başına neler geldi," dedikleri zaman,

— Yezid'in zulmünden bezmiş olanlar yüzlerce mektup gönderdiler, bunları nasıl reddedeyim?

— Ya İmam, Kufe Yezid'in idaresindedir. Bu sebeple Kufeliler size yardım edemezler.

— Mademki bu kadar ısrar ediyorsunuz, müsaade ediniz de bu gece düşüneyim... dedi.

Fakat ertesi gün gitmeye karar verdi. O gün, dostları ile vedalaştıktan sonra yola koyuldu. Birçok yerlerde konakladı. Emevi halifesi Yezid, Hazreti Hüseyin'in Kufe'ye hareket ettiğini haber alınca Kufe valisi Abdullah bin Ziyad'ı Hazreti Hüseyin ile mücadeleye memur etti. Hazreti Hüseyin'in kafilesi yoluna devam ederken bir yerde durakladı ve Hazreti Hüseyin, "Burası neresi?" diye sordu.

Yanında bulunanlardan birisi:

— Kerbela... deyince, Hazreti Hüseyin:

— Allahuekber, haza *(işte)* arz-ı Kerbela, dedi.

Buraya gelen Kufeliler'le görüştü. Onlara arzuları üzerine geldiğini bildirdi. Kufe Valisi, Hazreti Hüseyin'in Kerbela'ya geldiğini duyunca, "Yezid'e biat et, yahut harbe hazır ol," diye haber gönderdi. Bu haberi alan Hazreti Hüseyin, "Ümmetiyiz dedikleri Peygamberin evlatlarını mahv ve helak

edenlerle cenge hazırım," dedi. Vali, adamlarından Amr bin Saad adında birisine Rey valiliğini vaad ederek Hazreti Hüseyin ile muharebeye gönderdi.

Ona dedi ki:

— Hüseyin'i zorla Yezid'e biat ettir. Eğer muhalefet ederse başını bana getir, dedikten sonra bu adama bir kaftan ile bir at hediye etti. İbn-i Saad, maiyetinde beşbin askerle yola çıktı.

Kerbela'ya yaklaştığında Hazreti Hüseyin'e, Yezid'e biat etmesini bildirdi, fakat Hazreti Hüseyin bunu reddetti. Bunu duyan Kufe valisi, İbn-i Saad'a, "Yezid'e biat edinceye kadar sudan mahrum et," emrini verdi. O da derhal Fırat nehri sahillerini beşyüz askerle tutturdu. Hazreti Hüseyin su almak üzere elli asker gönderdi. İbn-i Saad'ın askerleri onlara su vermediler. İbn-i Saad ile Hazreti Hüseyin karşılaşıp görüştüler. Bunu duyan İbn-i Ziyad onu tehdit etti. Bu esnada Hazreti Hüseyin'e Beni Esed kabilesinden bir kısım silahlı askerler yardıma geldiler. Fakat İbn-i Saad kuvvetleri bunları dağıttı. Bu defa İbn-i Ziyad, İbn-i Saad'a derhal taarruza geçmesini emretti.

Muharrem'in onuncu günü Kerbela'da kanlı bir muharebe başladı. Zaman zaman her iki taraftan karşılıklı vuruşmalar oldu. Yezid askerleri umumi bir taarruza geçtiler. Oklar çekildi, kılıçlar oynadı, Kerbela'da kanlar döküldü. Bir türlü Hazreti Hüseyin kuvvetleri mağlup edilemiyordu. Bunun üzerine İbn-i Saad ikibin kişi daha gönderdi. İki taraf arasında kanlı bir kavga başladı. Zamanla Hazreti Hüseyin'in kahraman askerlerinin çoğu şehit oldular. Hazreti Hüseyin de elinde kılıcı, kahramanca çarpışıyordu. Hava pek sıcaktı. Mücahitler susuzluktan halsiz kalmışlardı. Su içmek istiyorlardı, fakat Fırat nehri tamamen tutulduğu için, kimse su içemiyordu. Hazreti Hüseyin de susuzluktan yanıyordu. Düşmanla çarpışa çarpışa Fırat kenarına geldi. Tam su içeceği sırada düşman askeri:

— Ey Hüseyin, düşman karargahına hücum etti. Su içmek zamanı değildir, diye bağırınca su içmeyip geri döndü. Bunun bir hile olduğunu anlayınca geri dönüp suya yaklaştığı esnada bir ok ağzına isabet etti. Bir damla su içmek nasip olmadı. Susuzluktan halsiz kalmıştı. Bu halde iken Malik bin Beşir adında birisi Hazreti Hüseyin'in başına bir kılıç sallayarak yaraladı. Hazreti Hüseyin'in kanlar içinde yerde yattığını gören İbn-i Saad, üzerine hücum etti.

Hazreti Hüseyin:

— Ey zalim beni şehit etmeye mi geldin? dedi. Fakat bu kötü kalpli adam kılıcını çekemedi. Bu esnada Şemar adında bir hain Hazreti Hüseyin'in göğsüne çökerek kılıcını çekti. Hazreti Hüseyin mahzunane bir tavırla gözlerini açıp adama baktı.

— Ey hain... Sen kimsin?

— Ben Semar'ım.

— Ey Semar, benim katilim sensin. Fakat bu ay ne ayıdır, bu gün ne gündür, bu vakit ne vakittir?

— Muharrem ayı, cuma günü, namaz vaktidir...

— Ey zalim herkes namazda iken sen bu cinayeti nasıl işleyeceksin, bari göğsümden in de bir namaz kılayım...

İslam ve Türk tarihinden gelmiş ve geçmiş, elimize geçen tarihi belgelerle bu kadar anlatabildik. Burada insani olarak Hakikat-ı Muhammediye'nin gözümüz önüne alınması lazım geliyor. Cenab-ı Hakk'ın,

zahir ve batın vicdan hislerimizle emirlerini tutmak mecburiyeti hasıl olmuştur.

Tevfik Cenab-ı Allah'tan, nizam ve intizam ile gayret, çalışmak ve itaat etmek, umumi biz kullara düşüyor.

HAK VE HAKİKAT

Hazreti Allah

Alemlerin Rabbi, Rahman ve Rahim olan Allah Teala ve Tekaddes Hazretlerine sonsuz hamd ü senalar olsun.

O'nun yüce Resulü ve biricik Habibi, dünya ve ahirette en büyük rehberimiz, hürmetine mevcudatın yaratıldığı, mahlukatın en seçkini olan Efendimiz Muhammed Mustafa'ya, bütün yüce Peygamber Efendilerimize, hepsinin aile ve ashabına, bağlılarına, ihsan duygusuyla kıyamete kadar onlara tabi olanlara sonsuz sayıda salatü selamlar olsun.

Hak Celle ve Ala Hazretleri dünya ve ahireti insan için, insanı da kendisini tanımaları için yaratmıştır... Bir hadis-i kudsi'de şöyle buyuruluyor:

"Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi arzuladım, bunun için de mahlukatı yarattım,"

Bunu bir bilgi, bir haber değil, aynı zamanda bir emir kabul etmek gerekiyor. Çünkü Hazreti Allah'ı tanımak, insanın en başta gelen vazifesidir.

"Elif, lam, mim. Allah o Allah'tır ki, kendinden başka hiçbir ilah yoktur. Ezeli ve ebedi hayat ile bakidir. Zat ve kemal sıfatları ile her şeye hakim olup, bütün varlıklar O'nunla kaimdir," (Al-i İmran, 3:1-2).

"O, öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur.

Görülmeyeni de bilir, görüleni de bilir. O Rahman'dır. *(Dünyada kendisine itaat edeni-etmeyeni, sevdiğini-sevmediğini ayırdetmeden, bütün mahlukatına sayısız nimetler bahşeder, onları esirger.)* Rahim'dir. *(Ahirette ise yalnız müminlere merhamet eder, daha büyük ve ebedi nimetler vermek suretiyle mükafatlandırır.)*

O, öyle bir Allah'tır ki, O'ndan başka hiçbir ilah yoktur.

Melik'tir. *(Mülk ve melekutun yegane sahibi, hakiki mutasarrıfı, mutlak surette hükümdarıdır.)* Kuddüs'tür. *(Her türlü eksikliklerden, noksanlıklardan pak ve münezzehtir.)* Selam'dır. *(Yarattıklarına zulmetmekten uzaktır, onları tehlikelerden selamete çıkarır.)* Mümin'dir. *(İmanı ihsan buyuran ve emniyeti bahşeden O'dur. Kendisine iltica edip sığınanları hususi himayesine alır ve huzuruna erdirir.)* Müheymin'dir. *(Bütün varlıkları görüp gözetir ve korur. Hiçbir zerre, hiçbir an O'nun lütuf ve ihsanlarından ayrı değildir.)* Aziz'dir. *(Mağlup edilmesi mümkün olmayan yegane galiptir. O'ndan başka Aziz yoktur.)*Cebbar'dır. *(Her türlü perişanlıkları düzeltip yoluna koyar. Varlığı çok yücedir. Dilediğini yaptırmaya*

*muktedirdir.)*Mütekebbir'dir. *(Azamet ve ululuk ancak O'na mahsustur. Her şeyde ve her hadisede büyüklüğünü gösterir.)*

Allah müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir.

O Halık'tır. *(Her şeyin varlığını ve varlığı boyunca görüp geçireceği hadiseleri tayin ve tesbit eden ve ona göre yaratan O'dur.)* Bari'dir. *(Varlıkları birbirine uygun olarak, yoktan var etmiştir.)* Musavvir'dir. *(Her şeye bir şekil ve hususiyet verendir.)*

En güzel isimler O'nundur.

Göklerde ve yerde olanlar hep O'nu tesbih ve tenzih etmektedirler. O Aziz'dir. *(Galib-i mutlaktır.)* Hakim'dir. *(Bütün buyrukları ve işleri hikmetlidir, hükmünde hikmet sahibidir.)*" (Haşr, 59:22-24).

"Gaybın anahtarları, Allah'ın yanındadır. Onları O'ndan başkası bilmez. Karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez. Yerin karanlıkları içindeki tek bir tane, yaş ve kuru her şey, Allah'ın ilmindedir," (En'am, 6:59).

O Allah ki, ortağı ve benzeri olmayan bir Allah'tır. Hiçbir varlığa benzemez, hiçbir varlık da kendisine benzemez... Her şeye her şeyden yakın, insana ise şahdamarından daha yakındır... O'nun zatı cisimlere benzemediği gibi, yakınlığı da cisimlerin yakınlığına benzemez... Zatı, yarattığı varlıklara benzemediği gibi, sıfatları da mahlukatın vasıflarına benzemez.

"En yüce vasıflar Allah'ındır," (Nahl, 16:60).

"Alemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir," (A'raf, 7:54).

Her cihetten Tek'tir. Varlığının başlangıcı yoktur. Varlığı daimidir, nihayete ermez... Ve O, iradesini yerleştirmek ve kudretini göstermek için her şeyi sonradan ve yoktan var etti. Yoksa ihtiyacı için değil. O Samed'dir, hiç kimseye muhtaç değildir, herkes O'na muhtaçtır.

Zaman kendisini hudutlandıramadığı gibi, mekan da kendisini kapsayamaz. O'nun mekanı yoktur. O bütün mekanların mekanıdır. Her yerde hazır, kullarının her haline nazırdır... Zaman ve mekanı yaratmadan önce O var idi. Onları yaratmadan önce nasıl idiyse, yarattıktan sonra da aynıdır... Evvel O, Ahir O, Zahir O, Batın O...

Cemal ve Kemal sıfatlarında daim, noksanlık ve son bulma vasıflarından münezzehtir. Her Kemal kendisinden geldiği için, kemalini artırmaya ihtiyacı yoktur. En güzel isimler de O'nundur.

"De ki: İster Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın, hangisiyle çağırırsanız çağırın, en güzel isimler O'nundur," (İsra, 17:110).

İşlerinde hikmet, hükümlerinde adalet sahibidir. Her emrini yürütür, hükmünde galiptir. Mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Varlığına şahit, yine kendi varlığıdır. Her varlık O'nun kudretinin eseridir. Var olan ne varsa, O'nunla var olmuştur. Bütün varlıklar O'nunla kaimdir...

Kuvvet ve kudret O'nundur. Ululuk ve azamet O'nundur. Kahr ve galebe O'nundur. Yaratmak da, emretmek de O'na mahsustur. O'nun her şeye gücü yeter.

Hazreti Allah, Kur'an-ı Kerim'inde şöyle buyuruyor:

"Habibim! Kullarım sana Beni sorunca haber ver ki, Ben onlara yakınım," (Bakara, 2:186).

O bize bizden yakın, fakat mahluk olduğumuz için bizim O'nun Ahadiyet haline dair hiçbir bilgimiz yoktur... Mesela bir usta, masa ve saire gibi şeyler yapar, yaptığı şeyler ise gözle görülür, bir ustanın elinden çıktığı belli olur. Usta yaptığı şeyleri bilir, yapılan şeyler yapanı bilebilir mi?

Bizi yaratan O'dur. Bizde fevkalade bir sanat var, mükemmel bir ustanın elinden çıktığımız belli. Fakat bizim O'ndan hiçbir haberimiz yok. Hazreti Allah, kendi zatına dair hiçbir bilgi vermemiştir. İnsanlar O'nun Ahadiyet haline hiçbir zaman vakıf olamazlar. Akıl, vehim, fikir ve kıyas... gibi idrak kabiliyetleri ile bir kesafet halindedirler. O ise Latif'tir. Kesif bir varlık, Latif olan Hazreti Allah'ın Ahadiyet halini idrak edemez. Kendisini ancak Kendisi bilir.

İnsanı yoktan var etti. Sayılması imkansız olan çeşit çeşit nimetler verdi. Onu kendi mülkünde yaşatıyor, her işini görüyor, her ihtiyacını gideriyor... Öyle bir Allah ki, dilekler çoğaldıkça ihsan ve keremi de çoğalıyor, hacetler arttıkça nimet ve ikramı da artıyor. İyilik ve güzellikleri bitmez, tükenmez...

"Allah'ın nimetlerini birer birer saymaya kalkışsanız, özetle bile sayamazsınız," (Nahl, 16:18).

Kalp, kendisine iyilikte bulunanlara karşı içten bir muhabbetle meyleder. Bu onun fıtratında gizli olan bir özelliktir. İnsan iyiliğini gördüğü kimseleri sevmek durumundadır.

O'nu tanıyan kimse, bütün iyiliklerin, bütün güzelliklerin, O'nun ve O'ndan olduğunu çok iyi bilir. O'nu bilen O'nu çok sever. Muhabbet, marifetin meyvesidir, marifetten sonra gelir. Marifet zayıf olursa, muhabbet de zayıf olur.

Marifetullah, tasavvufun en yüksek mertebesidir.

Bir kul için mümkün olabilen en üstün rütbe, en büyük kazanç O'nu tanımak, yalnız O'nu sevmek, buyruklarına seve seve itaat etmektir. Dostluğu kazanılmaya ve sevilmeye en layık olan Mutlak Varlık, O'dur.

"Asıl dost Allah'tır," (Şura, 42:9).

"Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler," (Maide, 5:54).

"Sizin dostunuz ancak Allah'tır, O'nun Peygamberidir ve Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazlarını kılan, zekatlarını veren müminlerdir. Kim Allah'ı, O'nun Peygamberlerini ve müminleri dost edinirse, bilsin ki galip gelecek olanlar, Allah'tan yana olanlardır," (Maide, 5:55-56).

"Zalimler birbirlerinin dostlarıdırlar. Takva sahiplerinin dostu ise, Allah'tır," (Casiye, 45:19).

"Allah düşmanlarınızı sizden çok daha iyi bilir. Gerçek bir dost olarak da Allah size yeter, hakiki bir yardımcı olarak da Allah size yeter," (Nisa, 4:45).

Muhabbet iki türlüdür:

Bir insan, hayatının idamesi için ilk önce kendisini, malını-mülkünü, çoluk-çocuğunu sever. Bunun yanında iyi işleri, iyiliğin her türlüsünü ve iyi insanları, güzel bir gülü, güzel akarsuları, yeşillikleri de sever. İnsan ruhu güzel surette yaratıldığı için, daima güzele meyleder. Bütün güzellikler, O'nun güzelliğinin tecellileridir. Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

"Allah güzeldir, güzeli ve güzelliği sever." *(Müslim)*

En sonra ise her şeyden fazla Hazreti Allah'ı sever. O'na kavuşmak için canını da, malını-mülkünü de feda etmeye hazırdır... Bu sevginin yüceliğini ve inceliğini her insan kavrayamaz. O'ndan başkasını ve başka şeyleri seven kimse, O'nu tanımayan, Allah sevgisinin hakikatına vakıf olmayan kimsedir... Allah için olmayan, Allah sevgisine vesile olmayan bütün muhabbetler, Allah'tan uzaktır ve batıldır:

"İnsanlar içinde öyleleri vardır ki, Allah'tan gayrısını O'na emsal tutarlar ve onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah'a sevgileri ise her şeyden sağlamdır," (Bakara, 2:165).

"Allah'tan başka dostlar edinenlerin durumu, kendisine yuva yapan örümceğin misali gibidir. Halbuki eğer bilseler, evlerin en çürüğü, en dayanıksızı, örümcek yuvasıdır," (Ankebut, 29:41).

"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, durgunluğa uğramasından korktuğunuz alış-verişler, hoşunuza gitmekte olan meskenler, size Allah'tan ve O'nun Resulü'nden,

Allah yolunda cihaddan daha sevgili iseler, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah fasıklar güruhunu hidayete erdirip doğru yola iletmez," (Tevbe, 9:24).

Mevla'nın muhabbetiyle hallenen kulların gayeleri ev değil, evin sahibidir. Onlar için O'nun sevgisinden daha değerli ve daha üstün bir şey yoktur. Bir kul için bundan daha büyük bir lütuf ve ikram düşünülemez.

Sıddık-ı Ekber Hazreti Ebubekir, "Allah sevgisine mazhar olan bir kimseyi, bu sevgi dünyaya dalmaktan, insanlara karışıp onlarla ömür tüketmekten muhafaza eder," buyurmuşlardır.

Allahu Teala'ya muhabbet, O'ndan başka her şeyden yüz çevirip bütün varlığı ile tamamen O'na yönelmek, O'nun ahlakı ile ahlaklanmak, O'nu her şeye tercih ederek sımsıkı sarılmak demektir... Hazreti Allah da bu kullarını tercih eder. Onları dost edinir, dünya saadetine, ahiret selametine ulaştırır.

"Allah'ın boyası ile boyanın, Allah'ın boyasından daha güzel boyası olan kimdir?" (Bakara, 2:138).

"Allah'a sarılın. O sizin Mevla'nızdır," (Hacc, 22:78).

"Kim Allah'a sımsıkı sarılırsa, muhakkak o doğru bir yola iletilmiştir," (Al-i İmran, 3:101).

"Allah'a iman edip de sımsıkı sarılanları, Allah rahmetine ve bol nimetine kavuşturacak, onları kendisine varan doğru bir yola erdirecektir," (Nisa, 4:175).

"Hayır, kim ihsan mertebesine yükselerek, özünü tamamen Allah'a teslim ederse, onun mükafatı Rabbinin katındadır. Onlara hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmazlar," (Bakara, 2:112).

Muhabbet davasında bulunmak, seviyorum demek kolaydır. Lakin Allah'a karşı muhabbeti olan insanlarda şu yedi alametin bulunması gerekir:

1. Ölümden nefret etmemek, ölüm için hazırlıklı bulunmak... Çünkü seven, sevdiğine ancak ölümle kavuşur.

2. Hazreti Allah'ın sevdiğini kendi sevdiklerine tercih etmek... Allah'ı seven, dünyada neyi severse, Allah o şeyi sevdiği için sever. Yaratandan ötürü yaratılan her şeyi hoş görür.

3. Cenab-ı Hakk'ı daima kalbinde bulundurmak. Kendini zorlamaksızın gece-gündüz zikrullahla meşgul olmak... Zira bir şeyi çok seven, onu hiç dilinden düşürmez... Zikrullah Allah'a olan sevgiyi tahrik eder. Sonsuz bir şevk verir.

4. O'nun emir ve yasaklarını bildiren Kur'an-ı Kerim'e saygı göstermek; en sevdiği biricik Habibi Muhammed Mustafa (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'yı, Enbiya ve Evliyasını, dostlarını sevmek... Daha doğrusu O'nunla ilgisi olan her şeyi sevmek...

5. İnsanlardan uzleti, yalnızlığı ve tenhayı seçmek. Bir an evvel akşam olmasını, Rabbiyle kalmasını istemek...

6. İbadetleri zevk ve şevk ile yapmak... Muhabbet ehline hiçbir ibadet ağır gelmez. Çünkü ibadet lezzeti gibi hiçbir lezzet yoktur, nerde kaldı ki ağır gelsin...

7. Hak dostlarını dost edindiği gibi, O'nun düşmanlarını da düşman bilmek. Zira kişi sevdiği ile beraber haşrolur.

Allah için sevgi, Allah için nefret, imanın en sağlam kulpudur. İmanın tekamülünde en büyük bir amildir. Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyorlar:

"Amellerin en üstünü Allah için sevmek, Allah için buğz etmektir." *(Ebu Davud)*

"Şu üç haslet kimde bulunursa imanın tadını tatmıştır: Allah ve Resulünü herkesten ve her şeyden fazla sevmek. Sevdiğini ancak Allah için sevmek. İman ettikten sonra, ateşe atılmaktan nefret eder gibi, küfre dönmekten nefret etmek."*(Buhari-Müslim)*

"Kıyamet ne zaman kopacak ya Resulullah?" diye soran bir zata Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz, "O gün için ne hazırladın?" buyurdular. O da "Farz namazlarından, oruçlardan, sadakalardan başka fazla bir ibadetim yoktur. Fakat Allah ve Resulünü çok seviyorum," dedi. Bunun üzerine ona şu müjdeyi verdiler: "Sen sevdiklerinle berabersin." *(Tirmizi)*

Hadis-i şerif rivayet eden Enes Bin Malik (Radıyallahu Anh) Hazretleri ise, "Müslümanların İslam'la müşerref olmalarından sonra, bu habere sevindikleri kadar hiçbir şeye sevindiklerini görmedim," buyuruyorlar.

Hazreti Allah'ın biricik Habibi, Allah sevgisine vasıta olduğu için, O'nu seven Allah'ı sevmiş olur. Dostun dostları da dosttur.

Bütün sevgiler Allah sevgisi ile bütünleşince kemale erer. Çünkü Muhabbetullah bütün sevgilerin kaynağıdır. Sevgiye vesile olabilecek bütün sıfatlar, O'nun Cemal sıfatının tecellileridir.

Gül denir her güle amma gülün güzeli başka.

Aşk denir her aşka amma Allah aşkı başka.

Şu halde bir müminin evvela bizzat Hazreti Allah'ı, sonra biricik Habib-i Ekrem'ini, bütün büyük Peygamber Hazretlerini, Ashab-ı Kiram (Radıyallahu Anhüm) Efendilerimizin hepsini, onları gören Tabiun Hazeratını, alimler, fakihler ve salihleri Allah için bir sevgi ile sevmesi ve saygı göstermesi gerekmektedir.

Kur'an-ı Kerim

İlim ve kudret sahibi olan ve kainatı hikmetlerle dolu olarak yaratan Hazreti Allah, kullarını cehalet karanlığından kurtarmak için Hazreti Muhammed Aleyhisselam'a peygamberlik müddeti esnasında zaman zaman ve çeşitli vesilelerle, ilahi bir düstur ve bir ahlak fermanı olan Kur'an-ı Azimüşşan'ı ihsan buyurmuştur.

"Bu Kur'an öyle bir kitaptır ki; Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, yegane galip ve övülmeye layık olan Allah'ın yoluna çıkarman için onu sana indirdik," (İbrahim, 14:1).

"Bu Kur'an insanlara açık bir tebliğdir. Bununla hem korkutulsunlar, hem Allah'ın ancak bir tek ilah olduğunu bilsinler, hem de akl-ı selim sahipleri iyice düşünüp öğüt alsınlar," (İbrahim, 14:52).

Cenab-ı Vacibü'l Vücud Hazretleri, eşi-ortağı olmayan tek ve benzersiz olduğu gibi, Kelam-ı Kadim'i de diğer söz ve kitaplara nisbetle eşsiz ve benzersizdir... Hadis-i şeriflerinde Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz şöyle buyuruyorlar:

"Allah kelamı Kur'an-ı Azimüşşan'ın diğer sözlere üstünlüğü, Allah'ın yarattıklarına üstünlüğü gibidir." *(Tirmizi)*

Kur'an-ı Kerim, Hazreti Allah'ın varlığına, birliğine, sıfatlarına, gayb alemine, hayrın ve şerrin manasına, ölümden sonraki ahiret hayatının hakikatına dair meseleleri en güzel şekilde açıklığa kavuşturmuştur:

"Ey Muhammed! Bu Kur'an, ayetlerini iyiden iyiye düşünsünler ve akl-ı selim sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz feyz kaynağı, mübarek bir kitaptır," (Sad, 38:29).

"Gerçekten bu Kur'an, insanları en doğru yola götürür ve güzel güzel amellerde bulunan müminlere de kendileri için büyük bir mükafat olduğunu müjdeler," (İsra, 17:9).

Cenab-ı Hakk'ın birliğine inanan ve O'nun külli iradesine teslim olanların maddi ve manevi ilerlemeyi sağlayacak ilim ve irfanı tahsil etmelerini, iffete sarılmalarını, din kardeşliğinin esaslarını sağlamlaştırmalarını ve insanlığın irşadı için gerekli olan diğer şartları ve sebepleri izah eder.

“Bu Kur’an, doğruluğu şüphe götürmeyen, Allah’a karşı gelmekten sakınanlara yol gösteren bir kitaptır,” (Bakara, 2:2).

Bu ilahi düstura riayet edip ahlaki fermanlara uygun hareket edenler, ahlakın yüksek payesine vasıl olarak hürmete layık bir millet olmuşlar; allameler ve en yüksek medeniyetin yetiştirebileceği en büyük insanlar vücuda getirmişlerdir.

Bu ise Kur’an-ı Azimüşşan’ın alelade bir kitap olmadığını, insanları gaflet ve cehalet uykusundan kurtaracak, ahlaksızlık ve fenalığı kökünden kazıyıp; sevgi, doğruluk, merhamet ve cesaret, çalışma ve gayret gibi en kıymetli bilgileri öğreten Rabbani bir kitap, Rahmani bir hitap olduğunu göstermeye kafi bir delildir.

Kur’an-ı Kerim’i dikkatle inceleyenler insanların kazanabileceği bütün şan ve şerefi, dünya ve ahirete ait bütün selamet ve saadeti bulacaklarına asla şüphe etmezler.

Allahu Teala Kur’an-ı Kerim hakkında şöyle buyuruyor:

“Temiz olanlardan başkası ona *(Kur’an’a)* el süremez,” (Vakıa, 56:79).

Mushaf-ı Şerif’in kendisine abdestsiz dokunulamadığı gibi, zemmedilmiş *(kınanmış)* ahlaktan, hayvani sıfatlardan arınmamış, hürmet ve saygı nuru ile parlamamış olan kalpler de, Allah kelamının hakikatını anlayamaz, hakiki manasına da nüfuz edemez.

Hazreti Allah onu hasta gönüllere bir şifa, bir hidayet rehberi, rahmet ve nur olarak göndermiştir. Yaştan, kurudan her ne varsa hepsi onda mevcuttur. Hiçbir şey eksik bırakılmamıştır.

“Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, hastalanmış gönüllere bir şifa ve müminler için hidayet rehberi ve rahmet gelmiştir,” (Yunus, 10:57).

“Doğrusu size Allah’tan bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir,” (Maide, 5:15).

“Bu Kur’an insanların kalp gözlerini açacak bir nurdur,” (Casiye, 45:20).

Kur’an-ı Kerim’in harflerinin hakiki manalarını Hazreti Allah açığa vursaydı, yedi kat gökler ve yer, hatta Arş dahi bu tecelliye dayanamazdı. Bunun içindir ki şöyle buyuruyor:

“Eğer biz bu Kur’an’ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, muhakkak ki onun Allah’ın korkusundan baş eğdiğini ve parça parça olduğunu görürdün. Biz bu temsilleri insanlar düşünsünler diye veriyoruz,” (Haşr, 59:21).

“Gerçekten bu Kur’an’da öğüt alsınlar diye, insanlar için her türlü temsili anlatmışızdır,” (Zümer, 39:27).

Hazreti Allah, büyük bir nimet olarak göndermiş olduğu Kur’an-ı Azimüşşan’ın şükrünü ifa etmemizi emrederek şöyle buyurmuştur:

“Allah’ın üzerinizdeki nimetini ve size öğüt vermek için indirdiği kitabı ve ondaki hikmeti düşünün,” (Bakara, 2:231).

“İndirdiğimiz bu Kur’an, feyz kaynağı, mübarek bir kitaptır. Ona uyun, emirlerine bağlanın ve Allah’tan korkun. Ta ki merhamet olunasınız,” (En’am, 6:155).

Kur’an-ı Kerim, hem manası, hem de lafzı itibarı ile mucizedir. Diğer peygamberan-ı izam efendilerimizin mucizeleri, vefatları ile sona ermiş, o mucizeleri o zamanda hazır bulunanlardan başkaları görmemiştir. Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz’in en büyük ve en devamlı mucizesi olan Kur’an-ı Kerim ise kıyamete kadar, devam edecektir... O zamandan bu zamana hiçbir ayeti, hiçbir kelimesi, hiçbir harfi, hiçbir noktası bile değişmemiştir. Cenab-ı Hak onu bizzat muhafaza edeceğini ferman buyurmaktadır:

“Bir zikir olan Kur’an’ı Biz indirdik ve onun koruyucusu da elbette Biziz,” (Hicr, 15:9).

Kur’an-ı Kerim’in bir benzeri ortaya konmamıştır, kıyamete kadar da beşer bundan aciz kalacaktır.

“Ey Muhammed! De ki, yemin olsun, eğer insanlar ve cinler bu Kur’an’ın bir benzerini meydana getirmek için bir araya gelseler, birbirine yardım da etseler, imkanı yok onun benzerini getiremezler,” (İsra, 17:88).

“Yoksa Kur’an’ı kendisi mi uydurdu diyorlar? De ki, öyleyse hadi, siz de O’nun benzeri on uydurulmuş sure meydana getirin. İddianızda samimi iseniz, Allah’tan başka çağırabildiklerinizi de yardıma çağırın. Yok eğer yardıma çağırdığınız kimseler size cevap veremedilerse, artık bilin ki Kur’an, ancak Allah’ın ilmi ile indirilmiştir. O’ndan başka ilah yoktur. Artık siz müslüman oluyor musunuz?” (Hud, 11:13-14).

Kitab-ı Kerim’in şeref ve faziletine dair Sebeb-i Mevcudat Efendimiz, hadis-i şeriflerinde şöyle beyan buyuruyorlar:

“Haberiniz olsun ki, ilerde -karanlık gece kıtaları gibi- birtakım fitneler zuhur edecektir.”

Kendisine, “Ya Resulallah, o fitnelerden çıkıp kurtuluş çaresi nedir?” denildiğinde şöyle buyurdular:

“Allahu Teala’nın kitabı Kur’an’dır. Onda sizden öncekilerin ve sizden sonrakilerin haberleri vardır. Aranızdaki meseleleri halleden hükümlerle

doludur... O, hak ile batılı birbirinden ayıran kesin bir hükümdür, şaka ve boş şey değildir... Onu cebbarlıkla, zorbalıkla terkeden kimsenin, Allah boynunu kırar... Hidayeti ondan başkasında arayan kimseyi dalalete düşürür...

O, Allah'ın en sağlam ve kopmaz ipidir... O hikmetli bir zikir, Allah'a giden dosdoğru bir yoldur. O, nefsin kötü arzularını uyarır... Sapık ve maksatlı kişiler onu bozamaz.

Onu okuyan diller zorluk çekmez. Alimler ona doyamaz. Fazla tekrardan dolayı okunuşundaki haz kaybolmaz. Akılları hayrette bırakan incelik ve meziyetleri bitmez, tükenmez.

O öyle hikmetle dolu bir kitaptır ki, cinlerden bir zümre onu dinledikleri zaman, "Gerçekten biz, hayranlık veren çok hoş bir Kur'an dinledik. O Hakk'a ve doğru yola götürüyor. Bundan dolayı biz de ona inandık, iman ettik," (Cin, 72:1-2) demişlerdir.

Ona dayanarak konuşan kişi doğru söylemiştir. Onunla amel eden er-geç mükafatlandırılır... Onunla hükmeden, hükmünde adalet eder... İnsanları ona davet eden, doğruya ve doğru yola davet etmiş olur." *(Tirmizi)*

İstidat

Hiç şüphe yok ki bu üstün ümmet içinde, yağmurun toprağa düşmesi ile ölü toprağın bitki fışkırttığı gibi, Hakk'ın izniyle ölmüş kalpleri diriltenler de mevcuttur. Onların bu derece faziletli oluşları, güçlük ve engellere rağmen yalnız Allah için mücahede ve mücadele etmelerindendir. Ashab-ı Kehf Hazeratı'nın faziletleri de bundandır. Cenab-ı Hak, mahlukatın en mükemmeli ve şereflisi olan insanı, en güzel iş ve hareket yapma istidadı üzerine halketmiştir. Böyle iken, onun, Hak ve hakikati bırakıp gayrıya çalışması batıl değil midir?

Buhari'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, Hazreti Ali (Allah Ondan Razı Olsun) Efendimiz buyuruyorlar ki:

"Bakii Garkad mezarlığında bir cenazede bulunuyorduk. Resulullah yanımıza gelip oturdu. Biz de etrafına oturduk. Elinde bir asa vardı. Başını eğdi ve asasıyla yere vurmaya başladı. Sonra buyurdu ki:

"Sizden hiçbiriniz müstesna olmamak üzere, hepinizin cennetteki yeri de cehennemdeki yeri de yazılmıştır. Şaki veya said olacağı tesbit olunmuştur."

Bunun üzerine Ashab-ı Kiram'dan bir zat sordu:

“Öyle ise ya Resulallah, amel ve ibadeti bırakıp Cenab-ı Hakk’ın takdirine itimat edemez miyiz? Zira bizden saadet ehli olanları, ilahi takdir saadet ehlinin ameline sevkeder, kişi cennete girer. Yine bizden şekavet *(isyan, şakilik)* ehli olanları, ilahi takdir şekavet ehlinin ameline sevkeder, kişi cehenneme girer.”

Resulü Ekrem Efendimiz cevaben, “Güzel ameller yapmaya devam edin. Çünkü herkes ne için yaratıldıysa, o iş kendisine kolaylaştırılmıştır. Saadet ehli olan, saadet amelleri yapar. Şekavet ehli olan ise şekavet amelleri yapar,” buyurdu ve ardından şu ayet-i kerimeleri okudu:

“Kim ki her şeyini Hakk’a verir, günahtan sakınır, Allah’tan korkarsa ve o en güzel Kelime-i Tevhid’i tasdik ederse; Biz de ona kolay yolu hazırlarız, hayra karşı tatlı bir arzu veririz. Fakat, kim de hasislik edip, ilahi inayetten kendisini müstağni görüp, o en güzel kelimeyi yalanlarsa, Biz de ona en güç olanı kolaylaştırırız, hayra karşı bir isteksizlik veririz,” (Leyl, 92:5-10).

Kişi baktığı zaman, kendisini bu hakikat aynasında görebilir... Yine bu hususta, Hak Celle ve Ala Hazretleri, Kelam-ı Kadim’inde şöyle buyuruyor:

“Kim bu çarçabuk geçen dünyayı isterse, Biz de burada ona, evet, kimi dilersek ona, dilediğimiz kadar hemen veririz. Sonra da ona cehennemi hazırlarız. Kınanmış ve rahmetimizden kovulmuş olarak oraya girer.

Kim de inanmış olarak ahireti ister ve çalışmasını da onun için yaparsa, işte onların bu çalışmaları beğenilmiş ve makbul olur.

Dünyayı isteyenlere de, ahireti isteyenlere de, Rabbinin vergisinden birbiri ardınca veririz. Esasen Rabbinin ihsanı, hiç kimseye yasak kılınmış değildir,” (İsra, 17:18-20).

GURUR VE KİBİR

Allah'ınız bir tek Allah'tır.
Ama ahirete inanmayanların kalpleri inkarcıdır.
Onlar büyüklük taslarlar.
(Kur'an-ı Kerim, Nahl Suresi, 16:22)

Üç şey helak edicidir: İtaat edilen cimrilik,
arkasından gidilen aşırı arzular,
kişinin nefsini beğenmesi neticesinde kibir göstermesi...
(Hadis-i Şerif)

Gurur ve Kibrin Esasları

Gurur, insanın maddi veya manevi herhangi bir yönde kendini beğenmesi ve üstün görmesidir. Kişinin diğer bir insana karşı gururlanması ve onu küçük görmesi halinde ise, kibir duygusu ortaya çıkar. Kibirde, gururlanılan şey gururlanan şahıs ve kendine karşı gururlanılan diğer bir şahıs söz konusudur. Kişi, sahip olduğu üstünlüğün birgün yok olabileceğinin ve onun kendisine Yaratan'ı tarafından lütfedilmiş bir nimet olduğunun şuurunda ise, o kişinin gurura kapılma ihtimali ortadan kalkmış olur.

İnsanlar tarih boyunca Yaratan'larına, O'nun Peygamberlerine ve birbirlerine karşı kibir göstermiş, bunun sonucunda birçok sapıklıkların içine düşmüşlerdir.

Yüce Allah'a karşı kibirlenen kişiler arasından en çarpıcı örnekler olarak, Nemrud ve Firavun'u verebiliriz. Halkına, "Ben sizin en yüce Rabbinizim," diyecek kadar kibirinde ileri giden Firavun, Hz. Musa'nın bütün çabalarına rağmen, kibri sebebiyle Yaratanına kulluk yapmayı kabul etmedi. Ölürken gerçeği anlamıştı ama, artık çok geçti.

Yaratanımızın "Dostum" diye şereflendirdiği Hz. İbrahim'i, kibri sebebiyle ateşe atacak kadar azıtan Nemrud da hak ettiği cezayı görmüştü.

İnsanların peygamberlere karşı kibir göstermeleri, onların kendileri gibi birer insan oluşları, mevki ve servet yönünden onlardan genellikle üstün olmaları sebebiyledir. Kibirlenmeleri sonucu, ya gerçekleri göremez ve işitemez hale gelmişler, ya da bile bile gerçeklere yüz çevirmişlerdir.

Bu sapıkların kibirleri Yüce Kitabımız'da şu şekilde yer almaktadır: "Şu iki adamın kavmi bize kölelik ederken, şimdi biz kalkıp bizim gibi iki insana mı inanacağız?" (Müminun, 23:47). "Eğer sizin gibi bir insana itaat

ederseniz o takdirde siz, mutlaka ziyana uğrayanlarsınız demektir," (Müminun, 23:34).

Alemlere rahmet olarak gönderilen İki Cihan Güneşi Sevgili Peygamberimiz de birtakım beyinsizlerin bu çeşit sözleriyle karşılaşmışlardı: "Ve dediler ki: Bu Kur'an iki şehirden büyük bir adama indirilmeli değil miydi? Yüce Allah inkarcıların bu sözüne karşılık, en güzel cevabı veriyor: Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar..."

Kişinin diğer insanlara karşı kibirli davranmasına sebep, çeşitli üstünlükleri ile gururlanıp onları küçük görmesidir. Burada kibirlenen kişi, iki büyük tehlikeyle karşı karşıyadır. İnsanlara karşı kibirlenmesi gereken, yalnızca onları yoktan var eden Yüce Allah'tır. Hal böyleyken kişi, kibirlenmesiyle Yaratan'ıyla bu yönden bir mücadeleye girmiş olur ki, bunun sonucunun ne olacağını, düşünen insan tahmin edebilir.

Yaratanın büyüklüğünü aklı nisbetinde idrak etmiş ve O'na karşı kulluk vazifesini azami gayret göstererek yapmaya çalışan bir kişinin diğer insanlara karşı muamelesi, tevazu ve merhamet duyguları ile yoğrulmuş bir halde olup, günahkarlar, kaba, haşin insanlar bile bu kişinin şefkatli muamelesinden nasiplerini alırlar.

Kişi, kibri sebebiyle küçük gördüğü insanların nasihatlerini dinlemekten kaçınır. O her zaman, yaptığı işlerin doğruluğundan emin bir haldedir. Bu durumda ise o kişinin, inançsız ve münafıkların ahlakıyla ahlaklandığını, Yüce Allah şu ayet-i kerimesiyle bizlere bildiriyor: "İnkar edenler dediler ki: Bu Kur'an'ı dinlemeyin, o okunurken gürültü edin. Belki, üstün gelirsiniz." Kibrin, hakikatleri kabul etmede nasıl bir engel olduğunu, Yüce Allah ne güzel ifade ediyor: "Ona, 'Allah'tan kork' dense, gururu kendisini günaha sürükler. Artık ona cehennem yetişir. Ne kötü bir yaratıktır o..."

İbn-i Mesud (Allah Ondan Razı Olsun) buyurdular ki: "Kişiye 'Allah'tan kork' denildiğinde, 'Sen kendi nefsine karış, kendini düzelt' demesi, günah olarak o kişiye yeter."

Yüce Allah Hz. Adem'i yarattığında, bütün meleklere Hz. Adem'e secde etmeleri için emir vermişti. Bu emirden kaçınan, yalnızca İblis oldu. İblis, secde etmeyişinin sebebini şu şekilde açıkladı: "Allah buyurdu: 'Sana emrettiğim zaman seni secde etmekten alıkoyan nedir?' İblis, 'Ben, ondan hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın'," (A'raf, 7:12). İblisin meleklerin hocası makamından, aşağıların aşağısına düşmesine ve Yüce Allah'ın huzurundan kovulup, ebediyyen lanetlenmesine sebep olan şey, onun *kibri* ve *hasedi*'ydi.

Verilen örnekteki gibi, insanın kibirlenip diğer insanları küçük görmesi, onun Yüce Allah'ın emirlerine karşı gelmesine sebep olabilir.

Sevgili Peygamberimiz, bir sahabinin, “Ben güzel elbise giymeyi ve güzel şeyleri seviyorum. Acaba bu duygu kibir midir?” sorusuna, “Hayır, sayılmaz. Kibir, gerçekleri reddetmek ve insanları küçük görmektir,” şeklinde cevap vermişlerdir.

Gurur ve Kibri Meydana Getiren Sebepler

Gurur ve kibri meydana getiren sebepler iki safta incelenebilir:

1) Dini yöndeki sebepler, 2) Dünya ile ilgili sebepler.

1. Dini Yöndeki Sebepler

İnsanın kibirlenmesine sebep olan şeyler, dini yöndeki ilmi ve ibadetleridir.

Kişinin, dini ilimlere sahip olması sebebiyle diğer insanlara karşı kibirlenmesi, ya o kişinin ilmin esasını kavrayamamış olmasından, veya onun esasen kötü ahlaklı biri olmasındandır. Eğer o kişi, ilmin esasının, Yaratan’ın yüceliğini anlamak ve O’na kulluk etmek olduğunu idrak edebilseydi, Yaratan’ın sonsuz kudreti yanında, kendi acizliğini anlayacak, bu sebeple kibre kapılmayacaktı. Aksine tevazu sahibi olmaya daha çok gayret edecekti. Bundan dolayı, ilmine rağmen kibir gösteren alime *cahil* demek daha doğru olur.

İlmiyle kibir gösteren cahiller, diğer insanların her zaman kendilerine saygı göstermelerini, hizmet etmelerini isterler. Bu davranışları görmediklerinde çok öfkelenirler. Çünkü akıllarınca, insanlardan daha fazla ilme sahip olmaları ve onlara ilim öğretmeleri karşılığında, diğer insanların kendilerine bu çeşit davranışları göstermeleri gerekmektedir.

Ayrıca, Yüce Allah katında, küçük gördükleri insanlardan çok daha büyük mertebelerde olduklarına emindirler. Kibirli alim, küçük gördüğü, cahil diye nitelendirdiği bir kişiyi, Yüce Allah’ın azabına çok yakın görür. Kendisi ise, o azaba çok uzaktır.

İlmiyle gururlanan ve kibirlenen kişinin kibir göstermesi, kötü ahlaklı biri olmasından da ileri gelebilir.

İlim, yağmur gibidir. Yağmur, nasıl gökten tatlı ve berrak olarak iner, ağaçlar bu yağmur suyunu topraktan kökleri vasıtasıyla alırlar ve o tatlı yağmur suyu, meyvası acı olan bir ağacın acı meyva, meyvası tatlı olan bir ağacın ise tatlı meyva vermesine sebep olursa, güzel ahlak sahibi bir kişinin, ilim sayesinde ahlakının daha güzelleştiği, kötü ahlaka sahip olan bir kişide ise, ilim elde etmesi sonucu gurur ve kibir gibi pisliklerin ortaya çıktığı görülür.

Bütün gayesi, diğer insanlara üstünlük taslayacağı bir şey elde etmek olan ahlaksız, cahil kişi, ilim elde ettiğinde, gururlanacak bir şeyi bulmuş olmasının sonucu, kibrinden yanına varılmayacak bir hale gelir. İlmiyle, Yaratan'ının yüceliğini daha iyi anlayan kişi ise hem cahillikten kurtulmuş olur, hem de kendi aczini anlayarak tevazu sahibi olur.

Dini yöndeki bilgileri sebebiyle kibirlenen kişileri, çeşitli sınıflarda incelemek mümkündür.

a) Bilgisi sebebiyle kibirlenenlerden bazıları, helal ve haram hakkında ve nefsin iyi ve kötü ahlaklarıyla ilgili derin ilme sahiptirler. Başkalarını bu yönlerden eğitmelerine rağmen, kendileri ilimlerine uygun davranamazlar.

Düşünelim ki, hastalanmış bir kişi, hastalığına şifa olacak çeşitli ilaçların isimlerini, yapılış yollarını en ince teferruatına kadar öğreniyor, yeri geldikçe de bu bilgilerini diğer insanlara anlatıyor. Bütün bunların yanında, kendisi o ilaçlardan almadığı takdirde acaba iyileşebilir mi? Böyle bir şeyin olması kesinlikle mümkün olmayacağı gibi, ilmiyle kendini çirkin huylardan kurtaramayan bir kişinin o ilminden fayda beklemesi akılsızlık olur.

Yüce Allah, bu çeşit ilim sahipleri için şu benzetmeyi yapıyor: "Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayanların (Tevrat'taki emirleri bildikleri halde onları tutmayanların) durumu, kitaplar taşıyan eşeğin durumu gibidir," (Cuma, 62:5).

b) Bir kısım ilmiyle mağrur olanlar ise, görünüşte bazı faziletlere sahip olmalarına ve ibadetler yönünden yoğun bir gayret içinde bulunmalarına rağmen, kalpleri kibir, hased, riya pislikleriyle kaynamaktadır. Bunların hali, tuvalet kuyusu gibidir: dışı tertemiz, mermer kaplı, içi pislikle dolu.

Bir hasta ki tedavisi için içmesi ve derisine sürmesi gereken ilaçların, yalnızca derisine sürülecek olanı kullanıyor; hastalığına sebep olan esas mikrop içinde olduğundan, derisine ne kadar ilaç sürse de, hastalığının geçmesi mümkün değildir.

c) Sahip oldukları ilim sebebiyle kibirlenenlerin bazıları da kibir, hased ve riya gibi kötü ahlaklara sahip olmalarına rağmen, bu gerçeği kabule yanaşmazlar. Kibirlerini gösterir bir davranışta bulunduklarında, "Bizim bu hareketimiz kibir değildir. İlmin fazileti için bu şekilde davranıyoruz. Bizim küçük düşmemiz, İslam'ın küçük düşmesi demektir," derler. Böylelerinden biri, fikrine karşı çıkıldığında veya kıskandığı birinin fikrine kıymet verildiğinde, kibri ve hasedi sebebiyle öfkelenir ve "Benim öfkelenmem hak içindir. Hakk'ın öğrenilmesi için mücadele ediyorum," diyerek kendini haklı çıkarmaya çalışır. Fakat, aynı kişi, kendi gibi bir alimin sözüne karşı gelindiğinde veya onun aleyhinde konuşulduğunda, hiçbir öfke belirtisi göstermediği gibi, bu hareketten hoşlanır.

İlimleriyle mağrur olan alimler gibi, çeşitli ibadetlerdeki üstünlükleri sebebiyle kibre kapılan kişilere de rastlayabiliriz. Böyleleri, ilim sahiplerinin

kibirlileri gibi, insanların kendilerine hürmet göstermelerini, onların övgü dolu sözlerini duymayı isterler. Küçük gördükleri insanların, helak olacaklarına kesin olarak inanırlar. Kendileriyle sürtüşmeye giren birini, Yüce Allah'ın azabına uğrayacak bir kişi olarak görürler. Bu düşünceyi, başka bir eziyet gören kişi hakkında, akıllarına bile getirmezler. Çünkü Yüce Allah katındaki değerleri, eziyet gören kişiden çok daha fazladır.

İnsanların günahları sebebiyle helak olacaklarını söyleyen, ibadetinde kibir taslayan kişi, acaba Sevgili Peygamberimiz'in şu hadis-i şeriflerini hiç duymadı mı? "Kişinin, 'Halk helak oldu' dediğini işittiğiniz zaman, bilin ki o, insanların hepsinden fazla helak olan kimsedir."

İbadetlerinin çokluğu ile kibre kapılan kişilerin, çeşitli yönlerdeki ibadetleriyle üstünlük tasladıkları görülür.

a) Abidlerin bir kısmı kıldıkları namazların çokluğu ile gururlanır ve başkalarına kibir gösterirler. Namazlarındaki rüku, secde gibi bölümleri en iyi bir şekilde yapmak için çok gayret sarfederler. Okudukları surelerin her harfini, esasına uygun okumak için çalışırlar.

Bütün bu yaptıklarını yapamayan birini gördüklerinde, onun namazının Yüce Allah katında kabul edilmeyeceğini düşünür ve o kişiyi küçük görürler. Böyle davranan kişiler, ne yazık ki namazın hakikatinden habersiz, okudukları surelerin manalarının şuurundan uzaktırlar.

b) Kısa zamanda Kur'an-ı Kerim'i baştan sona okuması sebebiyle gururlanıp kibirlenen bir kişiye de rastlayabiliriz. Yüce Allah'ın kelamının içinde yer alan hikmetleri anlamaktan, onlara uygun hareket etmekten uzak olan bu kişi; Ashab-ı Kiram'dan bazılarının, bir ayet-i kerimenin manasını anlamadan, onu hayatlarına tatbik etmeden, diğer ayet-i kerimeyi okumaya başlamadıklarını bilseydi, herhalde bu haliyle kibirlenmezdi.

c) Bir grup abid ise, sık sık tuttukları nafile oruçlar sebebiyle kibre kapılırlar. Dillerini dedikodudan, gözlerini harama bakmaktan alıkoymayan, bir bakıma, farzları terk edip de nafilelerle kurtulacaklarını bekleyenlerin hali kadar acaip hal, görülmüş müdür?..

d) Bazı insanlar da, iyiliği teşvik, kötülükten menetme işinde, karşılarındaki insanların kalplerini kırmalarına, bu işi bağırıp çağırarak yapmalarına rağmen kibre kapılırlar. Onlar için diğer insanlar, günahlar içindedir ve helak olmaları çok yakındır. Yaptıkları uyarı sebebiyle kendilerini "mürşid" veya "önder" olarak görmeleri de mümkündür. Bu kişilerin yaptıkları, yıktıklarının yanında çok küçük kalır. Bütün bunların yanında insanlara yapmalarını tavsiye ettikleri şeyleri yapmaz, menettikleri şeyleri kendileri yaparlar.

e) Bir kısım insan da, dünyanın çeşitli zevklerine önem vermediklerini göstermek için, eski elbiseler giymek gibi bazı davranışlarda bulunurlar. Kendilerine bir şey verilmek istendiğinde, "Dünyaya önem veriyor,"

denilmesin diye, o şeyi almaktan kaçınırlar. Esasında içleri, dünyadaki sevilenlerin en büyüğü olan "şöhret" sevgisiyle doludur. Dünya'ya kıymet vermeyen bir insan görünümünde olmaları sebebiyle, zenginlere karşı savaş açarlar, onları küçük görürler.

İçlerinden birkaç örnek verdiğimiz, ibadetleriyle kibirlenen insanlar, yaptıkları birtakım ibadetlerle, Yüce Allah katında derecelerinin arttığını, günahlarının affedildiğini düşünürler. Ama onlar, kalplerindeki kibir, hased *(kıskançlık)*, şöhret sevgisi, gıybet *(dedikodu)* gibi hastalıkların, kendilerini ne büyük felaketlere uğratacaklarını akıllarına bile getirmemektedirler. Onlar, gerçek *takva* sahibinin yaptığı az bir ibadetin, şuursuzca, her türlü pisliklere bulaşmış binlerce ibadetten daha makbul olduğunu da bilmemektedirler. İbadetleriyle mağrur kişiler zannederler ki insanların onları övmeleri, onlara saygı göstermeleri, Yüce Allah katında sevilen kullardan olmalarına delildir. Halbuki, bu övgü ve saygı, insanların onların içlerindeki pislikleri bilmemelerinden ileri gelmektedir.

İlim ve ibadetleriyle kibirlenen kişiler, bu kibirlerini çeşitli şekillerde belli ederler.

Bir kısım ilimleri ve ibadetleriyle kibirlenen kişiler, kibirlerini göstermemek isteseler de diğer insanların kendilerine saygı göstermelerini, hizmet etmelerini isterler. Ayrıca, küçük gördüğü kişilerin yanında yüzlerini ekşitir, onlarla ilgilenmez ve onların yaptıkları hatalara öfkeyle mukabelede bulunurlar. İnsanların ilim ve ibadet yönünden en üstünü, Yüce Allah'ın habibi olan Sevgili Peygamberimiz ise, insanların en cahili ve günahkarı olan bir kişiye bile daima güleryüzle, şefkatle muamele ederler, onun hatalarını affederlerdi.

Kibirlerini hem sözleriyle, hem de hareketleriyle açığa vuran alim ve abidler, en kötüsüdürler. Bunlar kibirleri sebebiyle hased, yalan ve emsallerinin kötülüğünü isteme gibi çirkin hareketleri de çekinmeden yaparlar.

Böyle davranan bir kişi, birinin ilmindeki veya ibadetteki üstünlüğünden bahsedildiğinde, "Bütün bunlar, benim yaptığım ibadetlerin yanında ve benim sahip olduğum ilim yanında hiç kalır," sözüyle kibrini açığa çıkarır. Birinin, kendisine yapmış olduğu bir kötülük sonrası, başına bir felaket geldiğinde, "İşte bana yaptığı kötülük sebebiyle oğlunun başına bunlar geldi," veya "Benimle uğraşmak neymiş, anladı," diyerek keramet iddiasında bulunur. Sevgili Peygamberimiz'in, "Cennete kalbinde hardal tanesi ağırlığınca kibir bulunan kişi giremez," buyruğunun şuuruna eren birinin, kibir göstermesi düşünülemez.

2. Dünya İle İlgili Sebepler

Dünya ile ilgili sebepler sonucu kibirlenmenin çeşitleri de şunlardır:

a) Güzellik sebebiyle kibirlenmek, daha çok kadınlarda görülen bir haldir. Güzelliği sebebiyle gururlanıp diğer bir kişiye karşı kibir gösteren insan, o kişiyle alay etme, gıybetini yapma gibi çirkin davranışlarda bulunabilir.

b) Soy ve ailesinin şerefli geçmişiyle gururlanıp kibirlenenlere de rastlanabilir. Bu çeşit kibirlenen bir kişi, diğer birçok yönden kendisinden üstün olan birine karşı da kibirlenebilir. Hatta, kendisinde kibir görülmeyen bir kişi, öfkelendiğinde, karşısındakine bu yöndeki üstünlüğü sebebiyle kibir gösterebilir.

Sevgili Peygamberimiz bu yöndeki gurur ve kibir ile ilgili şöyle buyurmuşlardır:

"Herhangi bir kavim, geçmiş atalarıyla övünmekten kaçınsın. Ecdadları belki de cehenneme layık kişilerdi. Yüce Allah katında bu şekilde gururlanan kişiler, burunlarıyla pislik yuvarlayan böceklerden daha kötü bir durumdadırlar."

c) Sahip oldukları servetle gurur ve kibir gösterenler, kendilerinden servetçe daha düşük olanların yanında, "Benim evimdeki eşyanın değeri, senin sahip olduğun her şeyden daha değerlidir." "Ben senin bir senede bir defa yiyemediğin şeyi her gün yiyorum," gibi sözlerle üstünlük taslarlar. Yüce Allah bu çeşit kibre kapılanlar için ne güzel bir örnek veriyor: "...Kavmi ona*(Karun'a)* demişti ki: "Şımarma, Allah, *(gururlanıp)* şımaranları sevmez. Allah'ın sana verdiği *(bu servet)* içinde ahiret yurdunu ara, dünyadan da nasibini unutma. Allah sana nasıl iyilik ettiyse, sen de öyle iyilik et, yeryüzünde bozgunculuk *(yapmayı)*isteme, çünkü Allah bozguncuları sevmez.' O ise, 'Bu *(servet)* bende bulunan bir bilgi sayesinde bana verildi,' dedi. O *(mağrur)*bilmedi mi ki Allah, kendisinden önceki nesiller arasında, kendisinden daha güçlü ve ondan daha çok cemaatı bulunan nice kimseleri helak etmiştir?" (Kasas, 28:76-78).

d) Evlatları, yardımcıları, askerleri, kabilesinin kuvvet ve çokluğu ile kibirlenen kişilere örnek olarak, birçok insan gösterilebilir. Bu kişiler, ne yazık ki bütün bunların, kendilerine mezara giden yol boyunca refakat edip, o karanlık çukurda onları yalnız bırakacaklarından gafildirler.

Eğer insan, bir şeye önem veriyorsa; o şey, onun için bir fazilet ise, ona sahip olması sonucu o insan, gurur ve kibre kapılır. Etrafımızda içkiyi çok içmesiyle, yaptıkları zulüm ve zinanın çokluğuyla gururlanan kişilere rastlayabiliriz. Bütün bu gurur ve kibirlenmelere sebep, o fiillerin, o cahillerce bir üstünlük ve beğenilen şeyler olmasıdır.

Gurur ve Kibri Yenmenin Yolları

İnsanın bu kötü duygulardan kurtulabilmesi için, *akıl* ve *ilme* sahip olması gerekir.

Akıl: İnsanlarda yaratılıştan olan, onun iyiyi kötüyü ayırt etmesini sağlayan, Yüce Allah'ın verdiği en büyük nimetlerdendir. Bunun iyiye kullanılması ve doğru yönde geliştirilmesi sonucu, gurur ve kibir ile mücadele sözkonusu olabilir.

İlim: İnsanın nefsini, dünyasını, ahiretini ve bütün bunların sonucu Rabbini bilmesini sağlayan bilgilerdir.

Sevgili Peygamberimize bir kişinin ibadetlerinin çokluğundan bahsedildiğinde, "Onun aklı nasıldır?" diye sordular. "Fazla değildir," cevabını alınca, "Arkadaşınız, umduğunuz mertebeye varamaz," buyurdular. Aklını iyi yönde kullanabilen bir kişinin, ayrıca ilim sahibi olması sonucu, bu dünya ve ebedi hayatında mutluluğa ermesi mümkündür.

İnsanın nefsini bilmesi, bu dünyaya gelişindeki devreleri düşünmek, bir damla sudan, bir hücreden, milyonlarca hücresi olan, konuşan, hisseden, duyan ve daha birçok kuvvetlere sahip bir canlı haline gelmedeki hikmetleri anlamaya çalışmak demektir. Ayrıca, insana verilmiş olan birçok kuvvetlerin yanında, bir saniye sonra nasıl bir halde olacağımızı bilmekten aciz bir varlık olduğumuzu, bir işin bizler için hayırlı veya hayırsız olacağını bilemeyeceğimizin şuurunda olmaktır.

Eğer Yüce Allah'ın "...Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım..." (Bakara, 2:30) buyruğunda yer alan "Yaratanımızın Halifesi" olabilmenin şuurunda isek, ayrıca Yüce Allah'ın, "Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım," buyruğunda sözü geçen *"kul"* olabilmek için var gücümüzle çalışabiliyorsak, nefsi bilme yolunda başarılı olabilmemiz mümkündür.

Kısa dünya hayatının son bulmasıyla, gerçek ve ebedi hayatın başlayacağının ve yapılan iyiliklerin kötülüklerden fazla olması halinde, içinde akla hayale gelmeyen her türlü zevk ve güzelliğin olduğu *Cennet*'e girilerek ebedi hayata kavuşulacağının; kötülüklerin iyiliklerden fazla olması halinde ise hak edilen ceza kadar, her türlü üzüntü ve azabın içinde olduğu *Cehennem*'e girileceğinin şuurunda olmak, insanın *ahiretini* bilmesi demektir.

Şu dünyada hiçbir zevk yoktur ki geçici olmasın, beraberinde usanç duygusu bulunmasın. Akıllı kişi, fani olan zevk ve güzelliklere kavuşmak için gayret gösterir. Cahiller ise, peşin olan dünya nimetlerini, bir müddet sonra elde edebilecekleri ebedi nimetlere tercih ederler. Bu tercih, onların ahireti hakkıyla bilemeyişlerinden kaynaklanır. İnsanın Rabbini bilmesi yolundaki merhaleler olan nefsini, dünyasını ve ahiretini bilmesi sonucunda, bütün bunların yegane sahibi olan Yüce Allah'ı bilmesi mümkün olur.

Kişi, bütün bu anlatılanlar hakkında bilgi sahibi olur ve bu bilgilerine uygun davranışlarda bulunacak olursa, gurur ve kibir hastalıkları o kişiye hiçbir zaman bulaşamaz.

Eğer biz, "...Benim namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm hep alemlerin Rabbi Allah içindir," (En'am, 6:162) sözünü kalpten söyleyebiliyorsak; "Onlar ki ayakta, oturarak ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler: 'Rabbimiz, bunları boş yere yaratmadın, Sen yücesin, bizi ateş azabından koru' (derler)," (Al-i İmran, 3:191) ayet-i kerimesindeki kişiler gibi her halinde Yaratıcı'nın yüceliğini hissedebiliyorsak, işte o zaman, "Kahrolası insan, ne kadar da nankördür. (Allah) onu hangi şeyden yarattı? Nutfe *(sperm)*'den. Onu yarattı, ona biçim verdi," (Abese, 80:17-18) ayetinde sözü geçen nankörlerden değiliz demektir.

İnsanın dünyasını bilmesi, yaşadığı hayatın gelip geçici zevklerden ibaret olduğunun, ahiret aleminin yanında göz açıp kapama süresi kadar kısa sürdüğünün şuurunda olması halinde söz konusu olabilir. Dünyada yaptığı her işin ve söylediği her sözün hesabını vereceğini, tek kibir sahibinin Yüce Allah olduğunun şuurunda olan bir insanın, gurur ve kibre kapılması kesinlikle mümkün değildir. Dünyaya aldanan herkesin sonu zillet, onunla mağrur olan herkesin sonu hasrettir. Onun aldatıcı güzelliklerine aldanmayanların sayısı, ne yazık ki çok azdır. İnsanların çoğu, dünyanın peşinden gidenlerden kaçtığını, kendisine kıymet vermeyenlerin ise peşlerine takıldığını bilmezler.

"Hikmetin Kaynağı" Sevgili Peygamberimiz, "Muhakkak kıyamet gününde, iyi amelleri büyük dağlar kadar olan birçok kavim getirilecek, hepsi ateşe atılacaktır," buyurdular. Bunun üzerine, Ashab-ı Kiram'dan bazıları, "Onlar namaz kılmazlar mıydı?" diye sordular. Kainatın Efendisi, "Evet, onlar namaz kılarlar, oruç tutarlar ve gecenin bir kısmını ibadetle geçirirlerdi. Bütün bunların yanında, dünya ile ilgili bir menfaat sözkonusu olduğunda hiç düşünmeden onun üzerine üşüşürlerdi," şeklinde cevap verdiler. Yemek, içmek, eğlenmek gibi her hareketimizin ve düşüncelerimizin *Allah* için olması halinde ve yeryüzünün bir misafirhane, bizim olan her şeyin de birer emanet olduğunun şuurunda isek, dünyasını bilenlerden sayılabiliriz.

Şimdi de, önceki bölümde incelediğimiz kibri meydana getiren sebeplerden olan, ilim ve ibadetlerdeki üstünlük halinde, insanın kibrini yenebilme yollarını anlatmaya çalışalım.

1) Eğer sen, çeşitli yönlerde sahip olduğun ilim sebebiyle, gurur ve kibre kapılıyorsan, şunu iyi bil ki: dış görünüşünün oluşmasında hiçbir etkin olmadığı gibi, akıl ve bilgi yönünden üstün bir durumda olmanda da senin hiçbir etkin olmamıştır. Bütün bunları sana veren Yaratan'ına şükretmen gerekirken, kibre kapılmış olman büyük cahilliktir. Ayrıca, bilmediklerinin sayısının bildiklerinden çok fazla olduğunu da unutmaman gerekir.

Etrafındaki ilimden, akıldan uzak kişilerin kendilerini nasıl akıllı saydıklarına bak da, gurur ve kibrin sebebiyle sen de onların haline düşmekten sakın.

Dost gibi görünen ve çeşitli menfaatler sebebiyle, sana sevgi gösteren kişilerin, sana alim demesiyle gurur ve kibre kapılma. Bırak da senin ilmini, aklını düşmanın takdir etsin. Ve sana o ilmi ve aklı veren Yüce Allah'ın bir gün onları, azgınlığın sebebiyle senden almayacağından da emin olma sakın. Bu duruma düşenlerin sayısı hiç de az değildir.

İlmiyle gurur ve kibre kapılan kişi, şu iki yönde çok düşünsün:

a) Yüce Allah alimlere verdiği ilim oranında onlara, diğer insanlardan daha fazla sorumluluklar yüklemiştir. Yaratan'ımızın, diğer insanların bir yöndeki hatasını affetmesi mümkünken, ilim sahibinin hatasını affetmemesi mümkündür. Çünkü kendine ilim verilmiş olduğu halde, günah işlemek çok daha çirkin bir şeydir. Alimin, Yüce Allah katındaki değeri nasıl daha büyük ise, karşı karşıya olduğu tehlikeler de daha fazladır.

Yüce Allah, ilmiyle davranışları tezat teşkil eden kişiler için şu örneği veriyor: "Onlara şu adamın haberini oku: ona ayetlerimizi *(çeşitli ilimleri)* verdik de onlardan sıyrıldı, çıktı, şeytan onu peşine taktı. Böylece azgınlardan oldu. Dileseydik elbette onu o ayetlerle yükseltirdik, fakat o, yere saplandı ve hevasının *(aşırı, çirkin arzularının)* peşine düştü. Onun durumu, tıpkı şu köpeğin durumuna benzer: üstüne varsan da dilini sarkıtıp solur, bıraksan da dilini sarkıtıp solur. İşte ayetlerimizi yalanlayanların durumu budur. Bu kıssayı anlat, belki düşünürler," (A'raf, 7:175-176).

İnsan, ilmin kendine yüklediği sorumlulukları bilmesine rağmen, hala diğer insanlara karşı kibir gösterebilir mi acaba?

İlimde, ibadetlerde ve Yaratan'ımız katında kendilerinden önce ve sonra hiçbir insanın ulaşamadığı bir mertebede olan, Sevgili Peygamberimiz'in sohbetinde bulunmuş ve nice taş gibi kalplerin yumuşamasına sebep olan yüzünü görme şerefine ermiş Ashab-ı Kiram'dan bazıları, "Keşke annem beni dünyaya getirmeseydi," "Keşke havada uçan, hesaba çekilmeyecek bir kuş olsaydım," diyerek, Yüce Allah'ın "gerçek kulu" olabilmenin ne derece güç olduğunu ifade etmişlerdir.

b) İlim sahibi kişi, gurur ve kibirden kurtulmak için, çeşitli tabakadaki insanlara karşı şu şekilde davranmalıdır:

Cahil bir kişi hakkında, "Bu insan, cahilliği sebebiyle Yüce Allah'a karşı isyan etmekte, ben ise ilim sahibi olmama rağmen Yaratan'a karşı isyan etmekteyim. Bu kişinin özrü, benimkinden çok daha geçerlidir," diyerek, ona karşı kibirlenmekten kaçınması gerekir.

Kendisi gibi bir alim kişiye karşı, “Bu kişi benim bilmediklerimi biliyor, nasıl ona karşı kibirlenebilirim? Aksine onun bilgilerinden istifade etmem gerekir,” şeklinde düşünüp hareket etmesi gerekir.

İlim yönünden olmasa da, yaşça kendinden büyük bir kişiye karşı, “Bu kişi, benden önce Yüce Allah’a ibadet etmeye başlamışken, ona kibir taslamam kadar çirkin bir şey olamaz,” düşüncesine uygun davranışta bulunması gerekir. Yaşça kendinden küçük bir kişiye karşı, “Ben çeşitli günahlara ondan önce dalmış olmam sebebiyle, o benden daha üstündür.”

İnançsız bir insana karşı, “Bu kişinin sonunun ne olacağını yalnız Yüce Allah bilebilir. Belki de benden çok daha ilim sahibi bir kişi olur. Bense, onun şimdiki hali gibi bir duruma düşebilirim,” şeklinde düşünmesiyle, kişinin bütün bu çeşitli tabakalardaki insanlara karşı gurur ve kibirle değil, bilakis tevazuyla muamele etme yolunu seçmesi mümkün olabilir. Burada akla şu soru gelebilir: Yüce Allah ve Resulü inançsızlara, günahları açıkça ve utanmadan yapmakta ısrar edenlere buğz etmenin, inananlar için şart olduğunu bildirmiş olmalarına rağmen, biz bu kişilere karşı, nasıl hoşgörü ve tevazuyla muamele edebiliriz?

Bizlere emredilmiş olan, Yaratanımız için öfkelenmemizdir. Kendi nefsimiz için ve daha başka sebeplerle öfkelendiğimizde, Yaratan’ımız katında sorumlu oluruz. Öfkelenmek gereken kişilere karşı kibir göstermemiz, kendimizi onlardan daha hayırlı görüp, onları küçük görmemiz bizden istenmiyor. Bizden istenen: Yaratan’ına ve O’nun bizler için seçtiği İslam dinine olan sevgimiz sebebiyle, inançsızlara ve günahta aşırı gidenlere karşı, gerektiği hallerde öfkelenmekle birlikte, onların gelecekte belki de, Yüce Allah katında bizden çok daha değerli bir mevkiye gelebileceklerini düşünüp, nefsimize hiçbir şekilde gurur, kibir gibi bir pay çıkarmamızdır.

2. İbadetteki Üstünlük Sebebiyle Duyulan Kibri Yenmenin Yolları: İbadetler yönünden kibre kapılan kişiler, kendilerini alimlerden daha üstün görürler. Alimlerin, ilimlerine uygun hareketlerde bulunmayışları, abidlerin kendilerini üstün görmeleri durumunu ortaya çıkarır. Yüce Allah katında, belki de o alimin bazı davranışları, çeşitli ibadetlerdeki eksiklikleri sebebiyle kazandığı günahlara kefaret olabilir. Bunu, ibadetiyle gururlanan kişinin bilmesi mümkün olamayacağına göre, kibirlenmesi büyük cahilliktir. Çeşitli günahların içine düşmüş kişilere karşı kibirlenen abidlerin de hiçbir zaman o günahkar kişilerin Yüce Allah katındaki durumlarını bilemeyeceklerinden onlara karşı kibir göstermeleri hata olur.

İbadetleri fazla olan bir kişinin kalbinde yer alan kibir, riya, hased gibi kötü huylar sebebiyle, Yüce Allah katında hiç ummadığı azapla karşılaşması mümkündür. O kişinin küçük gördüğü, kibir tasladığı günahkar bir insanın ise, kalbinde bulunan iyi bir haslet veya yaptığı bir davranış, o günahkarın kurtulmasına sebep olabilir. Sonunun ne olacağını bilemeyeceği için, kişinin kendi günahlarını düşünmesi ve başkalarının davranışlarına bakıp kendini onlardan üstün görmek gibi bir tutum içine girmemesi en akılcı hareket olur.

TASAVVUF GERÇEĞİ

Semavi vahiy İslam dinini tesis ettiği gibi, tasavvufu da beraberinde inananların hizmetine sunmuştur. Sayıları 124 bine ulaşan peygamberlerin sırrı Hazreti Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'de toplanmış, onlara gönderilen 100 suhuf ve 3 mukaddes kitabın hakikatı da Kur'an-ı Kerim'de hikmetleşmiştir. Resulullah'ın sırrı, ruhaniyeti ve Kur'an'ın bütün hakikati tasavvufta özetlenmiştir.

Her müslümanın bilip teslim ettiği gibi, Kur'an-ı Kerim insanlara duyurudur. İnsanın kemali de şüphesiz, bu duyuruya uymalarına bağlıdır. Ona uyanların kalbi durulur, ona uyan fen ve cemiyetlerin hayatında huzurun düzeni kurulur, ona uyanların dünyasında kötülüklere zincir vurulur.

Tasavvuf, Kur'an'ı bütün incelik ve yüceliğiyle yaşamak, yaratıcının insandan istediği asıl misyonu anlamak suretiyle, daha dünya hayatında "İlahi rıza iklimi"ne girebilmeyi sağlayabilme yönelişidir.

Tasavvuf, Kur'an-ı Kerim'in hakikatini gönüllere sindirerek Allah yolunda yürütülen yarıştır, sevgililer sevgilisine varıştır. İlahi ışık yolunda yarışanlar, o ışığa yaklaştıkça varlık gölgelerinin küçüldüğünü görürler. Nihayet o ışığa ulaşınca, kendinden tamamen yok olup o ışıkla var olur. Kelebeğin kendini ateşe atıp onda yok oluşu ve böylece varlık buluşu gibi, bu ışığa ulaşanlar da nefslerini ilahi sevdanın közü içinde yakarak varlık iddiasından kurtulurlar, canlar canını bulurlar. Bu ışığa ulaşanların kalpleri, Rabbani tecellilerle aydınlanır, coşar. Rabbe "yakin" olmakla da, dünya gurbeti içinde sıla tesellisi yaşar.

Bilindiği gibi Resulullah, devlet, din ve ruh liderliğini şahsında toplamıştı. Ancak vefatından sonra bu görevler üçe ayrılmış, devlet liderliği yetkisi müslümanların emirine, din ve ilimlerin yetkisi ulema ve fukaha zümresine, ruh önderliği de veli, sofi, salih, sıddık, ehl-i hak, ehl-i tevhid, ehl-i kalb, ehlullah şeklinde, sıfatları Kur'an ve Sünnet'te bulunan manevi sultanlara yüklenmiştir.

Hiç şüphe yok ki tasavvuf, tamamen Kur'an'ı yaşayıştan ibarettir. Bu yola girenler ilahi emirlere coşkuyla sarılır, peygambere gerektiği şekilde uyar ve onun batıni dünyasına mahrem olur, insanlara gönül sırlarından haberler verirler. Dünya nimetlerine ihtirasla sarılmanın gaye edinildiği günümüzde, insanların yanlış yollara sapmakta, manevi hayatlarını tehlikeye atmakta olduğu ortadadır. İslam dininin insana bağışladığı en büyük meziyet olan "hürriyet" duygusu kısmen, hatta bazı hallerde tamamen ortadan kalkmakta; genç ve yaşlı kitleler duygularının esiri olmaktadır. Oysa ki, Allah'ın teklif ve daveti hür kullarınadır. Ancak hür olanlar hak yolunda yürüyebilirler.

En büyük dayanak olan hürriyet duygusunu terkederek dünyaya köle olmak, gayeyi vasıtaya tercih etmektir. Bu durumun ise insanı şirk bataklığına batıracağı, tartışma kabul etmeyecek kadar acı bir gerçektir.

Böyle bir manzara içinde, çağımızın insanı tasavvuf ilacına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulacak kadar hasta hale gelmiş bulunduğuna göre, o yönde gönül tedavisi hizmetlerinin geliştirilmesi gereği de meydandadır. Bu yaralı, dertli, çaresiz, hatta hastalığının farkında bile bulunmayan insanlara tasavvuf şifasını ulaştırabilmek için, her türlü meşru imkan ve sistemden yararlanmak; konu üzerinde düşünen ve ızdırap çeken her müminin görevidir. Kurak gönüllerin yağmuru olan tasavvufun, sadece tesadüfi şartlarla şurada burada birer ikişer damla halinde fayda sağlamasıyla yetinilecek zamanda bulunmadığımıza göre, sağanak yağmur ummak, bunun duasına çıkmak ve gereğine talip olmak mecburiyeti vardır.

Allah ve Resulullah'ı anlatan sohbetler tertipleyen "Ehlullah"ı aramak ve bulmak, onların sohbetine iştirak etmek, insanlığı bataklıktan kurtaracaktır. Öyleyse hak sohbetlerinin, ehlullah meclislerinin sürpriz olarak rastlanılır nimetler durumunda bulunmaktan çıkması, yaygınlaşması, sistemleşmesi gerekir. Bataklıktaki insanlar, ancak ve ancak erenler sohbetinde Kur'an ahlakını yaşamayı öğrenir, yaşar ve kurtulur.

Tasavvufun bir gayesi de, Peygamber'den beri süregelen ruhi liderlik makamına namzet insanlar yetiştirmektir. "Varis-i Nebi"ler bu ocakta yetiştiler. İslam dünyasında gelmiş geçmiş büyük mutasavvıfları yılda bir anmak üzere törenler düzenlemenin bizi bu alanda bir yere götürmeyeceği bellidir. Ahmet Yesevi, Mevlana Celaleddin, Yunus Emre, Hacı Bayram Veli, Hacı Bektaş Veli kendi asırlarında insanlara ışık saçmışlar, insanlar onlardan ışık üretmişler ve sonraki nesillere ulaştırmışlardır.

Günümüz insanının da Yesevi, Mevlana, Yunus, Hacı Bayram ve Hacı Bektaş'a ihtiyacı vardır. Bu üstün olgunluğa ulaşmış insanlar topraktan bitmediği gibi, fabrikalarda da imal edilmemektedir. Yüksek nitelikli zatlar nasıl sohbet ve zikir meclislerinde erginleşmiş, dolmuş ve "olmuş" ise, bugün de aynı mekan ve aynı iklim içinde aynı imkanları aramaya, bulmaya ve gerçekleştirmeye şiddetle zaruret vardır.

Kavgayı değil sevgiyi, nifakı değil ihlası, tefrikayı değil Kur'an'da birliği, İslam kardeşliğini ve fedakarlığını insanlarımıza anlatmaya çalışacağız. İslam'ın hoşgörüsü içinde insanlara, "Ne olursan ol, gel," diye mesaj ulaştırarak, "Kabe Hicaz'da ise, kapı buradadır," diyebileceğiz.

Aşağıda bazı büyük zatların tasavvuf hakkındaki tarifleri verilmiştir.

Cüneydi Bağdadi:

"Tasavvuf, Allah'tan başka her şeyden ilgini çekmen ve yalnız Allah ile olmandır."

“Tasavvuf, sulhü olmayan bir savaştır.”

“Tasavvuf, toplanarak Allah’ı zikretmek, duyarak vecde gelmek ve uyarak amel etmektir.”

Ebu’l Hüseyin Nuri:

“Tasavvuf, nefsin bütün zevklerini terketmektir.”

Zünnun El Muhibb:

“Tasavvuf, senin her şeye malik olduğun halde, hiçbir şeyin sana malik olmamasıdır.”

Maruf Kerhi:

“Tasavvuf, hakikatlere sarılmak ve halkın elindeki şeylerden ümidini kesmektir.”

Şibli:

“Tasavvuf, vücut organlarını kontrol altında tutmak; ruhtan gelen uyarım ve sezgilere önem vermektir.”

Ebu Said İbnü’l Arabi:

“Tasavvuf, fuzuli işleri terketmektir.”

İbrahim Bin Muhammed Nasrabazi:

“Tasavvuf, Kitap ve Sünnet’e tam bağlanmak, bid’at ve zevkleri terketmek, güzel ahlakla bezenmek, dostlarla hoş sohbet edip kendilerine hizmette bulunmaktır.”

İmam-ı Rabbani:

“Tasavvuf, şeriatın yardımcısı olup, şeriatın üçüncü merhalesi olan ihlası elde etmeye yarar.”

İmam-ı Gazali:

“Tasavvuf, kalbi yalnız Allah’a bağlayıp masivadan ilgiyi kesmektir.”

Abdülbari en-Nedvi:

“Tasavvuf, ruhu, bedeni süfliliklerden temizleyerek süslemeyi ve batıni sıfatlarında Cenab-ı Peygamber’e uymayı öğreten bir ilimdir.”

Abdülhakim Arvasi: “Tasavvuf, şeriatın batınıdır.”

TARİKAT ZAMANI

Hakikate tarikat yolu ile geçilir. İnsan ilk tahsili bitirmeden orta tahsile, orta tahsili bitirmeden yüksek tahsile geçemez. Tarikattan hakikate, hakikatten de marifetullaha geçmek,
ancak *Fenafişşeyh*, *Fenafirresul* ve *Fenafillah*'a ulaşmakla kaimdir. Bu merhaleleri geçmek de ancak bu yol ile mümkündür.

Bu yolları yürümeden, Tarikat-ı Aliye'ye ayak basıp hakikate çıkmadan, insanın Marifetullah'a ulaşması; ilkokulu okumayan bir insanın üniversitede okuyorum demesine benzer.

Bunlara vakıf olmak, Allahu Teala'ya vasıl olabilmek için; zahiri ilim, tarikat ilmi, hakikat ilmi ve marifetullah ilmini tahsil etmek şarttır. Tarikat ilmi tahsil edilmediği müddetçe, iç alemine hiç kimse vakıf olamaz.

Nefsin ayrı duygulara, ruhun ayrı duygulara sahip olduğu anlaşılamaz. Kişi nefsin safasını ruhun safası zanneder.

Dolayısıyla şeriattan sonra tarikatı da bitirmeye muvaffak olunursa, Marifetullah mektebine girilir. Fenafişşeyh tahsili bitmiş, bizzat Seyyid-i Kainat Efendimiz'in terbiyesi altına manen alınmış olur. Orada müride Kelime-i Tevhid verilir. Zahiri ilim ayrı, batıni ilim ayrıdır. Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz buyuruyorlar ki:

"İlim ikidir. Birisi dilde olup, *(ki bu zahir ilmidir)* Hazreti Allah'ın kulları üzerine delilidir. Bir de kalpte olan *(marifet ilmi)*vardır. Asıl gayeye ulaşmak için faydalı olan da budur." *(Tirmizi)*

Zahir ve batın ilimleri bir insanda birleşirse, o zaman hakikat ilmi doğar. Bu gibi kimseleri Hazreti Allah, hiç kimseye verilmeyen Kudsi ruhla destekler ve Lahut alemine kadar çıkmaya fırsat verir. Dilerse orada tutar, dilerse insanları doğru yola iletmek için geriye gönderir.

Bu tecellileri belki elli sene sonra anlayabilirsiniz.

Böylece ilmi; zahiri ilim, tarikat ilmi yani batıni ilim, marifet ilmi ve hakikat ilmi diye dört kısımda değerlendirmiş olduk. Bir insan, bu hakikatlerin içyüzünü bilmedikçe ilim birdir zanneder.

"Ey Rabbimiz! Katından bize rahmet ver ve işimizde doğruyu göster, bizi başarılı kıl," (Kehf, 18:10).

İlim içinde ilimler olduğu gibi, yollar içinde de yollar vardır. Zahir ile dış nizam, batın ile iç nizam tesis edilir.

Yumurtayı buna örnek olarak verebiliriz. Yumurtanın kabuğu zahiri bilgilerdir, dış nizamı temin eder. Kabuk olmazsa yumurta, yumurta olmaz. Tarikat yumurtanın beyazı, marifet ise sarı kısmıdır.

Fenafişşeyh tahsili esnasında birçok tecellilere mazhar olunur. Kişi bu tecellilere mazhar olurken her şeyi bildiğini zanneder. *Fenafirresul* tahsiline geçtiği zaman hakikate ulaşır ve hiçbir şey bilmediğini burada öğrenir.

Yumurta bir süre sıcakta kalınca, civcivin kabuğu delip çıktığı gibi; insan da *Fenafillah*'a geçtiği zaman vücud varlığını deler, yol bulur. Kabuk değersiz bir hiç olduğu gibi; o anda artık kendi varlığının hükümsüz ve bir kabuktan ibaret olduğunu, her şeyin O'nun ve O'ndan olduğunu gözü ile görür. Bu tahsilde hiç olduğunu öğrenir, varolan *Mutlak Varlık* insanda tecelli eder.

Ebu Hüreyre'den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz buyururlar ki:

"Öyle ilimler vardır ki, gizlenmiş mücevher gibidir. Onu ancak arif-i billah olanlar bilirler. Bu ilimden konuştukları vakit, Allah'tan gafil olan kimseler anlamazlar. Binaenaleyh, Allahu Teala'nın kendi fazlından ilim ihsan ettiği alimleri sakın tahkir edip küçük görmeyin, Çünkü Allah Azze ve Celle onlara o ilmi verirken tahkir etmemişti." *(Erbain)*

Onlar bu ilimlere aşina olmadıkları için zahirde kalmışlardır. Bu esrarı göremeyenler hakikate intikal edememişlerdir. Batını bilmedikleri için batından ve ledün'den haberleri yoktur ve bu ilimlere gözü yumuk bakarlar. Halbuki Hazreti Allah ayet-i kerimesinde şöyle buyuruyor:

"Sadıklarla beraber olunuz," (Tevbe, 9:119).

Allahu Teala'nın, kulun güç yetiremeyeceği şeyi teklif etmeyeceğini bildiğimize göre; bütün müminlere sadıklarla beraber olmalarını emredince, her zaman ve her devirde sadıklar bulunduracağını, hem de bildireceğini temin buyurmuş demektir.

Başka bir ayet-i kerimede ise şöyle buyuruluyor:

"Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde, daha üstün bir bilen vardır," (Yusuf, 12:76).

Hazreti Allah zahiri ilimlerin öğrenilmesi için yeryüzündeki alimleri eksik etmediği gibi, batıni ilimleri öğretmek için tarikat ehlini de eksik etmemiştir. Her zaman için Mürşid-i Kamil bulundurmaktan aciz değildir. Dini, bütün tazeliği ile ayakta tutan onlardır. Bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

"Her asırda benim ümmetimden sabikun, yani öncüler vardır." *(Nevadirü'l Usul)*

Tarikat, kelime manası itibarıyla yol demektir. Tasavvufta ise Hazreti Allah'ı bilmek, bulmak ve yaklaşmak için takip edilecek ibadet yolu manasına gelir. "Allah'a ulaşan yollar, mahlukatın nefesleri adedincedir," lüzumu ise ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerle ispat edilmiştir. Allahu Teala Kur'an-ı Kerim'inde şöyle buyuruyor:

"Sizden herbiriniz için bir şeriat ve bir yol tayin ettik," (Maide, 5:48).

Fahreddin Razi Hazretleri ve diğer bazı müfessirler bu ayet-i kerimeye, "Ey kullarım! Sizin herbirinize iki şeyi vacip ettim. Evvela şeriat, sonra da tarikat," manasını vermişlerdir. Çünkü *"Minhac"*ın kelime manası, "aydınlık bir yol" demektir. Ve buna benzer birçok ayet-i kerimeler vardır.

Hak Celle ve Ala Hazretleri, "Benim zikrim için namaz kıl," (Ta-Ha, 20:14) ayet-i kerimesi ile namazı emretmiş olduğu gibi; "Ey iman edenler! Allah'ı çok çok zikredin," (Ahzab, 33:41) ayet-i kerimesinde de kendini zikretmeyi emretmiştir. Namaz da bir ilahi bir emirdir, zikrullah da ilahi bir emirdir.

İnsanların mizaçları yaratılış itibarıyla değişik olduğundan, Peygamber Efendimiz zikrullah emrini alınca; Hazreti Ebu Bekir Efendimize kalbi zikir yapmayı, Hazreti Ali Efendimize de cehri *(sözlü)* zikir yapmayı ve insanlara öğretmelerini emir buyurmuştur.

Ve bu yol o günden bu güne yüce Piran hazeratının el ve gönüllerinde zamanımıza kadar silsile olarak gelmiştir. Bu yüce silsile, kuşaktan kuşağa bildirilerek sabit olmuştur. Her devirde büyük bir cemaat tarafından doğruluğu tasdik edilmiştir.

İmam-ı Rabbani Hazretleri, "Tevatür *(bildirme, rivayet)* ile dinde sabit olanı inkar etmek küfürdür," buyururlar.

Allahu Teala, şu ayet-i kerimeyle de yine inananlara zikrullah'ı emir buyuruyor:

"Namazı bitirdiğiniz zaman ayakta iken, otururken ve yanlarınız üzerinde yatarken Allah'ı zikredin," (Nisa, 4:103).

Bu emre uyan ve gereğini icra edenler, Hakk'ın sevgisini kazanırlar.

Zahirde kalanlar, ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerdeki zikri, yalnız namaz olarak kabul ediyorlar. Bilmediklerinden, hakikatlere gözü yumuk bakıyorlar. Halbuki batına intikal edip iç alemlerine döndükleri zaman bunun hakikatini göreceklerdir.

Allahu Teala ayet-i kerimelerinde yine şöyle buyuruyor:

"Siz Beni zikredin ki, Ben de sizi zikredeyim," (Bakara, 2:152).

“Rabbini gönülden, yalvararak, boynu bükük ve ürpererek hafif bir sesle sabah akşam zikret. Sakın gafillerden olma,” (A’raf, 7:205).

“Onlar ayakta iken, otururken, yanları üzerinde yatarken Allah’ı zikrederler,” (Al-i İmran, 3:191).

“Öyle erler vardır ki, onları ne bir ticaret ne de bir alışveriş, zikrullah’tan alıkoymaz,” (Nur, 24:37).

“İyi bilin ki kalpler, ancak zikrullahla itminana kavuşur, huzur bulur,” (Rad, 13:28).

Bir hadis-i kudsi’de de, şöyle buyruluyor:

“Kulum Beni zikredip dudaklarını Benim için kıpırdattığı müddetçe, Ben kulumla beraberim.” *(İbni Mace)*

Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz ise hadis-i şeriflerinde buyuruyorlar ki:

“Cenab-ı Hakk’ı zikir; hased, riya, kibir gibi kalbi hastalıkları izale için aynı şifadır.” *(Münavi)*

“İnsan bir şeyi severse, daima onu yadeder.” *(C. Sagir)*

Zikir nurdur, zikrullahla meşgul olanın içini nurlandırır. İç nurlanınca da, hikmet husule gelir. Rızaullah’a, Likaullah’a (Allah’a kavuşmak) vasıl olmak isteyenler zikrullah’a devam etsinler.

Allahu Teala Hazretleri, “Onlar Allah’ı pek az zikrederler,” (Nisa, 4:142) ayet-i kerimesi ile de münafıkları kınamıştır.

Bilindiği gibi Muhammed (Allah’ın Selamı Üzerine Olsun) ümmetinin havassı *(seçkinleri)* derecesinde bulunan kamillerin en son arzu ve isteği, Cenab-ı Hak ile sevgi zincirini kurabilmektir. Bu ise, “Habibim! Onlara söyle. Eğer Allah’ı seviyorsanız, bana tabi olun ki, Allah da sizi sevsin,” (Al-i İmran, 3:31) ayet-i kerimesine göre, ancak Sünnet-i Seniyye’ye harfiyyen uymakla gerçekleşeceğinden, her halükarda bir tarikata başvurmak zaruridir.

Tarikat-ı Aliye’ye giren, “Nefsini temizleyen kurtulmuştur,” (Şems, 91:9) ayet-i kerimesinde buyurulduğu üzere, kalbini masiva bataklık ve bulanıklıklarından temizleyerek, marifet evi ve muhabbet yurdu haline getirir.

Yani zahirimizi süslemek için Efendimizin şeriatına; batınımızı ziynetlendirmek, iç dünyamızı nurlandırmak için de, tarikatına uymalıdır. Şeriatla dış nizam, tarikatla da iç nizam tesis edilir.

İç aleme intikal, ancak farz ve nafilelerle kazanılır. Çünkü farzların edası ile yükümlü olan beden olduğu gibi, nafilelerle memur olan da ruhaniyettir.

Bir insan söz ve davranışlarına şer-i şerif çerçevesinde yön vermezse, onun tarikattan feyz alamayacağı açık bir gerçektir. Doktorun verdiği ilaçları kullanıp perhize riayet etmeyen bir hasta gibi olur.

Şurası çok iyi bilinmelidir ki, tarikatlerin hepsine Allahu Teala'nın emr-i şerifi ile süluk edilmiştir. Bütün tarikatlerin hangisi olursa olsun, hepsinin de esası ve değeri, temiz şeriattır. İslam'a muhalif olan bir tarikat, zaten tarikat da değildir.

Tasavvuf sadece kal *(söz)* değil, bir hal *(durum)* ilmidir, bir tatbikattır. Yaşanılmadıkça, tadılmadıkça, hissedilmedikçe, nazari bilgilerle anlaşılmaz ve anlatılmaz.

Tarikat-ı Aliye'ye girmekten maksat, şeriatla inanılması gereken şeylere karşı yakin hasıl olmasıdır. Hakiki iman da budur.

Mesela, Allah'ın varlığını önce işiterek inanan insan; bularak, anlayarak inanmaya başlar, imanı kemale erer.

Diğer taraftan ibadetleri yapabilmek için nefs-i emmareden ileri gelen güçlükler ortadan kalkar, ibadetler kolaylıkla ve seve seve yapılır.

İlim ve hakikat aleminde, imanın kemalleşmesine büyük bir etken, zühd ve takva ile başlayıp olgun dimağlarda bir felsefe olan tasavvufun saflığı ve aslı, birtakım bozguncu telakkiler altında, zan, nam ve menfaatler sebebiyle kaybettirilmeye çalışıldı.

Bazı cahilleri marifet ehli oldukları zannıyla aldatan taassub ehli birkaç sahte mürşidin tasavvuf iddiasında bulunmaları, fikirlerde kararsızlık husule getirmiştir.

Işıklı Tarikat, Cenab-ı Peygamber Efendimiz'in söz ve davranışlarından ibarettir. Kaynağı Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerdir. Zamanımıza kadar büyük bir saffet ve samimiyet içinde gelmiş, asliyetinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Asırlar boyunca İslam ahlakının vücud bulmasında, fitne ve fesadın bertaraf edilmesinde, gerçek kardeşliğin tesisinde, birlik ve beraberliğin sağlanmasında, insanlığın ruh hastalıklarının tedavisinde, imanın kemalleşmesinde yine de en büyük amil o olmuştur. O sır bereketi ile ilahi hükümler kıyamete kadar baki kalacaktır.

Her zamanda olduğu gibi bugün de tasavvuf aynen mevcuttur. Bilhassa Nakşibendi tarikatında kıyamete kadar Pir eksik olmayacaktır. O has oda; odadan odaya, halkadan halkaya geçmiş ve hiç bozulmamıştır.

“Ebu Bekir’in kapısından başka, mescide açılan bütün kapıları kapatınız,” *(Buhari, Tecrid-i Sarih: 293)* hadis-i şerifine Şeyh Esad Efendi Hazretleri, “Allahım! Bütün tarikatlerin piri kesildiği zaman, Ebu Bekir’in yolunu kıyamete kadar baki kıl,” manasını vermişlerdir.

Cenab-ı Fahr-i Kainat Efendimiz’e varis olan veliler üç kısma ayrılır:

1. Peygamberlik hissesine varis olanlar:

Bunlar irşad memurudurlar. Evliyaullah’ın ululları olan Mürşid-i Kamil’lerdir, başkasına şamil değildir. Zahirde halk ile, batında Hak iledirler; yani hem Hak ile, hem de halk iledirler. Üçüncü tura inmişlerdir. Diğer peygamberlerin emanetini de taşıdıkları için, dünya yüzünde sayıları o kadar azdır ki, çok nadirdirler.

“Yarattıklarımızdan öyle bir topluluk vardır ki onlar Hakk’a iletirler ve Hak ile hüküm verirler,” (A’raf, 7:181).

2. Velilik hissesine varis olanlar:

Bunlara mukarrebun *(yakınlar)* denir. Hep huzurdadırlar.

“Eğer bilmiyorsanız dini müşküllerinizi ehl-i zikirden sual ediniz,” (Nahl, 16:43).

3. Hem nübüvvet, hem velayet hissesinden nasip alanlar:

“Allah’tan korkar, takva sahibi olursanız mualliminiz Allah olur,” (Bakara, 2:282).

Hakikat yolunun mükemmelleri, kemalleri olduğu gibi taklitçileri de vardır.

Mükemmel; bilir, amel eder, kamilleri de yetiştirir.

Kemal; bilir, gayrıya tecavüz etmez, ölçüsü nisbetinde yetiştirmeye gayret eder.

Taklitçi ise zan ile amel eder, yani o isim altında icraatını yapar. Fakat bütün icraatları maksatlıdır. Kendisi dalalette olduğu gibi, kendisine uyanları da sapkınlığa sürükler.

Onun için bugün hakikati aramak, hakikati bulmak ve yaşamak çok lüzumludur. Çünkü o hakikat ehli pek azdır.

Diyeceksiniz ki, “Biz taklitçiyle mükemmeli ayırt edemeyiz, nasıl ayırt edeceğiz?”

Bakacaksınız; o işte maksat, menfaat, gaye varsa, o yol, yol değildir. Allah yolunda yalnız rıza vardır. Menfaat yoktur, maksat yoktur, gaye yoktur, rütbe ve makam da yoktur.

"Sizden hiçbir ücret istemeyenlere uyun. Onlar doğru yoldadırlar," (Ya-Sin, 36:21).

Asr Suresi'nden anlaşılacağı gibi, hüsran ve felaketin gerek azından, gerek çoğundan kurtulabilmek için; önce iman, sonra salih amel, üçüncü olarak da Hakk'ı tavsiye, vaaz ve nasihatlerde bulunmanın zorunlu olduğu işaret edilmektedir.

"Siz insanlık içinde meydana çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırsınız ve Allah'a inanırsınız," (Al-i İmran, 3:110).

Tarikat, temiz şeriatın hizmetçisidir. Abdest nasıl temizlik, arınma, namaza hazırlık ise, tarikat da kalbi temizleyip huzura hazırlar. Kalp temiz olursa, kişiyi ibadet ve taate sevkeder.

Hasta bir insan güzel yemeklerin lezzetini anlayamadığı gibi, masiva bataklığına dönen bir kalp de ibadet ve taatin lezzetini anlayamaz. Hasta olan kalbin temizlenmesi lazımdır.

Yeryüzünde mevcut bu kadar sular vardır, kaynağı birdir. Kimisi çok güzel, gayet tatlıdır. Kimi ise acı ve bulanık olur.

Kalplerinde nur olan, hikmetli, feyzli ve tesirli olur. Allah'tan gayrı şeylerin bataklığına dönen kalpte ise ne olur?

Hak Celle ve Ala Hazretleri, Kelam-ı Kadim'inde şöyle buyuruyor:

"Sana gelen her iyilik Allah'tandır, bütün kötülükler de kendi nefsindendir," (Nisa, 4:79).

Nefs terbiye olmadıkça, yaptığı bütün iyilikleri kendisine maleder. Yanılma ve yıkılma buradan başlıyor. Dilimizle Hazreti Allah'ın ihsanı olduğunu itiraf etsek de, içten yine kendi malımız gibi göstermek istiyoruz. İlimse benim, irşadsa benim diyoruz. Hazreti Allah'ın bütün ihsanlarını benimsiyoruz. Burası çok ince bir noktadır. Bu vartadan ancak, Hazreti Allah'ın kurtardıkları kurtulur. İnsan kurtulmak istiyor, fakat baskının altından çıkamıyor. Bu baskı, kınanmış ahlaktır. Hased, riya, kin, kibir, öfke, şehvet, yalancılık... gibi örtülerdir. Ayet-i kerime biliniyor, fakat insan bu örtülerden bir türlü kurtulamıyor. Nefs içerden, "Sen böyle söylüyorsun amma, aslında bu benimdir," diyor.

İşte tasavvuf, bunun için çok lüzumludur. Vaktaki bir insan samimiyetle yöneldiği zaman, Hazreti Allah lütfunu akıttığı bir çeşmenin başına onu getirir, o depoya yanaştırır. Nasibini aldıkça içi nurlanmaya

başlar. Bu nurlanma sayesinde bu örtüler yavaş yavaş sıyrılır. Başka türlü yol vermemiş Hazreti Allah.

Bu mevzuyu biraz daha açalım. Kalp bir melekut hazinesidir. Üzerinde "Fuad" denilen bir göz vardır. Hazreti Allah ile ilgisini kuran, bütün tecellileri gören bu gözdür. Bu fuadı da içinde özleyen, hakiki ruhtur. Kalp penceresine Cenab-ı Hakk'ın lütuf tecelliyatı vurduğu zaman, orayı nur içine alır.

Bunlardan tamamen habersiz oluşumuz, kınanmış ahlakların bunları örtmesinden ileri geliyor. O tecelliyat pencereye vurup, o kalp açılamıyor. Ruhu hakiki meydana çıkararak, esrarını temaşa edemiyor.

Evet, Hazreti Allah büyük bir cevher yerleştirmiş, fakat örtüler altında kalmış. İşte bunun merkezde parlaması için, Tevhid ve irfan sahibi olmak lazımdır. Yani Hazreti Allah'ın tevhidi ile parlayacak, o parlama ile de irfan husule gelecek.

Tarik ikidir:

İbadet Tariki, şeriattır ki; ibadet ve taat, zikir ve fikirdir.

Terakki Tariki, tarikattır. Şeriat ile yakınlaşma ve muhabbet hasıl olur. Tarikat ile de Fenafişşeyh, Fenafirresul ve Fenafillah hasıl olur.

Şeytan, kendini korumaktan aciz bir mümine, amirlik sıfatı takınarak ve fesat dolu fikirlerini onun gönlüne düşürerek, Mevla'ya itaatten alıkoymak hususlarını kendisi için mühim bir vazife edinmiş ve tesirini de görmüştür.

Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'inde *Hannas*'tan kendisine sığınmamızı emrediyor. Hannas, şeytandır. Bu şeytan müminleri gözetmekte ve kalbin zikirle meşgul olduğunu anlayınca geri çekilip savuşmakta olduğu gibi, zikirden gafil bulunanların gönlüne de bozucu vesveseler atmaktadır.

Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmaktadır:

"Şeytan, insanın kalbine nüfuz edip istila eder. Fakat kalp Cenab-ı Allah'ı zikredince üzüntülü olarak geri çekilir, unutursa istila eder." *(Nevadirü'l Usul)*

İşte bunun için, dünyada iken bir yüce tarikata intisab etmek ve mürşidin öğretip telkin edeceği zikir ile kalbini ihya eylemek *(canlandırmak)*, her mümin için önemli ve lüzumludur.

Binaenaleyh, "Sadıklarla beraber olunuz," (Tevbe, 9:119) şeklindeki ilahi emre uyarak yüce tarikata girmek ve o Tarikat-ı Aliye'de mevcut olan ümmetin büyüklerinin ruhani yardımlarıyla kuvvet kazanmak gerekir. Zira hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

“Kim bir topluluğun arasına girerse, onlardan olur,” *(Ebu Davud)*

Resulullah Efendimiz, zikir halkalarının faziletine ve oraya devam etmenin şeriatça uygun olduğuna dair hadis-i şeriflerinde buyururlar ki:

“Allahu Teala’nın yollarda dolaşıp zikir ehlini arayan melekleri vardır. Onlar Aziz ve Celil olan Allah’ı zikreden bir topluluğu bulunca; ‘Aradığımız buradadır’ diye, birbirlerini çağırırlar. Hepsi orada toplanıp onları dünya semasına kadar kanatları ile çepeçevre kuşatırlar. Cenab-ı Hak onların hallerini meleklerden daha iyi bildiği halde, sorar:

– Kullarım ne söylüyor?

– Seni tesbih edip zikrediyorlar. Tekbir getirip hamd ve sena ediyorlar.

– Onlar beni gördüler mi?

– Hayır, vallahi seni görmediler.

– Beni görecek olurlarsa ne yaparlar?

– Sana daha çok ibadet eder, daha çok hamd ve senada bulunurlar, daha çok tesbih ederler.

– Kullarım benden ne diliyorlar?

– Cenneti istiyorlar.

– Onlar cenneti gördüler mi?

– Hayır, vallahi görmediler.

– Görecek olurlarsa ne yaparlar?

– Cennete karşı daha düşkün, onu istekte daha kuvvetli ve ona rağbetleri daha büyük olurdu.

– Peki neden korkup bana sığınıyorlar?

– Cehennem ateşinden.

– Onu gördüler mi?

– Hayır, vallahi görmediler.

– Ya görselerdi?

– Ondan daha çok kaçar, daha çok korkarlardı.

– O halde sizler şahid olun ki, ben bu zikir meclisinde bulunanları mağfiret ettim.

Bunun üzerine meleklerden birisi der ki:

– Onların içindeki falan kimse, onlardan değildir. O zikir için değil, şahsi bir iş için gelmişti.

Allahu Teala şöyle buyurur:

– Onlar öyle kamil kimselerdir ki; onların meclisinde bulunan, şaki *(isyancı)* olmaz, sevaptan mahrum kalmaz." *(Buhari, Tecrid-i Sarih: 2161)*

Diğer hadis-i şeriflerde ise şöyle buyuruluyor:

"Cennet bahçesine uğradığınız zaman meyvelerinden yiyiniz. (Cennet bahçesinden murad,) Zikrullah için teşkil edilen halkadır." *(C. Sagir)*

"Hiçbir topluluk zikrullah için toplanıp dağılmadı ki, zikirleri sonucu Cenab-ı Hak tarafından af ve mağfiret ile müjdelenmesin." *(C. Sagir)*

"Sırf Allah'ı zikretmek için bir mecliste oturanları melekler halka çevirerek kuşatırlar, ilahi rahmet onları kaplar, üzerlerine sekinet *(güven, sakinlik)* ve vakar iner. Allahu Teala, katında bulunanlara onlardan bahseder." *(Müslim)*

Ashab-ı Kiram'dan Şeddad bin Evs ile Ubade bin Samid (Allah Ondan Razı Olsun) buyururlar ki:

– Resulullah Efendimiz ile beraber bulunuyorduk. "Aranızda garib, yani Ehl-i Kitap var mı?" diye sordu. "Hayır," dedik. Bunun üzerine kapıların kapatılmasını emretti ve "*La ilahe illallah* deyiniz," buyurdu. Bir saat kadar birlikte *"La ilahe illallah"*dedik. Resulullah Aleyhisselam sonra da: "Allah'a hamdolsun. Sen beni Kelime-i Tevhid'le gönderdin ve beni bununla memur kıldın. Cenneti de bana bunun üzerine vaad ettin, şüphesiz ki Sen vaadinden dönmezsin," diyerek dua etti ve buyurdu ki:

"Müjdeler olsun! Allah Azze ve Celle sizi affetti." *(Ahmet bin Hanbel)*

Allahu Teala Hazretleri,

"İnananların Allah'ı zikir için kalplerinin saygı ile yumuşaması zamanı hala gelmedi mi?" (Hadid, 57:16) ayet-i kerimesi ile, müminlerin kalplerini Allah'ın zikrine vermelerini emir buyurmaktadır. Bir hadis-i kudsi'sinde de buyurur ki:

"Ben kulumun zannına göreyim, Beni zikrettiği yerde Ben onunlayım. Kulum Beni kendi içinde zikrederse, Ben de onu Kendi Nefsimde zikrederim.

Beni toplulukta zikrederse, Ben de onu daha hayırlı bir toplulukta zikrederim.” *(Buhari)*

Hadis-i şeriflerde ise şöyle buyuruluyor:

“Amellerinizin en hayırlısını, Melik’iniz katında en temizini, derecelerinizde en yükseğini, altın ve gümüş dağıtmanızdan daha hayırlı, düşmanlarınızla karşılaşıp boyunlarını vurmanız ve onların da sizin boynunuzu vurup şehid etmelerinden daha hayırlı olan bir işi haber vereyim mi?

Allahu Teala’yı zikretmektir.” *(Tirmizi)*

– Ya Resulallah, Kıyamet günü Allah katında derece bakımından kulların hangisi daha üstündür?

– Allah’ı çok zikredenler!

– Ya Resulallah, Allah yolundaki gaziden de mi?

– Kırılıncaya ve kana boyanıncaya kadar kılıcını kafirlere ve müşriklere çalsa da, Allah’ı çok zikredenler, derece bakımından ondan daha üstündür.” *(Tirmizi)*

– Kıyamet günü minberler üzerinde yüzleri nurlu öyle kimseler vardır ki, onlar ne peygamber ne de şehiddirler.

– Ya Resulallah! Onları bize tarif et de öğrenelim.

– Onlar çeşitli kabilelerden ve muhtelif beldelerden oldukları halde birbirlerini Allah için seven ve bir araya gelerek, Allah’ı zikredenlerdir. *(Taberani)*

– Ya Resulallah; İslami hükümler çoğaldı. Bana sımsıkı sarılacağım bir şeyi haber ver.

– Dilin Allahu Teala’nın zikriyle devamlı ıslak bulunsun…

“Rabbini zikredenlerle etmeyenlerin misali, diri ile ölü gibidir.” *(Buhari)*

– Müferridler öne geçtiler.

– Müferridler kimlerdir ya Resulallah?

– Allah’ı çok zikreden erkek ve kadınlardır… *(Müslim)*

“İçerisinde Allah zikredilen ev ile zikredilmeyen evin misali, diri ile ölü gibidir.” *(Buhari)*

“Şüphesiz ki her yere cila verecek bir alet var, kalbin cilası ise zikrullahtır. Azabdan kurtulmak için zikrullah gibi bir şey olamaz. Meğer ki kılıcın kırılıncaya kadar Allah yolunda muharebe edesin.” *(C. Sağir)*

“Çok zikreden kimseyi Cenab-ı Allah sever.” *(C. Sağir)*

“Muhabbetin çokluğundan dolayı Cenab-ı Allah’ı kalbinden çıkarmayan kimse, nifaktan kurtulur.” *(C. Sağir)*

“Cenab-ı Hakk’ı zikir; hased, riya, kibir gibi kalbi hastalıkları izale için aynı şifadır.” *(Münavi)*

“Cenab-ı Hakk’ın nimet-i celilesini ve ahiret ahvalini tefekkür gibi bir ibadet olamaz.” *(Münavi)*

“Murakabe zikrini kalbiniz için adet edininiz.” *(Münavi)*

“Allah’ın zikrinden başka mevzularda sözü uzatmayın. Çünkü Allah’ın zikrinden başka çok söz, kalbe katılıktır. İnsanlar arasında Allah’a en uzak olanlar da kalpleri katı olanlardır.” *(Tirmizi)*

“Kim ki sabah namazını cemaatle kıldıktan sonra oturup güneş doğuncaya kadar Allahu Teala’yı zikrederse, sonra da iki rekat namaz kılarsa, kendisi tam bir hac, tam bir umre sevabı gibi sevap kazanır.” *(Tirmizi)*

“Kıyamet gününde Ademoğlu’nu Allah’ın azabından, zikrullahtan başkası kurtaramayacaktır.” *(Ahmed bin Hanbel)*

Sırası gelmişken mühim bir hususu da arzetmiş olalım. Resulü Ekrem Efendimiz, hadis-i şeriflerinde buyururlar ki:

“Kıyamet gününde Allah katında en faziletli kul, dünyada iken Allahu Teala’yı çok zikretmiş olandır.” *(C. Sagir)*

“Allahu Teala’yı çok zikretmekle o derece mest olunuz ki, münafıklar sizi mecnun zannetsinler.” *(C. Sagir)*

Habibi Ekrem böyle buyuruyor... Hak Celle ve Ala Hazretleri ise bir ayet-i kerimesinde şöyle buyurmaktadır:

“Size Peygamber neyi verdiyse onu alınız, neyi yasakladıysa ondan kaçınınız,” (Haşr, 59:7).

Hazreti Allah’ın bir kulunu sevmesi, muhakkak ki o kulun zikrullahı sevmesi ve onunla meşgul olması ile kaimdir. Etmeyenlerin ise cezalandırılacakları, vaad ve vaadedenin bir neticesidir.

“Allahu Teala’ya muhabbetin alameti zikrullahı sevmek, nefretin alameti zikrullahı sevmemektir,” *(C. Sagir)* hadis-i şerifi ile Resulullah Efendimiz zikrullahı sevmeyenleri Allahu Teala’nın sevmediğini ve buğzettiğini beyan buyuruyor.

Cenab-ı Hak Hazretleri ise, Kur’an-ı Kerim’inde,

“Allah’ı unuttuklarından dolayı Allah’ın da kendilerini kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayın, onlar fasıkların ta kendileridir,” (Haşr, 59:19) ayet-i kerimesi gereğince, zikir ve fikirden gafil olan müminleri “Fasık” *(fesatçı, Allah’ın emirlerini tanımayan, sapmış, günah işleyen)* kelimesi ile tabir buyuruyor.

NAKŞİ'NİN SEYRİ SÜLUKU

Beyan olunmuş olan 12 Piran ve 12 tarikat, İslam alemi içinde devam etmektedir. Tarikat olarak 12'ye bölünmüş ise de, hepsi birden kelime-i şehadet ve kelime-i tevhid öncülüğünde, bir bilim olarak hareket etmektedir. Yapabildiğimiz kadarıyla, hepsini bu Seyr-i Süluk'ta bir araya getirdik. Okuyan ve dinleyen çalışır, gayret ederse, her tarikatın manası bu Seyr-i Süluk'tan anlaşılabilir.

Giriş

Seyr-i süluk, bir müridin *(murad edenin)* ya da talibin *(talep edenin)* Hakk'a yolculuğudur. Bu yolculuğu yapmakta olan kişiye salik *(yolcu)* denir.

Böyle bir yolculuk yapmak isteyen kişi için, yolu bilen bir rehber şarttır. Bu nedenle yapılması gereken ilk şey, kamil bir mürşid *(irşad eden, aydınlatan kişi)* bulmaktır. Rehbersiz yola çıkmak, geceleyin tek başına, ışıksız olarak bilinmeyen bir dağa tırmanmak gibidir. Kişi gittiği yeri görmez, bastığı yeri bilmez. Nerede bir yılanın onu sokacağı, nerede bir yırtıcı hayvanın pençesine düşeceği belli değildir. Hiç ummadığı yerde önünde bir uçurum açılıverir. Bu şekilde yola çıkanların, bir tehlikeye uğramadan sağ salim hedeflerine varabilmeleri imkansız gibidir. Buna karşılık kamil mürşid, dağa tırmanıp dönmüş, yolu gidip gelmiştir. Yolun hatalarını ve tehlikelerini görmüş, anlamıştır. Rehberlik ettiği müridini, o yollardan kolaylıkla geçirir, dağın zirvesine kazasız eriştirir.

"Bu zamanda böyle bir kimse nerede bulunur?" denecek olursa, onların ender de olsa her devirde var oldukları bir gerçektir. Gerçi bu işin sahtekarı, taklitçisi pek çoktur. "Her mürşide gönül verme, yolunu sarpa uğratır." Fakat Hak mürşidler de yok değildir.

"Abdal" ve Akıl Çeşitleri

Tasavvufta tekili "abdal," çoğulu "büdela" olan bir deyim vardır. Allah dostları için bazı yer ve şartlarda kullanılan bu deyimin iki anlamı vardır. Birinci anlamı, "tebdil" kökünden gelir. Yani "abdal" diye anılan kimseler, tedbil olmuş, dönüşmüş, bir değişim ve başkalaşıma uğramış kimselerdir.

Bunun ne tür bir değişim olduğunu anlamak için, kelimenin ikinci, daha derin anlamına bakmak gerekir. Bu da "bedel"den gelir. Bu kişiler, Allah ve Allah'ın Resulü yolunda her şeylerini vermiş kimselerdir. Bu yolda kendinden geçen, her şeyini terkeden kimselere, Allah ve Allah'ın Resulü bedel olur. Bu demektir ki, böyle insanlar, Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmışlar, Muhammedi bir arınmışlığa, Muhammedi bir ruha ve Muhammedi bir kişiliğe sahip olmuşlardır.

Halk dilinde çok kullanılan “aptal” ve “budala” deyimleri bu kelimelerden türer. Fakat halk arasındaki bu kullanış tarzı, kelimelerin esas anlamlarından çok farklıdır. Bunun sebebini de, tasavvuftaki akıl çeşitlerine bakmakla anlayabiliriz.

Aptallık ya da akıllılık ne demektir?

Tasavvufta akıl, dört sınıfa ayrılmıştır: *Akl-ı maaş* (geçim aklı), *akl-ı maad* (ahiret aklı), *akl-ı selim* (ruhani akıl) ve *akl-ı küll* (sultani akıl).

Akl-ı maaş, yani “geçim aklı,” yeme içmeyle, para kazanmayla, eğlenmeyle, kısacası bu dünya ve onun işleriyle ilgilenen, bunun dışında da pek fazla bir şeye ilgi duymayan akıldır. Buna, nefsin emrindeki akıl da diyebiliriz. Bu aklın tüm uğraşı, hesabı, ilgisi, nefsi rahat ettirmek, bu dünyada nefsin keyfini getirmek üzerinedir.

Akl-ı maad (ahiret aklı) ise bir şeyler duymuş, işitmiştir. Ölümden sonraki hayattan, sevap ve günahtan, cennet ve cehennemden haberi vardır. Bu nedenle onun da uğraşı büyük ölçüde, ahiretini sağlamaya yoğunlaşmıştır. Cennete girebilmek, cehenneme düşmemek için, Allah’ın emirlerini yerine getirmeye, günahlarından mümkün mertebe kaçınmaya çalışır.

Akl-ı maaştan bir derece üstün olmakla birlikte, akl-ı maad da en üstün akıl sayılmaz. Çünkü akl-ı maaş nasıl nefsi dünyada rahat ettirme çabasından kaynaklanıyorsa, akl-ı maad da onu ahirette rahat ettirmek arzusundan yola çıkar. Bunda da gene bir çıkar, bir menfaat kaygısı vardır. Kendisini cehenneme sokacaklarını bildiği için kötü davranışlardan kaçınır, kendisini cennete sokacaklarını ümid ettiği için de iyi davranışlarda bulunur. Sonuçta bu, Allah’la bir nevi ticarettir, bir alışveriş ilişkisidir.

Bundan sonra akl-ı selim gelir. Akl-ı selim sahipleri, karşılığında bir şey bekledikleri, bir şey istedikleri için değil, cezadan mükafata, ödüle kaçtıkları için değil; fakat bir şeyi yaptıkları vakit, sırf *doğru olanın bu olduğunu bildikleri için*, Allah’ın emrinin bu olduğunu bildikleri için, sırf onu hoşnut ve memnun etmek için o şeyi yaparlar. Onlar, bir iyiliği cennete girmek kaygısıyla yapmazlar, bir kötülükten de kendilerini cehenneme sokmasından korktukları için kaçınmazlar. Kuşkusuz bu, daha yüksek bir ahlak anlayışının sergilenişidir. Fakat bu anlayış, pek az kimsede bulunur.

Akl-ı selim sahibi kişiler, çok çalışıp çaba sarfederlerse, sultani akla erişebilirler. Bu akıl, en üstün akıldır. Olayları yüzeysel görünüşlerine göre değil, en derin anlamlarına, etki ve sonuçlarına göre değerlendirir. Kur’an-ı Kerim’de (Kehf, 65-82) anlatılan, Hz. Musa ile buluşan Hızır Aleyhisselam’ın sergilediği akıl, bu çeşit bir akıldır. Hz. Musa’ya tamamen anlamsız, hatta birer cinayet gibi görünen Hızır Aleyhisselam’ın davranışları, aslında olayların özüne vakıf olan bir kavrayıştan ileri geliyordu.

Artık, tasavvuf dilindeki “abdal” ile, halk dilindeki “aptal” sözcükleri arasındaki ilişkiyi ele alabiliriz. Akl-ı sultani seviyesine gelmiş kişilerin davranışları, daha aşağı akıl düzeylerinde bulunan kimseler tarafından anlaşılamayabilir. Hatta o seviyelerdeki akıllar için, tamamen ters, hatta saçma görünebilir. Hz. Musa ile Hızır’ın karşılaşması buna güzel bir örnektir. Kaldı ki, Hz. Musa koskoca bir peygamberdi. Ferdi, bireyi değil, umumun, genelin yararını düşünen akl-ı sultani’nin işleri, akl-ı maaş’a bundan da daha anlamsız, “aptalca” görünebilir. Böylece “abdal” sözcüğünün, zaman içinde nasıl “aptal”a dönüşmüş olduğunu anlamak mümkün olmaktadır. Ancak ikisini birbirine karıştırmamak gerekir.

Manevi Okullar

Her şeyin öğrenilmesi için bir okul vardır. İlk ve orta öğretimden sonra doktor olmak isteyen tıp fakültesine, avukat olmak isteyen hukuk fakültesine, mühendis olmak isteyen de teknik üniversiteye gider.

Ne var ki bizim eğitim sistemimiz, insanları sadece maddi açıdan yetiştiren bir sistemdir. İçinde bulunduğumuz dünyada yaşamak için gerekli temel bilgileri verir, insanları birer meslek sahibi yapar. Fakat onların iç ihtiyaçlarına cevap vermez, onların ruhsal/manevi açıdan gelişmelerini sağlamaz. Din konusunda verilen eğitim bile, daha çok dış kural ve hükümlerle ilgilidir. Esasen bu, bizdeki eğitim sistemine özgü bir eksiklik değildir; dünyanın her tarafında durum böyledir.

Fakat madem ki insanlar, yalnız dış dünyada yaşamamaktadırlar; madem ki, hepsinin paylaştığı bir dış dünyanın yanı sıra, hepsinin de ayrı ayrı birer iç dünyası vardır ve madem ki bu iç dünyanın eğitimi, yalnız mümkün değil, fakat son derece gereklidir; o halde bu eğitimi sağlamak için birtakım manevi okullar olacaktır. Ve vardır. Eğer olmasalardı, insanlardaki bu ihtiyacı karşılamadaki boşluğu doldurmak üzere, gene ortaya çıkmaları gerekecekti.

Bunlar, “Muhammediyet Üniversitesi”nin okullarıdır. Herbiri ayrı bir yol *(tarik)* izler. Fakat sonuçta hepsi birleşirler. Onlar adeta, bir “görünmeyen üniversite”nin çeşitli hazırlık aşamalarındaki eğitim birimleridir. Kim ki ahlaki, manevi ve ruhsal olgunluğa, kemale erişir; bu okullarda o yükselir.

Bu okulların, diğer okullar gibi resmi olmayışının önemli bir sebebi vardır. Burada kurumlaşma, hedeflenen amaca ters sonuçlar doğurur. Resmi üniversite, büyük ölçüde bir şekil ve kalıp işidir. Burada amaçlanan ise, bunun tam tersidir. Biçimden öze, dış görünüşten iç anlama varmaktır. Manevi eğitim ve ilerleme, bürokrasi ile, kırtasiye ile olabilecek bir şey değildir. Fakat insanlar arasında teşkilat kurma, örgütlenme eğilimi o kadar güçlüdür ki, bu kadar esnek ve gevşek yapıya sahip olan bu okulların bile, kemikleştiklerinin ve vermeleri gereken eğitim çeşidini daha zor verebilir hale geldiklerinin tarihte örneklerini görüyoruz.

İşte mürşid, bir manevi okul öğretmenidir. Çok serbest bir anlamda, Muhammediyet Üniversitesi'nin bir öğretim görevlisidir.

Kamil Mürşidin Özellikleri

Kamil mürşidin pek çok ayırdedici niteliği olmakla birlikte, en önemlileri şunlardır:

1. Allah'ın farzlarını ve Resulünün sünnetlerini, tam ve eksiksiz olarak yerine getirir.

2. Huzuruna vardığınızda bütün gamınız, kederiniz geçer; içinizde bir ferahlık ve muhabbet uyanır.

3. Huzurundan ayrılmayı istemezsiniz. Bir inci tanesi gibi söylediği her sözden, şevkiniz ve muhabbetiniz artar.

4. Büyük-küçük, genç-ihtiyar, ziyaretine gelen herkes, hatta devlet reisi bile olsa, elini öpmeye ve hayır duasını almaya kendini mecbur hissederler.

İşte bu nitelikleri kendisinde toplayan bir zatın bütün hareketleri, davranışları, tutumu, Resulullah'ın yaşayışına uygundur. Bu işaretler riyasız, gösterişsiz olarak hangi zatta bulunursa, ona hemen tam bir teslimle teslim olmak gerekir. Mürid, böyle bir mürşidin elinde, "ölü yıkayıcının elinde ölü gibi" olmalı, her emrine uymalı, kendi hakkında söylediklerini nimet bilmelidir.

Esasen kamil mürşid, bütün insanlar için şefkatli ve merhametlidir. Özellikle Allah'ı isteyen ve sevenler, kendisini, ana-babalarından daha şefkatli, daha merhametli bulurlar. Huzuruna gelen saliklere, önce din ilmini öğretir. Onların müşküllerini, güçlüklerini Ehl-i Sünnet ve'l Cemaat mezhebine uygun olarak çözer. Şüphelerini giderir, inançlarını düzeltir ve kuvvetlendirir. Sonra temizlik ve namaz işlerinin tamamını öğretir. Tevekkül, teslim, sabır, tefviz ve rızayı anlatır, bunları benimseyip uygulamalarını tavsiye eder.

Kamil mürşidin bir vasfı da ayıpları örtmektir. Kimsenin ayıp, kusur ve hatasını başkasına söylemez, gizler. Katiyen kimseye kızmaz ve hiç kimseye en ufak bir kırıcı söz söylemez. Öfkesi ve kırıcılığı, ancak Allah için olur.

Bu kamil, yiyip içmede, uyumada, konuşmada ve halkla temasta daima orta yolu seçer. Bütün adet ve ibadetlerinde, "Her işin ortası hayırlıdır, iyidir" kuralını uygular. İfrat ve tefritten, yani çok fazla ile çok azdan kaçınır, ikisinin ortasında yürür.

Bu ortalama hareket şekli, yalnız veliler mertebesine eren kamil ve olgun insanlara özgüdür. Nitekim Peygamber Efendimiz de, "Ilımlı hareket şekli, hal ve hareketlerin en güzeli, güzel huyların en beğenilenidir," buyurmuştur. Hiç şüphe yok ki bu ortalama hal ile vasıflanmış kamil, başkasını irşad edip öğüt vermeye en layık kişidir.

Yetenekli Müridin Özellikleri

Seyr-i sülukta, mürşidin olduğu kadar müridin de birtakım nitelikler taşıması gereklidir. Nasıl ki sıradan bir yolculuğu bile her insan her zaman yapamazsa, burada da durum böyledir.

Kabiliyetli salikin temel niteliği şudur: O, kendi nefsine düşmandır. Ona açlık, susuzluk, uykusuzluk ve az konuşmakla eziyet ve işkence eder. Çeşitli zorluklara katlanarak nefsine uymamakta dayanıklık gösterir, onu kuvvetli eliyle kavrayıp yener ve üstün gelir.

Yetenekli müridin bütün arzu ve isteği, kendi nefsini bütün kötü, yerilmiş vasıflardan temizlemektir. Çünkü nefsinin, kendisinin en büyük düşmanı ve en tehlikeli manevi hastalıkların kaynağı olduğunu bilir. Bu yüzden de nefsinin etkilerinden kurtulmaya son derece çalışır, çaba harcar.

Müridde bu özellik neden gereklidir? Çünkü mürid, içinde bulunduğu nefs mertebesinden razı ve memnun olursa, daha ileri bir mertebeye geçmek, yani sülukun devamı için ortada sebep kalmaz.

Eğer bir kimse kendisini incitirse, yetenekli mürid ona sövüp saymaz. Kusur ve kabahatı kendi nefsinde bulur ve der ki, "Eğer nefsim kötü olmasaydı, Cenab-ı Hak bana bu kullarını musallat etmezdi, sataştırmazdı." Eğer kendisini mürşidine şikayet ederlerse, mürşidine onların değil, kendisinin kabahatli ve haksız olduğunu söyler.

İşte nefsini yenen, onu avucuna alabilen ve her kusuru kendi nefsinde gören böyle bir salik, kabiliyetlidir ve bu yola girmeye layıktır. Eğer bazen kendisinde birtakım kusur ve kabahatler görülürse, bunlar, onun bu Hak yola girmesine engel değildir, mazur görülürler. Çünkü kendinde kötü bir hareket gördüğü zaman, buna razı olmayıp nefsini kınar. Kimseye fena ve ağır söz söylemez. Her kusuru nefsinden bilip hiçbir şekilde ona hak vermez. Kendisine üstünlük tanımaz.

Fakat eğer salik, nefsinden razı olup ona karşı mücahededen *(savaşmaktan)* aciz kalırsa; gerektiği zaman aç, susuz ve uykusuz kalmak suretiyle nefsini yenemezse; eğer kusur ve hatayı, kendisini dövüp sövenlerde bulursa; onlara kırılıp düşman kesilir, öç almaya kalkışırsa; nefsine yan çıkar, onun rahat ve huzuru için çalışırsa, bu mürid, salik olmaya yetenekli değildir ve veliler yolunun kokusunu bile alamaz.

Allah'a yakın olanlar yolunun esası, nefsinden razı olmayıp ona düşman olmaktır. Onunla mücahede edip, müşahede edenler *(görenler)* topluluğuna katılmaktır. Eğer salik, manevi binasını bu temel üzerine kurmazsa, binası temelsiz olur ve çabuk yıkılır. Çünkü düşmanı olmayan, dostunu bulamaz.

Genel Kurallar

Hak yolculuğunda öğrenilmesi gereken bilgiler ve uygulanacak yollar, pek çok ve çeşitlidir. Biz burada sadece, bazı genel kurallar üzerinde duracak ve kendimize örnek olarak Nakşibendi yolunu seçeceğiz.

Denmiştir ki: "Diğer yolların sonu, Nakşibendi yolunun başlangıcıdır." Bu yol, Allah'a yakın olmanın en kısa yoludur.

Peygamber Efendimiz, Hz. Ebubekir'e gizlice öğrettiği ilimlerin en üstünü, en değerlisi olan huzur ve irfan *(bilgelik)* ilmini, cahil halktan gizlemiş, hatta halifelerden bile saklı tutmuştur. Bu yolun üç esası vardır: Az yemek, az uyumak, az konuşmak.

Az yemek az uyumaya, az uyumak az konuşmaya, az konuşmak da Allah'ı her an kalpte zikretmeye yardımcı ve kuvvet vericidir. Demek ki işin temeli, az yemektir.

Az yemenin önem taşıdığı ikinci bir cihet daha vardır. Karnın doyması kibiri, kibir de öfkeyi besler. Şu halde az yemek, bu ikisinin frenlenmesine de yardımcı olur.

Aslında bu yola girenler için yeme, içme, uyuma ve konuşmada orta dereceye uymaları yeterlidir. Bunun için üç şart vardır:

1. Dünyaya ait fikir, tasavvur ve hatıraları akıldan çıkartmak.

2. Allah'ı bir an olsun gönülden çıkartmamak, daima zikretmek, anmak.

3. Daima murakabede bulunmak *(Allah'ı düşünmek).*

Bu yolun manevi şartı, bir gönülde onun sevgisinin ve özleminin uyanmış olmasıdır. Bir gönül ki onda bu dert, bir arzu olarak uyanmıştır, bunu büyük bir nimet saymak ve gece gündüz, bu nimetin artışına çalışmak lazımdır.

Kalple yapılan zikir *(Allah'ı anma)*, kulu Allah'a yaklaştıran en kısa yol ve belalardan uzaklaştıran ve koruyan, akıl almaz vahdet *(birlik)* aleminin anahtarıdır. Bu yola girenlerin kazancı, daimi olarak Cenab-ı Hakk'ın huzurunda bulunmaktır.

O huzur, kalpte yerleşir ve müşahede adını alır.
Huzur *temkin* bulunca, yani değişmez ve sürekli hale gelince, maksada ulaşılmış demektir. Her an Allah bilinir, O'nunla olunur ve O'ndan bir an olsun gaflette bulunulmaz.

Bu amaca ulaşmak için, Nakşibendi'nin üç yolu vardır.

Birinci Yol

"La ilahe illallah" zikridir. Zikreden, kalp huzuru içinde bu kelime-i tevhidi tekrar eder. Nakşi'de zikir sesli *(cehri)* değil, sessiz *(hafi)* ve kalpten yapılır. *"La ilahe"* olumsuzlamasını *(nefyini)* söylerken bütün eşyayı ve varlıkları yokluk ve hiçlik gözüyle görür. *"İllallah"* olumlu *(ispat)* sözünü söylerken de Cenab-ı Hakk'ın ezeli ve ebedi varlığını düşünür. Bu hoş kelimeyi söylediğinde dil, damağın üst kısmına, geriye doğru bükülerek yapıştırılır, salik nefesini içeri çekerek makul sürelerle tutar ve var kuvvetiyle öyle zikir yapar ki, onun eseri bütün organlara yayılır. Mürid çalıştığı her işte, onu anmaktan bir an olsun geri kalmaz. Hatta konuşurken, yemek yerken ve uyurken bile, bu tekrarda zayıflama ve gevşeme olmaz. Bu halin zayıfladığını hissettiği vakit tekrar dikkatini toplayarak yoğunlaşır ve sonunda zikir yerleşir, oturur.

İkinci Yol

İkinci yol, "Allah" zikridir. Zikreden, kalbiyle Allah'a yönelir ve Allah ism-i celilini tekrarlar. Bunu söylediği zaman, Cenab-ı Hakk'ı evrenin bütün zerrelerinde bilip düşünmelidir. Bu hal içinde o kadar zikir yapması gerekir ki, kendinden geçsin ve öyle bir mertebeye gelsin ki bu hal, onun kalbinde daim olsun, kalbinin bir sıfatı olarak yerleşsin, kalbin içi o ışık ile dolup büyük bir lezzet duysun.

Gönlün halleri ne ise, gene gönülde kalmalıdır. Ona açılan sırları halka söylememeli ve şeriat yolundan *(İslam kurallarından)*dışarı çıkmamalıdır.

Eğer zikreden her an Allah'ı düşünmekten boş kalmazsa, uyurken bile Allah'ı zikreder ve ondan uzak durmazsa, onun uykusu da uyanıklığı gibi Hakk'ın huzuru olur, fakirlik ve yokluk bahtiyarlığını çabuk bulur. Müridin yeteneğine ve Allah'ın lütuf ve inayetine bağlı olarak bu süre bir an da olabilir, bir ömür boyu da sürebilir.

Üçüncü Yol

Üçüncü yol, rabıta, yani kalbin bağlanış yoludur. Mürid, kalbini tam bir teslimiyetle kamil bir mürşide bağlamalıdır. Kamil mürşidin güzel, hoş sohbeti, ilahi sohbete kavuşma sonucunu verir.

O sohbet bereketiyle müridin kalbine mana ışığı akar. Bu manaya bir eksiklik gelirse, mürid tekrar mürşidin sohbetine başvurmalıdır. Ta ki o mürşidden ayrılsa bile onun suretini hayalinde tutabilsin ve kalbine gelen her hatırayı atıp, yalnız onun hayali ve hatıraları kalsın.

Bundan daha yakın bir yol olmaz. O mürşidin nurlu yüzü, belki iki kaşının arası, onun hatırından bir an bile gitmezse, otururken, kalkarken, yemek yerken ondan bir an bile gaflette bulunmazsa, daima zihninde yaşatırsa -ki bu halin devamı mürid için epey zahmetli olur- bunun sonunda mürid, öyle bir mertebeye erer ki, kamil mürşidin sureti kalbinde kökleşir ve her an zahmetsizce tahayyül edebilir.

Ancak edep terkedilirse, bu feyz yolu müridde bozulabilir. Bu bağlantı yolunu düzeltmek de zor olur. Bu zamanda böyle aziz ve yüksek bir mürşidin sohbetini bulmak büyük bir şans ve nimettir.

Onbir İlke

Nakşi yolunun "onbir kelime"sini de burada kısaca belirtmeden geçemeyeceğiz. Bunlardan ilk sekizi Abdülhalık Gucduvani Hazretleri tarafından konmuş, son üçü de Şah-ı Nakşıbend Hazretleri tarafından eklenmiştir.

1. Anmak, zikir *(yad kerd).* Temelde, kelime-i tevhidi "haps-i dem" *(nefesi hapsetmek)* suretiyle zikretmektir. Belli sayıda her zikir süresince nefesi tutmak, dikkatin dağılmasını ve aklın başka taraflara gitmesini önler.

2. Kısıtlama *(baz geşt).* Nefes hapsiyle zikir sırasında, bir nefes tutmadaki zikir sayısı sona erip nefes verilirken, "Allahım, gayem sensin ve arzum da senin rızandır," *(İlahi, ente maksudi ve rızaike matlubi)* duasını okumaktır. Bu, düşüncelerin dağılmasını önler, zakir *(zikreden)* kalbine vehim, kuruntu ve hatıraların girmesinden kurtulur.

3. Uyanıklık *(nigah deşt).* Akla hücum eden çeşitli düşüncelerle savaşıp onları savuşturmak. Kalbini ve dikkatini Allah'tan ayırmamak. Bu yolda başarı çok güçtür, çok mücahede etmek gerekir. Nefes kontrolü, bu konuda en önemli yardımcıdır.

4. Hatırlamak *(yad deşt).* Daima Hak'tan haberdar olmak. Allah'tan başka her şeyi aklından ve kalbinden çıkarıp, dikkatini O'nun üzerinde yoğunlaştırmak *(konsantrasyon).*

5. Nefes gözetimi *(hoş der dem).* Salikin her nefesi bilinçli ve uyanık olarak alıp vermesi. Nefesleri murakabe edip, onların girip çıkmasına vakıf olması. Şehabeddin Sühreverdi Hazretleri, "Nefesine sahip olmayan nefsine sahip olamaz, nefsine sahip olmayanlar da helak olanlardır," demiştir.

6. Vatana sefer *(sefer der vatan).* İnsanın Hakk'a yaptığı manevi yolculuk, yani süluk. Kişinin kötü, çirkin vasıflarından; iyi, güzel ahlaka sefer etmesi.

7. Attığı adıma dikkat *(nazar ber kadem).* Salikin bakışlarının daima ayakları üzerinde olması. Eğer rastgele etrafına bakarsa, dikkati dağılır, gördükleri kalbine nakşolur ve tefrika çıkar. Ayrıca mecazi anlamda daima nereye gittiğini bilmeli, bakışları, yolculuğun hedefinden şaşmamalıdır.

8. Topluluk içinde yalnızlık *(halvet der encümen).* Dışı halk ile, içi Hak ile olmak. Başkalarının yanındayken bile, sanki halvetteymiş gibi, dikkatini manevi halinin korunmasına toplamak.

9. Zaman duruşu *(vukuf-u zamani).* Salikin arada sırada durup, geçirdiği zamanın muhasebesini yapması, kendisini hesaba çekmesi. İyi halleri için şükür, kötüleri için, tövbe etmesi.

10. Sayı duruşu *(vukuf-u adedi).* Kalp zikri sırasında, her nefesteki zikir sayısının tamamlandığına dikkat etmek. Bu, birden başlar, yavaş yavaş 21'e kadar arttırılır. Örneğin nefes alınır, üç defa *"La ilahe illallah"* denir ve nefes bırakılır. 21'e varıldığı halde sonuç hasıl olmamışsa, işe baştan başlamak gerekebilir.

11. Kalp duruşu *(vukuf-u kalbi).* Kalp üzerine "Allah" adının yazılı olduğunu tahayyül etmek; aklın, bu görüntüyü daima yerinde tutacak şekilde eğitilmesi.

Görüldüğü gibi bu onbir ibare, daha çok dikkatin yoğunlaştırılması ve nefes denetimiyle ilgilidir.

Süluk Cetveli

Hak yolunun, Mutlak Gerçek yolunun yolcusu, her basamakta başka bir hal içindedir. Bunları değişik nefs başlıkları altında ele almaktansa, hepsini burada topluca gözden geçirmeyi uygun gördük. Yapacağımız, kısa bir özetlemeden ibaret olacaktır. Bu amaçla, ilişikteki "Yolculuk Çizelgesi"ni, yani süluk cetvelini sunuyoruz.

Burada dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

1. Çizelge, ancak çok genel bir anlamda geçerlidir.

2. Çeşitli kaynaklar, bu cetveli farklı ve bazen birbiriyle çelişen şekillerde verirler. Biz burada Erzurum'lu İbrahim Hakkı Hazretlerinin sınıflamasını esas aldık, fakat başka kaynaklardan da yararlandık.

3. Her müridin yolculuğu, farklı bir özellik ve ayrıcalık arzeder. Genellikle mürşidler, süluk cetveli hakkında ayrıntılı açıklamalara girmezler.

Şimdi tablodaki ana başlıkların incelenmesine geçebiliriz.

Alemler

Mutasavvıflar *(Sufi'ler)* çeşitli alemlerin varlığından söz etmişler ve bunlara genellikle birden fazla isim vermişlerdir. Daha basit olan temel sınıflamada, dört alem vardır: Nasut, Melekut, Ceberut, Lahut.

Alem-i Nasut, "insanların dünyası"dır; içinde yaşadığımız, beş duyumuzla algıladığımız, varlığını gözlediğimiz ve tanık olduğumuz dünya. Bu yüzden buna Şehadet *(şahitlik)* alemi de denir. Diğer bazı isimleri şöyledir: Süfli *(aşağı)*, Anasır *(unsurlar),*Kevn ve Fesad *(yaratılış ve bozuluş, dağılış)*, havf *(korku)* alemi;
Eflak *(gökler),* Semavat *(semalar),* Encüm *(yıldızlar)*, Ecsam *(cisimler)* alemi. Ama, hatırda tutulması gereken en önemli adı *Mülk Alemi'*dir.

Alem-i Melekut, "egemenlik dünyası"dır, Allah'ın mutlak hükümdar olduğu alemdir. Bu nedenle Emir Alemi de denir. Ruhların, meleklerin görünmeyen *(Gayb)* alemidir.

Tablomuzda Melekut Alemi, iki kare işgal ediyor: *Berzah* ve *Ervah*.

a) Berzah *(yani geçiş)* Alemi, uyku ile uyanıklık arasında erişilen Hayal Alemi'dir. Aslı, ondan daha yüksek olan Misal*(semboller)* Alemi'dir.

b) Ervah *(yani ruhlar)* Alemi, Alem-i Mani *(manalar ve rüyalar alemi)* olarak da bilinir. Berzah'tan daha yüksektir. Heybet yeridir.

Alem-i Ceberut, "kudret dünyası"dır. Hakaik *(gerçekler)* Alemi de denir. Burası aynı zamanda Hakikat-i Muhammediye'nin ortaya çıktığı, Muhammedi Nur'un *(ışığın)* müridin içine dolduğu safhadır.

Alem-i Lahut, "uluhiyet *(ilahlık)* dünyası"dır. Bu da Nasut ve Melekut gibi görünmez *(Gayb)* bir alemdir, hatta gaybın gaybının gaybıdır. İlahi Erkan *(rükünler, ilkeler)*, bu Yücelikler Alemi'nde konur. "Rabbim bir nokta-i ama'da idi," sözünde belirtilen Ama Alemi'nin aslı budur. Tasavvufta vahdet *(birlik ve ebediyet)* mertebesine ve vücud-u akdes'e *(en kutsal bedene)* işarettir. Yalnız bir karede belirtilmekle beraber, Lahut, cetvelimizin son üç karesini kapsar.

Şehadet'e dönüş. Burada, Gayb'dan Şehadet *(Nasut)* Alemi'ne dönüş başlar. Ancak bu bir geriye dönüş değildir, daha ileriye gitmedir.

Kesrette Vahdet, Vahdette Kesret. Çoklukta birlik, birlikte çokluk. Lahut Alemi'ne ait tecrübeler, Fena ve Beka hallerinde yaşanır.

Haller

Yolculuğun başında salikin hali, bir zevk ve şehvete meyil halidir. Nefsani ve şehvani zevklerin peşinden koşar. Ancak mürşidin talim ve terbiyesi, bir süre sonra kalbinde muhabbet *(sevgi)* ve şevkin filizlenmesine yol açar. Bu kesinlikle şehevi bir sevgi değildir, saf ve arı Hak sevgisidir. Bu muhabbet artarak sonunda aşka dönüşür. Aşk olmadan hiçbir şey olmaz. Sonucu hasıl eden, aşktır. Bu, vasl'a, ve kalpte tam inanç meydana gelince, vuslata *(kavuşma ve birliğe)* yol açar.

Bundan sonra mürid kendinden yok olur *(fena)*. Yalnız Allah kalır. Bu yüzden buna, *fenafillah* da denir. Daha sonra müride bazı ilahi sırlar gösterilir ki, mürid bunlar karşısında hayret, hayranlık ve şaşkınlıklar içerisinde kalır. Son olarak varlık ve kalıcılık aşaması gelir *(beka)*. Mürid artık, Allah ile ve Allah için vardır *(bekabillah)*.

SÜLUK CETVELİ

NEFS MERTEBESİ	EMMARE (Yusuf, 12/53)	LEVVAME (Kıyamet, 75/2)	MÜLHİMME (Şems, 91/7-8)	MUTMAİNNE (Fecr, 89/27)	RAZİYYE (Fecr, 89/28)	MARZİYYE (fecr, 89/28)	KAMİLE-SAFİYE
SEYRİ	İlallah (Allah'a doğru	Lillah (Allah'a)	AlAllah (Allah üzerinde)	MaAllah (Allah'la birlikte)	Fillah (Allah'ta)	Anillah (Allah'tan)	Billah (Allah ile)
ALEMİ	Şehadet	Berzah	Ervah	Ceberut (Hakikat-ı Muhammedi)	Lahut	Şehadet'e dönüş	Kesrette Vahdet, Vahdette Kesret
HALİ	Şehvete meyil	Muhabbet	Aşk	Vasl	Fena (Yokluk)	Hayret (Hayranlık)	Beka (Kalıcılık)
YERİ	Sadr (Göğüs)	Kalb (Gönül)	Ruh	Sır	Sırrüssır	Hafi	Ahfa
DAYANAĞI	Şeriat	Tarikat	Marifet	Hakikat	Velayet	Zatı Şeriat	Zatı Kül
IŞIĞI(NURU)	Mavi	Kırmızı	Sarı	Beyaz	Siyah	Yeşil	Renksiz
ESMASI	La İlahe İllallah	Allah	Hu	Hakk	Hayy	Kayyum	Kahhar

Yerler

Mahaller, yani yerler ve konumlar konusunu anlayabilmek için, önce tasavvuftaki *Letaif* konusuna eğilmek gerekiyor. Hak ehline göre, insanın bir ruhu vardır. Bu ruh, manevi bir beden şeklinde maddi bedenle birleşmiştir. İşte bu manevi bedenin bir ruhsal anatomisi, yapısı vardır. Örneğin Sufiler, kalp ya da gönül dediklerinde, hiçbir zaman vücutta kan pompalayan et parçasını düşünmezler. Kastettikleri, fiziksel kalple çakışan ve beden canlı olduğu sürece onu hareket ettiren, manevi bedendeki kalptir.

Tıpkı bunun gibi, bu manevi beden içinde kalpten başka ruhsal merkezler de vardır. İşte bunlara tasavvuf ehli, "letaif" *(latif: incelik)* demişlerdir. Letaif'in sayısı ve tanımı, ufak tefek farklılıklar gösterir.

En temeli, beş letaiftir: Kalp, Ruh, Sır, Hafi, Ahfa. Kalp, insanda fiziksel kalbin bulunduğu yerde ve onun manevi eşleniğidir. Göğüs ucunun iki parmak altında ve kozalak şeklindedir. Ruh, göğsün sağ tarafında, kalbe göre tam simetrik noktadadır. Sır, sol tarafta, kalbin hizasında ve göğüs ucunun iki parmak üstündedir. Hafi gene sağ tarafta, Sırr'ın simetrik noktasındadır. Son olarak Ahfa, göğüs kafesi ile boynun birleştiği orta yerdedir *("iman tahtası").*

Tablomuz incelendiğinde, bu beş letaife ilaveten Sadr *(göğüs)* ve *(Sır ile Hafi arasında)* Sırrü's sır *(sırrın sırrı)* konumlarını görüyoruz. Sayı böylece yediye çıkmakla beraber, tasavvufta Yedi Letaif dendiğinde kastedilen, daha değişiktir: Sadr'ın yerini Nefs alır, konumu göbeğin iki parmak altındadır. Araya bir şey eklenmeksizin, Ahfa'nın sonuna Nefs-i Natıka *(insani nefs, konuşan nefs)* eklenir. Bunun da yeri, iki kaşın ortasıdır. Buradan itibaren yukarı doğru devam eden ve On Letaif'i tamamlayan üç merkez daha vardır: Akl-ı Küll, Kürsi ve -en tepede- Arş. Kalp, ya da gönlün bir adı da Fuad'dır.

Hafi gizli, Ahfa da en gizli demektir. Bazı cetvellerde Ahfa'nın konumunda Müstevaü's Sır *(Sırrın Örttüğü)* görülür.

Temelde olay şudur: Salik, zikir sırasında her aşamada zikrini başka bir merkeze yoğunlaştırarak, o merkezi "fethedecek," açacaktır. Bir merkezde zikir, daimi hale gelip, ona özgü renkli ışığı ve başka belirtileri zuhur edince, bir sonrakine geçilir.

Hadis-i kudsi'de Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: "Biliniz ki her cesette bir kalp vardır. Her kalpte bir Fuad *(gönül)* vardır. Her gönülde bir Sır vardır. Her Sır'da bir Hafi vardır. Her Hafi'de bir Ahfa vardır. İşte ben, bu Ahfa'dayım." Bu bitişiklik, varlıklardaki bitişiklikle kıyaslanmamalıdır. Ölçüsü ve keyfiyeti yoktur, akla gelenden de farklıdır.

Dayanaklar

Salikin başlangıçtaki bütün hal ve hareketi, şeriat, yani İslam dininin kuralları çerçevesinde yürümelidir. Şeriat, hangi safhada olursa olsun, hiçbir zaman terkedilmeyecek temel dayanaktır.

Bundan sonra mürid, şeriattaki uygulamalarına,
Tarikat *(yollar)* uygulamalarını ve bilgilerini ekler. Burada, şeriattaki kısıtlamalara yeni bazı kısıtlamalar eklenir. Yani, şeriatta yapılması serbest olan bazı şeylerden yükselinir, *ruhsat*'tan *(izin)azimet*'e *(gidiş)* geçilir. Bunun ardından Marifet gelir. Marifet, Marifetullah'tır, yani Allah hakkında bilgilenmedir. Bu bilgi ve uygulamaların sonunda yolcu,

Hakikat'e *(gerçeğe)* ulaşır. Bundan sonra o, Velayet'e *(veliliğe, yani Allah dostluğuna)* geçebilecektir. Bundan sonra da dayanağı, Zat-ı Şeriat, yani şeriatın özü olur. Artık şeriat kurallarını bilmeden, anlamadan yerine getirmez, neden konduklarının, nasıl yapılmaları gerektiğinin tam bir bilinci içinde hareket eder. Sonunda Zat-ı Küll *(tümelliğin özü)*, onun dayanağı olur.

Işıklar

Bunlar, karşılığı oldukları letaifin ayırd edici renkteki nurlarıdır. Başlangıçta bu renk mavidir. Kalp merkezinin kilidi açılınca kırmızı bir ışıkla parlar. Ruh'un rengi sarıdır. Diğerleri de sırasıyla bunu izler.

Esma

Esma, yani Allah'ın İsimleri, belirli bir mertebedeki salikin yapacağı zikri belirler. Mürid ilerledikçe, bir zikirden ötekine geçilir. Bütün bu gelişmelerin ardında ve üstünde, yolcunun nefs mertebelerinde ilerlemesi yatmaktadır. Nefsin bu düzeyleri, ayrı bir bölümde incelenmeyi gerektirecek önemdedir.

YA RESULALLAH

Sana sonsuz salatü selam Ya Resulallah,
Övgünden aciz kalır kelam Ya Habiballah.

Seni övebilmek, ah haddim midir Efendim?
Şefaatine muhtaç, sana esir ve bend'im.

Sen, "Gizli Hazine"nin seçilmiş Şah İncisi,
Nebi ve Resullerin İlk ve Son, Birincisi.

Sen, Allah'ın zuhuru, Sebeb-i Kainat'sın
Sanatkarın pek ulu, Sen Tek Yüce Sanatsın.

Sevginin Tek sembolü, sevilenin ilkisin,
Hem bu mülkün sahibi, hem sahibinin mülküsün.

Ve, bütün alemlerin Sensin Tek Efendisi,
Sen yegane Mürebbi, Sensin Rabbin Kendisi.

Yalnız senin aşkına "Kün!" emrini verdi Hak,
"Olmasaydın" bu evren var olmazdı muhakkak.

Hoş safa geldin, benim sığındığım tek makam!
Hoş safalar getirdin, çünkü doğdun, gitti gam.

O kutlu doğumunla rahmet oldun cihana,
"Habibim!" dedi Allah sana, yalnızca sana.

O kutlu doğumunla bayram etti felekler,
Rabbine şükür için secde etti melekler.

Müjdeler yağdı gökten, aleme kandil kandil,
O görkemli olayı nasıl anlatır bu dil?

O Şerefli Doğum'u anlayana ne mutlu,
Her doğum kutlu ama, seninki başka kutlu.

Çünkü, o kutlu gece ölü canlar dirildi,
Onsekizbin aleme rahmetler indirildi.

Sen, Allah'ın müjdesi, hem de müjde verensin,
Sen, Miraç'ta Rabbini, Rabbin ile görensin.

"Muhammedü'l Emin"sin, güvencin tek örneği,
Hem Efendimizsin, hem yaradılmışın yeğ'i.

Zahirde ve batında Resulü's Sakaleyn'sin:
İnsanlar ve cinlerin tek Peygamberi sensin.

Hizmetin evrenedir, evrensellik sana has,
Nice anlasın seni, ah nice avam-ı nas?

Seni anlamak için sende yok olmak gerek,
Sonra Hak'da yok olup, Hak ile dolmak gerek.

Seni anlamak için çıkmak gerek aradan,
"Oku!" emrini ilk kez sana verdi yaradan.

Ümmi değilsin, haşa! sensin ilmin anası
Sensin Rabbi yansıtan en cilalı aynası.

Buyurdun ki: "Arayın, ilmi olsa da Çin'de
Cahildir en zararlı, tüm insanlık içinde."

"Ta beşikten mezara ilim" emreden sensin,
Nasıl ümmi olursun, sen Rabbini bilensin.

"İki günü denk olan ziyandadır" buyurdun,
Hergün ilerlemeyi incelikle duyurdun.

Sen, "Kur'an'ın İkizi", Sen Konuşan Kur'an'sın.
Her zerre senin aslın, sen her zerrede cansın,

Seni anlattı Allah Kur'an'da ayet ayet,
Kurtulur beşer sana iman ederse şayet.

Ve, kalkar tüm gözlerden gaflet denilen perde,
Deva gelir Allah'tan inkar denilen derde.

İnsanlığı hakiki imana davet ettin,
Yolunu şaşıranın sen imdadına yettin.

"Her an emrolunduğun gibi dosdoğru ol"dun,
Emir bizeydi, zira, sen bizzat Doğru Yol'dun.

"Beni Rabbim eğitti" sözün bizedir elbet,
Sen eğitime muhtaç değilsin ezel, ebed.

Asıl beşerdir senin eğitimine muhtaç,
Varis-i Nebi'n ile can kilidimizi aç.

Tevhid anahtarını taşır o Velilerin,
Onlar açar yüzünü eşyanın, şekillerin.

Çünkü, senin yetkindir onlardaki yetki,
Taş gibi olanlara Tevhid eder mi etki?..

Sana iman etmektir varoluşun nedeni,
Hak, nuruyla bezedi sendeki nur bedeni.

Nurun ile evvel, surette son nebisin,
Güneşin ışığını yansıtan ay gibisin.

Yaradan'ın sırrısın, yaradılmışın özü,
Senden görünür Hakk'ın nuru, en güzel yüzü.

Sana, değil Melekler, felekler denk olamaz,
Derdine düşmeyenler, dermanını bulamaz.

Hicretin pek yüce bir anlam taşır bilene,
Ne mutlu hicret edip, Dost'a temiz gelene.

Ahmet-Mahmud-Muhammed-Mustafa'sın Efendim.
Aşıkların gönlünde sen safa'sın Efendim.

Sen "Makam-ı Mahmud"un tek ve asıl sahibi,
Kimse olamaz, haşa! o makamın naibi.

O Taht'ı yalnız sana hediye etti Allah,
"Yetim malıdır o taht"; el atılamaz Vallah.

"El fakrü fahri" şanın, yoksulluk değil asla,
Bunu anlamak için ermek gerektir Asl'a.

Yaşantın, ahlakınla bize Eşsiz Örneksin,
Tek'sin iki cihanda Ya Resulallah, Tek'sin.

Sensiz olmak Cehennem, Seni bilmektir Cennet,
Şekle değil, emrine uymaktır asıl Sünnet.

Allah, senin ağzından emirler verdi bize,
İşitip, çeki düzen verelim kendimize.

Tek emelim, verdiğin emirlere tam uymak,
Seni canımda bulup, canda aşkını duymak.

Senin ümmetin olmak en büyüğü övüncün,
Şükrünü nasıl eda edelim bu sevincin.

Rahmetine ermektir bu sevincin amacı,
Şefaatinden yoksun olmak acıdan acı.

Seni öldü sananlar, ne büyük gaflettedir,
Şayet ölmüşsen, haşa!.. Ya bu alemler nedir?..

Mübarek vücudundur bu gözlerden kaybolan,
Senin Nurun Efendim, cümle cihana dolan.

Edebini başımın üzerine taç ettim,
Emrinle, her namazda “Manevi Mirac” ettim.

Sana sonsuz sevgiler, sana sonsuz saygılar,
Aşkınla şevke döner gönüldeki kaygılar.

Senin ümmetin olmak bu fakirin şanıdır,
Sözlerin, sana olan aşkımın nişanıdır.

Sevgin kelama gelmez, canda yaşanır ancak,
Aşkın, yolumda rehber, gönül burcumda sancak.

Şefaata muhtacım aman Ya Resulallah,
Her emrin şeref tacım, inan Ya Habiballah.

Büyük mucizen Kur’an, varoluşun mucize,
Pürhata’yım Efendim, şefaat et acize.

Şefaat et ki bizler, kurtulalım hatadan,
Nasib alalım senden gelecek her atadan.

NEFS MERTEBELERİ (BENLİK DÜZEYLERİ)

Cenab-ı Hak, kendi hikmetiyle, zatının sırlarını görünmeyen göklerden yere indirip, has isim ve sıfatlarını açığa vurmak, belli ettirmek için, o sırları insanın özünde saklamıştır. Ancak, nefsinin karanlıklarına gömülen insan, dünyaya gelişinden evvel sahip olduğu değer ve kemalleri unutmuştur. Canı gönülden dünyaya ve nefsin şehvetlerine yönelince, insanlar cehalet sıfatını kazanmış ve eski vatanlarıyla asıllarını tamamen unutmuşlardır. Sonra Allah, onları bu gaflet uykusundan uyandıracak, onlara doğru yolu gösterecek, iç ve dışlarını temizleyip düzenleyecek peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Ta ki karanlık ve şehvet perdelerini kaldırıp nurlar alemini keşfetsinler, ilk asıllarını hatırlayıp ona dönsünler. Bu arzu ve istekle Allah'a bir karış yaklaşanlara, O on metre yaklaşır ve O'na yürüyerek gidenlere, O koşarak gelir.

İslam bilginlerine göre, insanın iki ruhu vardır. Bunlardan birine hayvani ruh, diğerine insani ruh demişlerdir. Onların hayvan ruhu dedikleri, ince (latif) bir cevherdir ki, bedendeki hayat, duygu, hareket ve iradeyi taşır. Bu ruha tekabül eden, onunla ilişkili benlik kavramına, biz nefs-i emmare, hayvani nefs veya şehvani nefs diyoruz. İnsani ruhla ilişkili benlik ise nefs-i natıka, yani konuşan nefstir ki, levvame, mülhimme, mutmainne, raziye, marziye ve kamile mertebelerine erişebilen nefs, insani nefstir.

1. Nefs-i Emmare

Bu ilk makamda nefs-i natıka (yani insani nefs), şehvani nefse yenilmiştir. Kötülük işlemeye emredici, zorlayıcı olmuş ve bu yüzden, *Emmare* adını almıştır. Nitelikleri, cehalet, cimrilik, hırs, kibir, böbürlenme, şehvet, kıskançlık, kötü ahlak, boş şeylerle uğraşmak, alay etmek, incitmek, kavga etmek ve azarlamak gibi kötü hallerdir.

Nefs-i emmare, insana bir yüktür. Her rezilliği yapıp, pisliği temizlemeyi babasına bırakan sarhoş bir evlat gibidir. Gerçi nefs, yani benlik, Allah'ın sonsuz lütfunun eseridir. Fakat dünyaya meyletmesi ve şehvani şeylere şiddetle bağlanması nedeniyle kirlenmiştir. Sırf şehvet olan hayvani duyguların etkisi altında kalmış, ona bağlanmış ve böylece hayvan sınıfına girmiştir. Kendi güzel vasıflarını, hayvanların çok kötü nitelikleriyle değiştirmiş, onlardan yalnız şekil olarak farkı kalmıştır. Şeytan bile ondan kuvvet almıştır. Bu öyle habis bir nefstir ki, içimizde bir düşmandır. Bir diktatör gibi zorlayıcı, dediğini yaptırıcıdır. Dahası, tam altedildiğini, kesinlikle yenildiğini sandığımız bir sırada, hiç umulmadık bir anda saklandığı taşın altından çıkıverir ve olanca azgınlığı ile bizi, çirkin emellerini gerçekleştirmeye zorlar. Ancak her şey olup bittikten sonra işin farkına varırız.

Yolcu, nefs-i emmare makamında iken, şeytan ona yanaşır ve onu doğru yoldan saptırmak için şu telkinlerde bulunur:

"Senin bu yolla ne ilgin olabilir? Bu yola girenlerin hepsi ölmüştür. Yalnız sözleri ve kitapları kalmıştır. Muradının Hak yoluna girmek olduğunu bilirim. Fakat bu yola kimin eliyle gireceksin? Hani, nerede o gayret ve gözlem *(müşahede)* sahipleri, nerede o hal ve kerametleri gösteren zatlar? O eski devirlerde imiş. Şimdi onlar gibi bir tane bile bulamazsın. Senin için en sağlam yol, yalnızca o ölülerden yardım dilemek ve şeriatla başbaşa kalıp, onunla yetinmektir."

Şeytan, bu sözleriyle gerçeği gizlemek ister. Zaten *küfür*, "örtmek" ve *kafir* de "örten" demektir. İnsan-ı Kamil, yani yetkin mürşid ve öğretmenler, her çağda vardır. Peygamber Efendimiz, iki vasfı kendinde toplamıştı: Nübüvvet *(peygamberlik)* ve velayet *(velilik, evliyalık)* nitelikleri. Kendisi *hatemü'l enbiya*, yani peygamberlerin mührü, sonuncusudur. Nübüvvet onunla sona ermiştir. Fakat velayet vasfı, kıyamete kadar, onun kutsal mirası olarak devam edecektir.

Eğer salik, şeytanın bu telkinlerine kulak asar, tarikat yolundaki gayret ve çabasını azaltır, onda bu yolda soğukluk belirir ve süluka girmişken onda bir çekingenlik oluşursa, şeytan gene kendisine gelir ve der ki: "Allah, bağışlayıcıdır. Ruhsatları, yani yapılmasına izin verilen şeyleri yapanları sever. Nefsine karşı şiddetli davranmayı terket, ona yumuşak davran ki, o da sana itaat etsin."

Eğer salik böyle yaparsa, helal ile haram arasındaki şüpheleri artar ve harama yaklaşmaya başlar. Kuşkuları çoğaldıkça kalbinin kararması artar ve bu kararma sonucunda haramları işlemeye yönelir.

Ancak eğer salike Allah'ın imdadı yetişirse, bütün bu kuruntuların şeytandan geldiğini bilir. "Ruhsatlara *(izin verilenlere)*sarılmak, tembellerin işidir. Onlarla amel etmek, acizlerin işidir. Şeriat edebi ve tarikat ilkeleriyle yürümeye çalışmak şarttır," deyip hareket eder. İşte salik bunu yapabilirse, nefsi ikinci makama, yani Levvame makamına yükselir. Şehvani nefsin hapishanesinden, ilahi ruhun uzayına kanat açar. Sonunda da kibiri alçakgönüllülüğe, kindarlığı sevgiye, kırıcılığı yumuşaklığa, şehveti iffete dönüşür.

2. Nefs-i Levvame

İkinci makamdaki nefs-i natıka, kötülükleri emretmekten pişmanlık duyduğu ve kendini çok kınadığı *(levmettiği)* için kendisine *Levvame* adı verilmiştir. Emmare nefsin bazı alışkanlıklarının kalıntıları, gene bu nefste vardır. Ancak bu nefs, hak ile batılı tefrik, yani doğru ile yanlışı ayırdetme yeteneğine sahiptir ve taşıdığı olumsuz nitelikler *(sıfatlar)*, kendisini huzursuz eder. Ancak kendini bunlardan tamamen kurtarmaya gücü yetmemektedir. Fakat şeriata sevgisi fazla ve tarikata bağlılığı devamlıdır. Namaz, oruç ve

sadaka vermek gibi salih amelleri fazladır. Ne var ki bunlara gizli riya *(ikiyüzlülük)* karışır.

Bu nefsin sahibi, işlediği güzel amellerin halk tarafından bilinmesini ister. Onları hem Allah için, hem de gösteriş için yapar. Ancak bu huyundan tiksinir ve bu yüzden rahat etmez. Fakat ondan kurtulmak da elinden gelmez.

Bu makamda olanlar, kendi benliklerinden yok olma ve Allah'la var olmayı istemiş ve ecelleri gelmeden, kendi iradeleriyle ölüp yok olma yoluna girmişlerdir. Hz. Peygamber, "Ölmeden evvel ölünüz," hadis-i şerifi ile, nefslerinizi öldürmeye çalışın emrini vermişlerdir. Nitekim Hz. Musa da ümmetine, "Nefslerinizi öldürünüz," demişti (*faktülu enfüseküm:* Bakara, 2:54).Burada nefs'ten kasıt nefsaniyet, yani emmare'lik, bencillik ve ben-merkezciliktir.

Bu makamda durmayıp, yola devam etmek gerekir. Çünkü ikinci makamda büyük bir tehlike ve yıpratıcı bir yorgunluk vardır. Bu makamda kalanlar, rahat ve selameti bulamazlar.

İkinci makamın iki büyük tehlikesi, kibir ve öfkedir. Bunlardan öfke, şeytanın yaratıldığı ateştendir. Nitekim Hz. Ayşe annemizin kızgınlığı zamanında Hz. Peygamber ona, "İşte, şeytanın yeri diye buyrulan ateş budur," demiştir.

Bu öfke hali, sahibinin çok tehlikeli ve uğursuz bir düşmanıdır. Bu kötü huyun özü ise, kibirlenmedir. İlaçların en yararlısı, nefsinden bu kibri yok etmektir.

Öfke ve kibirin üç ilacı vardır:

1. Kibirin yok olmasıyla, öfkenin kendiliğinden silinip gittiği görülür. Kibrin doğurucusu kesilmedikçe, yok olması imkansızdır. Kibrin doğurucusu ise, karnın doymasıdır. Onunla kibir kuvvetlenir ve öfke de kudurma derecesine varır. Onun için açlıkla uykusuzluk, muhakkak huy edinilmeli, kibir, acıkma ile kökünden kesilmeye çalışılmalıdır.

2. Öfkelenme heyecanının en kuvvetli ilacı, nefsinin zayıf olduğunu düşünmek ve bu nedenle başkasına saldırmaya kendinde hak görmemektir.

Nefsini, öfkenin sonucu ve Allah'ın intikamı ile korkutmalıdır. Hilim, şefkat, yumuşaklık gereklidir, fakat öfkeyi yenmek daha da gereklidir.

3. Öfkenin bir ilacı da şudur: Kızma anında ayakta olan hemen oturmalı, oturuyorsa kalkmalı, mümkünse bir abdest almalı ve arkası üstü yatıp şu duayı okumalıdır: "Yarabbi, beni ilimle zenginleştir, hilimle süsle ve bana ibadet ve takva ikram et, sıhhat ve afiyet ihsan eyle. Amin."

Bütün varlıklar, saliki kıskandıkları için, onu Cenab-ı Hakk'ın huzurundan alıkoymaya ve engellemeye çalışırlar. Buna karşılık o kişi, hiçbir şeye iltifat ve itibar göstermemeli, hiç kimseden korkup çekinmemelidir.

Bu makamdaki insana şeytan, amellerini süslü gösterir ve böylece kalbine kendini beğenme duygusunu sokar. Bundan sonra da suret-i haktan görünüp der ki: "Sen artık her şeyi öğrendin. Bundan sonra senin ne ilim öğrenmeye, ne alim ve ariflerin sohbetine katılmaya, ne de vaizlerin vaazını dinlemeye ihtiyacın var. Keşke o vaiz, alim, kendi nefsine öğüt verse de senin amellerinin onda birini yapsa."

İşte bu kandırmaca sonunda kişi, öyle kendini beğenmiş hale gelir ki, alimden bir tek nasihat almaz olur. Aklına göre ibadetini yapıp, cehalet karanlığında helak olur gider. Görüyoruz ki, şeytanın hile ve aldatmaları çoktur. Eğer gücü yeterse, salikin amelini bozar. Eğer bunu başaramazsa, yolcunun kalbine o amelden daha üstün, daha değerli öyle bir amel sokar ki, onu yapmaya kesinlikle gücü yetmez. İkinci ameli ona över ve yapmaya zorlar. Ta ki, salik onu yapmaya çalışırken birinci amelden de kesilir ve Dimyat'a pirince giderken, evdeki bulgurdan olur. Böylece her iki ameli de kaybeder.

Örneğin şeytan salikin kafasına, imkanları yetersiz olduğu halde Hacc'a gitme fikrini sokar. Hazırlıksız olarak Hac yollarına düşen salik, o yollarda perişan olur. Kalbi kararmaya başlar, namazlarını kazaya bırakır, dedikodu yapmaya, sövmeye, başka kötülüklere girişir. Memleketinde iken kalbi ferah, huyu güzel, gönlü şen, merhametli, yumuşak huylu, başkalarını kendinden üstün görür iken, başına gelenlerden, çektiği zorluklardan dolayı halkı yermeye, küçük görmeye başlar. Göğsü daralır, kalbi sıkıntılı, nefsi cimri, hırslı ve kınayıcı olur. Böylece şeytan muradına erer.

Eğer Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve yardımı erişir de saliki şeytanın ilham ettiği bu vesveselerden korursa, o kişi, şeriat adabı ve tarikat erkanına sımsıkı bağlanarak çalışmak suretiyle, üçüncü makama yükselebilir.

3. Nefs-i Mülhimme

Üçüncü makamdaki nefse, hiçbir aracı olmaksızın Cenab-ı Hak'tan doğrudan doğruya ilhamlar aldığı için, *Mülhimme* adı verilmiştir. Levvame'den daha üstün olmakla birlikte, bu da tehlikeli bir makamdır ve kamil bir mürşidin rehberliğine ihtiyaç vardır. Aksi halde, bir önceki makama geri dönüleceğinden korkulur.

Yolcu, her dileğini ve her hatasını, kusurunu yalnız kaldıklarında rehberine söylemeli, ondan gizlememelidir. Hatırına, mürşidini inkar ya da ona itiraz etmek geldikçe, hiç çekinmeden aynen ona söylemeli ve tövbe etmelidir. Çünkü mürşidine olan inancı sağlam ve kuvvetli oldukça, kalbi

kuruntulardan emin olur ve kutsal aleme yükselişi güçlü olur. Kamil mürşidin eteğine tam yapışırsa, hatıra gelen iyi ve kötü fikirlerin hepsini aynen ona anlatırsa, onun verdiği ilaçları kabul edip canla başla tatbik eder ve kalben ondan razı olursa, manevi alandaki yükselişi hızlanır ve dördüncü makama çabuk varır.

Gerçek şudur ki altında bulunan iki makamdan daha üstün olmakla birlikte, bu makam da şeytanın ve nefsaniyetin ilhamlarından güvencede değildir. Hak'tan da ilhamlar aldığı için, bu ikisini birbirine karıştırır. Nefsin ve şeytanın bu aşamadaki çabası, müridin mürşidden bağını koparmaya yöneliktir. İlahi ilham süsü vererek, mürşidi müride çirkin gösterir. Oysa mürşid, insanlara bir ayna olduğundan, müridin onda gördüğü hal, kendi nefsinin çirkinliklerinden başka bir şey değildir. Bu fırtınalı denizde yolcunun sarılacağı cankurtaran simidi, şeriattır. Özellikle namazı, usulüne tam uygun olarak kılmak gerekir. Eğer bundan kendine bir kibir ve üstünlük duygusu gelirse, Allah'a yakın olanlar zümresine yükselemez ve yalnızca iyiler zümresi arasında kalır. Fakat namazı kasten terkeden, zındık olur ve namazın manevi zevkinden yoksun kalır. Sevginin bir şartı da şudur ki, seven muhakkak sevgilisinin her emrine itaat eder ve boyun eğer.

Bu makamda salike, yokluk *(kendini bilmeme)* hali gelir. Bu hal içinde salik, bütün bildiklerini unutur, yanlış görür, yanlış anlar ve yanılır. Duyu organları, ona yanlış algılar, idrakler verir. Ancak bunun, beşinci makama ait olan fenafillah *(Allah'ta yokluk)* hali ile ilgisi yoktur.

Üçüncü makamda şeytan, gene yolcunun peşini bırakmaz. Suret-i haktan görünerek ona der ki: "Sen artık her şeyi bildin, gördün, anladın. Arif bir kişi oldun. Daha bu zahmetli, yorucu amelleri yapmak senin neyine? Bundan böyle sana yakışanı şudur: Dış görünüşe ait bütün ibadet ve işleri, hiçbir şeyden anlamayan zahir ehline bırak, görünür ibadetten daha önemli ve gerekli olan murakabe ve müşahede *(Allah'ı düşünmeye dalmak ve görmeye çalışmak)* gibi iç ibadetlerle vaktini değerlendirmeye bak."

Şayet mürid bu telkinlere kanıp ibadet ve mücahedeyi terkederse, kalbi kararmaya başlar ve şeytan, orada yer tutma olanağı bulur. Bunu başarınca gene ona yaklaşır ve der ki:

"Rabbin senin gerçeğindir, sen de O'nun gerçeğisin. Artık sen erdin. Fani kullara mahsus yasaklar ve kısıtlamalar, senin üzerinden kalktı. O halde, her ne diler ve neyi arzu edersen yap. Her şey sana mübahtır. Katiyyen sorumlu olmazsın."

İşte o zaman karanlık perdeleri, yolcunun gözlerini ve kalp gözünü öyle örter ki, gerçeği hiç göremez olur. Hırsızlık, hainlik, zina, içki gibi her çeşit haramı işlemekten çekinmez. İnancı tamamiyle bozulur. Allah'tan korkmaz olur. Şeytanın öyle bir oyuncağı haline gelir ki, Allah'ı bırakıp şeytanı önder yapar. İşte şeytanın sözüne uyanın hali ve acıklı sonu budur. Eğer bu kişiye Allah'ın lütuf ve yardımı erişirse, ibadet ve mücahedede sebat eder ve aşkla devam ederse, nefsi dördüncü makama yükselir.

4. Nefs-i Mutmainne

Dördüncü makamda nefs-i natıka tatmin olmuş, kalbi emin olmuş, itminan *(doyum)* bulmuş, duyduğu üzüntü Cenab-ı Hakk'ın hitabıyla dinmiştir. Bu yüzden ona *Mutmainne* denir.

Salik bu makamda şeriattan bir zerre kadar ayrılmaz. Peygamber Efendimizin ahlakını uygulamaktan zevk alır, onun eylem ve davranışlarına uymakla kalbi tatmin bulur. Söylediği her söz, Kur'an-ı Kerim'e ve hadis-i şeriflere tamamen uygundur. Bu yüzden onu dinleyenler, dinlemeye doyamazlar, çünkü Cenab-ı Hakk'ın kalbine akıttığı gerçekler ve incelikler, onun sözlerinde dile gelir. Etrafındakileri irşad eder ve çok zaman kendi zikir ve ibadetiyle uğraşır. Övülecek sıfatların çoğunu kazanmış, cömertlik, tevekkül, teslim, sabır, ümit, doğruluk, yumuşak gönüllülük, güler yüzlülük, şükredicilik, kusurları örtücülük, hataları bağışlayıcılık ve kalp sevinci ile nitelenmiştir.

Kendi eliyle meydana gelen olağanüstü hallere ve çeşitli kerametlere itibar etmez, onları ihsan eden Cenab-ı Hakk'a sarılır. Çünkü bunlara meyletme ve onları sevmenin utanç verici ve kötülüğe götürücü olduğunu bilir. Kamil zatlar, kendilerinden beliren kerametleri bilmezler. Veya bilseler de iltifat etmezler, onları gizlemeye çalışır ve katiyyen kimseye söylemezler.

Allah'ı gerçekten seven kamil kişi için, şeriata uymayan fikirlerin hepsi de sapıklıktır. Çünkü batın ehli, dış aleme uygun olmayan iç görüşü sapık bulmuşlardır. Şeriatın her dış hükmünün bir sırrı, iç karşılığı vardır. Ama onun görünür, açık hükümlerine uymayan kişi, ne kamil, ne de arif olabilir. Şeriatın gizli hazineleri, ona açılmaz. Belki dinsiz olup sapıklıkta kalır.

Dördüncü makama erişen kimse ise, büyük çaba ve zorluklardan sonra şeytanın bileğini bükmeyi başarmıştır. Her iş ve hareketinde Allah'ın emirleri ve Peygamberin Sünneti'ne uyar. Bunlar, kabarıp taşan fırtınalı denizlerde, tutunacak tek sağlam dal ve can simididir. Böylece bu makama gelen yolcu, şeytanı kesinlikle yenmiştir. Bu nedenle de daha önceki makamlarda görülen tehlikeler, bu makamda kalmamıştır. Bundan sonraki makamlara ilerlemek, artık çok daha kolaydır.

Kur'an-ı Kerim, "Ey Mutmaine nefs, Raziye *(O'ndan razı)* ve Marziye *(O da senden razı)* olarak Rabbine dön," (Fecr, 89: 27-28)ayetiyle bunu beyan etmiştir. Şeytan bu makamdaki kamile yaklaşamaz, yaklaşsa da hiçbir yönden yol bulup kalbine giremez ve dilese de onu kesinlikle yolundan saptıramaz. Nitekim şeytan birgün, yolda yürüyen Şeyh Abdülkadir Geylani Hazretleri'ne yanaşıp: "Ya Abdülkadir, ben Allah'ım, haram ettiğim her şeyi sana artık helal kıldım. Dilediğini, arzu ettiğini yap," der. Hz. Pir, ona şu cevabı verir: "Yalan söylüyorsun. Sen şeytansın. Çünkü Cenab-ı Hak hiçbir şekilde, yasak ettiği şeylerin yapılmasını istemez ve yapın diye emretmez."

5. Nefs-i Raziye

Beşinci makamda nefs-i natıka, bütün hallerinde rızanın kemal derecesini kazandığı için ona *Raziye* adı verilmiştir.

Bu makamdaki nefsin nitelikleri, yasaklardan sakınmak, temiz kalple sevmek, huzur, keramet, teslim ve rızada kemal göstermek, Allah'tan başka her şeyi terkedip unutmaktır. Kişi, dünyadaki olayları itirazsız, heyecansız ve gönül hoşluğu ile kabul eder. Nefsine hakim olduğu için yasak ve mekruh şeylere yönelmez. Cenab-ı Hak, onun duasını hiç geri çevirmez, mutlaka kabul eder. Fakat haya ve edebinin çokluğu, onu dua etmekten alıkoyar. Allah'tan bir şey istemeye utanır. Ancak güç durumda kalırsa dua eder ve bu dua, muhakkak kabul olunur. Allah katında azizdir. İç alemde öyle bir saltanat tahtı üzerine kurulmuştur ki, bütün dış alem onun emrini bekler.

6. Nefs-i Marziye

Altıncı makamda bulunan nefs-i natıkadan Cenab-ı Hak razı olduğu için ona, *Marziye* adı verilmiştir. Bu makamdaki insan, Allah'ın ahlakıyla bezenmiştir. İnsani istekleri terketmiş ve güzel huylu olmuştur. Günahları affeder, kusurları örter, daima iyi düşünür. Herkese şefkatli, eli açık ve vericidir. İnsanları tabiat zindanından, nefsin karanlıklarından ruhun aydınlığına çıkarmak için çalışır, sever ve onlara meyleder. Bu sevgi sırf Allah içindir ve bu nedenle de makbuldür. Nefs-i marziye, Yaratan'la yaratılanın sevgisini birleştirir.

Bu makamın sahibi her işinde ortalama davranır. Ne fazlasına gider, ne de eksiğine iner. Bu ortalama hal görünüşte kolay, fakat yapılması gayet zordur. Bu güzel meziyete sahip olmayı herkes arzu eder. Fakat ortalama halde yürümek zor olduğu için, onu uygulayabilen çok azdır. Ancak bu makamın sahiplerine özgü bir lütuf ve meziyettir.

Altıncı makamda bulunan kamile, başlangıçta büyük hilafetin *(halifeliğin)* müjdeleri belirir. Sonunda da bunun hilatları*(kaftanları, değerli hediyeleri)* giydirilir. Kul, Allah'tan aldığı bilgilerle, her şeyde var olan ince ve derin sırları bilir. Cenab-ı Hak, "Ben Adem'e bütün isimleri öğrettim," (Bakara, 2:31) buyruğu ile, bu sırları kullarına işaret etmiştir. Bu makamda bazı gizli sırlar vardır ki, kelimelerle ifade edilemez. Hal ehli olmayanların bunları kavraması mümkün değildir, çünkü dış dünyada kıyas edilebilecekleri bir benzerleri yoktur.

7. Nefs-i Kamile ya da Safiye

Yedinci makama yükselmiş olan nefs-i natıkaya, bütün olgunlukları üzerinde taşıdığı, yani manevi kemalatın son basamağına vardığı için *Nefs-i Kamile*, nefs tamamiyle arınıp saflaştığı için de *Nefs-i Safiye* adı verilir.

Yedinci makam, bütün diğer makamların en yükseği ve en üstünüdür. Artık iç saltanat mükemmelliğe ermiş, mücahede tamamlanmıştır. Rizayet yapmaya ve nefsi körletmeye gerek kalmamıştır. Her konuda orta derecede davranmak yeterlidir. Bu makam sahibinin hiçbir isteği kalmamış, her dileği yerine gelmiştir. Ancak Cenab-ı Hakk'ın rızasını dilemeye devam eder.

Bu makamdaki kamil kişinin bütün hareketleri, iyilik ve ibadettir. Hoş nefesi, kudret ve inayettir. Yumuşak konuşması, ilim ve hikmettir, lezzet ve tatlılıktır. Mübarek yüzü huzur ve sevinç vericidir.

Bu makamın sahibi bir an bile ibadetsiz kalmaz. O, bütün vücut organları, dili, eli, ayağı veya sırf kalbiyle ibadet eder ve bir an bile Cenab-ı Hak'tan gafil kalmaz.

Bu zat, çok tövbe ve istiğfar eder. Çok alçakgönüllüdür. Halkın Allah'a yönelmesi, onu çok memnun eder. Halkın gafleti, Allah'tan uzaklaşması ise onu çok üzer ve kızdırır. Allah'ı isteyenleri ve sevenleri, kendi çocuğundan fazla sever. Gerek sevgisi, gerekse kızması kendi nefsi için değil, sırf Allah içindir. Her şeyi yerli yerinde yapar: Her halinde adaletle hareket eder. Her dileği, Allah'ın dileğine uygundur.

Son Üç Makama Dair

Beşinci, altıncı ve yedinci makamlar, tasavvufta çok sözü edilen bazı oluş ve belirişlerin makamlarıdır. Örneğin nefs-i raziyede ilme'l yakin mertebesinde bulunan talip, nefs-i marziyede ayne'l yakin mertebesine ve nefs-i safiyede de hakke'l yakin mertebesine erişir. Gene, raziye fiillerin, marziye isim ve sıfatların, safiye ise zatın tecelli makamıdır. Bu haller, çok az sayıda insana nasip olur.

İlme'l Yakin, Ayne'l Yakin, Hakke'l Yakin

Yakin, Allah'a kesin olarak yakın olma şeklinde tanımlanabilir. Bunun birinci basamağı, bu konuda bilgilenmek, ikinci safhası bunun delillerini görmek *(müşahede etmek),* üçüncü aşaması ise gerçekten öyle olmaktır.

Bunu bir benzetişle anlatalım: Bir ateş, bir kömür parçasını duvardan yansıyan ışığı ile aydınlatırsa, bu ilme'l yakin'e benzer. Eğer o kömür ateşin yanına yaklaşır, onun ısı ve ışığı ile vasıtasız aydınlanırsa bu, ayne'l yakin'e

misaldir. Eğer o kömür ateşin içine düşer, o ateşle yanarsa, bu da hakke'l yakin misalidir. Gerçi salik, mücahede ile altıncı mertebeye kadar yükselebilir, fakat yedinci makama ulaşması, ancak Cenab-ı Hakk'ın ihsan edeceği cezbeye bağlıdır. Bu hakke'l yakin mertebesi, her şeyi nefsinde toplamış ahadiyet *(birlik)* mertebesidir. Birçok insanlar, olgun ve erişkin bir kimse olabilmek için Allah'a inanmanın yeterli olduğunu sanırlar. Oysa bu bir hatadır. Çünkü yalnız Allah'ın birliğine inanmak yetmez. Salike gerekli olan, vahdaniyeti *(Allah'ın birliğini)* görmek ve her şeyde onun varlığını idrak etmektir. Yalnız bilme fayda vermez, eksiktir. Müşahede *(görebilme)* gereklidir. Müşahede ise mücahedesiz *(çaba ve gayretsiz)* elde edilemez.

Fiillerin, İsim-Sıfatların ve Zatın Tecellisi

Beşinci, altıncı ve yedinci makamların diğer bir özelliği de, bunlardan beliren tecellilerdir.

Fiillerin tecellisi şudur: Cenab-ı Hakk'ın fiilerinden bir fiil, o kulun kalbinde doğar, onda tecelli eder. Bütün eşyada cereyan eden ilahi kudretin bir yönü, o kulunda belirir. O kul da, durduran ve yürütenin yalnız Cenab-ı Hak olduğunu görür. Bu durumu ancak o makamın sahibi bilir.

İsimlerin tecellisinde, Cenab-ı Hak, güzel isimlerinden bir ismini kulunun kalbine doğurur. O kul da bu ismin kudreti ve nurları altında öyle yenilir ve afallar ki, o anda Cenab-ı Hak o ismiyle çağırılsa, o kul cevap verir.

Sıfatların tecellisi de şudur: Cenab-ı Hak, kendi sıfatlarından birini kulunun kalbinde belirtir. Bu kulun bütün insani sıfatları yokolmuş, Cenab-ı Hak onun kalbinde, kendi sıfatlarından birisiyle görünmüştür. Örneğin Cenab-ı Hak ona işitme sıfatıyla görünürse, o kul canlı cansız bütün varlıkların konuşmalarını işitir, söylediklerini anlar.

Zat tecellisi, Cenab-ı Hakk'a çok yakın olmaktır. Salik artık sırf ibadet yolu ile, alçakgönüllülük, acizlik, zayıflık ve fakirlikle vasıflanmıştır. Nefsi bu vasıflarla Allah'ı, Allah'lık vasıflarıyla da kendini bilir. Bu kamilin nefsi, zillet ve yokluğu bulduğundan, kulluk aynası, ilahi aynaya karşı durur ve birinde ne varsa, ötekinde de o görünür. Nitekim kudsi hadiste Cenab-ı Hak, "Yer ve göklere sığmam, fakat gerçekten inanan kulumun kalbine sığarım," buyurmuştur.

Tevhid-i Ef'al, Tevhid-i Sıfat, Tevhid-i Zat

Yukarıda anlatılanlarla bağlantılı olarak tasavvufta geçen konulardan biri de, fiillerin *(ef'al),* sıfatların ve zatın birlenmesi*(tevhidi)*'dir.

Tüm evreni bir kitaba benzetirsek, bazı mutasavvıflar, kainattaki her nesneyi ve her olayı, Allah'ın diliyle yazılmış birer kelimeye benzetmişlerdir. Bu muazzam Kainat Kitabı'nın yapıtaşlarını, insanların dilindeki gramer ve dilbilgisi cinsinden anlatmaya çalışmışlardır. Her dilde temel sözcükler; eylem ifade eden fiiller, nitelik belirten sıfatlar ve çoğu kez sıfatlarla ilgili bulunan isimlerden oluşur. Bu zatların düşüncesine göre, Allah'ın isim ve sıfatları, O'nun zatından; fiilleri, yani hareketleri de isim ve sıfatlarından türemiştir. Bu sözcükleri, ilahi kudretin beyaz ışığını renklere ayıran, çeşitli yer ve biçimlerde odaklayan prizma ve mercekler olarak da düşünmek mümkündür. Her isim ve sıfattan, ona özgü sonsuz sayıda eylem ve hareketler belirir, türer. Yaratılış olayının son aşaması fiiller olduğundan, manevi yükselişin de ilk aşaması, bu fiillerin hepsinin Allah'tan kaynaklandığını, O'nun tarafından yaratıldığını bilmektir. Bundan sonra ise isim ve sıfatların tevhidi, yani bunların hepsinin Allah'a ait ve O'nun tecellileri olduklarının anlaşılması gelir. Son olarak, bu tecellilerin ilk kaynağının, yani Allah'ın zatının da bir olduğu kavranır.

Kainat Kitabının Çözülüşü

Basit ve yalın ifadelerle anlattığımız yukarıdaki hususlar, Kainat Kitabı'nın anlaşılmasında ancak çok genel ve soyut*(mücerret)* bir yol gösterici olabilirler. Bu anlatımların gerçeğinin yaşanması ise, çok başka bir şeydir. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de, görünen varlıklarda nice manalar bulunduğunu insanlara bildirmiştir. Gerçekten insanın konuştuğu kelimelerin herbirinde bir anlam vardır ki, kendinden öncekilere ve sonrakilere göre anlamı başkadır. Bunun gibi, görünen varlıkların herbirinde bir sır *(gizlilik)* vardır ki, o sır her insana başka türlü görünür. Tüm çıplaklığı ile görülebilmesi ise pek zor ve pek ender bir olaydır. Cenab-ı Hak o sırları, yalnız nefsini bilen arif kullarına bildirmiş ve bilge olmayan kullarından gizlemiştir.

Elinizdeki kitap da böyle değil midir? Bu kitaptaki kelimeleri ilim adamları okuduğunda, manasını anlarlar. Fakat cahil insanlar ona baktığında, ne okuyabilir, ne anlayabilir ve ne de ondan bir lezzet alabilirler. Ancak bu kitabın yazılı satırlarını görebilirler.

İşte, tabiat alemi de buna benzer. Ne var ki, tabiat kitabını okumak, bu kitabı okumaktan çok daha zordur. Bu Kainat Kitabı'nı okuyabilmek, veya okumuş olsak bile anlayabilmek, öyle herkesin harcı değildir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri'nin Marifetname'si esas alınarak hazırlanmıştır.

SEÇME HADİSLER

 Nefsini dünyalık bir şeye karıştırmadan kim güzelce abdest alır ve iki rekat namaz kılarsa, bütün günahlarından kurtulup, anasından yeni doğmuş gibi olur.

 Temizlik imana çağırır.

 Allah temizdir, temiz olanları sever.

 İlim, kadın ve erkek bütün müslümanlar için farzdır.

 Erkenden gidip ilimden bir bölüm öğrenmen, yüz rekat namaz kılmandan daha hayırlıdır.

 Kim ilim yoluna girer ve ilim isterse, Allah onu Cennet'in yoluna gönderir.

 Bir müslümanın kardeşine, hikmetli bir sözden daha üstün bir hediyesi olamaz.

 İki günü birbirine eşit olan, zarardadır.

 Günahlardan bazılarını, ancak geçim yolunda çalışma örter.

 Şüphesiz Allah, sanat sahibi mümini sever.

 En hayırlı şey, insanın kendi eliyle kazandığını yemesidir.

 Mümin, kindar değildir.

 İnsanlar arasında Allah'ın en çok sevmediği kimse, kin ve düşmanlığı en çok olan kimsedir.

 Alçakgönüllü olmak insanı yüceltir. Alçakgönüllü olunuz ki Allah sizi yüceltsin. Af insanı şereflendirir. Affediniz ki Allah sizi şereflendirsin. Sadaka malı arttırır. Sadaka veriniz ki Allah sizi esirgesin.

 Bir kimse eşine kin beslemesin. Çünkü onda hoşlanmadığı yönlere karşılık, memnun olacağı huylar da vardır.

 Malınızın çokluğu ile insanların kalbini kazanamazsınız: Onların gönlünü, güleryüz ve güzel ahlak ile kazanınız.

ALLAH İNSANI NİÇİN YARATMIŞTIR

-Bismillahirrahmanirrrahim-

Ve ma halaktül cinne vel inse illa liyabüdun...
"Ben cinleri ve insanları
ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."
Kur'an-ı Kerim, Zariyat Suresi, 51:56

Ayetin Ledünni tefsiri:

Mutasavvıfin-i kiram hazeratı ile zahir ehli ulemasının bu ayeti anlayışları arasında, büyük fark vardır.

Tefsirciler sultanı İbn-i Abbas Hazretleri, "liyabidün"u "liyarifün" şeklinde tercüme etmekle, ayetin batın anlamını ifşa etmişlerdir. Bu durumda çıkan yüce anlam, "biz insanı bizi bilsin diye yarattık," olmaktadır. Buna böylece işaret ettikten sonra, ledün deryasının eşsiz dalgıcı, tevhid akidesinin eşsiz kaşifi, Şeyhü'l Ekber Muhyiddin Arabi Hazretlerinin *Fütuhatü'l Mekkiye*'sinin 664. babına bir bakalım.

Allahu Zülcelal, bütün alemleri birtakım sebeplerle birbirine bağladı. Bizimle kendi zatı arasında bir ilişki ve bir rabıta yarattı. İlahi esmasını üzerimize tecelli buyurdu. Herbirini, tecelliyatının gereği ile amel ettirdi.

"Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim. Sevdim ve bütün cevherlerimi bu alemlere saçtım," *(Ve küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü en urefe)* buyurdu. Arif bir şair, bu sırra işaretle şöyle buyurmaktadır:

Küntü kenz esrarını saçtın cihan pazarına,
Herbiri göründü bir suretle ki, manası biziz.

Allah, *Küntü kenzen mahfiyyen* hadis-i kudsi'sinde, "Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi murad ettim. Muhabbetimden halkı yarattım," buyuruyor. Böylece, zatının bilinmesine, bizi vasıta kıldı. Bizi bilinmekliğinin şerefi ile şereflendirdiği için ve zatına benzer hiçbir varlık yaratmadığı için, insanları da varlıklara benzetmeyerek, onlara bir şeref daha verdi.

Yaradılışın kemali, hem bizimle, hem de Allah'ın Esmaül Hüsna'sı iledir. Ancak, O, nefsi itibariyle kamil ve zatı itibariyle mükemmeldir. Tekamül etmek için hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Her şey O'na muhtaçtır. Bütün alemleri icad ederek bize tarif etti ve bu suretle bize kendisini bildirdi. Aşağıdaki beyit, bu gerçeklerin şiir dilindeki ifadesidir:

Himmetin bu ola kim daim Hakk'ı anlayasın,
Hakk'ı bilmekten yeğ olmaz iki alemde sevap.

Yani, gayretin daima, Hak Teala'yı anlamaya yönelik olmalıdır. Zira Hak Teala'nın katında hiçbir sevap, onun mukaddes zatını bilmek kadar yüce olamaz.

Gene *Fütuhatü'l Mekkiye*'nin 271. babında, Muhyiddin Arabi Hazretleri şöyle diyor: "Aralarında ilişki olmayan insanlar bile, birbirleriyle dostluk, arkadaşlık edemezler. Çünkü dostluk, ahbaplık, insan için birleşme noktası ve aralarındaki bağdır. Halik ile insan arasındaki dostluğun bağı ise, Halik'in insanı, kendi sureti üzerine halk etmiş *(yaratmış)* olmasıdır. Ancak gene bu bağ dolayısıyladır ki, yalnız insan uluhiyet davasında bulunmuştur. Firavun, "Ben sizin en büyük Rabbinizim," (Naziat, 79:24)demiştir.

Hiçbir yaratığa nasib olmayan İlahi Esma ve alemin yaratılışının esas kaynağı olan Hayat, Kudret ve İrade ile, ancak insan nitelenebiliyor. Bu şekilde gerçekleşen dostluk nedeniyle, insanla yaratıcısı arasında karşılıklı muhabbetler, rabıtalar ortaya çıkıyor. Uluhiyetten *(ilahlık)* arınmış olan ubudiyet *(kulluk)* ancak insanda, kulluk kokusu olmayan Rububiyet *(Rab'lık)*ancak Allah'da bulunduğundan, her iki taraf da kendilerinde, aralarındaki bağı ve dostluğu toplamışlardır. "Allah, Adem'i kendi suretinde yarattı," *(innallahe halake Ademe ala suretihi)* manası, buradan kaynaklanmaktadır.

Aşağıdaki beyit, bu sırrı benzerlerinden daha açık bir şekilde dile getirmektedir:

Nefha-i Ruhü'l Kudüs'tür, suret-i insanı gör,
Hakk'ı isbat eyleyen ol hüccet-i bürhanı gör.

Cidden öyledir: Hak Celle Celaluhu'yu isbat eden en açık hüccet *(delil)*, İnsan-ı Kamil'in sureti ve pak vechidir. Yine aşağıdaki şiirde bu konu, başka bir açıdan dile getirilmektedir: Ehlullah için, yani Hak Celle Celaluhu'nun eksiksizliğine mazhar olan yüce veliler için, en korkulacak yol kesici, bu cihan halkı ile dostluk ve ahbaplıktır.

Kaç hücumu cin ve insandan, mekanın halvet et,
Ki ehl-i halvet dostudur hemen Perverdigar *(Yaradan, Rızıklandırıcı)*

Anlamı şudur: Hak Celle Celaluhu'nun kendi suretinde yarattığı Adem'den kasıt, bu cansız suret olan avam halkı değildir. Zira, "Her cansız surete denilmez Adem" ledünni sırrı, bir an bile akıldan çıkarılmamalıdır. Seyr-i süluk erbabı, insanlardan, yani bu cihan halkı olan avamdan, cin ve periden kaçar gibi kaçmalıdır.

Yüce Mevla Celle Celaluhu, halvet erbabının arkadaşıdır.

İNSANIN YARATILMASI

İnsan; biri hisle müşahede edilen beden, diğeri de akıl ile idrak olunan ruh olmak üzere, iki unsurdan husule gelmiştir. Ruh, Allahu Teala'nın insana bahşettiği en büyük nimetidir. O bir emirdir.

"De ki: Ruh Rabbimin emrindendir," (İsra, 17:85).

İnsan, aslında bir resimden ibarettir. Ona bütün hareketi veren ruhtur. Birisi bizi çağırdığı zaman, "Efendim" diyoruz. Ruh alındığı zaman, kalıbımız bunu diyebiliyor mu? Bu noktada size mühim bir hususu arzedelim. Ruh O'nun değil mi? Evet... O'nunken ve bizi ayakta tutan, düşündüren, konuşturan, yürüten, ibadet ettiren ve Hakk'a yaklaşmaya çalışan ruh olduğu halde; Allah'ımızın bu ihsanından dolayı hiç şükrümüz var mı? Şükretsek edebilir miyiz? Şükür de yok, şükredemeyeceğimizin bilgisi de yok. Diğer taraftan, ruhu bu vücuda sığdırdı. Binayı kurdu, dayadı döşedi, nimetlendirdi, ziynetlendirdi.

İnsan üzerinde öyle nimetler var ki, saymakla tükenmez.

"Allah size zahir ve batın ile her türlü nimetlerini bol bol vermiştir," (Lokman, 31:20).

"Yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yaratan O'dur," (Bakara, 2:29).

Nutfeden kan pıhtısını, ondan da kemikleri yapıp, et ile örttü. Göz, kulak, el, ayak gibi organları tamamlayıp insan şeklini oluşturdu, ruh vererek onu canlandırdı. Ağlamaktan başka hiçbir şeye gücü yetmeyen mini mini bir çocuğa, ana-baba gibi iki şefkatli hizmetçi tayin ederek suya-ateşe, yağa-tuza, vakte-zamana muhtaç olmayan tatlı bir gıdayı ona yedirdi. An be an yeni tecellilerle, kendisini olgunlaştırmaktadır.

Ona öyle bir akıl, kavrayış ve idrak vermiş ki, o sayede akıllara durgunluk veren bu muhteşem kainatın muazzam bir yaratıcısının olduğunu sezebiliyor, kavrayabiliyor.

Ona göz vermiş, bakıyor. Gözbebeği denilen ufacık bir nokta ile dünyaları görüyor, semaları seyrediyor. Duyma hassasını vermiş, işitiyor. Kaşlar, kirpikler hep birer önemli iş görüyor. Konuşma imkanı vermiş. O uzuvlara, o hassaları vermeseydi, ne kulak duyardı, ne göz görürdü, ne de ağız konuşabilirdi. Nice kulaklar var, duymuyor; nice gözler var, görmüyor. Kalp vermiş; hayatını idame ettirmesi için nefes ihsan buyurmuş. Bir an kesiverse, hayatımıza malolacak. Ona el, ayak vermiş. İhtiyaçlarına göre azalar vermiş. Bunları satmaya kalksa kaça satar? Veya satar mı? Birisi, "Gözlerini bana sat, sana şu kadar para vereceğim," dese, acaba satmayı düşünür mü?

Parmağın ucundaki hassasiyete bir bakın, kör onunla görüyor. Bir parmak izi diğer hiçbir insanın parmak izine uymuyor. İnsanlar hiç birbirine benzemiyor. Sesleri ayrı, şekilleri ayrı, mizaçları ayrı...

O bize ihsan ve ikram ederken hiçbir karşılık da talep etmedi. Sadece kendisini tanımamızı ve kulluk yapmamızı istedi. Sonra onu kendi mülkünde yaşatıyor. Her işini görüyor, her ihtiyacını gideriyor.

Bütün kainatı insana musahhar kılmış, hizmet ettiriyor. Dağlar-denizler, ırmaklar-göller, ovalar-çöller... hep insanın emrine verilmiştir. Bitkiler sana hizmet ediyor. Hayvanlar sana hizmet ediyor. Güneş, ay, yıldızlar ve rüzgar sana hizmet ediyor. Su senin emrinde, hava senin emrinde...

"Göklerde olanları, yerde olanların hepsini size musahhar kılmıştır," (Casiye: 45:13).

Yerleri, gökleri direksiz desteksiz tutuyor. Gündüzün peşinden geceyi, gecenin peşinden de gündüzü getiriyor. Dilediği zaman semadan yağmurlar yağdırıyor, arzdan sular fışkırtıyor.

Bütün insanlar bir araya gelseler, ilimlerini, fenlerini ortaya koysalar bir tek yaprak yapabilirler mi? Bir tek yaprak karşısında bütün kainat acze düşüyor. Şu halde varolan, yalnız Hazreti Allah'tır.

Öyle bir Allah ki, dilekler çoğaldıkça ihsan ve keremi de çoğalıyor. Hacetler arttıkça nimet ve ikramı da artıyor. İyilik ve güzellikleri bitmez, tükenmez.

"Allah'ın nimetlerini birer birer saymaya kalksanız, özet olarak bile sayamazsınız," (Nahl, 16:18).

Denizden büyük nimetlerin içinde yaşıyoruz. Her nimet O'nun, her lütuf O'ndan... Ruh da O'nun, beden de O'nun, insanda ne var? Hiç. Ruhtan haberimiz yok, vücuttan haberimiz yok. Bu kadar ihsanlardan haberimiz yok. Bizim daha kendimizden haberimiz yok. Üstelik bütün bunları benimsiyoruz, benim diyoruz. Hatta O'nun ihsanları ile O'na karşı övünmeye kalkıyoruz. O'nun emanetlerini nefsimize malettiğimiz için, O'nun malını O'na satmaya kalkmış oluyoruz.

Bu satış nasıl olur? Halka anlatırken, benim diye anlatır. Ben biliyorum diye anlatır, bendendir diye anlatır. Halbuki Allahu Teala, o ihsanları ona emaneten ve muvakkaten vermişti.

Biraz sonra da alacak, kendisini bile alacak. Çünkü kendisi de kendisinin değildir. İnsanoğlu bunu bir türlü bilemedi.

"Çünkü insan çok zalim ve çok cahildir," (Ahzab, 33:72).

Bundan büyük cehalet, bundan büyük zulüm mü olur? Bizdeki şu gaflete bak!

Bir damla kerih *(pis)* sudan yaratıldığı halde Yaratan'a hasım kesilen, namütenahi *(sonu gelmez)* nimetlerle donatıldığı halde şükretmeyip nankörlük eden, Allah'a inanmayan, olanca kibiriyle öldükten sonra dirilmeyi inkar eden kimseleri, Allahu Teala ayet-i kerimelerinde zemmediyor *(kınıyor).* Akıl ve idraklerini gerçeği araştırmaya, bu en mühim husus üzerinde derinden derine düşünerek hakikatı bulmaya davet ediyor:

"Ey insan! Engin kerem sahibi olan Rabbine karşı seni aldatan nedir? O Allah ki, seni yoktan yarattı, düzenledi, ölçülü bir biçim verdi. Dilediği şekilde seni terkip etti," (İnfitar: 82:6-8).

"Ey inkar edenler! Sizi, yaratan Biziz; hala tasdik etmez misiniz? Söyleyin; akıttığınız meniden insanı yaratan siz misiniz, yoksa Biz mi yaratmaktayız? Ölümü aranızda Biz tayin ettik; sizi ortadan kaldırıp benzerlerinizi yerine getirmeyi, sizi bilmediğiniz şekilde var etmeyi dilesek kimse önümüze geçemez. Andolsun ki, ilk yaratmayı bilirsiniz, yine de düşünmez misiniz?" (Vakıa: 56:57-62).

"İnsan daha önce hiçbir şey değilken, kendisini nasıl yarattığımızı düşünmüyor mu?" (Meryem, 19:67).

"O sizi çamurdan yaratmış, sonra da size bir ecel takdir etmiştir. Bir de O'nun katında belli bir ecel vardır. Böyle iken siz hala şüphe edip duruyorsunuz," (En'am, 6:2).

"Sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yaratıp veren O'dur. Ne de az şükrediyorsunuz! Sizi yeryüzünde yaratıp türeten O'dur. Ve O'nun huzurunda toplanacaksınız. Dirilten de O'dur, öldüren de O'dur," (Müminun, 23:78-80).

"Güldüren de O'dur, öldüren de O'dur," (Necm, 53:43).

"Sizi yaratan O'dur. Böyle iken kiminiz kafir, kiminiz de mümindir. Allah her ne yaparsanız görür," (Teğabün, 64:2).

"Dilerse sizi yok eder ve yepyeni bir nesil getirir. Bu, Allah'a göre güç değildir," (Fatır, 35:16-17).

"Onlar yaratıcısız mı yaratıldılar, yoksa kendileri midir yaratıcıları? Yoksa gökleri ve yeri mi yarattılar? Hayır! Onlar düşünüp kesin olarak Allah'a inanmıyorlar," (Tur, 52:35-36).

"İnsanı nutfeden yaratmıştır. Böyle iken o nasıl oluyor da apaçık bir hasım kesiliyor?" (Nahl, 16:4).

“İnsan, bizim kendisini kerih bir nutfeden yarattığımızı görmez mi ki, şimdi o apaçık bir hasım kesilmektedir. Kendi yaratılışını unutur da, ‘Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?’ diyerek, bize misal vermeye kalkışır. De ki: ‘Onları ilk defa yaratan diriltecek. O her türlü yaratmayı hakkıyla bilir’,” (Ya-Sin: 36:77-79).

“Gerçekten insan, Rabbine karşı çok nankördür,” (Adiyat, 100:6).

“İnsan ne kadar da nankör. Onu yaratan hangi şeyden yarattı? Onu nutfeden yaratıp merhalelerden geçirerek şekil verdi. Sonra ona tutacağı yolu kolaylaştırdı. Sonra da onu öldürür ve mezara koyar. Daha sonra dilediği zaman onu tekrar diriltir...” (Abese, 80:17-22).

“İnsan başıboş bırakılacağını mı sanıyor? O, akıtılan meniden bir nutfe değil miydi? Sonra kan pıhtısı olmuş, sonra Allah onu insan biçimine koyup şekil vermiştir. Ondan erkek ve dişi iki eş yaratmıştır. Bunları yapan Allah’ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi? Elbette yeter,” (Kıyamet, 75:36-40).

“Kıyamet saatini bilmek ancak Allah’a mahsustur. Yağmuru O indirir. Rahimlerde bulunanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz ki her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan, yalnız Allah’tır,” (Lokman, 31:34).

“Böyle iken Allah’ı bırakıyorlar da kendilerine fayda ve zarar veremeyen şeylere tapıyorlar,” (Furkan, 25:55).

“De ki: ‘Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlerin sahibi kimdir? Diriyi ölüden, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?’ ‘Allah’ diyecekler. De ki: ‘O halde O’na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?’ İşte gerçek Rabbiniz Allah budur. Gerçeğin dışında sadece sapıklık vardır. Öyle ise nasıl olup da döndürülüyorsunuz?” (Yunus, 10:31-32).

“Ey insanlar! Eğer öldükten sonra tekrar dirilmekten şüphede iseniz, gerçek şu ki; Biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra pıhtılaşmış kandan, sonra yapısı belli belirsiz bir çiğnem etten yarattık. Ki size kudret ve hikmetimizi açıkça gösterelim. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durdururuz, sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız, daha sonra da güçlü kuvvetli bir çağa eriştiririz. Sizden kimine ölüm gelip çatar. Kiminiz ömrünün en kötü çağına, yaşlılık devresine ulaştırılır, bilirken bir şey bilmez olur. Yeryüzünü kurumuş, ölmüş görürsünüz. Fakat Biz onun üzerine suyu indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabarır ve her çeşit güzel bitkilerden çift çift yetişir. Bu böyledir. Muhakkak ki Allah tek gerçektir. (Her şey O’nunla var olmuştur.)Ölüleri O diriltiyor ve O’nun gücü her şeye yeter,” (Hacc: 22:5-6).

“O Allah ki yeryüzünü sizin için durulacak yer, göğü de kubbeli bir çatı yaptı. Size şekil verdi, sonra da şekillerinizi güzelleştirdi. Temiz şeylerden size rızık verdi. İşte Rabbiniz olan Allah budur, Alemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir!” (Mü’min, 40:64).

Allahu Teala bu alemi büyük bir ceset olarak vücuda getirdi ve o cesede ruh olarak da Adem Aleyhisselam'ı koydu. Bu alemden maksat Adem Aleyhisselam, Adem Aleyhisselam'dan maksat ise İnsan-ı Kamil'dir.

Cenab-ı Hak çeşitli ayet-i kerimelerinde Adem Aleyhisselam'ı hikmetinin gereğine uygun olarak yedi merhaleden geçirdikten sonra insan haline getirdiğini beyan buyurmaktadır:

"O sizi merhalelerden geçirerek yaratmıştır," (Nuh, 71:14).

1. "Allah Adem'i topraktan yarattı," (Al-i İmran, 3:59).

Burada başlangıç unsurunun toprak olduğu belirtilmiştir.

2. "İnsanı yaratmaya çamurdan başladı," (Secde, 32:8).

Burada da toprakla suyun birleştirilerek çamur haline getirildiği ifade edilmiştir.

3. "Andolsun ki, Biz insanı süzme çamurdan yarattık," (Müminun, 23:12).

Burada çamurun süzülerek özleştirildiği beyan edilmiştir.

4. "Biz insanı özlü ve yapışkan bir çamurdan yarattık," (Saffat, 37:11).

Burada çamurun istenilen şekli almaya elverişli ve hazır durumda olduğu bildirilmiştir.

5. "Andolsun ki, Biz insanı pişmemiş çamurdan, işlenebilen kara balçıktan yarattık," (Hicr, 15:26).

Bu ayet-i kerimede ise çamurun şekillendirilerek kurutulduğu ve havanın tesiri ile renginin değişmiş olduğuna işaret edilmiştir.

6. "Allah insanı ateşte pişmiş gibi kuru bir balçıktan yarattı," (Rahman, 55:14).

Burada da çamurun iyice ıslah edildiği ve adeta saksı gibi merhalelerden geçirilerek piştiğine işaret edilmiştir.

7. "Ona kendi ruhumdan üfledim," (Sad, 38:72).

Bu safhada insana ruh verilerek, yaratılışının kemale erdiği beyan edilmektedir.

Bundan sonra Cenab-ı Hak, Adem Aleyhisselam'a ilim-irfan, edep ve terbiye ihsan etmekle, onun şerefini yüceltmiştir.

"Allah Adem'e bütün isimleri öğretti," (Bakara: 2:31).

“İnsana bilmediği şeyleri o talim eyledi,” (Alak, 96:5).

Allahu Teala, Hazreti Havva’yı Adem Aleyhisselam’dan yarattığını, sonra insanların o ikisinden çoğalıp yayıldığını haber veriyor:

“Erkeği ve dişiyi yaratana yemin olsun ki...” (Leyl, 92:3).

“Ey insanlar! Sizi bir tek candan yaratan ve ondan eşini varedip, ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinize hürmetsizlikten sakının,” (Nisa, 4:l)

“Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık,” (Hucurat, 49:13).

“Sizi bir tek candan yaratan ve ondan da gönlünün ısınıp huzura kavuşacağı eşini vareden, Allah’tır,” (A’raf, 7:189).

“Sizi bir tek candan yarattı. Sonra ondan da eşini varetti,” (Zümer, 39:6).

“İbret alasınız diye her şeyi çift çift yarattık,” (Zariyat, 51:49).

“Yerin yetiştirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmedikleri nice şeylerden çift çift yaratan Allah, münezzehtir,” (Ya-Sin, 36:36).

HABİB-İ KİBRİYA

- Bu alem bir aynadır, her şey Hak ile kaim
Muhammed aynasından, Allah görünür daim.
- Muhabetten oldu Muhammed hasıl
Muhammed olmasa, muhabbetten ne hasıl?

Ey vücud etvarına cevlan Habib-i Kibriya,
Vey vücud esrarına seyran Habib-i Kibriya.

Vacid ü mevcud seni mirat edindi şüphesiz,
Sureti Hak, siyreti Rahman Habib-i Kibriya.

Men reani kad reel Hak nutku ikandır bize,
Görünen senden gören Sübhan Habib-i Kibriya.

Tahir ü Hadi vü Ya-Sin, Hayi Hakk'ın Mim'isin
Nun u Sad u Kaf u vel Kur'an Habib-i Kibriya.

Vech-i pakin nur-u şems, Zat-ı Hak meclasıdır,
Cümle alem hüsnüne hayran Habib-i Kibriya.

Şanını tebcil için geldi hüvel hakkul mübin
Elde bürhan şahidin Kur'an Habib-i Kibriya.

Hubb-ı zatın mazharı, kenz-i vücudun matlaı
Mebde-i küll, aslına bürhan Habib-i Kibriya.

Hasılı Hak zatını mahbub edip ba's eyledi,
Onsekiz bin aleme sultan Habib-i Kibriya.

Hizmeti na't-ı şerifin ile *Ruhi* fahreyler,
Mahz-ı lütfundan diler ihsan Habib-i Kibriya.

Ruhi

---

1. Ey beden tavırlarında, hareketlerinde gezinen, Şan ve Azamet sahibinin sevgilisi/ Ve ey, beden sırlarını seyreden Allah'ın sevgilisi.

2. Vücuda getiren (Allah) ile vücutlananlar (varlıklar) seni ayna edindi şüphesiz/ Dışı Hak, içi Rahman sıfatlarıyla ahlaklanmış Allah'ın sevgilisi.

3. "Beni gören Hakkı görmüş gibidir" bize yakın sözüdür. Gören Süphan'dır, görünen sensin...

4. Temiz, Hidayete erdiren, Yasin (Kur'anda 36. sure): Peygamber efendimize kuranda verilen isimler. Hakk'ın Ha'sının (Hayy: Canlı, diri) Mim'isin. Burada Mim, Peygamber efendimizin ismine olduğu kadar, kısaltma olarak "malum mevcud", yani "hazır, görünen" anlamlarına; "Ha, Mim" terkibinde ise, bu harflerle başlayıp biten "Hayyül Kayyum" esmasına işaret etmektedir. Kur'an da sadece bu iki harfle başlayan altu surenin hepsi söze inzal olunan Kur'an ile girerler. / Nun, Sad, Kaf: Hem Arap harfleri, hem de Kur'anda bu harflerle başlıyan surelerin (sırasıyla 68, 38 ve 50. sureler) isimleri. (Nun, Kalem suresi diye de bilinir.) Bu surelerde söze Kur'an ile başlar. Böylelikle birinci mısra ile bağlantı kurulmaktadır.

5. Temiz yüzün güneş ışığı, Hak zatının aynasıdır / Bütün alem güzelliğine hayrandır.

6. Şanını yüceltmek için geldi o hayırla şerri ayıran gerçek / Elde delil şahidin Kur'andır.

7. Zat sevgisinin mazharı, beden hazinesinin doğuş yeri / Her şeyin başlangıcı, aslına delil.

8. Kısacası, Hak, zatını sevgili edip diriltti /

9. Na'tı şerif: Peygamber Efendimize medhiye, övgü. Fahr: İftihar. /Mahz: Tam, halis.

HAZRETİ ADEM VE HAVVA

Allahu Azimüşşan, önce Hazreti Muhammed'in (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) nurunu yarattı. Var olan her şeyi de o nurdan yarattı. Sonra, o nuru emanet olarak muhafaza edebilecek bir mahal arandı.

"Doğrusu biz emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk. Onlar bunu yüklenmekten çekindiler, ondan korkup titrediler. Pek zalim ve cahil olan insan ise, onu yüklendi," (Ahzab, 33:72).

Bu ayette anlatılan emanetin, Muhammedi Nur olduğu söylenir. Ancak, insan dışında o emaneti taşıyabilecek bir varlık yoktur. Bütün gökler, yer ve dağlar o emaneti yüklenmekten kaçındılar, sonunda o kaftan Adem Aleyhisselam'a nasib oldu.

Hak Teala, meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım," (Bakara, 2:30) buyurdu. Melekler, "Yarabbi, yeryüzünde bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? Oysa biz, Seni överek yüceltiyor ve Seni devamlı takdis ediyoruz," dediler. Görüldüğü gibi melekler, insanın ne tür bir varlık olacağını az çok kestirebiliyorlardı. Ancak Cenab-ı Hak, "Şüphesiz Ben sizin bilmediklerinizi bilirim," buyurdu.

Rivayet edildiğine göre, Cenab-ı Hak Adem Aleyhisselam'ı yaratmayı dilediğinde, yerden bir avuç toprak alıp getirmesi için Cebrail'i yeryüzüne gönderdi. Cebrail Kabe taraflarına indi. Elini uzattığı zaman yer titredi ve aralarında şöyle bir haberleşme geçti:

– Ya Cebrail, ne dilersin?

– Senden bir avuç toprak dilerim. Bunu Cenab-ı Hakk'a götüreceğim. Ondan insanı yaratacak ve insanlar, senin üzerinde yaşayacaklar.

– Ya Cebrail, bu insanlar Allah'a itaatli mi olacaklar, yoksa asi mi? Şayet itaatli olmayacaklarsa, Allah aşkına benden toprak alma.

Bu and üzerine, Cebrail geri döndü. Cenab-ı Hak bundan sonra Mikail ve İsrafil'i gönderdiyse de, onlar da aynı şekilde eli boş döndüler. Nihayet Azrail gönderildi. Yer aynı yemini Azrail'e verdi, fakat Azrail:

– Ey yeryüzü, ben senin andın ile Allah'ın buyruğunu terk edemem, diyerek elini uzattı. Azrail, yeryüzünde bulunan toprağın her çeşidinden aldı. Siyahından, beyazından, kırmızısından, sarısından ve çeşitli bileşimlerde olanlarından aldı. Bu sebeple insanların derileri çeşitli renklerden, vücutları ve huyları da her cinsten olmuştur. Hak Teala, yeri teselli etti:

– Ey yer, üzülme, ben senden aldığımı sana daha iyi bir şekilde iade ederim. Senden toprak alır, sana arif-i billah gönderirim, dedi.

Hak Teala, Adem Aleyhisselam'ın toprağını kırk gün kendi eliyle yoğurdu. Bundaki hikmet şudur ki, bir padişah bir bina yaptıracağı vakit, bu işte usta ve kalfalar kullanabilir. Fakat kimsenin bilmesini istemediği özel mahzenini kendi eliyle yapar. Nitekim, gene rivayete göre Azazil adlı melek - ki kovulduktan sonra İblis adını aldı- ruh üflenmeden önce Adem Aleyhisselam'ın bedeninin içine girip dolaştı, fakat ilahi nazargah olan kalp *(gönül)* mahzenine giremedi.

İnsanın vücudu tamam olup ona ruh üfleneceği zaman, Hak Teala Cebrail'e emretti:

– Habibimin nurunu getir, onu Adem'in iki kaşı arasına koy.

Bu nur, şiddeti gittikçe çoğalarak bir peygamberden diğerinin alnına geçti. Son peygamber olan Resulullah Efendimizden sonra da, onun velayet vasfı gereğince zamanın en büyük velilerine intikal etti ve bu, kıyamete kadar böyle devam edecektir.

Allah buyuruyor ki: "Ona *(Adem'e)* kendi ruhumdan üfledim," (Hicr, 15:29). Bu ruh, Emr Alemi'ndendir. Cenab-ı Hak ruha emretti:

– Kudret ile gir, kudret ile çık.

Adem Aleyhisselam canlanınca, "Nefsini bilen Rabbini bilir," ve "Allah'ı Allah'la bildim," sözlerinin hakikatini anladı. Gözünü açar açmaz Arş'a baktı ve Arş'ta, *"La ilahe illallah, Muhammedün resulullah"* kelime-i tevhidinin yazılı olduğunu gördü.

Hz. Adem yaratıldıktan sonra Cenab-ı Hak, Cebrail'i yanına çağırarak Hz. Adem'e üç hediye gönderdi. Gönderdiği üç hediye, Akıl, İman ve Edep idi. Cebrail'e şöyle dedi: "Bunlardan birini seçsin, diğer ikisini al, geri getir."

Cebrail, Adem'in yanına geldi, Cenab-ı Hakk'ın sözlerini bildirdi. Adem düşündü. Henüz akıl, fikir kendisinde yoktu, bir kerpiç idi. Gene Allah'ın yardımıyla, Akıl'ı seçti.

Cebrail, iman ve Edeb'e, "Haydi gidelim," dedi. Fakat İman, buna karşı çıktı. Dedi ki: "Ben olmasam, Akıl kendini idare edemez. Ben ona gerekliyim." İman'ın da Adem'in yanında kalacağı belli olunca, Cebrail Edeb'e döndü. Edep, "Ben olmazsam Akıl da, İman da kendilerini idare edemezler. Ben ikisinin örtüsüyüm," dedi. Cebrail, durumu Cenab-ı Hakk'a bildirdi. Cenab-ı Hak, "Sen bırak, iş yerini buldu," dedi.

Cenab-ı Hak buyurmuştur ki: "Akıl nerede ise, ben de oradayım. İman nerede ise, nimetlerim de oradadır. Edebi bilen, benim kulumdur."

Edebi olmayanın imanı olmaz. İmanı olmayanın aklı da olmaz; bu konuda hadis vardır. İşte bu yüzdendir ki, "Aklı olmayanın dini yoktur, dini olmayanın da aklı yoktur," denilmiştir.

Diğer bir rivayete göre, Adem Aleyhisselam yaratıldığında, sağ tarafına baktı ve üç güzel şahıs gördü. Sordu:

– Sizin adınız nedir ve makamınız nerededir?

Birincisi dedi ki:

– Adım Akıl'dır; yerim başta, beyindedir.

İkincisi şöyle cevap verdi:

– Adım Haya'dır *(utanma ve edeptir)*; yerim yüzdedir.

Üçüncüsü ise şöyle dedi:

– Adım İlim'dir; makamım göğüs içindedir.

Bunun üzerine Adem Aleyhisselam onlara, "Gelin, yerli yerinize girin," dedi. O anda üçü de yerlerine girdiler, Adem rahatladı. Fakat sonra sol tarafına bakınca, orada da uğursuz görünüşlü üç şahıs gördü. Ürktü ve sordu:

– Adınız nedir ve yeriniz nerededir?

Birincisi cevap verdi:

– Adım Öfke'dir; yerim başta, beyindedir.

İkincisi cevap verdi:

– Benim adım Tamah'tır, açgözlülüktür; yerim yüzdedir.

Üçüncüsü cevap verdi:

– Benim adım Kıskançlık'tır, haseddir; yerim göğüste, gönüldedir.

Adem Aleyhisselam, onlara şu karşılığı verdi:

– Baş Akıl yeridir; yüz, Haya yeridir; göğüs, İlim yeridir. Sizin o söylediğiniz yerlerde işiniz yoktur.

Bunun üzerine Öfke, dedi ki:

– Ben gelince, Akıl gider.

Tamah dedi ki:

– Ben gelince, Haya gider.

Kıskançlık da dedi ki:

– Ben gelince, İlim gider.

Kuşkusuz her zaman olduğu gibi burada da önemli olan, yukarıdaki rivayetlerden hangisinin tarihi anlamda "doğru" olduğu değildir. Önemli olan, hikayelerden çıkaracağımız ibret dersi, kıssadan alacağımız hissedir. Sözün kısası, Nur-u Muhammedi kalpte tecelli ederse, masiva kendiliğinden oradan silinir.

Hak Teala, "Adem'e bütün eşyanın isimlerini öğretti. Sonra meleklere, 'Eğer sözünüzde samimi iseniz, bunların isimlerini bana söyleyin,' dedi. Bunun üzerine acizliklerini kavrayan melekler, 'Sen her şeyden münezzeh ve mukaddessin. Biz, bize öğrettiklerinden başka bir şey bilmiyoruz..." (Bakara, 2:32) dediler. Bunun ardından Cenab-ı Hak, "Adem'e secde edin,"(Bakara, 2:34) diye meleklere emretti. İblis dışında hepsi secde ettiler. O zaman Hak Teala, İblis'e hitap ederek, "Sen niye secde etmiyorsun? Yoksa mağrurlardan mısın?" dedi. İblis, "Sen onu topraktan, beni ise ateşten yarattın. Ateş, topraktan üstündür,"(A'raf, 7:12) diye cevap verdi. Bu itaatsizliği ve kibiri karşısında İblis, Cenab-ı Hakk'ın huzurundan kovuldu. (İblis'in kökü olan *bels*, kovulmak anlamına gelir.)

İşte böylece:

1. İnsana karşı saygı göstermek bir görevdir. Bu görev ilahi emirle sabittir. Mahlukların en şereflisi, kainatın zübdesi *(en seçkini)*, İnsan'dır. Kim ki insana saygısızlık ederse, İblis'in durumuna düşmüş olur. Hümanizm, demokrasi gibi insana değer veren tüm sistemlerin temelinde, semavi dinlerin insana verdiği bu önem yatar. Bu, İslam'da doruk noktasına ulaşmıştır.

2. Kim başkasına karşı, "ben ondan şu veya bu nedenle üstünüm," diye kibirlenirse, şeytan gibi cennetten kovulur.

3. Secde etmek, Allah'ın emridir. Bugün de secde etmeyenler, İblis'in arkadaşı olurlar. Allah meleklere, Adem'e secde etmelerini emretti. İnsanlara ise, sadece kendisine secde etmelerini, kendisinden başkasına secde etmemelerini emrediyor.

İblis, Cenab-ı Hak'tan kıyamete kadar ömür istedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, "Şüphesiz ki sen, bilinen vakte kadar tehir edilenlerdensin," buyurdu. O zaman İblis, "Yarabbi, beni saptırdığın için andolsun ki, ben de yeryüzünde insanlara kötülükleri güzel göstereceğim. Halis kulların dışında onların hepsini saptıracağım," dedi. Cenab-ı Hak, şöyle buyurdu:

"Kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olamaz. Ancak sana uyan sapıklar bunun dışındadır," (Hicr, 15:38-42).

Hak Teala, Adem Aleyhisselam için eşi Hz. Havva'yı yarattı. Onlara dedi ki: "Cennetimde yaşayın. Yiyin, için, yararlanın. Fakat sakın bir hata edip de şu ağaca yaklaşmayın, meyvasından yemeyin." Ancak İblis, onları kandırdı. "Cennette ebediyen kalıcılardan olmamanız için Hak Teala bunu size yasakladı," dedi. Sonunda onun hilesine aldanarak yasak meyvadan yediler.

Ağaçtan meyvayı tattıklarında, kendilerine ayıp yerleri göründü. Cennet yapraklarından oralarını örtmeye koyuldular. Rableri onlara, 'Ben sizi o ağaçtan men etmemiş miydim? Şeytanın apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?' diye seslendi," (A'raf, 7:22).

Bunun üzerine Adem ile Havva, cennetten kovuldular. Şeytan da insandan intikamını almış oldu. Kıyamete kadar da her erkek ve kadını cennetten yoksun bırakmaya uğraşacak, öcünü almaya devam edecektir.

"Her ikisi, 'Ey Rabbimiz, biz kendimize yazık ettik. Eğer Sen bizi affetmez ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz ki biz, hüsrana uğrayanlardan oluruz,' dediler," (A'raf, 7:23).

Rivayete göre cennetten kovulduklarında, Hz. Adem Hindistan'da Serendip dağına, Hz. Havva Cidde'ye, şeytan da Deşt şehrine indirildiler. İnsan soyu, yeryüzünde her türlü çilelere, bela ve zorluklara mahkum oldu. Hz. Adem ile Havva tam kırk yıl ayrı yaşadılar. Bu kırk yıl boyunca Hz. Adem, Cenab-ı Hakk'a ağlayarak tövbe etti. Cenab-ı Hak, onun bu tövbesini kabul etti. Adem ile Havva, Arafat dağında tekrar birbirlerine kavuştular.

Adem ile Havva'nın çocuklarından Kabil, kardeşi Habil'i öldürerek kardeş kanı döken ilk insan oldu. Hz. Adem ölünce peygamberlik, oğlu Şit Aleyhisselam'a geçti.

Eceli yaklaştığında Hz. Adem, Şit Aleyhisselam'ı yanına çağırarak ona şu nasihatta bulundu:

– Ya Şit, şu beş vasiyete uy ve çocukların da onlara uysunlar.

1. Dünyaya gönül bağlama. Ben cennete gönül bağladım, beni hüsran içinde oradan çıkardılar.

2. Her işin sonunu düşünerek ona göre hareket et. Ben, akıbetini düşünmediğim için bu hale düştüm.

3. Nefsinle iş yapma.

4. Bir işe başladığın zaman kalbine bir ızdırap düşerse, o işi yapma. Ben o ağaca yaklaşınca kalbime bir ızdırap düştü, fakat ben ona aldırmadım.

5. Etrafındakilere danış, öyle hareket et. Eğer ben meleklere danışsaydım, bu hallere düşmezdim.

Cenab-ı Hak, cümlemize affı mağfiret buyursun. Amin.

Osman Bedreddin (İmam Efendi) Hazretleri, bu konuyla ilgili olarak şöyle buyuruyor:

"Hazreti Adem'in yediği Muhabbet *(sevgi)* ağacında nar da *(ateş de)* vardı, nurda *(ışık da)* vardı. Narı tövbe ve mücahede, nuru da varlık günahından kurtulup fena ve beka'ya, lika'ya *(hak cemaline)* mazhar olmaktır. Sanki Cenab-ı Hak, bize de şöyle hitap buyuruyor: 'Bu muhabbet ağacından yemeyiniz. Bunda hem nar, hem nur vardır. Şayet narına tahammül edebilecekseniz, yiyiniz. Ondan sonra da nuruna yetişiniz.'

Şeytan, gerçi dış görünüşte Hz. Adem'i muhabbet ağacından yemeye teşvik etti. Fakat manen, şeytanın bu hainliğinden, bu düşmanlığından gene Hz. Adem yararlandı. Çünkü Hz. Adem hilafet mertebesini cennette değil, burada buldu. Eğer şeytan bilmiş olsaydı ki Hz. Adem neticede böyle nimete, böyle en büyük bir devlete mazhar olacak, mümkün değil, onu teşvik etmezdi.

Esasen Hz. Adem, muhabbet için yaratılmıştı. Yediği meyva da muhabbet ağacının meyvasıydı. Ondan yememesi de mümkün değildi. Görünüşteki yasaklama, gerçekte Adem'i yemeğe hırslandırmak içindi.

İşte biz de insanlık hali bir kusur işlersek, Hz. Adem gibi derhal tövbe ederek Cenab-ı Hakk'a iltica, niyaz ve yakarışta bulunduğumuz takdirde, pek büyük nimetlere mazhar oluruz.

Ve böylece Ademoğlu olduğumuzu da anlamış oluruz."

RUHUN MAHİYETİ

Bu yazı, Allahu Teala'nın, "O halde ben onun yaradılışını bitirdiğim, ona ruhumdan üflediğim zaman..." (Hicr, 15:29)kelamındaki muradının ne olduğuna dairdir.

Ruhun Adem'e Üflenmesi

Tesviye: Ruhu içine alan mahalde işlenen bir fiilden ibarettir. O da Adem Aleyhisselam hakkındaki Tin *(çamur)* ile, evlatları hakkındaki Nufte *(meni)*'dir. Ademoğlu orada tesviyeye, mizaç değişimine, yaradılışça baştan sona bir düzeltmeye tabi tutulmuştur. Böylece beden, ruhun kabulüne ve alınmasına müsait olması için son derece saf, yaradılışının gayesine uygun hale getirilmiştir. Aynen, lamba fitilinin, yağı emdikten sonraki ateşi kabul etmeye müsait hali gibi.

Nefh *(üfleme)*: Ruhun, bulunduğu mahalde *(kabiliyette)* tutuşturulup alevlendirilmesi halidir. Bu durumda nefh, alevlendirmenin sebebidir.

Allahu Teala hakkında, nefhinin şeklini anlamak imkansızdır. Fakat olması imkan dahilindedir. Bundan dolayıdır ki nefsin neticesi, nefh ile anlatılmıştır. O da nutfenin fitilindeki yanıp tutuşmadır.

Ayrıca nefhin şekli ve neticesi vardır.

Şekli: Nefh edenin kendinden, nefh edilenin içine, tutuşması ve yanması için arzu ve aşk gönderilmesidir.

Ruhun nurunun tutuşturulduğu sebep, failde ve ruhu kabul eden mahalde *(kabiliyette)* mevcut bir sıfattır.

Failin sıfatı, Varlığın menbaı olan cömertlik'tir. O bizatihi bütün varlığa, varlığın hakikatini taşırıp lütfeder. Bu sıfata kudret adı verilir.

Bu, aynen hiçbir mani yokken güneşin aydınlığının, aydınlanmayı kabul eden, aydınlanmak kabiliyeti taşıyan her şeye taşıp yayılmasına benzer.

Kabil *(kabiliyet)*; renklenme, çeşitlenmedir, rengi olmayan hava değildir.

Kabilin sıfatı, tesviyede meydana gelen itidal ve müsaviliktir. Nitekim Allahu Teala, "Ben onu tesviye ettiğim zaman..." buyurmuştur.

Kabiliyetin sıfatı, aynen aynanın sıfatına benzer. Çünkü ayna, cilalanıp parlatılmayınca suret karşısında da olsa, onu kabul edemez *(şekil vermez)*. Fakat parlatınca karşısındaki suret sahibinin sureti görülmeye ve şekillenmeye başlar.

Aynı şekilde nutfede de istiva *(müsavilik)* hasıl olduğu zaman, Halik Teala'da bir değişme olmadan, ruh nutfede vaki olur. Fakat ruh, Allah'tan o anda *(nutfede)* vaki olmuş değildir. İstivanın hasıl olması ile mahal değişmiş olduğu için, önceden vaki olmuştur.

Cömertliğin taşmasından maksat; İlahi cömertliğin, cömertliği kabul eden her mahiyette, varlık nurlarının vukuuna sebep olmasıdır.

Bu durum, feyzle *(taşmak)* tabir edilmiştir. Tabii bu, suyun kabdan ele taşması hadisesi gibi anlaşılmalıdır. Çünkü o, kabdaki suyun bir parçasının ayrılıp ele ulaşmasından ibarettir. Allahu Teala ise böyle bir şeye benzemekten yücedir.

Ruhun Gerçeği Sırdır

Ruhun mahiyeti ve hakikatinin açıklanmasına gelince: O bir sırdır. Ve Resulullah'a, ehli olmayan kimseye açıklanmasına izin verilmemişlir. Ey arif ve abid, eğer sen ona ehilsen, dinleyebilirsin.

Bil ki ruh, ne suyun kaba girmesi gibi bedenin içine girmiş bir cisimdir. Ne de siyahlığın siyaha, ilmin alime girmesi gibi, kalbe ve dimağa girmiş bir etkendir. Bilakis o, basiret sahiplerinin ittifakiyle, parçalanmayı kabul etmeyen bir cevherdir. Çünkü o parçalanacak bir şey olsaydı, bir parçasıyla bir şeyi bilmeye, diğer parçasıyla de bilmemeye kaim olurdu ki; o zaman bu aynı şeyle tek halde bir şeyi bilir, bir şeyi de bilmez durumda bulunurdu. Bu da mümkün bir şey değildir. Bu durum, onun ayrılık kabul etmeyişine bir delil teşkil etmektedir.

Resulullah neden ruhun sırrını ve hakikatini ifşadan menedildi? şeklinde sorulacak bir suale, cevap olarak denir ki:

Zira ruh, zihinlerin anlayamayacağı, idraklerin kaldıramayacağı birtakım sıfatlara sahiptir. O zaman insanlar; halk tabakası, ilim ve irfan sahipleri diye ikiye ayrılıyorlardı. Avam tabiatında olan halk tabakası, Resulullah'ın ruh hakkında, Allahu Teala'nın haber verdiğine uygun bir şekilde bildirdiklerini bile tasdik etmiyorlardı, nerde kaldı ki insan ruhunun vasıllarını tasdik edeceklerdi? Nitekim aynı şekilde Keramiye, Hambeliye ve daha başka bazı avam tabiatlılar, Allahu Teala'yı cismiyet ve onun belirtilerinden tenzih etmek suretiyle inkara yöneldiler. Çünkü onlar, Allah'ın varlığını onun cismiyetine bir işaret şeklinde düşünüyorlardı.

Bunların arasından avamlıktan biraz kurtulanlar, Allahu Teala'yı hemen cisimlikten uzaklaştırdılar. Fakat bu sefer de O'ndan cismiyet arızalarını *(belirtilerini)* uzak tutmaya akıl güçleri yetmedi ve Allah'a cihet *(yön)* tayin ettiler. Ama bunun yanında Eş'ariyye ve Mutezile fırkaları avamlıktan kurtularak, Allah'ı cismiyet ve cihetten tenzih etmeye muvaffak oldular.

Denirse ki, neden bunların yanında ruhun sırlarının açıklanması caiz olmuyor?

Deriz ki: Çünkü onlar sıfatı, Allahu Teala'dan başkası için imkansız gördüler. Bu sıfatı onların yanında zikrettiğin zaman, seni hemen küfre nisbet ederler: "Bu, Allah'a karşı bir teşbihtir. Çünkü, sen hususi bir şekilde, kendi nefsini Allahu Teala'nın sıfatıyla vasıflandırıyorsun. Bu durum, Allahu Teala'nın sıfatlarının hususiyetini bilmediğini göstermektedir," derler.

Halbuki nasıl, "insan canlıdır, alimdir, kadirdir, irade sahibidir, işitir, görür, konuşur..." vs. dersek, Allahu Teala'nın da böyle sıfatlara sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bunda bir teşbih düşünülemez. Çünkü bu sıfatlar, Allahu Teala'nın en hususi sıfatlarından değildir. Aynı şekilde, mekandan ve cihetten uzak olması da, Allahu Teala'nın en hususi sıfatı değil, bilakis en hafif bir sıfatıdır. Mesela: O Kayyum'dur, yani bizzat kaimdir. Allah'ın haricindekiler de kaimdir. Fakat O, başkası ile değil de kendi kendine kaimdir. Ayrıca eşyanın kendisi hem yokluğa mahkum, hem de varlığı ödünç olarak alındığı halde, Allah'ın vücudu zatındadır ve ödünç değildir. Allah'tan başkasının vücudu ise kendi nefsinden değil, Allah tarafındandır. İşte bu kayyumiyet, ancak Allah'ın olabilir.

Allahu Teala'nın, "Ona ruhumdan üfledim," sözündeki ruhun Allah'a olan nisbetinin manası nedir diye sorulursa, bil ki: Ruh, cihet ve mekandan münezzehtir. Kendisinde bütün ilimleri bilmek, onlara vakıf olmak gücü mevcuttur. Bu da diğer cismaniyetler için mümkün olmayan bir benzeme ve münasebettir. Bundan dolayıdır ki Allahu Teala'ya izafetle tahsis edilmiştir.

Emr ve Halk Alemleri

Allahu Teala'nın, "De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir..." (İsra, 17:85) kavliyle, Alem-i Emr ve Alem-i Halk'ın manasına gelince, bu, şu demektir: Malumdur ki, Ruha vaki olan her şey, birer hüküm ve kazadır. Onlar da cisim ve arazdan ibarettir. İşte Alem-i Halk, bu demektir. Halkı da Allah'ın takdiridir. Yoksa vücuda getirmesi ve varetmesi değildir.

Bir şeyin halkı, takdiri demektir. Kemiyeti ve takdiri olamayan bir şeye ise, *emr-i Rabbani* denir. Bu da yukarıda zikrettiğimiz gibi Allahu Teala'ya bir benzerlik ve münasebet halidir. İşte bu cinsten olan insan ve meleklerin ruhlarına Alem-i Emr denir.

Alem-i Emr, kemiyeti olmayıp takdir ve kazanın sınırları içinde bulunan, duyguyla alakalı harici varlıklar, hayal, cihet, mekan, yerleşme ve girme gibi şeylerden ibarettir.

Denilse ki: Ruh madem ki böyledir, o haliyle mahluk değil ve ezeli bir varlık olmuş olmuyor mu?

Cevaben denir ki: Böyle bir vehim, ancak cahil ve sapık kimseler tarafında mümkün olabilir.

Kim, kemiyetli ve mukadder değildir manasıyla, "Ruh mahluk değildir; çünkü, o parçalanmaz ve bir yer kaplamaz," derse, bu doğrudur. Fakat ruh hadis *(sonradan yaratılmış)* manasında bir mahluk değildir derse, hatalıdır.

Çünkü insan ruhunun zuhuru, ancak nutfenin istidadına bağlıdır. Nitekim suretin, her ne kadar ayna parlatılmadan önce bulunsa da, ancak parlatıldıktan sonra görülmesi gibi...

Resulullah (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'in, "Allahu Teala Adem'i kendi suretinde *(yani Rahman'ın suretinde)* yarattı," sözünün manasının ne olduğu sorulduğunda, cevaben denir ki: Suret, müşterek ve birkaç manaya olan bir cisimdir. Bazen şekillerin terkibine, bir kısmının bir kısmı üzerine konulmasına, terkibinin çeşitli olmasına denir. Bu da hissedilen, anlaşılan surettir. Bazan da hissedilir olmayan manaların tertibine söylenir. Manalar da aynı şekilde: Tertip, terkip ve tenasup*(uygunluk)*'tan müteşekkildir. Buna da Suret denir.

Şimdi denebilir ki: Meselenin sureti *(şekli)* şöyle, vakıanın sureti şöyle, cismani ve akli ilimlerin sureti de şu şekildedir: Fakat ya yukarıda zikredilen suret meselesi? Bu akli ve manevi bir surettir. Daha önce zikrettiğimiz Allahu Teala'ya benzerliğe ve onunla uygunluğa işarettir. Ayrıca, zata, sıfatlara, fiillere ve ruhun zatının hakikatına dönücüdür. O bizzat kaimdir. Ne arazdır, ne cisimdir. Ne cevher gibi yer eder, ne de mekana, cihete girer. Ne beden ve aleme bitişiktir, ne de ondan ayrıdır. Ne bedenin ve alemin içindedir, ne de onların dışındadır. Bütün bunlar, Allah'ın zatının sıfatlarıdır. Sıfatlar da: Hayy *(canlı)*, Alim*(bilen)*, Kadir *(kudretli)*, Mürid *(irade sahibi)*, Semi *(işiten)*, Basir *(gören)*, Mütekellim *(konuşan)* olarak yaratılmışlardır. Allah Teala da aynı şekildedir.

Ruhun Bedene Yayılması

Fiillere gelince: Bunlar, irade yönünden Adem'in fiillerinin başlangıcıdır. Eseri önce kalpte zahir olur. Oradan, kalbin boşluğunda *(içinde)* latif bir buhar halinde olan hayvani *(canlı)* ruh vasıtasıyla yayılır. Sonra dimağa çıkar. Bundan sonra parmak uçlarına varıncaya kadar bütün azaya dağılır, hareket eder. Öyle ki: Onun tesiriyle parmaklar hareket eder. Parmakların hareketiyle kalem hareket eder, kalemin hareketiyle de uç.

Böylece; hayalin hazinesinde kağıda yazmak istediği şekil meydana gelir. Çünkü o *(Adem)*, o mektubun suretini önce hayalinde tasavvur etmediği müddetçe, sonradan kağıda aktarılması mümkün olmaz. Allahu Teala'nın fiillerini ve melaike vasıtasıyla yıldızları, semavatı hareket ettirerek, yeryüzünde canlıları ve bitkileri nasıl vücuda getirdiğini bilen kimse, hem

Adem'in kendi alemindeki tasarrufunun, Halik Teala'nın büyük alemdeki, kainattaki, tasarrufuna benzediğini, ve hem de Resulullah'ın, "Allah, Adem'i kendi suretinde yarattı," sözünün manasını anlar.

Halk ve İcad'ın Farkı

Denirse ki: Ruhlar bedenlerle beraber yaratıldığı halde, Resulullah'ın, "Allah ruhları cesetlerin yaratılmasından iki bin yıl önce yaratmıştır," sözü ile, "Ben yaratılışça peygamberlerin ilkiyim. Peygamberlikçe de sonuncusuyum. Ben nebiyken Adem, su ile çamur arasında bir halde bulunmaktaydı," sözünün manası nedir?

Hakikat şu ki: Bunların hiçbirisinde ruhun kadim olduğuna dair bir delil yoktur. Fakat, "Ben yaratılışça peygamberlerin ilkiyim..." sözünün zahiri manasına göre, onun varlığının cesedinden önce yaratıldığına delalet ihtimali mevcuttur. Zahiri olmayan manası ise bellidir. Tevili, açıklaması da mümkündür. Fakat kati delil, zahire meyletmez. Bilakis zahirin teviline hükmetmede kullanılır. Nitekim Allah Teala hakkındaki teşbihin zahirlerinde olduğu gibi.

"Allah Teala ruhları cesetlerden iki bin yıl önce yarattı..." sözüne gelince: Buradaki ruhlardan maksat, melaikenin ruhlarıdır. Cesedlerden maksat da, Arş, Kürsi, semavat, yıldızlar topluluğu, hava, su yeryüzü gibi alemlerin cesedi, bünyesidir.

"Ben yaratılışça peygamberlerin ilkiyim," sözüne gelince: Buradaki yaradılışça *(halkça)* kelimesi, takdir manasınadır. İcad*(yaratıp vücut verme)* manasına değildir. Çünkü Resulullah (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun), anneleri tarafından dünyaya getirilmeden önce mevcut ve yaratılış değildi. Fakat gayeler ve kemaller takdir hususunda önce varlık hususunda sonradır. Zira Allahu Teala ilahi meseleleri, hadisleri, kendi ilmine uygun olarak önce Levh-i Mahfuz da takdir eder, şekillendirir.

Buraya kadar şayet varlığın iki şeklini de anladıysan, Resulullah'ın varlığının Adem'in varlığından önce, yani gözle görülen varlık değil de ilk takdir edilen varlıktan önce olduğunu da anlamış olursun.

Bu, ruh hakkındaki son sözdür.

Bu mevzuda doğruyu bilen Allah'dır.

İmam-ı Gazali Hazretleri
Ravzatü't Talibin: Tasavvufun Esasları'ndan

HERMETİZM:
ZAMANIN MADDİ VE MANEVİ ÜNİVERSİTESİ

GİRİŞ

"Göz, terbiye olmamışsa gördüklerini şer'e, terbiye olmuşsa gördüklerini, hayra çevirir.

Bunun için; "Bir işi göz ile yapma, akıl ile yap," derler.

Bedenimizde görünen göz, gördüklerini akla havale ederek süzgeçten geçirir.

Akıl ise dörde ayrılır:

1.Akl-ı Maaş, yani Geçim Aklı,
2.Akl-ı Maad, yani Ahiret Aklı,
3.Akl-ı Selim, yani Ruhani Akıl,
4.Akl-ı Küll, yani Sultani Akıl.

Göz gördüğü tecellileri Akl-ı Maaş süzgecinden geçirdiyse Bedenin Gıdası; Akl-ı Maad süzgecinden geçirdiyse Günahlardan Sakınma Gıdası; Akl-ı Selim süzgecinden geçirdiyse Ruhun Gıdası, Akl-ı küll süzgecinden geçirdiyse Ruhun ve Bedenin Gıdası olur.

Bir de bedenimizde görünmeyen bir göz vardır ki onun adı "Fuad"dır. Kalpte bulunur. Gönül Gözü de derler... Allah (CC)'dan gelen tecellileri, nura çevirerek Ruhun gıdası olur.

Bunun açılması için, Akl-ı Selim ile Kalb-i Selim'i birleştirmek ve irfan sahibi olmak gerekir.

Bu da ancak Muhammedi yoldan Allah'a teslim olmakla mümkündür."

Hacı Ahmet Kayhan

HERMETİZM

Hermetizm, tasavvuf ve riyazetin giriş kapısıdır. Yedi nefs mertebesi, burada anlatılmıştır. Anlatılanların tümü Muhammediyet'te mevcuttur. Riyazat yapanlar bilir. 4000 yıl önce mevcut olan bu hikmet öğretisi zamanla eksik ve yanlış anlaşılır olmuştur. Ne zaman ki Hazreti Muhammed (SAV) Kur'an-ı Azimüşşan ile, yani vahiyle zuhur etmiştir, Hermetizm de İslam'a dahil olarak gerçek kıymetine kavuşmuştur. Bu inancın önem ve haysiyeti ancak İslam ile kendisini bulmuştur ve başlangıçtan sona kadar tüm alemlere Rahmet olarak gönderilen Resulullah (Allahın Rahmeti Üzerine Olsun) Efendimiz'den aldığı feyz ve bağış ile insanlığa hizmet etmiştir.

Hermetizm inancı, insanlık ve dinler tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu eğitim ve ilim merkezi, Mısırlılar'da Tot ve Yunanlılar'da Hermes, Yahudiler'de Enok ismiyle anılan bilge kişi tarafından yaklaşık 4000 yıl önce kurulmuştur.

Kapkaranlık bir sapkınlık merkezi haline gelen Babil'e karşılık, Hermes'in öğretisi Mısır'da insanlık için hakikate yönelten bir yıldız gibi doğmuştu. Hakikate kavuşma arzusu içinde olan binlerce aday bu merkezde, nefslerini, Rabb'larını, alemleri ve alemlerin yaratıcısı yüce Allah'ı tanımak yolunda önemli dersler almışlardı. Adaylar nefslerinin karanlık kirlerinden arınmak yolunda yine çok önemli eğitimlerden geçmişlerdi. Maddi ve manevi ilimlerde uzun yıllar çalışmışlar ve çalışmalarının neticesinden tüm insanlığın faydalanması yolunda gayret sarfetmişlerdi.

Milattan önce 2000'lere doğru Mısır, Hiksoslar'ın istilasına uğradı. İstilacılar kendi putperest inançlarını da Mısır'a taşıdılar. Mabedlere fitne soktular. Halka ise gösteriş ve eğlence düşkünlüğünü, sahte dini inançlarını törenlerle süslemeyi, şehveti yaydılar. Hermes rahipleri ise mabedlerinde inzivaya ve sıkı bir gizlilik içine çekildiler. Rahipler halk arasında efsanelerin yayılmasını engelleyemediler. Böylece 900 yıl Mısır'da hüküm süren Hiksoslar'ı yine Hermetizm öğretisi ile yetişmiş olan Amos yurdundan kovdu. Fakat sözkonusu batıl inanışlar ve halk arasında yalan yanlış aktarılan Hermes öğretisi sanki çok tanrılı bir inanç gibi ele alındı. Günümüzdeki yanlış ve eksik Hermetizm anlayışları ne yazık ki bu temeli paylaşmışlardır. Hermes'in şu seslenişi meseleye açıklık kazandırmaktadır:

"Ey Mısır! Gelecek kuşaklara senden hatıra olarak sadece inanılmaz masallar kalacaktır ve seninle ilgili olarak geriye, taşlara oyulmuş kelimelerden başka bir şey kalmayacaktır."

Hermetizm döneminde devlet yöneticileri bu öğretiyle yetiştirildikleri halde, daha sonraki çağlarda Mısır'ın yöneticileri Alemlerin Rabbi'ni, O'nun

peygamberini tanımaz birer taş kalbli firavuna dönüşmüşlerdi. Bugün Hermes öğretisinin sırları bazı taşlar üzerinde kazılı yazılardan çözülmeye çalışılmaktadır. Fakat yapılması lazım gelen kalblerimizin en derin yerlerinde işli olan hakikat sırrını, üzerindeki kir ve pası silerek, hatta kazıyarak ortaya çıkarmaktır. Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) her Hak dine ve hakikat arayışına temel, onlara birer göz aydınlığı olmuştur. Hermetizm'i de zamanımızda içine düştüğü sapkınlıktan kurtararak aslına kavuşturan, sağlam temellere oturtan yine Muhammediyet'tir.

Aşağıda Hermes, Tot ve Enok isimleriyle tanınan veya Hz. İdris olarak da kabul edilen bilge kişinin öğretisi hakkında açıklamalar bulunmaktadır. Dikkat edecek olursak bu zatın öğretisi ve hikmeti Muhammediyet'e bağlıdır ve zamanının gereği olan adetlerdeki farklılıklar ile, kavminin bu ilmi almaya kabiliyeti nisbetinde, Muhammediyet'in feyiz ve bereketinden kendisine ihsan edileni insanlığın hizmetine sunmuştur.

Eğer bu zat Hz. İdris ise, mukaddes kitaplara göre peygamberdir. Ona vahiy suretiyle mukaddes kitap gelmemiştir, fakat kendisine indirilen hikmet bakımından fevkalade önemlidir. Nitekim İdris (AS)'ın hikmeti, Cenabı Hakk'ı şanına yakışmayan imkan ve ihtiyaçtan, yaratılışa ait noksanlıklardan ve bunlara benzer sıfatlardan temizlemektir. *("Allahu Teala onların isnad ettiği sıfatlardan münezzehtir." Saffat Suresi;159)* Allah'ın zatında bu temizliğe muhakkak ki ihtiyacı yoktur, bu ihtiyaç şerefli olarak yarattığı O'nun tecelli mahalleri olan insan için vardır. *("Allah size güçlük çıkarmak istemiyor, fakat sizi temizlemek ve size olan nimetini tamamlamak istiyor, ki şükredesiniz." Maide Suresi; 5,6)* HZ. İdris de ümmetini bu temizliğe ve nihayetinde, Tek ve Biricik olan Allah'a hakkıyla kulluğa davet eder.

HZ.İdris'in getirdiği bu hikmet ve eğitim ile Mısırlılar'ın ve O'nun yolunu takib edenlerin dini inanışı, Vahdaniyet olmuştur. Yani tek bir Allah'a inanmışlardır. Onların dini itikatlarına göre dünya yaratılmazdan önce her şeyin ruhu tıpkı bir deniz, bir bulut gibi boşluk içinde dönmekteydi. Allah'ın ruhu bu boşluğa nüfuz etmiş, her şeyi yaratmıştır. Yeri göğü yaratmış, kendisi ise yaratılmamıştır. *("De ki: O Allah birdir. Büyüklük O'nda nihayet bulmuştur. Doğmamış, doğurmamıştır. Ve O'nun hiçbir eşi, benzeri yoktur." İhlas Suresi)*

Yine bu inançta Allah'ın vücudu ebedi ve bütün kainatı kapsayandır, O'nu ise hiçbir şey kapsayamaz. *("Allah göklerde yerde Kibriya sahibidir. O Aziz'dir, Hakim'dir." Casiye Suresi; 37)* Kainat, Cenab-ı Hakk'ın azametine ufak bir numunedir. Cenab-ı Hak, her yerde hazır ve nazırdır, ve ancak O'nun huzurunda durulur, başkasının değil. *("Nerede olursanız olun. O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür." Hadid Suresi; 4)*

Hermetizm'in inanışına göre Cenab-ı Hakk birdir, fakat tecellileriyle zuhur eden sıfat ve fiilleri çeşitlidir. Cenab-ı Hakk tecellilerine, isim ve sıfatlarına göre her şeyde ayrı adlarla anılmaktadır, ama anılan her isim Bir

ve Tek olan Allah'a işaret etmektedir. *("De ki: İster Allah diye ad verin, ister Rahman diye ad verin, hangi adı verirseniz nihayet en güzel isimler O'nundur." İsra Suresi; 110)* Allah'ın isim ve sıfatlarıyla tecellerindeki sonsuz zenginlikte kabul ettikleri en büyük isim Osiris ve onun mahiyetine en yakın olan da

İsis'dir. Bu dönemde Mısırlılar, insanların öldükten sonra Cenab-ı Hakk'ın huzurunda dirileceklerine ve muhakeme edileceklerine inanırlardı.*("O gün onlar ortaya çıkarlar. Onlardan hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. Ve sorulur onlara: Bugün mülk kimindir? Vahid ve Kahhar olan Allah'ın." Mümin Suresi; 16)* Ama tekrar dirilmekten her nefsin, müstakil varlıklar iddia ederek, durmadan dünyaya gelip gittikleri hayalini anlamayınız. *(Onlardan birine ölüm gelince: "Rabbim! Beni geri çevir, belki, yapmadan bıraktığımı tamamlar, iyi iş işlerim," der. Hayır, bu söylediği sadece kendi lafıdır. Tekrar diriltilecekleri güne kadar arkalarında geriye dönmekten onları alıkoyan bir engel vardır." Mü'minun Suresi; 99-100)* Ve dünya hayatında, kendilerine Allah'a kulluk etmeleri için tanınan sayılı günler içinde yaptıkları işlerin, Cenab-ı Hakk'ın adalet terazisinde tartılacağına inanırlardı. *("Her insan ölümü tadacaktır. Kıyamet gününde herkese amelinin karşılığı eksiksiz verilecektir." Al-i İmran Suresi;185)* Allah'ın tecelli mahalleri olan kalblerini, huzura çıktıklarında kendilerine emanet edildiği gibi temiz ve pak olarak iade etmek görev ve sorumluluğu içindeydiler. Tecelli mahallerini neye açtılar, neden sakınıp, neye doğru yöneldilerse tekrar dirildiklerinde karşılarında onun suretini bulacaklardır. *("Kitabını oku, bugün, hesap görücü olarak sen kendine yetersin." İsra Suresi;14)* Ve herbirinin kendilerinde buldukları suretler, gene herbirinin tek tek emanetlerini nasıl geri götürdüklerine bağlıdır. Bu suretler kendilerinin, Vahid olan Allah'ın yüceliğine yakınlık veya uzaklıklarına delil olacaktır. Ve herkes kendi elleriyle işlediklerini kendi önlerinde bulmakla, ya Cenab-ı Hakk'ın sonsuz maddi ve manevi nimetler sofralarında huzur ve teslimiyete nail olurlar veya uzaklığın ve kendisine yüz dönülmüş olanların acı, elem ve keder sofralarında hasret ateşini yiyenlerden olurlar. *("Kıyamet günü hiç kimseye zulmedilmez. Siz ancak yaptığınızın cezasını çekersiniz." Ya-Sin Suresi;54)*

Gördüğümüz gibi Hermetizm inancı dahilinde aktarılanlar genel olarak Muhammediyet'e bağlıdır. Hermetizm, kendi zamanının Muhammedi üniversitesidir.

Hermetizm'in kuruluşu ile Hz. Muhammed'in (SAV) zuhuru ve İslamiyet'e daveti arasında geçen 2000 yıllık süreye bakarak, Hermetizm inancının nasıl olur da Muhammediyet'e bağlı olduğunu sorarsanız, şöyle deriz: Eğer biz zamanın bir tek hakikat olduğuna, tüm dünya hayatının göz kapayıp açıncaya kadar geçen bir andan ibaret olduğuna inananlardan isek, kabul ederiz ki, her Hakk din yalnızca ve yalnızca Allah yolundadır.

("Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Kıyamet saatinin kopuşu göz kapatıp açıncaya kadar veya daha çabuk bir zaman içinde olur. Şüphesiz Allah herşeye Kadir'dir." Nahl Suresi; 77)

Ve her Hakk din, O'nu indiren Allah'ın bir tek hakikatten biz kullarını Peygamberleri vasıtasıyla kulluğa davetidir. *("And olsun ki, Musa'ya Kitab verdik, ondan sonra ardarda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Ruhü'l Kudüs'le destekledik. Size bir peygamber nefsinizin hoşlanmadığı bir şey getirdikçe, büyüklük taslayarak, bir kısmını yalancı sayıp, bir kısmını öldürür müsünüz?"Bakara Suresi: 87)*

Ve tek tek bütün Hakk dinler, aynı dinin farklı hakikat görüntüleri, kemalat duraklarıdır. Başlangıcı ve sonu itibarıyla o tek bir dindir ve Allah katında din İslam'dır. *("Şüphesiz Allah Teala indinde Hak Din, İslam'dır. Kendilerine Kitab verilenler ancak hakikati bildikten sonra hased ve ihtirasları yüzünden ihtilafa düştüler. Kim Allah'ın ayetlerine küfrederse, şüphe yok ki Allah Seri-ül Hisap'tır." Al-i İmran Suresi; 19)*

İslam, yani kulun Hakk'a zahiren ve batınen teslimiyeti, yumuşak kalb ile boyun eğmesidir. Bu da halk edilen ve edilecek olan herşeyle ve onların hakikatleri ile barış ve selamettir. Çünkü bütün varlıklar aslında Cenab-ı Hakk'a boyun eğmiş ve teslim olmuşlardır. *("Yedi gök ve yer ve ikisinin içindekiler O'nu tesbih ve takdis ederler. Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ve tesbih etmesin. Fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız, Allahu Teala Halim'dir, Gafur'dur." İsra Suresi; 44)*

Herbirisi bir ismin zahir olduğu noktalardır ve o isim onlara galebe çalar, yine hepsi mazhar oldukları isme göre Hakk'a itaat edip teslim olurlar. Her Hakk dinde olduğu gibi davet nefslerimizin kirinden arınmak, uzaklığa ve ayrılığa sebebiyet veren perdelerimizin kalkması için gayret, teslimiyet ve kulluk içinde bulunmak, hakikate yönelmektir.

Bizler dinler arasında kendi nefslerimizin emrine uyarak gördüğümüz farkları ve nefslerimizin meyl ettiği hurafeleri, aldatmacaları bir tarafa bırakarak, hakikate, hakikat güneşine yani Muhammediyet'e yönelirsek, işte muhakkak ki hepimizin faydasına olan budur.

("Allah, size dinden Nuh'a tavsiye ettiğini ve sana vahyeylediğimizi, İbrahim, Musa ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi kanun kıldı. Şöyle ki: Dine bağlı kalın! Ve din hususunda ayrılığa düşmeyin. Ortak koşanları dine davet etmen onlara pek ağır geldi. Allah tevhidine dilediğini seçer ve kendisine dönenleri, irşad ve doğru yola sevk ederek hidayet eder.

Onlar ayrılığa ancak, kendilerine ilim geldikten sonra, yalnızca aralarındaki hased ve ihtiras yüzünden düştüler. Ve eğer Rabbinden belirli bir zamana kadar bir kelime geçmemiş olsaydı, aralarında hükmü kaza mutlak icra edilirdi. Onlardan sonra Kitab'a varis kılınanlar da, Kitab'larından kuvvetli bir şüphe içindedirler.

(Ey Muhammed!)İşte bunun için davet et! Ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol, onların hevalarına uyma! Ve de ki; "Ben, Allah'ın indirdiği Kitabların hepsine iman ettim. Ve aranızda adaleti uygulamakla emrolundum. Allah, bizim ve sizin, Rabbimizdir. Bizim amellerimiz bize ve sizin amelleriniz size aiddir. Bizimle sizin aranızda hiçbir düşmanlık ve şahidliğe yer kalmamıştır. Allah aramızı cem edendir, hepimizin dönüşü O'nadır." Şura Suresi; 13-15)

Aramak, araştırıp, incelemekde bir adımdır, bu sebeple dinleri mukayeseli bir şekilde incelemek, onların ortak noktalarına muhabbet etmek

insana çok şey öğretebilir. Ama ilmin nefslerimize perde olmasına yani fayda vermeyen bir yük olmasına izin vermeksizin. Muhakkak ki Allah doğru yolda olanların sahibi, dostu ve yardımcısıdır. *("Allah'a sarılın, Mevla'nız O'dur. Ne güzel Mevla, ne güzel yardımcıdır!" Hacc Suresi; 78)*

Mısır'da yaşamış olan Hermes insanlık tarihi bakımından dikkatle tanınması lazım gelen bir zattır. Aşağıda O'nun arınma yolunda öğrencilerine verdiği eğitimi tanımaya çalışacağız.

Hermetizm'e Giriş Merasimleri

Hermetizm döneminde dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bir çok insan, bu öğreti ve sırlar hakkında değişik şeyler duyuyor ve Mısır'a akın akın geliyorlardı. Menfis'e vardıklarında ağızları açık kalıyordu. Anıtlar, devasa mezarlar, ve halk şenlikleri onlara Mısır'ın zenginliğini, bolluğunu ve haşmetini göstermeye yetiyordu. Görkemli törenler, kutsal merasimler, müzikler, danslar gündüz ve geceler boyunca sürüyordu.

Ama bunlar Mısır'ı görmeye gelmiş olan kişinin aradığı şeyler değildi. Onca yolu aşıp buraya, eşyanın yaratılış sırrına nüfuz etme arzusu ve ilim tutkusu ile gelmişti. Çünkü ona Mısır'ın sunaklarında ilahi ilme sahip alimlerin yaşadığı söylenmişti. Teb veya Menfis mabedlerinin kapılarını yabancı işte bu hakikat sırrını öğrenmek için çalmaktaydı.

Hizmetkarlar onu alıp bir iç avlunun dev sütunlu giriş bölümüne götürmekteydiler. Yanına Başrahip yaklaşmaktaydı. Yüz hatlarındaki haşmet ve sükünet, gizemli bir görünüm arz eden, ama derin bir ışıkla parlayan gözleri, hevesli yabancıyı kaygılandırmaya yetmekteydi. Bakışları onun içine işlemekteydi. Yabancı, kendisinden hiç bir şey saklanamayacak bir kimseyle karşı karşıya bulunduğunu derhal anlamaktaydı. Rahip ona doğum yeri, ailesi ve eğitim gördüğü mabet konusunda çeşitli sorular yöneltmekteydi. Bu kısa sınav sonunda sırlar öğretisine katılmaya layık olmadığı sonucuna varmışsa ona, sessiz fakat kararlı bir hareketle kapıyı göstermekteydi. Ama hevesli yabancıda samimi bir hakikat arzusunun mevcut olduğunu saptamışsa, o zaman ona kendisini izlemesini söylemekteydi.

Rahip talibi alarak mabedin iç avlularından geçirdikten sonra, kaya içine açılmış ve üstü açık bir geçitten geçirirdi. Burada iki taraflı sfenksler dikiliydi. Bu geçidin sonunda küçük bir ibadethane bulunmaktaydı. Burası yer altında bulunan mezarların girişiydi. Bu mabedin kapısı önünde Osiris'in insan boyunda bir heykeli vardı.

Osiris sükun içinde oturmuş olup, dizleri üzerinde kapalı bir kitap bulunmaktaydı. Yüzünde bir örtü olan heykelin altında şunlar yazılı idi: “Hiçbir ölümlü, benim yüzümün örtüsünü kaldıramamıştır.”

Baş rahip bu kapıda talibe:

—Burası gizli ve mukaddes bir yerdir. Şu iki sütuna bak. Kırmızı olanı, ruhun Osiris’in nuruna yükselişini temsil eder. Siyah olanı ise, ruhun madde içinde hapsolunduğuna delalet eder. Bizim ilmimize ve inanışlarımıza talip olan her kim olursa olsun, hayatını tehlikeye koymuş demektir. Zaaf sahibinin ve kötünün elde edeceği şey çıldırma veya ölümdür. Yalnız temiz kalpli olanlar hayat bulurlar. Bu kapıdan nice ihtiyatsız kişi içeriye girmiştir, ama dışarıya canlı çıkamamıştır. Burası öyle bir çukurdur ki, içinden ancak cesur olanlar çıkabilir. Bunun için uğrayacağın tehlikeleri iyice düşün, cesaret edemiyorsan denemekten vazgeç. Çünkü kapı üzerine kapandıktan sonra, bir daha açılmaz, geri dönüşü yoktur.

Bu sözleri korku ile dinleyen talip, bütün cesaretini toplayarak, “Hepsine razıyım” deyince, Başrahip onu dış avluya çıkarır, orada duran bir hademeye teslim ederdi. Talip bu mabette bir hafta alıkonur, en sefil işler kendisine gördürülerek gururu sınanır ve okunan duaları dinler, kendisine asla dünya kelamı ettirilmezdi. Bir hafta çilesini burada tamamlardı.

Bundan sonra iki rahip yardımcısı, talibi alırlar, mukaddes mabedin sırlarını göstermek üzere bir dehlizin önüne bırakırlardı. Artık burada talip, sırlarla dolu bir aleme girişin başındaydı. Bu karanlık dehlizin gerisindeki odanın iki tarafında vücudu insan, başı hayvan olan heykellerle, aslan, boğa, avcı kuşları ve yılan heykelleri dizili idi. Meşale ışıklarının bunları aydınlattığı bu korkunç geçidi bir tek söz söylemeden geçmek lazımdı. Burada ayrıca bir mumya ve insan iskeleti de bulunmaktaydı.

İki rahip yardımcısı talip duvar içindeki bir deliği gösterirlerdi. Burası o kadar basık bir geçidin girişi idi ki, içeriye ancak yerde sürünerek girmek mümkündü. Rahip yardımcılarından biri:

—İstersen buradan geri dön. Zira kapı henüz kapanmamıştır. Geri dönebilirsin. Yoluna devam edersen geri gelemezsin! der, talip:

—Yoluma devam edeceğim! deyince, o zaman eline küçük bir kandil verilirdi. Rahipler derhal mukaddes mabedin kapısını gürültü ile kapatırlardı.

Ölüm İmtihanı

Talip dehlize girmek için yere diz çöküp, emekleyerek içeri girerdi. Bu anda yerin dibinden kulağına bir ses gelirdi. Bu ses şöyle derdi:

—İlim ve kaderi emel eden deliler burada helak olurlar.

Ses gelen dehliz öyle bir şekilde yapılmıştı ki, bu ses aralıklarla yedi defa yankılanırdı. Buna rağmen yola devam etmek lazımdı. Bir müddet sonra dehliz genişler, fakat yokuş aşağı inilirdi. Nihayet talip bir deliğe rastgelirdi, bunun içinde aşağılara doğru sarkıtılmış demirden bir merdiven bulunurdu. Talip bu merdivenden aşağılara doğru inince son basamakta karşısına içi katranla dolu, simsiyah, korkunç bir kuyu çıkardı. Elindeki kandille bu ölüm kuyusuna bakar ve titrerdi. Bu kuyunun içine düşüp ölmek vardı. Canını kurtarmak için etrafı gözler, nihayet sol tarafta içinde basamaklar bulunan bir yarık görürdü. Burası onun için kurtuluş yolu idi. Derhal bu basamaklardan yukarı çıkar, katran kuyusundan canını kurtarırdı. Kaya içine oyulmuş merdivenden döne döne çıktıktan sonra nihayet, tunçtan yapılmış bir kafesin önüne varırdı. Oradan erkek ve kadın heykellerinin bulunduğu bir sofaya çıkardı. Duvar üzerinde iki sıra boyunca işlenmiş nakışlar görülmekteydi. Bu resimlerin hepsi birer sembolik anlama işaret etmekteydi. Salonun bir yüzünde 11, diğer tarafında da yine 11 sembolik resim olup, güzel heykellerin ellerindeki billur fanuslar, bu resimleri aydınlatmaktaydı. Bu mukaddes salonu koruyan "Kutsal Sembol Muhafızı" Rahip Pastofor'du. Rahip, talibi görünce parmaklığı açar, onu güleryüzle karşılardı. Ve kendisine:

—Birinci çileyi mutlu olarak geçirdiniz... Sizi tebrik ederim, der, adayı salonun ortasına götürerek duvardaki sembolik resimlerin manalarını kısaca izah ederdi. Bu resimlerin herbirinin altında birer harf ve birer sayı vardı. Burada bulunan 22 sembol, ilk 22 batıni sırrın işaretleriydi. Bunlar gizli ilimlerin alfabesiydi. Bu harfler, Cenab-ı Hakk'ın bahşettiği, kainat sırlarının anahtarı idi.

Her harf ve sayı, üçlü bir kanuna delalet ederdi. Yani *Lahuti alem*, *akli alem* ve *cismani alem*'de etkileri vardı. Örneğin 1 sayısına karşılık olan *A* harfi, *Lahuti alem*'de bütün varlıkların kaynağı olan Mutlak Varlığı; *akli alem*'de, sayıların birliğini, kaynağını ve sentezini; fiziksel dünya olan *cismani alem*'de de, bütün varlıkların başı olan ve sonsuzluğa uzanabilen Adem'i(insanı) temsil ediyordu. Allah'a ulaşma sırrı ya da "A" sırrı, elinde asa, başında altın taç, beyaz elbise giymiş olan mabud Osiris'in şekliydi. Beyaz elbise temizliğe ve doğruluğa; asa, amirliğe; altın taç ise göğün nuruna delalet etmekteydi.

Rahip bunları talibe anlayabileceği lisanla açıklardı. Sırları birer birer gereğince izah ederdi. Tacı göstererek:

—Hakikati meydana çıkarmak ve adaleti icra etmek için Allah'a ulaşan, hürleşen, nefsin boyunduruğundan kurtulan irade, daha dünyada iken ilahi kudrete karşı görevini yerine getirir. Bu, cüzi ruhlara ebedi

mükafat ve fani bedenlerin ölümüdür, derdi. Talip hayretle bu açıklamaları dinlerdi. Hakikatlerin ilk parıltılarını görmeye başlardı.

Ateş imtihanı

Bundan sonra rahip bir kapı açar, dar ve uzun bir kubbeye girilir, buradan ilerlerken, karşısına alevler saçan bir cehennem çıkardı. Talibin bu alevler içinden geçmesi lazımdı. Bunun üzerine talip ürpererek; "Ama bu ölüm demek!"diye mırıldanır ve korku ile rehberine bakardı.

O zaman rahip:

—Oğlum, ölüm ancak gelişmemiş varlıkları dehşete düşürür.. Bir zamanlar ben de bu ateşin üzerinden geçtim... hem de gül bahçesinden geçer gibi, der ve hemen ardından parmaklık kapatılırdı.

Talip, ateşe doğru ilerlerdi. Yaklaşınca görürdü ki, bu alevler, göz boyayıcı birtakım gölgelerden, hayalden ibaretmiş. Ateşin ortasındaki dar yoldan rahatlıkla geçerek bu ikinci çilesini de atlatırdı.

Su İmtihanı

Üçüncü seyahati ise, su çilesi idi. Talip bu kez gerisindeki ateş odasında yanmakta olan meşalenin aydınlığında, siyah renkli durgun bir sudan geçmek zorundaydı. Bu sınavı da atlatmış olan ve hala ürpertiler içinde bulunan talip, yorgun ve takatsız bir hale gelirdi.

Şehvet İmtihanı

(Burada çok dikkat edelim. Bütün bu kitapçık bu bölüm için yazılmıştır, dikkat edelim ve bu sınavı geçelim.)

Bu seyahat tamamlandıktan sonra iki rahip talibin karşısına çıkar, onu karanlık bir mağaraya getirirlerdi. Orada yere yumuşak bir yatak seriliydi. Mağaranın kubbesinde sönük bir tunç fanus asılıydı. Burada talibi kirli elbiselerinden soyup yıkarlardı. Sırtına da ketenden bir elbise giydirirler, üzerine güzel kokular sürerlerdi.

Ve kendisine,

—Burada rahat et, Baş rahibi bekle, derlerdi.

Yorgun talip, derhal tatlı bir uykuya dalardı. Biraz sonra mağaranın derinliklerinden nefsinin şehvet arzularını uyandıran müzik sesleri işitirdi. Uzaktan gelen bu müzik sesleri, onun içine tesir ederdi.

Ateşten bir hayalin içine gömülmüş olan talip, gözlerini kapar ve tekrar açtığında ise yatağının biraz ötesinde onu allak bullak eden bir kadın görüntüsü ile karşılaşırdı.

Karşısındaki erguvan renginde bir tüle bürünmüş, boynunda inci kolyesi olan bir kadındı.Sol elinde güllerle taçlandırılmış bir kadeh tutmakta ve talibe özlemle bakmaktaydı. Bu kadın dişi bir hayvanın tüm güçlerine taş çıkaracak bir cinselliğe sahipti. Alaca karanlıkta gözleri parlamaktaydı. Talip şaşkınlık içinde ayağa fırlar ve ne yapacağını bilemeden ellerini göğsüne bastırıp öylece kalırdı. *(Ey talip, haram şehvete paydos! Üniversite'den atılacaksın, dikkat et, buradan geçmeye çalış.)*

Kadın ağır adımlarla yaklaşıp, fısıldayarak şunları söylerdi:

—Yakışıklı yabancı, benden korkuyor musun? Sana galiplerin ödülü olarak kendimi getirdim, mutluluk kadehini al; yorgunluğunu giderir.

Talip tereddüt içinde yalpalayıp dururken kadın, sanki yorulmuş gibi, yatağa oturmakta ve yalvaran gözlerle ona bakmaktaydı. Kendisini tenin arzularına, şehvete kaptıranın vay haline! Elini kadının eline sürdüğü ve dudaklarını o kadehde ıslattığı anda iş yolundan çıkmakta ve aday kendini kadın ile birlikte yatakta bulmaktaydı. Şehvete yenik düşmüş ve içtiği sıvının etkisiyle uykuya dalmıştı.

Uyanınca kendisini yapayalnız ve kaygılar içinde bulmaktaydı. Kasvetli lamba ışığının altında ayakta duran Başrahip ona şöyle seslenmekteydi:

İlk çileleri atlatmıştın. Ölüme, ateşe ve suya galip gelmiştin. Fakat kendi nefsine hakim olamadın.. Senki ruhların en yüksek mertebesine sahip olmaya taliptin, Hislerine ait ilk sınavda bile başarısızlığa uğradın ve madde uçurumuna yuvarlandın. Şehvetinin esiri olan kişi karanlıklarda yaşar. Sen, karanlığı nura tercih ettin. Öyleyse karanlıkta kal da gör halini. Karşı karşıya bulunduğun tehlikelerden daha önce sana söz etmiş ve seni uyarmıştım. Hayatını kurtardın, fakat hürriyetini kaybettin.

Bundan böyle bu mabedde hayatının sonuna kadar esir kalacaksın. Kaçarsan öldürüleceksin.

Bu güzel kadın genç talibin nefsini tecrübe etmek için gönderilmişti. Eğer genç şehvetine galip gelmez, kadınla sevişirse, artık o mabedde ebediyyen esir yaşardı.

Eğer talip kadını reddederse, kadehi devirip yere dökerse sınavı başarmış olurdu. Bu takdirde ellerinde birer meşale olan 12 rahip gelerek onu alırlar, ilahiler okuyarak Osiris'in bulunduğu salona getirirlerdi. Orada beyaz elbiseler giymiş genç rahipler, yarım daire olmuş beklemekteydi. Pek muhteşem bir şekilde aydınlatılmış olan bu mukaddes salonda, Osiris'in muazzam bir heykeli bulunmaktaydı. Göğsünde altın bir gül, başında 7 kaseli bir taç vardı. Başrahip, erguvani bir elbise giymiş olduğu halde talibi kabul eder, ona sır saklayacağına ve itaatkar olacağına dair yemin ettirirdi. Bundan sonra bu talibi, rahip yardımcısı sıfatıyla tebrik ederdi. Talibin buraya kadar geçirdikleri, kabul merasimiydi, başka bir deyişle giriş sınavıydı, esas üniversite eğitimi bundan sonra başlardı. Böylece talip hakikat ehlinin arasına katılmak üzere ilk adımını atmış olurdu.

İkinci Eğitim (İkinci Üniversite)

Bundan sonra talip uzun bir eğitim dönemine başlardı. Bu uzun eğitim döneminde hedefi bilmek değil, olmak'tı. Terk yoluyla güçlenmekti.

Öğrenciye küçük bir oda tahsis edilirdi. Burada yatar, kalkardı. Öğretmenler tarafından kendisine dersler verilirdi. Bir şehir kadar geniş olan ibadethane salonlarında ve avlularında dolaşabilirdi. Etrafında piramidler, dikili taşlar göklere yükselmekteydi. Dikili taşların üzerinde hiyeroglif yazıları bulunmaktaydı. Öğrencinin okuduğu dersler insanlık tarihi, mabetler, botanik, tıp, mimari ve mukaddes müzik idi.

Burası bir üniversite halinde idi. Buraya en zeki, istidatlı adaylar alınır, yüksek dereceli bir eğitime tabi tutulurdu. Medeniyet tarihindeki birçok müsbet ilimler burada meydana getirilmişti. Fizik, kimya, geometri, astronomi pek ileri gitmişti. Doğal olayların kanunları, burada bulunmuştu.

Hermetizm, bir dinden ziyade bir tefekkür merkezi idi. Allah'ın varlığı ve birliği bu maddi ve manevi eğitim vasıtası ile bilinirdi. Buradaki öğrenciler yalnız öğrenmekle kalmazlardı, araştırmakla da vazifeli idiler. Hepsi birer mütefekkir idi.

Onlara göre ilmin terakkisi, hakikatlerin insan ruhunda doğması ile mümkün olabilirdi. Bu ruhun yaratıcı olmasına gayret ettirirlerdi. Bu da uzun bir çalışma sayesinde mümkün olabilirdi.

Bu öğrencilere öğretmenleri, hiçbir şeyde yardım etmezlerdi. Öğrenciler bu işe şaşarlar, fakat zamanla manasını anlarlardı.

Öğrencilerden mutlak itaat isterlerdi. Onlara dereceler hakkında bilgi vermezlerdi. Öğretmenlerine bir şey sorarlarsa, "Bekle ve çalış!" derlerdi. Birçok öğrenci şüpheye düşerdi. Buraya geldiklerine pişman olurlar, bu adamların birer sihirbaz olduklarına inanırlardı. Fakat zaman geçtikçe, manevi doğuşlarla gayba ve sırlara vakıf olmaya başlarlardı. Öğrenci, ibadethanenin ve geçirdiği sınavların manasını o zaman anlardı.

Öğrenci, duvardaki işaretlerin manasını anlamaya çalışırdı. Zamanla kalbinde yeni şeyler doğmaya başlardı. Öğretmenlerinden birine sorardı:

—Acaba günün birinde, Osiris'in gülünü koklamak, Osiris'in nurunu görmek nasip olacak mı?

Buna cevap olarak şöyle denirdi:

—Bu bizim elimizde değil. Hakikat verilmez. İnsan, onu kendi nefsinde bulur. Yahut bulamaz. Biz seni zorlamayız. Sen kendi kendine vasıl olmalısın. Kutsal çiçeğin açılmasını zorlama. Onun zamanı gelmişse, birgün olur. Çalış ve yalvar.

Öğrenci odasına çekilir, böylelikle nice yıllar geçerdi. Düşünür, hakikati bulmaya çalışırdı. O artık Hakk'a teslim olmuş, hakikate kendini vakfetmiş olurdu.

Fetih (Açılış)

Günün birinde Başrahip bu öğrencinin yanına gelir:

—Oğlum! Hakikatın sana açılacağı saat yaklaşıyor. Çünkü sen, kalbinin derinliklerine nüfuz ederek, orada ilahi hayatı buldun. Temiz kalbinle, hakikate aşkınla, terk yolundaki başarın sayesinde bunu hak etmiş durumdasın. Osiris'in nurunu hiçbir kimse, ölüp dirilmeden göremez. Şimdi seni yer altında bir mezara götüreceğiz. Sakın korkma. Çünkü sen, bizdensin!

Alacakaranlıkta rahipler, ellerinde birer meşale ile, öğrenciyi yeraltında bulunan bir odaya getirirler, orada mermerden yapılmış üstü açık bir lahitin önünde dururlardı.

Rahip:

—Hiçbir kimse ölümden kurtulamamıştır. Ölen her ruh, tekrar dirilecektir. Haydi bakalım, diri olarak gir şu mezara, nuru bekle! Bu gece büyük korkunun kapısından geçecek ve tasarruf sahiplerinin eşiğine

ulaşacaksın. Öğrenci bu tabuta girdikten sonra, Başrahip elini üzerinde gezdirip onu kutsamaktaydı. Rahipler sessizce oradan çekilip giderlerdi. Odadaki lambayı da söndürürler, her tarafı bir karanlık kaplardı. Bu anda genç öğrencinin kulağına, derinden derine bir cenaze duası gelmekteydi. Mermer tabutun soğukluğu, karanlık, sessizlik ve duanın hüznü onun üzerinde pek acı tesir ederdi. Ölümün ızdıraplı evrelerinin tadını bir bir tatmakta ve sonunda baygın uykuya dalmaktaydı. Tüm hayatına ait sahneler, hayali şeyler olarak gözünün önünden geçmekte, dünyevi şuuru da giderek silikleşmekte ve dağınıklaşmaktaydı. Bedeninin eriyip dağıldığını hissettikçe, varlığının esir olan bölümü de serbestleşmekte ve bir vecd hali meydana gelmekteydi. Biraz sonra karanlığın içinden parlak bir nokta belirirdi. Bu nokta yavaş yavaş yaklaşır, büyür, nihayet üç köşeli bir yıldız belirirdi. Şuaları renk renk idi. Biraz sonra bu yıldız kaybolur, bir güneş görülürdü. Biraz sonra bu nur da silinerek bunun yerine bir gonca görünürdü. Biraz sonra bu gonca gül açardı. Bu beyaz bir güldü, fakat yavaş yavaş kızardığı görülmekteydi. Çok geçmeden, bu gül bir koku bulutu halinde buharlaşmaktaydı. Vecd halindeki aday işte o anda kendini sıcak ve okşayıcı bir nefesin içine gömülmüş halde hissetmekteydi. Şekilden şekle büründükten sonra bu bulut yoğunlaşmakta ve bir insan yüzü görünümüne bürünmekteydi. Bu, genç ve mütebessim bir kadındı. Yüzünde bir örtü bulunmaktaydı. Elinde papirüslerden yapılmış bir kitap vardı. Bu kız tabutta yatan gence yavaş yavaş yaklaşır ve ona derdi ki:

—Ben senin göze görünmez kızkardeşinim. Senin ilahi ruhunum. Elimdeki, senin hayat kitabındır. Yazılı sayfalar senin geçmiş hayatının olayları ile doludur. Boş sayfalara ise gelecek hayatın yazılacaktır. Bir gün, bu sayfaların tümünü gözlerinin önüne sereceğim. Şimdi beni tanıdın. Ne zaman beni çağırırsan, derhal gelirim.

Birden herşey silinip gitmekteydi. Feci bir ızdırabın ardından öğrenci kendini sanki bir kadavraya girmişcesine bedenine girmiş halde buluvermekteydi. Şuuru tekrar yerine gelirken, sanki eli kolu demir halkalara bağlıydı; başının üzerinde kocaman bir ağırlık oturmaktaydı. Uyandığında çevresinde rahipler, en başta da Başrahip bulunmaktaydı. Genç öğrenciyi ayağa kaldırdıktan sonra, ona bir kadeh teskin edici şerbet içirirdi.

—İşte tekrar hayata döndün, bizimle birlikte sofraya gel ve bize Osiris'in nuruna yaptığın seyahati anlat, artık bizlerden birisin, der, öğrenciyi yemeğe götürürlerdi.

Beraberce yemek yedikten sonra, Başrahip artık bir rahip yardımcısı olan öğrenciyi alarak öğle vakti mabedin rasathanesine çıkarır, orada kendisine Hermes-Tot'un sırlarını öğretmeye başlardı. Hermes-Tot'un miraca

çıkıp, kainatı seyretmesini ve yedi kat göğü gördüğünü anlatırdı. Orada Cenab-ı Hakk'ı gördüğünü bildirirdi.

Bundan sonra rahip yardımcısı, tam ve hakkıyla hakikat ve Tevhid dinine (İslam'a) girer ve kainatın sırlarını bulmak için araştırmalar yapardı. Din uğruna sarfedilen gayretler, çalışmalar ve zekanın işlemesi, insanlığa yeni şeyler kazandırırdı. İlimlerin ve fenlerin gelişmesi, Allah'ı bulmak için sarfedilen bu vecdi çalışmalar sonucu olmuştur.

Görüldüğü gibi eski Mısır'da maddi ve manevi ilimler, bir arada ele alınıyordu. Mısır'a giden Yunanlı filozof ve matematikçi Pisagor, bu kutsal ilmi Yunan diyarına getirdi ve kurduğu okulda öğretti. Pisagor'dan sonra maddi ve manevi ilimler, birbirinden koptu. Matematik, fizik, astronomi vs. bilimler, giderek insan ruhundan ayrı olarak ele alınmaya başladılar. Öte yandan Pisagor'un hikmet (felsefe) öğretisi, Sokrat'a ondan Eflatun'a (Platon), ondan da Aristo'ya geçti. Bilindiği gibi Eflatun, bütün Batı felsefesinin babası sayılır. Ancak felsefenin de manevi tarafı, bin yıllar içinde kayboldu.

Ne zaman ki Hazreti Muhammed (SAV) Kur'an-ı Azimüşşan ile, vahiyle zuhur etti, diğer bütün dinler aslına kavuştular. Kur'an-ı Azimüşşan'a geçtiler. Fakat kendi nefslerine uyarak, yalnızca yanlarında bulunandan gururlananlar, ayrılığa düşerek ve hurafelere kapılarak saptılar. Ancak ve ancak Allah ve Resulü Hz. Muhammed (SAV)'in gösterdiği dosdoğru yolda hiçbir ayrılığa ve düşmanlığa düşmeksizin bir ve bütün olundu. İlim, hikmet, huzur, barış ve adalet ancak bu yolun nadide gülleridir. İnsanlık kendisine uzatılan eli boşa çevirmeden halk edilişindeki mükemmeliğe, kemalata muhakkak ulaşmaya gayret etmelidir. Dönüşümüz O'nadır, O'ndan başka dönülecek yoktur.

Hacı Ahmet Kayhan

Not: Burada okuduğumuz özlü dersler sonucunda görüyoruz ki, eğer insanoğlu nefs mücadeleleri, arınma ve doğru yol üzerinde sabit kalmaktan şaşmaz ise, bugün içinde bulunduğu kanser, sarılık, verem ve aids gibi bir çok maddi salgın hastalıklara Allah'ın izni ve Resulullah'ın (SAV) şefaatıyla çare bulmuş olacaktır.

GÜLDEN DÜŞEN YAPRAKLAR

Allah Vedud, yani "Seven"dir. O'nun isimleri, istediklerini anlatır. O, isimleriyle nasıl olmamızı istediğini aydınlatır. Peygamberimiz *Hubb-u İlahi*'nin (ilahi sevginin) *Alem-i nasut*'ta (insanlık aleminde) büründüğü surettir. Aşk ayetidir. Bu nedenle İslam, sevgi dinidir. Makam-ı muhabbet, makam-ı Muhammed'dir. Gayb Aleminin, *Alem-i rububiyyet* denilen manevi semasında, Muhammed'siz, bir makamdan bir makama yükselmek, Allah'a manen yaklaşmak mümkün olmadığı gibi, muhabbetsiz de mümkün değildir. Allah *Feahbebtü:* "Sevdim" buyurmuş, kainatın ve zübde-i kainat olan insanın çamurunu Aşk şebnemiyle yoğurduğunu duyurmuştur.

Dinimiz Sevgi olmalı, Sevgi'den kaynaklanmalı, Sevgi, duygu düşünce ve davranışlarımıza egemen olmalıdır. Hayatımız burcu burcu Sevgi kokmalıdır. İbn-i Farid, "Allahım! Senin Sevgini Mezhep edindim" der, Allah'a manen yaklaşmak için Sevgi yolunu seçtiğini söyler. Peygamberimiz de şöyle der: "Allahım! Beni sevginle rızıklandır." Allah'ın sevdiklerinin şu kimseler olduğunu söyler:

– Allah'ı kullarına sevdiren,

– Allah'a kullarını sevdiren,

– Gezerken rastladıklarına yararlı öğütler veren.

O halde Din adamının hayati görevi, Sevgi'ye hizmet etmektir. Mabedlerin gülsuyu kokmaları yeterli değildir. Burcu burcu sevgi kokmaları gerekir.

Aşk bir derttir, fakat derman arattırdığı, dermana ulaştırdığı için, aynı zamanda dermandır, Hz. Mevlana'nın buyurdukları gibi, hem zehir hem de panzehirdir. Lutfa uzanan kahırlar lütuf, kahıra uzanan kahırlar ise kahırdır. Hz. Mevlana'ya göre, "Güle yakın olan diken, gülden sayılır."

Kur'an'ı güneş, ay veya lamba ışığında okumakla yetinmek, yetmez. Müminin bir de onun ışığında kendisini okuması, tanıması, noksanlarını tamamlaması gerekir. Kur'an'ı anlayarak okuyan uyanır, onu bilinçle yaşayan ise, Kemal'e uzanan yolda yol alır.

Kur'an ne yalnız bilmek, ne de onu bilip başkalarına bildirmek için gelmiştir. Kendimizde Allah yadigarı olarak bulunan kemal yeteneğini uyandırmak, geliştirmek, kemaline erdirmek, İnsan-ı Kamil olmak; Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'in kemalini, yalnız satırlarda değil, sadırlarda bulmak; bu kemal ile Allah'ın yaratıklarına hizmete kendimizi adamak, Hakk'a hizmeti halka hizmette aramak; Peygamberimiz gibi, Allah'ın canlı cansız alemlerine rahmet olmak için indirilmiştir.

İnsan, Allah'a olan yakınlık ve uzaklığını, sofuluğuyla değil kemaliyle, onu kendisine verilişindeki hikmet ve amaca uygun şekilde kullanıp kullanmayışıyla ölçmelidir. Kur'an'da, Kur'an'ı yaşamayan, ondaki kemalle kemallenmeyen yerilmiş, Peygamberimiz hakkında, "O'nun ahlakı *(yani kemali)* Kur'an'dı," denilmiştir.

Kutsal kitap üç çeşittir:

1. Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an (Bunların dördü de birdir, *Ayat-ı Kavliye*'dir),

2. Kainat Kitabı,

3. Zübde-i kainat olan, kainat kitabının fihristi halinde yaratılan İnsan.

Bunların ayetleri, fiili ayetler veya yaratılış ayetleridir. Bunlar da Allah'ındır, Allah'tandır; suretleriyle *La İlahe*, hakikatleriyle *illallah*'tır. Varlıkları mecazidir, Allah' ın tecelli mazharı olmakla, varlıkları zahir ve süreklidir. Allah, her an bir başka tecellidedir; mevcudat, akan bir tecelliyat deryasıdır. Allah'ı diliyle *(kalen)* inkar eden kişi, gerçekte *(halen)* tasdiktedir. İnkarı da inkar ettiğiyle, onun yardımıyla yapar. Buna layık olmuş, layık olduğunu bulmuştur. Hidayete mazhar olmak, ona layık olmaya koşmayı gerektirir. Allah, Kur'an'da hidayet etmeyeceklerini belirtmiştir. İsteyen arar, araştıran bulur, bulan layık olur, layık olan layık olduğuna kavuşur.

Seven kimse olmak istemeyen, onu aramayan, ona layık olmaya çalışmayan bir kimsenin bulunacağını düşünmek bile mümkün değildir. Elbetteki korku da bunun aksidir. Korku olmalı, fakat sevgiden doğmalı, onun çocuğu olmalıdır.

Allah'a ayak adımıyla değil, İlim ve İrfan adımıyla yaklaşılır. Eğer ayak adımıyla yaklaşmaya kalkılırsa, uzaklaşılır. Derya nasıl varlığını dalgalarında izhar ederse, Allah da varlığını yaratıklarında izhar etmektedir. Bunun için Niyazi Mısri merhum, Divan'ında, "Benden görüp işiten, bildim ki ol canan imiş," demektedir. İlimsiz ibadet; bakımsız, irfansız ibadet, meyvesiz ağaca benzer. Allah, insanları, İlim ve İrfan'a dayanan kemale yükselmeleri için yaratmış, onlara özgü Saadet'i kemale katmıştır.

Her ne kadar Rabbimizi bilmek, kendimizi bilmekle mümkünse de, Rabbimizi bulmak, kendimizi aşmakla, kendimizden geçmekle mümkündür.

Hakikat yolunun cenabetliği yalnız meniyle değil, aynı zamanda benlikledir. Kendisinden "Ben" damlayan kişi, manen cünüptür. Kur'an, temiz olmayanlara bir şey vermediği gibi, o, irfan semasından da tahir olmayanların ruhlarına, bir damla irfan rahmeti damlamaz. Allah, bunun için Kur'an'da *Nahnu:* "Biz" buyurur. Bu gerçeği tek başına namaz kılarken bile *iyyake na'büdü ve iyyake nestaiyn* dedirtmekle duyurur.

Abdestin namazdan önce olması, o manevi huzura abdestli olarak çıkılması, namazda kıraata öncelik tanınması ne anlamlıdır!
Kur'an'da *Yüzekkiküm:* "Sizi arıtır," buyurulması üzerinde de durmak, bu arıtmayı maddi tabir gibi almamak, nefsani duygu, düşünce ve davranışları da buraya katmak gerekir.

Allah'ın değer ölçüsü, Takva'dır. Bu kelime gerçekte bütün İslam'ı içine alır. Dört derecesi vardır. İlk derecesi, kendimizi Kitabullah olarak görmek, tanımak; Kitabullah gibi korumaktır. Kirletmekten, gölgelemekten sakınmaktır.

"Padişah konmaz saraya, hane mamur olmadan," derler.

Allah padişahlığı istememiş, İslam da dünya padişahlığına yer vermemiştir. Padişahlık Emevilerden gelmedir. Peygamber, "Ben padişah değilim," diyerek padişahlığı nefretle reddetmiştir. Bunun için, ben bu sözü şöyle söylerim: "Allah'a layık görülmez, Gönül, temiz olmadan." Allah, gönüllerin mamur olmasını beklemez. Kırık, kendisine muhtaç, viran gönüllere meyleder, oraları mamur eder. Ona mamur gönüller değil, viran gönüller muhtaçtır.

Allah'ın, insanları Beytullah diye adlandırılan evine çağırması; ev sahibini hatırlamaları; O'na yaklaşmanın yoluna koyulmaları içindir. Ev sahibini bulamayanın evi bulmasında ne yarar olur? Marifet, evi değil, o evin sahibini ziyarettir.

Evini ziyaret maddi güçle, ev sahibini ziyaret manevi güçle olur. Birincisinde çöl, ikincisinde nefs aşılır, benlikten uzaklaşılır.

Hac, vuslatı hatırlatır, onu hacıya anlatırsa, hac yerini bulur. Hacı o zaman, o ibadetteki manayı ve yararı tam olarak bulur.

Puta tapanlar da gerçekte Allah'a tapmışlardır, çünkü Allah her yerde hazır ve nazırdır. Fakat onlar Allah'ı puta tahsis ettikleri, surette kaldıkları için, niyet ve kasıtlarından ötürü günahkardır. Zavallılar sureti aşamamış, Hakk'a ulaşamamışlardır.

Kabe'nin sırrını çözen için, her zerre *Beytullah*'tır. Allah her yerdedir. Halik'i gören mahluku görmezmiş, mahluku gören de Halik'i görmezmiş. En iyisi, Halik'i mahlukta, mahluku Halik'te temaşa etmek; *Mecmaü'l Bahreyn* (iki denizin birleştiği yer) ne imiş, bunu anlamak; bunları birbirine karıştırmamakmış. Derya olduğunu bilmek, fakat dalga olduğunu da asla unutmamakmış.

Kar nasıl güneşte erirse, benlik de *İstiğrak*'ta erir. İnsan namazda kendisinden geçtiği derecede namaz kılmış olur. Benlik, manevi cenabetlik sayıldığına göre, insanı Allah'ın manevi huzurunda, bu halden arıtan manevi guslün suyuna,*İstiğrak* (Allah'ta olmanın manevi hazzıyla kendinden geçmek) denir. Ve namaz İstiğrak'tır, istiğrak olmalıdır denilebilir.

Onu gerçek yüzüyle gören, gerçek manasıyla tanıyanlar, onun yalnız bedenle değil, gönülle de eda edilmesi gerektiğine inananlar tarafından böyle eda edilir.

İslam bir *Tevhid* tarlasıdır. *Tevhid* tarlasında *Benlik* otu boy vermez. Benlikle yapılan ibadetten, işten hayır gelmez. Tevhidi yaşayanda, şikayet asla duyulmaz ve görülmez.

Hakk'ın sevdiği kuluna uzanan eli, muhabbet; onu kendisine çekmesi cezbe ve marifet; kavuşturması ise, vuslattır. İnsana özgü mutluluk, kemalle yükselerek erişilen vuslattır.

Ayrılık, Cennet'te de olsa, orasını seven için Cehennem'e döndürür. Ayrılık diyarı, sevene Cennet olmaz.

İnsanın dertlerinin kaynağı olan derdinin devası, rızıkta değil, Rezzak'tadır. Bunun için yemeğe başlanırken besmele çekilir. Rezzak'tan gafilane yenen yemeğe, zehir dense yeridir.

Vahdet Ehli, feyz çeşmesine koşan değil, feyz deryasına ulaşandır.

Allah'la insan, deniz ve dalga gibidir. Bunların arasına nasıl girilir? Ve nasıl, bunların arasında yol olmalı denir? Bu yol nereye yerleştirilir?

Tokmak, o evin tokmağıdır. Fakat dışarıda olan, evin içinden ve içindekinden haberdar değildir. Onun gibi İslam'ın görünüşünde kalan kişi, evet İslam'dır, fakat kapı tokmağı gibi, İslam'da olandan haberdar değildir. Manaya yükselememiştir. Hacer-i Esved gibi olmayan, elinin öpülmesinden gurur duyan, elini öptürmemelidir.

Bir mümin, Kur'an'da Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'in kemalinde kendisini bulabildiği derecede, İslam ve Allah'a yakındır. İslam'lık, Muhammediyyet'i giyinmektir, Muhammed'leşmektir, yani O'nun kemalinin varisi olmak, o kemalden gerektiği kadar nasibini almaktır.

Diğer bir bakımdan İslam, Peygamberimiz gibi Gönül aynasını Allah'a sevgiyle arzetmek, bu aynada O'nu bulmaktır. Allah'ın evi olmaktır.

Tecelli olduğunu, onunla oluştuğunu bildiği halde tecellide kalan, Hanifliğe ulaşamaz. Tecelliyi aşan, tecelli edene kavuşan ulaşır. Onun bakışları pencerede takılıp kalmaz. O, halktan değil, Hak'tan görür.

İnsanın başkalarında aradığı, kendisinde olandır.

Aşık'ta, maşukundan başkasına bakacak göz, döndürecek yüz, söyleyecek söz umanlar, Aşk'ı tanımayanlardır, Aşk onun hayatı, sevgilisi ise hayat kaynağıdır. Ondan bir an ayrılamaz. Peygamberimiz şöyle dua etti: "Rabbim! Beni bir göz açıp kapayıncaya kadar olsun, nefsime bırakma *(gaflete kaptırma)*."

Allah'ın sevdikleri, O'nu sevenlerdir. Allah'ın hoşnut oldukları, O'ndan hoşnut olanlardır. Hoşnut olmadıkları ise, O'nun takdirinden şikayet edenlerdir.

Hangi dini mezhepten olurlarsa olsunlar, Allah'ın sevdikleri kişiler, aynı mezheptendir. Bence *Fırka-i Naciye* (kurtulmuşlar zümresi) bunlardır. Çünkü Allah, sevmediğine kendisini sevdirmez. O halde bunlar, Allah'ın sevdikleridir.

Tevhid dinine tefrik sokanlara, tefrik ehli olanlara, eyvahlar olsun. Bir kadını seven erkekler, bir erkeği seven kadınlar, birbirlerini dövmek için köşebaşı beklerler. Allah'ı sevenler ise birbirlerini kucaklamak için köşebaşı beklerler. Bunun için Tevhid'e sevgiyle yükselinir.

La ile *illa*, *Teşbih* ile *Tenzih* vs. birbirlerinin zıddı oldukları halde, İslam bu zıtları birleştirerek bunlardan Tevhid'i çıkarmıştır. İman'ın koşullarında Peygamberleri, Kitapları birleştirip onlara yer vermiştir. Bu dinde nasıl tefrike yer bulunur? İşte Hz. Mevlana'nın; eserini Mesnevi tarzında yazmak ve adına Mesnevi demekle, *Mesnevi ma dükkan-ı vahdetest:* "Mesnevi'miz vahdet dükkanıdır" demekle anlatmak istediği budur. Mesnevi tarzında, ikilikte birlik, şekil ayrılığında mana birliği vardır. Zıtlar, cem olmuştur. İki mısra bir beyti manasıyla oluşturmuş, tamamlamış, onda elele vermiştir. Bu, kainattaki sırrı açıklamaktır. Ondan ders almaktır.

Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'in *Mirac*'da yükseldiği, Hz. İsa'nın ve diğer Peygamberler'in katettiği sema, bu üstümüzdeki maddi sema değil, *gayb Aleminin manevi semasıdır*, Rububiyyet semasıdır. Allah'la kul arasındaki, Halik'le mahluk arasındaki semadır. Bu semadan, durmadan duraklamadan Hikmet yağar. İrfan dersanesi ve tekamül yurdu, Allah'ın üniversitesi olan bu aleme, *Alem-i Nasut*'a dersler verilir, gönderilir. Şu kişiler bunlardan yararlanamaz: a) Dünyaya gaflet gözlüğüyle bakan, midesi açısından tavukça bakan ve burayı yalnız yemlik olarak gören; b) Benlikte kalıp ilmini, zühdünü, ibadetini kendisine perde yapan; c) Allah'a hüsn-ü zanda değil, sui *(kötü)* zanda bulunan; d) Gönlünü Allah'a yöneltmeyen, onun kapılarını Halik'e kapayan.

Peygamberimiz'e göre İslam alimleri, İsrailoğullarının peygamberleri gibidir. Ancak böyle olanlara İslam alimi denir. Süleyman Peygamber kuş dilini bilirmiş. İslam arifleri, kuştan konuşanı ve dilini bilirler.

İslam, anlamsız bir şekil yığını, mahsulsüz tarla gibi değildir. Bu dinde ibadetler, bir bakıma ikiye aynlır: a) Kazası mümkün olan ibadetler: Namaz, oruç, zekat, hac gibi. b) Kazası mümkün olmayan ibadetler: Kendimize, ailemize, milletimize, vatanımıza, devletimize, İslam ve insanlığımıza düşen görevleri aşkla, şevkle, şuurla, bilinçle, yerinde ve zamanında yerine getirmek; yükümlülüğümüzün gereklerini tam olarak yapmak.

Yaptığımız kazası mümkün olan ibadetlerin Allah katında kabul olup olmadığını, kazası mümkün olmayan ibadetlerimizden anlamalıyız.

Kendisine, ailesine, vatanına, milletine, devletine, İslam ve İnsanlık alemine yararlı olmayan, hele zararlı olan insanın, gece kaim *(namazda)*, gündüz saim *(oruçlu)* olsa bile, Cennet'e layık olamayacağına yürekten inanmalıyız. İslam'ı ve Cennet'i gölgelemekten kaçınmalıyız.

Camilerin toplum hayatımızdaki yerini ve değerini de, bizleri kazası mümkün olmayan ibadedere yükseltip yükseltmemesiyle ölçmeliyiz. Yükseltmeyen cami ve mescidin fonksiyonunu kaybetmiş olduğunu kabul etmeli, hemen onun içindeki vaiz ve hatibin değiştirilmesini ilgililerden taleb etmeli, camiyi diriltmeli, rayına oturtmalıyız. Onu cami, yani "toplayıp birleştirici" kılmalı, bizi birbirimize düşürmeye, aramıza nifak sokmaya çalışan vaiz veya hatibin bulunduğu camiden uzaklaşmalıyız. Çocuklarımızı da ondan korumalıyız. Çünkü ağızdan zehirleneni kurtarmak kolay, kulaktan zehirleneni kurtarmak ise zordur. Bağrına ağlayarak düştüğümüz bu dünyadan gülümseyerek gidebilen, bu alemin bütün karını süpürüp götürmüştür. Bu bahtiyarlığa, kazası mümkün olan ibadetlerle kazası mümkün olmayan ibadetleri, hakkıyla edaya yükselenler ararlar.

"Amme menfaati, şahıs menfaatinden üstündür." Yani gerçek insan ve müslüman, toplumun yararını kendi yararından üstün tutan, ona zarar vermekten titizlikle kaçınandır. Buhari'deki bir hadis-i şerifte şöyle buyurulur: "Bir gece nöbet beklemek, geceleri namaz, gündüzleri oruçla geçen bin geceden hayırlıdır." (Bu noktada, "Hattı müdafaa yok, sathı müdafaa var" sözü hatırlanmalı, bu gerçeğe o açıdan bakılmalı ve bu gerçek o açıdan tanınmalıdır.)

Çok güç oluşan münbit toprak tabakası hafriyatta çıkarıldığında, onun yararlı bir yere tahsisi ispat edilmedikçe, Almanlar'ın ev yaptıran kişiye iskan raporu vermedikleri; o kişiye, "Vatan yalnız sınırlardaki topraklar değil, bütün topraklarımızdır," denildiği söylenir. Ne güzel bir davranış.

Peygamberimiz savaşlarda sakınca gördüğünde oruç tutmaz, bozar ve Ashab'a da bozdururdu. Ebu Talha kahramanların en güzidelerindendi; düşmana karşı güçlü olmak için savaşa oruçlu olarak çıkmazdı. Peygamberimiz'in vefatından sonra Müslümanlar güçlendiklerinden, daima oruçlu oldu. Oruç İslam'ın beş koşulundan biri olduğu halde, onda insanın kişisel çıkarı olduğundan terkedilir, müslümanların yararı tercih edilirdi. Bunda müslümanlara çok değerli bir ders vardır.

İslam'da yasak olan, ırkçılıktır. Kur'an'da, *Şuuben:* "Milletler" buyuruluşu, Peygamberimiz'in "Milletin şereflisi, ona hizmet edendir," deyişi, milliyetin bu kapsama girmediğini göstermektedir (ayrılığa alet edilmemek, eşitliği yaralamamak kaydıyla). İslam; kendimize, ailemize, vatanımıza, milletimize, devletimize, İslam ve insanlığımıza zararlı şekilde tefsir edilemez. Çünkü bu din, bunların hiçbirine zarar vermek için gelmemiştir. Ayrıca hiç kimse bu dine, bunlara zararı dokunsun diye girmemiştir ve giremez. Yararlı tefsir hatalı bile olsa, niyet temiz olduğundan; ameller niyetlere göre değerlendirileceğinden; sevaplar günahları gidereceğinden ötürü, o kişiye bundan bir zarar düşünülemez. Cennet, bunlara zararlı olanların yeri değil, yararlı olanların yeridir.

İLAHİ AŞK

1. İlahi Sevgi

İlahi sevgide Allah bizi, hem bizim için, hem Kendisi için sever. Allah'ın, Kendi için bize duyduğu sevgi şu kudsi hadiste ifade edilmektedir: "Ben bir gizli hazineydim, bilinmek istedim ve Kendimden Kendime muhabbet ederek mahlukatı yarattım. Sonra onlara Kendimi tanıttım; onlar da Beni tanıdılar." Demek ki, Allah bizi, O'nu tanıyalım diye, Kendisi için yaratmıştır. Şu ayet bunu çok iyi belirtmektedir: "Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım," (Zariyat, 51:56). Neticede, Allah bizi sadece Kendi için yaratmıştır.

Allah'ın bizim için bize duyduğu sevgiye gelince, bizim yaratılış gayemize ve tabiatımızın özüne uygun düşmeyen işlerden kurtuluşumuzu sağlayacak ve bizi mutlu edecek amelleri bize tanıtmakla, bu sevgi, ifadesini bulmaktadır.

Tesbih

Sübhan olan Allah, yaratıkları, Kendini tesbih etsinler diye yaratmıştır. Yaratıklara, O'nu tesbih etmelerini, O'na hamd ve sena etmelerini ve O'na secde etmelerini söylemiştir. Ancak bu şekilde O'nu tanıyabiliyoruz. Bu konuda şöyle buyurmaktadır: "Yedi gök, yeryüzü ve bunların içinde bulunanlar O'nu tesbih ederler. O'nu övgüyle tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız..." (İsra, 17:44). Yani, nasılsa o hal üzere, O'na hamd ve sena ile O'nu tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Aynı şeyin şu ayette de bildirildiğini görüyoruz: "Göklerde ve yerde olan varlıkların, kanatlarını çırparak uçan kuşların Allah'ı tesbih ettiğini görmedin mi? Onların herbiri kendi duasını ve tesbihini bilmektedir," (Nur, 24:41). Her varlık kendi duasına önem vermekte, onda kararlı ve devamlı olmaktadır.

Bu ayetle Allahu Teala, Hz. Peygamberimiz'e (salat ve selam üzerine olsun) hitap etti. Onu evrensel *(külli)* tesbihe tanık yaptı, çünkü o bunu görmüştür. Ona, "Görmedin mi..." dedi, halbuki bize, "Görmediniz mi?" demedi. Bunun nedeni şudur: Çünkü biz bu evrensel tesbihi görmedik, ona sadece inandık. Oysa Muhammed (salat ve selam üzerine olsun), onu apaçık görmüştü.

Secde

Aynı şekilde, Allahu Teala, peygamberimizi her şeyin secde halinde olduğuna tanık kıldı ve ona şöyle hitap etti: "Görmedin mi, göklerde ve yerde

bulunan varlıklar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar ve insanların birçoğu Allah'a secde ediyorlar?" (Hac, 22:18).

Dikkat edilirse, Allah hiçbir varlığı dışta tutmamış; göklerdeki ve yerdeki varlıkların hepsini zikretmiştir; ulvi alemi de, süfli alemi de zikretmiştir. Her varlığın sadece Allah'a secde ettiğine Peygamberi tanık etmiştir. Bunun için bu secde işine Allah'ın tanık yaptığı herkes ve bu secde işini gören herkes, bu hitabın muhatabı durumundadır. Bu fıtri ve zati bir tesbihtir ki, yalnızca o tanıklara tecelli eder. İşte o zaman, onlar Allah'ı severler. O'nu tesbih eder, O'na hamd ve senada bulunurlar, bunları hiçbir zorunluluk olmadan, bilakis zati bir gereklilik olarak yaparlar. Bu zati bir ibadettir ki, Allah o kimseleri Kendisine ait istihkak hükmüyle, o ibadetin içine yerleşmiştir.

Keşf ehli hakkında da aynı şeyi söylemiştir. İnsanların çoğu, yani akıl sahibi her insan buna muhataptır. "Allah'ın yarattığı şeylere bakmıyorlar mı? Gölgeleri sağdan ve soldan sürünerek Allah'a secde etmektedir. Onlar Allah'a kullukta asla büyüklenmezler, daima O'na boyun eğerler," (Nahl, 16:48). İşte göze görünebilen en güzel nimet budur. Sonra, gölgelerin bu şekilde sağa ve sola uzanmasının da, O'nun Celal'i karşısında bir saygı ve küçüklük işareti olarak Allah'a secde hali olduğunu, gene Allah haber vermektedir. Bu nedenle, "onlar asla büyüklenemezler ve daima O'na boyun eğerler," demiştir. Böylece, boyun eğerek Allah'a secde etsinler diye, Allah onları akıllılıkla nitelendirmiştir.

Bu ayetin devamındaki ayet ise, bu ayetin bir tamamlayıcısı durumundadır. Şöyle ki: "Göklerde ve yerde bulunan bütün canlılar ve melekler Allah'a secde ederler..." (Nahl, 16:49). (Canlılar; yani yeryüzünde yaşayan, yürüyen ve sürünen varlıklar ve gök ehli, ayrıca ne gökte ne yerde olan melekler.) Sonra, bu ayet şöyle bitiyor: "Onlar asla büyüklenmezler," (Nahl, 16: 49). Yani, Rab'lerine ibadet etmemezlik etmezler. Sonra, Allah onları şöyle nitelemektedir: "Üstlerinden, Rablerinden korkarlar ve kendilerine emredileni yaparlar," (Nahl, 16:50). Allah, onlara, "korkma" vasfını yüklemektedir, böylelikle, onların kime secde ettiklerini bildiklerini, bize göstermek istemektedir. Daha sonra Allah yine onları, "Kendisine boyun eğmiş" ve "kendilerine emredileni yaparlar" şeklinde vasfeder. Sonra da, "Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmezler ve emredildikleri şeyi yaparlar," (Tahrim, 66:6)şeklinde anlatır. Bir başka ayette ise şöyle buyuruyor: "Rabbinin yanında bulunanlar, melekler, gece ve gündüz O'nu tesbih ederler ve onlar bundan hiç usanmazlar," (Fussilet, 41:38), yani canları hiç sıkılmaz.

Bütün bunlar gösteriyor ki, bütünüyle alem şuhud ve ibadet makamındadır. Ancak, düşünme yeteneği olan varlıkların durumu farklıdır. Bu varlıklar, konuşma yeteneği olan insanlar ve cinlerdir.

Bunların vücut durumları bakımından değil, ruh durumları bakımından özellikleri vardır. Çünkü bunların şekilleri de, Allah'ı tesbih etme ve O'na secde etmede, kainattaki öteki varlıkların şekilleri gibidir. Bedenin bütün azaları O'nun tesbihini dile getirir. Görmüyor musun,

kendilerine müsahhar kılınmış nefsler üzerine Kıyamet gününde derileri, elleri, ayakları, dilleri, kulakları, gözleri ve öteki bütün azaları şahitlik yapacaklardır (Nur, 24:24). "Ve hüküm, o yüce ve büyük Allah'ındır," (Mü'min, 40:12).

Demek ki, bütün bunlar Allah'ın Kendisi için bize gösterdiği sevginin hükmüdür. Öyleyse, kim O'na vefalı davranırsa, Allah o kimseyi ödüllendirir; kim de vefasızlık ederse, onu cezalandırır. Öyleyse Allah, Kendini sever. Kendinin yüceltilmesini, Kendine hamd ve sena edilmesini ister.

Allah'ın İhsanı

Allah'ın bizim için, bize duyduğu sevgiye gelince, hiç kuşkusuz Allah onu bize, hem bu dünyadaki, hem de öte dünyadaki iyiliğimiz için tanımıştır. Kendisini tanıyıp bilmemiz ve O'ndan habersiz kalmamamız için, Kendisini tanıtacak delilleri bize göstermiştir. Ayrıca, O'nu tanıdıktan sonra, içinde dolaştığımız ve sahip olduğumuz her nimetin ancak O'nun bir nimeti olduğu ve ancak O'na mal edilebileceği hususunda elimizde deliller varken, ifratlara kaçmamıza rağmen, O bize rızık vermekte ve bizi nimetlere boğmaktadır. Ayrıca, o nimetler içerisinde yaşayalım, daima huzur ve rahat içerisinde olalım diye, sırf bizim için yaratmıştır onları. Bu eksiksiz ihsanın ardından O'na şükretmedik. Oysa akıl, nimet verene şükretmeyi gerektirir. Ayrıca biliyoruz ki, Allah'tan başka ihsan edici yoktur.

Bize bilmediklerimizi öğretmek ve bizi eğitmek amacıyla, Kendi katından bize bir peygamber göndermesi de O'nun ihsanındandır. Böylece Allah, Kendi hakkında bilmemiz gerekenleri bize öğretti. Kendi mutluluğumuza ulaştıracak yolu bize gösterdi. O yolu bize açıkça gösterdi. İsyana sürükleyici işlerden bizi korudu, sakındırdı. Ahlaki düşüşlerden ve kötülüklerden, alçaklıklardan kaçınmamızı sağladı.

Sonra Hz. Peygamber'in doğruluğunu gösteren delilleri de bize bildirdi. Çok açık deliller getirdi bize. Kalplerimize iman nurunu yerleştirdi ve onu bizlere sevdirdi. Onu kalplerimizde süsledi. Bize küfrü, fıskı ve isyanı çirkin gösterdi (Hucurat, 49:7).Biz de buna iman ettik ve bunu tasdik ettik.

Sonra, tevfikiyle bize iyilikte bulundu. Bizden Kendisini sevmemizi istedi, rızasını kazanmamızı istedi. Eğer bizi sevmeseydi, bütün bunların hiçbiri olmazdı. Bunu bize açıkça bildirdi. Ayrıca, rahmetinin gazabını geçtiğini bildirdi. Bedbaht olan şaki bedbahtlık yapsa bile, Allah'ın rahmetinin, inayetinin, ve mahlukatın akıbetlerinde etkili olan asli muhabbetinin kapsamına gireceğini bize bildirdi. Aynı şekilde, sevginin *(muhabbetin)* en temel esas olduğunu, İlahi Kelamı'nın hak olduğunu, ayrıca rahmetinin evrensel olduğunu bize bildirdi.

Şirk

Bu dünya evi, Alim ve Aziz Allah'ın takdir ettiği ölçüde, tutarsız gerçeklerle ve perdelerle örülüdür. Allah öte dünyayı yaratmış ve bizi oraya doğru götürmektedir. Yalancı iddiaların, sahte davaların kabul edilmediği yurttur orası. Allah orada, bütün varlıklara Rab olduğunu kabul ettirmiştir. Daha bir avuç toprak halindeyken, Adem'in böğründen gelen insanoğulları da O'nun Rablığını kabul etmişlerdir, (A'raf, 7:172). Demek ki, bu dünya hayatı iki uç nokta arasında bir ara-noktadır: Tevhid noktası ve O'nun Rablığını tanıma noktası. İşte bu ara-noktadadır ki, Allah'ın varlığı kabul edilmesine rağmen, "şirk" vaki oluyor, yani O'na ortak koşuluyor. İşte bu ara-nokta, böylece tutarsız oluyor.

Bu nedenle, "Allah'ın dışında kendilerine Rabler edinenler, 'Biz onlara, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsın diye ibadet ediyoruz,' derler," (Zümer, 39: 3). Böylece kendi şirklerinde, Allahu Teala'ya, güya azamet, büyüklük nisbet etmektedirler. Kaldı ki, kendi toplumu içerisinde, "büyüklük" *(kibriya)* ve "otorite" *(ceberut)* sıfatlarıyla arz-ı endam eden herkesin "kalbini mühürlediğini," gene Allah haber vermektedir.

Fakat Allah bu mührü onların kalplerine, bir yardım işareti olarak koymadı, çünkü onlar kesin olarak, kendi nefslerini bu mühürle alçalmış ve aşağılanmış buldular. Dolayısıyla o yaratıkta büyüklük sıfatı görülse bile, Allah'a ait olan büyüklük asla bir yaratığın kalbine girmez, çünkü bu durum mektupsuz bir zarfa benzer, yani içi olmayan dış gibidir, ki bu mümkün değildir. Bütün bunlar nihai sonuç mutluluk olsun diye, Allah'ın yaratıklara duyduğu rahmet ve muhabbetten kaynaklanmaktadır.

Arınma

Bu ara-nokta zayıflayınca ve kendisini çevreleyen iki taraf kuvvetlenince, bu ara-nokta sonunda iyice boşalır ve küçülür. Onu çevreleyen iki taraf ise dolar ve büyür. Öyle ki, Allah bu iki tarafı, ora sakinleri için nimetlerle doldurur. Ora sakinlerinin, mutluluğa ve nimete tertemiz olarak kavuşmaları için Allah, kendilerini, bu dünyada hak ettikleri azaptan temizleyip kurtardıktan sonra, onlar, o nimetlerden bol bol yararlanırlar. Bir insanı öldürdüğü için öldürülen insanın durumunu görmüyor musun? Öldürdüğü kişiye karşılık olarak, kendisini nasıl temizliyor bu ölüm. Böylece kılıç, onun günahına kefaret oluyor.

İşte, bu dünyada Allah'ın bildirdiği cezaların uygulanması, müminler için bir temizlenmedir, hatta bir pire ısırması ya da bir diken batması bile bu kabildendir.

Burada şunu da belirtelim: Başka varlıklar topluluğu da vardır ki, temizlenmeleri için kendilerine, cehennemde, öte dünya cezaları uygulanır.

Sonra cehennemden çıkmaları gerekmiyorsa dahi, Allah'ın muhabbetinin yardımıyla cehennemde kendilerine merhamet edilir, (Hud, 11:107).

Görülüyor ki, Allah'ın kullarını sevmesinin ne başı vardır, ne de sonu. Çünkü O, ne hadis *(sonradan)* olmayı ne de araz*(başka kaynaktan)* olmayı kabul eder. Fakat Allah'ın kulları için duyduğu muhabbetin özü, sonu olmayan bir süreç içinde, ilkiyle ve sonuyla, yaratılışlarındaki ilkenin *(mebde)* özüdür. Bu nedenle Allah'ın onlara duyduğu sevginin oranı -nerede olurlarsa olsunlar; ister yokluk, adem halinde, ister varlık, vücud halinde olsunlar- kendileriyle birlikte olan O'nun varoluşunun*(keynunet)* oranıdır; tıpkı Allah'ın onların adem hallerinde de, vücud hallerinde de onlarla beraber oluşu gibi. Çünkü onlar kendilerini sürekli seyreden ve sürekli seven Allah tarafından bilinirler. Daha önce Allah'ın sahip olmadığı yeni bir hüküm, yeni bir ilke kesinlikle O'na atfedilemez. O önceden ne ise, her an odur.

Allah yarattıklarını her an sevmektedir, tıpkı onları her an bildiği ve gördüğü gibi. Dolayısıyla, "Ben bir gizli hazineydim, bilinmek istedim..." sözüyle, bütün bunların kendi içinde nasıl bir şey olduğunu, Allahu Teala, Kendi Celal'ine uygun düştüğü gibi anlatmaktadır bize. Çünkü Allah akılla, ancak Fail *(Yapan)* ve Halik *(Yaratan)* olarak kavranabilir.

Yaratış

Allah tarafından bilinen her öz *(ayn)*, aslında bir *madum*'dur, yani gizli güç halinde vardır. Allah onları var etmeyi sever ve ister. O zaman o öz için bir varlık *(vücud)* yaratır, hatta o öz içinde bir varlık yaratır, yani o özü varlık giysisiyle giydirir. Böylece o öz, var olur. Sonra bir başka öz var olur. Sonra, bir başka öz. Kesintisiz ve aralıksız bir süreç içinde, ta Hakk'ın ilkliğine kanıt olan ilk varlıktan beri, bu böylece devam eder gider...

Demek ki, önce tekillerde, sonra cinslerde ve türlerde, başka bir varoluş değil, aksine sürekli bir varoluş görülür. Bu dünyanın da bir gayesi ve bir sonu vardır ama, yaratılmışlar içinde insanın, nihayeti öte dünyaya çıkan özel bir gayesi ve varoluşu vardır. O halde, varlıklar öte dünyada yeniden doğmuş olurlar ve onların öte dünyadaki varoluşlarının bir sonu yoktur, çünkü mümkün varlıklar için bir son sözkonusu değildir. Onların ebediliği daimdir, yani sonları yoktur, tıpkı Hakk'ın ezeli oluşu gibi. Hak sabittir, değişmezdir, zorunludur *(vacip)*. O'nun varlığının Evveli, ilk ilkesi yoktur. Kullarına duyduğu muhabbetin de bir evveli yoktur. Sübhanallah! Ancak sevgilinin yanında aşkın zikredilmesi, aşkın kendisi değil de aşkın ilahi anlatımı sırasında olur.

Allah Kelamı

Kur'an, Allah kelamıdır. Mütekellim daima Allah'tır, yani konuşan hep Allah'tır. Bununla birlikte, O, sadece Kendini tanıtmak için konuşur, şöyle ki: "Rablerinden kendilerine gelen yeni bir uyarı, bir zikir yok ki, onu eğlenerek dinlemesinler!"(Enbiya, 21:2).

Bu zikir, bu uyarı sadece bizde yenidir, yoksa Allah'ta yeni değildir. Çünkü o zikir; Seyyidimiz, Melikimiz, Sahibimiz ve rızık vericimiz olan Allah'tan gelmektedir. Rahman'dan onlara gelen yeni bir zikir sadece bizim açımızdan yenidir, yoksa Rahman açısından yeni değildir; çünkü rahmet, nimet ve ihsan, hem başlangıçta, hem de sondadır. *El Ityan*'da belirtildiğine göre, Kendi hakkında gerekli bilgileri bize öğretmek için, bu ilahi zikir, Şaki isimlerden değil, tersine Rab ya da Rahman isimlerinden gelmektedir.

İlahi Sevgi - Ek

İnsanın Allah'ı Sevmesi

Bu bizim Allah'ı sevme durumumuzdur; yani, biz Allah'ı seviyoruz. Bununla ilgili olarak Allah şöyle buyuruyor: "O onları sever, onlar da O'nu severler," (Maide, 5:54). Bununla birlikte, bize özgü olan sevgi, aynı nitelikte değildir.

Bize özgü olan sevgi, hakikatimizin ona verdiği özellik bakımından ikiye ayrılır: Birine ruhani sevgi, ötekine tabii sevgi denir. Bizim Allah'a duyduğumuz sevgi, bu iki sevgiyle birliktedir. Fakat bu, tasavvur edilmesi, anlaşılması ve kavranması çok zor olan bir konudur, çünkü herkese, bu konuya müteallik işlerde aynı ilim verilmemiştir ve yine herkes, bu konuda Allah'tan gelen haberlere inanma konusunda aynı değildir. Bu nedenle Allah, Hz. Peygamber'i (salat ve selam üzerine olsun) öyle bir ödülle ödüllendirmiştir ki, bunun ifadesi şu ayettedir: "İşte sana da böyle Emrimiz'den gelen bir ruh vahyettik... Biz onu, vahyettiğimiz o kitabı, bir nur yaptık. Kullarımızdan dilediğimizi onunla hidayete erdiriyoruz. Ve sen hiç kuşkusuz, doğru yola götürürsün," (Şura, 42:52). Demek ki biz de, Allah'ın hidayete erdirmek istediği kullardanız. Allah'a sonsuz hamd olsun!

Sevgiyle İlgili Bazı Sorunlar

Allah'a karşı duyduğumuz sevgi konusunda bu izahatı verdikten sonra, şimdi, şu dört çeşit sevgiyi ele almamız gerekiyor. Şöyle ki: Ya Allah'ı sadece O'nun için severiz; Ya Allah'ı kendimiz için severiz, Ya Allah'ı hem

O'nun için hem kendimiz için severiz, ya da Allah'ı severiz ama, bu saydıklarımızın hiçbiri için değildir bu sevgi.

Burada akla şöyle bir soru gelebilir: Allah'ı ne Kendisi için ne de kendimiz için seviyor değilsek, O'nu sevdiğimize göre, O'nu niçin severiz? Farklı bir inceleme konusu olan bu dördüncü tür sevgi, o halde, nasıl bir sevgidir? Bu ayrı bir bahistir.

Sevginin bir başka türü daha vardır. Şöyle ki: Eğer biz Allah'ı seviyorsak, O'nu bizim tarafımızdan mı seviyoruz, yoksa O'nun tarafından mı seviyoruz? Veyahut da, O'nu hem bizim tarafımızdan hem de O'nun tarafından beraberce mi seviyoruz? Ya da O'nu bu saydığımız sevgi çeşitlerinden hiçbiriyle değil de, başka bir çeşit sevgiyle mi seviyoruz? Bütün bunlar açıklama, yorum ve şerh isteyen konulardır. Ayrıca, şu soruları da inceleyeceğiz: Allah'a duyduğumuz sevginin başlangıcı *(mebde)* ve kaynağı *(menşe)* nedir? Bu sevginin kendi içinde bir gayesi var mıdır, yok mudur? Eğer bir gayesi varsa, o gaye nedir?

Sevgiyle ilgilenen, zeki ve son derece güzel bir kadından başka hiç kimse bana böyle bir soru sormadı. Aynı şekilde, inşallah, şu konuyu ele alacağız: Sevgi, sevenin nefsi/zati bir sıfatı mıdır, yani kişisel bir niteliği midir, yoksa var olan zatı üzerinde zaid *(fazladan)* bir anlam mıdır? Ya da sevenle sevilen arasında varlığı ve gerçekliği olmayan bir ilgi midir? İşte bütün bunları açıklamaya çalışacağız.

Aşkın Özellikleri

Bil ki, aşk ortaklık kabul etmez. Ancak sevenin zatı tek ve bölünmez olursa, durum başkadır. Eğer sevenin zatı birçok öğeden meydana gelirse; sevgisi, çeşitli yüzlere çeşitli nedenlerden dolayı bağlanabilir. Bu çeşitli işlerin ilgili olduğu varlık tek ve aynı varlıksa, ya da o çeşitli işler o varlığı ilgilendiren birçok işle ilgiliyse, o zaman aşk birçok kişiye bağlanabilir, dolayısıyla insanın birçok sevgilisi olabilir. Eğer sevenin, birden fazla kişiyi sevmesi mümkün olursa, daha fazlasını sevmesi de mümkündür. Halife Harun Reşid bu konuda şöyle demişti:

"Üç güzel kızın eline geçti dizginim
Herbiri girdi kalbime her yönden benim. "

Burada, "dizginim" sözcüğünde gizli bir sır vardır. "Dizgin" sözcüğü tekil kullanılmıştır, çoğul değil. O, üç sevgiliye ayrı ayrı birer dizgin değil de, hepsine bir tek dizgin vermiştir. Bu, şunu kanıtlamaktadır: Seven, birçok kişiyi sevmek durumunda olsa bile, kendisinde en fazla etkili olan tek bir manaya tutulacak ve bu üç güzele o manaya uygun biçimde davranacaktır, yani o üç güzelin herbirinde o mana vardır. Bunun kanıtı da yukarıdaki beytin ikinci dizesidir:

“Herbiri girdi kalbime her yönden benim...”

Eğer o üç kızın herbirini severken diğer ikisinde olmayan bir mana için sevmiş olsaydı, herbirine birer dizgin verirdi ve o dizgini diğer ikisine vermezdi. Kalbine girerken, herbirinin girdiği yer, diğer ikisinin girdiği yerden başka bir yer olurdu. Dolayısıyla bu açıklama, bir kişinin bir kişiyi sevmesi durumudur. Fakat burada ise, bu biricik sevgili birçok aşığın sevgilisidir. O halde, yukarıda ifade edildiği gibi, aşık birçok sevgiliyi sever.

Allah’a Duyulan Sevgi

İşte, bizim Allah’a duyduğumuz sevgi böyle bir sevgidir. Bizden bazıları Allah’ı, Allah için severler. Bazıları da O’nu hem kendileri için, hem O’nun için severler. Demek oluyor ki, bu sevgi en mükemmel sevgidir, çünkü Allah’ı tanıması ve O’nu müşahede etmesi en mükemmel şekle ulaşmıştır. Gerçekten de bizden bazıları Allah’ı şuhud *(tanıklık)* halinde tanımıştır; O’nu, yukarıdan beri sayılan nedenlerin hepsi için sevmiştir. Bazıları da var ki, Allah’ı şuhud halinde değil de “haber”le tanımıştır; Allah’ı Allah için sevmiştir. Bazıları da Allah’ı nimetleriyle tanımış ve O’nu kendi nefsleri için sevmişlerdir. Bazıları da Allah’ı bütün bu nedenlerin hepsi için sevmişlerdir.

Bütün bunlar şu demektir: Şuhud ancak suretlerde olur. Suret ise çok şeyin birleşiminden doğar. Demek ki aşık da bileşik bir suretin sahibidir. Dolayısıyla aşık sevgilisine dair herhangi bir tarzda bir şey işitse, bu tarzda ona dair aldığı haberle onu sever. Tıpkı Hz. Peygamber’in şu hadisinde ifade edildiği gibi: “Benim yüzümden bir dostu mu sevdin, yoksa bir düşmandan mı uzaklaştın?” Demek ki, eşyayı O’nun sebebiyle sevmek ve eşyadan O’nun sebebiyle yüz çevirmek, her şeyden öte Allah’a duyduğumuz sevginin anlamını ve özünü oluşturmaktadır. O zaman O’nun bizden istediği her şeyi gönül hoşluğuyla ve seve seve yerine getiririz. Suretinden O’nu müşahede etmeyen kimse, tebaa hükmünde olur. Tıpkı uzuvlarımızın ve hayvani yönlerimizin nefs-i natıka’nın hükmü altında oluşu gibi ve de ona karşı olamayışları gibi. Çünkü onlar, nefs-i natıka’nın aletleri gibidir. Allah’ın rızasını kazanma ya da kazanmama konusunda onları istediği gibi tasarruf eder, kullanır. İnsanın uzuvlarından herbiri kendine bakmayı bırakırsa, ancak o zaman Allah’ın razı olduğu şeylerde kendini tasarruf edebilir, çünkü o bunun içindir. Ayrıca, cinler ve insanların *(sekalan)* dışında, varoluş içindeki her şey aynı konumdadır. Bu konuyla ilgili olarak Allahu Teala şöyle buyurmaktadır: “O’nu övgüyle tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tesbihini anlayamazsınız,” (İsra, 17:44).

Allah, bu tesbih olgusuyla, Kendisine sena edilmesini istiyor, yoksa ceza için değil. Çünkü tesbih O’nun Zatına ibadet etmektir. İbadetle birlikte, ceza vermeyi istemek bir arada düşünülemez.

İşte Allah’a, Allah için duyduğumuz sevgiden doğan sonuçlar bunlardır.

Allah'tan Başkasını Sevmek

Ancak, bazı nefs-i natıka'lar; Allah'ı tanımak için donandıkları düşünce yetenekleri Allah'ın ilmini almaya kendilerini elverişli kılmadığı için, bu temel tutuma aykırı davranırlar.

Bu nedenle, Kur'an'da anlatıldığı şekilde Allah, Adem'in zürriyetinden gelen varlıkları kabzetmiş ve onlara kendi nefsleri üzerine zorla şahitlik yaptırmıştır. Bunun sonucunda, o varlıklar Allah'a isteyerek değil, fakat kerhen secde etmek zorunda kaldılar, çünkü Allah o varlıkları kabzetmiştir. Sonra Allah o varlıkları bu özel durumdan, yani kabz halinden çıkardı, onları serbest bıraktı, fakat aslında onlar bilmedikleri bir tarzda gene kabz halindeydiler. Onlar kendilerinin kabz halinden kurtulmuş olduklarını zannettiler, (A'raf, 7:172).

O varlıklar bu karanlık bedene kendilerini bağımlı hissedince, arzularının kendilerini yönelttiği şeylere koştular ve ancak kendi tabiatlarına uygun olanı sevdiler. Kendilerini yaratan Allah'ın Rablığı üzerine yaptıkları şahitlikten gafil oldular. Bu konuyu yukarıda da ele almıştık.

Nefsin Allah'ı Keşfetmesi

İşte bu şekilde, nefsin düşünme yeteneği ve ayrıca kullandığı bütün öteki yetenekleri, ona şöyle dedi: "Sen beni kullanıyorsun, fakat benden gafil oluyorsun ve beni terkediyorsun; sanki ben senin kullandığın aletlerden biriyim. Beni hiç hesaba katmıyorsun.

Peki öyleyse, kullan beni!"

Bunun üzerine, "Peki," dedi nefs onlara, "ama beni muaheze etme, çünkü ben senin değerini bilemedim. Senin ne üzere olduğunu tam olarak bilmek için, Hakikatinin gerçekleştirdiği konularda istediğin gibi tasarruf etmene izin veriyorum. Böylece ben de o konularda seni tasarruf ederim."

Düşünce yeteneği, yani akıl, "Tamam, kabul ediyorum!" dedi. Sonra yüzünü nefse çevirdi, onu kendi efendisi kabul ederek ona şöyle dedi: "Sen kendi zatından ve kendi varlığından gafil olmuşsun. Sen kendi zatın için bu şekilde mevcut değil miydin? Yoksa yok musun? Ya da hiç var olmadın mı?"

Nefs, akla şu cevabı verdi: "Ben önce yoktum, sonra var oldum."

Bunun üzerine akıl yeniden şöyle dedi: "Seni var eden senin kendi varlığın mı, yoksa senden başka bir varlık mı? İyice bir düşün bakalım ve bu hakikatı yakalamaya çalış. Bu konuda beni kullan, çünkü ben bu iş için yaratıldım."

Bunun üzerine nefs düşünmeye başladı ve bu delilin, kendine verdiği temel kuralı öğrendi. Şöyle ki: kendiliğinden var olmamıştı, onu bir başkası var etmişti; kendisinin tabii acılara bağımlı olduğunu görünce, bir Varedici'nin gerekliliği, ona zorunlu gözüktü. Bu acıların giderilmesi için, alışılagelen sebeplere sarılmak gerektiğini anladı. Böylece kendi varlığı içinde, kendini var eden sebeple bütünüyle bağlı kalması gerektiğini idrak etti.

Kendisinin hadis olduğunu, yani sonradan yaratıldığını ve kendisini var eden bir Sebeb'in olduğunu tesbit edince; nefs, düşünmeye başladı. Bu Sebeb'in kendisine benzemesi gerekmediğini ve kendisi gibi muhtaç olmadığını, tam aksine, kendisini saran acılara O'nun ortak bir yanının olmasının O'na uygun düşmeyeceğini bildi. Bu sebeblerin, yokken sonradan olduğunu, değişmeye ve bozulmaya tabi olduğunu müşahede etti. Bütün bunları kavradıktan sonra, kendisini yaratan ve kendisi gibi sonradan olmuş (arızi) bütün varlıkları ve elemlerini yok edecek bütün sebebleri yaratan, bir Varedicinin olduğunu anladı. Eğer bu Varedici olmasaydı, hastalıkların ve illetlerin çaresinin bulunamayacağı bilincine vardı. Elemleri ortadan kaldıracak sebepleri yaratması, hiç kuşkusuz O'nun rahmetindendir.

Sonunda nefs, o sebepleri sevecek ve onlara doğru tabii bir cazibeyle yönelecek noktaya ulaştı. Bu durumda, kendisini bu denli etkileyen sevgi ilgisini, o sebepleri yaratan Yaratıcı üzerine aktardı: Kendi kendine, "O'nu sevmem benim için daha iyidir, fakat O'na uygun davranışlarda bulunup O'nu razı edecek şeyler nelerdir, bilmiyorum," dedi. Sonunda, O'na karşı duyması gereken sevgiyi doğurdu. Kendini varlık nimetiyle nimetlendirdiği ve kendisiyle ilgili eşyayı var ettiği için, O'nu sevdi. Fakat bu noktada kaldı. Allah, Adem'in zürriyetini kabzasına aldığı sırada, daha önce O'nun Rablığını ikrar ve tasdik etmişken, bir anda O'nu unutuverdi.

Peygamber'in Çağrısı

İşte tam bu sırada, dışarıdan kendi cinsinden bir davetçi gelerek, ona, kendisinin onu Yaratan katından gelen bir Elçi olduğunu ileri sürünce, o da ona şöyle dedi: "Sen de benim gibisin ve doğru sözlü olmamandan korkuyorum. Peki, senin yanında seni tasdik eden, doğrulayan bir şey var mı? Çünkü bende bir düşünce yeteneği var ki, onunla beni Varedeni tanımayı başarabildim."

O Elçi, ona öyle deliller getirdi ki, hepsi de onun söylediğini doğrulamaktaydı. Bunun üzerine nefs, bunlar hakkında düşünmeye başladı. Onların doğru olduğuna kani oldu ve onlara inandı. Kendisini var eden Varlığın, başlangıçta kendisini kabzasına alan ve Rablığı konusunda kendisine tanıklık yaptıran, kendisinin de buna tanıklık yaptığı Varlık olduğunu anladı.

O zaman şöyle dedi: “Bütün bunlar hakkında hiç haberim yoktu, fakat şu andan itibaren, bu ikrarın gereğine uymaya kendimi mecbur hissediyorum. Hiç kuşkusuz sen, getirdiğin bu haberde sadıksın, doğru söylüyorsun; fakat Rabbimi hangi fiilimle ve nasıl razı edeceğimi bilmiyorum. Eğer bana, uyulması gereken ilkeleri söylersen ve eğer bana kuralları öğretirsen, onlara uyacağım, Allah’ın bize verdiği nimetlere şükretme konusunda vefalı davranacağım, göreceksin.”

Bunun üzerine Elçi ona, Allah’ın gönderdiği temel kuralları gösterdi. O da istek ve arzularına ters gelse de, onlara şükretmeye başladı, fakat bu şükrünü ne korkuyla, ne de umutla yaptı. Çünkü Elçi, ona ta başlangıçta bildirilen şeyleri tekrar bildirdiği ve Varedici’yi razı etmek için onlara kesinlikle uyulması gerektiğini belirttiği zaman, ona bu konulara uyarsa kendi lehine olacağını, uymazsa kendi aleyhine olacağını ve cezaya çarptırılacağını daha söylemedi. Zeki nefs bu konularda, Varedici’yi razı etmek için bütün çabasını gösterdi. Daha önce kendisine söylendiği gibi, *“La ilahe illallah”* demeye başladı.

İki Çeşit İbadet

İşte, bütün bunları nefse öğrettikten sonradır ki Elçi, onlara uymanın büyük bir ödüle ve eksiksiz nimetlere layık olduğunu anlattı ve aynı zamanda, onlara ters davranmanın da büyük bir cezaya neden olacağını haber verdi. Nefsin O’na ibadetine sevgi ve rıza da eklenince, ibadeti, sevaba erişmesini ve cezadan kurtulmasını sağlayan özel bir ibadet oldu. Dolayısıyla, o andan itibaren kendini iki tip ibadet içinde buldu: Birincisi, Allah’a doğrudan doğruya yaptığı ibadet; ikincisi, umut ve korku ile yaptığı ibadet. Böylece, kuşkusuz tabii ve ruhani durumunun gerektirdiği ölçüde, Allah’ı, hem Allah için, hem de kendisi için sever oldu. Tabii durumundan ötürü, umut ve korkuya bağlandı.

Ruhani durumundan ötürü de, sadece Allah’a (O’nun dışında, mahlukattan birini sevmiş olsaydı bile) sevgi ve muhabbet duyarak ibadet etmeye başladı. Demek ki, ruhani yönüyle nefs, Allah’ı yalnızca Allah için sevmekteydi. Hak Teala onu bu durumda gördü ve nefsin hakikatinde bölünme olduğunu, yani kendinde iki ayrı sevgiyi birleştirdiğini bildi. Bu kez kendini kıskanç*(Gayyur)* olarak vasfetti. Bu nedenle, ortaklık istemedi ve nefsin sadece Kendisini sevmesini, O’ndan başkasını sevmemesini istedi.

Sonra, Hak Teala ona tabiat suretinde tecelli etti ve ona, kendi nefsinde inkar edemeyeceği bir alamet verdi: Bu da “Zaruri ilim” denilen şeydir.. Böylece o surette tecelli edenin O olduğunu bildi; ruhen ve bedenen *tab’an* O’na yöneldi.

Hakk'ın Tecellisi

Hak Teala, nefse gücünü kabul ettirince -tabiatı gereği sebeblerin nefs üzerinde etkili olacağını biliyordu zaten- nefse bir diğer alamet daha verdi. O alamet sayesinde nefs, Hakk'ı tanıdı. Hak Teala da bütün o sebebler içinde o alametle nefsde tecelli etti. Böylece nefs O'nu tanıdı ve kendi için değil, fakat Allah için o sebebleri sevdi. Böylece o sebeblerin hepsiyle, kendisi için değil fakat Allah için; başka bir şey için değil, sadece O'nun için, bir halden başka bir hale geçti. Her şeyde O'nu gördü ve kendini O'na göre değerlendirdi ve sevindi. Kendisine verilen bu hakikatle, öteki nefslerden üstün olduğunu gördü. Gene bu alametle Allah, nefsin bizzat tabii ve ruhani zatında, nefs için tecelli etti. O zaman nefs gördü ki, kendinden değil, ancak O'nunla görüyordu; kendiliğinden değil, ancak O'nunla seviyordu. Dolayısıyla O'nu seven, gene O idi. O'nu seven o *(nefs)*değildi. İşte bu gözle, yani kendi gözüyle nefs, her varlıkta O'nu gördü. Dolayısıyla O'ndan başkasını sevmediğini bildi. Seven de Sevilen de, isteyen de istenilen de O idi.

Bütün bunlarla nefs için açık seçik belli oldu ki, O'na olan sevgisi, hem O'nun içindi, hem de aynı zamanda kendisi içindi. Bu son mertebede, nefs, sadece O'na duyduğu sevgiden dolayı O'nu müşahede etti. Bu müşahede O'nun sayesinde oldu, nefs sayesinde ya da iki sevginin toplamı sayesinde değil... Bu açıklamalara yapılacak ilaveler, yok değerindedir.

Bu noktaya ulaşan nefs, bu sevginin gücünü ve gayesini tanımak istedi. Şu ila hi söz üzerinde durdu: "Ben bir gizli hazineydim, bilinmiyordum; bilinmek istedim..." Nefs Allah'ı, Allah kendisine tabii bir surette tecelli edince tanıdı. Böylece bildi ki, Zahir ve Batın isimleri, Allah'a tamamen uygun düşüyordu. Çünkü Allah ona bu isimlerle tecelli etmişti. Gene bildi ki, sevgi -ki bu sevgiyle Allah bilinmek istedi- Batın ismi içinde O'nunla alakalıydı. Gene bildi ki, seven, kendi tabiatı gereği, bir surete bürünerek teneffüs etmek, nefes alıp vermek istedi, çünkü ancak bu teneffüs içinde arzu edilen lezzeti ve tadı buldu.Bu nefes sevginin *(muhabbetin)* aslından çıktı ve yaratıkların içine girdi, çünkü Allah, yaratıklar Kendini tanısınlar diye, Kendini onlara tanıtmak istiyordu.

Varoluşun İlk Cevheri

İşte o zaman, Hak diye isimlendirilen Ama *(ilk cevher)* meydana geldi. Yaratıkların hepsi, işte o Ama'dan meydana gelmiştir. Dolayısıyla bu Ama, alemin cevheri olmuştur. Alemdeki suretleri ruhları ve tabiatları, istisnasız hepsini, o Ama içermekteydi. İşte Tanrı'nın bize olan sevgisi, böyle başladı.

Bizim O'na duyduğumuz sevginin başlangıcı ise, işitmeyledir, görmeyle değil. Yani, biz o Ama cevherindeyken, Allah'ın bize söylediği "Kün!" yani, "Ol!" sözünü işitmemizdir sözkonusu olan. Demek ki, o Ama, ilahi nefesten olmuştur. Şekiller, suretler, ayrıca alem, İlahi Kelam, hepsi "Kün"den olmuştur.

Bizler Allah'ın tükenmez kelimeleriyiz. Allahu Teala şöyle diyor: "Ey kitap ehli, dininizde taşkınlık etmeyin ve Allah hakkında gerçek olmayan şeyleri söylemeyin. Meryem oğlu İsa Mesih, sadece Allah'ın bir elçisi, O'nun Meryem'e attığı bir kelimesi ve O'ndan bir ruhtur..." (Nisa, 4:171). O kelime İsa'dır ve İsa da O'ndan bir ruhtur; o da nefestir. Bu hakikat canlılarda böyledir. Eğer Allah onları öldürmek isterse, onlardan nefeslerini alır. Demek ki canlıların hayatları, nefesle sürmektedir. Nefesleri alınınca, hayatları da sona ermektedir.

Bizler o Ama cevherinin içindeyken, fakat henüz varoluş haline geçmemişken, Allah'ın o kelamını, "Kün!" sözünü işittik. Dolayısıyla biz, o cevher içinde, suretler halindeydik. Onun içinde zuhur edişimizle, o Ama'ya da vücud verdik. Böylece o Ama için *vücudü'l makuli*'den sonra *vücudü'l ayni* de gerçekleşti. Bu da bizim Allah'a duyduğumuz sevginin başlangıç sebebi oldu.

"Kün" Kelimesi ve Ruh

İşte bunun için, şarkılar dinlediğimiz zaman, açıktan veya gizlice, ilahi suretten sadır olan "Kün!" kelimesi nedeniyle heyecanlanırız, duygulanırız, yüreğimize su serpilir. "Kün" kelimesinin açık şekli, iki harften ibarettir: *Kaf* ve *Nun*. Aynı şekilde açıkça görünen bu alemin de (alem-i şehadet), zahir ve batın olarak iki yönü vardır. Zahir yönü *Nun* harfiyle, batın yönü ise *Kaf* harfiyle simgelenmiştir. Bu nedenle, *Kaf* harfinin ağızdaki çıkış yeri, gayb alemine bir giriş niteliğini taşır. Bu harfin çıkış yeri insanın gayb alemine girmesini sağlar, çünkü *Kaf* harfi, dil ile gırtlak arasından çıkan harflerin sonuncusudur. *Nun*harfi ise, dil üzerinden çıkan harflerdendir. Bu "Kün" kelimesinin gayb yönü, *Kaf* ve *Nun* harflerinin ortasındaki *Vav*'la simgelenmiştir. *Vav* bir etki harfidir, temel harf değildir. İşte bunun için, oluş *(tekvin),* simgesel olarak ondan gelmiştir, çünkü o illet *(neden)* harfidir, illiyet *(nedensellik)* harfidir ve gene çünkü, *Vav* harfi dudak harflerindendir. Dudağın ileriye doğru uzatılmasıyla, varlığın ya da evrenin zahir yönüne doğru nefesin çıkmasını sağlar.

Bu nedenle, vücutta canlılık ilkesinin zuhuru, açığa çıkışı ruh gereğincedir. Fiiller, hareketler ve bütün davranışlar, vücuda hayatiyet veren ruh sebebiyle meydana gelir.

Ruh, vücutta gayb halindedir, tıpkı *Kaf* ve *Nun* arasındaki *Vav* harfinin gayb oluşu, görünmeyişi gibi; çünkü aradaki *Vav*harfi gizlenmiştir ve sükun halindedir. *Vav* harfi simgesel olarak, perde arkasında çalışır; onun varlığı gaybdır, fakat hükmü ve etkisi açıktadır.

Sevgi Zati bir Sıfattır

Bizim Allah'a olan sevgimizin gayesi, sevgimizin ne olduğunun hakikatini bilmemizi gerektirir. Sevgi, sevenin zati *(nefsi)*bir özelliği midir, yoksa o sevendeki manevi bir sıfat mıdır? Ya da sevenle sevilen arasında basit bir ilgi midir? Seveni, Sevgiliyle kavuşmaya çeken bir alaka mıdır?

Biz sevginin, seven için zati *(nefsi)* bir sıfat olduğunu söylüyoruz. Bu sıfat zamanla yok olup gider diye bize itiraz edilecek olursa, deriz ki sevginin yok olması, ancak sevenin varlığının yok olmasıyla mümkün olur. Öyleyse, seven yok olmadıkça, sevgi de yok olmayacaktır. Aksine düşünülebilecek tek şey, muayyen bir sevgiliye bağlanmada ortaya çıkar. Bu özel bağlanmanın zamanla kaybolması mümkündür. Bu bakımdan seveni, muayyen bir sevgiliye bağlayan ilgi kaybolabilir. Fakat bu kez başka bir sevgiliye bağlanır, çünkü böyle bir sevgi, pek çok sevgiliye bağlanabilmeyi mümkün kılmaktadır. Seveni, muayyen bir sevgiliye bağlayan ilgi kesilebilir, fakat sevgi, sevenin nefsinde sonsuza dek sürer gider. Çünkü sevgi, sevenin özüdür. Bu yüzden yok olması muhaldir *(düşünülemez).*

Demek oluyor ki, sevgi, sevenin bizzat kendisidir, bizzat özüdür. Sevgi, sevende, kendisinden çekilip alınabilecek zahiri bir sıfat değildir. Dolayısıyla ancak hükmü, yani etkisi çekilip alınabilir. Öyleyse sevgi, sevenle sevilen arasındaki bir özel alakadır; seveni sevilene bağlayan bir nisbettir. Sevgi sevenin varoluşudur, başka bir şey değil.

Sevgilinin Vücudlanması

Buna göre, ister fani olsun ister olmasın, dilediğini sevgiyle nitele! Sevgi, kesinlikle sevenin varoluşundan başka bir şey değildir. Varoluş içinde, sadece seven ve bir de sevilen vardır. Sevgilinin durumu madum *(vücudsuz)* olmaktır, fakat bu madumun mevcud *(vücudlu)* olması gereklidir; ya da mevcud bir varlıkta vuku bulması gerekir, madum bir varlıkta değil. Bu iş kesinlikle böyledir; böyle olması gerekir.

Sevendeki ilgi, arzu ve sevgilinin var olmasını, vücud bulmasını ya da vuku bulmasını kabul eder; sevgili somut varlık olarak nitelendirilemediği zamanlarda, varlığını değil de vukuunu ister. Bu durumda vuku olarak nitelendirilir. Buna şöyle bir örnek verelim: İnsan, var olan bir şeyin yokluğunu arzulayabilir, örneğin elem, çünkü elemin varlığı kendisine zarar vermektedir; çünkü elem insana acı veren bir şey olarak vardır. Dolayısıyla insan, onun yokluğunu ister. Eğer bu elem kaybolacak olursa, elemin yokolması, var olduktan sonra adem (vücutsuzluk) haline geçişiyle yok olması demektir. O zaman sevgilinin durumu da, henüz vaki olmamış bir yokluk olacaktır. İşte bu nedenle, seçtiğimiz bu örnekte vücud olarak değil de vuku olarak dedik.

Sonuç olarak, sevgili daima madumdur. Mevcud olan birine duyulan sevgi, ancak, ilgi bakımından, bütün olarak ve bir anda gerçekleşebilir, çünkü ancak bir mevcud'a ilgi duyulur. Madum olan sevgilinin var oluşu (vücud) ise o mevcudda zuhur eder. Nitekim biz bu konuyu daha önce açıkladık. Bu ek bölümde ise, sana sevginin mahiyetini, başlangıcını, gayesini, sevenin ne ile ve nasıl sevdiğini, sevenin sevgilisine ya da kendi nefsine duyduğu sevgiyi açıklamış bulunuyoruz. Böylece bu konuyla ilgili her şey açıklanmış oldu.

2. Ruhani Sevgi

Ruhani sevgi, sevgilisini hem onun için, hem kendi nefsi için sevme durumunu, sevende bir araya getiren aşktır. Oysa tabii sevgide, aşık, sevgilisini sadece kendi nefsi için sever.

Bil ki, ruhani sevgide aşık, akıl ve ilmi birleştirdiği zaman, aklı sayesinde bilge *(hekim)* kişi olur; bilgeliği sayesinde de alim biri olur. O zaman bütün işleri bilgelik *(hikmet)* düzenine göre düzenler ve işlerin yerini değiştirmeye kalkmaz.

Dolayısıyla, sevdiği zaman, sevginin ne demek olduğunu, sevenin ne anlama geldiğini, sevgilinin hakikatinin ne olduğunu ve sevgiliden ne istediğini, ne beklediğini bilir. Sevdiği kimsenin sevdiği şeyleri sevmesi için o Sevgilinin *(mahbub)* bir irade ve ihtiyarı var mı? Yoksa hiçbir iradesi yok da, ne severse yalnız kendi zatı için mi sevmektedir, bunu bilir.

Ayrıca sevgilisinin varlığını *(vücudunu)* da yalnız ve yalnız o mevcud'un özünde var olmasını isteyen mevcud'u olarak bilir. Buna göre; o sevgili, o mevcud'un özünde değil de sırf mevcudda olsa bile, o mevcud için sevgilidir *(mahbub'dur)* diyebiliriz...

Eğer o sevgili, kendi iradesini kullanabilen biriyse, sevenin, onu kendi nefsi için değil de onun için sevmesi mümkündür. Eğer kendi iradesini kullanamayan biriyse, o zaman seven, sevgilisini sadece kendi nefsi için sever. Yani sevenin nefsi için demek istiyorum, sevgili için değil.

Çünkü sevgili, sevgisinde herhangi bir şeyle nitelenmiş ya da seven hakkında herhangi bir maksat taşıyor değildir. Böyle olmakla birlikte, bu sevgilinin, kimi zaman seven gibi bir irade sahibi olması da mümkündür; öyle ki, seven de bizzat sevgilinin, sevdiği şeyi sevdiğini kolayca fark eder. Böylece sevgiliyi, sevgili için sever, fakat aşkının doğurduğu yan bir etkiyle.

Kavuşma İsteği

Hiç kuşkusuz aşık, sevgilinin varlığını istedikten sonra, onunla bizzat kavuşmayı *(vuslatı)* ister. Şu bir gerçektir ki, sevgilinin var oluşu, onunla kavuşmayla özdeştir, başka türlüsü zaten olamaz.

Bizim bu konudaki şiirimiz şudur:

"Varoluş zamanı, kavuşma zamanıdır;
Sevme zamanıdır, yiyiniz, içiniz."

Bu beyit bizim bir kasidemizden, bir şiirimizden alınmıştır. Müşahede halindeyken, hakikatin bize tecelli ettiği bir anda söylediğimiz şiirlerdendir:

Aşk içindeyken Zeyneb'e şaştım kaldım
Onun dışında bize bir yol gözükmedi

Beni baştan ayağa yakıp yandıranın nuru
Tecelli edince, karanlıklar birden dağıldı

Büyük bir sevgiyle ona adadım kendimi
Fakat aşk bu ya, müthiş sarsıyor insanı

Aşkın etkisi ve arzunun cezbesi arasında
Kim bulabilir bir dinlenme anı.

Sevgi ortaya çıktığı zaman, tadı teneffüs edişler ve derin derin iç çekmeler olur. Öyle ki nefes, sevenin nefsinde, sevgilisinin suretini tasavvur ettiği tarzda çıkar. Hatta, hariçte müşahede edebileceği bir surette onu belli eder. Böylece aşığın maksadı hasıl olur ve mutluluğa erişir. Tıpkı "Ama" konusunda ifade ettiğimiz gibi, bu da zaman kavramı dışında olur. Bu konuyu böylece anlatmış olduk. Şimdi bu konunun özünü belirten bir şiir sunuyoruz:

Allah'ın bana verdiği rahmete şaştım kaldım
Umarım siz de şaşar kalırsınız

Sevme zamanı varolma zamanıdır
Kavuşma zamanıdır, yiyiniz, içiniz

Peki, o büyük aşk nerde, o unutulmaz dert?
O büyük tutku? Kafanız karışmadı mı, aklınız nerde?

Giysisi tertemiz sevgili öylesine örtülü ki
Hiç kimseye, hiçbir şeye benzetilemez ki o.

Vücudsuzluktan Kasıt, Perdeli Olmaktır

Daha önce de söylediğimiz gibi, sevgilinin madum olması gerekir. Dolayısıyla sevgili adem halinde, daha varoluşun başlangıcında kendi giysisi içinde tertemizdir, çünkü ilk zuhuru ve varoluşu anında kendisini kirletecek ve değerini düşürecek giysileri giymemiştir. Temizliğin aslı ise şu hadiste ifade edilmektedir: "Her doğan çocuk fıtrat üzere doğar." İşte burada söz konusu olan, temizliktir. Şiirimizdeki örtülü *(mahcub)* ifadesine gelince, o, O'nun adem'idir, biz bunu Varlığın şuhudundan*(gözleminden)* söyledik.

"O hiç kimseye, hiçbir şeye benzetilemez ki," derken de, aynı şey söz konusudur, çünkü madum olan, bir şeye benzetilemez, nisbet edilemez, fakat seven kendi nefsi için ister. Bu konuyu da böylece açıklamış olduk. Şiirin devamı şöyle bitiyor:

"Tanrı'ya şükretmek farz oldu bana.
Çünkü o sevgili bakire, bense dulum. "

Burada şöyle bir açıklama yapabiliriz: Çünkü sevgili adem durumundan vücud durumuna geçmiştir. Adem durumu da simgesel olarak bir bekaret halidir. Oysa ben, bundan önce, yani doğmadan önce ilahi sevgiyle sevmiştim, öyleyse ben dulum, bekar değilim, çünkü varlık giysisini giydim, dolayısıyla ilk bekaretimi artık korumuyorum.

Sevgilinin Sevdiğini Sevmek

Bu açıklamalardan sonra diyebiliriz ki, aslında madum olan sevgili, iradesini kullanamayan bir şahısta gerçekleşecek olursa, sevenin, sevgilisini, sevgilisi için istediği söylenemez, dolayısıyla tıpkı tabii sevgide olduğu gibi, onu kendi nefsi için zorunlu olarak sever. Buna karşılık, eğer sevgili, iradesini seven üzerinde serbestçe kullanan bir varlıkta örneğin Yüce Allah veya bir kadın ya da bir çocuk gibi, ya da başka bir şey gerçekleştirecek olursa, seven, zikrettiğimiz bu sevgililerle etkilenir. İşte o zaman, o varlığın sevdiği şeyi, sevenin de sevmesi doğru olur, çünkü aşkı sadece onda berraklaşır. Fakat eğer o varlık, o sevenin sevdiğini istemeyecek olursa, o zaman seven ilk durumunda, yani sevgiliye duyduğu adem halindeki sevgisinde kalır, çünkü yukarıda da söylediğimiz gibi, sevgilisi, kendisi üzerinde iradesini kullanamamaktadır.

Bu son düşünce, sevgilinin, yani o mevcudun, sevdiği şeyi sevenin de sevmesini gerektirmez, çünkü o sevgili, sevenin sevdiği şeyi sevmemektedir. Bu nedenle, o mevcud, o sevgili, gerçek sevgili değildir. O, ancak o sevgilinin varolma yeridir. Gerçekten de o varlıkta sevgilisini bulması sevenin gücü dahilinde değildir, ancak kendiliğinden olursa o başka. Ama eğer sevgili, varlığı bir mevcudda bulunan cinsten değilse, kuşkusuz seven için sevgilinin varolması mümkün olmayacaktır, ancak Hakk'ın yardımıyla olur.

Kuşkusuz Allah, İsa Aleyhisselam'a ve kullarından dilediği daha başkalarına bu işi lütfettiği gibi, ona da lütfedebilir. Eğer Allah böyle bir lütufta bulunursa, sevgi, sevgiliye bir varlık hali vermeye seveni mecbur eder.

Bu kadar gerçekçi bir tarzda anlattığımız bu konunun tahlilini ve yorumunu başka hiçbir yerde bulamazsın. Çünkü açıkladığım bu konuyu gerçekleştiren bir kimseyi görmedim. Bununla birlikte bir sürü seven var; hatta yaratılmış bütün varlıklar, seven durumundadır, fakat sevgilerinin kime olduğunu bilmezler; sevgilerini hamlettikleri o varlıkla perdelenir, sonuçta sevdikleri varlığın, o varlık olduğunu hayal ederler; oysa ki hakikatte sevginin ikinci dereceden bir sonucudur o. Gerçekte ise, hiç kimse sevgilisini, sevgilisi için seviyor değildir, aksine kendi nefsi için sevmektedir. Kuşkusuz işin aslı böyledir.

Şüphesiz madum bir varlık, irade sahibi olarak nitelendirilemez. Bu nedenle seven, madum sevgiliyi kendi için sever ve kendi iradesini sevgilisinin iradesi uğruna terkeder. Eğer bu iş kendi içinde bu şekilde olmazsa, bu hakikat karşısında sevene, sevgilisini sadece kendi nefsi için sevmek düşer. Bunu böyle bil, böyle anla.

Tabii suretinden soyutlanmış ruhani sevgi, işte böyledir. Eğer bu sevgi tabii suretini giyinirse ve o suret içinde tezahür ederse, tıpkı yukarıda ilahi sevgi konusunda söylediğimiz gibi, o zaman nisbeten ruhani sevgiye daha yakın bir oranda olur. Çünkü her halükarda, tabiat üstü bir suret de olsa, o da alemdeki suretlerden biridir.

Hayal Alemindeki Varlıkların Görülmesi

Bil ki, kolayca algılanan şu duyular dünyasındaki cisimler ve varlıklar içerisinde değil de, hayal alemine ait varlıklar içerisinde, Ruh, tabii bir suret giyinirse, hayal alemine ait bu varlıklar da kolayca algılanabilir bir duruma gelirler. Ancak, bu çok ince, anlaşılması ve algılanması oldukça zor varlıklarla, gerçek varlıklar arasındaki farkı ayırdetmek, herkesin becerebileceği bir iş değildir.

İşte bunun içindir ki Sahabeler (Allah onlardan razı olsun) Cebrail Aleyhisselam'ı, bir bedevi suretinde geldiğinde tanıyamamışlardı. Hz. Peygamber (Salat ve selam üzerine olsun), onlara, "İşte bu gelen Cebrail'di, size dininizi öğretmek için gelmiştir," deyinceye kadar onu tanıyamamışlardı; onun hayal aleminden gelen bir varlık olduğunu bilememişlerdi. O zaman Cebrail'in o gelen bedevi olduğu konusunda hiç kuşkuları kalmamıştı.

Aynı şekilde Meryem'e de melek, tam manasıyla bir insan şeklinde gözüktü. Çünkü Meryem'in de, ruhların cesedlere, vücudlara bürünmelerine ilişkin bir bilgisi yoktu. Hz. Peygamber ise, bu konuyla ilgili bilgiye sahipti. İnsan suretinde gelen o varlığın bir melek, yani Cebrail olduğunu biliyordu.

Hakk'ın Tecellisi

Kıyamet Günü'nde de Allah kullarına böyle zuhur edecek, öyle ki kullar, O'nu hakkıyla tanıyamadıklarından dolayı gene O'na sığınacaklardır. Suretlerdeki hem ilahi, hem de ruhani sırlar hakkında da hüküm böyledir. Hak Teala, Kendinden haberi olmayan birine tecelli ettiği zaman da aynı durum söz konusudur.

Allah'ın kendisine böyle lütufta bulunduğu kişinin, Hakk'ın tecellisini meleğin tecellisinden, cinlerin tecellisinden ve insanların tecellisinden, (tabii ki bu varlıklara tecelli etme gücü verildiği zaman) ayırdedecek özel işaretleri bilmesi gerekir.

Topraktan yaratılmış olan insan, kendi suretinde bulunduğu halde, kendisine bakanın gözünde, suretlerde bir durum değiştirme gücüne *(tahavvül)* sahip olduğuna göre, böyle bir durum değiştirme, ruhlarda, cinlerde ve meleklerde daha kolay olacaktır.

Ruh, tabii ya da cismani bir suret içinde tecelli ederse, ilahi sevgi konusunda da söylediğimiz gibi, bu şekilde tecelli eder. Seven, o sureti ister zahir ister batın için kabul etsin, bu fark etmez. Çünkü bu şeklin dışına çıkılamaz. Bunu böyle bil.

Öyleyse, ruhani sevgi, tabii sevginin ruhani sevgiyle arasını birleştirmektedir. Ayrıca kendi nefsi için olan sevgiyle, sevgili için olan sevginin arasını da birleştirir, tabii eğer sevgili, söylediğimiz gibi irade sahibi ise. Bütün bu açıklamalarımıza göre, insanlar neyi sevdiklerini ve sevdikleri varlığın hangi varlıkta bulunduğunu bilmemektedirler ve falan varlığı sevdiklerini sanmaktadırlar. Oysa ki durumun hiç de öyle olmadığı, senin için artık açık bir şekilde belli olmuştur.

Öyleyse sana öğrettiğim kadarını bil ve seni bu konuda beni aracı kılarak bilgisizlikten kurtardığı için Allah'a şükret. Bu kadar açıklama, ulaşmayı amaçladığımız maksadımız için yeterlidir. Gerçi bu konunun ayrıntıları pek çoktur; fakat bizim buradaki maksadımız, asıl amaca ulaştıracak yöntemleri ve temel ilkeleri belirlemektir. Allah'a sonsuz hamd olsun.

3. Tabii Sevgi

Bu sevgi iki türlüdür. Tabii sevgi ve unsuri sevgi. Fakat, ruhani sevginin gayesinin ne olduğunu söylemeyi unuttuk. Öyleyse, onu bu tabii sevgi bölümünde söyleyelim, çünkü ruhani sevginin tabii sevgiyle sıkı bir ilişki vardır.

Ruhani Sevginin Amacı

Ruhani sevginin gayesi ittihat'tır, birleşmedir; yani sevgilinin zatıyla sevenin zatının aynı olmasıdır. Sevenin zatıyla da sevgilinin zatının aynı olmasıdır. "Hululiyye" (Allah'ın insanlara hulul ettiği) düşüncesini benimseyenler, aslında bu noktayı vurgulamak istemektedirler, fakat onlar da bu işin aslını bilmemektedirler.

Öyleyse bil ki, tabii suret *(form)*; hangi nisbetle ve de cismen veya ceseden hangi hal üzere tezahür ederse etsin (ve adem olan sevgili, adem olarak kalsa da), o suret, o sevgilinin hayaldeki bir temsilcisidir. Bu, hayal mertebesinde *(hazret-i hayaliyye)*, hayali bir bakış ve ona ait bir gözle idrak olunabilen varlık *(vücud)* Misallerinden biridir.

İki sevgili birbiriyle sıkıca kucaklaşınca ya da öpüşünce, herbiri diğerinin nefesini ve tükürüğünü emer. Bu öpüşme ve kucaklaşma esnasında, birinin nefesi diğerinin içine yayılır. Böylece, her iki sevgili de aynı şekilde nefes alıp verir. Birinin nefesi çıkar, öbürünün nefesi girer; onun nefesi çıkar, bu kez de öbürününkü girer.

Tabii suretlerdeki hayvani ruh da, bu nefesten başka bir şey değildir. Öyle ki, her nefes, nefes alıp verenlerden herbirinin ruhudur. Nefes alıp verme ya da öpme anında, nefes onu diriltir. Böylece birinin ruhu, aynıyla ötekinin ruhu olur. Bu nefes bir kez sevenden çıktı mı, sevgi suretinde teşekkül eder ve sevgi lezzeti, tadı ona eşlik eder. Kendisine intikal eden nefes birinde ruh olduğu zaman, onun nefesi de ötekinde ruh olur. İşte o zaman o iki şahıstan herbiri hakkında ittihat'tan söz edilebilir. Aşağıda şu söz, buna uygun düşmektedir:

"Seven benim, sevdiğim de ben..."

İşte, tabii suretlerdeki ruhani sevginin gayesi budur. Bir şiirde bu, şöyle ifade edilmiştir:

"Sevginin gayesi, kavuşmaktır insanda
Bir teni bir tenle, bir canı bir canla. "

Tabii Sevgi Geneldir

Şimdi tabii sevgiye dönebiliriz. Diyoruz ki, tabii sevgi geneldir. Gerçekten, daha önce de belirttiğimiz gibi, bu aşka tutulanlar kendi hakikatlerine uygun tabii suretleri alırlar. Sevgideki durumlarına göre, tabii suretler olarak nitelendirilen bazı özelliklerle tasvir edilirler. Örneğin; "Vecd" hali, "zevk" hali, "iştiyak" hali, sevgiliyle kavuşma sevinci, sevgiliyi görme ve onunla kavuşma gibi.

Bu konuda pekçok sahih hadis nakledilmiştir. O hadislere inanmak gerekir. Örneğin: "Kim Allah'la karşılaşmayı severse, Allah da onunla karşılaşmayı sever." Gerçi her kul, her an Allah'ın gözü önündedir. Kulun Allah'ın gözü önünde olmaması fikri doğru olamaz, çünkü "Allah her şeye şahiddir," (Buruc, 85:9); Allah her şeyi her an görmektedir. Bununla birlikte, buradaki karşılaşma hem Allah hakkında, hem de kul hakkındadır.

Allah, kendisini, kullarına sevgi ve şevk duyan olarak nitelendiriyor. Kulu, çorak bir toprak parçası üzerinde dalalete, yoldan çıkmışlığa düşmüş ve hayattan umudunu kesmiş, ölüp gideceğine artık iyice kanaat getirmiş bir haldeyken, yiyeceğini ve içeceğini taşıyan bineğini kaybettikten sonra tekrar bulan o kulun, tövbe ettiğini görünce çok sevinç duyduğunu ve memnun kaldığını bildirmektedir. Peki, Allah'ın, kulları için sevinç duyması nasıl olur? Şöyle: Allah, Mutlak ve sonsuz zenginliğine rağmen, Sübhan oluşuna, Kudretine ve kulları üzerindeki Mutlak idaresine rağmen, kulunun tövbe ettiğini görünce, kaybettiği bineğini tekrar bulan insanın duyduğu sevinçten daha fazla sevinç duyar.

Vacib ve Mümkün

Şu ilahi sözdeki sırra bak: "Rabbimiz her şeye yaratılışını *(varlığını ve biçimini)* vermiştir," (Ta-Ha, 20:50). Çünkü bilmelisin ki, O bütün işlere istihkakını vermiştir. Ve çünkü hiçbir ilmin derecesi, Allah'ın İlmi'nin üstünde değildir.

Bu nedenle, Allah şöyle buyurmaktadır: "Benim yanımdaki, huzurumdaki söz değiştirilemez," (Kaf, 50:29). Çünkü gerçekten var olduğu bilinen bir şeyin, vukuuna aykırı hareket edilemez. Buna göre bir şey, bir iş, kulun aklına göre mümkün görünebilse bile, Allah'ın İlmi'ne göre, o imkanlardan birinin vukuuyla ve Allah'ın o iş üzerindeki İradesi'yle, dilemesiyle(meşiyet) mümkün olmayabilir.

Allah'ın İradesi bir şeyin var olmasını *(kevn)* dilerse, onun var olması gerekir, fakat vuku bulması gereken şey, bu hakikate göre, mümkün olarak vasıflandırılamaz (fakat zorunlu, vacip olarak vasıflandırılır). Bu nedenle konu üzerine eğilenler, "varlığı başkasıyla zorunlu" *(vacibü'l vücud bil gayrih)* deyimi için mümkün terimini kullanmaktan haklı olarak kaçınıyorlar. Çünkü ilahi iradenin tahkikinde, gerçekleşmesinde bu, daha uygundur. İşte bunun için Allah, "eğer Allah dilediyse..." (Nahl, 16:9) şeklinde konuşmaktadır. Öyleyse, Allah'ın bu şekilde hitab ettiği ayetlerdeki *"lev"* harfi, yani "eğer" bağlacı, imtina için *imtina harfi*dir, yani mutlak bir imkansızlık ifade eder. Gerçek şu ki, İlahi İrade, yani Allah'ın dilemesi, önceden var olan her şeyden de öncedir, tıpkı şu ayette ifade edildiği gibi: "Bizim kelimemiz, sözümüz peygamber kullarımızın size gelişinden çok önce de vardı," (Saffat, 37:171).

Yukarıda ifade ettiğimiz "varlığı başkasıyla zorunlu olan" *(vacibü'l vücud bil gayrih)* terimi, varlık *(eşya, insan, iş)* açısından bakıldığında "mümkün" teriminden daha uygundur, ama aslında tek ve aynı şeydir söz konusu olan. Göz açıp kapama gibi bir anda olmaktadır bunun gerçekleşimi. Dolayısıyla "ihtimal" ortadan kalkmış oluyor. Geriye sadece "mutlak zorunluluk," ya da "şarta bağlı zorunluluk" kalıyor.

Fakat biz bunları bir yana bırakıp asıl konumuza, tabii sevgiye dönelim ve sözümüze devam edelim.

Tabii Sevgi, Nefsani Sevgidir.

Bil ki, tabii sevgi; gerçekten sevenin, bir varlığı, onda kendi nefsi için bulduğu mutluluk ve zevkten dolayı sevmesini gerektirir. Dolayısıyla seven sevdiği varlığı kendi nefsi için sever, sevgilisi için değil. Bu durum, yani sevgiliyi sevgili için sevme, yukarıda ilahi ve ruhani sevgi bölümlerinde açıklanmıştı.

Tabii sevgi, kaynağını *inam* ve *ihsan*'dan alır, çünkü insan tabiatı hiçbir zaman bir başkasını, bütün olarak sevmeyi bilemez, aksine eşyayı ve varlıkları sadece kendi nefsi için sever ve onlara kavuşmayı ya da yaklaşmayı kendi nefsi için arzu eder. Bu, her hayvanda ve her insanda böyledir, çünkü insanda da hayvani bir yön vardır. Gerçekten de hayvan ya da canlı varlık ve insan, başka bir neden için değil, salt kendi özel varlığını korumak için sever eşini. Fakat varlığı korumanın ne demek olduğunu da bilmez. Sadece belli bir varlığa kavuşması için, içinden bir çağrı geldiğini hisseder. İşte onun aşkının temel konusu, sevgilisine kavuşmasıdır. Dolayısıyla bu kavuşma olayı belli bir varlıkta olur. Sözkonusu varlık da onu sevecektir kuşkusuz, fakat asıl olarak değil de, sevenin sevgisinin hükmü altına gireceğinden dolayı. Böyle bir kavuşma, hissidir ya da hissiliğe yakındır. Daha önce,

"Sevginin gayesi kavuşmaktır insanda,
Bir teni bir tenle... "
derken bunu ifade etmek istemiştik. İşte tabii sevginin gayesi, budur.

Nikah

Eğer sevenin sevgisinin gayesi, herhangi biriyle nikahlanmak ise, o kimseyle nikahlanarak bu gayesini gerçekleştirir. O zaman sevgilisinin varlığının bulunduğu yeri araştıracak ve onu elde etmek için can atacaktır. Demek ki, bu tür bir sevgi ancak iki kişi arasında doğabilir, tek bir kişide değil. Çünkü bu iki kişi arasında olan bir ilgidir. Bu dediğimiz şey aynı şekilde, kucaklaşma, öpüşme, iki kişi arasındaki sıkı dostluk ya da daha başka davranışlar için de geçerlidir.

İnsanın İlgi Kurduğu Şeyler

Burada "eşyanın tabiatı" ya da "eşyanın hakikatı" dememizde, ikisi arasında hiçbir fark yoktur. Her ikisini de rahatlıkla kullanabiliriz. Bununla birlikte bu durum, öteki varlıklardan daha çok insan için geçerlidir. Çünkü insan, alemin hakikatlerini ve ilahi sureti kendinde toplanmıştır. Ve gene insanın, en Kutsal Varlık olan Yüce Allah'la ayrıcalıklı bir ilgisi vardır. Çünkü insan O'ndan zuhur etmiştir; O'nun "Kün!" sözünden olmuştur.

İnsan, (oluş açısından ele alınacak olursa) ruhuyla, öteki varlıklarla ilgi kurar. Tabiat alemi ve temel unsurlarla da, cismiyle ilgi kurar. Bu nedenle insan, özü itibariyle, temel unsurlarla ve tabiatla ilgili her şeyi sever. Demek ki, burada hakikatin üç derecesi söz konusu olmaktadır: Cisimler alemi, bedenler *(ecsad)* alemi ve ruhlar alemi.

Bunlardan bazıları, unsuri cisimler halindedir. Her unsuri cisim tabiidir; bazıları da unsuri değil, fakat tabii cisimler halindedir. Her tabii cisim unsuri değildir. Oysa unsurlar tabii cisimlerin içindedir ki, o durumda bunlara unsuri cisimler denmez. Gökler *(eflak)* ve mülkler *(emlak)* böyledir.

İşte bu nedenle, varlıkların kendi aralarında yarış ettiklerini biliyoruz. Bu nedenle onlar, Allahu Teala'nın şu sözünün kapsamına girmektedirler: "Rabbin dileseydi, insanları tek bir ümmet yapardı. Fakat, Rabbinin merhamet ettikleri bir yana, hala ayrılıktadırlar. Esasen onları bunun için yaratmıştır," (Hud, 11:118-119). Demek ki onlar, Allah'ın merhamet ettiği kullara muhalif olmakla, onlara karşı çıkmaktadırlar. "İşte Allah, onları bunun için yaratmıştır." Yani hemcinslerine karşı çıksınlar diye yaratmıştır onları.

Çatışma ve İkilik

Bu karşı çıkışın sebebine gelince: Çünkü ilahi isimler fazilet yarışı içindedirler. İhtilaf buradan doğmaktadır. Peki, faydalı olan gelince, zararlı olan nerede olacaktır? Zillete düşüren gelince, izzete yükselten nerede olacaktır? Genişleten gelince, daraltan nerede olacaktır? Soğukluk gelince, sıcaklık nerede olacaktır? Kuruluk gelince, nemlilik; karanlık gelince, aydınlık; varlık gelince, yokluk nerede olacaktır? Su gelince ateş; sükun *(hareketsizlik)* gelince, hareket nerede olacaktır? Ve nihayet Rablık gelince, kulluk nerede olacaktır? Bütün bu çiftler daimi bir şekilde çatışma halinde olmazlar mı? İki kişiyi birden ilgilendiren bir işte haram ortaya çıkınca, helalin yeri ne olacaktır? Öyle ki, birine haram olan şey diğerine helal olmaz mı? Aynı ve tek varlık üzerine iki farklı hüküm, bir insana iki farklı statü verilebilir mi?

Ortaya çıktığı her yerde çatışma halinde olan şu tabiatın hükmüne iyi bak! Böyle olmakla birlikte, bu çatışmanın varoluş nedeni İlahi İlme, yani Allah'ın İlmi'ne karşıt değildir. Şunu iyi bilmelisin ki, ne bu dünyada ne de

öteki dünyada, Allah'ın dışında hiçbir varlık, bir eşya ya da bir iş üzerinde gerçek kudret sahibi değildir.

Öte dünyanın iki yönü vardır: Biri *rüyet* yönü, yani görünen yön; biri de *hicab* yönü, yani perdeli yön.

Bize bu şeyleri, bu işleri, bu konuları, bunların çıkış ve varış yerlerini bildiren ve bizi ariflerden, bunları bilenlerden eden Allah'a sonsuz hamd olsun. Allah bizi, kendilerine ilim nimetini bağışlayarak mutlu ettiği insanlardan etsin.

Sevginin Gayesi

Şimdi senin için bildirilmiş oldu ki, sevginin amacı, aşkın gayesi, insanlar arasından herhangi biriyle kavuşma ya da onunla sıkı dostluk kurma, onunla birlikte bulunma, onu öpme ya da kucaklamadır; ya da bunların dışında, sevilen varlığın hakikatinin gerektirdiği veya seven varlığın hakikatinin gerektirdiği şeye göre olan durumlardır.

Sevginin gayesi aslında tektir, fakat varlıklar çeşitlidir, pek çoktur. Sevginin gayesi, özellikle sevgiliye kavuşmadır. Bu ister onunla konuşma şeklinde olsun, ister onu kucaklama, isterse öpme şeklinde olsun. Bu, duruma göre değişir. Bir ya da daha çok kişiye karşı, sevenin takındığı tavırlara göre değişir. Sevenin iki kişiyi birden sevmesi doğru olmaz, çünkü ikisini birden kalbine sığdıramaz.

Dolayısıyla, yaratılmışların sevgisi konusunda öyle bir durum mümkündür, fakat Yaratıcı'nın sevgisi konusunda bu mümkün değildir, çünkü Allah şöyle buyuruyor: "O onları sever; onlar da O'nu sever," (Maide, 5:54). Demek ki, Allah çok sayıda varlığı birden sevmektedir," dersen, bununla ilgili olarak biz de deriz ki: Aşkın makul bir anlamı vardır. Gerçi aşkı tam anlamıyla tanımlamak olanaksızdır, ama aşkı ancak tadan bilir, tatmayan bilmez. Bununla birlikte aşkı tasavvur etmek çok zordur. Allah ile aşkın ilgisini kurmak nasıl olur, bilinmez; çünkü Allah, "O'na benzer hiçbir şey yoktur," (Şura, 42:11)buyurmaktadır.

Yukarıdaki itirazına, yani Allah'ın bir anda pekçok varlığı birden sevmesi konusundaki sözüne gelince, böyle bir itiraz kabul edilemez. Böyle bir itirazı ancak Tanrı'nın Zatı'nı tanıyan biri yapabilir; oysa ki Tanrı'nın Zatı bilinmez. Belli bir ölçüde O'nun sevgisi bilinebilse bile, bu sevginin oranı bilinemez. Çünkü Allah kullarına, ancak onların diliyle hitap eder. Kullar Allah'ı, O'na uygun düşen ve O'nun Kendini vasfettiği hareketlerle tanırlar, fakat bunların keyfiyeti bizce meçhuldür.

Unsuri Sevgi

Tabii sevginin ikincisi, “unsuri” sevgidir. Gerçi bu sevgi de tabiidir, ama tabii sevgiden biraz farklıdır. Şöyle ki: Tabii sevgi bir tabii suretin zararına olacak şekilde başka bir surete bağlanmaz, yani tabii sevgi bir suretle olduğu gibi, aynı şekilde bir diğeriyle de olur, tıpkı kehribarın birçok nesneyi aynı anda kendine çekişi gibi.

Unsuri sevgiyse, sadece tek bir tabii surete bağlanır, tıpkı Kays’ın Leyla’ya, Kaynes’in Lübna’ya, Kesir’in Uzza’ya ve Cemil’in Büseyne’ye bağlanışı gibi. Bunlar, iki kişi arasında, mıknatısın demiri çekmesi gibi olan bir ilginin, genel bir şey olduğunu açıklamaktadır sadece. Ayrıca, unsuri sevginin ruhani sevgiye benzemesini sağlamaktadır ki bu husus, şu ayette ifade edilmiştir: “Bizim içimizden herkesin belli bir makamı vardır,” (Saffat, 37:164).

Aynı şekilde başka inanç ilkelerini dışta tutarak, tek bir akideye bağlanma olgusuyla da bu sevgi, ilahi sevgiye benzer; tıpkı ruhani sevginin, taharet (temizlik) açısından tabii sevgiye benzeyişi ve ayrıca bütün inanç ilkelerinde, tek bir Varlık gören insanlardaki ilahi sevginin, tabii sevgiye benzeyişi gibi.

(Cenabı Hak buyurmuştur ki: “ Ta ki kulumuz, bizden razı olana kadar, biz ondan razıyız.”)

(Muhyiddin Arabi Hz. Fütuhatül Mekkiye’den)

HİÇSİN

NASİHAT

Kırı görür tosbağa olur.
Suyu görür kurbağa olur.
Arslan olur ormanlarda,
Yamaç görür tavşan olur.

Leşi görür kartal olur.
Çayır görür koyun olur.
Tilki gibi kurnaz olma,
Bu da belki oyun olur.

Seni görür senden olur.
Beni görür benden olur.
Ne sendendir, ne de benden,
Bu da bir gün, dinden olur.

İkiyüzlü olma dostum.
Gider elden samur postun,
Hem kırılma, hem darılma,
Nasihattır benim kastım.

DÜŞTÜM KIZGIN ÇÖLLERE

Bazen sorar, bazısının derdini,
Kötü bilmez, iyilerin kadrini,
Namaz, oruç seni hacda gördü mü,

Atar seni yad ellere ellere,
Derviş olup, düştüm kızgın çöllere.

Yalan yemin, münafıklık değil mi,
Haramı yok der, inkarcılık değil mi,
Takva ile ihlas ile gördü mü,

Atar seni yad ellere ellere,
Derviş olup, düştüm kızgın çöllere.

Para için kula secde yapanlar,
Beş paraya imanını satanlar,
Kur'an ile, hadis ile gördü mü,

Atar seni yad ellere ellere,
Derviş olup, düştüm kızgın çöllere.

ONU ARARIM!..

Yaş kırk oldu, hala onu ararım.
Mecnun gibi elden ele sorarım.
Neden çırpınır, niçin mi ağlarım
Ezelde koptuğum dalı ararım.

Bülbül gibi öter, şan için değil.
Esasen öttüğü, gül için değil.
Ne petek, ne arı, ne bal için değil.
Ezelde koptuğum dalı ararım.

Kitabı kainat, sendedir sende.
O yarattı, kudret O'ndadır, O'nda.
Fahri kainat, sır bundadır bunda.
Ezelde koptuğum dalı ararım.

Boruya üfleyip, beni söyleten,
Kamışa üfleyip, neyi dinleten,
Dağda Yunus, çölde Veysi inleten,
Ezelde koptuğum dalı ararım.

NE İDİM

Düğünlerde çengileri,
Beğenmezken a efendim,
Çengi oldu, çoğu kızlar,
Ağla, ağla bey efendim.

Avrupa'da asileri,
Kınar iken a efendim,
Asi oldu gençlerimiz,
Ağla, ağla bey efendim.

Konusunda komşusunda,
Haya vardı a efendim,
Hayasızla doldu her yer,
Ağla, ağla bey efendim.

Dünyadaki ilimleri,
Yayan biziz a efendim.
İlim bizde, biz ilimsiz,
Ağla, ağla bey efendim.

Ecdadımız karıncayı,
İncitmezdi a efendim.
Eşkiyalık moda oldu,
Ağla, ağla bey efendim.

Nurlu anan göstermezdi,
Saç telini a efendim.
Baldır bacak piyasada,
Ağla ağla, bey efendim.

Helal rızık isteyenler,
Çoğunlukta a efendim.
Haram helal belli değil,
Ağla ağla, bey efendim

Dostluklar hem, Allah için,
Kurulurdu a efendim.
Pula tapan pek çoğaldı,
Ağla ağla, bey efendim.

Ziyaretler Allah için
Yapılırdı a efendim.
Menfaatsiz, çoğu gelmez,
Ağla, ağla bey efendim.

Hırsızların cezaları,
Verilirdi a efendim.
Banka soymak moda oldu.
Ağla, ağla bey efendim.

Yetimlere şefkat eli,
Uzanırdı a efendim.
Çoğu haklar çiğneniyor,
Ağla, ağla bey efendim.

Hem malının, kırkta birin
Dağıtırdı a efendim.
Zengin zekat vermez oldu,
Ağla, ağla bey efendim.

Hem fakiri sabırlıydı,
El açmazdı a efendim.
Dilencilik meslek oldu,
Ağla, ağla bey efendim.

Parasını haram işe
Yatırmazdı a efendim
Haram kazanç moda oldu,
Ağla, ağla bey efendim.

Boş vaktini ibadetle,
Geçirirdi a efendim.
Gazinolar çalkanıyor,
Ağla, ağla bey efendim.

Kızlarımız edebiyle,
Pırlantaydı a efendim.
Vitrinlerde, boncuk oldu,
Ağla, ağla bey efendim.

İstanbul'un eski adı,
İslam-bol'du, a efendim.
İslam'ı az, camisi bol,
Ağla, ağla bey efendim.

Eyüp Sultan konukladı
Peygamberi, a efendim.
Biz ziyaret edemedik,
Ağla, ağla bey efendim.

İstanbul'da, hem yetmişbin,
Veli yatar, a efendim.
Biz yedisin göremedik,
Ağla, ağla bey efendim.

Anadolu'm her bucağı,
Veli kokar, a efendim.
Koku duyan pek azaldı,
Ağla, ağla bey efendim.

Şehitlerin kemikleri,
Sızlayacak, a efendim.
Şühedalar ağlayacak,
Ağla, ağla bey efendim.

Mehmet Akif gibi şair,
Gelmez artık, a efendim.
Şiir destan piçe kardı,
Ağla, ağla bey efendim.

NE OLDUM!..

Sarraf oldum pazarlarda,
Aldım sattım, aldanmadım.
Tellal oldum, çarşılarda
İnsanlara yaranmadım.

Kantar kurdum panayırda
Gelen tarttım giden tarttım
Zengininde fakirinde
Doğru insan bulamadım

Patron oldum, gezdim gezdim,
Sadık işçi bulamadım
Tezgah kurdum defalarca
Piyasada tutulmadım.

Sofra kurdum davet ettim
Yemek yiyen bulamadım
Yaka paça getirdim de
Ahaliye yaranamadım.

GEZGİN

Yüce Allah'ın ezel sofrasında yaratan ile yaratılan'dan, o iki ezeli dost'tan insan suretinde olanı ebed yolculuğuna çıktığında, elinde Tevhid meşalesi ile, O meşalenin hatırlattığı yüce Allah sunularını yaymak, anlatmak ve anlatarak yaşamak için hizmetlenmiş.

O zamandan beri, yani Kaalü Beli'den beri insan; yüce Allah Meclisi'nin bilgilerini ve duygularını taşıyan bir sembol olarak tam meşale olabilmenin özlem yolculuğunu sürüp gider olmuş...

Gezgin'in anlattığına göre, günün birinde yolu; güzel mi güzel bir bahçeye varmış. O bahçede yalnız Gül yetişiyormuş; birbirinden güzel kokulu, rengarenk, birbirinden narin ve zarif, güller, güller, güller...

O güller kadar güzel, o güller kadar narin ve latif bir hanım, kapı önünde duruyormuş. Gezgin dostumuz, o güzel hatuna hayranlık ve saygı ile yaklaşıp, kendisini takdim etmiş ve hatunun adını bağışlamasını dilemiş.

Hanımın cevabı, "Bana Sevgi derler," olmuş.

Gezgin: "Sevgi hanım, burada yalnız mı oturuyorsunuz?"

Sevgi: "Hayır, eşimle beraber oturuyoruz. Ona İlim derler. Şu anda o bahçenin ilerisinde çalışıyor. Bıkmaz, yorulmaz bir kişidir."

Gezgin: "Bahçeyi dolaşmama izin var mı?"

Sevgi: "Hay hay.... Ayakkabılarınızı lütfen çıkarın da Saygı dediğimiz şu meshleri giyiverin, olur mu?"

Onlar böyle konuşup dururken, hanımın beyi çıkagelmiş. Tanışma ve selamlaşmadan sonra, bahçeyi beraberce dolaşmaya başlamışlar. Sevgi önde, İlim ve Gezgin arkada yürüyorlarmış. Bahçedeki herbir gülün ayrı ismi varmış:

Mutluluk, hoşgörü, sabır, kanaat, teslimiyet, adalet, irade, şefkat, merhamet, akıl, hikmet, kudret, samimiyet, tevazu v.b. gibi...

Bu kadar çok çeşitte ve bu kadar yoğunlukta güzellik, bu kadar bakım ve özen, böylesine bir düzen karşısında heyecandan heyecana, hayretten hayrete düşen Gezgin dostumuz, bahçıvan İlim efendiye sormuş:

"Siz hangi gülün hangi isimde olduğunu bazen karıştırmıyor musunuz?"

"Bazen şaşırdığım oluyorsa da, eşim Sevgi hemen yardımıma koşuyor ve bana doğru olan ismi hatırlatıyor, sağ olsun."

Gezginimiz bir şey daha sormuş, demiş ki: “Güllerin erip yetiştiği şu toprak, bana bambaşka göründü. Bu toprağın gerçekten de bir özelliği var mı?”

İlim cevaben: “Özelliği olup olmadığını bilemiyorum. Zira biz, ezelden beri bu toprak için çalışıyoruz. Bu toprağı bize Vefa isimli dostumuz bulup getirir. Vefa dostumuzun dediğine göre, örneğin merhametli bir insan göçünce ondan oluşan toprağı alır, bize getirir. Biz de o toprağı Merhamet Gülü’nün altına serpiveririz. Veya şefkatli bir insan göçünce, ondan oluşan toprağı alıp, bize getirir. Biz de o toprağı Şefkat Gülü’nün altına serpiveririz. Ve bu böylece sürer, gider.”

Yüce Allah’ım, öylesine toprak olabilenlerden razı olsun.

Bir aralık Gezgin; Adalet Gülü’nün ihtişamı karşısında öyle bir vecde girmiş ki, gülü tutmak istemiş. Derhal, ama nezaketle mani olmuşlar ve demişler ki:

“Kokusu koklanabilir, manzarası, teni, yaprağı seyredilebilir. Ama, elle dokunmak yasaktır. Zira koku; manzara, doku, gülün sıfatlarıdır. Sıfatlar ise sanadır, senin içindir. Lakin gülün kendisi, Zat’tır. Zat ise, O’dur.”

Gezginimiz pek anlamamış ama, itiraz da etmemiş.

Gezginimizin aklına, birdenbire bir soru daha gelmiş ve demiş ki: “Bu güller arasında aşı yapılıyor mu?”

“Elbette… örneğin: Hayal Gülü’ne gerçeği aşıladık da Ümit Gülü oluştu. İman Gülü’ne Hizmet’i aşıladık da Teslimiyet Gülü oluştu. Yine İman Gülü’ne Tevekkül’ü aşıladık, Sabır Gülü oluştu. İman Gülü’ne Akıl’ı aşıladık, İrade Gülü oluştu. Kaldı ki bazı aşıları sürekli yapmak mecburiyetinde bulunuyoruz. Örneğin, o muhteşem Adalet Gülü’ne Kudret Gülü’nü aşılamazsak, Adalet; hemen sararıp soluyor, halsiz ve aciz kalıyor. Kudret gülüne Adalet’i aşılamaz isek, kudretin toprağında Zulüm Böcekleri hemen üreyiveriyor.”

“Bu aşıları siz mi yapıyorsunuz İlim Efendi?”

“Çileleri ben hazırlıyorum ama, aşıyı koyup kavuşturan eşim Sevgi dir. O İlham kalemini eline alır, aşılanacak varlığın Akıl perdesini yumuşak yumuşak aralar. Böylece, o varlığın Gönül’üne ulaşır, oraya aşı çeliğini bir güzel yerleştirir. Sonra da oluşan bütünü Kader Sicimi ile tatlı tatlı sarar.

Bütün bu işleri, bu aşamaları, her seferinde aynı dolgun zevk, aynı doğuş heyecanı içinde seyrederim. Sanki o anda Allah’ım yanımızda imiş gibi… Sanki o anda Allah’ım yanımızda, razı ve memnun, gülümsüyormuş gibi.”

Gezgin: “O kadar konukseversiniz ki, bıktırma korkusuna düşmeden habire soruyorum. Mesela, tercih ettiğiniz Güller var mı?”

İlim: “Aslında yok. Lakin eşim Sevgi, Hoşgörü için, “O benim Beş Duyum’dur,” der. Samimiyet için, “O benim Ahlakım’dır, der. Tevazu için, “O benim Edebim’dir,” der.

Ama, Ümid’e fazlaca düşkün galiba.... Zira, Ümid benim Kanım’dır, der durur.”

Birkaç gün sonra gezginimiz bir kasabaya varmış. Bir kahvehaneye girmiş. Burası, günün o saatinde tenha imiş. Kuytu bir köşede bir kişi, oturmuş çay içiyormuş. Önündeki sehpanın üzerinde ise, bir kırık kadeh varmış.

Gezginimiz, yarenlik için bu zata yaklaşmış. Yanına oturmuş ve kendisini takdim etmiş. Daha sonra karşısındakinden adını bağışlamasını rica etmiş. Masanın başında oturan, “Bana Adem derler,” diye cevap vermiş. Daha sonra masanın üzerindekini işaretle: “Her halde soracaksın, ben önceden deyivereyim. Bu kırık Kadeh bana Ezel Hatırası’dır.”

Gezginimiz Adem’e başından geçenleri, gül bahçesini, iki soylu bahçıvanı, konuşmaları anlatmış, anlatmış... Adem, dinlemiş, dinlemiş... Bu sefer o konuşmaya başlayarak, “O bahçeye İnsanlığın Kemal Bahçesi derler. Ve o bahçenin o iki hizmetlisinden başka, bir de bekçisi vardır,” diye ilave etmiş. “O seni görmüştür ama, sana görünmek istememiş olsa gerek. O bahçenin bekçisine Tefekkür derler. Elinden hiç eksik etmediği bir de Asası vardır. O asaya Oluşum diyorlar. Ayıklayıp ayıklayıp, ayıkladıktan sonra da toplayıp, düzenleme anlamına.

Anlattıklarına göre, kendisi de, ismi de, asası da bir hoş olan bu bekçi, hiç kızmaz, hiç kınamaz, hiç suçlamaz, hiç yargıya varmazmış. Sevmekten ve öğrenmekten usanmaz, hep dikkatli, an’a ve hale daima açık durumuş. İnsanların Tez-Antitez dedikleri, O gürültülü-patırtılı, o hırçın ve sabırsız, iddialı ve iddiacı arayış ve yönelişleri, bu Cennet Bahçesi’ne yaklaştı mı, Bekçi asasını sevecen bir vakar ile, hayli mahcup bir alçakgönüllülükle sallar, sallar ve bütün o mücadele yavaş yavaş duruluverirmiş... Tefekkür de yeni bir olgunluk, yeni bir güzellik ve yorgun bir huzura erişirmiş.”

“Adem kardeş, bu bekçi hiç yorulmaz, hiç uyumaz mı imiş? Bu mümkün mü, Allah aşkına?”

Haklısın, dostum, haklısın... Bazı zamanlarda, seher vakti, insanlığın bir yeni günü ışırken, Derviş denilen bir fakir çıkagelir, bekçiye bir şeyler verirmiş. Denildiğine göre Derviş; sevaptan Nimet, hatadan İbret devşirmesini pek bilirmiş. Kaldı ki bahçenin o iki mübarek hizmetlisi bu sadık ve cesur bekçiyi hiç mi hiç boş bırakmazlarmış.”

Gezgin: “Adem kardeş, bu kadehi kim kırdı?”

Adem: “Ben kırmadım. O kırdı. Bu kadeh onundur. Benimki de O’nda...”

“Kadehleri nerede kırdınız?”

“Ezel’de, Muhabbet Meclisi’nde.”

“Adem kardeş, uğurun nereye?”

“Kendime... Kendimde Ebed’e, kendi Özümde, kadehin diğer yarısında vuslata, tamlığa, Vahdet’e...”

“Yolun açık, himmetin başarılı olsun kardeşim.”

“Ey Gezgin, sen de benimle beraber gelsene.....”

GÖNÜL BAHÇESİNDEN GEZİNTİLER

GÖNÜL BAHÇESİ

Allah, ölü olan toprağı yağmurla dirilttiği gibi
Ölü olan gönülleri de hikmet'le diriltir…
Allah, müminlerin gönlündedir *(kalbindedir)*…
"Ben sizlere şahdamarınızdan yakınım," diyor.
Nereden gelip, nereye gidiyoruz?

Minallah ilallah. La havle vela kuvvete illa billah
Allah'tan, Allah'a…
Kuvvet, kudret hep O'nundur.
Harekat ve sekenat hep onunla kaimdir.

Çok da verme kendini dünyaya, bir dem çek elin,
Döndüremezsin beyim, kat'i ağırdır bu dolap!
Bu harabı niceler çalıştı mamur etmeye;
Bir yanın tamir ederken, bir yanı oldu harab…

"Ahidleri yerine getiren akıl'dır.
Aklın olmasa, unutuş vefasızlığın olur."
Onun için de o nur aklınızı iyi kullanın…

MÜNACAAT

Bismillahirrahmanirrahim
Elhamdü lillahi rabbil alemin.

Allahım! Hamd ü sena, Alemlerin Rabbi olan Senin içindir.
Allahım! Yerde ve gökte bulunanların nurusun.
Yerin-göğün ve aralarındakilerin yöneticisi Sensin.
Yarabbi! Sen Hak'sın, vaadin haktır. Peygamberin Hak'tır.
Senden başka tapacak yoktur.

Yarabbi! Kitapların hak'tır. Meleklerin hak'tır.
Ahiret gününe, hayır ve şerrin senden olduğuna inanırız.
Allahım! Sana inandık ve itaat ederiz, tevekkül ederiz.
Mücadelemiz ancak senin kuvvet ve kudretinledir.
İbadete kuvvet ancak senin yardımınladır. Ancak Sen varsın.

Ey istediğini istediğine veren Allahım!
Ey istediğini alim, istediğini cahil eden Allahım! Sen her yerdesin.
Ey istediğini Veli, istediğini zelil eden! Veli, Sensin; Vasi, Sensin.
Ufuklarda ve nefslerde mahv ve isbat Senin elindedir.
Bizlere af ve mağfiret et. Kulluğumuz yalnız Sanadır.

Allahım!
Şekil ve suretlerimizi nasıl güzel yaratmışsan,
ahlak ve sıfatlarımızı da öylece güzelleştir.
Fakirlikten, azlıktan, zillet ve hakaretten,
zulüm yapmaktan ve zulüm görmekten Sana sığınırız.
Bunlardan bizleri koru.

Allahım!
Dünya ve ahiretimiz için,
ehlimiz ve Senin olan malımız için
(Seninle, Senden) bağışlanma ve afiyet isteriz.
Açığa çıkmasını istemediğimiz şeylerimizi ört
ve korktuğumuzdan bizleri emin eyle.

Yarabbi!
Önümüzden, arkamızdan, sağımızdan, solumuzdan,
yukarıdan ve aşağıdan gelecek musibetlerden
bizleri muhafaza eyle.
Alacalıktan, delilikten, cüzzamdan
ve her türlü kötü hastalıklardan
ve habis kanserden Sana sığınırız, bizleri koru.

Yarabbi!
Gelecekte gam çekmekten, geçmişe kederlenmekten,
acz ve kudretsizlikten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan
ve borç altında haksız insanların tasallutundan Sana sığınırız.
Bizleri koru Yarabbi!
Allahım!

Ruh ve beden sağlığı, yaşama sevinci,
ibadet ve taat zevki, dünya ve ahiret saadeti,
Şuur-u Muhammedi ve Füyuzat-ı Muhammediyye'yi
üzerimizden eksik etme.
Müslüman olarak ruhumuzu al
ve bizleri salihlere ilhak et, Allahım.
Bizleri, ahd ve vaadimiz üzere sabit kıl Allahım...

(Amin.)

BİR GÖNÜL DUASI

Allahım! Büyük hakkın için, kerim zatının nuru hürmetine, Arş-ı azimin hakkı için, Kürsi'nin taşıdığı şeyler hürmetine, Levh-i Mahfuz'unun sırrı hakkı için, İlm-i Gayb'da kendine seçtiğin isimlerinin hürmeti için; suların coştuğu, güneş, ay ve dünyanın döndüğü Aşk isminin hürmetine, Kur'an-ı Azim'de bildirdiğin Esma-ül Hüsna'nın hürmeti hakkı için,

yarattıklarından hiçbir kimseye öğretmediğin, katında çok gizli olan isimlerinin hürmetine isterim.

Allahım! Adem Safiyullah, İbrahim Halilullah ve Eyyüb Aleyhisselam'ın Sana dua ettiği isimlerin hakkı için, Musa Aleyhisselam, İsa Aleyhisselam, Nuh Aleyhisselam ve Davud Aleyhisselam'ın dualarının ve içindeki isimlerinin hürmetine, en temiz seçtiğin, en doğru kıldığın bütün peygamberlerinin sana ettikleri dualarda kullandıkları mübarek isimlerin hürmetine, isterim.

Allahım! Senden zeytin yaprağı üzerinde yazılı olan mektuplardaki İsm-i Azamın hürmetine isterim!

Allahım! Onunla sana dua olunduğu zaman mutlaka kabul ettiğin, azametliden de azametli İsmin hakkı için isterim.

Allahım! Senden gizli-saklı, mübarek, tayyib, tahir, mutahhar ve mukaddes İsmin hürmetine isterim.

Yarabbi! Habibin sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) üzerimize olmasını, onun hakkı için isterim ve Senden ister ve Sana dua ederim ki:

Bizleri Senin ve Habibin'in sevdiklerinden eyle. Bizleri yakin kıl, arif eyle. Allahım! İmanımızı arttır, güzelliğimizi ve ilmimizi arttır. Sana ezelde verdiğimiz ahd ü vaadimiz üzere bizleri sabit kıl. Ne aldananlardan, ne de aldatanlardan eyleme. Son nefesimizde, canlarımızı müslüman olduğumuz halde al ve bizleri salih olan atalarımıza ilhak et.

Şuur-u Muhammediyye'yi, *Şefaat-ı Muhammediyye*'yi ve *Füyuzat-ı Muhammediyye*'yi üzerimizden eksik etme Allahım!

Amin.

GÖNÜL

Bak!

Gönül bahçelerinin sırrı hiçbir sözle anlatılmaz, ve bil ki;

Hiçbir kalem, ucunu oynatıp da onu satırlar yazamaz...

Gönül; bedenin padişahıdır, Hüda'nın da nazargahıdır.

Evladım, kardeşim,
Zulüm ile karanlıkta kalma, ah alma ve gönül kırma..
İlim, gönlü uyandırıp temizlemek içindir,
Yoksa binlerce kitap okusan boşuna emektir.
Seçkin kişilerin gönülleri; sır ve Esrar bahçeleridir.
Akıllı olunuz, edepli ve hayalı olunuz.

Kişiye lazım olan, kalbi selim'dir. Ahlakının ve huylarının iyiliğidir. Bak, artık kılıçla fetih devirleri kalktı. Sen ahlakın ile gönülleri eritip (kendine bağlayıp) fethet. Bakınız gönüllerde taht kuran büyük arif, gönül sultanlarından olan Yunus Emre Hz. Ne demiş.

"Ben gelmedim dava için, benim işim sevi için,
Dostun evi gönüllerdir, gönüller yapmağa geldim."

İşte bir zarif gönül sultanı da yine ne demiş:

"Cihan bağında ey aşık, budur maksudu ins ve cin:
Ne sen kimseyi incit, ne de kimseden incin..."

NE YAPMAK GEREK?

Ölmeden evvel ölüp, kabre girip, haşre çıkıp;
Malikü'l mülk'ün şuhudunda gönül hayran gerek.

İrham nefseke, verham halka rabbeke,
Yerhamüke Rabbüke.
(Kendine acı, Rabbinin mahlukuna acı.
Rabbin de sana acır.)

Marufu tut, sarıl. Münkerden nehyet.
Yaratılana merhametli ol. Dosdoğru ol.
Vücudundan kalırsa bir eser,
Yaradandan alamazsın hiç haber!

Ne yapmak gerek?
Elbette Allah'ı çok anmak gerek,
Ve bir de O'nu çok sevmek gerek.
Ne yapmak gerek?
"Atayı, babayı tanıyıp bilmek gerek,
Böylece kendini bilip, insan olmak gerek.
Ne yapmak gerek?
Yüzü hep güleç, gönlü parlatmak gerek,
dil, kalp ve ruh ile Allah'ı zikretmek gerek.
Ne yapmak gerek?
Şükür ve hamd ile Allah'ı övmek gerek,
Eli bilene, gönlü gönüle vermek gerek.
Ne yapmak gerek?
Nereden gelip, nereye gideceğini bilmek gerek
Sonunda, Allah'ın istediği insan olmak gerek.

DÜNYA YAŞAMINDAKİ HÜNER

Bakınız:

Allahu Teala Hazretleri'nin bizi dünyaya getirmesinde bir sır var.

İmtihan yeri olan bu dünya yaşamında da bir hüner var. Bizler buraya, kemalimizi arttırmaya geldik. Bizi kendisine halife tayin eden Allah'ımızı bilip, sevmeye geldik.

Ahidlerimize vefa etmeye, emanetlerimizi koruyup, ehillerine teslim etmeye geldik. Bizler ilahi emirleri tutar, haramdan kaçarsak ve yaratılan bütün mahluka da şefkatli ve merhametli olabilirsek; o zaman Halife İnsan oluruz.

Tertemiz gönüllü (kalpli) insan olursak, Allah'ın, Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.) Efendimizin ahlaklarıyla bezenmeye çalışırsak, elbetteki gönüller kazanmaya da başlayabiliriz.

"İnsanların en hayırlısı; onlara en faydalı olanıdır," buyurulmuştur.

"Müslüman; elinden ve dilinden kimseye zarar vermeyendir," denilmiştir. Onun için bizler, hep gönülleri onarmalıyız.

Bakınız, sevgi ve gönül sultanı Mevlana Hazretleri ne diyor:

"Gel de birbirimizin kadrini bilelim,
Çünkü ansızın ayrılacağız birbirimizden."

Kadr'i bilmek kolay mı?

Mevlana Hazretleri ki, o gönül sultanı Kadr'i zaten bilmiş, onun sözü bize. Maksat, biz bilelim!

Cenab-ı Allah bütün alemi ve ahireti insan için, insanları da kendisini bilmeleri için yaratmıştır. İnsan, alemin ruhudur. İnsanın da ahireti gönlüdür, kalbidir. Yoksa boş bir kalıp olarak şu beden parçası neye yarar?

Bizler dünya ve ahiretimizi onarmaya mecburuz. Onu da burada başaracağız. Zaman kısa, vakit ise az (sayılı). Akıllı olalım. İbret sahibi olalım da gönlümüzü temizleyelim. Bu işler, Allah hidayet verdikten sonra, çok zor da değil.

"Sanma ki yol alanlar yok, izleri belirmeyen olgun kişiler yok!
Sen sırlara mahrem değilsin de; sanıyorsun ki başka çeşit erler yok."

Evladım, kardeşim!

Allahu Teala Hazretlerine halife olan, alemlerin ruhu, yani canı olan insanlara, elimizden geldiği kadar fisebilillah, garazsız ve ivazsız, maddi ve manevi hizmet etmek, en birinci vazifemizdir. Emredilen de budur. Bilhassa, İslam'ın güneşi ve alemdarı olan bu asil ve necip Türk milletine çok hizmet etmeliyiz. Onun güneşinin her yana girmesine çalışalım.

Aziz Türk milletine, madde ve manasının bir olduğunu anlatalım.

Kendisini, atasını tanıtalım. Bir gül bahçesinin yetişmesi için, nasıl toprağa, tohuma, dikene, sulayana, budayana ve toplayana ihtiyaç varsa; insanı, memleketi düzeltmek için de bunlara ihtiyaç vardır. Toprağı ve tohumu Cenab-ı Allah zaten vermiş. İçimize iman ve sevgi fıtratını da o yerleştirip dikmiş. Arasıra alabildiğimiz rahmet esintileriyle de bizi suluyor. Şimdi içimizdeki Nefs'in kötü huylarını da bizim mücahede, zikir ve

tefekkürle kendimizin budamasına ihtiyaç vardır. İşte bunu da İlahi kanunlarla yapacağız. Sonunda da ihlas ve kemalimiz tamamlansın, toplansın. Hür olalım. İnsan olalım ve o sevinçle Bayram edelim.

Alemlerde her şey, mazhar olduğu istidat derecesinde feyzlerden, tecellilerden nasibini alır. Aslında, her şeyin kendisinden, kendisine giden, tecelli eden bir yolu vardır. İşte tasavvufta bu yola tarik, bu gidişe de süluk denir. Tarikat, yolları katetmektir, geçmektir. Bu yolun yolcularına da salik isim verilmiştir.

O GÜN TEMİZ KALPLİ OLAN KAZANIR

Bütün ehlullah, insanlar için üç önemli ölüm olduğunu işaret etmişlerdir ve bu ölümlerden kıyamet diye bahsederler.

1. Kıyamet-i Sugra (diğer ismiyle küçük ölümdür):

İşte bu ölümde ruh, bedenden ayrılır. Emanetler yerine gider. Bizler dünyada iken ruhumuza *(gönlümüze)* ne gibi vasıflar kazandırmış isek,ölüm esnasında da o vasıflara malik oluruz. Ve ondan sonra da artık sadece o vasıflar ile kalırız. Onun için, "Burda elin erer iken; hayır işlere düşgil gönül.." diye nasihatlerde bulunmuşlardır. Bunun içinde, "İnsanlar hangi hal üzere*(ne surette)* ölmüş ise, o hal üzere haşredileceklerdir," buyurulmuştur.

Dikkat edelim ki; temiz bir kalp ve halis gönülle ölelim.

2. Kıyamet-i Vusta (insanın kendi ihtiyarıyla ölmesidir):

Bunun hakkında da gönül sultanlarının şu reçetelerini iyi oku. Yalnız okumakla kalma, ilaçlarını da kullan.

Tenini feda et şu söz aleminde,
Çünkü ten ölürse can yaşar sende.
Gel bu yolda sen de ölümü ara;
Ölmek hak, yaşamak batıldır sana...

Bakınız bunun hakkında bir hadis-i şerif de şöyledir:
Mutu kable en temutu, yani, "Ölmezden önce; kendi isteğinizle *(ihtiyarınızla)* ölün."

İşte yavrularım, bunu başaranlar kemal mertebesine ererek iyi kalpli *(temiz ruhlu)* olurlar. Melek sıfatına girerler. (Bunlar da o vasıflarla kalır.)

3. Kıyamet-i Kübra (ki büyük ölümdür):

Kıyamettir. İşte o zaman ruh, ölüm zamanında ayrıldığı bedeniyle buluşur. Zat zuhur eder. Bundan sonra da imaret, artık ahirete geçer. İşte o gün, temiz kalpliler kazanacaktır.

Bakınız Şuara Suresi, 88-89'da ne buyurulmuş:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Yevme la yenfa'u malün ve la benun, illa men etallahe bikalbin selim.

Meali: İnsanların diriltileceği günde *(ölülerin kabirlerinden kalktıkları o günde)* ne mal fayda verir, ne evlat menfaat verir. Sadece, Allah'a kalp selameti ile gelen kimsenin ameli menfaat sağlar. İlahi vasıflarla bezenmiş Temiz Kalp ile gelenler kazanır.

Yavrularım, kardeşlerim!
Kalp, özümüzdeki sır'dır. Ezeli bir nurdur. Allahu Teala onunla bizlere nazar eder. Kalp öyle bir mihver noktasıdır ki, yaratılmışların zübdesi, özüdür. Kalp; Allah'ın esma ve sıfatının tümü namına, daima Zat'a dönüktür. Kalbin önü arkası yoktur. Ayna gibi, hepsi yüz'dür. Bu yüz; Hemm *(hayır-şer)* denilen bir nura dönüktür. (İşte denir ki; bu hemm, nazargah'tır). Elbiselerimizdeki kirler nasıl yıkanınca temizlenirse, beşeriyet icabı bazı adi işlerle de biz kirlenebiliriz. İşte eğer ki, biz ilahi saadete ehil bir kimse isek, kirlilik bize tam yerleşmemişse, onun temizlenmesi kolay olur. Temizlenince de her şey aslına döner, ve kir de hiç iz bırakmaz. Bazan birçok kimsede bu kirler tam manasıyla yerleşmeye başlar. İşte o zaman mücahede, muhalefet ve zorlu süluk lazımdır: ta ki, kalp temizliği ve safası oluncaya kadar…
Ta ki, kötülüklerden sıyrılıp, meleki sıfatları alıncaya kadar. İnsanın o nur olan aslına dönüşeceği ana kadar…
İşte, onun için de Allah'tan kalp safası ve beden hafifliği isteyiniz. Asıl, kalp'tir. Asıl, özdür. Onun için de Cenab-ı Allah, "Beni ne yerim aldı, ne göğüm; mümin kulumun kalbi Beni aldı. Ona sığdım," buyurmuştur.

DİN BİRDİR VE DAİMİDİR

Dost olanların şartında unutmak yoktur. Gaflet yoktur. Dostlar arasında doğruluk vardır, riya yoktur. Çünkü, Kudret eli, siyah ile yazmaz. Nur ile yazar…
"Eddinü vahidün daimün," buyurulmuştur: Din birdir ve daimidir. Bu tevhid dinidir ve Allah, dilediğine onu tahsis eder. Onun için de, gönlün temiz olsun. Çünkü, halis olan kalpler aşk pazarında sergilenmese de, o yine ateşinin dışarı vurmasından anlaşılır. Ateş isabet etmese bile, yine ışık verir.

Din, iyi ahlaktır. Peygamberimizin ahlakı ile bezenmektir. Çünkü Hz. Ayşe validemizin hülasa ettiği gibi, "O'nun ahlakı, Kur'an idi." Dikkat ediniz ki, Kur'an-ı Kerim'in bütün emirleri ve bütün talimleri, O'nun mübarek

şahsında tecelli ediyordu. Kur'an ne söylemişse onun hepsi, sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.) Efendimizin şahsında toplanmıştı.

İşte bunun içindir ki, Allah'ın ve Kur'an-ı Kerim'in dediğini tutan, Hz. Muhammed'in (S.A.V.) ahlakıyla ahlaklanan, O'nun gösterdiği ve Ashabı'nın yürüdüğü yoldan gidenler, muhakkak ki saadete ereceklerdir.

Şimdi bakınız ki, dinin bir tarifi de nasıl yapılmış: "İnsanın nereden gelip, nereye gideceğini ve nasıl hareket etmesi lazım geldiğini öğreten ilme, din denir."

Bunun için de Allah'ın ve Resulünün ahlakı ile ahlaklanmak, sıfatları ile de sıfatlanmak gerekir. İşte bunları yapabilenler, hakiki insan olur. İnsan zahirde bu yokluk ilinden bir kefen almaya, batında ise, Rabbisine kavuşmaya gelmiştir.

Ahlak; şuurlu bir şekilde Allah'a teslimiyettir.

Din, güzel ahlak ve sıfatlarla Allah'a yaklaşmaktır. Onun için de, "Tehalleku biahlakihillah vettavsifu bisıfatihillah," buyurmuşlardır.

ALLAH HER İKİ DÜNYANIN DA İMARINI İSTEMİŞTİR

Allah, irfan sahibi olabilmemiz için, hem dünyanın hem de ahiretin bulunmasını dilemiştir. Hem burada, hem orada kalmamızı istemiştir. Onun için de bir gaflet, bir de uyanıklık vermiştir. Böylece iki dünya da mamur olur, gider.

Bütün alemlerin özü, Nur-u Muhammedi'dir. Hepsi Nur-u Muhammedi'den yaratılmıştır. İnsanlarda da mümin olsun, olmasın, hepsinde bu nur vardır. Müminlerin ahireti, mümin olmayanların ise dünyası işte bu nur ile aydınlanır. Nur-u Muhammedi; Cenab-ı Hakk'ın nurundandır. İşte Allah; Bu nur ile hem dünyanın, hem de ahiretin mamuriyetini dilemiştir.

Bakınız; dikkat ediniz ki, bir hadis-i şerifte onun için şöyle buyurulmuştur:

Ene min nurullahi halak-Allah-ül arşi vel kürsi, vel levhi, vessemavati vel-ardi min nurin:

- Ben Cenab-ı Hakk'ın nurundanım. Cenab-ı Hak; benim nurumdan arşı, kürsiyi, levh-i mahfuzu ve gökleri yarattı.

Kıymetli kardeşim, yavrularım! İşte bütün kainatın ve eşyanın aslı bu nur olup; bu nura, "Hakikat-ı Muhammediyye" denir. Bu nur, cesedler olarak evvela Hz. Adem'de tecelli etmiş olup, sonra gelen evladı da bu nur ile zahir olmuştur. İşte bu, bize ve kıyamete kadar böyle devam eder.

Bu dünyanın imarı, gaflet ve şehvete dayalı ise de; Allah'ı ve asıl vatanı özleyiş ve anış, coşup kendinden geçiş de, öbür dünyanın imarıdır. Yeryüzünde kavl-ü şuhudi ile bir tek "Allah, Allah," diyen kaldıkça da bu dünyada devam edecektir.

Ayinedir bu alem; her şey hak ile kaim,
Mirat-ı Muhammed'den Allah görünür daim.

ALLAH MÜMİNLERİN KALBİNDEDİR

Kıymetli kardeşim, yavrularım!
Allahu Teala Hazretleri, "Ben mümin kullarımın kalbindeyim," diyor.
"Onlara şahdamarlarından daha yakınım," diyor.

İşte bakınız, bir hadis-i kudsi'de bu nasıl açıklanmıştır:
Ma vesiani ardi vela semai velakin vesiani, kalbi abdil müminin.

Yani:
- Hiçbir yere sığmam. Göklere ve arza *(dünyaya)* sığmam.
Ancak mümin kulumun gönlüne *(kalbine)* sığarım, diyor.
İşte bu mümin; İnsan-ı Kamil'dir.

Bu hadis-i kudsi, aynı zamanda Kalb'in kıblesini açıklıyor.
Bir gazel:
Dil penahı kibriyadır, yıkma gönlün kimsenin,
Genc-i esrar-ı hüdadır, yıkma gönlün kimsenin.

Kalb-i mümin beyt-i hak'tır, hacc-ı ekber andadır,
Secdegah-ı Mustafa'dır, yıkma gönlün kimsenin.

Müminin kalbini ele al, izzeti hürmet edip;
Zira envar-ı Mevla'dır, yıkma gönlün kimsenin.

Dest-i kudretle yapılmış sırr-ı Mevla'dır gönül,
Beyt-ü hak, darü'l bekadır, yıkma gönlün kimsenin.

Ey *Nesimi* bil ki Hakk'ın kendi vahdet-hanesi;
Cilvegahı evliyadır, yıkma gönlün kimsenin...

Dostların nezdinde gönül yıkmak yoktur.
Onun için de aleme yar ol, bar *(diken)* olma!
"Tasavvuf, kimsenin gönlünü yıkmamaktır, haram ve yasak olana bakmamaktır.."

Dil: gönül. **Penah:** sığınak. **Kibriya:** yücelik. **Hüda:** Allah. **Genc:** hazine. **Esrar:** sırlar. **Beyt:** ev. **Ekber:** en büyük. **Envar:** nurlar. **Dest:** el. **Sun:**sanat. **Darü'l beka:** ahiret. **Vahdet:** birlik. **Cilvegah:** cilve yeri.

GÖNÜL REÇETELERİ VE İBRET ESİNTİLERİ

1. Biz geceleri sabahlara dek,
   Ak gönlümüzle çalkalanır dururuz.
   Her nefeste zikr-i daim ile;
   Allah'ı anar ve buluruz.

2. Bezm-i elest'den beri,
   Bak bu Ali neyledi?
   Her nefeste "beli" deyip;
   Ahd'e vefa eyledi.

3. Hak tariki müstakime Tariki müstakim:doğru yol
   Her gelen çakmış bir kazık.
   Ah ne yazık.. Vah ne yazık!

4. Buldu gönlüm çok zamandır yandığı ahı bugün,
   Sevdiği, hem taptığı mabudu Allah'ı bugün.
   -Kenan Rufai Efendi.

5. Hoşça bak zatına kim, zat-ı mükerremsin sen
   Alemlerin gözbebeği olan Adem'sin sen.
   - Şeyh Galip

6. Ey nefesleri sayılı olan, bilir misin ne olur?
   Elbette bir gün gelir, bu sayılar son bulur!
   - Ahmet Rufai Hazretleri

7. Zi aguş-i ahad yek mim cuşed,
   Be Birengi lebas renk puşed!
   - Bidil Hazretleri
   yani:
   Ahad'ın koynundan bir "mim" kabardı.
   Renksiz giyimler, renge büründü.
   İşte Ahad'ın arasından bir "M" harfinin zuhuruyla;
   Ahad, Ahmed oldu.

MANA'YA MİRAS YEDİ GİBİ KALMA

Ehlullah demiştir ki:

- İnsanın kalbi olan ruhu ruhlar aleminde iken, Halik'ini, yani yaratıcısını perdesiz olarak görmüştür ve bilmiştir. Ve de halka hizmet için yaratıldığını, kulluk için yaratıldığını anlamıştır. Bezm-i Elest'de, *Elestü birabbiküm,* "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" izzetli seslenişine, ezelden "beli" *(Kalu bela: evet)* dediler. Adem Aleyhisselam'ın tüm zürriyeti, işte orada peygamberlerle beraber murad almıştır.

İşte o gönül, o vuslat aleminden şehadetle imtihan kasdıyla bu ayrılık dünyasına, bu sıkıntı konağına az bir müddetle, sayılı günler için gönderildi. O ilahi ruhanilikten bu cismani bedene indi.

Onun için, mana'na mirasyedi şeklinde kalma..

Sabırlı ol. Aşk ateşiyle yan. Atanı iyi tanı.

Gönlünü eskisi gibi temiz tut, gaflete dalma...

Dikkatli olunuz. Gönüle cismani şehvetler galip gelirse, hayvani sıfatlarınız çoğalırsa, insanlıktan uzaklaşırsınız. Kalp, gaflet örtüsüyle örtülüp de o vuslat meclisini unutmasın. Bu fani konağı, baki sanmasın. Allah'ın inayeti ve hidayetiyle, gönlünüzü karartmayın.

Bir hadis-i kudsi'de belirtilen kalbin *(gönlün)* şu fazilet ve şanını hep duyunuz: "Benim Arş'dan büyük, Kürsi'den geniş, Melekut'dan süslü ve Cennet'den tayyib bir hazinem vardır. Arzı, iman; seması, marifet; güneşi, şevk; ayı, muhabbet; yıldızları, düşünceler; bulutu, akıl; yağmuru, merhamet; nehirleri, hizmet; ağaçları, taat; meyveleri, güzel huylar; köşkleri ise, himmettir. Onun dört direği vardır: Tevekkül, feyz, sabır ve rıza... Dört kapısı vardır: İlim, hilim, zikir ve dostluk... İşte biliniz ki o, kamil insan olan arif kulumun kalbidir."

İşte onun için, manana *(gönlüne)* mirasyedi gibi kalma. Gönlünü temiz ve sakin tut. Hakk'a doğru yönel. Kendini bilirsen, sen yine senden ırak kalmazsın. O'nu gönlünde hep bulursun.

Kim ki canından ırak oldu, işi ah olmuş!
Nefsine arif olan, arifi billah olmuş...

UNUTULMIYACAK TEK BİR ŞEY VAR

Lütfen iyi dikkat ediniz!

Bu dünyada bizim asla unutamayacağımız bir şey var. Her şeyi unutsan da, onu asla unutmazsan; hiç korku yok. İnsanın gayrı olan bütün varlıklar, her işi yapar da, sadece o işi yapamaz. O tek işi de insan başarıyor. Onun için de, "Andolsun ki Ademoğullarını ululadık," ayet-i kerimesi inmiştir.

İnsanoğlu o işi gördü mü; kalbi *(gönlü)* tertemiz olur. Onda artık ne bilgisizlik kalır, ne de zalimlik. Siz dünyada her işi yapın, sadece o işi yapmayın; imtihanı yine kaybedersiniz. Diğer her iş nafiledir.

Saf nur olan akıl, Cebrail (Selam Üzerine Olsun.) gibidir. O sadece insanlarda vardır. Bu Hak emanetine bir kere çok dikkat ediniz. Bu akıl

sayesinde sizin değeriniz pek yücedir. Onun için de, kendini ucuza satma. Tarihini iyi öğren...

Tevbe Suresi, 111'de, Allahu Teala Hazretlerinin cennet karşılığında; Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Azimüşşan'da söz verilmiş bir Hak olarak, "inananların canlarını ve mallarını satın aldığı" bildiriliyor. İşte onun için de sakın kendini ucuz şehvete satma.

Allah, "Sizi de, nefslerinizi de, vakitlerinizi de, mallarınızı da, satın aldım," buyuruyor. Bana harcarsanız, bana verir iseniz; karşılığı cennettir, diyor. O güzel aklını kullan da cenneti kazan. Ama sen tutar da kendini cehenneme satarsan, sadece kendine zulmetmiş olursun.

Hidayet ve tevfik, Allah'tandır.

İLAHİ VASİYET

Bakınız ki, Cenab-ı Allah, dini nasıl koruyalım, bereketlerimizi nasıl ayarlayalım diye, bizlere Kur'an-ı Azimüşşan'ında neleri ilahi vasiyet ile emretmiştir. Sırf bizlere mi? Misak aldığı peygamberlere, evliyalara da bunu vasiyet etmiştir. Bilhassa beş büyük peygamberden de Tevhid ahdını almıştır.

Şura Suresi, 13'te, bu hususta bakın neler buyurulmuş:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Şere'a leküm mineddiyni ma vassa bihi nuhan velleziy evhayna ileyke ve ma vassayna bihi İbrahime ve Musa ve İsa, en ekıymüddiyne ve la teteferrekuu fiyh, kebüre alel müşrikiyne ma ted'uhüm ileyh Allahu yectebiy ileyhi men yeşaü ve yehdiy ileyhi men yüniyb.

Meali:

- Allah, Nuh'a vasiyet ettiklerini size de din olarak buyurmuştur. (Ya Muhammed!) İbrahim, Musa ve İsa'ya vasiyet ettiklerimizi de sana vahyettik. Dine bağlı kalın, onda ayrılığa düşmeyin. Müşrikleri çağırdığın şey, onların gözünde büyümektedir. Allah dilediğini kendine seçer.

Müşterek din tevhid olup, o da birdir. Yalnız onu ikame etme hususunda, peygamberlerin yolları ayrıdır. Öğretme şekilleri farklıdır. Dinin doğrusu, sırat-ı müstakim olan İslam dinidir.

Onu doğru tutmak demek de şudur ki: Erkanını halelden muhafaza ederek *(bozmadan),* ayat ve edillesinden *(delillerinden)*doğrusunu anlayıp da, iman ve amelde ihlas ile tatbik etmektir. Tevhid dinini *(asıl dini)* ikame etmekte dağılmamaktır. İhtilaf çıkarmamaktır.

İşte bu emir ile nehiy; Ta Hz. Nuh'tan (Allah Ondan Razı Olsun.), Hz. Muhammed'e (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun.) kadar gelen şeriat sahibi peygamberlerin hepsine emri tavsiye olunan bir din anayasasıdır. (Din şeriatıdır.) Bütün peygamberler bunu tatbik için gönderilmiştir. Hepsi de zamanındaki din bozukluklarını düzeltmek için doğru din ile gelmiş, tefrikayı kaldırmak için hepsi de Tevhid'e davet eylemiştir. Müşrikleri dine davet, onlara ağır gelmiştir.

Allah dilediğini kendine ayırır. (Tevhid'ine ayırır.) Hakk'a ve taata dönen kimseyi de hidayete erdirir. Ve, kim gönül verirse, ona da onu muvaffak kılar. O doğru yola, onu çıkarır. Her topluluk, kendi diniyle sevinir.

Allahu Teala Hazretleri, bakınız Rum Suresi, 31 ve 32. ayetlerde nasıl buyuruyor:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Müniybiyne ileyhi vettekuuhü ve ekıymussalate vela tekunu minel müşrikiyn. Minelleziyne ferrekuu dıynehüm ve kanu şiye'a, küllü hızbin bima ledeyhim feriun.

"O'na *(Tevhid'e)* dönerek yüzünüzü doğrultun. Ondan sakının. Namazı dosdoğru kılın. Müşriklerden *(dinlerini darmadağın edip, fırka fırka ayrılanlardan)* olmayın. Herbir güruh, kendi diniyle sevinir."

ALLAH'I BİLEN SEVER

Allah'tan başka daha çok sevilecek ne vardır? Her şey O ve O'ndan değil midir? İşte O'nu sevmemiz için de, bilmemiz lazımdır. Tanımamız lazımdır. Hissetmemiz lazımdır ki, işte bu da ilim ile olur. Dikkat ediniz! Bu hususta Kur'an-ı Azimüşşan'da, Zümer Suresi ayet 9'da bakınız ne buyurulmuş:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Kul hel yesteviylleziyne yağlemune velleziyne la yağlemun.

Meali:

"De ki: Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?"

Bu hususta sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.) Efendimiz'e sordular:

- Ya Resulallah! En üstün amel hangisidir?

O zaman Fahr-i Kainat Efendimiz buyurdular ki:

- Aziz ve Celil olan Allah'ı bilmektir.

Onlar:

- Hangi bilgiyi kastediyorsunuz, Ya Resulallah? dediler.

Sevgili Peygamberimiz de cevaben:

- Noksan sıfatlardan münezzeh, kemal sıfatlarıyla bezenmiş olan Allahu Teala'yı bilmeyi kastediyorum, diye cevap verdiler. Onlar:

- Ya Resulallah! Biz amelden soruyoruz, siz ise bize İlim'den cevap veriyorsunuz, dediklerinde, Sevgili Peygamberimiz Efendimiz cevapla:

- İyi biliniz ki Allah'ı bilerek yapılan az amel çok fayda verir, fakat ilimsiz yapılan cahil amel, çok da olsa fayda sağlamaz, buyurmuşlardır.

Evet kardeşlerim, bu hususa bakınız! Hz. Ali (Selam Üzerine Olsun) Hazretleri de, "İlim, maldan hayırlıdır. Çünkü ilim seni korur. Malı ise sen korursun. İlim hakimdir, mal mahkumdur. Mal sarfetmekle azalır. İlim ise sarf ile çoğalır," buyurmuşlardır. Ve işte bir diğer hadis de şöyledir: "*Utlubül ilme velev bissin.*" "Ne kadar uzakta olsa, (Çin'de bile olsa) ilmi nerede bulursanız, alınız. Arayınız!"

ALLAH'IN KANUNU

Allah, "Ya Bana taparsın, ya da zalim olan nefsine," diyor. Bu Allah'ın külli kaidesidir, yani kanunudur. Ya Allah'a yaklaşırsın, yahut Hak'tan kovulursun. Kudret, veresiye iş istemez.

Dikkat ediniz! İnsan asıldır. İnsanda kutluluklar vardır. Emanetler hep bizlere teslim edilmiştir. İnsanın yüceliği, sadece dış görünüşünde değildir. Asıl yücelik özünde, manalar dünyasındadır. Onun için de definendeki gizli ve değerli şeyleri gör.

Akıllı olunuz. Dıştan görünen bedeniniz sizin sadece binek atınızdır. (Dünya da sanki bu atınızın ahırı gibidir.) Ama bu atın sahibi olan, senin özbenliğindir. İdare gönlündendir. Şimdi bedenin olan atının dünyadan alacağı gıda, esas olan sana gıda olabilir mi? Elbet olamaz. Senin özün, ilahi ve ulvidir. Yüksek makamdan gelmiştir. Onun için de; asıldan, temelden haberin olsun da, kendi varlığını bil. Kendini tanı. Çünkü, "Kendini bilen ve bulan, Rabbini bilecektir." Hem de Rabbini Rabbiyle bilecektir.

İnsanın insanlığı, şu yalancı dünyadan kaçmaktır. Ona bağlanmamaktır. İnsanın hayvanlığı ise, Allah'ından kaçmadadır. Beden atını doyursun diye dünya otlağına dalıp, aslını unutmaktır. İşte onun için de, nefsinle mücahede edeceksin. Temiz, Allah'a yüz tutmuş dostlarla arkadaş olacaksın.

Dünya, bir dağa benzer. Hem de yankı yapan bir dağa... Hayır olsun, şer olsun; ne yapar ve ne dersen, işte bu dağda, sana o yankı yapar. Maksat, yankının hoş ses yapmasıdır. Çünkü dağ konuşsa ne der, bilir misin? "O'nun yankısıyım. O'nun gölgesiyim. O'nun boyundayım! Boyu, sözü ne kadar ise, o kadar olurum ben." *Eddünya mezreatil ahire:* "Dünya ahiretin mezrasıdır," buyurulmuştur.

"Burada ne ekersen; ahirette de onu biçersin."

GÖNÜL REÇETELERİ VE ŞİFALI İLAÇLAR

Dikkat ediniz:

Bütün insanlar Allah'ın bir ailesidir. Allah'ın en çok sevdiği insan da; bu insanları *(Allah ailesini)* en çok sevendir. Cenab-ı Allah, -ayrımsız- bütün alemlerin Rabbidir. Resulü de alemlere rahmet olarak gönderilmiştir (Fahr-i Alem'dir).

Bizler, hasta olan şeyleri iyileştirmeye geldik. Hastane, İslam hastanesi. Baş doktoru da sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.) Efendimizdir. Kur'an-ı Azimüşşan ise müminlere şifadır. Hadisler, sanki ilaç ve reçeteler gibidir. Şimdi lütfen şu hadislere dikkatle, ibretle bakınız ve hissenizi alınız.

Allah'ın Resülü (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.); Hz.Ali (Selam Üzerine olsun.)'ye şöyle buyururlar:

- Ya Ali! Mukarrebin meleklerini geride bırakmak, Allah'a onlardan daha fazla yaklaşmak istersen, seni ziyaret etmeyeni, sen ziyaret et. Seni mahrum bırakana, sen ver. Seni zulüm ile yıkıp perişan etmeye çalışanı da affet. Şifalı yol, peygamberlerin, evliyaların ve salihlerin yoludur. Onun için sen de halka hizmetten çekinme. İnsanların saadetini; kendi saadetine tercih et.

Hakkani vücudu giydin mi; bütün mahlukatı Allah'a yakin görürsün. Bütün yaratılanların da Allah'ın kazasına göre iş yaptıklarını bilirsin. İnsan, Kemal mertebesine ulaşıp kendi zatını bilirse, güzel ahlaklı olursa, Kamil'dir. İnsanı Allah yoluna götürecek olan, tasavvuf yoludur. Müslüman, içi ve dışı temiz olandır. Zaten iç temizliği olmadan gönüle Nur-u Muhammedi doğmaz. Allah, hepimizin içindeki Hz. Muhammed'i doğdursun. Sevgili Peygamberimiz yardımcımız, şefaatçımızdır.

"Fail ile mevsufu hemen bil ki Hüda'dır.. İnkarı beladır."

İlahi emirlere saygılı, yaratılanlara şefkatli ol.

"Yaradılanı hoş gör, yaradandan ötürü."

TEVHİD

Tevhid, Hakk'ın sırrıdır. Akılla Allah'ın varlığını bilip, Bir'leme ilmidir. Tevhid; Bir olan Allah'tan başka bir ilah olmadığına inanmadır. Kelimesi de, *La ilahe illallah, Muhammedün Resulallah*'tır. Hakiki Tevhid, Allah'ın kendini Kur'an-ı Azimüşşan'da sevgili Peygamberimize vasfettiği ve bildirdiği şekilde Allah'ı bilip birlemektir. Yani, Allah birdir. Mülk O'nundur. Vücud O'nundur. Her şey O'nundur... demektir. *Kan-Allahu velem yekün maahu şey'ün,* yani, "Allah vardır. Allah'la beraber hiçbir şey yoktur."

Allahu Teala Hazretleri Bezm-i Elest'te ruhlardan Tevhid ahdi almıştır. Bizler buna vefa etmeliyiz. İşte bu ölmeyen ilmi; ölmeyenden öğrenip almalıyız. Tevhid; Efal, sıfat ve Zata vakıf olup, Allah'ı bilmektir. Allah'tan başka mevcudun olmadığını sezmektir. Akıllı olunuz! Allah'ı birleyip ihlas ile ibadet edersek, içimizdeki Firavun'u ezebiliriz. Kalbimizi temizleyebiliriz.

İnsanı Tevhid'e getiren Tarikat da; Tarikat-ı Muhammediye'dir. Hakiki Tarikat, işte Cenab-ı Nebi (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Efendimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın yoludur. Allah'ın Kanunu, Kur'an-ı Azim'dir. Onun başöğretmeni ve hakiki tefsircisi de Efendimiz Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun)'dir.

Her işinizi, yüce Allah sevgisi ile ve Cenab-ı Nebi, sevgili Peygamberimiz (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) Efendimiz Hazretlerine inen yüce kitabımız olan, Kur'an-ı Kerimü Azimüşşan'a göre yapınız.

Tevhid'in imamı, atamız olan Halilullah Hz. İbrahim Aleyhisselam'dır. Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail -birlikte- Kabe'yi bina edip, yükselttikleri zaman; şöyle dua etmişlerdir: "Ey Rabbimiz! ibadetimizi, hayrımızı kabul buyur. Çünkü, Semi sensin. Hakkıyla alim Sensin. Ey Rabbimiz! Bizi, Sana münkat kıl. *(İhlasda sabit kıl.)* Zürriyetimizden de sana münkat bir ümmet çıkar. Bize menasıkımızı göster. Tövbemizi kabul buyur. Çünkü Tevvab sensin. Rahim sensin," (Bakara, 2:127-128).

İşte, Hz. İbrahim'in (A.S.), "Alemlerin Rabbine münkat oldum," kelimesi, oğullarına, sırasıyla onların oğullarına, onlardan da oğullarına ve *(bizlere)* vasiyet olunmuştur. Münkat olmak da müstekim olmak, işi Allah'a bırakmaktır. Yalnız Allah'a ibadet etmektir. Onun için de, yine Bakara Suresi, ayet 130 şöyledir:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Ve men yergabü an milleti İbrahime illa men sefihe nefseh ve leka-distafeynahü fiyddünya ve innehu fiyl'ahireti leminessalihiyn.

- İbrahim milletinin dininden *(mezhebinden)* kim dönebilir? Meğer ki nefsini bilmeyen biri ola, nefsinde cahil ve şuursuz olan biri ola. Nefsinin niçin ayartıldığını, nereye gidileceğini bilmeyen biri ola. (Yani, *"sefihe*

nefseh" ola.) Biz İbrahim'i dünyada güzide kılmışsızdır. O şüphesiz ki ahirette de salihlerdendir.

Bakınız Rum suresi 30. ayette de ne buyurulmuştur:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Fe'ekım vecheke liddiyni haniyfa, fıtretallahilletiy fatarennase aleyha, la tebdiyle lihalkıllah, zalikeddiynülkayyimü ve lakinne ekserennasi la yağlemun.

Meali:

- Artık yüzünü muvahhid-i pak olarak dine doğrult. İslam'da, Tevhid'de karar kıl. Allah'ın fıtratı olan dinini tut ki, halkı bu tevhid dini üzerine yaratmıştır. Allah'ın yarattığı şeyde değişiklik olamaz. İşte en doğru din, bu Tevhid dinidir. Fakat insanların pek çoğu bunu bilmez."

HİDAYET ALLAH'TANDIR

Kıymetli kardeşlerim!

Şu süre ile kayıtlı olan kısa dünya hayatına aldanıp da, ebedi alemi ve Allah'ımızı unutmayalım. Hz. Ömer'in (Allah Ondan Razı Olsun) dediği gibi, "Otlağı bulup da yayılan davarlar, sürüler gibi" olmayalım. İman, disiplin ister. Fakat insana ümit verir, ferahlık verir. Burada ebedi alemin hazırlığı var. Bunu hiç unutmayalım. Bizler, birbirimize sadece öğüt verebiliriz. Fakat kimseyi hidayete erdiremeyiz. Çünkü hidayet Allah'tandır. Onun için de Kasas Suresi, ayet 56'da buyurulmuştur ki:

-Bismillahirrahmanirrahim-

İnneke la tehdiy men ahbebte ve lakinnallahe yehdiymen yeşa; ve hüve ağlemü bilmühtediyn.

Yani:

"Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin. Fakat Allah dilediğini hidayete erdirir. O hidayete erecekleri herkesten iyi bilir."

Yine Yunus Suresi ayet 100'de ise, bakınız ne diyor:

Ve ma kane linefsin en tü'mine illa biiznillah.

Yani:

"Allah'ın izni olmaksızın hiçbir kimse iman getiremez."

Şimdi bizim iman etmemiz için, evvela kainatın tümünün, Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.) Efendimizin Nur-u Muhammediye'sinden başka bir şey olmadığına ve onun, Allah'ın Hak bir Resulü olduğuna şehadet etmemiz şarttır. Bu şehadet de dil ile ikrar, kalp ile tasdikle olacaktır. İkisi birden olursa geçerlidir.

Bize ölçü, sevgili Peygamberimizdir. Nasıl ölçü olmasın ki; bakınız Allahu Teala Hazretleri Peygamberimiz hakkında neler buyurmuş:

"Biz seni alemlere ancak rahmet olarak gönderdik," (Enbiya, 21:107).

"Onlar mü'min olmayacaklar diye adeta kendine kıyacaksın," (Şuara, 26:3).

"Andolsun, size öyle bir peygamber gelmiştir ki, sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir. O, üstünüze çok düşkündür. Bütün müminler için çok şefkatli ve merhametlidir," (Tevbe, 9:128).

GERÇEK İMAN ETMEK

Bakınız: İmanın şartı çocuklara okutulan ilmihalde var. Biz buna kısaca "Amentü" diyoruz. Ve hepimiz de bu 6 şartı biliyoruz. "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, resullerine, ahiret gününe, hayır ve şerre" inanıyoruz. Gerçek iman, bütün alemlerin Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.) Efendimizin nuru olduğuna, şeksiz-şüphesiz olarak inanmaktır. Onun için sevgili Peygamberimiz, şöyle buyurmuşlardır:

Men reani fakad rey'el hak...

"Beni gören, Hakk'ı görmüş olur."

Ve bir hadisi de şöyledir:

"Şeriat benim sözlerim, tarikat hareketlerim, hakikat ise hallerimdir."

Allah'ı milyarlar biliyor. Fakat Resulünü hakkıyla bilen ne kadar az, değil mi?

İşte onun içindir ki, Cenab-ı Allah, şöyle buyurmuştur:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Ya eyyühelleziyne amenu, aminu billahi ve resulihi velyitabilleziy nezzele ala resulihi velkitabilleziy enzelle min kabl, ve men yekfür billahi ve melaiketihi ve kütübihi ve resülihi velyevmil'ahıri fekad dalle dalalen ba'iyda, (Nisa, 4:136).

Meali şöyledir:

“Ey mü’minler, ey o bütün iman edenler, Allah’a, resulüne ve resulüne indirdiği kitaba iman edin. Ve daha önce indirdiği kitaba da iman edin. İmanınızda sebat edin. Her kim; Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe kafirlik ederse, tanımazsa, o sapmış gitmiştir.”

Buradaki iman, Allah’a, Resulüne ve Kitabına, üçüne birden olacaktır.

Kafirlik ise, birini inkardan doğabiliyor.

İşte dinin kökü, imanın hükmü, Allah’ın emri budur.

ATANI, DEDENİ İYİ ÖĞREN, TARİHİ OKU, MANA’NA SARIL

Tevhid’in babası, enbiyanın ceddi olan Hz. İbrahim Halilullah (Selam Üzerine Olsun.)’dır. Kendisinden sonra gelen her peygamberin ve bizlerin dedesi, atası odur. Sevgili peygamberimiz Hz. Muhammed (Allah’ın Selamı Üzerine olsun.) Efendimizin de baba tarafından soyu, Hz. İbrahim’e (Selam Üzerine Olsun.) dayanıyordu. Oradan da o mübarek Şecere Hz. Adem’e (Selam Üzerine Olsun.) dayanıyordu. Yine aynı şekilde anne tarafından soyu da dördüncü atada Kilab soyuyla birleşip, Hz. İbrahim’e (Selam Üzerine Olsun.) dayanıyordu. Onun için soyu itibariyle sevgili Peygamberimiz şöyle demiştir: “Ben neseb itibariyle sizin büyüğünüzüm. Adem (Selam Üzerine Olsun.)’dan beri atalarımda zinadan olma hiçbir kimse yoktur. Cümlemiz nikahtan olmuşuzdur.”

Evet, yavrularım... Cesed *(kalıplar)* yönünden tenimiz, Adem (Selam Üzerine Olsun.)’den gelir. Ruhumuz ve nurumuz ise sevgili Peygamberimiz’den gelir. Yaratılan ilk ruh ve nur, onundur. Neseb itibariyle de bizler ve sevgili Peygamberimiz, Hz. İbrahim Peygamber’e, oradan da Adem (Selam Üzerine Olsun.)’e dayanırız.

İşte yavrularım! Atalarımız, dedelerimiz onlardır.

Peygamberimiz (Allah’ın Selamı Üzerine olsun.) Mirac’ı anlatırlarken Bizzat Hz. İbrahim’i gördüğünü ve kendisinin atası olduğunu buyurur. Tarihin bildirdiğine göre de Hz. İbrahim (Selam Üzerine Olsun.) Mezopotamya’da Kusa Kasabasında doğmuştur. Ataları ise, Asya’dan göçeden Ural - Altay Türkleri idi.

Bütün kainat, Peygamberimizin yüzü suyu hürmetine ve onun nurundan yaratılmıştır, *(yaratılışın sebebi odur).* İşte sevgili Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle buyurmuşlardır:

Evvele ma Halakallahi Nuri, Evvele ma Halakallahi Ruhi, Evvele ma Halakallahi kalemi, evvele ma Halakallahi Akli...

Yani, "Allah; evvela benim Muhammedi Nurumu, evvela benim Ruhumu, evvela benim kalemimi, evvela benim aklımı halketti."

İşte, Ruh ve Nur olarak Peygamberimiz bizlerin ve Adem (Selam Üzerine Olsun.)'in da atasıdır. Peygamberlerin peygamberidir. Onun için Adem (Selam Üzerine Olsun.) ve onun evlatları da onun ruhunun ve nurunun mazharı olmuştur. Onun için de yüce Allah, şöyle buyurmuştur:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Ennebiyyü evla bilmü'miniyne min enfüsihim ve ezvacühü ümmetatühüm, (Ahzab, 33:6).

Yani:

- Peygamber, bütün hususlarda müminlerin yanında kendilerine nefslerinden daha sevgilidir. Daha ziyade dosttur.

Evladın, babaya ve dedeye hürmet gösterip, her zaman onları *(atalarını)* övmesi lazımdır. Çünkü biz onların zürriyetindeniz. Nitekim Hz. İbrahim Halilullah (Selam Üzerine Olsun.) atamız, Allah'a hep, "Yarabbi! zürriyetimi bana münkal kıl," diye dua edermiş. Ve Şuara Suresi, ayet 84'de olduğu gibi, *Vec'al li lisanin sıdkın fil ahirin:* yani, "Sonradan gelecek ümmetler arasında, benim için iyi ve hayırlı sözler ihsan eyle," dermiş. Onun için de Allah onu Tevhid'in de atası yaparak, şöyle övmüştür:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Ve ma ceale aleyküm fiddini min harecin millete ebiküm İbrahime... (Hacc, 22:78).

Meali şöyledir:

- Allahu Teala size dinde zorluk ve güçlük vermedi. Bu sizin atanız İbrahim'in dinidir.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.) Efendimiz de her namazda atası İbrahim (Selam Üzerine Olsun.) için salavat-ı şerif okumuş, dedesini bu salavat-ı şerifin içine alarak methetmiştir. Bizlere de bunu okumamızı ve atalarımızı methedip övmemizi buyurmuştur:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Allahumme salli ala Muhammedin ve ala Ali Muhammedin Kema salleyte ala İbrahime ve ala ali İbrahime inneke hamidün mecidün.

- Allahım! Muhammed'e ve onun aline salat eyle. İbrahim'e ve İbrahim'in aline salat ettiğin gibi... Çünkü sen Hamid'sin, Mecid'sin.

-Bismillahirrahmanirrahim-

Allahumme barik ala Muhammedin ve ala ali Muhammedin Kema barekte ala İbrahime ve ala ali İbrahime inneke hamidün mecidün.

- Allahım! Muhammed'e ve onun aline bereket ihsan eyle. İbrahim'e ve İbrahim'in aline bereket ihsan ettiğin gibi... Çünkü sen Hamid'sin, Mecid'sin."

MEDET

Aman lafzı, senin ism-i şerifinle müsavi'dir, ya Resulallah.
Anun çün aşıkın zikri; aman'dır ya Resulallah..
Medet, ya Hazreti Fahr-i Alem...

Medet ondandır. Fakat, edep de bizden olmalıdır.
Şimdi aşağıdaki mısraları çok dikkatli okuyunuz:

Sath'uzuz terbiye etsen; bi-asil olmaz edip
Ademiyet dad-ı hak'tır, her kula olmaz nasip
Ehl-i irfan arasında eyledim kıldım taleb;
Her hüner makbuldür amma, illa edep, illa edep.

Edep bir Tac imiş nur-i Hüda'dan,
Giy ol tacı, emin ol her beladan.

Hiç kimse haberli değil sırr-ı kaderden;
Lazım ise de, esbaba gönül raptetmem.

Mani de, Muti de Hazreti Allah:
Vela havle, vela kuvvete illa billah...

Hak sırrına vakıf olan geçmez mi kavgadan?
Cemali temaşa lazım, ne çıkar kuru davadan:
Huvel Evvel, Huvel Ahir, Huvez Zahir, Huvel Batın,
Bir Mutlak Zat'tır görünen bütün bu aynalardan.

İdrakı meali bu akla gerekmez,
Zira bu terazi bu kadar çok yükü çekmez.

Ziya Paşa

O HER AN BİR ŞENDEDİR

Dikkatli ve akıllı olunuz.

Geçmişe kederlenmeye, gelecek için de gam çekmeye bakmayın. Bu zamanlar için daima Allah'a sığının. Zaman keskin bir kılıçtır. Sen onu iyi kullanamazsan; o seni keser. Onun için de, "En büyük israf, zaman israfıdır..." demişlerdir.

Zamanın en küçüğü ve merkezi ise; an'dır. İşte biz an'ı yaşıyoruz. Onun için de en büyük itibarını -o nur olan aklınızı kullanarak- bölünemeyen tek zaman olan bu an için harcayınız. Çünkü an; gerçek varlıktır *(günlerin ruhu'dur.)*

Nefes alıp verme insan için neyse; zaman için de an öyledir. Onun için de bakarsın ki şu an var olan, bir an sonra fani olur. Şaşar da kalırsın. Bu yüzden an'a çok itibar et. Cenab-ı Allah, Kendi şanından olarak da biz insanlara bir enerji nasib etmiştir.

Sadece varlığın an'ı vardır. O gerçektir. Rahmani nefestir. (*Ama-ı gayb*'dır.) Ondan başkası ise yoktur. Mazi ve istikbal diye anılır. İşte an sırrıyla nefes de bütün oluşlara ve zamanlara ayrılmıştır. An'dan dakikalar, dakikalardan saatler, saatten günler*(haftalar, aylar, yıllar)* ve devirler doğar. O halde anla ki, hakiki varlık an'dır ve hep Allahu Teala hazretlerine aittir. İşte kardeşim!*Külle yevmin hüve fi şe'n...* "O her an başka bir şen'dedir," ayet-i kerimesinin bir sırrı da buradadır.

Bir hadis-i kudsi'de de şöyle buyurulur: "Dehr'e *(zamana)* sövmeyiniz. Çünkü Dehr Allah'tır." Muhakkiklerden bazı şeyhlere göre zaman; Allah'ın isimlerinden olan "An-ı daim"in görünüşüdür. Yine Hz. Ali (Selam Üzerine Olsun.) de bir duasında, *Ya dehre daim:* "Ey dehr-i daim" diye, Allah'a münacaatda bulunmuştur. İşte an-ı daim imdad eder de, an ezelebede girer. Bu an da zamanın aslı *(batını)*, yani ruhudur. Nasıl ki ruh bedenin bütün uzuvlarına girerse, an da zamana böyle sirayet eder. Her alemin bir anı şanı, günü vardır. Akıllı olunuz.

Ey nefesleri sayılı olan! bilir misin ne olur?
Elbette bir gün gelir, bu sayılar son bulur!

SÖZE ÇOK ÖNEM VERİN

Lütfen akıllı olunuz. Bakınız ki; "Kainatın tümü Hz. Muhammed'in (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.) nurundan ve onun tafsilinden başka bir şey değildir." Her şey onun Muhammedi Nuru'ndan yaratılmıştır. Onun için kim Kemal mertebesine ererse; alemde hiçbir eksiklik göremez. Kimsenin ayıbına bakmaz ve hatta ayıp diye bir şey görmez. Noksanlık ise hiç yoktur.

Geceleyin güneş nasıl yalnız ay vasıtasıyla görünürse Allah da işte Resulü Ekrem Efendimiz vasıtasıyla görünür. İşte sevgili Peygamberimiz de, Allah'ın güneşi *(nuru)* karşısında tıpkı bir dolunay gibidir. Kim ki, bu dünyada Allah'ın nurunu görmeyi dilerse, onun için Hz. Resul'ün şeriat ayına baksın. Onun sözlerini yerine getirsin ki o nur, bu sözlerden ve ay'dan doğsun.

Bütün insanlar, Allah'ın kazasına göre iş yapmaktadırlar. Söz can kokusudur. Söz ahid'dir. Onun için söz'e önem veriniz. İnsan, sözü kadar insandır. "Kişinin değerini anlamak istiyorsanız, onu konuşturunuz," buyurulmuştur.

Dikkatli olun. İrfan sahipleri için söz hak'tır. Onun için sözle oynamayınız. Daima hayır söyleyiniz. Yahut susunuz. Kötü zan'dan kaçınınız. Bize yakışmaz. Bizler daima hüsn-ü zan *(iyi zan)* ile mükellefiz. Kur'an-ı Kerim'de, *Ya eyyühelleziyne amenüctenibu kesiyren minaz-zann,* "Müminler, zanların çoğundan çekinin," (Hucurat, 49:12). Bil ki, sevmeyen ve sevilmeyende hayır yoktur. Zan günahtır.

Söz verdiğiniz zaman da muhakkak yerine getiriniz. Malayani konuşmayınız. İnsan boşuna yaratılmamıştır. Nefesler sayılıdır. Boş sözler ile boşa harcamayınız. Sonra unutmayınız ki, bir ayette buyurulduğu üzere, "Güzel sözler Allah'a ulaşır" ve sahibine fayda sağlar.

Kıymetli kardeşim; sözü oynatan dil sadece Allah'ı zikrederse iyidir. O zaman vazifesini yapmış sayılır. Bakınız bir hadis-i şerifte sevgili Peygamberimiz, sözün Hak olduğunu nasıl açıklamışlardır: *İnnallahe yekulü bi-lisani abdihi...* Yani, "Kulunun lisanından söyleyen Hak'tır."

İşte onun için söze dikkat ediniz. Kimseyi horlamayınız. En büyük yara; söz yarasıdır. Çünkü Gönlü incitir. Kemal sahipleri odur ki, söz atanlara *(incitenlere)*: "selametle.." deyip arkasından konuşmazlar. Bilakis onlara iyilikte bulunurlar. *"Hıfzül lisan selametül insan"* buyurmuşlardır. Yani, "Dilini koruyan salim *(selamette)* olan insandır." Ne mutlu koruyana.

Sözlerin en güzeli Allah'ın kitabıdır. Yolların doğrusu habibinin yoludur.

DÖRT KAPILI ŞEHİR: İNSAN

Dikkatli ve ibretli olunuz! İnsanın cirmi küçükse de, manası büyüktür. Gönlüne Allahu Teala'yı sığdırabilmiştir. Allah, "Ben mümin kulumun gönlündeyim," diyor. Yedi kat gök, yedi yer ve aralarındakiler, Arş, Kürsi, Levh ve Kalem, Cennet ve Cehennem bu büyük şehirde döner ve dolaşır. İnsan ve Kur'an ikizdir manasını taşır bu şehir... Bu şehir, devamlı olarak kafilelerin gelip geçtiği, sanki bir dört yol ortasındadır. Göz, kulak, dil ve el gibi de dört kapısı vardır.

Bu şehrin ortasında bir taht *(gönül: kalp)* vardır. Burada Allah'ın hükmü saltanatını sürer. Mülkü, Ruh; hazinesi, Kalp; ölçeği, Fehim; ve tartıcısı, Akıl'dır. İşte bu şehire girenler, aklın önünden geçmeden çıkamazlar. Fehim beğendiğini alır. Beğenmediğini salar. Kafileler gözce görülerek girer, el kapısından çıkarlar. Bazısı kulaktan girer, dilden de çıkar gider. Akıl ise, önünden geçenlerin daima resmini çeker. Defteri olan hayale yazar. Defterin sahibi, akıl'dır.

Allah, müminde de, münafıkta da bunu aynen böyle uygulatır. Yalnız mümin hayırlılarını alır, biri bin yapar. Allah'ın dileğiyle iyiliğini kat kat arttırır. Münafık ise göz ve kulakla girenlerin şerlilerini alır da, bir şerle bin şer yapar, bin şer konuşur. Fakat her ikisi de, "Her başakta yüz tane bulunan yedi başak bitiren bir bahçe gibidir. Allah dilediğine kat kat verir," (Bakara, 2:261) ayetine uyarlar.

İşte akıllı olan mümin, imanını, ilmini arttıran, amellerini güzelleştiren, halis yapan, ahlakını güzelleştiren kafileleri alır. Başkasına rağbet etmez. Münafık ise, şeytanlığını arttıran, huzurunu bozan ve vesvesesini arttıranı alır. İnsan, önünden her şey geçen bir ayna gibidir. Fuarlarda, "kahkaha evleri"ne gittinse görmüşsündür. Birçok aynalar vardır. Bazısında suretler güzel ve doğru, bazısında eğri büğrü görünür. Bazısında suretler ince, bazısında ise dev gibi görünür. Sanki iyi ayna, kötü suretliyi iyi gösterir. Onu iyi yapar. Onun için de kalp aynan temiz ve güzel olsun. Hiçbir şeyi sana kötü göstermesin.

Tevfik ve hidayet Allah'tandır. En doğrusunu O bilir.

O GÜN İNSANA KENDİ KİTABI OKUTTURULUR

Bir hadis-i şerifte belirtilmiştir ki: "Kıyamet gününde insanların amelleri, şekillenerek sahibine gelir. Ona, 'Ben senin amelinim,' diye seslenir. O amel gider, diğer amelin şekli gelir. O da seslenir. Böylece amellerin şekillerle gelişi birbirini takip eder."

İnananlar için kabul ve seziş, kolay olur. Yarın Hesap gününde kurulacak yüce *(ulvi)* bir mahkeme olacaktır. Bu mahkemenin Mutlak Reisi, Yüce Allah'tır. Şahitler olarak da peygamberler ve Allah'ın gizli dostları olacaktır. Orada iyi ve kötü işlerimizi zabteden hafaza meleklerinin vesikaları da olacaktır. Amellerimiz ölürken kesilecek ve her insan, o anki suretiyle haşrolunacaktır. Bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

"Allah; kulunun tevbesini can boğaza gelmemiş oldukça kabul eder." Tövbe o ana kadardır. İyilikler o ana kadardır. Onun için de burada iyilikleri artırmaya çalışalım. Hem bakınız, evvelce kötülük yaptıysak onlar için de yine, *İnnelhasenati yüzhibnesseyyiati,* buyurulmuştur. Yani, "İyilikler, kötülükleri giderir." İşte biz, iyilikleri arttıralım.

Fakat can boğaza geldi mi, artık işler değişir. Artık o zamanki tevbe'nin kabul edilmeyeceği, Nisa Suresi'nde şöyle açıklanır:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Ve leysetit tevbet'ü lilleziyne ya'melunes seyyiati.

"Öleceği ana kadar kötülük yapıp, o an 'Ben şimdi tevbe ettim,' diyenlerin tövbesi makbul değildir. Küfre varmışlardır. İşte onlara Allah, çok acıklı azap vaad etmiştir. Allah vaadinden caymaz," (Nisa, 4:18).

İşte kardeşim! O Din ve Hesap gününde o vesikaların aşağıdaki ayete göre bize okutturulması olacaktır:

-Bismillahirrahmanirrahim-

İkra kitabeke kefa binefsikel yevme aleyke hasiba...

"Oku kitabını.. Bugün, üzerine hesap görücü olarak nefsin sana kafidir *(yeter)*," (İsra, 17:14) denilecektir.

Dikkatli olunuz. Akıllı olunuz. Evladın, malın ve güvenilen hiçbir şeyin fayda veremeyeceği o günde, Sevgili peygamberimizin iltifatına nail olarak gelenler saadet ve selamete ererler. Rabbimiz Allah'tır deyip, her hal ve hareketlerinde doğruluğa sarılanlara da, korku ve hüzün yoktur...

HAK'TAN YÜZ ÇEVİRME

Hesap zamanı var.

Dikkat ediniz. Cenab-ı Allah bu dünyayı hem yaratmış, hem de zararlı şeylerden korunmamız için birtakım yasaklar koymuştur. İbretle düşünürsek, bunlar hep bizim faydamızadır. Kur'an-ı Azimüşşan'da Adem (A.S.)'ı ve yaşayışını bize örnek göstermiştir. Kurduğu düzenden sapılırsa (teşbih: Hz. Adem ve Havva yasak elmayı yediklerinde) cezalandırılacağımızı bildirmiştir. Hastalık ve ceza için, tevbe kapısıyla kurtulunacağını da bildirmiştir.

Yeter ki ona şirk koşmayalım. Haram yemeyelim. Kul hakkı yemeyelim. Yetimleri koruyalım. Ana ve babaya isyan etmeyelim. Bunları muhkem ayetlerle sıkı sıkı bildirmiş ve ilahi bir düzen kurmuştur. Halk bozulduğu zaman tertemiz peygamberler göndermiş, hastalıkların ilacını da onlar vasıtasıyla bizlere öğretmiştir. Tevhid dininin *(İslam'ın)* koruyucusunun bizzat kendisi olacağını beyan etmiştir. Sevgili Peygamberimizin son nebi olduğunu, ondan sonra başka bir peygamber gelmeyeceğini de bildirmiştir. İnsanları en güzel şekilde yaratmış, aklı sayesinde de onu en üstün ve her mahluka karşı en kuvvetli şekilde yapmıştır. Bu kuvvetini boşa harcamamasını, yaratıklarına merhametli olmasını da emretmiştir. Bu

kendine vekil yaptığı insanların yarın hüsranda kalmamaları için de Asr Suresi'ni indirmiştir:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Vel asri innel insane lefiy hüsrin illelleziyne amenü ve amilüssalihati ve tevasav bilhakkı, vetevasav bissabri...

Meali şöyledir:

- Yemin olsun asra ki; insanlar hüsrandadır *(zararda, ziyandadır).* Ancak; Allah'a ve Resulüne iman ederek salih ameller işleyenler ve ahlakını güzelleştirenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, sabrı tavsiye edenler hüsranda değildir."

İşte onun için akıllı olunuz, Hakk'a uyunuz. Sabırlı olunuz. Birbirlerinize hakkı ve sabrı tavsiye ediniz.

ALLAH'IN "OL" DEMESİ YETER

Dikkat ediniz.

Allahu Teala büyük şan sahibidir. Onun şanı şudur ki: Bir şeyin olmasını isterse; ona sadece 'Ol' der. O da hemen bu 'Kün' emriyle oluverir. İşte bunu da şu ayetle açıklamıştır:

-Bismillahirrahmanirrahim-

İnnemha emrühu iza erade şey'en enyekuule le hü kün feyekun... (Ya-Sin, 36:82).

İşte buyruk, sadece *kün:* ol kelimesidir. O'nun bu emriyle cümle mevcudat olmuştur. Yine bir tek *Feyekün* emriyle, geldikleri yere dönerler. Bizlere düşen, Allah'ın irade ve isteğine göre olmamızdır. Cüz'i irademizle eğer O istemişse bu da olur.

Allah'ın bu sanatına akıl ve sırrımız ermez. Bunun için sevgili Peygamberimiz Efendimizin şu hadisi ne güzeldir:

Sübhane mentehayyere fi sun'ihil ukul.

Yani, "Güzel Allahım! seni hayretle anarım ki; senin bu büyük sanatına hiç kimsenin aklı ermez."

Kendisine nur olan akıl verilen, fakat cüz'i iradesiyle yine de Allah'ı inkara kalkışanlara gelince; onlar için de Kur'an'da şöyle buyurulmuştur:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Fe'emmelleziyne keferu feü'azzibehüm azaben şediyden fiddünya vel'ahireti ve malehüm min nasiriyn...

Yani:

- İnkar edenleri de dünya ve ahirette şiddetli azaba uğratacağım. Onların hiç yardımcıları olmayacaktır, (Al-i İmran, 3:56).

Oğlum! Allah münafıkları sevmez. Bunu da, *Layühıbbül münafikin,* "Allah münafıkları sevmez," diyerek açıklamıştır.

AŞK EHLİ (MÜMİNLER)ÖLMEZ

Dikkat ediniz!

Akıl, iman, haya ve kerem tacına sahip olan, Allah'ın vekili olan, Allah'ın kendi sureti üzere yarattığı insan, dıştan görüldüğü gibi 60-70 kiloluk bir boş kalıp *(cesed)* değildir. Bu boş kalıba itibar, içindeki insani ruh'tandır. Saygı, insanın ruhunadır. Onun için insan bu dünyadan ebedi aleme göçerken, ruh'a saygı için bu boş kalıbı yıkarlar, temizlerler, kefene koyarlar ve el üstünde, omuzlarda taşıyarak kabire götürürler.

Dikkat ediniz: Ruhumuz, yani, "Esas biz," yani özbenliğimiz, ilahi alemden gelmiştir. O, Allah içindir ve de O'na dönücüdür. Bunun ispatı da Kur'an-ı Azimüşşan'daki Bakara Suresi'nin 156'ncı ayetindeki, *inna lillah ve inna ileyhi raci'un,*sözüdür. Yani, "Biz Allah içiniz. Nihayet de ona döneriz," gereğidir.

İşte, ruh için zeval olmaz. Ne zaman ki bu dünyada Ruh bedenden bağlılığını keserse, kalıp *(cismani cesed)* kabre konur. Ruhun dönüş yeri ise inip geldiği *(bedene girdiği)* makamdır. Fakat cismani beden, durmadan değişir. İnsan bedeni her yıl *(her zaman)* başka bir hal alır *(gelişir, gençleşir ve ihtiyarlar).*

Çünkü bu beden 4 ana unsurdan oluşmuş olup, bu süfli alem'dendir. Ona, *Külle men aleyha an,* "Her şey fani, yok olucudur," ayet-i kerimesi hükmü uygulanır. *El bedeni mürekkebi minel anasırı ve külli mürekkebi hadisi ve fan...* sözü gereği, bedenimiz unsurların birleşmesiyle meydana gelmiştir. Bileşik olan şey, sonradan olmuş bir nesne olduğundan da, önceki şekiller gibi yine yok olması zaruridir.

İşte ölüm vakti bütün unsurlar aslına -suya, havaya, toprağa ve ateşe- dönüşür, geriye de sadece ateş kalır. Bütün bedenler ateş unsuruna dönüşür. Yalnız aşk ehli olan ehlullah'ın bedenleri ateşe dönmez. Çünkü onların bedenleri kendilerine ruh, ruhları da beden olmuştur.

Onun için de sevgili Peygamberimiz bir hadislerinde:

El mü'minune layemutune bel yenkal'ibune min daril fenai ila darilbeka... buyurmuşlardır.

Yani:

- Müminler ölmez. Mümin kullara ölüm yoktur. O insanlar, bir mekandan *(dünyadan),* bir mekana *(ahirete)* aktarılırlar, demiştir.

Bu, fani'den baki'ye geçiş demektir. İşte cisim, değişir ve dönüşür. Fakat zat bakidir. Maad, yani "dönüş" de cesede değil, ruha aittir. Onun için de Kur'an'da şöyle buyurulmuştur:

Küllü şey'in halikün illa vecheh, lehül hükmü ve ileyhi türce'un,

"Allah'ın vechinden başka her şey helak olur. Hüküm O'nundur. Siz ancak O'na döneceksiniz," (Kasas, 28:88).

İşte: Sanmayın ki ölüm bir yok olmaktır. Lakin, bedenden sıyrılmak ve bekadır. "Ölüm bir evden bir eve göçmektir," "Ölüm mümine can hediyesidir," hadisleri de bunu anlatır.

Onun içindir ki Yunus Emre Hazretleri şöyle demiştir:

Aşık öldü diye sela verirler,
Ölen hayvandır, insanlar ölmez.

Yine bir aşk ehli şöyle demiştir:

Aşk ehli ölmez, yerde çürümez;
yanmayan bilmez, ateş-i aşka...

Kibar ve zarif zatlar da, "Hakiki insan ölmez. Yalancı ölür. İnsan ölür eseri kalır, hayvan ölür semeri kalır. Ölmeyen'den ölmeyen bir ilim alınız ki, ölmeyesiniz! Aşıklara, *Layemutune* sırrınca *(ayetince)* ölüm yoktur. Ve onlar, her an bir şen'dedirler. *Ed dünya sicnül mü'min, ve cennetül-kafir,* Dünya mü'minlere zindan, kafirlere ise cennettir," demişlerdir.

Bir beyit:

Ölümü düşünenin nefsi pak, kalbi uyanık olur.
Dünya'yı aşağı görüp veliyullah olur...

Hakiki insan için, daimi seyrü sefer vardır. Devamlı olarak bir konaktan bir konağa göçeceklerdir. Onun için de, "Bu dünyada bir garip yolcu gibi yaşa.." demişlerdir.

"Geçti göç kervanı, eyleme beni," dediler.

Bunun için Mevlana Hazretleri şöyle buyurmuştur:

Her gün bir yerden bir yere göçmek,
Her gün bir konağı bırakmak,
Akarsu gibi hiçbir zaman donmamak ne hoş!

İbretle dinleyiniz ki; insanlar bir yerden göçerken, daima cem olurlar, toplanırlar. Bu insani ruh'a ait olan büyük dönüşlerde Haşr-neşir olurlar ve bir suret giyerler. En doğrusunu Allah bilir. Muhakkikin şeyhlerine göre insanlar ve yaratılanlar üç yerde toplanırlar.

Birincisi Allah'ın bizden, "Elestü birabbiküm?" - "Kalu bela..." (A'raf, 7:172) ahdini aldığı, vefa edeceğimize dair şehadette bulunduğumuz, misak verdiğimiz Elest Meclisi'dir. Ruh ilk suretini burada giymiştir. Bu suret, Cenab-ı Hakk'ın onun üzerindeki Tanrı'lık andını ikrar ile kendisinden söz aldığı suretidir.

Biz özvarlık içinde, bilmediğimiz bir tarz ve şekilde iken; Kudretullah cümlemizi düzenleyip, ölü iken diri yaptı.

Uyur iken uyardılar, diriye saydılar bizi,
Koyun gibi muti olduk, sürüye saydılar bizi.

İşte kardeşim, çocuklarım!

Ahd ü misak suretinden; insanların dünyadaki cisimlerinin görünen suretleri haşr olundu. İyi biliniz ki, insanların anne karnında, dördüncü aydaki kalıbının sureti, dünyadaki ölümüne kadar, bu suretle hapsedilir.

Ölüme binaen insanlar, o suretten soru gününe kadar da diğer bir surette haşrolunurlar. Dünya ile ahiret arasında bir geçit anlamında, berzah vardır. Biz buna alem-i berzah deriz. İşte ikinci haşr-neşir yerimiz de burasıdır. Ölüm anında ruh, Rabbine arif ise, "Berzah suretleri"ndeki makam yerine kavuşur. Ve bir gün gelir ki, zaten bu dünyada kimse de kalmaz. Bu hal olunca, ruhlar makamlarında bir müddet (bu müddet için 100 yıl demişlerdir) kalırlar. (Sonra kırk gün devamlı yağmur yağar, dediler.)

Üçüncü haşr-neşir *(cem)* için herkes ve tüm yaratılanlar, kabirlerinden doğrulurlar. İşte soru gününde de insanlar, öldüğü günkü hali ve sureti üzerine cesedine haşredilip diriltilir.

Bunun olmasına inanmayan ve inanamayanlar için de, Cenab-ı Allah, Kur'an'da şöyle hitab etmiş ve bu olacağı doğrulamıştır:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Efe'ayiyna bilhalkıl'evvel, belhüm fıy lebsin min halkın cedid... (Kaf, 50:15).

Meali ise şöyledir:

- İlk defa yaratmadan aciz mi kaldık ki, tekrar diriltmekten aciz kalalım. Hayır! Onlar, bu yeni yaratılıştan şüphe içindedir.

Ayetin devamı ise şöyledir:

Ve lekad halaknel'insane ve nağlemü matüvesvisü bihi nefsüh, ve nahnü akrebü ileyhi min hablilveriyd... (Kaf, 50:16).

Yani:

- Biz insanı yarattık. Onun hatırına gelen vesveseyi de biliriz. Biz ona şahdamarından daha yakınız." (Bilmekliğimize hiçbir mani yoktur).

Onun için de, şu son ilahi kararı dinle!

-Bismillahirrahmanirrahim-

İnna nahnü nuhyiy ve numiytü ve ileynelmasıyr.

"Dirilten biziz. Öldüren yine biziz. Dönüş yine bizedir," (Kaf, 50:43).

Yüce Allah, aynı surenin sonunda da, *Fezekkir bilKur'ani men yehafü va'ıyd,* "Tehdidimden korkanlara Kur'an ile nasihat et ki O günden korunsunlar," (Kaf, 50:45) diyor.

İMANDA ÜMİT, İMANSIZLIKTA ZARAR VARDIR

Bir beyit:

Takdir-i Hüda pazu kuvveti ile dönmez
Bir alev ki Mevla yaka, üflemekle sönmez.

Allah'ın ilahi takdiri, güç kuvvet ile hiç dönüp geri çevrilemez.

O öyle çizilmiş, yanmıştır ki, onu Mevla yakmıştır.

O hiçbir tesirle ve üflemekle sönmez.

Allahu Teala Hazretleri hiçbir canlıyı ve hiçbir şeyi kendisini tasdik ettirmeden başıboş yaratmamış ve hiçbir şeyi de başıboş bırakmamıştır. O öyle bir Kadir-i Mutlaktır ki, her insanın sayılı olan nefesine bile kendi ismini vaz'etmiştir. Yani, her nefesin giriş ve çıkışı gizlice *Hi* ve *Hu*.. diye Allah'ı terennüm eder. Fakat biz bunu anlayamıyoruz.

Yine kalbimizi öyle istemiştir ki damarları *la ilahe illallah* (Allah'tan başka tapacak yoktur,) diye yazar. O kalp ki, her gün yüzbinden fazla tak..

tak.. (Hak.. Hak..) diye atar da, yine anlamayız. Onun için de, “cisme hava, ruha da Hu.. lazımdır,” demişlerdir.

İnsan o zaman tam var olur. Zaten bunu istemesek de yapıyoruz. Yaratılışımız bu fıtrat üzerinedir. Bu yüzden, isteyerek iman’da ümit, imansızlıkta ise zarar vardır.

Cenab-ı Hak şöyle buyurmuştur:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Ve lillahi yescüdu men fiyssemavati vel’ardı, tav’an ve kerhen ve zılallühüm bilgudivvi vel’asal, (Rad, 13:15).

- Göklerde ve yerde bulunanların kendileri ve gölgeleri; tatlılıkla ve zorla *(istesin veya istemesin, Cemal ve Celal sıfatlarıyla)* Allahu Teala’ya sabah ve akşam *(gece ve gündüz)*, yani herbir vakitte secde ederler.

İşte bize lazım olan; Allah adının kalpleri tatlılaştırdığını, basiretleri nurlandırdığını görüp bilmek ve isteyerek *(tav’an)*Allah’ı zikretmektir. Çünkü Allah’ı anmak, kalplere huzur verir. Sonuçta da insanda ümitleri yeşertir ve saadete erdirir.

Güneş, yıldız, bütün kainat O’nun emriyle *Hu...* deyip, dönüyor ve vazifesini yapıyor. Ona itaatle secde ediyorlar. O’nun için biz de, bizi kendine halife tutan Allah’ımıza kendi isteğimizle *(tav’an inanıp)* secde edelim. Onu anmada ve tasdik etmede zaten zorluk da yok. Yararı ise çok.. Onun için de Hakk’a ve ilme sarılalım. Kalbimiz hep O yar’da olsun. Gönüllerimiz huzur bulsun. Bu dünyada hoşu da olur, boşu da olur. Biz hoş’lardan olalım. Boşlardan olmayalım. Hz. Ali (K.V.) bir inanmayanla tartışırken, Ona Allah’ı ve ahireti *(varlığı)* ne güzel ifade etmişlerdir:

- Ben inanıyorum. Allah ve ahiret varsa, ölümden sonra kazançlıyım. Yoksa -ki haşa!- hiçbir kaybım olmaz. Sen inanmıyorsun! Yarın Allah önünde mahçup, rezil olursun. Bir de cehennem azabına uğrarsın. (Onun için de var git, düşün!)

Akıllı olan, faniyi Baki’ye tercih etmez.

Yaşayabilirsek; 50-60 yıllık bir geçici hayat, hiç sonsuz *(ebedi)* bir hayata değişilir mi? Elbette değişmemeliyiz. Onun için de Ahiret gününe inanmak; imanın şartlarındandır.

“Müttakiler gayb’a inanırlar...”

GÖNÜL BAHÇELERİNDEN MİSK Ü ANBER ESİNTİLERİ

Dikkat ediniz! Bir hadis-i kudsi’de şöyle buyurulmuştur:

"Bu ümmete her yüzyılın başında, İslam dinini kuvvetlendirecek bir alim gelecektir." İşte bu gönül sultanları, devirlerinin ve sonrasının alim ve arifleridir. *El ulema veresetül enbiya,* sözü gereği, enbiyanın varisleridir. Onların sohbetleri dertlere deva, bakışları şifadır. Ölü kalplere hayat, kararan kalplere nur verirler. Bunlar güneş gibidirler. Herkese, muhabbetine göre parlarlar. Kendilerini edeple ananların yanlarında bulunurlar ve onları tasarrufları altına alırlar.

Yine Resulullah (Allah'ın Selamı Üzerine olsun.) şöyle buyurmuşlardır:

- Şüphe yok ki, Rabbinizin ömrünüz boyunca sürecek güzel kokulu nefhaları, yani Rahmet esintileri vardır. Uyanın! O güzel esintilere koşuşun. Kendinizi onlara arz edin. İşte bu nefhalar, her zamanda bulunan gönül sultanları ve onların kıyamete kadar sürecek olan diriltici misk kokulu nefesleridir. (İlimlerin, marifetlerin, fiillerin ve huyların güzelleridir.)

Bundan dolayıdır ki; bu nefesler misk, öd ve anber diye anılır ve insanlara rahmet olur. İşte; onları arayın. Kendinizi arz edin. Onlara hizmet edin. Çünkü o güzel ve nefis nefesler ile insanların içlerindeki kemaller fiile çıkar.

Fatih türbedarı Hz. Amiş Efendi'den gönül esintileri:

• Allahu Teala'dan Kalp sefası ve beden hafifliği isteyiniz.

• Bütün hallerde Allah'tan razı olmak, keramettendir.

• Cenab-ı Hak ile arana perde olan her şey, dünya'dır.

• Bu dünyada eşini bulamazsan, işini bilemezsen rahat edemezsin.

• En ala rızık, Rızk-ı manevi'dir.

• Marifet ehli, eşya ne üzerine ise hakkıyla bilmiş ve görmüştür.

• Kalbinde put *(tanrı)* edeceğin her şey, seni, Hak'tan ayırır.

Müridler veya muhibler düşse bir korkunç emre,
Ben onun yardımcı ve yaveriyim, bilsin bilmesin.
İmdat eriştiricidir feyzim, sığmaz fehim ve idrake.

Ahmet Rufai Hazretleri

Tehalleku biahlakihillah vettavsifu bisıfatihillah. "Allah'ın ahlakıyla ahlaklanınız. Ve sıfatlarıyla da sıfatlanınız." Allahu Teala hazretlerinin güzel isimleri *(Esmaül Hüsna)* vardır. Bunların herbiri, O'nun hem de ahlakıdır. Biz de O isimlerin gerçek manalarıyla iyi huylarımızı arttıralım. Böylece O'na bu ahlaklarla yaklaşabilmiş oluruz. Yine cüz'i irademizle Allah'ın sevgili

Peygamberimizde beliren sıfatlarıyla da sıfatlanmaya çalışırsak, Allah bizi sever, hidayete erdirir. Gerçek insan yapar.

Çünkü: *Kul külle min indallah...* "Bütün her şey Allah'tandır."

"Ben ilahi ilimlerin sırlarının anahtarıyım; o kapı benimle çalınır ve benimle açılır!" Yani, esrar ve sırrı olan ilahi ilimlerin*(ilm-i ledün'ün)* ve hikmetlerin hazinesi benim. Ona ulaşmak için bana başvuracaksınız. Benim kapımı çalacaksınız. Kendinizi bana arz edeceksiniz. O'ndan sonra size de himmetle sır olan ilm-i ledün *(hikmetler)* açılacaktır. Ariflerin göğüsleri, sır mezarlarıdır. Orada ilm-i ledün hazineleri saklıdır. Ki o bilgiler için, *Ve ateynahu min ledünnin ilmen,* ayeti inmiştir. Yani, gör bu vaad edilen ilmi; *(gaib, gizli ve zevkli)* sonu gelmeyen, silinmeyen ve her an taze olan iç bilgisini *(ilm-i ledün'ü)*...

Bir beyit:

"Bak, bu ilahi ses, bu güzel nefes;

Canlar aleminden geliyor bir bilsez! "

Ve bir beyit daha:

"O öldü diye ederler duayı enfes

Bilmezler ki Allah diyenler ölmez! "

Bakınız: Dünya ve ahiret işlerinde zorluğa düşerseniz; işleriniz kördüğüm olur da şaşırır kalırsanız; ilm-i ledün sahibi, enbiyalar varisleri olan gönül sultanlarına danışarak işlerinizi onlarda fasl ettiriniz. Bunun için de, *İza tehayyertüm filumur festeiynü min ehlil kubur,* buyurulmuştur. "Buradaki *ehl-i kubur* da kamil insanlardır," demişlerdir. Sizler her ne vakit dünya ve ahiret işlerini çözemeyip şaşkınlığa düşerseniz, hazır olan alimlerden işinizi danışarak çözünüz. Hayretle hemen mezar ehline koşup da taşlardan medet beklemeyiniz. Çünkü Ervah'ın bizlere yardımı ilhamla olur. Yardımları o sultanların yüzü suyu hürmetlerine istersek; ruhumuz temiz olursa; ancak o zaman onlardan kuvvetli bir rabıta ile imdat isteyebiliriz. Ancak o vakit ruhlara cezbe yapabilir ve onlardan yardım görebiliriz. Onun için de yine bir hadis-i şerifte: *Veşavirehüm filemri,* "Mühim işlerinize istişare ederek başlayınız," diye buyurulmuştur.

Yavrularım! Allah'ı anmanın keyfiyetini ehl-i zikir bilir. Bunun için de Kur'an-ı Kerim'de, *Fes'elü ehlezzikri in küntüm la tağlemun,* (Enbiya, 21:7; Nahl, 16:43) buyurulmuştur.

Yani:
- Allah'ı anmanın keyfiyetini (keyfiyet-i zikr'i) bilmiyorsanız; onu ehl-i kitap ulemasına (zikir ehli olan zatlara) sorunuz, öğreniniz.

HER ŞEY ALLAH'I TESBİH EDER

Bu fani dünyada biz Rabbimizi ve kendimizi tanımalıyız. Nereden gelip nereye gideceğimizi akıl'la öğrenmeliyiz. Hayatta Allah'sız yaşanamaz. O'nsuz huzur ve saadet de bulunamaz. Çünkü biz anlamasak da, her şey onu zikreder, tesbih eder. Bakınız, şu ayette Cenab-ı Allah nasıl ferman ediyor:

-Bismillahirrahmanirrahim-

Tüsebbihu lehüssemavatis seb'u vel'ardu ve men fiyhinn, ve in min şey'in illa yüsebbihu bihamdihi, ve lakin la tefkahune tesbiyhahüm, innihu kane haliymen gafura, (İsra, 17:44).

Meali:

- O'na yedi gök, yedi yer ve orada bulunanlar tesbih ederler. Hiçbir şey yoktur ki O'na *(Allah'a)* hamd ve tesbih etmesin. Fakat bildiğiniz dil ile olmadığından, siz onların tesbihlerini anlamazsınız. Allah yavaştır, bağışlayandır, affedendir.

Bütün nimetlerin sahibi, Alemlerin Rabbi olan Allah'tır. Bizler sadece O'nun zahirdeki nimetlerini dış yüzümüzden methedip, bunlara muhabbet etmeyelim. O esas sahip olan Allah'ı tesbih etmeyi unutmayalım. Nimetler bize perde olup da Allah'ı unutturmasın. O zaman o nimetler bize perde olur *(zehir olur).* Halbuki onların bize hizmetçi olması lazımdır. Onları Allah için infak etmeliyiz. İşte o zaman bize faydalı olur. Nimetleri veren Allahımıza şükür ve tesbih ederiz.

Cenab-ı Allah, yüce Kur'an'da bakınız ne buyuruyor? Bizi ne için yaratmış?

-Bismillahirrahmanirrahim-

Ve ma halaktül cinne vel'inse, illa liya büdun, (Zariyat, 60:56).

Meali:

- Ben cinleri ve insanı yalnız bana ibadet etsinler diye yarattım, yani, ibadet etsinler *(evvela beni bilsinler, sonra bana tapsınlar)*diye yarattım.

Şimdi bakınız ki, cinlerin ve insanların müşterek ibadetleri, Allah'a tazim ve kullara şefkattir. Evet! Allah cin ve insi kendisini irfanla bilsinler ve o gayeye uygun şekilde yaşayıp ebedi saadeti bulsunlar diye yaratmıştır. İşte insan, kemale ulaşıp kendi zatını bilir de güzel ahlak ile ahlaklanırsa, kamil insandır.

Allah'ın şöyle-böyle bir kısım ahlakı vardır. "Kim onlardan biriyle ahlaklanırsa cennete girer." Allah'ın insana dört büyük armağanı vardır: l.

Hava, 2. Su, 3. Ateş, 4. Toprak. Bunların bedava olduğuna daima şükür ve dua et. Yine bizleri akıl, haya ve iman nimetiyle bezeyen Allah'a hamdet.

Aldanma ve aldatma. İnsanın aldanmaması için de, kudret ile irtibatı olması lazımdır. Eğer aldanıyorsan, bil ki imanın tam değildir. Kudret, veresiye iş istemez.

Ahlak, şuurlu bir şekilde Allah'a teslimiyettir.

Teslim ol, rahata er.

ALLAH'A HAMD NASIL OLUR

Şems-i Tebrizi Hazretlerinden bir ilahi:

Bihamdillah derim Allah, alır aklımı fikrullah,
Dilimde zatın esması, bana üns oldu zikrullah.
Selatullah, selamullah, aleyke ya Resulallah.
Ben ol pervaneyim geldim, cemal-i şemsine yandım.
Yanıp ben külli mahv oldum, beni mahvetti aşkullah.
Selatullah, selamullah, aleyke ya Resulallah.
Gönül ayinesi sofi, eğer kılar isen safi,
Açılır sana bir kapı, ayan olur Cemalullah.
Selatullah, selamullah, aleyke ya Resulallah.
Bu tevhidden murad almak, Cemal-i yare ermektir,
Görünen kendi zatıdır, değildir sanma gayrullah..
Selatullah, selamullah, aleyke ya Resulallah.
Şems-i Tebriz bunu bilir, böyle kalmaz, fena bulur,
Bu alem külli mahv olur, hemen baki kalır Allah..
Selatullah, selamullah, aleyke ya Resulallah.

"Hayatın önü de hamd, sonu da hamd'dır," demişlerdir. Onun için de insanın aslını araması, hamd ile başlar. Allah'ın bir ismi de Hamid'dir. Hamid ise, övülen ve sena edilen demektir. Şanı yüce olan Allah, ezelden kendisini övmekle övülmüştür. Kullarının ve yaratıklarının kendisine hamdıyla da ilelebed övülecektir. Bu da onun Kemal, Rabb, Ulüvv ve imdat etme gibi sıfatlarına döner.

Bakınız; biz her gün 40 rekat namazımızın kırkında da Fatiha Suresi'ni ve dolayısıyla hamdımızı okuyoruz.*Elhamdülillahi rabbil alemiyn,* diyoruz. Dikkat edelim de kulağımız, ağzımızın ilk müşterisi olsun. Çünkü, kalbimizin iyi sözlerine en yakın olan kulaklarımızdır. Okuyup söylediğimizi de ihlasla evvela kendimiz halledelim. İhlas her müşkülü çözer.

Elhamdülillahi Rabbil alemiyn, demek, mealen, "Hamd ü sena bütün alemlerin Rabbi olan Allah'tır," demektir.

Bütün övgüler ve sena; alemlerin Rabbi olan Allah'adır. Evet. Allah yalnız müslümanların değil, bütün alemlerin Rabbi'dir. Hamdetmek ise, O'nun zatını sena etmektir. Fakat bizler yüce Allah'ı O'nun istediği gibi sena etmekten aciziz. Çünkü kimse ona layıkıyla hamdedemez. Buna takat da getiremez. Onun için de imdat, Allah'tandır. İşte hamd ü sena; zatı ile, sıfatı ile, ef'ali ile mahlukatı mertebe mertebe meydana getirip, imdat eden Rabbil alemiyn'e mahsustur. Ve dünyada olduğu gibi; ahirette de hamd ü sena ona mahsustur.

Dikkat ediniz; Allah'a hamd ü sena 3 şekilde olur.

1. Lisan-ı insani, 2. Lisan-ı ruhani, 3. Lisan-ı Rabbani...

Lisan-ı insani, avamın hamdıdır. Bu da Allah'ın nimetlerine karşı teşekkürlerle yapılan hamddır.

Lisan-ı Ruhani, Havasın hamdıdır ve kalben olur.

Lisan-ı Rabbani ise, arifin hamdıdır. (Cemali müşahedeye nail olurlar.)

ALLAH İSMİ İSMULLAH'TIR

Süleyman Çelebi dededen bir kıta:
Allah adın zikredelim evvela,
Vacip oldur cümle işte her kula.
Allah adın her kim ol evvel ana;
Her işi asan eder Allah ana...

Bir başka beyit:
"Her derde derman, zikr-i ey can,
isteyen Rıdvan, der Allah Allah.. "

Kuluyuz Allah'ımızın şükrederiz biz;
Dil ile ismini daim zikrederiz biz!
Kenan Rufai Efendi

Bezm-i elestden beri bak bu Ali neyledi?
Her nefeste Allah deyip ahde vefa eyledi.

Ey kardeşim, çocuklarım,

'Allah' ismi, tek ve eşsiz olarak Hak zatını ifade eden bir has isimdir. İsmullah'tır. Her insan ve mahlukat farkına varmadan her nefeste Allahu Teala'yı bu ismiyle anmaktadır. Allah ism-i şerifi aynı hayat demektir. Hakikatte insanların ömrü farkında olmadan Allah'ı anmakla başlar.

Ruhların ve bedenlerin varlıkta devamı, ancak ismullah olan Allah adıyla temin edilmektedir. Allah ismi, zat ve bütün sıfatları toplayandır. Mana itibariyle de ismullah, bütün isimleri toplayıcıdır.

İnsan ancak, içinde Allah ismi geçen bir şehadetle İslam olabilir. Enbiya ve evliyalar için tarikat sırrı olan zikr-i daimi de "Allah, Allah, Allah..."dır. İşte; herhangi bir sahada, ne işte olursa olsun, bir kimse otururken, yürürken gezerken, yatarken, çalışırken her an ve her yerde İsmullah olan Allah adını kalben anmaya devam ederse; kısa zamanda o kimsenin kalbinde hikmet ve ilim pınarları kaynamaya başlar. Hatır ve hayale gelmeyen tevhid tecellileri ve tasarruflar zuhur eder. O insanın sözü nüfuzlu olur. İşleri en iyi şekilde yürür. O insan genç kalır. Daima Allah'ın koruma ve himayesinde olur. Tevfik ve hidayet Allah'tandır. Göklerin, yerin ve aralarındakinin mülk ve saltanatı Allah'ındır. Allah'tan başka bizim için yar da yoktur. Yardımcı da yoktur.

Bakınız yine Süleyman Çelebi Hazretleri ne buyurmuştur:

Bir kez Allah dese aşk ile lisan,
Dökülür cümle günah misl-i hazan.
İsm-i pakin, pak olur zikreyleyen;
Her murada erişür Allah diyen.

"La ilahe illallah, Muhammedün Resulullah"

RİYAZET

Riyazet diye, çok defa nefsin veya bedenin kendini hakir *(aşağı)* görücü, kolaylaştırıcı ve itaat edici duruma getirilmesine denir.

Kısrak yavrusu olan tay için kullanılan riyazet kelimesi, şu ilkel manadadır: "Yük yüklemek ve istenilen işte kullanmakta, tayı itaatlı kılmak veya onu koşuda birinci gelmeye hazırlamak. Koşu atının riyazeti, yarışta bahis kazanmak ve atın şöhretini arttırmak gayesiyle yapılır. Bunun için atı aç bırakırlar. Altın, kumaş, hayvan ve başka malları arttırmaya çıkardıkları gibi, atı da her gün koşturur ve yarışa girmeden evvel alışılmış bazı metodlarla günlerce riyazete bırakırlar ki, koşuda süratli koşşun ve müsabakayı kazansın. Yarışmada en önde gelen ata, birinci, en geride kalana da sonuncu derler.

Resulullah Efendimiz de zaman zaman at yarışları tertip ettirir ve yaptırırlardı. Önde gelen atın sahibine mal hediye eder, geride kalan at için de dua ederlerdi. Bunda Kur'an-ı Kerim'deki, "Rahmetim, gazabımı *(öfkemi)* geçti" ayetinin sırrı vardır. Yani Resulullah Efendimizin at yarışlarını tertip ettirip yaptırmaktan gayesi, Cenab-ı Hakk'ın rahmetinin öfkesini geçip tecelli ettiğini göstermekti. Ta ki, hem söz ve hem de fiille bu mana kuvvet bulsun ve pekişsin. Nitekim bazı büyük zatlar buyurmuşlardır ki, asi kulu sorguya çekmek için Allah'ın gazabı kula yöneldiği anda, O'nun *(Allah'ın)* Gafur ve Rahim isimlerinin gelip Müntakim *(öç alıcı)* ismini geçtiğini görecek ve o zaman kul da sorumluluktan kurtulmuş olacaktır. İşte atların koşuda birbirlerini geçiş şekli, aynen ilahi isimler arasında da cereyan etmektedir.

Bunun benzeri şudur: Kıyamet gününde iyi ve güzel amellerin suretleri Arş-ı Ala'nın sağına, fena amellerin suretleri de soluna geçerler ve sahiplerinin çabucak yanlarına gelmeleri için her ikisi de ayrı ayrı çağırışta bulunurlar. Bu çağırış üzerine iyi amellerin hepsi sahiplerini bulur ve sahiplerini bindirerek, Cennet'e doğru yol alırlar. Fena amellerin bazıları, sahiplerini bulamaz ve bu yüzden perişan olurlar. Çünkü rastladıkları takdirde sahiplerini bindirip Cehennem'e götürmek zorundadırlar. Lakin Allah'ın ezeli inayeti, o anda sebkeder *(öne geçer)* ve kul da o duruma düşmekten kurtulup selamete erer. Bazı fenalıkların -Allah'ın inayetiyle- iyiliklere dönüştüğü görülür. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "Allah dilediğini yapar. O insanlara acır ve esirger," ayeti, bu manaya işarettir.

Riyazet çoğunlukla, nefsi itaate getirmek için çekilen güçlükte görülür. Zira nefsi itaate getirmekten zorlu bir şey yoktur. Onun için derler ki, riyazet, nefsin ahlakını islah etmek, düzene koymaktır. Ta ki nefs, tabiatın karanlıklarından kurtulsun ve zorluklara, güçlüklere kolayca dayanmaya alışsın. Zira tarikat şartlarından biri de, incitmeden insanları avlamak, o yola ısındırmaktır. Bu sonuca çok riyazet yapmakla varılır. Ve böylece insanın tabiatı yenilgiye uğrar. Bu riyazete terbiye edici riyazet denir ki, tabiattan sıyrılıştır.

Başka bir riyazet de vardır ki, ona istekli riyazet derler. Yani kişi, evvela nefsin dilediğini öğrenir. Sonra isteğiyle onu düzeltir. Demek ki önce isteğin belli olması lazımdır. Sonra muayyen sebeplere baş vurarak o istekler düzeltilir ki, dileğe kolayca varılsın.

Muhakkiklere, yani eşyanın varlığını hakikatini gören ermiş zatlara göre, bütün riyazetlerin gayesi, insanı iyi ahlaka sahip kılmaktır. Hakim *(bilge, filozof)* kişilere göre riyazet, yerin tasfiyesi *(arıtılması)* içindir. Yani bu zatlar, riyazet ve dünyayı terketmek lazımdır derler. Çünkü ruhi eserlerin ortaya çıkışı için yerin boşalması ve istidadın var olması lazımdır. Kısacası, yeri yabancılar işgal etmişken ne ruhani, manevi bir yöneliş olabilir ve ne de gayb alemi idrak edilir. Onun için demişlerdir ki, evvela temel kurulur, sonra bina inşa edilir. Yani temel olmayınca bina kurulmaz. Nitekim ayna temiz olmadıkça, yüz görülmez.

Riyazetin sonu, mutlaka fetih *(Melekut aleminin kapısının açılışı)* değildir. Zira kalp gözünün açılıp hakikatı görmesi, sırf Allah'ın minnet ve fazlının eseridir. Eğer bu açılmanın dış bir sebebi olsa, sonradan kazanılmış olması lazım gelir. Bu dış sebeplere başvurmak, vasıtalarla ilgilenmek, belki vakitlerin korunması içindir. Ta ki ibadet, şeriata uygun olarak yapılsın. Ve ibadet eden, terbiye ve saygısıyla ilahi bakışa nail olsun. Bu hususta baş vurulacak sebeplerin en büyüğü, Zikrullah'tır. Zikredenin bütün işlerini Allah'a havale etmesi, bırakması gerekir. Ta ki Cenab-ı Hak, cömert hazinesinden kendisine hak etmediği fazlı ihsan buyursun.

Amel iki türlüdür. Biri bedeni; oruç, cihad ve benzeri ameller ki, bunlar görünürler. Diğeri nefsani amellerdir ki görünmezler. Bunlara genel olarak riyazet derler. Sıkıntıya dayanmak, sabretmek, nefse lezzet veren şeylerin azına razı olmak, mevcut olanla kanaat etmek ve onunla yetinmek, nefsin şikayetlerine kulak asmamak gibi bazı konularda hakimler, gayb alemini görebilmek için ehlullah *(erenler)* ile ortak olmuşlardır. Yani yalnızlığa çekilmek ve riyazet yapmak suretiyle, nazar yolundan dileklerine kavuşmuşlardır. Ehlullah ise yine riyazet ve mücahede edip iman yolundan dileklerine ermişlerdir. Gerçi ikisinin gidiş yolları ayrı, fakat manada idrakleri birdir. Lakin görünürde idrak ettiklerinde ortak olmaları, zevklerin de aynı olmasını gerektirmez. Gerçekten, aynı idrake varan bu iki tip arasında fark vardır. Yani Ehlullah'ın idrakleri, diğerlerinden çok daha kuvvetlidir. Nazar ehlinin idraki, bunlarınki gibi değildir. Bu iki idrak arasındaki fark, hayal ile kalp arasındaki fark gibidir.

Bazı büyük zatlar riyazet halinde iken şişmanlar, kilo alırlar. Bunun sebebi, sevgilinin yüzüne bakıştan aldığı zevktir. Zira bu aldığı ruhi gıda ile mide ve onun aracılığıyla beden kuvvetlenir. Çünkü beden, her an taze bir neşe içindedir. Bu da Melekut aleminin nimetlerinin tesirinden ileri gelir. Yani o nimetle hayalinin belirtilerinden her an bedende tazelik, zindelik ve çeviklik hasıl olur. Zira Melekut aleminin nimetleri, fani olan dünya maddelerinden olmadığı gibi, onlardan daha lezzetli ve daha çok kuvvet vericidir. Sonra, açlık ve susuzluğu giderici olmasından başka şişmanlatıcı, kilo aldırıcı özelliği de vardır.

İnanılır, güvenilir kitaplarda yazılıdır: Hz. İdris peygamber (A.S.) onaltı yıl yemedi, içmedi ve yatak yüzü görmedi. Sonra bu riyazet hali içinde güneş feleğine çekildi. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "Biz onu, pek yüce bir yere yükselttik," buyuruluyor. Ebu Ukkal Mağribi de ilahi bir meczup *(Allah aşkıyla aklının dengesini yitirmiş kimse)* idi. Dört yıl yemeden, içmeden Mekke'de oturduktan sonra, iftarını ölümle yaptı. Şeyh-i Ekber Hazretleri de dokuz ay yemedi, içmedi, yalnızlığa çekildi, kendisine vefat edeceği müjdesi verilinceye kadar. Diğer veliler de, mizaç ve tabiatlarına ve ruhani cezbelerine göre, riyazete gerekli dikkat ve itinayı gösterdiler. Ve bu sayede ilahi bilgi ve manevi zevklere vardılar.

Bazı aşıklar zayıflar, sararıp solar. Bunun da sebebi şudur: Bu aşıklar gece uyumayıp Allah'a münacaatta *(yalvarış, ibadet)*bulundukları için, yemeklerin lezzetlerinden ve içeceklere karşı iştahı olmaktan nefslerini men etmişlerdir. Yeme ve içmeye karşı istekleri pek zayıftır. Zira gıdanın buhar ve nemleri dimağa yükseldiğinde organlara gevşeklik verir, uykuyu zaruri kılar ve nice lüzumsuz şeylere sebep olur. Bu sebepten yiyecek ve içeceği adeta terkedip pek azıyla yetindiler ve bedenlerinin zinde olmasını istemediler. Belki sevgilinin zikriyle uğraşmak ve onu düşünmek de ayrıca onları zayıflattı. İlahi aşktan, şevk ve sevgilerinin şiddetinden soldular ve adeta sonbahar yaprağının şeklini aldılar. Nitekim demişlerdir: "Sordum sarı çiçeğe, benzin neden sarardı? Dedi, çehre-i aşık *(aşığın yüzü)* böylece sarı olur."

Bundan anlıyoruz ki iştah açıcı yemekler ve zevk verici içeceklere can atanlara karşı mert ve insaniyetli kimseler tiksinti duydukları halde, zevk sahipleri bunlara dört elle sarıldıkları gibi, fena işleri de yapar ve hatta bunların helal ve mübah sayıldıkları kitaplar bile yazarlar. Bunlar son zamanlarda sapık milletlerden ve yalancı öten horozlardan olmuşlardır.

Haram ve helalin dışında olan her rivayetle amel etmemek; eğer ortaya atılan şeyi nefs istiyor ve fakat kişiye ve topluma zararlı ise ondan sakınmak, faydalı ise yapmak gerekir. Demişlerdir ki, alimlerin ve marifet ehlinin icat ettikleri şeyler, ki şeriatta onlar hakkında açık bir emir yoktur, bid'at *(sonradan türeyen adet)* değildir. Meğer ki Sünnetler'e aykırı olursa. Değilse makbuldür. Tıraş olmak, yamalı elbise giymek; az yemek içmek *(açık veya gizli)*, yalnızlığa çekilmek gibi. Zira büyüklerin bu çeşit sünnetlerine, hikmet-i kanun derler. Yani bunlar, zevkle ilgili hikmetlerdir ki, şeriatın içinden derlenmiş ve öylece onlarla amel edilmiştir. Yeni icat edilen şeyler, doğru ve faydalı ise -kötüye kullanılmamak şartıyla- makbuldür. Mesela İslamiyet'ten evvel hıristiyan rahiplerinin, yalnızlığa çekilip ibadetle meşgul olma, et yememe, kadınlarla sohbet etmeme ve benzeri adetlerinin herbiri, nefsi islaha, ahlakı düzeltmeye sebep ve Hakk'a kavuşmaya yardımcıdır. Fakat sonradan bunlara gerçek yönleriyle riayet edilmedi. Onlara kötü niyetler karıştırıldığı için, güzel adetler kötüye döndü ve hem ferde, hem de topluma zararlı hale geldi.

Şafii imamına göre, kamil bir müminin iyi ve faydalı gördüğü şeyi yapması ve ortaya koyması, şer'i emirlerden sayılır. Bunun için, Resulullah Efendimiz yapmadı denirse, cevap şudur:

Peygamber Efendimiz'in dili, halkın dilidir ki, hükümlerden ibarettir. Hususi dil, ondan çıkarılmış hakikatlerdir. Sonra ibadetlerden örnek olarak güzel ve iyi işler bulup ortaya koymak, şeriat üzerine bir artıklık değildir. Belki nafile amel ve ibadetleri çoğaltmak olur ki, o da Hakk'a yaklaştırır. Kısacası, güzel ve iyi işler icat etmek şeriatın da dileğidir. Fakat bu icat, ümmetin selahiyetli *(yetkili)* ve bu alanda bilgili ve manen de güçlü seçkin zatları tarafından yapılmalıdır ki, tereddütsüz kabul edilip yapılsın.

Ortaya konan yeni amel, insandaki gevşeklik ve tembellik duygusunu savan, halkın yapabileceği bir şey olmalıdır. Yoksa şeriat hükümlerini arttırmak ve güçleştirmek için değildir. Gerçi Sofiyye muhakkikleri, bazı amellere müdahele etmişler. Mesela yalnızlığa çekilmeyi ve riyazeti Resulullah Efendimiz yapmamıştır, dediler. Halbuki bu iddiaları doğru değildir. Çünkü nübüvvetten önce Hira dağındaki mağarada, İbrahim dini üzerine ibadet etmiş ve riyazet yapmış olduğu güvenilir kaynaklardan bildirildiği gibi, nübüvvetten sonra da itikafa çekildiği ve visal *(kavuşma)* orucunu tuttuğu meşhurdur. Sonra, Resulullah yapmamıştır diye iyi ve güzel bir amel, şeriata aykırı olmaz.

Sofiye'nin yalnızlığa çekilmek, riyazet ve diğer özel işleri, Resulullah'ın nübüvvetten önceki halleri gibidir. Zira fani aleme bakıcıdır. Diğer işleri de Resulullah'ın nübüvvetten sonraki halleridir. Zira baki aleme bakıcıdır. Faniliğin hükmü gizlilik, bekanın *(sonsuzluk)* hali ise belirme, görünmedir. Yani nebilerin, nübüvvetten sonra halka, ilahi emirleri bildirmek ve onları Hak yola çağırmakla meşgul oldukları gibi, veliler de beka'dan sonra, öğretme ve halkı Hak yola irşadla uğraşırlar.

Maamafih ömrün sonlarına doğru son, ilke dönmeli, çokluk, vahdete *(bir)* girmelidir. Fakat zahir alimlerin mesnedleri ruhsat *(izin)* olduğundan, daima açık delillere bakarlar. Batın alimlerinin mezhebi azimet *(terk)* olduğundan, iç delillere dikkat ederler. Gerçi izinle de her şeyde amel kılarlar. Zira mertebeleri, Allah'ın isimlerini kendinde toplamıştır.

Zahir alimlerinin acaip halleri vardır. Riyazet yapmayı ve az yemek yemeyi yererler. Kendileri de çoğu yemek yer ve daima tok gezerler. Maamafih tokluktan ve çok yemek yemekten meydana gelen rahatsızlıkları da çoktur. Riyazette ise aşırılık üzerine olmadıkça, açlığın faydası çoktur. Sonra riyazetle Hakk'a yaklaşılır. Hakk'a yakın olan da sevilir. Hak'tan uzak olan ise sevilmez.

Demişlerdir ki açlık, uykusuzluğu, yalnızlığa çekilmek de az konuşmayı temin eder. Konuşmamanın gayesi de, kalbin sükunette olmasıdır. Bu hal, bedenden kalbe geçer. Nitekim kalbin de bazı halleri bedende görünür. Açlık, isteyerek yapılandır ki, bu saliklerin açlığıdır. Bir de

zorunlu açlık vardır ki, o da muhakkiklerindir. Bir üst makamda ise, belki gıdasını azaltır. Eğer heybet *(ululuk)* makamında ise çok yer, obur olur. Çok yemesi, hakikat nurunun kalp üzerine yaptığı şiddetli etkidir ki, sıhhatine delildir.

Salikin çok yemesi ise Allah'tan uzaklaşmasına, kapısından kovulmasına ve hayvani şehvetin nefsi kapladığına alamettir. Nitekim salikin az yemek yemesi, bedenin tedbirlerinden vaz geçmesi sebebiyle ilahi verişlerin kalbe ve ruha geldiğine işarettir. Açlık, hem salik ve hem de muhakkik için, büyük hallere ve ilahi sırlara nail olma ve kavuşmaya kuvvetli bir sebeptir. Yeter ki aşırı derecede olmasın. Yoksa aklı kaçırtır; mizacı, tabiatı bozar.

Dileğine kavuşmaya çalışan salikin, açlık ve riyazete şeyhin emriyle ve verdiği direktife göre başlayıp devam etmesi lazımdır. Aksi halde varmak istediği gaye ve menzile *(konak)* varamaz. Eğer şeyh'den ayrı ve yalnızsa, şöyle hareket eder: Az yemek yer, orucuna devam eder, gece gündüz bir defa yemek yer, haftada yalnız iki defa katı yağ yer. Bir şeyh bulup ona intisap ederse, yine bu şekilde davranışına devam eder. Eğer faydalanmak istiyorsa, bir şeyh bulup ona bağlanması ve gösterdiği yolda hareket etmesi lazımdır. Çünkü şeyh, onun tabiatını düzeltmeye ve manevi alanda geliştirmeye çalışır.

Açlığın hal ve makamı vardır. Alçakgönüllülük, miskinlik, hakirlik, aşağılık, ihtiyaç, organlarının sükunu gibi güzel haller, salikin açlık halleridir. Muhakkikin açlık hali ise, safalı geziş, varlığa gidiş, ilahi izzet ve Rabbani saltanat gibi hallerle, insani vasıflardan uzaklaşmaktır.

Açlığın makamı ise ilahi makamdır ki, yüksek makamdır. Zira çok sırları, tecellileri ve halleri kapsamaktadır. Açlık, şeytanın marifetlerini engeller. Zira şeytan, kanın aktığı damarda akar. Açlık o kan yollarını sıkar. Nur ise kanın aktığı damarları genişletir ve oraya kudsi kuvvet verir.

Hikaye ederler: Bayezid-i Bestami Hazretleri, riyazet halinde bulunduğu zaman karpuz yemezdi. Çünkü Resulullah Efendimizin karpuzu nereden ve nasıl kestiği hakkında bir bilgisi yoktu ki, Sünnet'e göre amel etsin. Şems-i Tebrizi Hazretleri de Bayezid-i Bestami Hazretlerinin bu şekildeki zühdünü fazla buldu. Lakin demişlerdir ki, Bayezid riyazet yolundan, Şems-i Tebrizi de marifet yolundan kavuşmuşlardır. Demek ki Allah'a kavuşma yolları o kadar çoktur ki, insanların nefesleri kadardır. Fakat riyazet yolu hepsinden daha kuvvetlidir.

Demek ki, zühdü fazla olana ilahi fetih *(ilahi görünüş)* yavaş yavaş gelirse de, kuvvetli gelir. Onun için Hallac-ı Mansur kendini tutamadı. Açlıkta hikmet kaynakları vardır. Dünyanın anahtarı tokluk, ahiretin anahtarı açlıktır. Davud Aleyhisselam'a vahiy geldi ki, "Ya Davud! Sahabelerini, şehvetlerden koru. Çünkü dünya şehvetleriyle ilgilenen fertlerin sahiplerinin akılları, benden perdelidir."

Demişlerdir ki: Şehvetleri terkedebilmek için ya müthiş bir korku, yahut sökücü, şehvetleri yok edici kuvvetli bir şevk ve aşk lazımdır ki, birincisi abidlerin, ikincisi aşıkların halidir.

Kur'an-ı Kerim'de geçer: "Dünyanın hoş ve lezzetli şeylerinden bol bol faydalanan ve gönlünü onlara kaptıran, ahiretin hoş ve güzel şeylerinden mahrum kalır."

Hoş şeylerse nefse yumuşak gelen işlerdir. Helal ile hoş arasında genellik ve özellik vardır. Zira her helal olan şey, hoş olmaz. Her hoş olan şey de helal olmaz. Hoş olan şey, şeriata uygunsa makbuldür. Uygun değilse makbul değildir, beğenilmez. Onun için her tabiata, mizaca yumuşak gelen şey, mübah suretinde de olsa yine onun yapılmasına izin vermemek lazımdır.

Zühd için, hoş şeyler yemeyi terkeden bir kimsenin sorusuna, Fazıl b. Ayaz (Allah Ondan Razı Olsun) şu cevabı veriyor: Cenab-ı Hak, hoş şeylerin yenmesini mekruh kılmamıştır. Haramdan perhiz yapan ve Allah'ın emirlerini yerine getiren bir müminin aynı zamanda anne ve babaya, akrabalara ziyarette bulunması, sıcak şefkat göstermesi, müslümanlara merhametli olması, kindar olmaması, zalim olmaması, yoksullara ihsanda bulunması, sabırlı ve tahammüllü *(dayanıklı)* olması ve bunlara benzer ilahi sıfatları nefsinde toplaması lazımdır. Yoksa soyut olarak hoş şeyleri terketmekte az fayda vardır.

Bazı büyük zatlar demişlerdir ki, yeme ve içmede uygulanan riyazetin giyimde de olması gerekir: Çünkü elbise de bedenin gıdasıdır. Yeme ve içmenin açlık ve susuzluktan koruduğu gibi, o da insanı sıcak ve soğuktan korur. Demek ki, ne çeşit ve ne biçimde olursa olsun sıcak ve soğuktan koruyacak kadar bir elbise ile yetinmek gerekir. Nitekim açlık ve susuzluğu durduracak kadar bir yeme ve içme ile kanaat etmek lazımdır. İster hoş olsun, ister olmasınlar. Çünkü yeme, içme ve giyinmeden gaye, vücudun ibadet edebilecek, zaruri dünya işlerini görebilecek güçte kalmasını sağlamaktır. Yoksa sırf maddi zevk ve lezzet almak için değildir. Eğer bu gaye ile yapılırsa o zaman nefs, daima yiyecek içecek, giyim ve ev eşyası ile buna benzer şeylerin en güzelini, iyisini, hoş ve lezzetlisini ister ve bu dileğini yerine getirmek için helalden harama, haramdan kötüye, hatta fenasına bile el uzatır. Nefsin öyle hareket etmesine müsaade eden, Kur'an-ı Kerim'in "kötü kadınlar *(ve kötü sözler)* kötü erkeklere, kötü erkekler *(ve kötü sözler)* kötü kadınlara yakışır," (Nur, 24:26) ayetine göre habis, pis olur. Şeriat yolundan gidene de aynı ayete göre tayyip *(hoş)* olur: "Temiz erkekler *(ve temiz kelimeler)* temiz kadınlara, temiz kadınlar *(ve temiz kelimeler)* temiz erkeklere yakışır." Yani habis işlerin sonu, kötü sözler, fiiller ve hallerdir. Hoş işlerin sonu da güzel ve hoş sözler, fiiller ve hallerdir. Nitekim arpadan arpa, buğdaydan buğday meydana gelir.

Kısacası, helalle beslenen beden itaatli olur, kalbi münacaata, dili zikir yapmaya yatkın, gözü uyanık olur. Haramla beslenen beden de bunun aksi olur. Helal yemeği de azaltmak insana ferahlık ve neşe verir. Uykuyu çeken ağırlığın azalması sebebiyle uyanıklık hasıl olur.

İbrahim Ethem (Allah Sırrını Kutsasın) demiştir ki, akşam yemeğinde bir lokma eksik yemek, nefs mücahedesi yoluyla gece kalkmaktan daha hayırlıdır. Bazı yemekler vardır ki midenin dolmasına, dolayısıyla hem maddi ve hem de manevi zarara yol açar.

Maddi zararı şudur: Organlarda bozulma olur. Çünkü acılar, hastalıklar meydana getirir. Ve sonunda ölüme kadar götürür. Nitekim Şam sultanlarından Abdülmelik b. Mervan, bir torba pişmiş yumurtayı incirle birlikte yemiş ve sindiremeyerek ölmüştür. Şeyh Şibli'nin oğlunun fazla yemekten midesi bozulmuş, hastalanmış, babası fazla yemekten o hale geldiğini görünce oğluna, "Ölseydin namazını kılmazdım, zira nefsini öldürmekle büyük bir günah işlemiş olurdun," demiştir.

Dini bakımdan şu zararı vardır: Ebedi helake ısmarlanmış, ödenmiş olunur. Zira lüzumsuz ve yersiz söz, harama bakış ve cima gibi, çeşitli incitici hareketlere sebep olur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, "Çünkü senin acıkmaman, çıplak kalmaman hep oradadır. Ve sen hakikaten burada susamayacaksın. Güneşin sıcağında da kalmayacaksın," (Ta-Ha, 20:118-119) buyuruluyor.

Bundan anlaşılıyor ki, zaruri olan giyim, yeme ve içme ile yetinmek lazımdır. Zaten insanlar, her zaman bu kadarına muhtaçtırlar. Fakat bir ev edinmek bunlar kadar zaruri değildir. Ancak evli ve hastaların ev edinmeleri lazımdır.

Dinin başlıca esasları takva, günahtan sakınma ve zühd'dür. Kendisine takva, haramdan sakınma karışmamış bir amelin sahibi hilekardır. En hayırlı rızık el emeğiyle kazanılandır. Esnaf ve sanatkarlar gibi. İbrahim Ethem gibi bağ ve bahçe yetiştirmek, tarım ve benzeri amellerden elde edilenler de hayırlı ve onlarla iftar etmek, sevaptır. Bunların aksine elde edilen şüpheli mal ve kazançlar, harama yakındır. Sakınmak gerekir.

Hikaye ederler: Kavminin büyüklerinden olan Haris b. Esad, babasından kendisine kalan mirastan hiçbir şey almadı. Çünkü babasının malını şüpheli görmüştü. İmam Malik'in talebesi İbnül Kasım'ın babası ölünce, "Babam tüccardı. Haramdan ve faizden sakınmıyordu," diyerek, kendisine bırakılan zengin mirastan hiçbir şey almadı. Birgün İbnül Kasım, bir yere gitmek üzere bir at kiralar. Tam ata binip gideceği sırada, birisi kendisine bir mektup verir ve "Gideceğin yerde bulunan falan adama ver," diye ricada bulunur. İbnül Kasım, "Ben atı kiralarken, sahibine, başkalarının emanet veya mektuplarını da alıp götüreceğim diye bir şey söylemediğim için alamam, mazur gör," der ve mektubu almaz. İşte haramdan sakınanlar, her işlerinde böyle dikkatli idiler.

Bayezid-i Bestami'nin annesi kendisine hamile iken, elini haram yemeğe uzatamazdı. Çünkü çocuk hemen karnında tepinirdi. Haris-i Muhasibi'ye şüpheli bir şey verdikleri zaman, eline alır almaz hemen elinin parmakları titrerdi. Bu misallerden anlaşılıyor ki, bazı büyük zatlar da alamet ve işaretlerle bir şeyin haram veya şüpheli olduğunu bilirlerdi. Bazılarına göremediği bir yerden, "haramdır, yeme" diye bir ses gelirdi. Bazılarının midesi bozulurdu. Bazılarına, yemek kan gibi görünürdü. Bazılarına yemek siyah renkte, bazılarına da haram yemek, domuz suretinde görünürdü.

Helal yemeğin işareti şudur: Azı çok kimseleri doyurur. Çünkü bereketli olur. Nitekim bu hal Hz. Peygamber Efendimizin mirasından pay alanların yemeklerinde görülmüştür. Yani bu varislere yemeğin bereketlilik mirası da geçmiştir. Nitekim Müslim'in Hadis kitabında şöyle yazılıdır:

Bir gün Resulullah Efendimiz yere bir bez serdi. Bazıları bir miktar buğday, bazıları -güçlerine göre- bir miktar hurma getirip, serili bulunan örtünün üstüne koydular. Peygamber Efendimiz, bereketli olması için dua ettiler ve almalarını emrettiler. Orada bulunanların hepsi, torbalarına doldurdukları halde yine bitiremediler.

Bu hal, yani bereket hali, giyimde de aynen görünür. Nitekim ermiş zatlardan biri, koltuğunun altına bir bez parçası alıp terziye gidiyor ve ona, "sana lazım olduğu kadar bu bezden kes, al" diyor. Terzi de kesmeye başlıyor ve kestikçe kesiyor. Fakat koltuk altındaki bez bir türlü bitmiyor. İşte o zaman ermiş zat, "tamam" diyor ve bezi koltuğunun altından bırakıyor. Eğer tamam demeseydi belki bez hiç bitmeyecekti. Peygamber Efendimizin bu manevi mirasından pay alan bazı velilerin gösterdikleri kerametlerden biri de şudur: Bir veli, misafirlerine bir çeşit yemek hazırlatıp önlerine koyuyor. Fakat bu yemek misafirlerin dileklerine göre bir anda çeşitli yemeklere dönüşüyor. Yani misafirlerden biri, önündeki tabakta bulunan yemekten başkasını dilerse, o anda dilediği yemeğin lezzetini almaya başlıyor. Mesela önündeki tabakta et bulunan kimse, onun tavuk veya balık eti olmasını dilerse, hemen dilediğinin lezzetini alıyor. Bu makam sahibine cin ve rızık meleği hizmet eder ve dilediği yiyecek, içecek ve giyimi getirirler. Veyahut dilediği şeyi havada asılı görür, ondan faydalanır ve dilerse, acı su, ona tatlı olur.

Mütehakkik olmak için gerekli zikir ve ibadetin yanı sıra, helal gıda şarttır. Çünkü vücut gıdası, ruhi gıdaya ulaşır. Ve bu sayede çeşitli hikmetlerle hakikatlerin nimetlerine nail olur. Demek ki vücut tarlasını ıslah etmeyen kimse, ilahi hikmet ve Rabbani marifetlerden mahsul *(ürün)* alamaz. Hatta yediği helal yemeği bile gaflet içinde yese, umulan sonuca varamaz. Zira bu hareketi, çiftçinin Allah'ın zikrini unutarak tarlaya tohum serpmesine benzer ki, bereket olmaz.

Gıda almanın ilk sırrı, yaşamaktır. Ondan sonra hayatın bekası gelir. Demek ki hayatın bekası da gıdadan doğar. Bütün varlıklarda gıdanın akışı vardır. Yani onlar da kendilerine göre gıda alıp yaşarlar. Bu gıda alış ve akışı, insan ve hayvanda daha belirgin, bitkide belirsizdir. Akıllara en gizli bir şekildedir. Zira akıllar ilimle, alemi idrakle diridirler.

Gıdanın mertebeleri vardır ki sonu, ilk gıda mertebesine varır. İlk gıdadan maksat, Hakk'ın tecellisidir ki mutlak feyzdir ve kainatın bekası, varlığı ona bağlıdır. Şöyle ki: Eğer o ilahi nur, insanların üzerinden bir an kesilse, hepsi yokluk ve karanlığa gömülür.

İnsan-ı Kamil, ilk taayyündür, bütün ilahi isimleri nefsinde toplamış ve zatın *(Allah'ın)* tecellisine mazhar olmuş olmakla, kainatın gıdasıdır.

Temiz kalple, imanlı nefsle, tevhid ruhu ile, edep ve saygı sırrı ile beslenmedikçe, insani kemal hasıl olmaz. Ancak bu mertebeler, halkı irşad ve öğütlerle hidayete getirip mutlu kılmak üzere Resulullah'ın makam ve halinin hakiki varisi olmakla gerçekleşir. O zaman her yönü ile ebedi saadet kazanılmış, o yüksek makamlara ulaşılmış ve kemal menzillerine *(konaklarına)*girilmiş olur. Zamanın sahibi, kainatın idarecisi, Rahman'ın bakış yeri, bu insandır.

Onun için Allah'ın temiz kulları, münafıkların, müşriklerin gözlerinden örtülüdürler ve türlü bela ve imtihanlar altında eziktirler. Bu sebepten eserleri yok olmaz ve uzağı göremeyenler tarafından idrak edilemezler. Meğer ki Allah'ın bilgi ve ilhamı, onlara ulaşa ve manevi zevkin gerçek sahibi olalar.

AH EDEB

(Ey İnsanoğlu! Allah'ı sevmek, Allah'a gitmek istiyorsan,
maddi ve manevi her işinde edeb ile gir, irfan ile çıkmaya çalış.)

- Beni Rabbim edeblendirdi. Ve ne güzel edebledi.

- Âdemoğlunun edebden nasibi yoksa insan değildir.

- İnsanla hayvan arasındaki fark, edebdir.

- Edeble süslenmeyen akıl, silahsız kahramandır.

- Edeb: Aklın dıştan görünüşüdür.

- Edeb: Eline, diline ve beline sahip olmaktır.

- Edeble varan, lütufla döner.

- Edeblerin anası, az konuşmaktır.

- Edeb, evliyaullahın delilidir. Allah'a kavuşma sebebidir.

- Edeb olmadıkça asalet düzelmez.

- Edeb, şeytanı öldüren bir silahtır.

- Edeb, en hayırlı sanattır. Hakk'a giden yolun azığıdır.

- Edeb, her şeyin başıdır. Tasavvufun tamamı, edebdir.

- Edeb, olgunlaşmanın ilk şartıdır.

- Edebi terk eden, arif değildir.

- Edebi berk et! Her şeyi terk et!

- Edebden mahrum olanlar, Hak dergahından kovulurlar.

- Edebi olmayanın güvenilir ilmi yoktur.

- Emir, edebin üstündedir.

- Hakikat'tan maksat, ancak edebdir.

- Hakiki edeb, nefsi terketmektir.

- Ayıplarınızı edeble örtünüz.

- Hakiki güzellik; ilim ve edeb güzelliğidir.

- İnsanın ziyneti, edebin tamamıdır.

- Babası ölen değil, ilim ve edebi olmayan yetimdir.

- Evladına edeb öğretmeyen, düşmanlarını sevindirir.

- Ruhen yükselmek, ancak edeble mümkündür.

- Akıllı, edebi edebsizden öğrenir.

- İlim şerefi ve edeble Âdem, melekten üstün oldu.

- Şeytan Allah'ın huzurundan, edebi terkettiği için kovulmuştur.

- Edeb dışı hareketler, feyzi keser. Ve sahibini sultanın gönlünden uzaklaştırır.

- Sohbet bir cesettir. Edeb ise, o cesedin ruhudur.

- İmanın hakikatına ermek için, yakın bilgi; yakın bilgi için, ihlâslı amel; ihlâslı amel için, farzları eda; farzları eda için, sünneti tatbik; sünneti tatbik etmek için de, edebi korumak lazımdır.

- Edeb; insanı her türlü hatadan koruyan bilgi ve prensiplere sahip olmaktır.

- Sofilerin terbiye etmediği kimse, edebin hakikatini anlayamaz.

- Her şey çoğaldıkça ucuzlar. Fakat edeb çoğaldıkça, değeri artar.

- Edeb; kendisinden yükseğini çok görmemek, kendisinden aşağısını da hor görmemektir.

- Üstadının edebi ile edeblenmeyen, sünnet ve hadisle edeblenemez. Sünnet ve hadisle edeblenemeyen de ayet ve Kur'an'la edeblenemez.

- Üstadının meclisine edeble girenler, ondan nihayetsiz feyizlere erişirler.

- Üstadına edeble hizmet edenler, ondan Arş derecesinde mertebeye kavuşurlar.

- Şeyhlerin edebi ile edeblenmedikçe, şeyhlerden nasip almak mümkün değildir.

- Edeb güzelliği, kişiyi nesebe muhtaç etmez.

- Edeb, insanı kalbden sevdirir.

- Edeb, insanı utanılacak şeylerden koruyan melekedir.

- Edeb, sünnet-i Resulullah'a uygun hareket etmektir.

- Edebden daha üstün şeref yoktur.

- Edeb kaidelerinin en alt derecesi, bir kimsenin, cehaletini sezdiği yerde durup, onu gidermesidir.

- İlim elde etmek isteyen, edebli olsun.

- İyi amel sahibi olmak isteyen, edebli bir şekilde ilim sahibi olmaya baksın.

- Muhabbet ehli, sevgi işinde iyi niyete sahip oldukça, edebleri artmaya başlar.

- Edeb; nefsi gerektiği şekilde terbiye etmek ve güzel ahlâk ile süslemektir.

- Edeb, insanın mutlak bir fazilet kaynağıdır. Cennetteki makamllara, amel ve edeble ulaşılır.

- Edebin dostları: hayâ, samimiyet, teslimiyet, muhabbet, niyet, itaat, gayret, sohbet ve hizmettir.

İlim meclisinde aradım, kıldım taleb,
İlim en geridedir, illa edeb, illâ edeb.

Setreder ayıbını insanın hep:
Ne güzel elbiseymiş esvab-ı edeb.

Ehil diller arasında aradım, kıldım taleb,
Her hüner makbûl imiş; illâ edeb, illa edeb.

Edeb bir tac imiş nûru Hüda'dan
Giy ol tacı, emin ol her belâdan.

MARİFET MAKAMININ TEVHİD ANLAYIŞI

"Ve Rabbiniz tek bir tanrıdır, ondan başka ilah yoktur, çok rahmetli, çok merha metlidir." (Kur'an, 2:163)

O Kadim Padişah önce bize birliğini (bir olduğunu, tevhidi) bildirdi. Ondan sonra alemlerin Padişahı, kullarına kendi varlığını bildirdi:
"Allah ki O gökleri ve yeri yaratmıştır." (14:32, 32:4)

Ondan sonra sıfatını bildirdi;
"Allah'ın verdiği renge boyanın; boyası Allah'ınkinden daha güzel olan kim var; ve biz ona kulluk edeceğiz, deyin." (2:138)

Ondan sonra mülkünü bildirdi:
"Göklerin ve yerin hükümranlığı onundur." (2:138)

Ondan sonra heybetini bildirdi:
"O, kullarının üstünde yegane mutasarrıftır, hakimdir, haberdardır." (6:18)

Ondan sonra azametini bildirdi:
"O, eşsiz derecede yüksek ve büyüktür." (2: 255,42:4)

Ondan sonra izzctini bildirdi:
"... izzet bütünüyle Allah'ındır." (35:10)

Ondan sonra celalini bildirdi;
"Celil ve ikram sahibi olan Rabbinin ismi ne kutludur." (55:78)

Ondan sonra nimetini bildirdi:
"Ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır." (22:78)

Ondan sonra intikamını bildirdi:
"Ve Allah çok üstün ve zalimlerden intikam alıcıdır." (3:4,5:95)

Ondan sonra lütfunu bildirdi:
"Allah kullarına çok lütufkardır; dilediğini hesapsız nimetlere boğar." (42:19)

Ondan sonra muhabbetini bildirdi:
"...Bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (3:31)

Ondan sonra yardımını (nusretini) bildirdi:
"İnsanlara yardım etmek bizim üzerimize bir vecibedir." (30:47)

Ondan sonra kısmetini bildirdi:
"Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık." (43:32)

Ondan sonra hasbetini (yeterlilik, kifayet) bildirdi:

“Kim Allah'a dayanırsa O, ona kafidir.” (65:3)

Ondan sonra rahmetini bildirdi:

“Allah insanlara karşı çok merhametlidir.” (33:43)

Ondan sonra hikmeti içinde hayrının çok olduğunu bildirdi:

“... ve kime hikmet bahşedilmişse, gerçekten pek çok iyilik verilmiş demektir.” (2:269)

Ondan sonra kullarına ilim öğretilmesini bildirdi:

“Ve Allah size evvelce bilmediğiniz şeyleri öğretir.” (2:151)

Peygamber Aleyhisselam buyurur ki:

“İlim üçtür: birincisi, beyan olunan ayetler, ikincisi sağlam farzlar, üçüncüsü sabit sünnettir. Şimdi kim bu üç ilmi bilirse o kimse gayet ulu kişidir.”

Ondan sonra Hak Teala dile gelmez, hesaba sığmaz türlü nesneler bildirdi.

O alemlerin padişahı Allah, zerreyi (bile) Kur'an'da bildirdi:

“... O'ndan göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey kaçmaz.” (34:3)

Şimdi O her ne bildirdiyse hepsine inanıp, şükredip minnet duymak gerek. Sonra insanın kendisini de bilmesi gerek.

Her kim kendini bilse,Allah'ı da bilir. Nitekim Peygamber Efendimiz buyurur:

“Kendi nefisini bilip öğrenen, Rabbini hakkıyla bilir.” (Hadis)

Şöyle gerek ki:

“Kim kendinin fani olduğunu bilirse, Rabbinin bakiliğini anlar.” Muradınca ken dini bilsin.

Bilmek, birinin biri hakkında "falandır ve filanın oğludur, filan yerdedir" diye, bilgi sahibi olması demek değildir.

İlimle araştırmalı, izlemeli, gözlemeli ve arştan yerin altına kadar her ne varsa kendinde bulmalıdır.

“Ne Var Alemde, O Var Adem'de”

Şimdi, gökle yer arasında birçok nesne vardır. Fakat insandan yücesi yoktur. Bütün yaratılmış nesnelerin en üstünde Arş vardır. Arşta on sekiz bin kandil asılıdır. Her bir kandilin genişliği, büyüklüğü, bu dünyadan

yetmiş kat fazladır. Onlar, Allah'ın hazineleridir ve on sekiz bin alemdir. Ama hepsinden yukarı Arş vardır.

İnsan vücüdunda da en yukarıda baş vardır. Can hazineleri de baştadır. Şimdi, akıl, ilham, idrak, sevişmek, aşk-ı didar ve marifet de hazinelerdir ve başta asılıdır. Yalnız marifet, bin arş gibidir. Başta asılı duranların her birisi de bin mülkten üstündür.

Baş, Arşa benzer. Dünyada da gök ve yer var. Şimdi, insanın arkası göğe, tabanı yere benzer. Başı arka (sırt, omuz); arkayı da taban (ayak) götürür. Arşı gök, göğü de yer götürür, gökten ne yağarsa yer onu götürür.

Akıl aya, marifet güneşe, ilim de yıldıza benzer.

Dünyada güneş doğar ve uyanır. Fakat marifet hangi gönülde doğarsa o gönül uyanır, başkası uyanmaz. Marifeti Adem ilminde beyan edelim, inşallah.

Yedi kat gök var, ten de yedi kattır, ilki; deri, sonra et, kan, damar, sinir, kemik ve iliktir, işte bunlar yedi kat göğe benzer.

Dünyada bulut ve yağmur var. Kaygı, buluta; gözyaşı, yağmura benzer. Dünyada dağlar da var. insanda da kemik başları, dağlara benzer.

Dünyada, gark edici yedi deniz var. Tende de gark edici yedi deniz var:

Birincisi gözdür; görmekten gark eder.

İkincisi dildir; söylemekten gark eder

Üçüncüsü kulaktır; işitmekten gark eder.

Dördüncüsü kursaktır; eritmekten gark eder.

Beşincisi karındır; acıkmaktan gark eder.

Altıncısı, ağrı, sızıdır; ölümle gark eder.

Yedincisi sevdadır; mecnünluk ile gark eder.

Dünyada, ırmaklar da var. Göz yaşı ınnaklara benzer. Dünyada, köyler de var. Tenler köylere benzer. Dünyada ağaçlar da var. Parmak lar ağaçlara benzer. Dünyada otlar ve çalılar da var; kıllar, otlara; kollar, çalılara benzer.

Dünyada dört türlü de su var: Birincisi, saf su; ikincisi, acı su; üçüncüsü; kavi su; dördüncüsü, pis kokulu sudur.

Tende de dört türlü su var:

Birincisi ağız suyu; tatlıdır, ikincisi, göz suyu; acıdır. Üçüncüsü burun suyu; ka vidir. Dördüncüsü, kulak suyu; pistir.

Dünyada dört türlü de ateş var:

Birincisi, taş ateşi:

“... yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının.” (2:24)

İkincisi, ağaç ateşi:

“(Allah) sizler için yeşil ağaçtan ateş yapmaktadır.” (26:80) Üçüncüsü, yıldırım ateşi:

“(Münafıklar ve kafirler) gök gürlemeleri ve şimşek arasında... parmaklarını kulaklarına tıkayan (kimseye benzer).” (2:19)

Dördüncüsü Cehennem ateşi:

“Kafirler için hazırlanmış olan o cehennem ateşinden korkun.” (3:31)

İnsanda dört türlü ateş vardır. Birincisi, ziyafet-yemek ateşi; ikincisi, şehvet ateşi; üçüncüsü, hastalık ateşi; dördüncüsü, muhabbet ateşidir.

Dünyada dört türlü de mevsim vardır:

Birincisi, ilkbahar; ikincisi, yaz; üçüncüsü, sonbahar; dördüncüsü kıştır. Gençlik, ilkbahara; orta yaşlılık, güze; yaşlılık da kışa benzer.

Dünyada iki de deniz vardır; biri tatlı, biri acıdır, ikisi de bir yerdedir; fakat birbirine karışmazlar.

“Acı ve tatlı sulu iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır; birbirinin sınırını aşmazlar.” (55:19-20)

Gözyaşı acı, göz bebeği suyu tatlıdır. Bunların ikisi de bir aradadır, fakat birbirine karışmazlar. Çünkü, gözün aslı yağdır; tatlıya muhtaçtır. Göz bebeği suyu, tatlıdır. Eğer gözyaşı acı olmasaydı, göz görmez olurdu.

Dünyada artmak da var, eksilmek de. Vücutta da kuvvet var; kiminde artar, kiminde eksilir.

Dünyada mezarlık var. Mezarlık insanda da var. Burun delikleri mezarlığa benzer. Fakat burun iki deliklidir. Bir deliği başa, bir deliği boğaza gider. Mezar da (ölü) iki deliklidir: Biri cennete, biri de cehenneme gider.

Nitekim, Resul Hazretleri buyurur:

“Mezar, ya cennet bahçelerinden bir bahçe, yahut da cehennem çukurlarından bir çukurdur.” (Hadis)

Devletli kişi odur ki, canını gafletten uyarmış, halini bilmiş olsun. Dünyada, mümin ve kafir de var. insanda ilham mümine; vesvese kafire benzer.

Dünyada düşman ve savaş da var. Nefis düşman; nefsin arzusuna uymamak savaştır.

Dünyada yahudi ve hiristiyan ile haça tapmak (onun peşinden gitmek) isteyenler var. Günahına bağlı olmak (günahta inat etmek) Yahudiye; şeriata uymamak hıristiyana; Hak'tan dönmek haça tapmaya; açgözlülük yalana; öfkelenmek aslana; soğuk yaradışlılık domuza; şehvet yılkıya; sinirlenmek yılana; lanetlemek file; hoyrat yaşayanlar ayıya; minnet bilmemek, hiç bir şey bilmeyen cahile benzer.

Hazreti Resul bu hadisinde şöyle buyuruyor:

“Her şey bir şeydir, fakat cahil hiç bir şeydir.”

Dünyada zalim, muktesid (tutumlu), sabık (rütbece ileri) var:

“... onlardan kimi nefislerine zulmeden, kimi kötülükle iyiliği müsavi olan, kimi de Allah'ın izni ile hayırlarda ileri geçendir.” (25:32)

Nefis zalim, can muktesit; gönül sabıktır.

Dünyada kimi adaletli, kimi zalim ve birbirleriyle kavga eden beyler var. Vücut ta da bir akıl ve bir heva var. Aklın da, hevanın da elli beş askeri var. Fakat akıl askeri; düzen ve temkinde iyiliği emreder, kötülükten sakındırır. Aklın subaşısı ilhamdır; heva nın subaşısı ise vesvesedir. Bu ikisi her gün savaşırlar.

Ne zaman ki akıl askeri, heva askerini yenerse; o ten ve can Yaradan katında aziz olur:

“insanoğlunun içinde bir et parçası var ki o et parçası düzelirse, bütün bünye düzelir; o et parçası bozulursa bütün bünye bozulur, işte o, kalbdir.” (Hadis)

Ne zaman ki (Allah göstermesin) heva askeri, akıl askerini yenerse; o ten ve o can Yaradan katında hor olur:

... Doğrusu hükümdarlar bir şehre girdikleri zaman orasını bozarlar, onurlu kimselerini bayağı yaparlar." (37:34)

Dünyada basında tacı, boynunda gerdanlığı, üstünde kaftanı olan; fermanları, tahtları, memleketleri ve halkları bulunan padişahlar var.

Şimdi, tevhid, taç; ibadet gerdanlık; Müslümanlık kaftan; ferman iman; taht marifet; memleket ihsan; raiyyet (bağlı olan halk) İslamdır:

"Allah katında din, şüphesiz İslamdır." (3:19)

Arifler: raiyyeti islam; mülkü ihsan; fermanı iman; tahtı marifet olan yere otururlar ve Allah'a münacaat (yakarma-yalvarma) ederler.

Bir gün Allah'ın Aslanı Ali'ye sordular:

— Ya Ali, taptığın Allah'ı görüyor musun? Ali şöyle cevap verir:

— Eğer görmeseydim, tapmazdım.

O halde müminlere vaciptir ki, Teala Hazretlerini her yerde hazır bilmeli ve görmelidirler:

"...dikkat edin; Allah şüphesiz herşeyi bilgisiyle kuşatandır." (41:54) Cennet içinde ırmaklar var:

"Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları, süzme bal ırmakları vardır." (47:15)

Vücutta bulunan süt, kan, safra ve balgam da pınarlara benzer. Gönül de cennete (Uçmak) benzer... Yahya Bin Muaz şöyle der:

—Benim gönlüm dünya ve ahiretten değerlidir. Çünkü dünya, mihnet ve nimet evidir,ama benim gönlüm marifet evidir. Marifet, dünya ve ahiretten üstündür.

Dünyada gaipler (görünmezler) var: Cennet, cehennem. Arş, Kürsü, Levh, Kalem. Meleklerin adları söylenir, fakat kendileri görünmezdir

Vücutta bulunan şu akıl, idrak, ilham, hidayet, fikir, endişe (düşünce) gibi mefhumlar da görünmezdir.

Dünyada başı gökte, dibi yerde ağaçlar da var. Marifet de ağaç gibidir; dibi müminlerin gönlünde, başı gökten yukarıdadır:

"...kökü sağlam,dalları göğe doğru..." (14:24).

Şimdi azizim: Marifet ağacının başı tevhid, gövdesi iman, yaprakları islam, dibi yakınlık, kökü tevekkül, budakları kötülükten sakınmak, suyu korku ve ümit (havf u reca), yemişi ilim, yeri (toprağı) mümin gönlüdür. Başı arştan da yukarıdadır.

O marifet ağacının beş budağı vardır:

Birincisi, şevk; ikincisi, muhabbet; üçüncüsü, inayet; dördüncüsü, iradet; beşincisi ise, kurbiyyet (yakınlık) budağıdır.

Cennette Tuba ağacı vardır ki bir budağı, müminlerin köşklerinin penceresinden içeri girip durur.

Vücuttaki iman nuru da böyledir; bütün damarlara girip durur.

Dünyada, kimi fıkıh, feraiz ilmini; kimi tefsir, hadis ilmini; kimi dil ilmini (sarf ve nahiv), kimi Arap ve Fars ilmini; kimi hakikat ilmini; kimi belagat ilmini; kimi astronomi (hikmet ve heyet) ilmini bilen, alimler var.

Şimdi, sözü devam ettirelim: insanda ise ağız, tatlı ve acıyı; kulak işitmeyi; dil, söylemeyi; burun, koklamayı; el, tutmayı; ayak, yürümeyi; gönül, hoşluk ve hoşsuzluğu bilir ve gönül ne fetva verirse, dil onu söyler.

Şimdi azizim: Gönül bir şehre; ten hisara; göğüs içi kalabalık pazara; yürek, bağır, ciğer, dalak, dükkanlara; sadk (doğruluk), ikrar (söyleme, kabul etme), isbat, idrak, iradet (irade, dileme), riyazet (kanaatle yaşama, nefsi kırma), şevk, muhabbet, korku, ümit, yakın (sağlam bilgi), tevekkül, kumaş ve mallara; iman, cevhere; akıl mescide; marifet ışığa benzer. Mescidin ışığı duvarları aydınlatır; marifet ışığı ise arştan ferşe kadar her yeri aydınlatır.

(Dünyada) sermaye, kar ve ziyan da var. iman sermayeye, Allah'ın emirlerini tutmak kara (faydaya); imansız kalmak sermayeden ayrılmaya benzer.

Gözler teraziye benzer. Gözler iki türlüdür; birisi zahiri (dış), birisi batını (iç)dir. Şimdi, saadet, batından (iç, kalp gözü ile) bakan içindir. Batından bakanların terazisi ağır, zahirden bakanların terazisi hafif olur.

“Tartıları hafif gelenler, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir, cehennemde te mellidirler. Tartıları ağır gelenler, işte onlar, kurtuluşa ermiş olanlardır.” (23:102-3)

Dünyada Beytül Mamur, Kabe de var. Fakat gönül ikisinden de kıymetlidir. Çünkü Beytül Mamur (gökte, Kabe hizasında olan beyti şerif) göktedir. Büyük melekler tavaf ederler. Ama gönül, padişahın, Allah'ın nazargahıdır.

Gönül kuşa benşer. Kuş uçarken kimi yerde azar, fakat gönül azmaz. Çünkü gönül ile Allah arasında perde yoktur.

Nitekim Abdullah ibni Abbas (Allah’ın rahmeti üzerine olsun) şöyle der:

— Muhammed Mustafa’dan (Allah’ın selamı üzerine olsun) işittim ki: Allah ile bütün nesneler arasında perde vardır; fakat gönül ile Allah arasında perde yoktur. Şimdi, müminin gönlü, Kabe'ye benzer. Kabe'ye giden ayağıyla yürür ama gönül isteyen, yüzü üzre varması gerek. Onun için aşıklar, yüzlerini yere sürerler.

Kabe'ye gidene kılavuz gerekir. Kur'an kılavuzudur, yoldaş yeter ama gönle Allah yoldaştır.

Kabe'de ihram giyerler. Hakkı batıldan ayırmak, ihram giymeye benzer. Yoldan taşları temizlemek de Kabe'de Batnı Urana'da taş atmaya benzer. Nefsin arzularını defetmek, Kabe'de kurban kesmeye benzer. Geçmiş ömür Safa'ya, kalan ömür Merve'ye benzer. Geçmiş günahlar için tövbe etmek, kalan ömrü Hak Teala'nın kulluğunda geçir mek, Safa ile Merve arasında yürümeye; her zaman tövbe istiğfar ile yürümek de Kabe'yi tavafa benzer. Sükunetle yürümek, Arafat'a varmaya benzer.

Kabe'ye giden, dört yerde tavaf eder. Bunlardan ilki, Hacerül Esved; ikincisi, Makamı Mültezem; üçüncüsü, Babı Kabe; dördüncüsü, Rükni Yemeni'dir.

Gönülde de dört yerde nurani (manevi) tavaf vardır: İlki, sağda havf (korku) nuru tavafı; ikincisi, solda reca (ümit) nuru tavafı; üçüncüsü, önde muhabbet nuru tava fı; dördüncüsü, arkada şevk nuru tavafıdır.

Kabe'ye varanın ihramı gibi, müminlerin de ihramı vardır. Kendi vücutları, aileleri, malları ve hısımları ihramdır.

Gönlün varlığı bilinir, fakat niteliğini bilmekte alemler aciz kalır. Gönlün Arap dilinde yedi adı vardır: l) Kalb, 2) Canan, 3) Ruh, 4) Bal (kanat), 5) Halad, 6) Zamir, 7) Fuat. Her adının da yetmiş iki manası vardır. Her bir manasını bilmede bütün alimler aciz kalır.

Şimdi azizim, Allah'ın her niteliğini bilmekte alemler acizdir. Hak Teala'nın Kur'an'da doksan dokuz ismi vardır. Hemen bütün isimlerini "ilmel yakın" ile bilirler. "Bin bir ismi var" derler, fakat niteliğini bilmekte bütün alemler aciz kalır.

Vücutta da Allah'ın birliğine işaret eden beş nesne var:

Birinci işaret (delil) Cebrail Aleyhisselam'ın geldiğine, ikincisi, Muhammed Aleyhisselam'ın peygamber olduğuna, Üçüncüsü, Muhammed Aleyhisselam'ın faziletine, Dördüncüsü, yaradılmış nesnelerin ölüp tekrar dirileceğine, beşincisi, Allah'ın varlığına, sonra, Hak Subhanehu ve Teala'nın insanı yokken var eylediğine, dairdir. Her kişinin iki resulü vardır: Biri zahir, biri batın. Zahir, dil; batın, gönüldür. Dil Muhammed Aleyhisselam'a ve gönül, Cebrail'e benzer.

“O halde akşama girdiğinizde ve sabahladığınız vakit Allah'ı teşbih ediniz. Göklerde ve yerde hamd O'nundur. İkindi ve öğle vakitlerinde de (namaz kılarak) Allah'ı teşbih edin.” (25:17-18)

İnsanda çocukluk çağı, sabah namazına; erginlik çağı öğle namazına; yiğitlik (delikanlılık) çağı, ikindi namazına; orta yaşlılık çağı akşam namazına; yaşlılık çağı da yatsı namazına benzer. Yatıp uyumak, ölüme; uyanmak, ölüp de tekrar dirilmeye benzer.

Muhammed Aleyhisselam baş parmak; Ebu Bekir (Allah’ın rahmeti üzerine olsun) şehadet parmağı; Ömer (Allah’ın rahmeti üzerine olsun) orta parmak; Osman (Allah’ın rahmeti üzerine olsun) taharet parmağı; Ali (Allah’ın rahmeti üzerine olsun) küçük serçe parmak gibi dir.

Vefalı besleyici olunca, insan beş parmaksız da yaşar. Allah sevgili kılınca, peygamberlik eder. Allah bir bahaneyle inayet edince, müminler amelsiz de kabul olurlar.

Şimdi azizim, anlaşılmış oldu ki:

Allahu Teala dünyada her ne yaratmışsa, hepsi insanoğlunda vardır. Belki de daha fazlası vardır. Zira bunca gönüllerde sır vardır da anlatılmaz, niteliği ifade edil mez.

Allahu Teala'nın zahiri ve batını vardır: Zahiri, bu dünya, batını, öteki dünyadır. Fakat bu dünya, sonunda harap olacaktır:

“O gün yer yüzü başka bir arza, gökler de başka göklere çevrilecek, insanlar kabirlerinden her şeye hakim bulunan Allah'ın huzuruna çıkacaklar.” (14:48).

Vücut alemi de sonunda harap olacaktır:

“Her can ölümü tadacaktır.” (29:57)

Bu ayetin manası, bilen için ibrettir. Allah, gökleri bu kadar büyüklüğüyle şöyle direksiz durdurdu ve yıldızlarla bezedi, süsledi.

Yine gökleri hava ile; havayı, kuşlar ile; dağları, geyikler ile, tenleri, zaaf ile; canları, muhabbet ile; insanları, birbirlerine bağlamak ile; yüzü, göz ile; elleri, avuçları ile; ayakları, topukları ile; zahiri, batın ile; cenneti, nimet ile; cehennemi, zakkum ile; dünyayı, mihnet ile; ahireti, beylik ile; Allah kendini kulları ile; siz kulları, Allah ile bezedi ve süsledi. Allah Tebareke ve Teala güzel kulunu kendi rahmeti ile yad edip buyurur ki:

— Ey kullarım! Gözünüzü açın, görün, işitin.

O zevalsiz Kadim Allah, zevalsiz Padişah şöyle buyurur:

— Ey ibretli Kullarım! Eğer beni dilerseniz yere bakın, nakışlı yaygımı döşememi; göğe bakın, süslediğim gökleri; meleklere bakın, sırrımı; dağlara bakın, büyüklüğümü; denizlere bakın, ambarımı; kıyamete bakın, heybetimi; cennete bakın, nimetimi; büyüklüğüme bakın, güçlülüğümü; Kur'an'a bakın, emirlerimi; kullarıma bakın, yaratışımı; göklerin işaretine bakın, şanımı; evliyalarıma bakın, hazinelerimi görün.

“Andolsun, biz Adem oğullarını üstün kıldık, karada ve denizde taşıtlara yükledik." (17:70)

Sizleri sevdiğim için bunca kerametler verdim. Şimdi, ey azizler! Allah, dünyada her ne yaratmışsa sizlere verdi; kendini dahi sizlere verdi.

— Şimdi, gökler sizin önünüz; yerler sizin döşeğiniz; ay ve güneş sizin kandiliniz; yemişler sizin nimetiniz; otlar süsünüz; ağaçlar yaraşığınız (faydanız); yılkılar mer kebiniz; melekler tapıcınız; cennet, makamınız; huriler, çiftleriniz; Rıdvan, kapıcınız;

Kiramen Katibin melekleri şerefiniz; Kabe kıbleniz; Kur'an, inancınız; Malik, zindancınız; Muhammed Mustafa Aleyhisselam şefaatçiniz; Adem atanız; Havva, anneniz; bayram günü, güvenciniz; Cuma günü şifanızdır. Sizler birbirlerinizle kardeşsiniz. Siz kul lar, benimsiniz; ben Gafur Mevla sizinim. Bunca çeşit nesneleri sizin için yarattım. Arş tan yerin altına kadar her ne varsa sizlere bildirdim: “Biz onlara hem yeryüzü etrafında, hem de bizzat nefislerinde kudretimizin alametlerini öyle göstereceğiz ki, nihayet peygamberin söylediği şeyin hak olduğu kendilerine zahir olacaktır.” (41:53)

Ne zaman beni isterseniz, kendinizden isteyin, bulursunuz. Çünkü, ben size vücudunuz içinde canınızdan daha yakınımdır, gözünüzün görmüş olmasından, dilinizin söylemiş olmasından, kulağınızın işitmiş olmasından daha yakınımdır. Elinizin tutmasından, ayağınızın yürümesinden; size, sizden daha yakınımdır.

“... Biz o kişiye sizden daha yakınızdır, ama görmezsiniz.” (56:85)

“...Biz ona şah damanndan daha yakınız.” (50:16)

Bu ilimlerle hakikattir ki, kim ne bilse kendini bilir ve her kim kendini bilse, hakikatte beni bilir.

“Kendi nefsini bilip öğrenen, Rabbini hakkıyla bilir.” (Hadis)

Şimdi, kendini bilen Hakk'ı bilir. Hakk Teala'nın varlığını bilir; fakat niteliğini bilmez.

Şimdi, şöyle bil ki:

İnsana candan; Allah'a da kuldan yakın yok. "...Biz ona şah damarından daha yakınız." (50:16)

Nitekim can, tene yakındır; Allah da kullarına şu ayette belirtildiği gibi yakın dır.

"...Üç kişinin gizli bulunduğu yerde, dördüncü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli bulunduğu yerde, altıncıları mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok ne olurlarsa olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, mutlaka onlarla beraberdir..." (58:7)

Nitekim can, vücudun tedbirindedir; Allah'u Teala da kullarının tedbirindedir. Böyle bilmek gerek. Nitekim tenin diriliği can iledir; alemin diriliği de Allahu Teala iledir.

Nitekim, Allah'ın varlığı bilinir, ama niteliği bilinmez:

"O'na benzer hiçbir şey yoktur, O bütün söylenenleri işitir, bütün yapılanları görür." (42:2)

Can da böyledir:

"Ey Muhammed! Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar, de ki: Ruh, Rabbimin buyruğundan ibarettir..." (17:85)

Kendi kendini bilmekliği kısa keselim. Çünkü uyanık insanlara bu kadar söz yeter. Doğrusunu en iyi Allah bilir.

(Hacı Bektaş Veli, Makalat'tan)

TASAVVUFA GÖRE İNSAN

Tasavvuf ehline göre gerçek varlık, Allah'ın zatıdır. Birçok ilimlerle andığımız şekil ve renkler toplamı, ilahi belirişlerden başka birşey değildir.

Ancak evrende beliren olayların her biri, yalnızca bir tecellinin mazharı ve bir ismin görünüş yeri iken insan, nitelik ve fiillerin zuhur yeri ve zat aynasıdır.

Bu sonsuz alemler insanın vicdanını içermekten aciz iken, insan vicdanı bütün kainatı ilmen kapsayabilir. Çünkü idrak, kavrayış ve düşünceye sahiptir, işte bu yüzden insana büyük nüsha (kitap), evrene ise küçük nüsha denmiştir.

Tasavvufun bu konusunu incelemek için, azamet ve kibriya kelimeleri üzerinde durmak gerekir.

Adem ve aleme uygulandığında her ikisi de büyüklük anlamına gelen bu iki keli meden azamet sıfat ve cisim büyüklüğüne, kibriya ise zati ve manevi büyüklüğe işaret eder.

Demek ki azamet, sonsuz uzayı doldurup kapsayan ayrı varlıklar, kibriya ise mutlak uzay kaydından da bağımsız olan, bu varlıkları ilmen kapsayan manadır, ruhtur.

Kısacası, azametin zuhur yerleri, kainatın bütünlüğü olduğu halde, kibriyanın beliriş yeri yalnız insandır.

Ancak, şuna dikkat edilmelidir:

Burada insan, yalnız yeryüzünde yaşayan herhangi bir insanoğlu anlamına gelmez. Sonsuz evrende hangi merkez ve dairede olursa olsun, varoluşun gerçeğini idrake ve Allah'ı tevhide (birlemeye) muktedir bir vicdana sahip olan varlığı anlatır, işte bu ne denle insana büyük nüsha denmiştir.

Suda çok iyi bilinmelidir ki, potansiyel olarak bütün insanlar bu tanıma girdiği halde, fiilen yalnız insanlığını bilen insan dahildir.

Kur'anı Mübin'de insanlık, üç sınıfa ayrılmıştır: l. insan, 2. Adem,

3. Konuşan canlı.

Gerçeğin sırlarını bilenler insan, isimlerin esrarını bilenler Adem, geri kalanlar ise konuşan canlıdır.

İlim, Marifet,

İlim, bir şeyi genelde bilmek demektir. Marifet ise daha sınırlı ve kayıtlı bir anlam taşır. Bununla birlikte ilim, insana ait olması bakımından marifet kavramına üstün tutulmakta, tercih edilmektedir, ilim, bilinen mertebeleri kapsamakla birlikte, zan ve farz derecelerini de taşır. Marifet ise bir konuya kemaliyle vakıf olmak demektir. Bu nedenle tasavvufçular, idrak olayını üç sınıfa ayırmışlardır: İlmel Yakın, Aynel Yakın, Hakkel Yakın.

İlmel Yakın

Birşeyi tecrübe ve ispat etmeden bilme, fakat tersinin de imkansız olduğunu bilmektir. İdrakin bu mertebesi, şeklen zandan ibaret kalır. Gerçi bu şekilde bilinen şeyler içinde, gerçeğe uygun ve tamamen sabit olanları da bulunabilir. Fakat birşeyi bu şekilde bilen ilim, son çözümlemede zandan başka birşey değildir. Duyulan bir yana bırakıp yalnız akıl ve mantıkla birşeyi bilmek, nasıl ilmel yakın mertebesi ise, akıl hükümlerim kaldırıp yalnız duyuların tanıklığına uyarak birşe yi bilmek de öyledir. Bunların ikisi de zandan ileri geçmez.

Aynel Yakın

Aynel yakın, birşeyin şekil ve belirişlerini, değişim ve dönüşümlerini gözlem yoluyla bilmektir, ilmel yakin mertebesine göre bu ikinci mertebe, marifete doğru büyük bir adımdır. Gözlem ve tecrübeye dayalı esaslardan başlayarak yapılacak akıl yürütme ve çıkartılacak türetimler, genelde insanlara nasib olan makbul ilim mertebesidir. Ancak bu mertebeye bile tasavvufta, marifet adı verilmez. Çünkü gözlenen şey, öz ve cevher olmayıp, sıfat ve niteliklerdir. Bu yüzden bu ilim şeklinde bir şeyin mahiyeti değil, dönüşüm ve değişimleri, beliriş ve gelişmeleri bilinir.

Hakkel Yakın

Marifet adını alan ilim şekli, budur. Bu ilim mertebesi, Gerçek'in gözlenmesine ve eşyanın özünün anlaşılmasına dayanır. Bu düzeye erişen vicdanlar, her çağda ender bulunur.

Fena

Fena sözcüğünden, yokolma ve cismin mahvolmasını anlayanlar çoktur. Hatta gerçek ve ciddi olarak bu cihad yolunu, bu seyri görmediği halde, sırf taklitden ibaret bir irfanla, arifane gazeller düzmeğe kalkışanların şiirlerinde bile, bu anlayış şekli hissolunur. Fena fıllah'ı türlü türlü şekilde vehmedenler, pek çoktur.

Ey irfan nuruna talip olan kişi! Ve ey tevhid zirvesine çıkmak isteyen talib!

Fena, bedenin gerçeğini bilmek demektir. Şu halde Allah'ta fani olmak, Allah'tan başka kendiliğinden, zatıyla varolan bulunmadığını, gözlemle ve zevk ederek bilmek demek olur.

Beka

Beden gerçeğinde zorunlu olarak bulunulduğunu bilmek demektir.

Şu halde Allah ile baki olmak, yine Allah'tan başka zatıyla, kendiliğinden mevcud birşey bulunmadığını bilmek demek olur.

Cem, Fark

Tasavvufta cem ve fark konularının incelikleri vardır.

Marifet vadisinde cem, vücudun vahdetini (birliğini) hissedip anlamak, benlik ayrılığının da bir hayal olduğunu takdir etmek demektir.

Fark, cem'in zıddı ise de, cem erbabının farkı ile, gaflet ehlinin gizli ve cahilce şirki arasında bir ilgi yoktur.

Küfüv, Misil

Küfüv, iki terimin birbirine değerce eşit nitelikleri taşıması demektir. Ali, Veli'nin küfvüdür, gibi.

Misil, iki terimin birbirinden farklarını imkansız kılacak şekilde benzer niteliklere sahip olması demektir.

Şebih, Nazir

İki terimin birbirine yakın ve benzer nitelikler taşımasıdır. Bu fikirde ikilik, bütün gücüyle egemendir.

Ayn, Ayniyet

Bu iki kelimenin tasavvufta üstlendiği görev, çok hassas ve çok incedir.

Ayniyet, bir şeyin ona o şey denmesini gerektiren ve bu yüzden başka şeylerden ayırdedilmesine neden olan fikirlerin toplamı demektir.

Bir örnek verelim:

Bir adamın ayniyetini ele alalım. Bu adam, yaşadığı müddetçe ayniyetini korur. Gençliğinde, orta yaşlılığında, ihtiyarlığında, zayıflasa, şişmanlasa veya birkaç uzvunu kaybetse, gene aynı insandır. O kimse hiçbir zaman, kendisinin aynı şahıs olmadığına hükmedemez. Demek ki ayniyet, türlü türlü dönüşümler altında dönüşüp değişmeyen cihet demektir.

Şu ifadeye bakalım:

“Hak eşyanın aynıdır, fakat eşya Hakk’ın aynı değildir.”

Şimdi burada bu konuyu kavrayanlar, eğer “Eşya Hakk’ın aynıdır” diyecek olurlarsa, Haşa! bundan; Cenabı Hak'kın hulul (girme) ve bölünme kabul ettiğini ya da bir çok şekle yansıdığını asla ve asla düşünmezler. Böyle bir anlam çıkartmazlar.

“Eşya Hakk’ın aynıdır” ifadesinden, "Gerçek varlık yalnız Cenabı Hakk’tır. Eşya ise, eşyalığı açısından vehmedilmiş ve yoktur, yalnız ilahi ayniyetin zuhur yeri olmak açısından mevcuttur” manasını anlarlar.

Bu alanda Cenabı Hakk’ın sıfatı, zatının aynı olduğundan, yani zati kayyumiyetten başka vücud olmadığından, ayanı sabite (sabit şekiller), daimi zat tecellileri demek olur.

Kayyum, Hay, Hu

Kayyum isminin, zat'lığı ifade için en uygun ve en mükemmel sözcük olduğuna şüphe yoktur. Kayyum, varolmak için kendisi başka bir varlığın varlığına ihtiyaç duymadığı halde, varlıkların ve yaratılışın varlığının devam sebebi olan zat demektir. Kay yum ismi, hiçbir şekilde Hakk’tan başkası için kullanılamaz.

Lafzayı Celal (yani Allah adı), sıfat ve fiilleri toplayan zat ismi, Kayyum sözü ise zat ismidir. Abdülkadir Geylani Hz.'ne göre, ismi azamdır.

Hayy ismi, Hakk için kullanıldığında sebepsiz ve kendiliğinden hayat sahibi anlamına gelir ki, daimi faaliyet ve kamil irade sahibi demek olur. Bu nedenle bazılarına göre Hayy ismi, zat ismi ve ismi azamdır.

Allah evliyasının bir kısmı, bu iki fikri birleştiriyorlar. Zati hallerin fena safhasını Hayy, beka safhasını Kayyum kavramında buluyorlar.

Hu sözü, bağımsızlık ve serbestlik hallerine işaret eder. Ancak diğer isimlerle birlikte kullanılırsa, o isimlerin başlangıcıdır. Şu halde ilahi varlık yerine geçen bir içyüz demek olur. Huvel Hayyül Kayyum gibi.

Ahseni Takvim

Ahseni takvim (En güzel şekil), insanlığın bedenini anlatmaz. Ahseni tak vim, esfeli safiline (sefilliklerin sefilliğine), yani madde dünyasına indirilen insani ruhun sıfatıdır. Ve insani ruhun asıl beliriş şekli, ahseni takvim halidir. Bu hal, bir beden ve ışıklı incelik sahibidir ki, insani ruhun cisimleşmesi demek olur.

Ahseni takvimi herkes aynıyle göremez. Çoğu kez onu karışmış, ya da kendi hayatı ile biçimlenmiş şekilde görür. Bazen de ahseni takvimin belirdiğini hissedenler, onu asla göremez ve onun yerine kendi hayallerinden vehmedilmiş bir vücud tasavvur ederler. Bu konuda eğitim göreler için, en sıkıntılı ve öldürücü varta budur.

Meleklerin varlığı bağımsız ise de, bunların ince varoluşlarına bir şekil ve bir çeşit ahseni takvim veren, insani ruhtur. Bu nedenle bu belirişlerle meleklerin gerçeği, karıştırılmamalıdır.

Adem'e üflenen (nefhedilen) ruhtan kasıt, işle bu insani ruhtur. Ne güzel söylemişler:

Ademliğini kim bildi ise adem odur ancak Yoksa görülen şekil, bir gölge imiş ancak.

Zahir, Batın

Zahir, eşya sahasında maddi ve duyularla algılanan, fikir sahasında ise yüzeysel anlamında kullanılmıştır. Bir şeyin zuhuru (yani zahir olması, belirmesi) demek, o şeyin maddi ve duyularla algılanan bir kisve giymesi demektir.

Bir şey hakkındaki ilim, o şeyin maddi ve duyulara ait belirişlerini geçemezse, ya da gerçeği gizli kaldığından dolayı zannı içeren hüküm ve şahsi görüşlerden ibaret ise, ona zahir ilmi adı verilir.

Diğer bir anlayışa göre zahir, duyumlar ve imgelere (temsilata) yol açan dış dünya, batın ise vicdani dönüşüm ve safhalara verilen isimlerdir.

Ledün,Sır

Her ikisi de sebeplerin yasalarından ibaret olan etkenlere ait maddeleri içerir. Bir şeyin ledünnü, ledünniyeti demek, o şeyin cevheri, özü, zatı ve gerçeği hakkındaki fikirlerin toplamı demektir. Ledün ile sır arasında bir fark varsa o da şudur: Birincisi vasıf ve halleri, ikincisi ise, vasıf ve hallerin özü çıkarılmış anlamlarını ifade eder.

Bir örnek verelim:

Bir şeyin bütün gerçekler karşısındaki konumu göz önüne alınarak ledünniyeti şudur, bu şeyin ledünni ilmi budur denilebilir ki, işte bu, o şeyin sırrı demek olur.

Keza, "Filan kimse, sırrı ile filan şeyin ledünniyetine vakıf oldu" denilebilir. Fakat burada sırrın, ruhun gerçek mahiyetinin anlamını, ledünnün ise, bilgi ve duyulardaki vasıfların ve özlerin gerçeğini ifade ettiği görülür.

Zahir ve Batın Beş Duyu

İnsanda ve hayvanda beş duyu vardır: Görmek, işitmek, tadmak, koklamak ve dokunmak. Biliyoruz ki, bu beş duyumuza ait organlar üzerinde nesneler bir etki yaratınca, bu etki bir elektrik akımı gibi beynimize kadar geliyor, orada, kaynağı olan organa karşılık gelen merkezde bir izlenim oluşturuyor, bu izlenim bir sembol halini alı yor, bu işlemlerin toplamı bir duygu oluyor.

Bu açıklamadan anlaşıldığına göre, duyu organları etkinin kaynağı olup, aslında gören, göz değildir, beyindir. Keza, işiten kulak değildir, beyindir, vs.

Şimdi burada bir soru akla gelebilir: Beynin görüşü, görmek dediğimiz olayın aynı mıdır?

Hayır! Beynin görüşü, eşyadan doğan etkinin, kuvvetin, izlenim şeklinde kabulünden ibarettir. Beynin görüşü, o dış etken karşısında, belirli yerlerinde bir dönüşüm olması demektir. Görmek dediğimiz olayın gerçeğine gelince, bu, sırf ruhun bir niteliğidir.

Demek ki gören, ne göz ve ne de beyin olmayıp, ruh'tur.

Görme olayı, öncelikle renklerle ilgilidir. Oysa tabiatta renk yoktur. Çözümüz aracılığıyla beynimize gelen etki, renkten arınmış bir hareket, bir kuvvettir. Keza doğada ses de yoktur. Kulağımıza ve oradan beynimize etki eden şey, bir titreşim ve bir harekettir. Bilim adamları, bunu açıkça söylemektedirler.

Halbuki ruhumuz, bu yolla gelen şeylere ses özelliğini ekliyor. Ve biz de bu sesi işitmiş oluyoruz. Şurası sabittir ki, ruh, ancak göz ve beyin aracılığı ile görüyor. Kulak ve beyin aracılığı ile işitiyor, vs. Eğer bu organlar, ya da bu organlar arasındaki ulaşım yollarından birisi olmazsa ruh görmüyor, işitmiyor.

Örneğin bir amanın gözü yoktur, veya eksik şekildedir. Halbuki beyni ve ruhu vardır. Öyle iken ama, göremez. Keza, beyinde görme merkezi hasta olsa, ya da göz ile beyin arasındaki irtibat siniri hasarlı olsa, gözün ve ruhun varlığına rağmen, görmek mümkün olamaz.

İşte ruhun bu iki araç ile, yani duyu organı ve beyin aracılığı ile olan algılalarına, zahir beş duyu denir.

Bu beş duyu, birçok sınırlamalara ve kısıtlamalara tabidir. Örneğin ışık ışınlarının erişmesine engel olan bir duvar, görmeyi önler. Bir nesne çok uzakta olursa, göz tarafından saptanamaz, beyne ulaştırılamaz ve görüş mümkün olmaz. Keza bir ses titreşimi çok uzaktan başlar da, kulak zarımızda bir etki yapamayacak kadar zayıf olursa, kaydedilemez, beyne gidemez ve biz de işitemeyiz. Demek ki beş duyumuzun kudreti, pek sınırlı ve pek çok şartlarla kayıtlıdır.

Batındaki beş duyu ise, engel tanımaz. Batıni göze duvarlar, mesafeler engel olamadığı gibi, diğer hisler için de durum böyledir. İnsanda dış duyulardan başka batın (yani iç) duyuların da bulunduğu, tarih geleneklerinde peygamber ve velilerin durumu ile sabit olduğu gibi, her an hal ve makam ehillerince de sabittir.

Görmenin gerçeği nedir, bilir misiniz? Görmeyi fark etmek, yani gördüğünü vicdanen bilmektir.

Şimdi, iç görüşte bir şeyi vicdanın, göz organı ve beyin görünüşte hiçbir görev yapmaksızın görmesi vardır ki, burası fen dili ile ifade edilemez.

Dikkat edilirse iç görüşte beyin ve göz için bir görev yoktur. Ancak bizi bu yokluğa bir kayıt vurduk, görünüşte dedik. Çünkü gerçekte onların bir vazifesi olup olmadı ğını bilemeyiz.

Peygamberlik şartlarından biri de, uzuvlarının tamam olmasıdır. Nitekim kör, sağır kimselerden peygamber olamaz.

Ey hakikati arayan! Dış ve iç duyuları teknik bir örnekle açıklayacak olursak, bu cümlelerdeki anlam, daha güzel anlaşılır.

İki kişi arasındaki bir telefon görüşmesini alalım. Burada bir kişi, telefon ahizesinin mikrofon kısmına konuşuyor. Ses dalgaları burada elektrik sinyallerine çevriliyor, iki telefonu birbirine bağlayan tel üzerinden geçerek öbür telefonun kulaklık kısmına geliyor, burada elektrik sinyali, tekrer sese çevriliyor. Birinci şahıs konuşur konuşmaz, elektrik akımı tel üzerinden geçerek ikinci telefonda varlığını belli ediyor.

İşte dış görünüş, yani kafa görmesi, bunun gibidir. Burada birinci telefon göz, ikinci telefon beyin, iki telefonu birbirine bağlayan kablo ise göz siniri yerine geçer. Şayet tel kopar ya da mikrofon bozulursa, iki aygıt arasında ilişki kurulamaz.

İşte tıpkı bunun gibi, göz organı veya siniri hasta ya da kopuk olursa, görmek mümkün olamaz.

İç gözü, yani basirete (batini basar'a) gelince, onu da televizyona benzetebiliriz. Verici istasyon ile evimizdeki televizyon alıcısı arasında, elektrik akımı geçirecek bir tel yoktur, iletişim, havada cereyan etmektedir, işte, batıni gözde de durum, böyledir. Bir İnsanı Kamil'in, uzak - yakın birşeyi görmesi için, ufak bir niyet ve iradesini sarfetmesi yeterlidir.

Büyük Peygamber, o insanlığın ebedi iftihar kaynağı, şöyle buyurmuştur:

"Dini kerametlerin karşılığı olan teknik kerametler ortaya çıkmadıkça kıyamet kopmayacak, yani bu dünya şeklini değiştirmeyecektir."

Ey zirveyi tevhide çıkmak isteyen talib! Batini görüşten büyük gerçekler keşfedilebilir.

Bir insan dış gözü ile bir duvarın arkasındaki şeyi görmüyor. Niçin? Çünkü du varın arkasındaki şeyden çıkan ışın, duvarı geçemiyor. Geçemediği için de göze gelip orada bir etki yaratamıyor.

Oysa iç gözünde, kalb gözünde duvarın arkasındaki şey görünüyor. Niçin?

Çünkü duvarı geçemeyen ışığın gerçeği olan bir ışın, o ışına kaynaklık eden bir kuvvet, hiçbir engel tanımıyor ve geçip geliyor. Nasıl ki çelik bir levhadan birçok ışın geçemediği halde, radyum ışınları geçebiliyorsa...

Yukarıda maddi bir örnek de vermiştik: Televizyon...

Evet, televizyon örneğinde olduğu gibi, iletim aracı olan göze ihtiyaç olmaksı zın, vicdan tarafından zabtolunup kavranıyor.

Şimdi biz, tasavvuf ilkelerine dayanarak ve bu ilkeleri teknikle geliştirerek, deriz ki:

Her nesneye ait bir ışın olduğu gibi, bir de bu ışının gerçeği olan bir ışın, bir kuvvet vardır, işte bu gerçek ve değişmez ışın, hiçbir engel tanımaz. Uzaklığın onca bir önemi yoktur. Hatta onun için zaman kaydı da yoktur.

Fakat neden herkes bu gerçek ışını göremiyor? Diğer bir deyişle, niçin herkes batini görüş sahibi olamıyor?

Çünkü her beyinde adi ışınlardan etkilenme duyarlığı olduğu halde, her beyinde ve her vicdanda gerçek ışınlardan etkilenme hassası yoktur.

Bu özellik, bazen bir ihsan oluyor; bazı kamil insanlarda olduğu gibi...

SEN SENİ BİL SEN SENİ

Bilmek istersen seni
Can içre ara canı
Geç canından bul anı
Sen seni bil sen seni

Kim bildi efalini
0l bildi sıfatını
Anda gördü zatını
Sen seni bil sen seni

Görünen sıfatındır
Anı gören zatındır
Gayrı ne hacetindir
Sen seni bil sen seni

Kim ki hayrete vardı
Nura müstağrak oldu
Tevhidi zatı buldu
Sen seni bil sen seni

Bayram özünü bildi
Bileni anda buldu
Bulan ol kendi oldu
Sen seni bil sen seni

Hacı Bayram Veli

NİYAZİ-Yİ MISRİ'DEN SEÇMELER

Sarayı din esasıdır şeriat
Tariki Hak hedasıdır şeriat *Tarik: Yol, Heda: Hediye*

Budur ol kapısı dergahı Hak'kın
Ki yolun iptidasıdır şeriat *İptida: Başlangıç*

Dahi bununla hatmolur bu yollar *Hatmolmak: Sona ermek*
Bu yolun intihasıdır şeriat *İntiha: Son*

Şeriat enbiyanın sünnetidir
Kamunun ihtidasıdır şeriat *İhtida: Dine girmek*

Hüda'nın Leylei Miraç içinde *Leyi: Gece*
Habibine atasıdır şeriat *Habib: Sevgili (Peygamber Efendimiz)*

Yirmi üç yıla dek Cebrail'in
Ona vahyi Hüdasıdır şeriat

Cihanda çoktur envai ulumun *Envai ulum: İlim çeşitleri*
Kamusunun hümasıdır şeriat *Hüma:Anka kuşu*
Bu kafir nefsi katletmek için
Hakk'ın hükmü kazasıdır şeriat

Cihadı ekber eden ehli diller *Cihadı ekber: En büyük savaş*
Kalplrinin safasıdır şeriat *(nefsle cihad), Dil: Gönül*

Tarikat kervanının önünce
Delil ve muktedasıdır şeriat *Delil: Rehber, Mukteda: Uyulan*

Hakikat gerçi sultanlıktır amma
Önünde onun livasıdır şeriat *Liva: Sancak*

Şeriatsız hakikat oldu ilhad *İlhad: Sapıklık*
Hakikat nur, ziyasıdır şeriat *Nur: Işık*

Ziya olmaz ise, nuru da yok bil *Ziya: Aydınlık*
Hakikatle kıyasidir şeriat *Kıyasidir: Kıyaslanır*

Cihana bir veli hiç gelmez illa *İlla: Mu hakkak*
Onun elde asasıdır şeriat

Hakikat canıdır ancak velinin
Canından maadasıdır şeriat *Maada: Başka*

Karar etmez beden olmayınca can
Hakikatin bekaasıdır şeriat *Bekaa: Kalıcılık*

Sevdim seni hep varım yağmadır alan alsın
Gördüm seni efkarım yağmadır alan alsın *Efkar: Fikirler*

Aldın çün beni benden, geçtim bu can ü tenden
Aklım da, her varım da yağmadır, alan alsın

Zatı Hakk'ta mahremi irfan olan anlar bizi *Bahri bipayan: Uçsuz*
İlmi sırda bahri bipayan olan anlar bizi *Bucaksız deniz, okyanus*

Kahrı, lütfü şey'in vahid bilmeyen çekti azap *Şey'in vahid: Aynı şey, bir*
0l azaptan kurtulup sultan olan anlar bizi

Ey Niyazi katremiz deryaya saldık biz bugün *Katre: Damla, Derya: Deniz*
Katre nice anlasın, umman olan anlar bizi

Cahil anlamaz zül-irfan olan anlar bizi *Zül-irfan: Tepeden tırnağa irfan kesilmiş*
Anlamaz hayvan olan, hayran olan anlar bizi

Duysa bunu şahı cihan *Şahı cihan: Cihan padişahı*
Katresine verirdi can

Olmaz baha kevn ü mekan *Kevn ü mekan: Kainat*
Bu halvetin şerbetine *Halvet:Çekilme, yalnızlık*

Yerini terk edenin yoktur mekanı
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

İster isen bulasın cananı sen *Canan: Sevgili*
Gayre bakma, sende iste, sende bul

Kendi miratında gözle onu sen *Mirat: Ayna*
Gayre bakma, sende iste, sende bul

Gizli, açık hazine hep sendedir

Yaz ve kış, gece gündüz, hep sendedir

İki alemde ne var, hep sendedir

Gayre bakma, sende iste, sende bul

Derviş olan aşık gerek, yolunda hem sadık gerek

Bağrı onun yanık gerek, can gözleri açık gerek

Alçaktan alçak yürüye, toprak içinde çürüye

Aşk ateşinde eriye; altın gibi sızmak gerek

Eyven kişi yol alamaz, maksudunu tez bulamaz *Eyven: Kibirli, Yok olmayan*
var olamaz, varını dağıtmak gerek *Maksud: Amaç, hedef*

Ey Mısri, terki izafat etmeye layık olan *İzafat: Göreli şeyler*

Kümmeli insan içinde binde bir insan gerek *Kümmel: Kamiller*

Her kimin ki derdi Hakk'tan yüreğinde olsa dağ

Sonunda dermana erip can ü gönlü ola sağ

Lakin derdi olmayanın derdine hiç çare yok

Gönlü olmuştur onun yanından ol daim ırak

Gurbetliğe düşmeden, mihnete sataşmadan

Kebap olup pişmeden büryanı arzularsın *Büryan: Kuzu kebabı*

O deryaya dalmağa canı terketmek gerek

Canına kıymayınca o deryaya dalınmaz

Bu suret giysisini ver gayriye Niyazi
O bahre dalar isen şayet geri gelinmez *Bahr: Deniz*

Belirmez arifin hali ve şanı
Değil irfan filan oğlu filanı

İzi yoktur ki izinden biline
Dahi tozmaz ki tozundan biline

Sen onu sanma sözünden biline
Hakikat ehlinin yoktur nişanı

Hak ilminde bu alem bir nüsha imiş ancak
O nüshada bu adem bir nokta imiş ancak *Nüsha: Kitap*

O noktada gizlidir nice nice bin derya
Bu alem o deryadan bir katre imiş ancak

Ben sanırdım alem içre bana hiç yar kalmadı *Yar: Sevgili*
Ben beni terk eyledim, bildim ki ağyar kalmadı *Ağyar: Yabancı*

Cümle eşyada görürdüm har var, gülzar yok *Har: Ateş, Gülzar: Güllük*
Hep gülistan oldu alem şimdi hiç har kalmadı *Gülistan: Gül bahçesi*

Her neye baksa gözün bil sırrı Sübhan ondadır
Her ne işitse kulağın mahzı Kur'an ondadır *Mahız: öz, ilik*

Her şeye mahluk gözüyle baksan o mahluk olur
Hak gözüyle bak ki bişek nuru Yezdan ondadır *Bişek: Şüphesiz*

Vahdeti kesrette bulmak kesreti vahdette hem *Vahdet: Birlik, Kesret: Çokluk*
Bir ilimdir ol ki cümle ilm ü irfan ondadır *Cümle: Bütün*

Söyleyen o, söyleten o, görünen o, gören o
Her ne var ala ve esfel bil ki canan ondadır *Esfel: Kötü*

Derman arardım derdime, derdim bana derman imiş
Burhan arardım aslıma, aslım bana burhan imiş *Burhan: Delil*

Sağım solum gözler idim dost yüzünü görsem diye
Ben dışarda arar idim, O can içinde can imiş

Anla hemen bir sözdürür, yokuş değildir düzdürür
Alem kamu bir yüzdürür, gören onu hayran imiş

İşit Niyazi'nin sözün, bir nesne örtmez Hak yüzün
Hak'tan açık bir nesne yok, gözsüzlere pinhan imiş *Pinhan: Gizli*

SIRLARIN SIRRI

Yaratılışın Başlangıcı

Allahü Teala, cemalinin nurundan ilk önce Hz. Muhammed'in (Allah'ın Selamı üzerine olsun) nurunu yarattı. Bu, bir hadisi kudside şöyle bildirilmiştir:

"Muhammed'i (Allah'ın Selamı üzerine olsun) yüzümün nurundan halk ettim."

Bu durumu Peygamber Efendimiz de şöyle beyan etmektedir:

"Allah, önce Ruhumu yarattı. Allah, önce Nurumu yarattı. Allah, önce Kalem'i ya rattı. Allah, önce Aklı yarattı."

Bunların hepsinden tek şey murad edilmektedir: Hakikati Muhammediye, yani Hz. Muhammed'in (Allah'ın Selamı üzerine olsun) gerçeği. Durum böyle olunca, ona birtakım adlar takıldı.

Nur (ışık) dendi. Çünkü o, celal sıfatı altında saklı karanlıklardan saftır. Bunu Hak Teala haber verdi: "Allah tarafından size Nur, her şeyi açık anlatan kitap geldi." (Maide,5:15).

Akıl dendi. Çünkü herşeyi idrak ederdi.

Kalem dendi. Çünkü ilim onunla yayıldı.

Ruhu Muhammedi, olanların özü, kainatın öncesi ve aslıdır. Bunu Peygamber Efendimiz şöyle anlatır: "Ben Allah'tanım, müminler de bendendir."

Şeriat Ağacı

Peygamber Efendimiz buyurmuşlardır ki: "Şeriat bir ağaçtır. Tarikat onun dalla rı, marifet yaprakları, hakikat ise meyvesidir. Kur'an'a gelince, gerek tevil (iç yorum), gerekse tefsir (dış yorum) bakımından hepsini içerir."

Tefsir avam (çoğunluk) için, tevil ise havas (seçkin) kullara özgüdür. Bize gelen, iki ana şekil üzeredir: Zahir (dış), batın (iç). Yani, şeriat yolu ve marifet.

Cenabı Hak, şeriatle dış dünyamızın düzenini, marifetle de iç dünyamızın düzenini emreder. Her ikisinin birleşiminden ise, hakikat doğar.

Bu sözümüze, ağaçla yapra ğı örnek getirebiliriz. Bundan sonra, meyve oluşur.

Şu ayet, anlatmak istediğimiz şeye işaret eder: “iki deniz yürür, karşılaşır; fakat aralarında berzah (İnsanı Kamil) vardır, aşamazlar” (Rahman, 55:20).

Her iki mana birden alınmalıdır. Aksi halde, yani yalnız zahiri bilgi ile hakikat elde edilemez. Esas hedefe varılamaz, ibadetin tam olması için, şeriat ve marifetin ikisi birden gereklidir.

İnsan, önce şer'i (şeriate ait) bilgilere muhtaçtır. Bu ilimle, sıfatlar aleminde Hakk’ın zatına ait bilgiler elde edilir. Bundan sonradır ki, batın ilmine sıra gelir. Bu ilimle de, marifet aleminde Hakk’a irfanın ta kendisi elde edilir.

Marifet

Marifet, nefsin kara perdesini kalp aynasından açmak ve onu temizlemekle hasıl olur. O zaman Allah'ın Cemalinin gizli hazinesi gözükmeğe başlar, kalp sırrının özünde gözükür.

Allahü Teala, bir kudsi hadiste şöyle buyuruyor: "Ben, gizli bir hazine idim. Zatıma irfan duygusu taşınmasını istedim. Halkı, bunun için yarattım."

Bundan anlaşılıyor ki Allah insanı, marifeti (bilinmekliği) için yarattı.

Marifet, yani irfan sahibi olmak, iki şekilde anlatılır: Biri Allah'ın zatına, öbürü de sıfatma karşı irfan sahibi olmak.

Allah'ın sıfatına karşı arif olmakla, dünya ve ahirette cismin alacağı tad vardır. Ama onun zatına karşı irfan duygusunda, öbür alemde mukaddes ruhun alacağı haz var dır. Ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur: “Biz onu kudsi ruhla teyid ettik” (Bakara, 2:87). Allah'ın zatına karşı irfan duygusu taşıyanlar, kutsal ruh'la kuvvet bulmuşlardır.

Anlatılan bu marifet, ancak iki yönlü ilimle meydana gelir: Zahiri ilim, bir de batıni ilim. Anlatılanların gerçekleşmesi, bu iki ilme bağlıdır.

Peygamber Efendimiz, bu iki ilmi anlatırken şöyle buyurmuştur: “İlim, ikiye ayrılır. Biri dilde olur ki bu, Allah'ın kulları üzerindeki delilidir. Bir de kalbde olan ilim vardır ki, amaçların hasıl olması için, yararlı olan da budur.”

Zikir

Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: “Zikirlerin en değerlisi, ben ve benden önce gelen peygamberlerin yaptığı La ilahe illallah’tır.”

Zikir ilk defa dilden olur. Buradan nefse geçer. Sonra sırasıyla Kalb, Ruh, Sır, Hafi, Ahfa çizgisini izler.

Dil ile yapılan zikir, kalpten yapılana benzer. Dil ile zikir yapılıyorsa, Allah kal ben unutulmamış demektir.

Nefsten, yani içten yapılan zikirde, harf olmaz, ses işitilmez, içten bir hareket ve duygu ile olur.

Kalbin zikri, kendi özünde celal ve cemal sıfatının tecellisini duymaktır. Ruhla yapılan zikrin sonucu, celal ve cemal sıfatının nurani tecellisine ermektir. Sır aleminden yapılan zikir, ilahi sırların murakabesine götürür.

Hafi (Gizli) zikir, güçlü padişahın katında, doğruluk otağında olan, Ahadiyet zatından parlayan nurları görmeye götürür.

Ahfa (Gizlinin gizlisi) adı verilen zikre gelince, o da Hakkel Yakın makamının gerçeğine ermeyi sağlar.

Bu *Hafiyül Ahfa* denilen halden, Allahu Teala'dan başkası haberdar olamaz. Ayette bu şöyle belirtilmiştir: “Sırrı ve en gizliyi *(ahfa)* muhakkak O bilir” (Taha, 20:7).

Yukarıda anlatılan zikirlerden sonra, bir başka ruh oluşur. Bu, yolun sonuna doğ rudur. Bu ruh, bütün ruhlardan daha inceliklidir ve ona *Tıflı Mani* denir. “O, ruhu, emri olarak kullarından dilediği kimsenin kalbine yerleştirir” şeklindeki ayet, bunu ifade eder.

Bu ruh, kudret aleminde durur. Müşahede aleminde yer tutar. Hakikat aleminin malıdır.

Hakkını vererek yapılan zikir, kalplere nurlarını yerleştirir. Zikredenlerin kalple ri, o nurlarla hayata kavuşur. Allah, onların kazandığı sonsuz hayatı anlatırken şöyle bu yurmuştur:

"Onlar, ilk ölümden sonra hiçbir ölüm tadmazlar" (Duhan, 44:56).

Rüyetullah

Rüyetullah (Allah'ı görmek), ilahi sıfatları görmektir. Bu görüş iki çeşittir: Biri, öbür dünyada vasıtasız olarak Cemal sıfatının tecellisini görmek, diğeri de bu dünyada kalb aynası aracılığı ile ilahi sıfatların

tecellisine ermek. Bu sıfatlar, “Kalb*(Fuad)* gördüğünü yalanlamadı” (Necm, 53:11) ayetinde bildirildiği üzere, kalp (fuad) gözüyle gö rülür. Bu konuda, şu hadisi şerifi de anmakta yarar vardır: "Mümin, Mümin'in aynası dır."

Burada birinci mümin, inanan kulun kalbi olup, ikincisi Cenabı Hakk’ın isimlerindendir. Her kim bu alemde sıfat tecellisine ererse, öbür alemde şekilsiz olarak zatını görür.

Bu anlatılanlar, Allah'ın sevgili kulları tarafından doğrulanmıştır.

Peygamber Efendimiz şöyle buyururlar:

“Rabbimi, Rabbimle anladım.”

Hz. Ömer şöyle der:

“Kalbim Rabbimi, Rabbimin nuru ile gördü.”

Hz. Ebubekir şöyle der:

“Ben hiçbir şey görmedim ki, Allah'ı onda görmüş olmayayım.”

Hz. Ali şöyle der:

“Ben, görmediğim Allah'a ibadet etmem.”

Bütün bu sözler, ilahi sıfatların gözlemini anlatır. Çünkü bir kimse, pencereye düşen güneşin ışığını görse ve “Güneşi gördüm” dese, yalan olmaz.

Namaz

Ayette: “Namazlara devam edin, özellikle orta namaza” (Bakara, 2:238) buyurulmuştur. Namazın tarikatteki anlamı, Kalbin, sonsuz huzurda kalmasını temindir. Ayette geçen “orta namaz”, anlatmak istediğimizin ta kendisidir, çünkü bu, kalp namazıdır. Zira kalp, bedenin tam ortasındadır. En önemli iş, kalp namazıdır. Bir kimse namazdayken kalbini asıl namazdan gafil tutarsa, öbür namazı da fesada uğrar. “Namaz, ancak kalb huzuru ile olur” hadisi, buna işarettir.

Kalb asıldır; geri kalan ona uyar. Bunu, şu hadisi şerif açıklar: “İnsanın bedeninde bir et parçası bulunur. O iyilik bulunca bütün vücut kurtuluşa erer, o kötü olunca bütün varlık iyiliğini yitirir. Ayık olunuz, o et parçası kalptir.”

Mana Çocuğu

Tasavvuf ehli, kutsal mana hallerine, Tıfl (çocuk) adını taktılar. Bu nedenle o, tıflı mana (mana çocuğu), tıflı mani (manalar çocuğu) veya veledi kalb (kalp çocuğu) olarak da bilinir.

Ona tıfl denmesi, bazı sebeplerden ileri gelmiştir. Şöyle ki:

l. O hal, kalpten doğar ve orada büyür, terbiye görür. Nasıl ki anne de yavruyu doğurur, besler, büyütür ve erginlik çağına erdirir.

2. İlim tahsili, çok kere çocuklara özgüdür. Marifet ilmi ise, o kalp yavrusuna öğretilir.

3. Çocuk, dıştaki günah kirlerinden temizdir. O, kalbin yavrusu ise, ortak koşma (şirk), gaflet ve cisim hatalarından arıdır.

4. Sözü edilen temiz şekil, çocuklarda daha çok görülür. Bu yüzden çoğu kez mana alemlerine ait temiz hal, melekler şeklinde görülür.

5. Yapılan her iyi amelin karşılığı, bir mana çocuğudur. Bu çocuk, o güzel davra nışın hayırlı sonuçlarının, mana alemindeki görüntüsü ve mükafatı, ödülüdür. Allah, iyi ameller işleyerek cennete girenleri, yavrularla ödüllendireceğini bildirir:

“Onların çevresinde, daima yavrular döner” (Vakıa, 56:17).

“Onlar için hazır bekleyen gılmanlar, hazinelerde saklı inciler gibidir.” (Tur, 52:24).

6. Ona çocuk denmesinin diğer bir nedeni de, incelik (letafet) ve temizlik halidir.

7. Ona verilen bu isim, mecaz yolu iledir. Çünkü o, bedenle ilgilidir, insan kılığına bürünmüştür. O, insanlığın gerçek yönüdür. Cisimle ilgisi olmadığından, varlığı, Hakk’tan zatına karşı perde teşkil etmez. Bunu, Peygamber Efendimiz'in bir hadisi şerifi şöyle anlatır: "Allah ile öyle bir zamanım olur ki, o anda araya ne bir Hakk’a yakın melek, ne de bir peygamber girebilir."

Hadisi şerifte geçen peygamber, Resulullah'ın insani tarafıdır. Diğer bir hadiste, Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyorlar:

“Rabbimi, güzel bir delikanlı (Şabı emred) şeklinde gördüm.” Bu, tıflı mani demektir. Yaratan'ın, o biçimde tecellisidir.

İlim sahibine gereken, mana çocuğu denilen insanlığın gerçeğini anlamaktır. Cisim aleminden geçip ruhani aleme ermektir. Orası, sır alemidir. Orada Allah'ın zatından başka birşey yoktur. Orası, sonsuz bir sahradır. Tıflı mani, orada uçar. Acaip ve garip şeyler görür, fakat onlardan haber vermek mümkün olmaz. Orası, kendi varlıklarından fena bulan tevhid ehlinin makamıdır.

İsa Peygamber der ki:

“İnsanın Melekut alemine geçmesi için, iki kere doğması gerekir. Ki, kuşlar da iki defa doğar.”

Kuş ilk doğduğunda bir yumurtadan ibarettir. Bir kez daha doğup o yumurtadan çıkamazsa, hiçbir zaman uçamaz.

Bu sözden kastedilen, ruhani olan mana aleminin doğmasıdır. O, insanın gerçeğe, yeteneğinden gelir. Bu da insanın sırrıdır. Onun varlığı ve ilgileri, şeriat ve hakikat ilminin birleşmesinden doğar. Çünkü yavru, iki suyun bir araya gelmesinden oluşur. “Biz insanı karışık sudan yarattık, onu tecrübe ederiz” ayeti, buna işarettir.

Abdülkadir Geylani Hz., (*Sırrül Esrar'dan)*

İNSANI KAMİL

Rahman, Rahim

Rahman ve Rahim, iki isimdir. Rahmet kökünden gelir. Rahman, genel anlamda, Allah'ın bütün yaratıkları için geçerlidir. Rahim ise özeldir, ancak saadet ehline ve mümin kullara mahsustur. Rahman ismi yönünden gelen rahmet, azapla karışıktır. Ör neğin tatsız ve kötü kokulu bir ilacın içilmesi gibi. Aslında o ilaç, hasta için bir şifa ise de, insanın hoşuna gitmeyen bir durumu vardır. Rahim ismi yönünden gelen rahmet ise, sırf nimettir. Ona başka birşey karışmamıştır. Ve o, tam saadeti bulan kamillerde bulu nur.

Dünyada gelen her nimete, mutlaka keder karışmıştır. Bunun böyle olması da normaldir, çünkü Rahmaniyet tecellilerinden gelmektedir.

Kuş Dili

Davud (Selam Üzerine Olsun.), çok ibadet ederdi. İlahi bir keşif ihsanı ile, kuş dilini bilirdi. İlahi bir güç sayesindc kuşlarla konuşurdu. İstediği anlamı, istediği kelime ile onla rın kulağına ulaştırırdı. Ancak bu konuşma, bu konuda bilgisi olmayanların sandıkları gibi değildir. Yani kuşlara has bir kelime dağarcığı ile olmamıştır. O, kuşların lisanı hal'inden, yani hal dillerinden anlardı. Çeşitli seslerine göre, çıkarttıkları seslerin an lamlarını bilirdi. Haliyle bu, ilahi bir keşif yoluyla olurdu.

Davud (Selam Üzerine Olsun.) 'un oğlu Hz. Süleyman, şöyle demiştir: "Bize kuş dili (mantıkül tayr) öğretildi" (Nemi, 27:16). Bu nedenle sanan sandı ki, kuşların kendilerine göre bir lügatı var, birbirleriyle o lügatla konuşurlar. Davud'un anlayışı da o lügata da yanır. Oysa böyle bir kanaat, yanlıştır.

Onlardan çıkan, ancak bir sestir. Bu ses, kendilerince bilinen bir anlamda çık maz. iş, şöyledir: Bir kuşa bir hal gelir. Bu halin sonucu, o kuştan bir ses çıkar. O sesin gerek diğer kuşlar, gerekse başkaları tarafından anlaşılması, ilahi ilham iledir. Nitekim diğer hayvanlar için de bu böyledir.

Davud (Selam Üzerine Olsun.), hem kuşların, hem de diğer hayvanların dilinden anlardı. Bu ilahi keşfe dayalı bir ilimle olurdu. Onlara

birşey anlatmak isteyince de, hangi dille konuşursa konuşsun, yahut hayvanlara ait sesler kullansa da, onu haliyle ve ilahi bir kuvvetle anlatırdı.

Ancak Allah'ın Hz. Davud ve Hz. Süleyman'a ihsan etmiş olduğu bu kuvvet, sadece onlarda kalmış değildir. Genelde bütün halifeler için geçerli bir durumdur. Burada halifeden kastımız, ilahi, büyük halifeliğe mazhar olan zatlardır. (Davud (Selam Üzerine Olsun.) için olduğu gibi: "Ya Davud, biz seni yeryüzünde halife yaptık" —Şad, 38:26.) Böyle zatlar, gece ve gündüz yer alan her olayı bilirler. Kuş dilini bilmek, bunun yanında basit birşeydir. Hatta Şibli Hz. şöyle demiştir: "Karanlık bir gecede kara bir taş üzerinde yürüyen kara karıncanın ayak seslerini işitmezsem, bana verilen velayetin hileli ve asılsız olduğuna hükmetmem icabeder." Bir başkası ise, şöyle demiştir: "Ben bu hareketleri bilmediğimi, anlamadığımı nasıl söyleyebilirim? Onların hareket ettiricisi benim."

Kar ve Su

Gerçek vücut Bir'dir. Eşya, hayal ve serap gibidir. Çünkü her an değişmekte, başkalaşmaktadır. Bir anda var görünen biçimin yerini, onu izleyen diğer bir biçim al maktadır. Bir denizdeki dalgalar gibi, biçimler pek çok ve kısa ömürlüdür. Ama denizin kendisi değişmez.

Başka bir örnek verirsek: Alemler, kar'a benzer. Hak da o karın aslı olan su gibi dir. Katılaşmış suya kar demek, sonradan olma birşeydir. O kara "su" demek ise, gerçek tir.

Kasidei Ayniyye'de şöyle demiştim:

İlahi, eşyayı yarattığında, onda tecelli ettin. O eşya da senden uzak değil dir. Zira senin azametinin perdeleri ondadır.

Halkı ise güzelliğinin zatından ayırarak meydana getirdin. Fakat o sana ne bitişik, ne de senden ayrıdır.

Eşya, Uluhiyet mertebesinin gerektirdiği hükümlerdir. Zira zıtların topla mı, Uluhiyet'te bulunmaktadır.

Halk, hak olarak sensin, sen imanımızsın. Ulvi ve süfli ne varsa hepsi sen den ibarettir.

Halk (yaratıklar), misal olarak kar gibidir. Sen ise o kardan sızan su mevkiindesin.

Gerçekte kar, sudan başka birşey değildir. Ancak şeriatlerin gerektirdiği hükümlere göre, su ile kar birbirinden ayrıdır. Kar'ın erimesiyle kar hükmü ortadan kalkar, yerine su hükmü konur. Bu, olan bir hadisedir.

Zıtlar, güzel Vahid'de (Tek'de) birleşmiştir. Onların ayrılması da güzel Vahid'dedir. Zira güzel Vahid, o çeşitli zıtlardan parlar.

Tasavvufçuların eşyaya hayal ve kuruntu demeleri, onların varlığını inkar ettiklerinden değildir. Çünkü kar da en az su kadar vardır. Onların bu sözleri, Hak vücudundan başka birşey görmemeleri açısındandır.

Tevrat, Zebur, İncil

Allahü Teala Tevrat'ı, Musa (Selam Üzerine Olsun.) 'ya dokuz levha halinde indirdi. Ancak onlardan yedi tanesini tebliğ etmesini, kalan iki tanesini ise bildirmemesini emretti. Çünkü içerdiği sırların gereği olarak, o iki levhanın kabulü, akıllar için imkansızdır. Eğer Hz. Musa, kendisinden başka hiç kimseye ait olmayan bu iki levhayı açıklayacak olsaydı, amacına ulaşamazdı. Ona bir kişi bile iman etmezdi.

Bildirmekle görevlendirildiği yedi levhada şunlar vardı: l.Nur, 2. Hüda, 3. Hik met, 4. Kuvvet, 5. Hüküm, 6. Ubudiyet (kulluk), 7. Saadet ve İsyan.

Açıklamaması emrolunan iki levhada ise şunlar vardı: l. Rububiyet (Rab'lık), 2. Kudret.

Hz. Musa bütün levhaları bildirmekle emrolunmadığı için, kavminden hiç kamil kimse yetişmemiştir. Yani onun kavminden hiç kimse, Hz. Musa'nın ilmine varis olacak şekilde kemale ermemiştir.

Eğer Hz. Musa'ya, kendisine ait olan o iki levhayı bildirmesi emredilmiş olsaydı, kendisinden sonra Hz. İsa'nın peygamber olarak gönderilmesine gerek kalmazdı. Çünkü Hz. İsa'nın tebliğleri, o iki levhadaki sırlardan ibarettir.

Hz. İsa, Hz. Musa'nın bildirmediği şeyleri bildirdi. Fakat, bir sır olan hükümleri açığa vurduğundan dolayı, kavmi kendisinden sonra sapkınlığa (dalalete) düştü. İşi Hz. İsa'ya ibadet etmeğe, “Allah (haşa) üç'tür” demeğe kadar götürdü.

İsa (Selam Üzerine Olsun.) Rububiyet sırrını ifşa ettiğinden dolayı, kavmi küfre saptı. Çünkü Rububiyet sırrını açığa vurmak, küfürdür.

Eğer, Hz. İsa'nın açıkladığı Rububiyet ve Kudret sırlarını, Hz. Musa kendi kavmine bildirmiş olsaydı, onun kavmi de ona karşı inkar ve küfre giderdi.

Hz. Musa'nın gizlemekle emrolunduğu şeyler, Kur'an'da bildirilmiştir. Ancak bu, çok gizli ve kapalı bir tarzdadır.

İncil bütünüyle Kur'an ayetlerinden birine konmuştur. O ayet şudur: "Ona ruhumdan üfledim" (Nefahtü fiyhi min ruhi: Hicr 15:29, Şad 38:72). Onun ruhu ise ondan başka birşey değildir. Aynı anlam, şu ayetle de doğrulanmıştır:

"Ufuklarda ve kendi nefslerinde ayetlerimizi (belirtilerimizi) onlara göstereceğiz ki, Hak olduğu açıkça kendilerine belli olsun" (Senurihim ayatina fil afak..:. Fussilet, 41:53).

Zebur, işarette, fiillerin sıfatlarının tecellilerinden ibarettir.

Tevrat, yalnız sıfat isimlerinin tecellilerinden ibarettir.

İncil, yalnız zat isimlerinin tecellilerinden ibarettir.

Fürkan, mutlak olarak, bütün isimlerin ve sıfatların tecellilerinden ibarettir; bu tecelliler ister zata bağlı bulunsun, ister sıfata.

Kur'an, sırf zattan ibarettir.

Ümmül Kitab, Kur'an, Furkan

Ümmül Kitab'ın temeli, ilahi zatta sıfatların meydana geldiği bir noktadır. O, hokkadaki mürekkep gibidir. Harfler o mürekkepten, düzenleniş sırasına göre ortaya çı karlar. Harfler ne zaman birleşirse, kelimeler olur. işte o kelimeler, yaratıkların aynıdır.

Ümmül Kitab (Kitab'ın anası), zatın aslından ibarettir. Bazı yönlerden ona, haki katlerin mahiyetleri de denir. Kitab, mutlak varlıktan ibarettir; onda yokluk yoktur. Ma hiyetin aslı, Ümmül Kitab'dır. Çünkü varlık, onda yoğunlaşmıştır; tıpkı harflerin, şişe içindeki mürekkebe yoğunlaşmış olduğu gibi. Fakat o mürekkebe hiç bir şekilde, harflere ait isimler verilemez, işte mahiyetin özü de buna benzer. Ona, varlık veya yokluk ismi verilemez.

Şimdi eğer sen, Kitab'ın mutlak varlık olduğunu bilirsen, şunu da anlarsın ki, kendisine varlık ya da yokluk denilemeyen hüküm de, Ümmül Kitab'dır. Ona hakikatle rin mahiyeti de denir. Sanki Kitab, ondan doğmuştur.

Kur'an, sırf zattır. O zatın ahadiyeti de haktır, farzdır.

Kur'an, zattan ibarettir. Öyle bir zat ki, tüm sıfatlar onda erimiş, kaybolmuştur. O ayrıca, Ahadiyet (teklik) adını alan bir tecellidir. Cenabı Hak, Kur'an'ı Peygamber Efendimiz'e, bu anlama göre indirmiştir: Ta ki onun kainattaki müşahede (gözlem) makamı, ahadiyet olsun. Burada indirmek, yani inzal, şu demektir: Azametin yüce doruğundaki 'Ahad'a ait gerçekler, bütün kemaliyle Resulullah'ın bedeninde zuhur etmiştir. Bu nedenle hadisi şerifte, “Kur'an bana tümden, bir defada indirildi” buyurulmuştur.

Yani Allah'ın Resulü, gerek zatı, gerek cismi ve gerekse bütünlüğü olarak, Kur'an'ın tümü ile tahakkuk etmiş, gerçeklenmiştir. Bu açıdan bakılınca, Kur'anı Kerim diye anlatılan, biz zat Resulullah Efendimiz'dir. Çünkü o, bütünü ile ona ihsan edildi. Kur'anı Hakim ise şu demektir: İlahi gerçeklerin peyderpey inerek, kulu, onlarla zatta tahakkuka doğru yükseltmesi. Çünkü bir kulun bir anda hakikatlerin tümü ile gerçeklenmesi, mümkün değildir. “Biz onu (Kur'an'ı) peyderpey indirdik” (Isra, 17:106) ayeti kerimesi, buna işaret eder.

Furkan, isim ve sıfatların gerçeğinden ibarettir. Allah'ın zatı Kur'an, sıfatları ise Furkan'dır.

İsim ve sıfatların hepsi, eşit dereceli değildir. Nitekim “Rahmetim, gazabımı geçti” kudsi hadisinde buna işaret buyurulmuştur. Bu duruma göre Allah ismi Rahman isminden, Rahman ismi Rab isminden, Rab ismi de Melik isminden daha faziletli, er demlidir.

Allah, ne kadar zıtlık varsa bunların hepsini sonsuza kadar içerir, ihtiva eder. Ce nabı Hak, bütün bunları zati etkisi ile toplayıcı, cem edicidir. Bu nedenledir ki imam Ebu Said Harraz, “Ben Allah'ı, iki zıddın arasını birleştirmekle buldum, bildim” demiş tir.

Kalemi Ala, Levhi Mahfuz

Kalemi Ala (Yüce Kalem), yaratıklara ait beliriş yerlerinde, Hak'kın tayinlerinin, belirleyişlerinin öncesidir. Kalemi Ala, bir modeldir. Levhi Mahfuz'da onun için ne ge rekli ise, onun şeklini alır. Akıl, Kalem yerindedir, nefs Levh yerindedir.

Şu hadisi şeriflere bakalım:

1. “Allah, önce Aklı yarattı.”

2. “Allah, önce Kalem'i yarattı.”

3. “Allah, önce Resul'ünün ruhunu yarattı.”

Demek ki Aklı Evvel, Kalemi Ala ve Ruhu Muhammedi, tek cevherden ibarettir. Ancak bu tek cevher, yaratıklarla ilgili olduğunda Kalemi Ala, mutlak yaradılışla ilgili olduğunda Aklı Evvel, İnsanı Kamil ile ilgili olunca da Ruhu Muhammedi ismini alır.

Levhi Mahfuz (Korunmuş Levha), Hak'ka bağlı ilahi bir nurdur. Kainat kitabının aslı, Levhi Mahfuz'a yazılmıştır. Bütün varlıkların asıl baskısı odur.

Heyula, herşeyin ilk cevheridir. Levhi mahfuz, heyüla'nın anasıdır. Levhi Mahfuz'da bulunmayan hiçbir şekil, heyula için gerekli değildir. Bir şekil, bir suret heyula için gerekli olduğu zaman ise, Kalem, o suretin icadını Levhi Mahfuz'a yazar.

Levhi Mahfuz, Nefsi Kül'dür (yani tümel nefs'tir). Kalemi Ala ise, Aklı Evvel'dir.

Levhi Mahfuz'da yazılı olan Kader (ya da mukadder şeyler), iki çeşittir: Değiştirilmesi mümkün olmayan kader, değiştirilmesi mümkün olan kader. Birincisi, ilahi sı fatların bu dünyadaki gerekleridir. Bunların değiştirilmesine imkan yoktur. Değişebilen kader ise, bu alemin özelliklerinin bir gereğidir, eğer normal şekilde yürürse, Levhi Mahfuz'da yazılı olan yerini bulur. Bazen de ilahi kudret, yürütmeyi durdurur.

Levhi Mahfuz deyimi ile anlatılan İlahi Nur, Allah'ın Zat nurudur. Zatının nuru ise aynen zattır.

Onda bölünme ve parçalanma olamaz. Zira o. Mutlak Hak'tır, Mutlak Gerçek'tir.

Bu anlatılırken. Nefsi Külli deyimi kullanılır. Bu yüzü ise. Mutlak Halk'tır. Elbet o, Levhi Mahfuz'da Kur'anı Mecid'dir" (Büruc, 85:21-22) ayetinde Kur'an'dan kasıt, nefstir, yani yüce zatın nefsidir. Bu, İnsanı Kamilin nefsidir ve Nefsi Kül ile, Levhi Mahfuz'dadır.

Sidrei Münteha

Sidrei Münteha, uzayın, mekanın sonudur. Yaratıklar, Allah'a kavuşma yolculuğunu orada keser, Orada kalır. Ondan sonrası, yalnızca Hak'ka tahsis edilmiştir. Orada mahlukun ayağı yoktur.

Sidrei Münteha'nın sonuna varmak mümkün değildir. Çünkü mahluk, orada bu geçici varlığından soyunmuştur. Hak varlığında yok

olmuştur. Miraç gecesinde buraya birlikte geldiklerinde, Cebrail (Selam Üzerine Olsun.), Peygamber Efendimiz'e şöyle demiştir:

“Eğer bir karış daha yaklaşırsam, muhakkak yanarım.” Burada 'eğer' kelimesinin Arap ça aslı, imkansızlığı anlatır. Çünkü oraya yaklaşmak, olanaksızdır.

Resulullah Efendimiz, oraya vardığında bir Sidr ağacı görmüştür. Bu ağacın yapraklarını da, fil kulağı şeklinde bulmuştur. Bizim ilmimizin erişebildiği kadarı ile, burada sidr ağacından murad, imandır. Buna işaret eden bir hadisi şerif, şöyledir: “Her kim, içini sidr ağacının yemişi ile doldurursa, Allah onun kalbini imanla doldurur.” Sözü edilen ağaç yapraklarının fil kulağı şeklinde oluşu, imanın büyüklüğüne ve kuvvetine misaldir.

Eflatun

Ben Eflatun'la buluştum. Zahir ehli onu kafir sayar. Ve onu, gayb alemini ışıkla, aydınlıkla doldurmuş gördüm. Ve onu öyle bir makam tutmuş gördüm ki, evliyadan hiç birinde öyle makam görmedim. Ona sordum: "Sen kimsin?" Şöyle anlattı: “Ben zamanın kutbuyum. Zamanların birinci geleniyim.”

Allah'ın İsim ve Sıfatları

Allah'ın isim ve sıfatları, dört kısma ayrılır: l. Zati, 2. Celali, 3. Cemali, 4. Ke mali (celal ile cemal arasında ortak) isim ve sıfatlar. Bunlar aşağıda verilmiştir, içlerinde doksan dokuz Esmaül Hüsna'dan olanlar da, olmayanlar da vardır.

Zati isim ve sıfatlar: Allah, Ahad, Vahid, Ferd, Vitr, Samed, Kuddüs, Hayy, Nur, Hakk (10 tane).

Celal isim ve sıfatları: Kebir - Müteal, Aziz - Azim, Celil - Kahhar, Macid -Veli, Kadir - Muktedir, Cebbar - Mütekebbir, Kabıd - Hafıd, Müzill - Rakib, Vasi -Şehid, Kavi - Metin, Mumit - Muid, Müntekim, Zül Celali vel İkram. Mani, Darr -Varis, Sabur - Zül Batş, Basir - Deyyan, Muazzib - Mufaddıl, Mecid - Ellezi lem yekün lehu küfüven ahad. Zül Havliş Şedid, Kahir - Gayyur, Şedidül İkab (38).

Cemal isim ve sıfatları: Alim - Rahim, Selam - Mümin, Ban - Musavvir, Gaffar - Vehhab, Rezzak - Fettah, Basit - Rafi, Latif - Habir, Muizz - Hafız, Mukit, Hasib -Cemil, Halim - Kerim, Vekil - Hamid, Mubdi - Muhyi, Musavvir - Vacid, Daim - Baki, Bari - Berr, Münim - Afüvv, Gafur - Rauf, Mugni - Muti, Nafi - Hadi, Bedi - Reşid, Mücemmil - Karib, Mücib - Kefil, Hannan - Mennan, Kamil - Ellezi lem leyid ve lem yuled, Kafi, Cevad - Zül Tavlüş Şafi, Muafi (52).

Kemal isim ve sıfatları: Rahman - Melik, Rabb - Müheymin, Halik - Semi, Basir - Hakem, Adil - Hakim, Veli - Kayyum, Mukaddim - Muahhir, Evvel - Ahir, Zahir- Batın, Vali - Müteali, Malikül Mülk - Muksit, Cami - Gani, Ellezi leyse kemislihi şeyün, Muhit - Sultan, Mürid - Mütekellim (29).

Allah'ın Günleri

Yüce Hak'kın günleri, tecellileridir. Allah'ın tecellilerinden her bir tecelli, ilahi bir hükümdür. Ve o hüküm anlatılırken, şe'n deyimi kullanılır. "O, her gün bir şe'ndedir" (külli yevmin huvefiy şe'n: Rahman, 55:29) ayeti, buna işaret eder.

Yüce Sübhan olan Hak, kendi özünde bir farklılaşma, başkalaşma kabul etmese bile, her tecellide onun için bir başkalaşma vardır. Bu farklılaşma ise suretlerde, şekil lerde dönüşüm, yani halden hale geçmek şeklinde anlatılır.

Hak için değişiklik olmaması, onun zatına ait bir hükümdür. Tecellilerdeki çeşit lenme ise, yaratıklar için, varlık için geçerlidir. Böylece Hak, farklılaşmadan farklılaşır, yani özünde çeşitlenme olmadan çeşitlenir. Kendi özünde bir değişme olmadığı halde, görülen şekillerde halden hale geçer.

Kur'an'ın İnişi

Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: “Kur'an bana tümden, bir defada indi.” Burada iki yön vardır:

1. Kamil bir kula Hak, zatı ile tecelli eylediği zaman, müşahede ettiği şey, o sonsuz zatın hükmünden ibarettir. Ve kendisine hiç bölünmeden gelmiştir.

2. İlahi gerçeklerle gerçeklendiğinde (tahakkuk edildiğinde), yaratıklara bağlı bütün noksan sıfatlar gider.

Bu konuda gelen başka bir hadisi şerif de şöyledir:

“Kur'an, dünya semasına bir defada kondu. Bundan sonra Hak onu bana, ayetler halinde, parça parça indirdi.”

Bunun anlamı şudur: Kur'an'ın dünya semasına bir defada konması, zata dayanan bir tahkik (gerçekleme) makamına işarettir. Parça parça ayetler halinde gelmesi de, kulun zatla peyderpey tahakkuk etmesi sonucunda, isim ve sıfatların zuhura gelmesi sa yılır.

Resulullah Efendimizin kelamı, sonsuz sırları kapsamına alır. Kaldı ki, onun sözlerinin hem zahiri, hem de batını vardır. Sonra her zahirin bir batını, o batının da gene bir batını vardır; ta kendi zatına varana kadar. Bu nedenle Resulullah Efendimiz şöyle buyurdular: “Kur'an'ın, içice yedi batın anlamı vardır.” Onun kelamı ise, Allah kelamının bir açıklamasıdır. Çünkü onun için şöyle buyuruldu: “O, boşa konuşmaz. Konuştu ğu, kendisine gelen vahiydir ancak” (Necm, 53:3-4).

Sebü Mesani

Kur'anı Kerim üzerine gelen bir ayet şöyledir:
"Sana sebil mesani'yi ve Kur'anı Azim'i verdik" (Hicr, 15:87).

Bu manaya göre Kur'an, tüm zattan ibarettir. Sebü mesani'ye gelince bu, şu de mektir: Bu ceset varlığında zuhura gelen, yüce Hak'kın yedi sıfatı ile tahakkuk.

Fatihayı Kitab, sebü mesani'dir. Sebü mesani ise, nefse ait yedi sıfattır: Hayat, ilim, irade, kudret, işitme (semi), görme (basar) ve konuşma (kelam).

Kur'an'ın İç Anlamları

l. “Allah, göklerin ve yerin ışığı, nurudur. O'nun nuru, içinde kandil bulunan bir kandil oyuğu (mişkat) gibidir. O kandil (misbah), bir cam (zücace) içindedir. Bu billur cam, sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır. Ne doğudan, ne batıdan olmayan, mübarek bir zeytin ağacından yakılır. Ona ateş değmese de, onun yağı hemen ışık verecek gibidir. Işık üstüne ışıktır (nurun ala nurdur). Allah, dilediğini nuruna kavuşturur. Allah insanlara misaller verir. O, herşeyi bilir.”(Nur, 24:35).

Bu teşbihte insanın zatı, bir kandil ve ondan çıkan ışığa benzetilmiştir. Mişkat, yani lamba konan yerden maksat, insanın Sadrı,

göğsüdür. Zücace'den, camdan maksat, insanın Kalbidir, Misbah'tan, yani kandilden murad ise, insanın Sırrıdır.

Aynı ayette geçen mübarek ağaç'tan (şecerei mübareke) kasıt, insanın gaybe imanıdır. Gayb ise, Hak'kın halk biçiminde belirişidir.
Zeytin'den (zeytune) maksat. Mutlak Hakikat'tir. Zira Mutlak Gerçek için, ne her bakımdan tamamiyle Hak'tır, ne de her bakımdan tamamiyle halktır denilebilir. İman ağacı, ne doğudandır (şarkiyye), ne de batıdandır (garbiyye). Şarkiyye değildir de nirken kastedilen, teşbihi(*) olumsuzlayacak (nefyedecek) şekilde, mutlak tenzihi gerektirmemesidir. Yine o, garbiyye de değildir. Çünkü tenzihi olumsuzlayan mutlak teş bihi gerektirmez. Bu, teşbih kabuğu ile tenzih özü arasında sıkışmış ve oradan süzülüp gelen bir sır ve gerçektir. Zeytin sıkılınca onun yağı, yani yakın hali, ateş değmese de kendiliğinden ışık saçar. Böylece o zeytinyağının kendi ışığıyla, kendi karanlığı ortadan kalkar. Işık üzerine ışık'tan maksat, teşbih nuru, tenzih (iman) nuru ve bunların üstündeki, vahid (tek) ile ilgili tevhid nurudur, işte Allah bu şekilde, "dilediğini nuruna eriştirir. insanlar için misaller getirir. Allah, herşeyi bilendir."

(*) Teşbih: Allah'ın bazı sıfatlarını, tabiatta görülen şeylere benzeterek anlamağa çalışmak. Örneğin O, güneş gibi aydınlıktır, hayat vericidir, su gibi rahmet edicidir, insan gibi irade ve ilim sahibidir.
Tenzih: Allah'ın bazı niteliklerini, benzerliği reddederek, olumsuzlayarak anlamağa çalışmak. Örneğin; Allah sonsuzdur, sınırsızdır, başlangıcı ve sonu yoktur.
Tevhid: Teşbih ve tenzihin bir arada kullanılması, yerine göre birinin ya da diğerinin uygulanması. Örnek: “O’ nun gibisi (misli) yoktur, O işitir ve görür” Şura, 42:11) ayetinde, önce tenzih, sonra teşbih kullanılmıştır.

Sütün durumu da buna benzer. Süt, rüyada, misal aleminde görüldüğü vakit, ilme işaret eder. Süt, ilmin manasının şekillerinden biridir, onun mana yönünü taşır. Çünkü her misali temsil eden bir mümessil (temsilci) vardır.

2. “Hani Musa genç arkadaşına (Yuşa'ya): 'Ben iki denizin birleştiği yere (mecmaü1 bahreyn'e) ulaşmağa, yahut da yıllarca yürümeğe kararlıyım', demişti. ikisi, iki denizin birleştiği yere varınca, balıklarım unuttular. Balık bir delikten kayıp deni zi boyladı ve orada gizlendi. Oradan uzaklaştıklarında Musa, genç yardımcısına: 'Yemeğimizi çıkar da yiyelim, and olsun ki yolculuğumuzda yorgun düştük,” dedi.

O ise: 'Şu işe bak! Kayalığa vardığımızda balığı unutmuşum. Bana onun halini hatırlayıp söylememi unutturan, ancak şeytandır. Balık şaşılacak şekilde, denizde bir yol tuttu,' dedi.

Musa, 'İşte aradığımız, istediğimiz de zaten buydu,' dedi. Hemen geldikleri yoldan, izleri üzerinde geri döndüler. Kayaya geldiler. Orada bir kulumuzu (Hızır Aleyhisselam'ı) buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş ve kendisine ilim (gayb, ledün ilmim) öğretmiştik." (Kehf, 18:60-65).

Ezelde Cenabı Hak, Benzersiz Yakut'a baktığı zaman, o yakut eridi, su oldu. Bu sudan iki deniz meydana geldi: Karanlık ve aydınlık. Bu iki denizin birleştiği yerde, Allah aralarına bir berzah (engel) koydu. Bu, abı hayattır, yaşam suyudur. Bu berzah nedeniyle iki deniz, birbirine karışmaz.

Allah'ın, iki denizin birleştiği yerde yarattığı bu suyun özelliği şudur ki, ondan içen ölmez. Hatta bir damlası bile bir ölüye değse, ölü derhal dirilir, işte Musa Aleyhisselam ile Hızır Aleyhisselam, bu suyun kenarında buluştular.

“En çok ilim sahibi kimdir?” diye kendisine sorulduğunda, Hz. Musa, “Allah” di yeceği yerde “Benim” demişti. Bunun üzerine, “Ya Musa, bizim, senin bilmediğin ilimlerimiz vardır, bunlardan biri Ledün ilmidir. Git, Mecmaül Bahreyn'de karşılaşacağın kulumuzu bul. O sana bu ilmi öğretsin,” hitabı erişti.

Böylece Hz. Musa ve arkadaşı, yanlarına yiyeceklerini alıp yola çıktılar. Bir rivayete göre bu arkadaş, Yuşa bin Nun'dur. Ancak takvime göre Yuşa, Musa Aleyhisselam'dan büyüktür.

İki denizin birleştiği yere geldikleri zaman, Hz. Musa'nın onu tanımasına bir yol vardı. Ölü balığı adamı taşın üzerinde unutmuştu. O anda denizin suyu uzaktaydı. Bir den bir dalga gelip kayaya çarpınca, balığa da değdi. Balık canlandı, hızla kayıp denizin içinde kayboldu. Balığın bu durumunu adamı gördü, fakat Hz. Musa'ya söylemeyi unut tu. Bu yüzden iş sarpa sardı. Hatırlayıp söylediği zaman, Musa Aleyhisselam bu işe şaştı. Ateşte pişip ölen balığın canlanmasına hayret etti.

Efsaneye göre Büyük iskender. Hayat Suyu'nun bulmak üzere yola çıkmıştı. Ef latun, “Bir kimse hayat suyundan içerse ölmez” demiş, o yere gitmiş ve o sudan içmişti. Eflatun Aristo'nun, Aristo da İskender'in hocası idi. Aristo, İskender'e bu yolculuğunda eşlik etti.

Bu yolculukta başlarından geçenler, pek çok ilginç hikayeye konu olmuştur. Ka ranlıklar arzına vardıklarında, yollarına devam etliler. Yanlannda bir miktar asker vardı, İskender'in ordusunun büyük kısmı. Sebat denilen şehirde kalmıştı. Burası, güne şin doğduğu yerin son sınırı idi.

Hızır Aleyhissciam da İskender'in askerleri arasındaydı.
Uzun süre yollarına devam ettiler. Bu gidişin süresi bilinmiyor. Ne kadar gittik lerini kavramak mümkün olmuyor. Hangi konağa inseler, oradan bir

su içiyorlardı. Sonunda, bu seferden yorulunca, ordunun bulunduğu yere döndüler, iki denizin birleştiği yer'e gitmişlerdi. O, yollannın üzerindeydi, ama anlayamadılar.

Onun yanında durdular; ama hiçbir nişanı, işareti olmadığı için, orada konakla madılar (Bu konudaki diğer ayrıntılar için "Giriş" bölümüne bkz.)

Ama geri döndüklerinde Aristo, Hızır'a baktığı zaman, onun, kendileri dışında suya kavuşmuş olduğunu anladı...

Ey Yolcu! Bil ki Hayat pınarı, Zata bağlı hakikatin, bu varlıkta belirişinden iba rettir. Bu işaretleri anla, bu ibarelerin remizlerini (simgelerini) çöz. İşi ancak kendi öz kaynağında ara. Ama, benliğinden çıktıktan sonra. Umulur ki bu yolda, “Onlar diridir ler. Rableri katında rızıklanırlar” (Ali imran, 3:163) ayeti ile anlatılanların derecesine ulaşırsın. Ve o vakit sana, onların fırkasından (fırkai naciye: kurtulmuş fırka) olma yolu açılır. Musa'dan, Hızır'dan, İskender'den murad, sen olursun.

Keza karanlıklardan da, ırmaktan da.

Allah, Hızır Aleyhisselam'ı, "Ona ruhumdan üflcdim" (Hicr, 15:29) manasına gelen ayetin hakikatinden yarattı. Böylece o, Allah'ın ruhudur. Kıyamete kadar yaşar.

Ben Hızır'la buluştum. Bu şahitsiz denizde olanları, ondan naklen anlatıyorum.

Bir Katı Kara Deniz vardır ki, buranın sakinler tanınmaz, balıkları bilinmez. Oraya kavuşmak olanaksızdır. Çünkü o deniz, dağların, kürelerin, devirlerin çok ötesin dedir. Ne acaipliklerinin, ne de garipliklerinin bir sonu vardır. Ölçüler ondan yana kusurlu kalır.

Burası o zat denizidir ki, sıfatlar önündc şaşkına dönerler. Burası hem vardır, hem yoktur. Hem bellidir, hem kaybolmuştur. Hem bilinendir, hem bilinmeyen. Hem hükmen bilinendir, hem naklen. Hem varlığı kesindir, hem de akla dayalıdır.

Onun varlığı yokluğudur (mevcuden madum), yokluğu da varlığı (madumen mev cut). Önü sonunu kapsar. Batını zahirine dayalıdır.

Onda olan idrak olunamaz. Hiç kimse de ne olduğunu bilemez ki, hakkını ödeyebilsin.

3. “And olsun Tur'a. Yaygın kağıtlarla (rakkı menşur) yazılmış kitaba (kitabı mes tur). Mamur eve (beyti mamur). Yükseltilmiş tavana (sakfı merfu).Dolan denize (bahri mescur).” (Tur, 52:1-6).

“Musa dedi ki: 'Ya Rabbi, bana kendini göster (rabbi erini), sana bakayım.' Allah: “Sen beni asla göremezsin (len terani). Ama dağa bak, eğer o yerinde kalırsa sen de beni görebilirsin,” dedi. Rabbi dağa tecelli edince, onu yerle bir etti. Musa da düşüp bayıldı. Ayrıldığında: “Ya Rabbi, seni tamamiyle tenzih ederim. Sana tövbe ettim, ben iman edenlerin ilkiyim,” dedi. (Araf, 7:143).

Ey Hak ve hakikate talib olan! Bil ki bu bölüm, bu kitabın (İnsanı Kamil'in) bütün bölümlerinin özüdür, esasıdır. Bu bakımdan, söylenenleri kalp huzuru ile düşün. Sözlerin dış anlamlarıyla yetinme. Onların daha ötesindeki sırları iste ve ara.

Gene bil ki, şeriat ehli indinde dış anlamlarına dayanılacak olsa bile, gerek bu bölümde, gerekse bütün diğer bölümlerde geçen konuların hepsinden batini yönde murad, sensin.

Bütün bu anlatılanlar, senin benliğinin kapsamındadır. Burada manaların çokluğu, senin benliğinin çeşitli yüzlerinin çokluğundandır. Onların hepsini kendinde gör. O isimlerle isimlenen, o sıfatlarla nitelenen sensin.

Bil ki, Tur'dan maksat, senin nefsindir, sensin. Çünkü Cenabı Hak, “Biz Musa'ya, Tur'un mübarek sağ (Turu eymen) tarafından seslendik” (Meryem, 19:52) bu yurmuştur. Tur tarafından demek, nefs tarafından demektir. Ancak bu sözden şu da an laşılmaktadır: Turu eymen dışında, eymen (mübarek, kullu/sağ) olmayan bir Tur daha vardır ki, o da Musa'nın çıktığı, kendisine tecellinin geldiği dağdır. Allah ehli de mağa ralarda ve buna benzer ıssız yerlerde halvete girer, inzivaya çekilirler, buralarda onlara tecelli gelir. Musa'ya gelen tecelli, ona nefsi tarafından gelmiştir. Dağ tarafından gelme miştir. O dağ ise, Musa'nın ibadet ettiği bir yerdir.

Dağın parçalanması, Musa'nın kendinden yok olması, nefsinden yana Allah'ta fena bulmasıdır. Keza Musa'nın bayılması, kendi varlığından geçmesi. Hak ile var ol masıdır. Musa yok oldu, kul olan Musa'dan bir eser kalmadı. Böylece Musa Aleyhisselam, Rabbini görmedi, ancak Allah, Allah'ı gördü. Oysa orada, Musa denen zattan başka birşey de yoklu, işte Cenabı Hak, “sen beni göremezsin” (len terani) buyruğu ile, buna işaret etmiştir. Bunun anlamı şudur: Sen var oldukça, ben senden yana yokum. Beni bulunca da, sen yok olursun. Çünkü herşeyden önce varolan (kadîm) zat belirdiğinde, sonradan olma (hadis) yaratıkların kalması, imkansızdır.

Cüneydi Bağdadî Hz. buna işaret ederek şöyle demiştir: “Hadis kadîme yaklaşınca (ona dost olunca), hadisin eseri kalmaz.”

Hz. Ali de şöyle buyurmuştur: “O belirince ben kaybolurum, ben kaybolunca da O belirir.”

Hz. Musa, “Ya Rabbi, sana nasıl varayım?" diye sorduğu zaman. Cenabı Hak: “Nefsini bırak, öyle gel” demekle, aynı manaya işaret etmişti.

Bu açıklamalara göre, artık bildin ki. Tur sensin, senin nefsinin batini yönüdür. Buna, insanda bulunan ilahi hakikat denilir. Buradaki insana halk (yaratılmış) denilmesi, mecazidir.

Gene bu konuda Allah'ın Resulü, “Bana Rahman'ın nefesi, Yemen tarafından ge liyor”buyurmuştur.

Arapça'da nefs ve nefes, aynı N-F-S kökünden[1] ; Yemen ve eymen de, aynı Y-M-N kökünden türerler. Şu halde bu hadisi, "Bana Rahman'ın nefsi, eymen tarafından geliyor" şeklinde de okumak mümkündür.

Burada Resulullah Efendimiz, açıkça Turu eymen' dememiş, 'Y-M-N' demekle yetinmişlerdir. Ve Rahman'ın nefsini/nefesini, kendi nefsinden bulduğuna işaret buyur muştur. Rahman'ın nefesi ise, O'nun isim ve sıfatlarda belirişidir, zuhurudur. Bu konu-daki ayeti kerime şöyledir: "Yemin sabahın nefeslenmesine" (Tekvir, 81:18). Burada 'teneffüs'ten maksat, zuhurdur.

Bundan sonra, diğer açıklamalarımıza geçebiliriz.

Kitabı mestur: Mutlak varlıktır, Hakka ve halka ait bütün itibarları ile birlikte. Mestur (satırlar halinde yazılmış) olan odur, yani mevcuttur. Melekut da, Levhi Mahfuz da odur. Bunun mülk alemindeki benzeri, insandaki insani yetenek ve kuvvettir.

Rakkı menfur: Aynı şeydir. Eşya onda var olduğu için kağıda (rakk) benzetilir. Bütün mevcudatın varlığı, ondadır. Hiçbir şey ondan eksik değildir. Bu ise yaygın (mensur) deyimi ile anlatılır. 'Yaygın kitab' açıldığı zaman, 'yaygın sahifeler'deki herşey bilinir. İşte bu da 'Levhi Mahfuz'dur. Bunun benzeri de, insan ruhudur. Çünkü bütün varlıkları kabul eder ve onların basılı şekilleri, ondadır. Levhi Mahfuz'un zatı, insan ruhu olduğu için, aralarında hiç ayrılık yoktur.

[1]Sami diller grubunun diğer bir üyesi olan İbranice'de de nefs ve nefeş arasında benzer bir ilişki vardır. Latin ce'de spirilus, hem ruh, hem de nefes anlamına gelir. Yunanca'da ise psyche, ruh ve nefs, psychein nefes alıp verme anlamındadır. Buralarda canlılık ilkesiyle teneffüs (solunum) arasında sıkı bir ilişki kurulduğuna tanık oluyoruz.

Beyti mamur: İmar edilmiş ev demektir. Bu, Allah'ın kendi zatına has kıldığı, manevi bir mahaldir. Cenabı Hak onu yerden göğe yükselmiş ve meleklerle şenlendirniştir. Bunun benzeri insan kalbidir, çünkü o, Hak'kın manevi mahallidir. Onu daima bir mamur ya da imar eden vardır. Onu ya kudsi, ilahi ruh, ya meleki ruh, ya şeytani ruh, ya da nefsani, hayvani ruh

imar eder. Kısacası kalb, içinde bulunan sakinleri ile daima mamur haldedir. Cenabı Hak: “Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a iman edenler imar eder” (Tevbe, 9:18) buyurmuştur. Burada imar, ikamet anlamında kapsar. Yani ilahi mescitlerde müminler ikamet eder. Aslında imaret de mesken anlamındadır.

Sakfı merfu: Yükseltilmiş tavan anlamına gelen bu söz de, beyti mamur'a işaret eder. İlahi, yüce mekandır. Yüce Allah, kalbi ‘mamur ev’ şekline benzetince, ilahi hakikati de eve tavan (sakf) yapmıştır. Tavan, evden sayılır. Beyt, kalptir. Mamur evin tavanı ise, uluhiyet olur. Kısacası, bütün bu teşbihleri bir yana bırak. Ve anla: O, kimdir? Sen kimsin? Sen ne ilesin, O ne iledir? Sen, ne bakımdan O'na ters düşüyorsun? Seninle O'nun arasindaki bağlantıyı hangi yönden buldun, sağladın? Ve bu bağlantı hangi yönden kesildi, onu kaybettin?

Bahri mescur: Dolan deniz demektir. 'Gizli ilim' ve 'gizli sır' anlamındadır. Zahirdeki açıklamasına gelince, rivayete göre o, kalbin Arşı'nın altında bir denizdir. Cebrail o denize her gün girer. Oradan çıkınca kanatlarını silkeler, ondan yetmiş bin damla düşer. Allah, her damladan bir melek yaratır. O melekler, ilahi ilmi taşırlar, işte bu melekler, her gün Beyti Mamur'un bir kapısından girer, diğer kapısından çıkarlar. Bir daha da oraya dönmezler. Kıyamete kadar bu böyle devam eder.

Şimdi sen, bu işaretleri, sembolleri iyi anla. Mescur, hem dolma, taşma anlamı na, hem de ateş olma, kaynama anlamlarına gelir. Bu deniz niçin sana doldu? Ve gene, bu deniz niçin kaynadı, ateş oldu da, bu tanyeri ağarmadı, bu şafak sökmedi? Bu senin aklının idrakteki kusurundan mıdır, yoksa ilahi gayretin engel oluşundan mıdır?

Resulullah Efendimiz buyuruyorlar: “Mirac'a çıktığımda, bana üç ilim verildi. Biri zahir, biri batın. Birini de gizlemem için benden söz alındı.”

Bu hadiste, gizleme konusunda söz alınması olayım iyi anla.

Bizim bütün bu anlattıklarımız, o denizin köpüklerindendir. Mümkün olduğu kadar gizlememeğe çalıştık. Açık olarak söylerken, işaretler içine gizlemek suretiyle an lattık. Ve bu (İnsanı Kamil) öyle bir kitaptır ki, bu zamana kadar bir benzeri gelmemiştir. Onu okuyup da anlayan kişi, gerçekten bahtiyar kişidir.

4. “Rabbin meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım,' demişti... Adem'e bütün isimleri öğretti.” (Bakara, 2:30-31).

“Biz, Emanet'i göklere, yere ve dağlara arz edip gösterdik. Onu taşımaktan çekindiler, ondan korktular. Ve onu insan yüklendi. Kuşkusuz o, pek zalim ve cahildir." (Ahzab, 33:72).

İnsanı Kamil, ilahi isimlerin hepsine mazhardır, onların zuhur yeridir, ister zati, ister celali, ister cemali ve isterse kemali isimler olsun, hepsi için bu böyledir.

Cennet, mutlak cemalin mazharıdır. Cehennem, mutlak celalin mazharıdır. İki cihan denilen dünya ve ahiret, mertebe isimlerine mazhardır. Fakat bunların hiçbiri zati isimlerin mazharı değildir.

Ancak insanı kamil, bunun dışında kalır. Çünkü insanı kamil, bütün diğer isimlere olduğu gibi, zati isimlere de mazhardır.

İşte, Emanet'le ilgili ayet, bu sırra işaret eder. Emanel'ten maksat,zatı, isimleri ve sıfatları ile, yüce Hak'tan başkası değildir. Varlıkta da anılan bu emaneti, eksiksiz olarak insandan (insanı kamilden) başka yüklenen yoktur. Bu anlama Peygamber Efendimiz: “Kur'an bana tek cümlede (birden) indirildi, sonra Cenabı Hak, o Kur'an'ı parça parça ayet olarak indirdi” hadisiyle işaret etmiştir. (Burada gene Peygamber Efendimiz'in, “Kalbime dökülen şeylerin hepsini, Ebubekir'in göğsüne döktüm” şeklindeki hadisini de hatırlamakta yarar vardır.)

Altında ve üstündekilerle birlikte gökler, içindeki ve üzerindekilerle birlikte yer, kısacası yaratıkların tümü, emaneti taşımaktan çekindiler, çünkü Hak'kın bütün isim ve sıfatlarını taşımaktan acizdiler. Ona karşı eksik ve zayıftırlar. Emaneti yüklenen insan dan murad edilen, insanı kamildir.

İnsanın zalim olmasına gelince, burada kasıt, insanlığın genelidir, insan, nefsine zulmeder; yani nefsine tam olarak hakkını vermesi mümkün olmaz. Çünkü o hakkı ta mamıyla vermek, Allah'a tam olarak hamdü senasını, şükür ve övgüsünü yerine getirmesine bağlıdır. Bu da olamaz. Bu konuda Cenabı Hak: “Allah'ın değerini, zatına layık olacak şekilde takdir edemediler” (Enam, 6:91) buyurmuştur, insanın zalum olması, nefsini gerçek bir şekilde takdir edemediğinden dolayı, ona zulmetmiş olması demektir. (Çünkü, hadisi şerife göre, “Nefsini bilen Rabbini bilir.”)

Ayetin devamında insanın cehul (cahil) olarak vasıflanması, değeri büyük oldu ğu halde, insanın bu durumundan habersiz, cahil ve gafil olmasındandır. Özürlüdür, ma zurdur. O değeri tam olarak takdir etmek, yüce Allah'a layık bir şekilde sena etmektir.

Ayetin ikinci bir anlamı daha vardır ki bu, zalum kelimesini etken değil de edil gen (meful) olarak almakla elde edilir. Bu da mazlum, yani zulme uğramış anlamını verir. Bu anlatım insanı kamil için geçerlidir. Çünkü hiç kimse onun değerini gereği gibi takdir edemez, onun haklarını tam olarak gözetmeyi başaramaz. Böylece yaratıkla rın kendisine davranışları açısından, insanı kamil mazlumdur. Aynı şeklide, cehul de

edilgen biçimiyle ele alınırsa, meçhul olur. Yani insanı kamilin gerçeği, uçsuz bucaksız olduğu için, bilinemez. Buradan çıkan anlam, insanı kamil namına, onu anlamada yara tıkların gösterdiği yetersizlik karşısında Hak'kın özür beyanı, yani onları mazur görme sidir. Kıyamette perde açılıp gerçekler anlaşıldığı zaman, dileyecekleri özür kabul olur. O insanı gereği gibi bilemediklerini, ancak o gün anlarlar. Çünkü o, yüce Allah'ın zatı nın, isimlerinin ve sıfatlarının zuhur yeridir.

İnsanı Kamil

İnsanı Kamil, Hazreti Resulullah, Ahmedi Mahmudu Muhammcd Mustafa Sallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz Hazretleri'dir.

İnsanı kamil, hem Hakkın mukabili, hem halkın mukabilidir.

Bu bölüm, bu kitaptaki (İnsanı Kamil'deki) bölümlerin hepsinin özüdür. Hepsinin dayanak noktası, bu bölümdür. Şöyle demek de mümkündür: Baştan sona kadar bu kitabın tümü, bu bölümün açıklamasıdır.

Allahu Teala şöyle buyurdu: “Allah kelamı olduğuna şüphe olmayan bu Kitab, gaybe iman eden müttakilere (takva sahiplerine) bir hidayettir.” (Bakara, 2:2).

Bu ayetle Cenabı Hak, birinci ayetteki Elif, Lam, Mim'in gerçeğine işaret etti: Yani Zata, isimlere ve sıfatlara.

Ayette geçen 'Kitab', insanı Kamil'dir. Elif, Lam, Mim ise, bu insanın hakikaüne işarettir. İşte, “şüphe olmayan bu Kitab, müttakilere hidayettir.”

Resulullah Efendimiz, Ümmül Kitab'dır.

Yüce Allah herşeyi, Resulullah Efendimiz'in ışığından yarattı.

Buna şu hadis işaret eder: “Allah önce benim nurumu yarattı, benim nurumdan da geri kalan herşeyi yarattı.”

Meleklerin de her biri, Resulullah Efcndimiz 'in bir yerinden yaratılmıştır, İsrafil, Kalb'inden yaratılmıştır. Cebrail, Aklı Evvel'den yaratılmıştır. Azrail, Vehm'inden yara tılmıştır. Mikail, Himmet'inden yaratılmıştır. Geri kalan melekler, Fikir'inden yaratıl mıştır.

İblis ve tebaası, Rcsulullah'ın kılığına giremez. Çünkü onlar, Resulullah Efendi miz'in beşeriyetinden yaratılmışlardır. Ancak Allah'ın Resulü peygamber olduktan sonra, onda beşeriyete nasip kalmamıştır. Bu konuda bir hadisi şerif vardır. Ona bir melek geldi, göğsünü yardı, kalbini

çıkardı, açtı, ondaki kanı çıkardı. Kalbini temizledi. O kan, insani nefs idi. Şeytanın mahalli idi. Bundan sonra şeytanın, onunla ilişkisi kesil di. Bu ilişki olmayınca, Resulullah'ın şekline girmeğe, onların hiçbirinin gücü yetmez.

Muhammedi suretin bir bölümüne Allah, Mennan ismiyle tecelli etmiş, bunun sonucunda cennet çeşitlerini yaratmıştır. Birinci tabaka. Selam Cenneti'dir. İkinci taba ka Mekasib Cenneti'dir. Üçüncüsü Mevahib, dördüncüsü Naim, beşincisi Firdevs, altıncısı Fazilet, yedincisi Derecei Rafia (Yüksek Derece) cennetleridir.

Sekizinci cennete gelince, adı Makamı Mahmud'dur. burası Zat Cenneti'dir. Bu cennetin en alçak noktası, Arş'ın en yüksek noktasıdır. Buraya hiç kimsenin yolu yoktur.

Herkes oraya ulaşmak ister, fakat orası ancak, Resulullah Efendimiz'e tahsis edil miştir. Bu, şu hadisi şerifte bildirilmiştir: “Makamı Mahmud, cennette en üstün yerdir. Orası yalnız bir kişi içindir. Umarım ki, o kişi ben olayım.” Ve orası, Allah tarafından ona vaad edilmiştir.

Allahü Teala, cenneti, cehennemi ve içindekileri Muhammedi Suret'ten yarattık tan sonra. Adem Aleyhisselam'ı da Muhammedi Suret'ten bir kopya olarak yarattı...

Yazmış olduğum bütün eserlerde, mutlak 'İnsanı Kamil' sözünden kastim, Resulullah Efendimiz'dir. İnsanı kamil, daima birincilik makamının sahibidir. Bu durum, en baştan başlayıp, ebediyetlerin edebiyetine kadar sürer, gider. İnsanı kamil çeşitli vasıflara bürünür, çeşitli yerlerde zuhur eder. Kendisi hangi giyside görülüyorsa, o isim veri lir. O durumunda iken,başka elbisesine ait bir isim verilmez. Başka elbiselere itibarla, nice nice isimleri vardır.

İnsanı Kamil'in asıl ismi, Muhammed’dir. Künyesi Ebül Kasım'dır, sıfatı Abdullah'tır, lakabı Şemseddin'dir.

Peygamber Efendimiz, iki hadisi şerifte şöyle buyurmuştur: “Allah, Adem'i Rah man sureti üzerine yarattı.” Ve; “Allah, Adem'i kendi sureti üzerine yarattı.”

İnsanı Kamil, yüce Hak'kın aynasıdır, yüce Hak da aynen insanı Kamil'in ayna sıdır.

İnsanı Kamil, zatı ile, vücud gerçeklerinin tümünü karşılar. Letafeti (inceliği) ile, ulvi (yüce) hakikatleri karşılar. Kesafeti (yoğunluğu) ile, süfli (aşağı) hakikatleri karşı lar. Onun ilk belirişi, halka ait hakikatler karşılığı olmuştur. Kalbi ile, Arş'a karşı durur. Ki Resulullah buyurmuştur: “Müminin

kalbi, Allah'ın Arş'ıdır." Benliği ile, Kürsi karşı lığı durur. Makamı açısından, Sidrei Münteha karşılığıdır. Aklı ile, Kalemi Ala karşılı ğıdır. Nefsi ile, Levhi Mahfuz karşılığıdır.

Allahü Teala, Habibi Ekrem, Resulü Zişan Peygamber Efendimiz için şöyle bu yurmuştur:

"O, kendi hevesine göre konuşmaz. Zira o, ancak kendisine gelen bir vahiyden başka birşey değildir" (Necm, 53:3-4).

Onun için biz, onun her sözünü kabul ve tasdik ederiz, onaylarız. Gene yüce Allah, şöyle buyurdu:

"Sana biat (bağlılık yemini) edenler, ancak Allah'a biat etmiş oldular" (Fetih, 48:10).

Ve gene buyurdu ki:

"Resul'e itaat eden, Allah'a itaat etmiş olur" (Nisa, 4:80).

Birgün Ashab'dan birisi. Peygamber Efendimiz'e gelip, şöyle dedi: "Ya Resulallah, Allah'a muhabbet, sana muhabbetten beni alıkoyuyor."

Efendimiz'in buna verdikleri cevap, şu oldu:

"Allah muhabbeti, bana muhabbettir."

Resulullah Efendimiz, Allah'ın halifesidir.

Hitam (Bitiş) makamı, Kurbet (Yakınlık) makamının sonuna verilen isimdir. Bir kimsenin vardığı yer Kurbet makamı olursa, o, evliyanın hatmi (sonu, mühürü) olur.

Hitam makamında, Resulullah Efendimiz'in vekilidir. Çünkü Kurbet makamı. Makamı Mahmud'dur.

Vesile ise Kurbet ehlini o derece ileri götürür ki, hiç kimse onu geçemez. Bütün makamlarda tek ferd olur. Bu Vesile, Resulullah Efendimiz'in olup, buna inanmak vaciptir. Çünkü bizzat kendileri, şöyle buyurmuşlardır: "Vesile, cennette en yüce mekandır. Ve o, yalnız birinindir."

Ümidim o ki, o kimse ben olacağım."

Niçin o olmasın ki? Varlıkta ilk zuhur onun için oldu, elbette Hitam da onun için olmalı.

Selatın en üstünü, selamın en üstünü, onun üzerine olsun...

(Abdülkerim Ceyli, İnsanı Kamil'den.)

MEVLANA'DAN SEÇMELER

Dinle neyden kim hikayet etmede
Ayrılıklardan şikayet etmede:

Kesileliberi kamışlıktan ben
Kadın, erkek ağlar inleyişimden

İsterim hasretle doğranmış yürek
Ki derdimi dökeyim feryad ederek

Asıl vatanından, Hak'tan ayrılan
Gün gelir vuslatı olur arayan

Aşkın ateşidir, neyden fışkıran
Aşkın cezbesidir, meyi taşıran

Ben kendim söyleyemem, ağzımı da açamam
Allah'ın ney'i oldum, O beni üfürüyor.

Gel, gel, ne olursan ol, gene gel
Putperest, mecusi, kafirsen de gel

Bizim dergahımız ümitsizlik dergahı değil
Tövbeni yüz kere bozduysan da gel

Ben Kur’an’ın bendesiyim, kölesiyim;

Hz. Muhammed'in ancak ayağının toprağıyım.

Kim benden başka birşey rivayet ederse,

Hem ondan şikayetçiyim, hem söylediklerinden.

Karanlıktaki Fil

Hintliler, karanlık bir ahıra bir fil getirip halka göstermek istediler. Hayvanı gör mek için, o karanlık yere bir hayli adam toplandı. Fakat ahır o kadar karanlıktı ki, gözle görmenin imkanı yoktu. O göz gözü görmeyecek kadar karanlık yerde, file ellerini sür meğe başladılar. Birisi eline hortumunu geçirdi, “Fil bir oluğa benzer” dedi. Başka birinin eline kulağı geçti, “Fil bir yelpazeye benziyor” dedi. Bir diğerinin eline ayağı geçmişti, dedi ki: “Fil bir direğe benzer.” Bir başkası da sırtını ellemişti, “Fil bir taht gibidir,” dedi. Herkes neresini elledi, nasıl sandıysa, fili ona göre anlatmağa koyuldu. Görüşleri yüzünden onların sözleri, birbirine aykırı oldu. Herkesin elinde bir mum olsaydı, sözlerinde aykırılık kalmazdı. Duyu gözü ancak avuca, ancak köpüğe benzer, avuç bütün fili birden elleyemez.

Denizi gören göz başka, köpüğü gören göz başka. Sen köpüğü bırak da, denizin gözüyle bak. Köpükler, gece gündüz denizden meydana gelir. Onları deniz harekete geçirir. Fakat ne şaşılacak şey ki, sen köpüğü görüyorsun da denizi görmüyorsun.

Maksat Bir Ama, Rivayet Muhtelif

Bir adam, dört kişiye bir para verdi.

Bunlardan Acem olanı, “Ben bu parayla engur alacağım,” dedi. Öbürü Arap’tı, “Hayır” dedi, Ben engur istemem, ineb isterim. Diğeri Türk'tü, “Bu para benim,” dedi, ineb istemem, üzüm isterim. “ Sonuncusu Rum'du,” “Bırakın bu lafları,” dedi, “biz stafil istiyoruz.” Derken, kavgaya girşililer. Çünkü isimlerin anlamından haberleri yoktu. Ahmaklıktan, birbirlerini yumruklamağa başladılar. Cehaletten yana dopdoluydular bunlar, bilgiden yanaysa bomboş.

Sır sahibi, yüzlerce dil bilen, kadri yüce birisi orada olsaydı, onları barıştırıverirdi. Derdi ki: “Ben bu parayla, hepinizin de isteğini yerine getiririm. Gönlünüzü içtenlikle bana teslim ederseniz, şu paranız, sizin istediğiniz şeylerin hepsini yapar. Bu paranız, dört muradı da yerine getirir:

dört düşman uzlaşır, birleşir, bir olur. Sizin sözleriniz savaşa bölünmeye sebep olur, fakat benim sözlerim sizleri birleştirir. O halde siz susun da konuşmada diliniz ben olayım. Sizin sözleriniz bir olsa bile, sonucunda gene kavga, öfke doğurur."

Demek ki mürşidin riyası, bizim ihlasımızdan üstündür. Çünkü o, basiretten (can gözünün açıklığından) gelmektedir, bizimkiyse körlükten.

Çakal ve Boyacı Küpü

Bir çakal bir boyacı küpüne düştü, orada bir süre kaldı. Sonra da postu boyanmış olarak çıkıp, "Ben cennet tavusuyum," demeğe başladı. Postu boyanmış, pek güzel parlamış, güneş de o renklere vurmuştu. Çakal, kendini yeşil, kırmızı, pembe ve sarı renklerde gördü, o çeşitli renklerle öbür çakallara göründü. Hepsi de: "A çakalcık, bu ne hal? Fazlasıyla neşelere dalmışsın, pek keyiflisin. Neşeden, adeta bizden nefret ediyosun. Bu ululuğu nereden elde ettin?" dediler.

Fakat çakallardan biri de şöyle dedi: "Sen ya hile yapıyorsun, ya da hakikaten neşeye sahip oldun, neşeliler arasına katıldın. Minbere çıkmağa, lafla yüce görünüp bu halkı, kendine aşık etmeğe kalkıştın. Bir hayli çalıştın, fakat bir aşk, bir hararet elde edemeyince, hileye sapıp utanmazlığı ele aldın."

Yılancı ve Ejderha

Bir yılancı, büyülerle yılan tutmak için dağlara yüz tuttlu.

Arayan ister yavaş gitsin, ister hızlı, sonunda aradığını bulur. O da karda kışta, dağları dönüp dolaşıyor, iri bir yılan arıyordu. Derken bir dağda, iri bir ölmüş yılan gördü. Şekli bile gönlünü dehşetle dolduruyordu. Yılancı o şiddetli kış mevsiminde yılan ararken o koskoca ölü ejderhayı gördü.

Yılancı o ejderhayı tutup, halkı hayrete düşürmek için Bağdat'a geldi. Birkaç para elde etmek için, o çadır direği gibi ejderhayı çekip sürükledi. "Ölü bir ejderha getirdim. Avlamak için ne zahmetler çektim," diyordu.

O, ejderhayı ölü sanıyordu. Fakat iyi dikkat etmemişti. Ejderha diriydi soğuktan donmuştu. Diriydi ama, ölü gibi görünüyordu.

O maceracı adam, çarşıda bir hengamedir koparmak için, yılanı Şat kıyısına koydu. Bağdat şehrinde bir gürültüdür koptu. "Bir yılancı bir ejderha getirmiş görülmemiş, dev gibi birşey. Nasıl da avlamış?" diye,

yüzbinlerce ahmak bir araya toplandı. Onlar yılanı görmek için bekleşiyorlar, o da, “Halk iyice toplansın da, elime geçecek para çok olsun” diye bekliyordu. Halkla ileri gelenler birbirine girmiş. Adeta kıyametten bir alamet olmuştu.

Ejderha, karakıştan donmuşlu. Yüzlerce kilimin, kebenin altındaydı. Yılancı ihtiyatı elden bırakmamış, onu kalın iplerle bağlamıştı. Fakat halkın toplanmasını beklerken epeyce bir zaman geçmiş. Irak güneşi, yılanın üstüne vurmuştu. Güneş onu epeyce ısıtmış, bedeninden soğukluk sıyrılıp gitmişti. O ana kadar ölü bir halde bulunan ejderha dirildi, kıpırdanmağa başladı.

Ölü yılanın kımıldandığını görünce, halkın hayreti, bir iken yüzbin oldu. Şaşkınlıklarından naralar atarak, hep birden kaçışmağa başladılar. Ejderha, halkın gürültüsünden bağlarını çatır çatır koparmağa başladı. İplerinin her biri, bir yana düştü. İplerini koparıp, kilimlerin altından sıyrıldı. Bir de ne görsünler, aslan gibi kükreyen korkunç bir ejderha! Kaçarken halk birbirini çiğnedi, birçok kişiler ayak altında kalıp öldüler, ölülerden yüzlerce yığın oldu. Yılancı, “Ben meğerse dağdan, ovadan ne getirmişim” diye, korkusundan yerinde katılıp kaldı. O kör koyun, kurdu uyandırdı. Ejderha, o ahmağı bir lokma ediverdi. Sonra da bir direğe sarılıp kendisini sıktı, karnında herifin kemiklerini çatır çatır kırdı.

Senin nefsin de bir ejderhadır. O, nerden öldü ki? Dertten, eline fırsat düşmediğinden dondu. Yoksa Firavun'un eline geçenler, onun da eline geçse neler yapmaz. Onun eline de böyle bir kudret düşse, hemen firavunluğa başlar. O ejderha, yokluk elinde bir kurtçuk kesilir. Mevki ve mal yüzünden ise bir sivrisinek büyür, çaylaklaşır.

Ejderhayı ayrılık karı içinde tut, sakın onu Irak güneşinin altına getirme. Ejderhan donmuş bir halde iken, selamettesin. Fakat kurtuldu, kendine geldi mi, ona lokma olursun. Onu mat et de, mat edilmekten emin ol. Ona sakın acıma. O, iyilik edilecek biri değildir.

Aslan ve Tavşan

Güzel bir derede av hayvanları, aslan korkusundan ızdırap içindeydiler. Çünkü aslan daima pusudan çıkıp birisini kapmaktaydı. O otlak bu yüzden hepsine fena geliryordu. Hileye başvurdular; aslanın huzuruna geldiler. “Biz sana gündelik yiyecek verip bundan sonra hiçbir av peşine düşme ki bu otlak bize zehrolmasın,” dediler.

Zahmetsizce her günün kısmeti gelecek, aslanın başka bir teşebbüse ihtiyacı kalmayacaktı. Kur'a kime isabet ederse, günü gününe aslanın yanına sırtlan gibi o koşar, teslim olurdu.

Bu kadeh dönüp dolaşıp tavşana gelince, tavşan haykırdı: “Bu zulüm ne zamana dek sürecek?”

Hayvanlar dediler ki: “Bunca zamandır biz ahdimize vefa ederek can feda ettik. Bizim kötü bir adla anılmamıza sebeb olma, aslan da incinmesin. Haydi, çabuk yürü”

Tavşan dedi ki: “Dostlar, bana bir mühlet verin de hilemle siz de beladan kurtulun. Benim hilemle canınız kurtulsun, bu hile çocuklarımıza miras kalsın.”

Tavşan, aslana gitmekte biraz gecikti, sonra pençesi kuvvetli aslanın yanına gitti. Aslan, tavşan gecikti diye pençesiyle toprağı kazmakta, kükremekteydi: “Ben, o alçakların ahdi hamdır, yeminleri kötüdür, sözlerinde durmazlar dememiş miydim?”

Tavşan, karşıdan koşarak geldi. Aslan bağırdı: “Ben ki filleri parça parça etmişim ben ki erkek aslanların kulağım burmuşum. Bir tavşan parçası kim oluyor ki benim emrimi öyle ayak altına alsın?”

Tavşan dedi ki: “Eğer efendimiz affederlerse aman dileyeceğim, mazeretim var Ben kuşluk vakti yola düştüm, arkadaşımla padişahıma geliyordum. Yolda bir erkek aslan, önümüzü kesti. Size meydan okudu. Benden üç misli iri olan arkadaşımı da rehin aldı. Bundan böyle o aslan tarafından bu yol kapalıdır. Eğer sana gündelik öğün gerek liyse, yolu temizle.”

Aslan dedi ki: “Haydi öyleyse, düş önüme. Onun da cezasını vereyim, onun gibi yüz tanesinin de.”

Birlikte yola koyuldular. Tavşan, derin bir kuyuyu aslana tuzak yapmıştı. Kuyu nun yanına gelince, tavşan geri durdu. Aslan sordu: “Neden geri çekildin?” Tavşan dedi ki: “O aslan, bu kuyunun dibinde. Ama ben ondan korkarım. Beni kucağına alırsan, onu sana gösteririm.” Aslan, onu kucağına alıp kuyunun içine bakınca, su içinde parıldayan yansımasını gördü. Suda bir aslan şekliyle, kucağında şişman bir tavşan şekli görüyor du. Su içinde düşmanını görünce, tavşanı bırakıp kuyunun içine atladı. Kendi kazdığı kuyuya kendi düştü. Çünkü yaptığı zulüm, kendi başına geldi.

Zalimlerin zulmü, karanlık bir kuyudur; kim daha zalimse, onun kuyusu daha korkunçtur. Ey zulümle kuyu kazan! Sen, kendin için bir tuzak hazırlıyorsun.

Aslan kuyuda kendisini görünce, öfkeden o anda kendini düşmanından ayırdedemedi. Kendi yansımasını düşman sandı, yani kendine

kılıç çekti, insanlarda gördüğün bir çok zulümler de senin huyundur; sen, kendi huyunu onlarda görüyorsun.

Senin varlı ğın, bölücülüğün, zulmün, gafletin onlara yansımıştır. Sen, o'sun. Sen, kendini yarala maktasın. O kötülüğü sen kendinde açıkça görmüyorsun. Görsen kendine kendin, candan düşman olurdun. Kendisine saldıran o aslan gibi, sen de kendine saldırıyorsun.

Tacir ve Dudusu

Bir tacirin bir dudu kuşu vardı. Kafeste hapsedilmiş, güzel bir duduydu. Tacir, Hindistan'a gitmek üzere yol hazırlığına başladı. Dudusuna sordu: “Sana Hindistan'dan ne getireyim?”

Dudu dedi ki:

— Oradaki duduları görünce, benim halimi anlat. De ki, “Sizi özleyen filan dudu, bizim mahpusumuzdur. Size selam söyledi, yardım istedi; sizden bir çare, bir kur tuluş yolu diledi. Dedi ki: “Revamıdır, ben gurbet elde sizin özleminizle can vereyim? Dostların vefası böyle mi olur? Ben şu hapis içindeyim, siz gül bahçelerinde. Ey ulular! Bu garibi de hatırlayın!”

Tacir, Hindistan'daki dudulara dudusundan selam götürmeyi kabul etti. Hindistan uçlarına varınca, kırda birkaç dudu gördü. Adam durdurup seslendi, dudunun selamını ve kendisine emanet ettiği sözleri söyledi. O dudulardan birisi, bir hayli titredi ve düşüp öldü, nefesi kesildi. Tacir, bu haberi verdiğinden dolayı pişman oldu. Dedi ki; Bir cana kıydım. Bu dudu, olsa olsa o duducağızın akrabası olacak. Galiba bunların cisimleri iki, canları bir.”

Tacir, evine dönünce olanları dudusuna anlattı. Dudu, o dudunun yaptığını işitince titredi, düştü, kaskatı oldu. Sahibi, onun böyle düştüğünü görünce çok üzüldü. Pek çok yanıp yakılmalardan sonra, duduyu kafesten dışarı attı. Duducuk, uçup yüksek bir ağacın dalına kondu. Tacir bu işe çok şaştı. Duduya sordu: “Hindistan'daki dudu ne yaptı da sen öğrendin, bu oyunu ettin?”

Dudu deki ki:

— O, hareketiyle bana nasihat etti. “Güzelliği, söz söylemeyi ve neşeyi bırak. Çünkü seni hapse tıkan, konuşmandır” dedi. Bu öğüdü vermek için, kendisini ölü gös terdi. Yani, “Benim gibi ol ki, kurtulasın” dedi.

Dudu, sahibine veda edip uçtu, gitti. Tacir de kendi kendine dedi ki: “Bu, bana nasihatti. Onun yolunu tutayım, o yol aydın bir yol. Ruh dediğin de böyle iyi bir iz izle meli.”

Hz. Lokman ve Karpuz

Tertemiz bir kul olan Lokman, gece gündüz kullukta çevik ve gayretli idi. Efendisi onu ileri tutar, oğullarından üstün görürdü. Çünkü Lokman, gerçi kul oğluydu ama efendiydi, heva ve hevesten hürdü. Nitekim böyle olan bir mürşide, bir padişah vaktiyle “Dile benden ne dilersen” demiş, şu cevabı almıştı: “Benim iki tane kölem var. Onlar hor, hakir kişilerdir ama, senin efendindirler. Birisi öfkedir, öbürü ise şehvet.”

Birgün Lokman'ın efendisine, hediye olarak bir karpuz getirdiler. Hizmetçiye, “Git, oğlum Lokman'ı çağır” dedi. Lokman gelince efendisi, ona bir dilim karpuz kesip verdi. Lokman o dilimi bal yer, şeker yer gibi yedi. Öyle iştahlı yedi ki, efendisi ona ikinci bir dilim verdi. Böyle böyle, karpuzun tamamını yedi, yalnız bir dilim kaldı. Efendisi, “Bunu da ben yiyeyim, herhalde çok lezzetli olmalı” diye düşündü. Çünkü Lokman öyle zevkle, lezzetle yiyiyordu ki, görenlerin de iştahı kabarıyordu.

Ağzına bir lokma götürdü, onu yer yemez karpuzun acılığından ağzını bir ateştir sardı, dili uçukladı, boğazı yandı. Hayretler içinde Lokman'a dönerek: “Böyle bir zehiri nasıl oldu da tatlı tatlı yedin? Böyle bir kahrı, nasıl oldu da lütuf saydın? Bu ne sabır? Canına kastin mi var? Niye birşey söylemedin, niye şimdi yiyemem demedin?” dedi.

Lokman dedi ki:

— Senin nimetler bağışlayan elinden o kadar rızıklandım ki, elinle sunduğun bir şeye, bu acıdır demeğe utandım. Ey marifet sahibi! Vücudumun her zerresi, senin nimetlerinden meydana geldi. Bu kadarcık bir acıya dayanamaz, feryad edersem, o zerre lerin hepsi, yerle bir olsun! Şekerler bağışlayan elinin lezzeti, bu karpuzdaki acılığı hiç bırakır mı?

Sevgiden acılar tatlılaşır; sevgiden bakırlar altınlaşır. Sevgiden bulanık sular du rulur, sevgiden dertler şifa bulur. Sevgiden ölü dirilir, sevgiden padişahlar kul kesilir.

İbrahim İbn Ethem Hz.'nin Kerameti

İbrahim Ethem, bir yerde deniz kıyısında oturmuş, hırkasını dikmeğe koyulmuştu. Ansızın oraya, padişahlığı sırasında emrinde olan bir bey geldi. Onu tanıyıp hemen secde etti. Onun hırka dikmekte olduğunu görünce, şaşırdı: "Öyle bir ulu sultanlığı terketti de, şu yoksulluğu seçti. Bu ne acaip iş! Yedi iklim padişahlığını kaybetsin de, yok sullar gibi kendi hırkasını diksin," diye düşündü.

İbrahim Ethem, onun bu düşüncesini anladı. Gönül sahiplerinin yanında gönüllerinizi koruyun! Ten ehlinin yanında edep, dış görünüşten ibarettir. Çünkü Allah, onlar dan gizli şeyleri örtmüştür. Ama gönül ehlinin yanında edep, içi de ilgilendirir, zira on ların gönülleri gizli şeyleri anlar. Senin işin ne kadar ters! Bir makam kapmak hevesiyle körlerin yanına gidiyor, edebe uyarak ta kapı eşiğine oturuyorsun, gözlülerin yanında ise edebi terk ediyorsun.

İbrahim Ethem, derhal iğnesini denize attı ve ulu bir sesle iğneyi istedi. Yüzbinlerce Hak balığı, her birinin ağzından birer altın iğne olduğu halde, "Ey Veli, Hak'kın iğnelerini al" diye. Hak dcnizinden baş çıkardı.

İbrahim Ethem, beye dedi ki:

— O saltanat mı iyi, bu saltanat mı? Üstelik şu gördüğün, bir zahiri işaret, bir hiç bile değil. Batın alemine varırsan, bunun en az yirmi mislini görürsün.

(Mevlana, Mesnevi'den)

İLAHİ ARMAĞAN

Giriş

Ey oğul! İki adım vardır ki, eğer bu iki adımı atabilirsen Hak'ka ulaştın demektir. Eğer kalbin ve ruhunla, dünyayla ahiretten birer adım, nefsinle diğer insanlardan da birer adım uzaklaşabilirsen, Hak'ka ulaşmış olursun. Sen, kalbin ve ruhun ile bu zahirle ri terket. İşte o zaman önce başlangıçta, sonra da sonda Hak'ka vasıl olursun. Sen önce başla, ilk adımı at. Onu tamamlamak. Aziz ve Celil olan Allah'a düşer. Başlamak sen den, bitirmek de Aziz ve Celil olan Allah'tan.

Öyle yatağında, yorganının altında ve kapalı kapılar ardında miskin miskin durma, iş ara. Çalışmak istediğini söyle.

Eğer bina sağlam bir temel üzerine oturtulursa, yıkılmaz. Yerinde karar kılar. Sağlam bir temel üzerine oturtulmadığı taktirde ise, kısa zamanda çöker, yıkılır. Tıpkı bunun gibi, eğer sen de kendi halini dinin zahir hükümleri üzerine oturtursan, hiç kimse ona noksanlık veremez, herhangi bir yerinde gedik açamaz. Fakat eğer dini hayatını onun zahir hükümleri üzerine oturtmazsan, durumun sağlam olmaz. Dini hayatinin bir tarafında bir gedik açılabilir. Temel çürük olduğu için, bir mertebeye de ulaşamazsın.

Allah yolunda halka hitab etme yetkisi insanlardan, onların da salihlerinden, pek ender kişilere nasib olur. Salihlerin adeti susmak, sükut etmek, mümkün mertebe konuş mamak, daha çok dinlemek ve tefekkür etmektir, gerçi konuşmakla görevlendirilenleri de vardır. Böyleleri, istemeyerek ve her türlü meşakkatlere katlanarak konuşurlar. Bu konuşmalardan sonra, hakikatler aşikar hale gelir, imamı Ali Efendimiz, bu konularla ilgili bazı sözlerinde şöyle der:

— Eğer perde kaldırılmış olsa, imanımdaki kesinlik ve sarsılmazlıkta hiçbir artış olmaz, (imanım o derece sağlam, kati ve sarsılmaz bir noktaya gelmiş ki, hakikatlerin önündeki perdenin kalkmasının bile imanıma vereceği bir sağlamlık yok.)

— Görmediğim Rabbe ibadet etmem, (ibadet sırasında Rabbimi görüyorum.)

— Kalbim bana Rabbimi gösterdi.

İlim, kamil alimlerin ağzından öğrenilir. Alimlerin meclislerinde hüsnü edeple oturunuz. Onlara itiraz etmeyiniz. Onların meclislerine, ilim ve irfanlarından yararlan mak maksadıyla gidiniz. Başka maksatlarla gitmeyiniz. Ta ki, ilimlerine siz de nail olasınız. ilim ve irfanlarının bereketi size de gelsin. Faydaları, size de şamil olsun.

Ariflerin yanında, sükut ederek oturunuz. Zahidlerin yanında, onlara rağbet edip ilgi göstererek oturunuz.

Arif, içinde bulunduğu her anda, Allah'a, bir önceki andan daha yakındır. Arifin, îzzet ve Celal sahibi Rabbine karşı beslediği huşu, tevazu ve alçakgönüllülük, her gelen an yenilenir. O, gaipten değil, hazırdan korkar. Yani onun nazarında Rabbi, her an hazır ve nazırdır, gaip değildir. Huşusunun artması, Rabbine olan yakınlığının artması nisbetindedir. Rabbinin huzurunda dilsizliğinin artması, O'nu müşahedesinin artması kadardır.

Kim ki Aziz ve Celil olan Allah'ı tanırsa, nefsinin, hevasının, tabiatının, adetinin ve bedeninin dilleri tutulur, dilsiz olur. Buna karşılık, kalbinin, özünün, halinin, makamının dilleri açılır. Onlar tutulmaz, dilsiz olmaz. Nail olduğu nimetleri açığa vurarak konuşurlar, işte bunun içindir ki arifler, daha çok sükut ederek otururlar. Ta ki, kendilerinden faydalanılabilsin. Kalplerinden fışkıran irfan şarabından içilebilsin.

Kim ki izzet ve Celal sahibi Allah'ı bilenlerle haşır neşir olmayı arttırırsa, o, nefsini bilir. Rabbine karşı da daha çok mütevazi olur. İşte bunun içindir ki, şöyle denir:

— Nefsini bilen, Rabbini bilir.

Nefs, kul ile Rabbi arasında bir perdedir. Nefsini tanıyan, Allah'a da, yaratıklara da mütevazi davranır. Nefsini tanıyan, ondan sakınır. Onu tanıdığı için Allah'a şükre der. Bilir ki, Allah ona nefsini, sırf kendisinin dünya ve ahiret iyiliğini istediği için ta nıtmıştır.

Arifin zahiri Allah'a şükür ile, batını da O'na hamd ile meşguldür. Zahiri yüksel mekte, batını toparlanmaktadır. Neşesi içindedir, kederi dışındadır. Bu, sırf halini gizle mek için böyledir. Arif, müminin aksine bir hal içindedir. Zira müminin kederi kalbinde, yani içindedir, sevinci ise yüzünde, yani dışındadır.

Nefsini bilen,bütün hallerinde müminin aksi bir halde bulunur. Mümin, hal sahi bidir. Hal, değişikliklere uğrar. Arif ise makam sahibidir. Makam değişikliklere uğra maz, sabittir.

Allah dostlarının mecnunluğu, tabii adetleri, nefsani ve hevai fiilleri terketmek ve şehvanî, nefsani zevklere karşı koyar olmak demektir. Yoksa, aklını kaybetmiş deli ler anlamında mecnunlar değillerdir.

Allah'ın rahmeti üzerine olsun, Hasan Basri Hz. şöyle der:

— Eğer siz Allah dostlarını görmüş olsaydınız, onların deli olduklanna hükmederdiniz. Onlar da sizi görmüş olsalardı, bir an bile Allah'a inanmamış olduğunuza hükmederlerdi.

Bence, iyiliği emredip kötülükten sakındırma görevini yapan kişi, inzivaya çekil miş bin abidden daha hayırlıdır. Zira abid, nefsi kendisini helake sürüklemesin diye inzivaya çekilmiş böylece onunla mücahedeyi, bir bakıma terk etmiş demektir.

Eğer nefsi kalbe ve öze tabi olduğu bir halde inzivaya çekilmişse, bu makbuldür. Zira bu durumda nefs, onlara tabi olur. Onların görüşünden çıkmaz. Onlarla birlik olur, aralarında fark kalmaz. Kalb ile özün emrettiğini, nefs de emreder. Onların yasakladığını o da yasaklar, onların seçtiğini o da seçer. Bu taktirde nefs, nefsi mutmainne haline gelir. Kalb, öz ve nefs, hepsi de bir gayede ve bir hedefte birleşirler. Nefs bir mertebeye erdiği zaman, onunla mücahede gevşetilebilir.

Kur'an Yaratık Değildir

Ey ahali! Allah'ın kitabına hürmet ediniz. Onunla edeplenineniz, onunla ahlaklanınız. O, Allah ile sizin aranızda yegane vuslattır. Allah ile sizi birbirinize bağlayan yega ne bağdır.

Kur'an'ı mahluk, yani sonradan varedilmiş birşey saymayınız. O, sonradan yara tılmış herhangi bir varlık değildir. Bilakis, Allah'ın ezeli, edebi kelamıdır, İzzet ve Celal sahibi Allah, Kur'an için, “Bu benim kelamımdır” deyip dururken, siz, “Hayır, o senin kelamın değildir” demeyin, imam Şafii ile imam Ahmed (b. Hanbel) şöyle derlerdi:

“Kalem mahluktur, sonradan varolmuştur. Fakat kalemin mushaflara yazdığı, mahluk değildir. Kur'an'ı ezberleyen kalp, zihin, mahluktur, sonradan varolmuştur. Fakat ezberlenen şey, mahluk değildir.”

Gizli Şirk (Putperestlik)

Ey oğul! Sen hiçbir şey üzerinde değilsin. Senin müslümanlığın da sıhhatli değil. İslam, üzerine bina kurulan temelin ta kendisidir. Senin şehadet getirmen de tam olma mış, eksik. Zira dilinle La ilahe illallah: "Allah'tan başka ilah yoktur" diyorsun, fakat kalbinle bunu yalanlıyorsun, Kalbinde, içinde birçok ilahlar var. Senin, devlet büyüklerinden ve mahalli idarecilerden korkman, içinde birer ilahtır. Kendi çalışmana, kendi kazancına, kendi gücüne kuvvetine, kendi kulağına, kendi gözüne, kendi zorbalığına güvenmen, içinde birer ilahtır. Zararı, faydayı, bir nimete nail olmayı, bir nimetten yok sun kalmayı insanlardan bilmen, içinde birer ilahtır, insanların çoğu, kalpleriyle, işte bu saydıklarımıza güvenirler, dayanırlar. Fakat kendilerine sorarsan, Allah'a dayanıp gü vendiklerini söylerler.

La ilahe: "Hiçbir ilah yoktur" dediğin zaman, bununla toptan bir reddi (nefyi) onaylıyorsun, İllallah: "ancak Allah vardır" dediğin zaman ise, yine Allah için toptan bir kabulü (ispatı) onaylamış oluyorsun. Bu durumda, her ne zaman kalbin, Hak'tan gayrı birşeye dayanır, güvenirse, o zaman yukandaki külli ispatında yalancı durumuna düşmüş, yani kendi kendini yalanlamış oluyorsun. Kendisine dayanıp güvendiğin o şey de, senin ilahın oluyor. Gerçek ve fiili durum budur. Zahire itibar yoktur.

Kalbinde birçok ilah varken, sen nasıl La ilahe illallah: "Allah'tan başka ilah yoktur" diyebilirsin? Allah'tan başka güvenip dayandığın herşey, senin putundur. Kal binde şirk, yani ortak koşma bulunduğu müddetçe, dilinle Kelimei Tevhid'i söylemen sana fayda vermez. Kalp pis oldukça, bedenin temiz olması sana yarar sağlamaz. Tevhid ehli, şeytanını ezer. Şirk ehlini ise şeytanları ezer. İhlas, sözlerin de, amel ve fiille rin de özüdür. Zira gerek sözler, gerekse fiil ve ameller ihlastan, içtenlikten yoksun bu lundukları an, özü olmayan birer kabuk, birer posa haline gelirler. Kabuk ve posa ise ancak ateşte yanmağa yarar, ateşte yandıktan sonra iş görecek hale gelir.

Ey ahali! Nefsleriniz uluhiyet (ilah olma) iddiasında. Fakat sizin bundan haberi niz yok. Zira nefsleriniz, Hak'ka karşı büyükleniyorlar, kibirleniyorlar. Onlar, Allah'ın muradının gayrını istiyorlar.

Onlar Allah'ı sevmiyorlar, bilakis, O'nun düşmanı lanetlik şeytanı seviyorlar. Allah'ın ezelde takdir ettiği kaderleri gelmeğe ve vuku bulmağa baş ladığı zaman, olanlara boyun eğmiyorlar, teslim olmuyorlar, sabredip tahammül göster miyorlar. Bilakis itiraz ediyorlar, kaderle çekişiyorlar. İslamın hakikatinden onların ha beri bile yok.

Senin kendisine güvenip ümit bağladığın herşey, senin ilahındır, mabudundur. Kendisinden korktuğun veya kendisine ümit bağladığın herşey, senin ilahındır, mabu dundur. Esas sebep olan Allah'ı tamamen unutarak, zararın da, faydanın da kendisinden geldiğini kabul ettiğin herşey, senin ilahındır, mabudundur. Fakat kısa bir süre sonra görürsün sen. Allah, kendisini bırakıp da güvendiğin ve bağlandığın ne varsa hepsini alır.

Şu hususu iyi bil ki, bütün eşya, sadece Allah'ın hareket ettirmesiyle hareket eder, durdurmasıyla durur. O'nun iradesi ve kuvveti olmadan, ne duran birşey harekete geçebilir, ne de hareket etmekte olan birşey durabilir. Kişi bu hususu böylece bilip kabul ettiği zaman, artık insanları ve diğer varlıkları Allah'a ortak tanıma yükünden ve suçundan kurtulur. Allah'a şirk koşmaz.

Melekler içinde resim, suret bulunan eve girmezlerse, içinde bir sürü suretlerle putlar bulunan senin kalbine Allah nasıl girer? Allah'tan gayrı herşey bir puttur. Öyley se sen, putları kır. Evi temizle.

Ey dünyaya kulluk edenler! Ey ahirete kulluk edenler! Siz, Allah'ı da, dünyayı da, ahireti de bilmiyorsunuz. Kiminizin putu dünya. Kiminizinki ahiret. Kiminizinki in sanlar. Kiminizinki zevkler, nefsani aruzlar. Kiminizinki övülme, halktan tasvip görme, alkış toplama.

Allah dışında herşey, bir puttur. Kişi Allah'tan gayrı neye bağlandı ve neye gönül verdiyse, o onun putudur.

Senin bütün umudun insanlar. Herşeyi onlardan bekliyor, onlardan umuyorsun. Korkun da onlardan. Hep onlardan korkuyorsun. Bu hal, Rabbine şirk koşmaktır, ortak tanımaktır.

Bu zaman, ahir zamandır. Bu zamanda çoğu insanların mabudu, paradan ibarettir. Bu zamanda insanlarının çoğu, Musa Aleyhisselam'ın kavmine benzedi. Yahudilere benzedi. Onlar, altın buzağıyı kcndilerine mabud edinmişlerdi. Bu zamanın insanının altın buzağısı da paradır.

Parayı kendine mabud edinmişsin, Rab edinmişsin. Paraya tapıyorsun. Senin Allah'ın para.

Hükümdarlar, devlet büyükleri ve ikbal sahipleri, halktan bir çoğunun nazannda birer ilahtır. Dünyevi imkanlar, zenginlikler, sıhhat, afiyet, kuvvet ve kudret, birçok insanların nazarında birer ilahtır, insanların birçoğu, bunlara ve benzeri şeylere taparlar...

Dünya zorbalarına, zenginlerine, firavunlarına ve hükümdarlarına saygı gösterip Allah'ı unuttuğun ve O'na saygı göstermediğin taktirde, senin hakkındaki hüküm de, putlara tapanlar hakkındaki hüküm gibidir. Sen de

putuna saygı gösterenlerden olursun. Putlara kulluk etme, onları yaratana kulluk et. İşte o zaman, putlar sana boyun eğecektir.

Sen, namazda iken bile yalan söylüyorsun. Mesela namaza dururken ve gene namaz sırasında, “Allahu Ekber” (Allah herşeyden büyüktür) diyorsun. Böylece yalan söylemiş oluyorsun. Çünkü senin kalbinde, Allah'tan başka bir ilah vardır. Kendisine güvenip bağlandığın herşey, senin ilahındır, mabudundur. Kendisinden korktuğun ve kendisine ümit beslediğin herşey, senin ilahındır, taptığındır.

Kendisinde Allah'tan başka birşey bulunduğu müddetçe, senin kalbin için kurtu luş yoktur. Eğer sen, taşlar üzerinde Allah'a bin yıl secde etsen, değil mi ki kalbinle O'ndan başkasına yöneliyorsun, sana bu secdeler hiçbir fayda vermez. Mevla'sından başkasını sever oldukça, o kalp için iyi bir akibet yoktur. Allah'tan başka herşeyi kalbinden yoketmedikçe, saadete eremez, bahtiyar olamazsın.

Nefs

Ya İslam'ın bütün şartlarını hakkıyla yerine getirir, ya da aksi halde, “Ben müslümanım” deme. Sen nefsinle beraber olmağa devam ettiğin müddetçe, bu mevkiye erişe mezsin. Sen, nefsinin heveslerim, arzularını ve zevklerini kendisine vermeğe devam et tiğin müddetçe onun kaydındasın, onun ipine bağlısın. Nefsinin hakkını ver, fakat heveslerine, arzulanna ve zevklerine engel ol. Onun bekası, kendisine haklarının verilmesiyledir. Helaki ve mahvolması da, hazlarının, heveslerinin ve arzulannın verilmesiyledir.

Nefsin hakları, ihtiyaç miktarınca yiyecek, içecek, giyecek ve meskendir. Hazları ise zevk aldığı şeyler ve şehvetler, heveslerdir. Onun haklarını şeriat elinden al, yani şe riatın ölçüleri dahilinde kendisine haklarını ver. Hazlarını, Allah'ın ilmindeki ilahi takdire bırak. Ona daima helal şeyler yedir, asla haram yedirme.

Aza kanaat et. Yeter ki helal olsun. Nefsini buna alıştır. Eğer ilahi taktirde senin için daha fazlası varsa ve gelir se, o da senindir. Eğer felah, kurtuluş istersen, Rabbine itaat konusuda nefsine muhalefet et, karşı gel. Eğer nefsin Allah'a itaate yönelirse, muvafakat et. Allah'a karşı günah işlemeğe yö nelirse muhalefet et, karşı koy.

Nefsinle beraber olmağa devam ettiğin müddetçe, insanları ve diğer varlıkları ta nıyamazsın. İnsanlarla beraber olmağa devam ettiğin müddetçe de, İzzet ve Celal sahibi Haklı tanıyamazsın. Nefs, daima kötülüğe meyillidir. Bu onun fıtratıdır, yaratılışıdır, tabiatıdır. Nefsle bütün hallerde mücahede et. Nefsi mücahede ile yumuşat, erit. Zira o, eridiği ve ser keşliğini yitirdiği

zaman, aklı selime ve kalbe teslim olur. Sonra kalp, sır'ra, öze teslim olur. Öz de, İzzet ve Celal sahibi Hak'ka teslim olur. Böylece hepsinin kaynağı, oraya dayanır. Nefsi yumuşatıp eritme işini tamamladığın zaman, sana kalbin yönünden şöyle seslenilir:

"Nefslerinizi öldürmeyiniz. Hiç şüphe yok ki, Allah ziyadesiyle merhametlidir" (Nisa, 4:29).

Sen, nefsin boş ve batıl emellerini kır. İşte o zaman o, sana itaat edecek, senin is tediğin noktaya gelecektir.

Nefsini tedavi etmeğe çalış. Ona de ki:

— Yaptığın iyilikler kendi lehine, kötülükler de gene kendi aleyhinedir, iyilik de yapsan, kötülük de yapsan, sonucu kendine dönecektir.

Nefsine karşı mücahede et. Onun kötü duygularını söküp atmak için savaş. Ta ki doğru yolu bulana kadar.

İzzet ve Celal sahibi Allah şöyle buyurur: "Bizim uğrumuzda mücahede edenlere gelince, onları elbette doğru yolumuza eriştiririz" (Ankebul, 29:69). Ve gene: "Eğer siz Allah'ın dinine yardım ederseniz, O da size yadım eder" (Muhammed, 47:7).

Nefse asla genişlik verme, müsamaha gösterme. Onun isteklerine uyma. işte o zaman felah bulur, kurtulursun. Onun yüzüne hiçbir zaman gülme. Bin sözünden ancak bir tanesine cevap ver. Ta ki ahlakça güzelleşinceye, sükunet buluncaya ve kani olunca ya kadar. Eğer senden zevklerle ve hevai arzularla ilgili birşey isterse, hep ileriye at, tehir et ve kendisine de ki:

— Heveslerini cennete sakla!

Onu, mahrumiyetin acılığına sabrettir. Ta ki lütuf ve ihsan gelsin. Eğer onu sabrettirirsen ve o da sabrederse, Aziz ve Celil olan Allah, onunla beraber olur. Zira, şanı yüce olan Allah şöyle buyurur: "Hiç şüphesiz, Allah sabredenlerle beraberdir" (Bakara, 2:153).

Nefsinin hiçbir soziinii kabul etme. Zira o, mutlaka şerre meyleder. Onun senden yapılmasını isleyeceği şey, mutlaka şerdir. Eğer isteğine cevap verecek olursan, cevabın mutlaka menfi olsun. Nefse muhalefet etmek, onun düzelmesine vesile olacak bir hare kettir.

Nefs ile Hak, bir arada bulunmaz. Dünya ile ahiret bir arada bulunmaz. Kim ki nefsi ile birlikte ise, o, Cenabı Hak'la beraberliği kaçırmıştır.

Sabırlı ol. Allah'ın emirleri ve yasakları doğrultusunda hareket etmekle taham mül göster. Eğer sabrın tam ve kamil olursa, rızan da tamamlanır, kemale erer. Olum suz hareket ve davranışlardan sıyrılmışlık halin ortaya çıkar. Senin yanında, herşey güzel olur. Her hareket ve davranış, Allah'a şükre dönüşür. Allah'a uzaklık, yakınlığa dönüşür. Allah'a şirk koşma, ortak tanıma halleri, tevhide donüşür. Artık insanlardan ne zarar görürsün ne de fayda. Senin için zıtlıklar kalmaz. Tersine, kapılar ve yönler birle şir. Sadece bir tek yön görürsün. Bu nokta üyle bir haldir ki, insanların büyük çoğunlu ğu onu anlayamaz, idrak edemez. Diyebiliriz ki bu seviye, ancak milyonda bir insana nasip olur. Ve son nefesine kadar devam edebilir.

Allah'ın huzurunda, bu seviyeye erişmiş olarak ölmeğe çalış. Daha ruhun beden den çıkmadan önce, sen nefsini öldürmeğe gayret et. Onu, sabırla ve hevai isteklerine karşı gelerek öldür. Yakında, böyle hareket etmenin faydasını ve güzelliğini göreceksin. Sabrın biter. Yani sabretme zamanları sınırlıdır. Sabretme süresi tamamlandıktan sonra, ardından mükafatını toplama faslı başlar. Sabrın mükafatı bitmez.

Ben, sabrettim. Sabrın sonunun da daima güzel olduğunu gördüm. Önce öldüm. Sonra beni diriltti. Onunla beraber oldum, onunla beraber malik oldum. Seçim ve irade nin terki hususuda nefsimle cihad ettim, savaştım. Sonuçla, benim için yukarıda bah settiğim haller hasıl oldu.

Önce bana gel. Beni ziyaret et. Sonra da Kabe'ye git, orayı ziyaret et. Ben Kabe'nin kapısıyım. Bana gel, ta ki nasıl haccedeceğini sana öğreteyim.

Sen, manaya, muhtevaya ve öze değil, şekle rağbet ettin, şekilciliğe ilgi göster din. Benim sohbetimi isteyen, kendisine söylediklerimi kabul etsin, onların gereği ile amel etsin. Ben nasıl hareket ettiysem, o da öylece hareket etsin. Aksi halde, benim sohbetime katılmasın. Zira bu şekilde hareket etmeyen, kardan çok zarar eder.

Ben bir ziyafet sofrasıyım. Fakat kimse benden birşey yemiyor. Kapı açık, fakat oraya kimse girmiyor. Ben size hakikatleri kaç kereler söyledim. Fakat siz beni dinlemi yor, sözlerime kulak vermiyorsunuz. Ben bu söylediklerimi sizin için, sizin iyiliğiniz için söylüyorum. Kendim için söylemiyorum.

Ben ne zaman ki kalbimden dünya sevgisini çıkarıp altınm, işte o zaman bu mertebeye ulaştım. Senin tevhidin nasıl doğru olabilir? Sen Resulullah'ın şu sözünü hiç duymadın mı ki: “Dünya sevgisi, her hatanın başıdır.” Çıkarını sağlama ve zararları defetme evinden çıkmadıkça, senin konuşmağa hakkın yok.

Hızla esasa gel, temele koş. Temeli sağlamladığın an, binayı yapmaya koyul. Te melin harcı fıkıhdır (islam hukukudur). Fıkıh dedimse bundan maksadım, ilmihal ve fıkıh kilaplarında yazılan, bedenle ve zahirle ilgili fıkıh değildir. Bilakis, kalp fıkhıdır. Kalp fıkhı, seni Allah'a yaklaştırır. Zahirle ve bedenle ilgili fıkıh ise, halka yakınlaştırır, hükümdarlara ve devlet ileri gelenlerine yakınlaştırır.

Zamanını ilim öğrenmekle geçiriyorsun, fakat öğrendiklerinle amel etmiyorsun. Sen, Hak'kın huzurunda susmalı, sukut etmeli ve dilsiz olmalısın. Ta ki, ondan konuşma izni gelinceye kadar. Konuşma izni gelince de, gene O'nun kudreti ile konuşursun, kendi kudretinle değil. Bu durumda senin konuşmalı, kalplerin hastalıklarına deva, özlere şifa, akıllara da ışık olur.

Nefsinle cihad konusunda sana yardım edenle arkadaş ol. Onun sohbetinde bulun. Nefsinin azmasına yardım edenle arkadaş olma. eğer cahil, ikiyüzlü (münafık), heva ve hevesler peşinde giden bir şeyh, mürşid ile arkadaş olur, onun sohbetinde bulunursan, o senin nefsinin azmasına yardımcı olur. Bu tip şeyhlerin, murşidlerin sohbeti, senin aleyhine olur.

Senin yapacağın doğru hareket, nefsinin istek ve arzularına cevap bile verme mek, onun söyleyeceği sözlerle arana bir duvar çekmektir. Onu, tıpkı bir deliyi dinler gibi dinle. Sözlerine asla iltifat etme. Şehevi, batıl ve faydasız zevk ve arzularına kulak asma. Senin mahvolman da, onun mahvolması da onun istek ve arzularını kabul etmen dedir. Eğer onun batıl isteklerini kabul eder ve yerine getirirsen, işte o zaman her ikiniz de mahvolursunuz. Senin kurtuluşun da, onun kurtuluşu da onun istek ve arzularına karşı gelmendedir.

Nefs Allah'a itaat ettiği zaman, onun rızkı her yandan bol bol gelir, isyan ettiği ve kibirlendiği zaman ise, rızka sebep olan vasıtalar ortadan kalkar.

Siz, işin aslına yapışmalısınız. Kolayına kaçmamalısınız, işin esası ve zor kısmı, tehlikelerle ve zahmetlerle doludur. Şu nefsi kendine hizmetkar yap. Onu işin esasına sevket, işin zor yanını ve aslını yapmayı, onun alışkanlığı haline getir. Zira o, senin kendisine ne yüklersen onu taşır, onu yüklenir. Onun tepesinden sopayı hiç eksik etme. Eğer sopayı eksik edersen hemen uyur. Sırtındaki yükleri de kaldırıp yere vurur. Ona tebessüm bile etme. O, ancak sopa korkusuyla iş gören kötü huylu bir köle gibidir. Onu hiçbir zaman doyasıya yedirme. Meğer ki, tokluğun onu azdırmayacağını ve tokluk karşılığında çalışacağını bilmiş olasın.

Nefslerinizin üzerinden mücahede sopasını eksik etmeyiniz. Onun hilelerine aldanmayınız. Uyur gözükmesine aldanmayınız. Yırtıcı hayvanın

uyur gözükmesine ve uyuşukluğuna aldanmayınız. Zira o, kendisini size uyur gösterir, uyuşuk gösterir, ger çekte ise fırsat kollamaktadır. Bunu, tabiatındaki yırtıcılığın gereği olarak yapmaktadır.

İşte nefs de tıpkı yırtıcı hayvanlar gibidir. Kendisini uyur ve uyuşuk gösterir. Fır sat bulunca ise hemen harekete geçer. Bu nefs, dışarıya karşı uysallık, alçakgönüllülük, itaat ve hayırlara muvafakat gösterişi yapar. Halbuki içinde, bunların tamamen aksini gizlemektedir. Onun için, onun bitirdiği ve görünürde boyun eğdiği konularda kendisine karşı gayet dikkatli ol, sakın.

Ölmeden Evvel Ölmek

Rabbin ile aranda, sen kendin varsın. Kendini aradan çıkar. işte o zaman, O'nu görürsün!

Nefsine muhalefet ederek, onunla savaşarak ve onun heves ve arzuları karşısında sağır kesilerek kendini aradan çıkar. Nefsinin zevklerini, hevai arzularını ve budalalıklarını asla yerine getirme, işte o zaman, mahviyete razı olur ve senin kalbinin yüzünden uzaklaşır. Nefsi emmarenin çıktığı yere nefsi mutmainne girer. Nefs, mutmainne hale geldiği ve hakkı kabule müsait olduğu zaman, ona daha önceki ruhtan başka bir ruh üfürülür. Bu ruh Rububiyet ruhudur, akıl ruhudur.

İki çeşit ölüm vardır. Bunlardan biri, avam tabakasının bildiği ölümdür. Bu, ruhun bedenden ayrılması demek olan ölümdür ki, herkesçe bilinmektedir. Bir de havas, yani seçkinler tabakasınca bilinen bir ölüm vardır ki, bu da hevai duyguların, nefslerin, kör tabiatların ve kötü adet ve alışkanlıkların ölmesi ve yokolması demektir. Bu tür ölümde kalp dirilir, hayat bulur.

Ölmeden önce öl. Hem kendinden geç, hem de Allah'tan gayrı şeylerden, işte o zaman dirilir, hakiki hayata kavuşursun. O zaman, Hak ile birlikte ebedi hayata kavuşur sun. Görünüşte ölü gibi olursun, fakat kaderin eli sende olur. Onu istediğin tarafa çevi rirsin, O el, çabasız, gayretsiz olarak nasibini alır.

Allah, kulu bütün menfi duygu ve halleri ile yokolduktan sonra, onu yeniden ya ratır. Başka bir yaratışla onu hayata iade eder. Önce yokluk (fena) eli ile yokeder. Sonra da varlık (beka) eli ile hayata iade eder.

Nefs, Allah ile kullar arasında bir perdedir. Onları Allah'a karşı perdeler. O orta dan kalkınca, perde de kalkmış olur. Bayezidi Bestami Hz. demiştir ki:

— Rabbimi rüyada gördüm. Dedim ki; “Sana ulaşmanın yolu nedir, Yarabbi?” Bana cevaben buyurdu: “Nefsini bırak, gel.” Bunun üzerine ben de, tıpkı yılanın kılıflarından sıyrılması gibi, nefsimden sıyrıldım.

Arifler, seçkinler kıyametlerini daha dünyada iken vuku buldurmuştur, daha dünya hayatında nefslerinin tepesine kıyameti dikmişler ve azap gelmeden önce, ağlamasını bilmişlerdir.

Sizin hiçbiriniz, “Kıyamet ne zaman kopacak?” diye bir soru sormasın. Kıyame tin kopmayacağı zannına kapılmasın. Zira unutmasın ki, kendisi öldüğü an, kıyameti kopmuş demektir. Kim ki olürse, onun kıyameti kopmuştur.

Senin nefsin, sevgilindir. Sen, nefsine aşıksın. Halbuki eğer onun, senin düşma nın ve katilin olduğunu bilseydin, mutlaka kendisine karşı çıkar, yemesine içmesine bile engel olur, ancak ihtiyaç miktarı gıdasına izin verirdin. Esasen ihtiyaç miktarı yiye cek, onun hakkıdır.

Nefsinle savaş. Hem de o, olumsuz ve kötü duygularıyla birlikte ölünceye, yok oluncaya kadar. Onunla savaşıp, kötü duygularıyla birlikte kendisini öldürdükten sonra, tekrar dirilt. Bu sefer o, fakih, alim ve hakikat ihtirasını ermiş olarak dirilecektir.

Kader

Kaderi bahane etmek, tembellerin dayanağıdır. Tembeller, “Ne yapalıın, kader böyle imiş” derler ve daha çok güzel ameller istemekten kendi kendilerini yoksun bıra kırlar. Biz Allah dostları, tembeller gibi hareket etmeyiz. Bilakis orta, vasat yolu tutar, çalışır çabalar ve güzel ameller işleriz. Biz, “O, şöyle dedi. Biz, şöyle dedik. Niçin? Nasıl?" gibi tartışmalara girmeyiz. Sadece çalışır ve gayret sarfederiz. Allah ise diledi ğini işler. Nitekim; “Allah, yapacağından mesul olmaz, insanlar ise yapacaklarından sorumlu tutulurlar” (Enbiya, 21:23).

Allah'a yakın bir kapıda adın yazılmış olmakla beraber, buna mağrur olup da kendini koyuverme. Zira hiç şüphe yok ki onu yazan, silmeğe ve yoketmeğe de kadir dir. Binayı yapan, yıkmağa da muktedirdir. Daima taat, korku ve çekinme ayağı üzerinde ol. Ta, ölüm gelinceye ve dünyadan ahirete, selamet ayağı üzerinde varıncaya kadar. işte ancak o zaman, Allah'a yakın kapı üzerinde yapılı o iyi halinin, kötü bir hale dönmeyeceğinden emin olabilirsin. Allah, peygamberlerine indirmiş olduğu kitaplardan birinde şöyle buyurur:

— Ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Kim benim hükmüme teslimiyet gösterir, vereceğim belalara sabreder ve nimetlerime şükrederse, katımda onu sıddıklar topluluğundan yazarım. Kim de benim hükmüme teslimiyet göstermez, belalarıma sab retmez ve nimetlerime şükretmezse, kendisine benden başka bir Rab arasın.

Kaza ve kadere razı olmadığın, belalara sabretmediğin ve nimetlere de şükretmediğin zaman, senin için Rab yoktur. Kendine Allah'tan başka bir Rab ara, Halbuki O'ndan gayrı Rab da yok.

Sana isabet edecek olan mutlaka isabet eder. Sen sakınmakla ondan korunamaz ve kurtulamazsın. Sana isabet etmeyecek olan da isabet etmez. Sen kendi gayret ve çalışmanla onu kendine getiremezsin.

İçi Düzeltmek

Ey sofilere mahsus elbiselere bürünmüş kişi! O elbiseyi önce özüne, sonra kalbine, sonra nefsine, en sonra da bedenine giydir. Zühd ve takva özden başlar, batından başlar, içten başlar. Zahire doğru gider.

Zahirden başlayıp batına doğru gitmez, ilk düzeltilecek şey, evin içidir, evin içinin düzeltilmesini tamamladığın zaman, kapısının düzeltilmesine yönelebilirsin. Batınsız zahir olamaz. Yaratansız yaratılan olmaz. Ev olma dan kapı olmaz.

Önce İslam'ı olduğu gibi ve doğru olarak anla, gör. Sonra al. islam, istislam'dan türemedir. Bu, “kayıtsız şartsız teslimiyet ve itaat” demektir. Kendisinde ihlas, içtenlik bulunmayan her amel, içi boş bir cevizdir, özü bulunmayan bir kabuktur, kurumuş bir ağaçtır, ruhsuz bir cesettir, mana'sız bir surettir. Bu, münfakların amelidir.

Lafsız amel ol. Riyasız ihlas ol. Lafını edeceğine amel işle. İnsanlara gösteriş yapacağına Allah için yap. Şirksiz tevhid ol. Sessiz zikir ol.

Tasavvuf kelimesi, safa’dan türemedir. Yani bu kelimenin aslı, safa'dır ki bu, halis, safi, temiz demektir.

Kişi Rabbini Nasıl Görebilir?

Kulun kalbi bütün fanilerden boşaldığı ve orada Allah’tan başka hiçbir şey kalmadığı zaman, Allah dilediği şekilde kendisini ona gösterir. Nasıl ki başkalarını zahiren gösteriyorsa, kendisini de batınen gösterir. Nasıl ki Mirac gecesinde Peygamber Efendimize gösterdiyse, tıpkı bunun gibi, o

kuluna da gösterir. Nasıl ki kul uykuda iken, gözleri kapalı olduğu halde gördüğü rüyada kendi kendisini görüyorsa, aynen bunun gibi Allah'ı da görebilir. Gerçekten insan rüyada, o anda gözleri kapalı bulunduğu halde, kendi kendisini aynen ve birçok şekillerde görebiliyor. Tıpkı bunun gibi, Allah o kuluna öyle bir mana ihsan eder ki, onunla Rabbini görür. O'na yakınlığını görür. Sıfat larını görür. Lütuflarını, fazlım ve ihsanını görür. Hediyelerini görür. Tecelli yerlerini görür.

Benim söylediklerimi anlamağa çalışınız. Onları arkanıza almayınız. Ben, hak içinde hakkı söylüyorum. Tecrübelere dayanarak konuşuyorum. Birçoğunuz müslümanlık iddiasında. Fakat yanlarında, İslam'ın hakikatinden eser bile yok.

Vah sizlere! Üzerinizde İslam'ın yalnızca ismi var. Bu isim muslümanlığı size fayda vermez, İslam'ın şartlarını sadece zahiri yönüyle işliyorsunuz, zahiri yönüyle ya şıyorsunuz, Batın yönüne ise hiç girmiyorsunuz. Amelleriniz hiçbir şeye denk değildir.

İmtihan

Sınanma ve denenme, mutlaka gereklidir. Özellikle de Allah dostluğunda iddialı olanlar için. Eğer sınav ve imtihan olmasaydı, her önune gelen evliyalık iddiasında bu lunur, Allah dostu olduğunu söylerdi. işte bunun içindir ki, büyüklerden biri şöyle de miştir:

— Bela, velayete vekil tayin edilmiştir. Ta ki, her önüne gelen evliyalık iddiasına kalkışmasın.

Halktan gelen eza ve cefalara sabredip katlanmak ve onların kusurlarından vaz geçmek de, evliyalığın alametleri cümlesindendir.

İşin kolay olduğunu sanmayınız. Sizin birçoğunuz, ihlaslı birer mümin olduklarını iddia ederler. Halbuki onlar, gerçekte birer münafıktırlar. Eğer imtihan olmasaydı, ih laslı mümin olma iddiaları çoğalırdı. Herkes, kendisinin Allah dostu olduğunu iddia ederdi.

Kim ki kendisinin hilim (yumuşaklık) sahibi olduğunu iddia ederse, biz de onu, kendisini öfkelendirme yoluna başvurarak imtihan ederiz. Aynı şekilde, cömertlik sahi bi olduğunu iddia edeni, kendisinden birşeyler isteyerek imtihan ederiz. Hasılı, her kim ki birşey iddia ederse, biz de onu iddia ettiği şeyin zıddı ile imtihan ederiz.

Kul Marifetullah'a eriştiği zaman, Allah onun kalbini bütünüyle kendisine yak laştırır. Vereceklerini bütünüyle verir. Onu bütünüyle kendisine dostluk ettirir. Bütü nüyle aziz kılar. Kişinin bütün bu ilahi

lutuflara tamamen sahip olduğu bir anda, (Hz. Eyyüb'e yaptığı gibi) onları birdenbire dinden alır. Kendisini fakir düşürür. Nefsini başına tekrar musallat eder.

Onunla arasına bir perde koyar. Bütün bunları yapmakla Allah, kulunu denemek, nimetler elinden gidince nasıl hareket edeceğini bizzat kendisine göstermek ister. Eğer kul, halinde sebat eder ve Allah yolundan ayrılmazsa, perdeleri kaldırır ve daha önceleri, sırf denemek için geri aldığı nimetleri ve ilahi lütufları kendisine gene bahşeder. Beladan kaçma. Zira, sabırla karşılandığı taktirde bela, her hayrın esasıdır, teme lidir. Peygamberliğin de, risaletin de, evliyalığın da, marifetullah'ın da, muhabbetin de esası, beladır. Belalara sabredip tahammül göstermediğin taktirde, senin için temel yok demektir. Halbuki herhangi bir bina, ancak temel olursa ayakta durabilir.

Allah seni kendisine yakınlaştırır. Seni yedirir, içirir, Sana hakikatlerin kapılarını açar. Seni kendi lütuf ve yakınlık sofrasına oturtur. Önüne nimetler serer. Buna karşılık, senin de bu hayatla asla eminlik içinde bulunmamanı ister.

Bu dünya, hüzün yeridir. Şimşek, bir parlayıştan ibarettir. Çoğu kez, peşinden hemen yağmur gelir.

Hz. Musa ve Ateş

Musa (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun) şiddetli hüzün, keder ve darlığa düşünce, daha önce gizli kalmış olan sarsılmaz iman ve inancı ortaya çıktı. Gece karanlığının ve karısının çek mekte olduğu acının basmasıyla, Allah ona alametlerini belli etti, gösterdi. Bunun üzerine Musa (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun), yanındakilere şöyle dedi:

- Siz burada durun. Ben, bir ateş gördüm (Taha, 20:10).

Hz. Musa, şunları demek istiyordu:

- Ben bir nur, bir ışık gördüm. Benim özüm, kalbim, sırrım ve manam bir ışık gördü, ezelde hakkımda takdir edilen hüküm geldi. Hidayetim geldi, insanlardan gına geldi. Bana velilik ve halifelik geldi. Bana, asıl olan geldi, ikinci derecedeki gitti. Bana hükümdarın bizzat kendisi geldi. Hükümdarlık ise benden gitti. Firavun korkusu benden gitti. Şimdi bu korku, Firavun'a geçti. Artık o korksun.

Hz. Musa, aile efradına bunları söyledikten sonra, onlara veda etti. Onları Rabbine teslim ederek, bir nur olarak gördüğü ilahi tecelliye doğru yola çıktı...

İşte, mümin de böyledir. Allah onu kendisine yakınlaştırdığı ve zatına yakınlık kapısına çağırdığı zaman, onun kalbi sağa, sola, öne, arkaya bakar ve Allah'a giden yön den başka bütün yönlerin kapalı olduğunu görür. Bunun üzerine nefsine, hevasına, uzuvlarına, adetine, aile fertlerine ve daha ilgisi bulunan neler varsa, hepsine hitaben şöyle der:

— Ben, kalbin nurunu gördüm. Onunla dostluk peydah ettim. O, Aziz ve Celil olan Rabbimden geliyor, işte ben hemen ona gidiyorum. Eğer dönmek mümkün olursa, size gelirim.

Bunları söyledikten sonra dünyaya ve ondakilere, bütün sebeplere, bütün neva ve heveslere veda eder. Bütün varlıklara veda eder. Sonradan varolan, (yani ezeli ve ebedi olan Allah'ın dışındaki) herşeye veda eder. Ve Yaratan'a gitmek üzere yola çıkar. Şüphe siz Allah, onun aile fertlerinin ihtiyaçlarını karşılar. Kendilerine yardım eder. Bütün se bepleri, onların ihtiyaçlarının karşılanması için vesile kılar.

Bu iş, gündüz oruç tutup gece namaz kılmakla olmaz. Nefs, heva, kötü tabiat, ce halet ve kalpte Allah'tan gayrı şeylerin sevgisi varoldukça, sırf kaba elbiseler giymek ve değersiz yemekler yemekle olmaz. Bunlarla hiçbir şey olmaz.

Sır, sırrın sırrıdır. Musa Alcyhisselam, Sina Dağı tarafında bir ateş görünce, aile fertlerini hemen o anda, bulunduğu yerde bıraktı. O, ne görmüştü? Kafa güzü bir ateş, kalp gözü de bir nur görmüştü. Kafa gözü bir fani görmüş, Kalp gözü ise Hakk'ı görmüştü. Şanı yüce olan Allah, Hz. Musa'nın kalbinin ağacından ışıldayan bir ateşi, onun nefsine, hevasına, sebeplere ve maddi varlığına göstermişti.

Yağmur ve Toprak

Yüce Allah şöyle buyurur:

— Hiçbir şey yoktur ki, hazineleri bizim nezdimizde bulunmasın. Biz onları belli bir miktar dışında indirmeyiz. (Hicr, 15:21)

Yağmur, gökten yere iner. Sonra, ondan da bitkiler biter. Bizim bahsettiğimiz bu hususlar da gene gökten iner. Fakat arza, yere değil, kalplerin toprağına iner. İnen bu ilahi nefhalar ve tecelliler sonucunda kalpler titrer, ürperir. Her birinde bir hayır biter, çimlenir. Sırlar çimlenir, hikmetler çimlenir, tevhid çimlenir. Allah'a yakınlık çimlenir. O zaman bu kalpte yemyeşil ağaçlar bulunur, meyvalar bulunur. O zaman bu kalp, in sanların cinlerin, meleklerin, ruhların toplanma yeri olur.

Hz. Yusuf

Yusuf (Allah'ın Selamı Üzerine Olsun), kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştı. Daha sonraları da zindana düşmüştü. Bütün bu sıkıntılara katlandı. Sonunda hepsinden kurtulup düze çı kınca ve herşey elinin altına gelince, kardeşlerine söyle dedi:

— Bütün aile efradınızı bana getirin (Yusuf, 12:93).

O, bu sözleri, başına zenginlik ve devlet kuşu konunca ve sıkıntılar gidip ferahlık, genişlik gelince söyledi. Daha önceleri ise, içine atıldığı kuyuda ve zindanda bir dilsizdi. Oradan kurtulunca açık ve seçik olarak konuşmağa başladı.

Hz. İbrahim

İbrahim Aleyhisselam, aleşe atılmak üzere mancınığa konduğu zaman, bültün fani vasıta ve yardımcılardan sıyrıdı. Rabbinin dışında hiçbir şeye meyil vermedi, gönül bağlamadı, işte bunun içindir ki, o anda Allah, ateşe şöyle emir verdi:

— Ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selamet ol (Enbiya. 21:69).

Kul, Rabbini tevhid ettiği ve Allah için tam bir ihlas sahibi olduğu zaman, bazen O'nun yarattığı bir varlık olarak Tekvin (kevnetme, yaratma) sıfatının çerçevesine girer. Bazen de Tekvin sıfatı, kendi yetkisine verilir. Bütün bunlar, Allah kullarının seçkinleri (Havas) içindir.

Cennete giren herkes, bir şey için "Ol" diyebilir, o da olur. Bu, Allah'ın Tekvin sıfatının kul tarafından kullanılması demektir. Bu, yarın değil, bugün olabilen bir husustur.

Kıtmir

Allah dostları, nefslerini erittiler. Öyle ki, manen öldüler, yokluğa erdiler. Kader denilen ölü yıkayıcısı da onları bir sağ yanlarına, bir sol yanlarına döndürüyor. Ashabı Kehf'in Kıtmir'i misali, köpekleri de iki ön ayaklarını ileri doğru uzatmış, yatıyor. Nef sin kalıntıları, kader eşiğinin altına serilmiş, yatıyor. Yani onların nefslerinin kalıntıları, kader karşısında hareketsiz duruyor.

İlim

İlim, amel içindir. Yoksa sırf ezberlemek ve insanlara anlatmak için değildir. Önce öğren ve öğrendiğinle amel et. Sonra da başkasına öğret. Önce öğrenir, sonra da öğretirsen, sendeki ilim konuşur. Sen sussan ve konuşmasan bile, ilim, amel diliyle konuşur. Yani ilminle işlediğin amel, ilmin amel olarak konuşması demektir.

Sen, önce zahir ilmini öğren, sonra da zahir ilminden batın ilmine atla. Sen, önce şu zahir ilmi ile amel et, zahir ilmini tatbik et. Ta ki onunla yaptığın amel, seni yapma dığın şeyin ilmine götürsün. Sen zahir ilmi ile amel et ki, o, seni batın ilmine ve batın ameline götürsün.

Şu zahir ilmi, zahirin ışığıdır. Batın ilmi de batının ışığıdır, Batın ilmi, Rabbinle senin aranda bir ışıktır. Her ne zaman ki ilminle amel edersen, yolun Allah'a yaklaşır.

Peygamber Efendimiz şöyle buyururlar:

— Alimler, peygamberlerin varisleridir.

Alimler, peygamberlerin ilimleri ile amel edince, onların halifeleri, varisleri ve naibleri, vekilleri olurlar.

İlim kısırdır, kabuktur. Amel ise özdür, usaredir. Kabuk, özün muhafazası için korunur. Öz, tohum ise, kendisinden yağ çıkarmak için korunur. Kabuğun içinde öz bulunmayınca, o ne yapılır ki? Özün yağı bulunmayınca, o neye yarar ki? İlim gitmiş ziyan olmuştur. Çünkü ilimle amel edilmeyince, yani amel gidince, hiç şüphe yok ki ilim de gider. Bunun için Peygamber Efendimiz, şöyle buyurmuşlardır:

— İlim, kendisiyle amel edilmesi için çağrıda bulunur. Eğer kendisiyle amel edi lirse, ne ala. Aksi halde, ilim geçer, gider.

Amel

Benim söylediklerimle amel etmeyen, onları anlayamaz. Ancak amel ederse anlar.

Çalış, ileri atıl, ara. Zira hiçbir şey, sana kendiliğinden gelmez. Nasıl ki, rızık elde etme hususunda külfete katlanıyorsan, aynen bunun gibi, salih ameller işlemek için de külfete katlanmak gerekir.

Senin amellerinin suret ve şekli değil, bilakis manası makbul ve muteberdir. amellerde esas olan şekil ve suret değil, tersine mana ve ruhtur,

Akıllı kişiler olunuz. Akıllı kişiler gibi hareket ediniz. Siz, amellerinizle Allah'a karşı adeta övünüyorsunuz. Halbuki Allah'ın nazarında sizin o amellerinizin bir sinek kanadı kadar değeri yoktur. Meğer ki gerek halvet, yalnızlık anlarınızda ve gerekse bütün diğer hallerinizde Allah'a karşı hep ihlasla, içtenlikle hareket etmiş olasınız.

Hiç tükenmeyen hazine sıdktır, doğruluktur, ihlastır, İzzet ve Celal sahibi Allah'tan korkmaktır, yalnız ve ancak O'ndan ummak ve her ahvalde O'na dönüp, O'na teslim olmaktır. Unutma ki, ilim ve bir de bilmediğin hususlarda teslimiyet, İslam'ın ta kendisi dir.

İnsanlarla, hem ilme, hem amele, hem de ihlasa sahip bir dille konuş. Amelsiz, sadece ilme sahip bir dille konuşma. Zira böyle bir dil ne sana fayda verir, ne de yanın dakilere.

Amelsiz ilmin bereketi gider. Kendisi ise senin aleyhinde delil olarak ortada kalır, ilmine meftun bir alim olursun, ilmin ağacı senin yanında kalır, meyvası ise yok olur gider. Çünkü onun meyvası ameldir. İlminle amil olmayınca, meyva yok demektir.

Allah'tan, kendi huzurunda senin için bir hal ve makam nasip etmesini iste. Eğer sana bu makamı nasip ederse, bu sefer de onu gizlemeyi iste. Zira Allah ile arandaki birşeyi açığa vurmaktan hoşlanman, senin mahvolmana sebep olur,

Neticesinden emin olmadıkça ve Allah'tan kalbine kesin bir işaret gelmedikçe konuşma, bir cümle bile sarfetme. Düşün bir kere: Eğer evinde yiyecek birşeyler hazırlamamışsan, bir kısım insanları orada yemeğe nasıl davet edebilirsin? Nasıl ki bir bina inşa edileceği zaman önce temele ihtiyaç varsa ve bina ancak temelin üzerinde yülkselebiliyorsa, tıpkı bunun gibi, Allah dostları kervanına katılabilmek için de önce bir temele ihtiyaç vardır.

Önce kalp arazini kaz. Ta, ondan hikmet suyu fışkırıncaya kadar. Sonra ihlas, mücahede ve salih amellerle binayı yap. Ta ki köşkün yükselinceye kadar, işte bundan sonra da insanları oraya çağır, davet et.

Allah'ım, bizim amellerimizin ruhsuz cesetlerini senin ihlasının ruhu ile ihya et, dirilt.

Halk senin kalbinin içinde olduktan sonra, onlardan ayrı kalmak ve halvete çe kilmek sana ne fayda verir ki?

Uzuvların ilacı, onların günah işlemesine engel olmaktır. Uzuvlarının günah işlemesine meydan bırakmayan kişi, onların devasını vermiş demektir. Mesela sen, elini haramdan, başkalarının hakkına uzanmaktan,

başkalarına zulüm ve haksızlık etmekten alıkoyarsan, işte o zaman onun devasını vermiş olursun.

Fakirlere Sadaka

Birşey istemek üzere sana başvuran fakirleri önce araştır, ihtiyacı olmadığı halde fakirlik gösterişi yapan yalancı, düzenbaz, münafık birisinin hile ile senden birşey almasına fırsat vermemeğe çalış, ihtiyaç içinde olmadığı halde, ağlayıp sızlanarak yardım di lenen böyleleri, sonra gerçek fakirlere yapılacak yardımlara da engel olurlar. Fakirlik gösterişi yapan bu tip insanlardan birisi senden birşey istediği zaman, önce bir an dur. Kalbine danış. Belki de o, ihtiyacı olmayan, zengin birisidir. Zihnini şöyle bir topla. Kalbine danış. Fetvacılar fetva vermiş bulunsa bile, sen gene de kalbine danış.

Paylaşmak

Şu senin elindekiler, senin değildir. Tersine, müşterektir, ortaktır. Komşuların senin ortaklarındır. Onlara ikramlarda bulunmalı, elindeki imkanlardan onları da yararlandırmalısın.

Allah'ın size verdiği rızıklardan, O'na vekaleten sizde muhtaçlara verin. Yedirin, içirin. Allah size birçok nimetler veriyor. Sizin bu nimetler karşısında nasıl hareket edeceğinizi ve ne gibi ameller yapacağınızı, bizzat sizlere göstermek istiyor.

Çalışmak

Sana hiçbir şey, kendiliğinden gelmez. Senin mutlaka çalışman, çaba ve gayret göstermen gerekir. Takdiri ilahi budur deyip oturmak ve iman ve ibadet yolunda çalışmamak caiz değildir. Bilakis; çalışmak, hamle yapmak ve takdirdckini elde edebilmek için uğraş mak, didinmek ve gayret sarfetmek gerekir. Belki de Allah, hiçbir uğraşmaya ve didinmeye lüzum kalmadan o imanı bize bahşedecektir, Ancak, ne olursa olsun, imana ve bilgiye dayanan sarsılmaz inancı elde edebilmek için, bizim mutlak surette çalışmamız gereklidir.

Hiç şüphe yok ki, çalışmadan eline birşey geçmez. Helal rızkını elde etmek için çalışmadın, didinmedin, gayret göstermedin. Allah yolunda mücahede et. Miskin mis kin oturma. Çalışmadan, yorulmadan ve emek sarfetmeden hazıra konmayı düşünme.

Sen ise başla. Çalışmaya koyul. Senden başkası gelir, meşgaleni tamamlar.

Allah Korkusu ve Sevgisi

Cennet ve cehennemi yaratmamış olsa bile, izzet ve Celal sahibi Allah, korkul mağa ve ümit beslenmeğe layıktır. Sırf zatını ve rızasını taleb ederek O'na itaat ediniz. Üzerinizde ne O'nun lütuf ve ihsanının düşüncesi bulunsun, ne de azabının endişesi. O'na kulluk, emirlerine boyun eğmek, yasaklarından kaçanmak ve takdirlerine karşı sabırlı olmakla mümkündür. O'na dönünüz. Bir daha işlememek üzere günahlarınıza tövbe ediniz. O'nun huzurunda ağlayınız. Hem gözlerinizin yaşları, hem de kalp gözlerinizin yaşları ile, O'nun için tevazu gösteriniz. O'nun huzurunda kendinizi hakir gürü nüz. Ağlamak, bir ibadettir. Ağlamak, tevazuda mübalağa demektir.

Sana dünyada da, ahirette de O'nun muhabbeti gerek, O'nun sevgisi gerek. O'nun muhabbetini kendin için en mühim şey addet. Muhabbet, yani Allah sevgisi, sana behe mehal lazım. Sana faydası dokunacak yegane şey odur. Her insan, seni gene kendisi için kendi menfaati için arar, ister.

İzzet ve Celal sahibi Hak ise seni bizzat senin içni murad eder, senin için taleb eder.

Kimin ki umudu korkusuna galip ise, o zındık olur. Kimin de korkusu umuduna galip ise, o da Allah'ın rahmetinden ümit kesmiş duruma (kafirliğe) düşer. Yani mümin, aynı derecede hem Allah'tan korkmalı, hem de onun ruhmetine umut bağlamalıdır. Pey gamber Efendimiz şöyle buyururlar: “Eğer müminin Allah korkusu ile, O'nun rahmetine olan ümidi tartılsa, ikisi birbirine denk gelir.”

Hak'ka talip olan kimse, O'nun cennetini istemez. Cehenneminden korkmaz. Bi lakis, sadece O'nun cemalini ister, O'na kavuşmayı diler. O'ndan, sadece yakınlığını bekler. O'ndan uzak kalmaktan ise korkar, endişe eder.

Kul, dünyanın, ahiretin ve Allah'tan başka bütün varlıkların sevgisini silip attığı ve kalbi, Allah'ın lütuf, minnet ve yakınlık evinde karar kıldığı zaman, Allah onu her çeşit rızık kazanç ve endişesinden muaf kılar. Kalbini böyle şeylerle meşgul olmaktan kurtarır. Allah onu kendisinden başka hiçbir kimseye muhtaç etmez.

Hak'kı Görmek

Kim Allah'ı seven birisini görürse, o, kalbi ile Allah'ı gören ve özü ile de O'nun huzurunda olan kişiyi görmüş demektir. Peygamber Efendimiz, söyle buyururlar:

— Siz Rabbinizi, tıpkı güneşi ve ay'ı gördüğünüz gibi göreceksiniz. Öyle ki, O'nu görmede hiçbir noksanlığınız olmayacak. O'nu net ve açık şekilde göreceksiniz.

Şanı yüce olan Allah, bu dünyada kalb gözü ile görülür. Yarın ahirette ise, kafa gözü ile görülür. O'nun benzeri birşey yoktur.

Bir defasında, salihlerden birine soruldu:

— Rabbini görebiliyor musun? Salih kişi, buna cevaben dedi ki:

— O'nu görmesem, yerimde duramam. Soranlar dediler

— Nasıl görüyorsun? Salih cevap verdi:

— O'nun varlığı gözlerimi kaplar. Böylece gözlerim, Rabbimi görür. Tıpkı cen nette kullara kendisini göstereceği gibi, burada da gösterir. Kişinin kalbi, Rabbinin sı fatlarını görür. İhsanını görür. İyiliğini görür, rahmetini görür, bereketini görür.

Peygamber Efendimiz,yedinci kat göklere yükseltildi. Rabbi onunla konuştu. O da Rabbini hem kafa gözüyle, hem de kalp gözüyle gördü.

İşte kalbi, manevi ve ahlaki sağlığa kavuşan herkes, böyledir. Bu mertebeye gel miş herkesin kalbi, Rabbini görebilir. Böyle hallerde, onunla gökler arasındaki perdeler kalkar. Özler ve gayretler, geceleyin yolculuk eder. İlahi sırları seyreder.

Arif

Allah'ı tanıyan kişiye en zor gelen şey, insanlarla konuşmak, onlarla birlikte bu lunmaktır. İşte bunun içindir ki, bin arif arasından ancak birisi, insanlar içinde konuşa bilir. Ne var ki bu bir kişi de, peygamberlerin sahip oldukları güç ve kuvvete muhtaçtır. Nasıl muhtaç olmasın ki? O, her sınıf insanla karşılaşmak ve bir arada olmak durumun dadır. O, aklı erenle de, ermeyenle de; düşünebilenle de, düşünmeyenle de hemhal olur. Kah bir münafıkla, kah bir müminle bir arada oturur. Arif, büyük zahmet ve meşakkat lerle karşı karsıyadır. Hoşlanmadığı çirkin şeylere de sabreder, tahammül gösterir. Bununla beraber o, içinde bulunduğu sıkıntı, meşakkat ve tehlikeler karşısında manevi ko ruma altma alınır. Çünkü o, hakkı söylemekle vazifeli kılınmıştır.

Arif kişi, ahirete hitaben şöyle der :

— Ey ahiret tasası, benden uzak ol. Çünkü ben, Hak'kın kapısına talibim. Benim nazarımda senin de, dünyanın da birbirinizden farkınız yok.

Dünya beni senden alıkoyuyor, sen de Rabbimden alıkoyuyorsun. Beni Rabbimden alıkoyan hiçbir şeyde, bence hayır yoktur.

Arifin ahirete hilaben söylediği bu sözlere iyi kuiak veriniz. Zira bu sözler, Allah'ı bilmenin özüdür. Allah'ın, mahlukattaki iradesının özüdür. Bu, aynı zamanda peygamberlerin, resullerin, evliyanın ve salihlerin de halidir.

İnsanların her biri birşeyle meşguldür. Kimisi mevkiinin ve parasının kuludur. Kimisi devlet ileri gelenlerinin kuludur. Kimisi nefsinin, giyim kuşamının kuludur.

Genç insanların her biri, birşeyle meşguldür ve birşeyine güvenmektedir. Kimisi oruç tutmaktadır ve orucuna güvenmektedir. Kimisi çok namaz kılmakla meşguldür ve namazına güvenmektedir, vs.

Bütün bunlardan başka öyle kişiler de vardır ki, kalbi Allah için çarpar. Allah ile beraberdir. Allah'a bağlıdır. Fanilere asla bağlanmaz. Allah'ın dininin ayakta durması için çalışır.

Dünya hayatı, bir bakıma müminin zindanıdır. Mümin olarak kaldıkça, dünya onun zindanıdır. Fakat takva hali devam ettikçe, Allah onu oradan çıkarır. Zindanından, darlıktan çıkarır, ferahlığa kavuşturur.

Müminin beden yumurtasının kabuğu çatlar. Başka bir şekle inkılab eder, dönü şür. Bu suretle o, hikmet tanelerini toplar. Allah onun göğsüne, kendisine yakınlık kanatlarını takar. Artık o, yemek tabaklarının sahibidir. Sofranın sahibidir.

Sen uykudasın. Resulullah Efendimiz şöyle buyururlar:

— İnsanlar uykudadır. Ölünce uyanırlar.

Ancak ölümden sonra uyanabilen kişinin hali, ne kötüdür!

Mürşid

Kimin ki, Resulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem'e bağlılığı gerçekten sabit olursa, Allah Resulü ona bir zırh giydirir, başına bir miğfer çeker, kendi kılıcını kuşatır. Kendi edep ve terbiyesinden, kendi şemailinden. kendi ahlakından ona birşeyler tahsis eder. Kendi elbiselerinden bazılarını ona bizzat giydirir. Daha sonra da, ümmeti içinde onu kendisine vekil, rehber ve ümmetini Allah yoluna davetçi yapar. Böylece o da, Allah Resulüne vekaleten, Muhammed ümmetinin içinde, Allah'a götüren kılavuz ve davetçi olur.

Kalbini bir mescit yap. Orada, Allah'tan başka hiçbir şeye yer verme. Nitekim Allah, şöyle buyurur:

— Hakikatte mescitler, Allah'ındır. Onun için, Allah ile birlikle hiçbir şeye tapmayın(Cin,72:18).

Kalbini bir mescit yaptığı ve orada Allah'tan başka hiçbir şeye yer vermediği zaman, bir kulun derecesi yükselir, İslamdan imana, imandan sarsılmaz bilgi ve inanca, oradan marifete, marifetten ilme, ilimden muhabbete, muhabbetten mahbubiyete yükse lir. Daha sonra ise, talep eden ve arayan durumundan, talep olunan ve aranan durumuna yükselir. Kalp aynası saflaşmış, temizlenmiştir. Peygamberinin daimi uyanıklık haline varis olmuştur. Zira Allah Resulünün gözleri uyurdu, fakat kalbi asla uyumazdı. önünü gördüğü gibi, arkasını da gürürdü.

Her insanın uyanıklığı kendi halincedir. Hiçbir kimse, Resulullah Efendimizin uyanıklığı seviyesine erişemez. Gene hiçbir kimse, Allah Resulünün hususiyetlerine denk hususiyet sahibi olmağa muktedir olamaz. Şu var ki, onun ümmetinin abdalları ile velileri, ondan kalan yiyeceklerle içeceklerin üzerine gelirler.

Mürid'e behemehal bir kılavuz, bir rehber lazımdır. Zira o öyle bir çöldedir ki, orada akrepler, yılanlar, afetler vardır. Susuzluk vardır. Yırtıcı, vahşi hayvanlar vardır. iste klavuz, onu bu afetlerden korur. Su bulanan yerleri gösterir. Meyvalı ağaçların bu lunduğu bölgelere götürür. Halbuki tek başına, kılavuzsuz olduğu taktirde, yırtıcı hayvanların, akreplerin, yılanların, afetlerin bulunduğu bölgelere düşer. Perişan olur, mah volur.

Allah yolunda bir rehber bulduğun an, ona hemen yapış. Hiç şüphe yok ki, mana onun dışında değildir, içindedir. Onu çevrendeki bütün diğer insanlardan daha faziletli ve daha üstün bil. Her yönülyle, mürşidine bağlı ol.

Ey gerçeklerden kaçan kişi! Bana yılda bir defa, ayda bir defa yahut haftada bir defa uğramazsın. Gel. Haftada, yahut ayda, yahut yılda bir defa olsun, bana uğra. Hem de bomboş olarak. Sakın birşey istediğimi sanma. Birşey getirme. Gel. Benim meclisimden alacağını, karşılıksız olarak al. Bugün benden aldığın bir şey, yarın milyon olur.

Ben senin yükünü yükleniyorum. Sen sanıyorsun ki, buna karşılık ben de kendi yükümü sana yükleyeceğim. Hayır, öyle değil. Sana hiçbir şey yüklemeyeceğim. Aziz ve Celil olan Allah bana yeter. Benden bir kelime öğrenmek için, bin senelik mesafede olsan bile gelmelisin. Kaldı ki, aramızda sadece birkaç adımlık bir uzaklık var.

(Fethür Rabbani: Abdülkadir Geylani Hz. 'nin Sohhetleri'nden.)

YUNUSTAN DÖRTLÜKLER

Sana ibret gerek ise
Gel göresin bu sinleri
Eğer taşsan eriyesin
Bakıp görünce bunları

Bilir misiz ey yarenler
Hak erenler nerededir
Nenle baksan orda hazır
Nerde istersen ordadır

Ey kendi özünü bilmeyen
Söz manasın bulmayan
Hak varlığın ister isen
İlim ile Kur'an'dadır

Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Biz kimseye kin tutmayız
Kamu alem birdir bize

Ben gelmedim davi için
Benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdir
Gönüller yapmağa geldim

İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Ya nice okumaktır

Okumaktan murat ne
Kişi Hak'kı bilmektir
Sen okudun bilmezsin
Ha bir kuru emektir

Sözünü bilen kişinin
Yüzünü ak ede bir söz
Sözü pişirip diyenin
İşini sağ ede bir söz

Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ala ağulu aşı

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil

Bir gönülü yaptın ise
Er eteğin tuttun ise
Bir kez hayır ettin ise
Birine bindir, az değil

Mal sahibi mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi
Mal da yalan, mülk de yalan
Var biraz da sen oyalan

Benim adım dertli dolap
Suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemis Çalap
Derdim vardır inilerim

Dövene elsiz gerek
Sövene dilsiz gerek
Derviş gönülsüz gerek
Sen derviş olamazsın

Bir hastaya vardın ise
Bir içim su verdin ise
Yarın anda karşı gele
Hak şarabın içmiş gibi

Ben yürürüm yane yane
Aşk boyadı beni kane
Ne akıllıyım ne divane
Gel gör beni aşk neyledi

Cennet cennet dedikleri
Birkaç köşkle birkaç huri
İsteyene ver sen onu
Bana seni gerek seni

Şeriat, tarikat
Yoldur varana
Hakikat, marifet

Bal ile yağ ede bir söz

Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz

Al gider benden benliği
Doldur içime senliği
Bu dünyada öldür beni
Varıp orda ölmeyeyim

Ölüm haberi gelmeden
Ecel yakamız almadan
Azrail hamle kılmadan
Gel dosta gidelim gönül

Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyalar
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garip bencileyin

Canlar canım buldum
Bu canım yağma olsun
Ballar balım buldum
Kovanın yağma olsun

İkilikten usandım
Birlik hanına kandım
Derdi şarabın içtim
Dermanım yağma olsun

Oldur gelen,Oldur giden
Ol görünen, Oldur gören
Ulvi ve süfli cümleten
Görünen Oldur, görsen a!

Hak bir gönül vermiş bana
Ha demeden hayran olur
Bir dem gelir şadan olur
Bir dem gelir giryan olur

Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyu deyu
Çıkmış islam bülbülleri
Öter Allah deyu deyu

Ondan içeri

Beni bende demen
Bende değilim
Bir ben vardır bende
Benden içeri

Hak'kı nasıl bulursun
Hak'ka kul olmayınca
Erenler eşiğine
Yaslanıp yatmayınca

Dervişlik dedikleri
Hırka ile Taç değil
Gönlün derviş eyleyen
Hırkaya muhtaç değil

Dağlar ile taslar ile
Çağırayım Mevlam seni
Seherlerde kuşlar ile
Çağırayım Mevlam seni

Sensin Kerim, sensin Rahim
Allah sana sundum elim
Senden gayrı yoktur emim
Allah sana sundum elim

Sen sana ne sanırsan
Gayrıya da onu san
Dört kitabın manası
Budur eğer var ise

Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaratılanı hoşgör
Yaratan'dan ötürü

Bu dünya dopdolu kalleş
Her birinden bir taş gelir
Hak'kı gerçek sevenlere
Cümle alem kardaş gelir

Aşık Yunus seni ister
Lutfeyle cemalin göster
Cemalin gören aşklar
Ebedi ölmez Allah' ım

Biz düyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selam olsun

Miskin Yunus söyler sözü
Yaş doludur iki gözü
Bilmeyen ne bilsin bizi
Bilenlere selam olsun.

Dört kitabın manasın
Okudum tahsil etlim
Aşka varınca gördüm
Bir uzun hece imiş[1]

Ey dünya benimdir diyen
Dünya senin değildir hey
Benim deme dersin yalan
Dünya senin değildir hey

Kullar senin sen kulların
Günahları çok bunların
Uçmağına sal bunları
Binsinler Burak Çalabım

Yunus Emre yok oldu
Bütün varı Hak oldu
Ondan başka nesne yok
Kalmam güman içinde

Kuru idik, yaş olduk
Ayak idik, baş olduk
Kanatlandık, kuş olduk
Uçtuk elhamdülillah

Taptuk'un tapusunda
Kul olduk kapusunda
Yunus miskin çiğ idik,
Piştik elhamdülillah

Çeşmelerden bardağın
Doldurmadan kor isen
Bin yıl orda durursa
Kendi dolası değil

İşbu vücudum şehrine
Cümle yaradılmışa
Bir göz ile bakmayan
Halka müderris olsa
Hakikatte asidir

Yalan söyler görmeyen
Haberi gören bilir
Gerçek erin halini
Yolda can veren bilir

Canım kurban olsun senin yoluna
Adı güzel, kendi güzel Muhammed
Şefaat eyle bu kemter kuluna
Adı güzel, kendi güzel Muhammed

Giderdim gönülden kini
Kin tutanın yoktur dini
Ey yarenler ben bu sözü
Uludan işittim ahi

Eğer uluya vardın ise
Suret nakşı nendir senin
Manaya yol buldun ise
İşbu dünya nendir senin

Bin kez Hacca vardın ise
Bin kez gaza kıldın ise
Bir kez gönül kırdın ise
Gerekse var, yollar doku

Gönül Çalab'ın tahtı
Gönüle Çalab baktı
İki cihan bedbahtı
Kim gönül yıkar ise.

Ten fanidir, can ölmez
Çün gitti geri gelmez
Ölür ise ten ölür
Canlar ölesi değil

Taştın yine deli gönül
Sular gibi çağlar mısın
Aktın yine kanlı yaşım
Yollarımı bağlar mısın

Bir dem giresim gelir
İçindeki Sultanın
Yüzün göresim gelir

SOHBETNAME'DEN SEÇMELER

İnsanı Kamil'i Aramalıdır

İnsanı kamil kime el verdiyse, ne ondan, ne kendinden bir an bile ayrılmaz. İnsan kendini kabul, yani kendinin Allah'a kavuşabileceğine, vuslat edebileceğine iman etmelidir. İnsan, kendindeki sevgi (hubb) ile, o yüce sevgiliye (mahbubu zişan'a) ulaşır.

İmam Zeynel Abidin Hz.'ne, "Güzel söz (kelimei tayyibe) O'na yükselir, iyi ameli (ameli salihi) de O yükseltir" (Fatir, 35:10) ayetindeki güzel söz ve iyi amel, nasıl olur da ona gider, diye sorarlar. Cevaben der ki; "Sende kalmazsa, yani sen senin ibadetini görerek onunla meşgul olmazsan, O'na gider." Fakat ayeti kerime düşündürücüdür: Güzel söz mü iyi ameli, iyi amel mi güzel sözü yükseltir? Bilmem. Her ne hal ise, ikisi de gerekli.

Aleyhisselatu Vesselam Efendimiz: "İnsanlar, altın ve gümüş madenleri gibidir" buyurnuşlar. Diğer madenleri anmamışlar. Bir mümin bir insani kamilin eline geçince, onu aşk ve muhabbet ateşiyle, nefs ve beden külçesinden ayırır, halis altın veya gümüş eder. Ona ilahi tuğra olan: "Bu benim kulumdur, Allah'ın kulu" toplayıcı ismini vurur. Arlık bunanla revaç pazarına çıkar. Parasız dünya işleri dönmediği gibi, "Allah kulu" olmadan da bu alem dönmez, durur!

İnsani kamile ve kendi gerçeğine tenezzül et, bu yeter. Bu değerli ömür bir daha e1e geçmez. Bu ömrü dünyaya, Allah'ın gayrısına sarfeden, dünya ve gayrısı gibi değersiz olur. "Yerde Allah'tan uzak duranlar, ahirette cehennem ehlidir" buyurulmuştur. Bu, evliya süzüdür. Allah kelamıdır (ondan alınmalıdır). Allah kelamını dinlememek, kafirlerin huyudur, işidir.

Hadisi şerifte: "Zikredenle etmeyen, diri ile ölü gibidir" buyurulmuştur. Seyyid Nizamoğlu bir beytinde diyor ki:

Bu aşk okyanusudur, buna had ve kenar olmaz.

Delilim Kur'an sırrıdır, bunu bilende ar olmaz.

Kitap indirilmesi, peygamber gönderilmesi, evliyanın insanları irşad etmesi; yok luk demine ulaşmak, Hak'kı bilip bulmak ve bildirip buldurmak içindir. Müjde o adama ki, insanı kamile yetişti ve kendi kendini de kabulle, nefsini bildi. Yazık o adama ki, ya mana erini bulamadı, ya da buldu da, söz ve öğütlerine uygun hareket etmedi, onun yoluna gitmedi. Mürşidinin olgunluğu karşısında gururlandı, aldanıp kaldı! Oysa ayeti kerime, "(Şeytan sizi) aldatmasın, Allah'a karşı mağrur etmesin" (Fatır, 35:5) buyuruyor.

Nefsi bilmek, Allah'ı bilmeğe vesiledir. Ve belki aynen Allah'ı bilmektir ("Nefsini bilen Rabbini bilir" Hadis). Mürşid ise, kişinin kendi batınına çıkabilmesi için bir merdivendir. Yani şeyh, mürid ile Mevla arasında merdivendir.

Mürşidin olgunluğunun müride zuhur etmemesi, birkaç sebeple olur. Ya mürşidin mürşid olduğuna, müridin tam imanı yoktur. Yahut iç işlerine, batın işlerinin önemine inanmamıştır. Veya az çok inanmış ise de, mürid tembellik ve ataleti seçerek, merhaleleri aşmak istemez. Veyahut Cenabı Hak'ka gitmek istemiyor, yani nefs ve dünya işini öne alıp, Mevla işine tercih ediyor demektir. Biz bunların hepsinden Cenabı Hak'ka sı ğınırız.

Derler ki, bir melek her gün gökten seslenir: "Büyük bir iş için yaratıldınız ve siz ondan gafilsiniz." Bir ayeti kerimede de şöyle buyuruluyor: "Eğer onlara, 'nefslerinizi katlediniz ve yurdunuzu terkediniz' denmiş olsaydı, pek azı dışında bunu yapmazlardı. Eğer onlar bu öğüdü tutsalardı, haklarında daha hayırlı olurdu, kendileri de sabit kalırlardı" (Nisa, 4:66). Bu ayet, kafirlerle savaş ve din için yurdunu terk, yani hicret hakkın da inmiştir.

Hadisi şerifte de, "Kim bir karış hicret ederse, cennet ona vacib olur" buyurulmuştur. Hadisin dış anlamı, açıkca anlaşılıyor. Gerçek anlamı ise şudur: Kişi azıcık olsun varlığından geçse; kınanmış ahlakından Allah'ın ahlakına, zahirinden batınına, ya ratılandan Yaratan'a, gafletten huzıır ve dostluğa hicret etse, ona kavuşma (vuslat) vacib olur.

Bu ayetle nefsi katletmekten murad, nefsi arıtma (tezkiye), yurdunu terkten mak sat da, saliklerin kalbinde bulunan mertebe ve makamlara olan hevesi terk etmektir. Ce nabı Hak ile daim olup gerçeklenmedikçe, insanın istenildiği gibi sabit olup temkin bulması düşünülemez.

İki Ayrı Söz

Bazı veliler buyuruyorlar ki: "Müjde o zata ki yurdundan ayrılmaz."

Bazıları da: "Yazık o kimseye ki yurdundan ayrılmaz," buyuruyorlar. Yurdundaki ayrımayana hem müjde, hem de yazık diyorlar.

Görünüşe bakılacak dursa, tam bir çelişki var. Gerçekte ise bu iki söz, eş anlam lıdır. Çünkü insanın iki vatanı vardır: Biri gerçek ve asli vatanı, diğeri ise arızi (gerçek varlığı olmayan) vatanıdır.

Gerçek vatanını bilip, gönlünde ona yönelene ve o huzurundan ayrılmayana haki katen müjde olsun. Aynı şekilde, bu arızi vatana gönül

vererek. bu olumlu, vücud ve yurt sevgisinde kalarak, mana ve batından anlamayanlara da yazık.

Mana Anlamak, Bulmak

Allah velileri buyururlar ki, insanın ahiretteki manevi ve ruhani zevkleri, dünyadaki vukuf ve irfanı, batini lezzeti ölçüsünde olur. Burada manadan habersiz olanlar, orada da nasipsizdirler. İşte, “Dünyadan nasibini unutma” (Kasas, 28:77) ayeti kerimesinin anlamı da budur.

Cenabı Hak ilham ile Bayezid Bestami'ye buyuruyor: “Ya Bayezid, ben zaten herşeyden münezzehim. Sen, seni teşbih ve tenzih et ki, beni teşbih ve tenzih etmiş olasın.” Şanlı Peygamberimize de Kitabı Mecid'de denmiştir ki: "Rabbinin yüce adını tesbih ve tenzih et (O'nun eksikliklerden uzak olduğunu an)" (Ala, 87:1).

Bela ve imtihan vardır. Bu, insana azap vermek için değildir. Seni sana tanıtmak, ayarını tam kılmak içindir. Genişlikle, darlıkta Mevla'sıyla olanın, hiç kazanmadığı zaman yoktur.

Peygamber Efendimize birisi, “Ya Resulullah, ben seni seviyorum,” demiş. Ce vaben “Fakra hazır ol,” gene böyle diyen başka birisine de: “Belaya hazır ol,” buyur muşlar. Hadisi şerifte de, “Allah bir kulu severse, onu belalarla sınar. Kul sabrederse, Allah onu seçer," buyurulmuştur.

Dinin esası, Marifetullah elde etmek içindir, “insanda bu yaratılıştan amaç, mari fettir” denilmiştir.

Bu zamanın insanları pek zeki, yetenekli, fakat o ölçüde de cömertlikten yoksun durlar. Üç kuruş ticaretten sevindiğimiz kadar, iki rekat namazdan sevinmiyoruz. Üç kuruş zarardan üzüldüğümüz kadar, itaati terkten, hatta Cenabı Hak indinde zarar et mekten üzülüp dertlenmiyoruz. Acaba bize ne oldu? Zamanımız garip, din elden çıkı yor, haberimiz yok.

Hepimizin babası, “Bedenlerin babası” Hz. Adem Safiyullah, tabi olduğumuz millet, babamız Hz. ibrahim Halilullah ruhumuzun babası, “Ruhların babası” Hz. Muhammed’dir (Allah’ın Rahmeti Üzerine olsun). Bu kötü halimiz, bizim ve çocuklarımızın, Ncmrud, Firavun, Karun, Haman, Şeytan ile cehennem ateşinde kalmamıza yol açar. Yüz şeytanın insana yapacağını yal nız bir nefs, yüz nefsin yapamayacağını da bu zamanda, kötü bir arkadaş yapar. Kötü ar kadaştan ve kötü huydan o kadar kaçmak lazımdır. Zorunluluk nedeniyle görüşmek gerekirse, ya mürşidini, ya da

Mevla'sını ona karşı kalkan edinmek, yani batın olarak onları hazır bilip kendi aradan çıkmak icabeder.

"Sadıklarla beraber olunuz" (Tevbe, 9:119) emriyle hareket edenler, mürşid emrini tutup onun rengine boyananlar, bahtiyardır lar.

Kibir ve Şeytan

İnsana varlık, ucub (kendini beğenme), kibir (kendini üstün görme), dört şeyden gelir:

1. Soy - soptan,

2. ibadet ve itaatten,

3. Amelden,

4. Zenginlikten.

Şeytan insanı altı şeye sevkeder:

1. Şirke (Allah'a onak koşmağa),

2. Küfür ve inkara,

3. Küçük günahlara,

4. Büyük günahlara,

5. Bidate (dinden olmayıp sonradan icad edilen şeylere),

6. Güç yetirilemeyen ibadetlere.

Şeytan, insanı bidate sevk etmeden çok memun olur. Çünkü mümin, olur ki gü nahın günah olmasından dolayı tövbe eder, ondan döner. Fakat bidatin bidat olduğunu bilip düşünemez ki, tövbe etsin, geri dönsün.

Her insan için bir şeytan olduğu, hadisi şerifle sabittir. Hatta, kendilerinin şeyta nının olup olmadığı Peygamber Efendimizden sorulduğu zaman, “Evet, benim de şeyta nım var. Fakat Allah'ın inayetiyle, ben onu müslüman yaptım,” buyurmuşlardır.

Allah evliyasının bu hadisten haz ve nasipleri vardır. Saminiler, yani Samini kolundan olanlar da şeytanlarını müslüman edebilirler.

Temkin Makamı

Evliyaullah'ın son mertebesi, temkin makamıdır. Sohbet meclisleri ve toplantı yerleri , emin yerlerdir, ilahi güvencedir. Meclisle söylenilen sözler ve olan biten işler ne ise, onu başka yerlerde ifşa edip açığa vurmak, emanete hıyanettir. Peygamber Efendimiz, “Mec lisler, emniyet üzcrine kurulur,” buyurmuşlardır.

Medine'de Şeyh Yasin Efendi adında, "Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır" (Fetih 48:29) sırrına mazhar ve yüzünden Muhammedi nur apaçık görünen bir zat vardı. Vaazinde kalabalık bir cemaat bulunurdu. Bir gün bir vesile ile dedi ki: - Ey cemaati müslimin! Yeryüzünde duanın kabul olunacağı bir yer varsa, o da Mekke ve Medine'deki kutsal mescitlerdir. Fakat görüyorsunuz, dokuz aydır bu iki yerde beş vakit namazın ardından, bu kadar hacılar ve belde halkı, düşmanın yenilip mahvolması ve memleketlerinin geri alınması için dua ediyorlar da, hiçbir şekilde kabul belirtisi görülmüyor. Bunun hikmeti nedir?

Bunun hikmeti şudur: Bizim hal lisanımız diyor ki, "Yarabbi, biz nefsimizden ve onun ahlak ve isteklerinden, hiçbir şekilde vazgeçmeyiz. Sana isyan edip aykırı davran mak için, nefsimize yardım eder, ona uyum gösteririz. Fakat sen de bizim dediğimiz gibi yapacaksın, bizi düşmanlarımızın şerrinden koruyacaksın. Bizim rahatımıza hiçbir zarar gelmesin; ta ki, biz sana iyiden iyiye muhalefetle ısrar edelim."

İşte bizim dualarımızın gerçeği, bundan ibarettir. Ey cemaat, böyle bir duayı Ce nabı Hakk kabul ederse siz söyleyin. Haşa ve kella!

İşte efendiler, bizim başımıza gelen bu musibetler, Adem devrinden şimdiye kadar asla görülmedik fitne ve belalar, coşma halinde bulunan celal ve gazap, kahır ve helak eserleri karşısında bizim Cenabı Hakk’a karşı yaptığımız şey, Şeyh Yasin Efendi'nin dediği cinsten bir duadan ibarettir. Ama bu dua da bizim mahv ve helakimizi do ğurur.

Madem ki dünyada ve ahirette saadet ve selamet istiyoruz, şu halde geliniz, önce Allah'ın kitabını kendi vücudumuza zahir ve batın olarak yerleştirip, yaşamağa gayret edelim. Ondan sonra da başkalarının bu kemal, cemal ve kavuşma yolunda gelişmelerine, ilerlemelerine manen ve maddeten yardım edelim. Rabbimize dönelim. Zira Allah ile başa çıkılmaz. Biz O'nun istediği şekilde ve O'nun için O'na kulluk edersek, O da bize her an, her halukarda yetişir. Artık duaya falan da hacet kalmaz. Allahu Teala yüce kitabında, "Allah, iman edenleri (düşmanlarına karşı) korur" (Fetih, 48: 29) buyur muştur.

(Aynı Hacı Yasin Efendi, birgün gene vaazında: "Ey müslümanlar, gökler ve yerin durmasına ve devamına sebep olan bir kutuplar kutbu, bir

kutbül aktab, her zaman yeryüzünde bulunur. Allah'a hamdolsun, zamanımızın Gavsül Azamı da bugün bizim meclisimizde hazırdır," dedikten sonra Osman Bedreddin Hz. nin yüzüne bakmış ve gülümsemiştir.)

Rıza Nimeti

Peygamber Efendimiz bir hadiste şöyle der;

— Yarın (kıyamet günü) cennet ehline Cenabı Hakk ilahi cemalini gösterdiği zaman buyurur ki: “Daha benim ne gibi bir nimetim kaldı ki, onu size vereyim?”

Cennet ehli de sorarlar; "Yarabbi, daha ne gibi bir nimetin kaldı ki onu bize vermedin? Bizi lüluf ve kereminle cehennemden kurtardın, yüksek cennetlere koydun. Ve bunların hepsinin üstünde bulunan tam, mükemmel güzelliğini bize gösterdin." O zaman Hazreti Allah Azimüşşan buyurur ki: "Kullarım, bir rıza nimetim kalmıştı ki onu size vermemiştim. İşte şimdi ben sizden razı da oldum."

Bu hadisi şerifteki cennet ehli, has olmayanlardır ki onlar, ilahi yüzü yarın orada perde arkasından, süreksiz olarak görürler ve sonra herkes, kendi cennetine reddolunur. Tekrar görüş zamanı gelinceye kadar, ayrılık ateşiyle yanarlar. Bu hitap, kulluk eden zahidleredir. Kamil ve kavuşmuş ariflerden Allah, daha bu dünyada iken razı olmuştur. Yazıcızade bunu şöyle anlatıyor:

Razı olam demiş Hakk, hışmetmeyem size ebed

Kullaradır bu hitab, vermiş ama ariflere

Dünyada iken Hakk rıza muştulamıştır onlara.

Evet, rıza nimetinin, Cenabı Hakk’ın görülmesinden sonra olacağını işittik, anla dık. Arifler, kamiller, Allah'ın kulları, dünyada insanlık elbisesiyle örtulmüş hassul has hazretleridir. Eğer sende göz ve basiret varsa, onları gör, onları sev, onlara uy, sen de bu nimetlere er. Bu bir başka şekilde olmaz efendi. Allah dostunu sevmekle, onlara dışta, içte uymakla olur.

Şeriat hükümleri ile amel edeceğiz, içten Kur'an ahlakiyle, ilahi ahlakla ahlaklanacağız, Gönlümüz Mevla'nın zikir ve fikriyle, güçlü bir Allah sevgisiyle dolacak. Te cellilerin ve müşahedelerin ateşinde olan ve renksiz renk denilen, ışıklar ışığı olan huzur (uyanıklık) nurunu ve asıllar aslını onunla bulacağız, işte böyle olanlar, seçilmiştir, mutludur, ne dersen odur. Alemlerin seçkini, toplayıcı ismin zuhur yeri, alemin duruş ve devamına

vesile ve sebep, Kur'anı Mübin'e kardeş, kısacası Cenabı Hakk'ın "0l deyince olur"undan maksat ve murad, işte bu gibi büyük insanlardır.

Bu evren, Hazreti İnsan'ın haşmet ve saltanatıdır. Onun sayesinde yaşar. Ama onlar ister bilinsin, ister bilinmesinler, ister kabul edilsin, isterse edilmesin, bu iş böyle dir. Onlar Hazreti Allah'tan, Hazreti Allah da onlardan azıdır.

"Maksat olan hazineye erişmek için sana yol gösterdik. Gerçi biz ulaşamadık: ama, sen ulaşırsın."

Kevni ve ilmi Kerametler

Peygamber Efcndimiz bir hadisi şerifte, "Cenabı Hak benim kalbime ne döktüyse, ben de hepsini Ebubekir'in göğüsüne döktüm" buyurmuştur. Hazreti Ömer, bu batini gerçeğe ilgiyi bildikten sonra: "Ah keşke Ebubekir'in göğsünde bir kıl olsaydım," diye temennide bulunmuştur. Hz.. Ömer, iman ettikten sonra yaratıkların üstünü ve ikinci ha life iken böyle buyurduğuna göre, bu ilgi ve sıddıklık rütbesinden acaba bu rahmet edil miş ümmetin de haz, ve nasibi var mıdır? Yoksa yalnız Hz.. Ebubekir Sıddık'a mı aittir?

Şurası malumdur ki, değil Hazreti Sıddık'ın, fakat Ashabı Güzin'den hiçbirinin ışığına ulaşmak bile, hiç kimse için mümkün değildir. Yalnız. Cenabı Hak Kur'anı Kerim'inde şanlı peygamberlerin güzel yollarını bildirdikten sonra, her ayetin bitiminde: "Biz güzel davrananları böyle ödüllendiririz" (Saffat, 37:80) buyuruyor. O halde, en mükemmelin daimi varisi olan yüce zatlarla görüşenlerin içinde de, kıyamete kadar veraset yoluyla sıddıklığı bulanlar olacaktır. Zira (fiil ve sıfatlara çağırılan geçmiş ümmetlerin tersine) bu rahmet edilmiş ümmet, zata çağırılmıştır.

Peygamber Efendimiz gibi tam mazhar olan ve gösteren gelmemiştir. Cenabı Hakk, yaratıklarından insanları, insanlardan, peygamberleri, peygamberler arasından da bizzat en büyük şefaatçimiz, sevgili Peygamberimiz Efendimiz Hazretlerini irade etmiştir ve seçmiştir. Ümmetlerden de genç o Allah'ın Sevgilisi sayesinde, Muhammed ümmetini ve bunlardan mümin ve takva sahibini, bunlardan da zikir ve sohbet ehlini seçmiştir. İnsan vücudunda da kalbi, kendisi için ayırmıştır. Kalbin bu büyüklüğüne, şu söz kafi dir "Allah kalple bilinir, onunla bulunur." Onun içindir ki müminin kalbi, Arş'tan, Kürsi'den ve bütün yüksek ve alçak alemlerden büyüktür.

Cenabı Hak Secde Suresi'nin başında, "Şüphe yok ki bu kitabın indirilişi, alemle rin Rabbi tarafındandır," buyuruyor, Evet, Kitabı Mübin'in, bu surenin, alemlerin Rabbi tarafından indirildiğine şüphe yoktur. Kur'anı

Kerim'in indiriliş sebebi, insanların ve özellikle müminlerin onun la amel ederek, kendisine layık olmaları ve kavuşmaları içindir. Bir gerek olmasaydı, Allah Adem'i yaratmazdı. Bu lüzum, haşa ve asla Cenabı Hak için ihtiyaç cinsinden değildir.

Kendi cemal ve kemalini insan aynasında seyretmek ve muhabbet ve Hz. insan'ın da cemalden lezzet alması için, onu yaratıp icad etmiştir. Eğer insan bu aynalık rütbesini bilip bulmazsa, bu belirme ve belirleme Adem'e nisbetle, haşa, abes ve yararsız birşey gibi olmuş olur.

Kur'anı Kerim, özellikle ilahi murad ve maksadın yerine gelmesi için hem müjdeleyici, hem de korkutucudur. Sıradan müminleri cehennemle korkutur ve yüksek cen netlerle müjdeler. Müminlerin seçkinlerini de Hak'tan gayrısına meyil ve iltifat etmek ten sakındırır. Çünkü dış ve iç salih ameller ehli olan seçkin (havas) müminlerin Hakk'tan gayrısına meyil ve iltifatları. Hakkın gözünden düşmelerine sebep olur da onun için bu sakındırmayı yapar. Ve bunları, yüksek cennetlerden başka, ilahi sıfatların tecellisi ile de müjdeler. Allah'ın has kullarının da tahkik (gerçekleşme) makamına ulaşacak larını, kendilerinin varlıklarını araya sokmadıkları takdirde sıfat ve zat tecellilerine mazhar olacaklarını, kendiliklerinden büsbütün kurtularak, Hakk'ın kendilerinden gerçekten tasarruf edeceğini müjdeler.

Bu açıklamadan, mertebelere son olmadığı anlaşılmakladır. Bu nedenle insanın hiçbir mertebeye razı olup onunla yetinmemesi ve daima çabasını, gayretine göre de iş ve amelini yükselterek hem kendi yüksek insanlık rütbesini bulması, hem de başkalarının aynı şekilde elde etmelerine, feyz ve kemal (olgunluk) bulmalarına hizmetçi olması lazımdır, işte, yaratışın ve herşeyin icadının gayesi, maksadı budur.

Cenabı Hak, geçmiş kitapların bazılarında buyurmuş ki: "Ey kulum, sen benim emrime uy ki, ben de senin isteğini yerine getireyim. Sen bana, sana gerekli ve uygun görünen şeyleri öğretme. Ben sana gerekli ve uygun olan şeyleri bilirim ve en iyisini ihsan ederim." Ve gene ferman buyurmuştur ki: "Bir kulumun beni yüceltmesi, iç ve dışından ilahi emirlere itaat etmesidir,"

Bazı büyükler de derler ki, en büyük keramet ve Cenabı Hakk'ın kula en büyük izzet ve ikramı, islamiyet'in doğru yolu üzerinde olmaktır, insanın içinin ilahi sohbetle dolmasıdır. Rabbani huzurun insanda gerçekleşmesi ve temkin bulmasıdır.

Bir kevni keramet, bir de ilmi keramet vardır. Fakat halk, kevni keramete değer verir. Halbuki kevni keramet, insanın özelliklerinden olup, dış dünyaya aittir, İslam'ın özelliğindcn değildir, İsam'a ters düşen kişilerin

gösterdikleri harikalarda da (ki buna istidraç denir) kevni kerametin görüldüğü olmuştur.

Halbuki, nefsin Hakk'ı kabul edip onu bilmesi ve bulması gibi büyük bir keramet olmaz. Halk, işin bu yönünü asla dikkate almaz, insanlığın ve islamlığın ne şekilde an latılacağını insan şaşırıyor!

İbrahim Havas Hazretleri, Hicaz'a giderken yolda bir hıristiyan papazı ile arka daşlık eder. Yedi gün aç olarak gittikten sonra, papaz ona der ki: "Ey müslüman rahibi, yedi gündür açız. Artık yürüyemiyoruz. Bize gayb tarafından bir yemek zuhur ettir de yiyelim." İbrahim Havas Hz. içinden, "Yarabbi, bu hak dini ve ümmetinden olduğum sevgili Peygamberinin hakkı için, bu hıristiyan papazının yanında beni utandırma," diye yalvarır. Gayb tarafından, üzerinde pişmiş et, ekmek ve soğuk su olan bir sofra gelir. Bunlar, yer ve yollarına devam ederler. Yedi gün daha giderler. Sonra bu kez İbrahim Havas Hz., "Ey hıristiyan rahibi, sıra sana geldi. Bir yemek hazırla da yiyelim," der. Papaz, asasına dayanarak bir süre durur, az sonra evvelki yemeğin iki katı olan bir sofra gelir, İbrahim Havas Hz. hem düşünür, hem de yemez. Rahip, "Gel yiyelim, senin bu yemeği yememenin sebebi benim zünnarım değil mi?" der. Ve belinden papaz kuşağım çıkarıp atarak kelimeyi şahadet getirir. Der ki: "Gel yiyelim. Bu sofra senin yüzün hürmetine geldi. Zira ben söyle dua ettim: "Yarabbi, eğer bu islam dini hak ise ve Hz. Muhammed senin hak peygamberin ise, bize önceki yemeğin iki misli bir yemek ihsan et." Beraberce yemeği yemeğe başlarlar. Eğer islam, zamanımız müslümanlarının yaptığı gibi yalnız bir celalden ibaret ol saydı ve resmi bir islamiyet olarak kalsaydı, Allah bilir bu din ne bu kadar devam ederdi, ne de bir tek kişi bu hak dini kabul ederdi.

Kader Konusu

Cenabı Hak : "Dileseydik, herkese hidayetini verirdik. Fakat benden şu söz; ger çekleşecektir: Mutlaka cehennemi, cinlerden ve insanlardan bir bölümle tamamen dol duracağım" (Secde, 32: 13) buyuruyor. Yani dilersem her nefs için hidayet ederim, buna kadirim, diyor.

Ne var ki Cenabı Hak, ilahi kudretini, külli (tümel) iradesini, kullananın cüzi (küçük) iradelerine bağlamıştır. Gerçi insanda bu irade cüzzidir, küçüktür, fakat çok büyük iş görür. Zira kul, acizliğinin ve zayıflığının son haddiyle Cenabı Hakk'ı istesin de. Cenabı Hak da o kulunu reddetsin, haşa ve asla Cenabı Mevla'da red yoktur. Böyle şey olmaz, olamaz. Bu bakımdan, kaderden söz etmek ve onunla meşgul olmak uygun değildir. Yeteneğim yok, ilahi yardım olursa yaparım gibi şeyler Hakk'a iftira, usul ve

dinin askıya alınması olur. Bize düşen şey, bu gibi şeyleri katiyyen düsünmeyerek, hemen emre uymaktır.

Bir gün Ashabı Güzin hazretlerinden bazıları konuşurken, Peygamber Efendimiz yanlarına teşrif buyurur. Ne konuştuklarını sorar. İçlerindcn biri, kaderden bahsettiklerini söyleyince, "Siz niçin kulluğu terk ettiniz de kaderden bahse düştünüz?" buyurur.

(Mutezile mezhebi, kaderi inkar eder; "Kul, ettiklerinin yaratıcısıdır" derler.) Bir gün bir Sünni ile bir Mutezili tartışırlarken, Mutezili, "Kul, fiilinin yaratıcısıdır" iddiasını ispat için, yanındaki elma ağacından bir elma koparır ve der ki: "Bunu ben kopardım." Sünni de ona der ki: "Peki, o elmayı kopardığın yere tekrar yapıştır!" Tabii o da yapıştıramaz.

Ehli Sünnet vel Cemaat mezhebinin inancı, ne cebir (zorlama), ne de Mutezile dir. Kul, cüzi iradesini sarfeder. Cenabı Hakk da takdir eder, yaratır.

"Herşeyin Halik'i O'dur, kul eliyle işlenir

Bilmeyen Ledün ilmini, onu kul etti sanır."

Dünya ve Ahireti Dengelemek

Bir gün Behlül Dana Hazretleri, Halife Harun Reşid'in göreceği bir yerde, büyük bir direği bir uçundan tutar, kaldırır. Bir kere de öbür başını tutar, kaldırır. Üçüncüde direğin ortasından tutup kaldırmak isterse de, bir türlü kaldıramaz. Harun Reşid:

— Böyle ne yapıyorsun? diye sorar.

— Kendi kendime bir ölçü yapıyorum. Bakalım tek başıma dünyayı kazanabilir miyim dedim, baktım ki mümkün, kolay. Bir de yalnız ahireti kazanabilir miyim diye çalıştım, onu da kolay ve mümkün buldum. Üçüncüde her ikisini birden kazanabilir miyim dedim, çalıştım, başaramadım.

Bunun üzerine Halife ağlamağa başlar ve Behlül'e:

— Ne istersin ki sana vereyim? der. Behlül de:

— Yüzüme konan sinekler beni çok usandırıyor, Emret de bunlar benim yüzüme konmasınlar, Başka birşey istemem, der.

Halife:

— Bu benim elimden gelmez. Hükmüm bunlara geçmez, deyince de Behlül:

— Peki, bir sineğe hükmü geçmeyen bir adamdan ben ne isteyeyim ki, o da bana versin? buyurur.

Evet, dünya ve ahireti bir arada bulandurmak müşkül ise de, bu zamanda her iki sini bir arada görmek, yürütmek icabediyor. Kemal de budur, insan, çok kabiliyetli ve güçlü yaratılmıştır. Zamanımızın insanları ise çok daha yeteneklidir. Dünya ve ahiret işlerinin her ikisini birden görmek, kolay olur. Bu suretle Allah'ın yardımı yar ve yaver olur.

Yüksek bir gayret, sağlam ve salim bir senet, güçlü ve kesin bir azim ve cezim ister. Ayrıca işini Allah için görmek kafidir.

Nakşiyye Hazeratı: "Eğer İbrahim Ethem Hazretleri, Abdülhalik Gueduvani Hazretlerinin evlayalarından birinin eline geçseydi, ulaşacağı nimete taç ve tahtını terk etme den de ulaşabilirdi," buyururlar. Allah, yüce sırlarını mukaddes kılsın.

Hadisi şerifte: "Çalışınız. Herkese, ne için yaratılmışsa o iş kolaylaştırılmıştır," buyurulmuştur. Biz zahir, batın çalısalım, ilahi emirlere itaat edelim. Yardımcı Allah Teala'dır. Bu yolda tembellik olmaz, işi yarıda bırakmak yoktur, işte o kadar. Öbür tara fı kolay olur.

Kadınlar

Peygamber Efcndimiz buyuruyor: "Akıllı o kimsedir ki, nefsine galip olur. Kendi haremine ve kadınına da mağlup olur." Bu hadis, "Erkekler kadınlara hakimdirler" (Nisa, 4:34) ayetine görünüşte muhalif gibidir.

Hayır, muhalif değildir. "Nefsine galip olan kimse, artık kadına eza ve cefa etmez. Onlara tatlılık ve yumuşaklıkla muamele eder," demektir.

"Erkekler kadınlara hakimdir" ayeti kerimesi ise, başka bir konudur. Kadınlara din ve dünyalarını öğretmek, namus ve masumluklarını korumak hususunda, bu ayetin hükmüyle hareket etmek gerekir.

Hasılı, kamil olan, büyük olan nefsine galip, kadına mağluptur. Hatta bir gün Peygamber Efendimize temiz eşlerinden biri, eliyle vurur. Annesi bunu görür. "Aman kızım, ne yapıyorsun? Bu kimdir?" diye darılmak ister. Efendimiz, "Yok yok, onlara birşey demeyiniz. Benim temiz zevcelerim hep böyledir. Sakın onlara birşey söyleme yin," diye buyurur. Onlara darılmayı meneder.

Bize gelince, yahu kadının hiçbir kabahati yok. Biz erkeğiz ya, ağzımıza geleni söyleriz, hatta (Allah korusun) döveriz bile.

Efendi, bunu değil yol ehli, aklı azıcık başında olan bir çocuk bile yapmaz. Daha bizim kulağımız neyi işitsin, gözümüz neden ibret alsın? Aklımız neyi düşünsün, neyi kavrasın? Çok şayanı teessüf, çok.

Peygamber Efendimiz gene, "Sırat köprüsünde en çok ayağı kayanlar nisa tayfasıdır" diye buyurmuşlar. Burada "nisa tayfası" ndan (dişiler) kastın yalnız kadınlar oldu ğu zannedilmesin, insan vücudunda nefs, dişidir. Bu nefse tabi erkekler de, Peygamber Efendimizin bu emrine dahildir.

Hızır Aleyhisselam ve Ebubekir Kenani

Hızır Aleyhisselam'a, "Sizden büyük bir kimse gördünüz mü?" diye sormuşlar. İki zatı anlatmış ki bunlardan biri, Mekkei Mükerreme'de Ebubekir Kenani Hz.'dir.

— Bu zat, vaaz etmekte olan bir vaizin nasihatlarını dinlerken, başını dizinin üstüne koyar, bir köşede murakabede bulunurdu. Niçin vaaz dinlemediğini sordum. "Biz vaazı sahibindcn alır, ondan bir an bile gani olmayız." diye cevap verdi. "Böyle olduğu ne belli?" soruma, dedi ki: "Bak, ben senin Hızır olduğunu biliyorum, fakat sen benim Ebubekir Kenani olduğumu bilmiyorsun." işte bu zatı kendimden büyük gördüm.

Halbuki Hızır Aleyhisselamın peygamberliği, tartışmasızdır. Sen şu Muhammed ümmetinin büyüklüğüne bak!

Namazın Hakikati

Bazı kimseler de buyururlar ki: "Namazda hem hizmet, hem yakınlık (kurbet), hem de kavuşma (vuslat) vardır."

Namazda organlar, eller ve ayaklar, zahiren şeriatın emrini yerine getirmekle, hizmettedir.

Aynı zamanda batınımızın Cenabı Hakk'a teveccüh ve yönelmesi, yakınlık ve tarikattir. Namaz kılanın huzura dalması da vuslat ve hakikattir. Lakin namazı bu şe kilde bilip, bu şekilde kılan kaç müslüman var, bilmem ki?

Derseniz ki, efendim bizim namazımıza birşey mi diyorsunuz? Haşa ve asla; iman büyük bir nimettir. Fakal ey mümin, sen de insaf et, bu nasıl

imandır ki, sahibini Allah'tan uzak eder de O'ndan gayrısına, nefse, şeytana yöneltir?

Bu iman, bu İslam, bu alemde iken insanı kötü huylardan, nefs, boş heves ve dünyaya meyil ve muhabbetten kurtarmağa yetmiyorsa, ahiret, ki mana alemidir, “sırla rın açığa vurulacağı gün'dür” (Tarık, 86:9), acaba o vakit nasıl yetecektir? Mümin bu hal üzere, nasıl rahat olarak duruyor, ben şaşıyorum.

Evet, o gün Cenabı Hak, kişinin gönlündekini açığa çıkaracaktır, insan ahirete, Kitaba, Peygambere inanır da, nasıl onların iç ve dış emirlerine göre hareket etmez, bil mem. Bilindiği gibi, insana üç şey gereklidir; ilim, amel ve istikamet. İlim hakkında, çok ayetlerde pek çok emir ve ilahi ferman vardır. Özellikle, öncekilerin ve sonrakile rin ilmini toplayan sevgili Peygamberine: “De ki, Rabbim, ilmimi arttır” (Taha. 20:114) diye, ilminin arttırılması talebini öğretmiştir. Bu ilim, sıfat ve zat ilmidir. Allah ilmidir. İşte bu ilme son yoktur. Zira Allah'a nihayet yoktur ki, ilmine de nihayet olsun. Bu Üç vasıftan, yani ilim, amel ve istikametten bir mana doğar ki, o da ittika'dır.

İttikanın da mertebeleri vardır

1. Emirleri yapmak, yasaklardan sakınmak. Bu ittikayı yapanlar, bedenlerini ce hennemden kurtarır, ilahi lütufla da yüksek cennetlere ulaşırlar.

Bunlar, ittikaya aşinadırlar.

2. Emirlerin zahir ve batınına uymak, yasakların zahir ve batınından sakınmak. Bunu yapanlar, ilahi ahlak ile ahlaklanırlar. Hz. Allah'a layık olurlar. Bunlar, birinciler den üstün, fakat üçüncülerden aşağıdır. Bunlar, ittikaya hizmetçidirler.

3. Birinci ve ikinci kısımların ittikalarını yapmanın yanı sıra, kendi varlıklarından ve vücutlarından perhiz eder ve Hakk’a karşı kendilerini ispat (kabul) etmezler.

Bunlarda ilahi murad ve maksat, kemal üzere eda olunur. Hak zahir ve peydah olur. Bunlar da ittikaya aşıktırlar.

Evet, ilahi muhabbete karşı ne engel ise, yakınlık ve vuslata ne perde ise, ona aldanmamalıdır. O, şeytandır.

İnsan, bir görevin emir ve tebliği kadar, ilahi emirlere dikkat etmiyor. Böyle kadir ve muktedir olan Allahı Zülcelal Hazretleri'ni, haşa, böyle hiçe saymak olur mu? Ben söylemeyeyim, siz söyleyin; Bu müslüman, Allah için müslüman mıdır?

Bunun sonucudur ki, O da bizi hiçe sayarak ve çer çöp yerine sayarak hiç kayırmaz, acımaz. Nitekim bu kadar mahlukat, çeşitli bela ve musibetlere uğradı, helak ve mahvoldu da, Allah niçin kayırmadı? Aynen böyle, yarın da cehennem bu mahlukat ve bu gibilerle dolacaktır. Gene Allah bunları hiç kayırmayacak, yardım etmeyecektir. Burada azab, orada azab. La havle ve la kuvvete illa billah!

Mürşidleri Mahmud Samini Hazretleri

Bir hadisi şerifte, “İmanın yarısı sabır, yarısı da şükürdür” buyurulmuştur. Kur'anı Kerim'de de sabredenler ve şükredenler hakkında pek çok ayeti celile vardır. Sabır ve şükür ile vasıflanan yüce zatlar, ilahi sıfat ve ahlak ile ahlaklanarak tahakkuk nimetine ulaşırlar. Tabi, şükür ve sabır için mertebeler vardır. Şeyh Efendimiz de bana şöyle emir buyururlardı; “Hafız, Kur'anı Kerim'de sabredenler çoktur, fakat şükredenler azdır. Ben Cenabı Hak'tan öyle niyaz ederim ki, o azlardan olayım.”

Lakin bunu böyle buyururken mübarek vücutları hasta idi. Hastalıktan hiç uzak kalmazdı. Biz onsekiz sene yüksek huzurlarına gittik geldik, kendine bir büyüklük ve kemal isnad ettiklerini katiyyen görmedik. Hiç kimseden de işitmedik. Kendini şeyh saymazdı, Buna rağmen pek varlıklı ve azametli görünürdü. Çok kere şöyle buyururlardı: “Dünyanın ne kadar harap olduğunu benden anlayın. Bir zamanlar (kendi mürşidleri) Şeyh Ali Sebti gibi bir zatı muhterem, bu halkı Hak Teala Hazretlerine davet ve irşad buyururlardı. Şimdi ise bu halka biz söz söylüyoruz. Heyhat!”

Keza, buyururlardı ki: “Önceki yüce zatlar, sonradan gelenlere hiçbir şey bırak mamışlar. Bütün ilim ve kemalatı, her türlü esrar ve hakikatileri, ne varsa söylemiş, ortaya koymuşlar ve öyle gitmişler.” Böyle buyurdukları halde, kendilerinden ilimlerin her türlüsü, daimi olarak öyle zuhur ederdi ki, şimdiye kadar işitilmemiş, hatıra bile gelme miştir. Öyle şaşılacak ve garip ilimler kendilerinden fışkırır, coşardı.

Mücadeleyi seven, zahir ilmine olan vukufu yüzünden kimseyi beğenmeyen bir hoca efendinin Palu'ya geldiğini kendilerine arz ederler. Cevaben;

— Bizimle kimsenin mücadelesi olmaz. Zira biri sorsa ki: “Hoca mısın?” biz deriz ki: “Hayır, bir derviş parçasıyız.” Bize sorsalar ki : “Şeyh misin?” biz deriz ki: “Hayır, yakıcı bir parçayız.” dediği sırada, o zat, yüce huzurlarına gelir. Tam on saat, yanında bir tek kelime konuşmadan sessiz ve hayret içinde oturur ve gider. Bu hal, asrının nice alimlerinin ba şına gelmiştir.

Biz, zamanımızın en büyük şeyhleriyle görüştük. Rahmetli Ahmet Ziyaeddin Gümüşhanevi'yi, Şeyh Muhammed Küfrevi'yi ve diğer büyük ve bilinen ne kadar zatlar varsa hepsini gördük. Hepsinden sonra da Cenabı Hak, bizi Şeyh Efendi Hazretleri'ne ulaştırdı.

Evvelce görüştüğüm bu zatlar, kendisine uyulan ve kamil şeyhler oldukları halde, iki müminle, değil iki saat, yarım saat bile sohbet edemezlerdi. Halbuki Şeyh Efendi Hazretleri tahsili olmadığı halde değil öyle iki saat, elli-altmış sene devamlı, an-be-an ve sürekli yenilenmek şartıyla bu ledün ilmini yaymışlardır. Bitmek, tükenmek ihtimali yoktu.

Kendileri gibi dünvaya tenezzül etmeyen bir zat daha yoktu. Verildiği halde kim seden birşey almamak, bu zata mahsustu. Fakat bu kemalatı, bu nimeti bu memleket hakkıyla takdir edememiş, görmemişler, ben ne yapayım? İnsanda azıcık ilim, irfan olup da huzurda bulunacak idi ki, kendilerinden cereyan eden ilahi ilimlerin ve kemalle rin az çok kavrayışına kadir olabilsin.

Bizi çok severdi. Niçin bu kadar sevdiğini ben de bilmezdim. Bize iki hususta himmette bulunmuştur.

Buyururlardı ki: “Hafız, rahat ve selamet bulmak için ne söylersen kitaptan söyle. Kitaba atfeyle. Bunda iki fayda vardır. Birincisi, sen aradan çıkarsın, sana gurur gelmez. Zira söylediğin söz senin değil, başkasınındır. İkincisi de, birisi itiraz ederse, yine başkasının sözü olduğu için senin nefsin araya girmez. Bu suretle insana hiddet ve can sıkıntısı da gelmez. Söylediğin söz hata ise de, doğru ise de kitap sahibine döner.”

Biz de emirlerine uyarak öyle yaptık. Hakikaten de öyle rahat ettik. Bu rahatımız, kendilerinin himmet ve nazarının semeresidir. Bizden kendilerine karşı bir sui edep olmasından pek ziyade korkar ve bu hususa çok dikkat ve özen gösterirdik. Zira gerek görüştüğüm diğer şeyhlerden, gerek kitaplardan ve gerekse kendilerinden anladığım, bu yolda edebe riayet elzem ve çok önemli bir husustur.

(Osman Bedreddin Erzurum Hz., Sohbetname’den)

SEVMEK VE SEVDİRMEK

Allahü Teala'nın sıfatlarına, fiil ve eserlerine karşı duyulan sevgilerin her birinin, nice eserleri ve meyvaları vardır. Hak Teala'nın; kulun zatına, kulun kendisine olan sevgisinin eser ve meyvaları, bütün sevgilerin en üstünü ve en seçkinidir: Kulun Hak ile tahakkuk etmesi ve ölmezliğidir, kulun Hak ile olup ölmezliğe ermesi, kalblerin sevgilisi olarak halk arasında makbul olmasıdır, ad ve şanının dünyaya dolmasıdır; o sevgili kulu, sevenlerin de her murada ermesidir. Nitekim Allah'ın sevgilisi Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki: "Hak Teala bir kulunu sevdiği zaman ona olan sevgisini bir çok sulara daldırır, kim o sulardan içerse, onu da sever." Binaenaleyh o kulun sevgisini gönüllere ekilince, bunun meyvası olarak halkın ona ikranıda bulunması ve alemin ona sefkat ve hürmeti başgösterir; onu sevenleri Hak Teala sever ve ona tutunanlar, sarılan lar Allah'a yaklaşır.

Hak Teala'nın, kulun sıfatlarını sevmesinin eseri ve meyvası, kulun ermişler mertebesine; Hak'kın komşuluğuna ve yüksek derecelere ermesidir; ikram ve saygı görecek cennet ve cemale ermesidir. Nitekim Hak Teala Kelamı Kadîm'inde (Kur'an'da) buyurur: "Onlann yüzlerinde cennetin tazelik ve revnakı görülür ve rahik-ı mahtun (Mühürlenmiş, muhafaza edilmiş misk kokulu şaraptan) içerler. Nefaset arayanlar, nefaseti bunda arasınlar (Yahut yarışmak isteyenler, işte bunun için yanşsınlar, çalışsınlar)."

Hak Teala'nın kulun amel ve eserlerine olan sevgisinin eseri ve meyvası ise, Hak Teala'dan karşılık ve mükafat görmesi, o kulu cennete koymasıdır. Ayeti kerime meali; "Tuba onlar içindir, Ne güzel sevaptır o (ne mutlu onlara)."

Kulun Allah'ı sevmesi, Allah'ın onu sevmesinin neticesidir, Çünkü eğer Allah'tan yardım ve özel bir lütuf olmasa, hiçbir kul Allah'ı sevemez ve veli mertebesine yükselemezdi. Binaenaleyh, ancak Allah kulu sevdikten sonradır ki, kul da onu sevebilir. Nite kim Hak Teala buyurur: "O onları sever ve onlar da O'nu severler." Böylece her sevgi nin kaynak ve pınarının, kendi sevgisi olduğunu duyurmuştur.

Bu sevginin eseri ve meyvası vefa ve sefadır, sonra kulun kötü ve fani huylarından geçerek Hak'kın ahlak ve sıfatlarını kazanıp ölmezliğe ermesidir. Ondan sonra da hakikî ve ebedî bir makamda oturmasıdır.

Kulun, Mevla'nın sıfatlarına olan sevgisinin eseri ve meyvaları Mevla'nın hükmüne razı ve ona teslim olmasıdır. Başına gelen kaza ve belayı, hoşnutlukla ve memnu niyetle karşılamasıdır. Bu razı olmaklık, Hak'kın sıfatlarında yok olmakla olur. Bu dev leti kul, kendinden geçtikten

ve kendi hayatını tamamen unuttuktan sonra bulur. Nitekim Hak Teala “Allah onlardan ve onlar da Allah'tan razı oldu” buyurmuştur. Ve kulun rızasının kaynak ve başlangıcının, kendi sevgi ve rızası olduğunu duyurmuştur.

Kulun, Allah'ın işlerine karşı duyduğu sevgi ve hayranlığın eser ve meyvası, kulun kendi işlerini Allah'a bırakması, ona güvenip ona dayanması ve sebepleri yok mesabesinde bilerek, doğrudan doğruya Allah'a sarılmasıdır. Çünkü o kul, Allah'ın fiillerinde yok olmuştur; hakiki yapan edeni görmüş ve bulmuştur. Nitekim Hak Teala, kendi Kitabında buyurmuştur: “Muhakkak ki, Allah kendisine dayanan, güvenen mütevekkil kullarını sever.” Ve bu sevginin sebebi, kendisi tarafından olan sevgidir.

Kulun, Allah'ın eserlerine karşı olan sevgi ve hayranlığının eserleri ve meyvaları, yakinen iman nurunu görmesidir. Ve Rahman Teala'nın feyzini, coşan, taşan bereketini mütalaa etmesidir. Bu sevginin kaynağı ve başlangıcı Hak Teala'nın şu kelamıdır: “Allah’ın rahmetinin eserlerine bak ki, yeri (toprağı) öldükten sonra nasıl diriltmiştir.”

Ve bu hadisi kudsîde de o sevgiyi anlatır: “Halkı yarattım ve onları severek, onlara nimetler verdim, ikramda bulundum, beni bilsinler, tanısınlar diye.” Bu şekilde, bu sevginin de kaynağının kendisi olduğunu bildirmiştir.

Kullar arasında Allah yolunda sevişmenin sebebi, ruhların birbirleriyle tanışıp sevişmesidir. O tanışma ve sevişme, cisim aleminde de tanışıp sevişmeye sebep olur. Bu muhabbetin meyvaları, Allah yolunda sevişenlerin, Allah sevgisini kazanmalarıdır. Dolayısıyla Allah'ın gölgesinde gölgelenme kerametine; herkesin gıptasını, kıskançlığını çekecek, herkesi imrendirecek hallere ermeleridir. Nitekim Hak Teala, hadîsi kudsîde şöyle buyurdu: “Benim yolumda sevişenleri sevmem, bana vacib oldu.” Böylece kendi yolunda sevişenlerin sevgisinin de, kendi sevgisinden doğduğunu açıkladı. Çünkü sevgi, ilahı bir nurdur, sevişenlerin gözleri o nur ile parlamıştır. Ve bir kafur şarabıdır ki, canlar onunla kanmış, dolmuştur.

Onun için Allah yolunda sevişenler, dostluk ve huzur ile Allah'a iyice yaklaşarak, sevinçle dolmuşlardır.

Bu zat muhabbeti ile (yani Allah için) birbirlerini sevenler, doğruluk ve safa ehli kimselerdir. Birbirlerini ezelden ebedlere kadar, evlatlarından ve mallarından çok sever ler ve birbirlerine aşık olurlar, birbirinin yüzüne ve arkasından birbirlerinin iyilik ve faydalarını isterler ve birbirlerine sadık olurlar. Onlar hakikaten velilerdir. Bunların gö nülleri, Allah'a yaklaşmak için birer dergahtır, tekkedir. İhtiyaç sahiplerinin sığındıkları bir büyük kapıdır. Hak Teala, onların gönüllerinden, mahlukatına rahmet nazarı ile

bakar. Kullar, o büyük, makbul kullar vasıtasıyla Allah'a ulaşır. Onları sevenler, muhak kak ki sağlam bir ipe yapışmış olur ve büyük bir saadete ulaşıp, onların arasına karışır. “Kişi sevdiği ile beraberdir” hadisi şerifi, bu manayı müjdelemektedir. Onlardan birinin rıza ile nazarına eren, Mevla'sını bulur.

Güzel güzel huylarla bezenmek, faziletlere bürünmek ve sevimli vasıflarla sevgi kazanmak, ancak kalblerin parıldamasından hasıl olur. Bunun meyvaları ahlak güzelliği, adalet yolunda selamete ermektir. Dünya ve ahiret iyiliği, bu muhabbete bağlıdır; temiz ve yüksek ahlak bununla elde edilir.

Fiillere olan sevginin meyvası, sadaka vererek ve doğru hareket ederek dostluk ve sevgi kazanmaktır. Bu muhabbetten sonra, vasıfları (sıfatları) sevmeye doğru gidilir,

Mesela güzellikler, kemalin, olgunluğun eseri olduğundan dolayı, Allah'ın sanat eseri olduğu için sevilse, bunun meyvası yakîn'in çoğalması, imanın kuvvetlenmesidir. Bu tarz sevgiye erenler, iyilik arzusunda bulunurlar; herkesi doğru yola sevketmeye ve irşad edip olgunlaştırılmaya çalışırlar; bunun için kabiliyetli olanları terbiye ederler; iyi bir ad bırakmak için çalışırlar ve kendilerine göre iyi bir ad ve şana ermek ve öylece Hakka gitmek islerler.

Fakat eserleri sevmek, Allah'ın eserleri olmalanndan gelen bir sevgi olmasa da nefsi emmareden gelen arzuları tatmin etmek için olsa ve gaflete (yani Allah'ın sanatı olduğunu düşünmeden) aynı eserlere muhabbet edilse, o muhabbet gerçi kendi nefsinde lezzetli ve faydalıdır; o muhabbet, anlayan kimsece güzeldir.

Fakat kemale ermek ve ol gunlaşmak için o sevgide fayda olmaz. Belki nefsin neva ve hevese kapılmasına sebep olur; ondan huş ve şehvet hasıl olur; Hak'tan uzaklaşmaya sebep olur. O sevgi his aleminin karanlıklarına yer ve yuva olur; sahibini kötü adetlerin karanlıklarına düşürür ve bundan bu çeşit zararlar hasıl olur.

Bu tarz muhabbet, himmet ve gayretlerini alçak arzulara sarfedenlerde bulunur; kötü nefs sahipleri, ancak bu sevgiyi bulur. Ve mutad, olağan kötü işler bu gibilerden çıkar.

Ama yüksek himmet ve mübarek temiz nefslerin sahipleri, bu alçak mertebeden utanır ve bu kötülük içinde durmazlar, belki zata ve sıfatlara muhabbet etmekten başka makamlarda da kalmazlar; ve yüksek mertebelerden başka kerametlere meyletmezler.

Şiir

Şerefli kimseler, faziletlerle dolu bir sevgi yaşarlar

Daima faziletli kimselerle olurlar;

Sevgililerinin yüzleri, onların kalblerini

Yok olacak gölgeleri sevmekten men eder.

Şu halde arif ve akıllı olana layık olan şudur ki, ilk evvela kasdi, bizzat Hak Teala'yı sevmek olsun.

Ondan sonra nebileri (peygamberleri), velileri ve ahbablarını Allah rızası için sevsin.

Daha sonra, Allah'ın sıfat ve isimlerinden meydana gelen olgunlukları takdir etsin ve hayranlık duyarak sevsin.

Daha sonra da, Allah'ın işlerindeki ve eserlerindeki güzellikleri, Allah için sev sin.

Ey kardeş, sakın öncelikle işlere ve eserlere muhabbet etmeyesin. Çünkü böyle olursa masivaya (Allah'tan gayri şeylere) gönlün akar ve onların kendilerini severek meşgul olursun; Hak'kın zatını ve sıfatlarını sevmekten uzaklaşarak, hüsranda kalır ve perişan olursun. Ancak Allah'ın aşkı ile ol ve her dem onu bul.

Şiir

Ey aşk sen hak kişisin
Kılma bizi senden cüda
Hem nuşsun hem nîşsin
Ey nusu danı merhaba

Ey aşk senden sarhoşem
Sensiz melul u nahoşem
Senden nice ben serkeçem
Kim baş ü can verdim sana

Sensin kamu halde heman
Bar ü muradım her zaman
Senden ırak etme bir an
Her emrine verdim rıza

Ey aşk-ı şirin çün şeker
Sendin revac-ı her hüner
Senden olur can muteber
Senden bulur izz ü ula

Ey aşk-ı pür emnü eman
Sensin kamu dilde nihan
Hem cümle yüzdensin ayarı
Ayînelerdir vechine

Dil senden abadan olur
Hoş gülşen-i handan olur
Can bülbülü nalan olur
Eyler sana meth ü sena

Çün akıl fikri gayr eder
Ey Hakkı, ol aklı gider
Ta vermesin kalbe keder
Dilberle dil bulsun safa

Kelime Açıklaması :

Cüda: ayrı. Nuş : zevk ve safa veren içki. Niş: diken. Nuşu daru : ilaç ve şifa olan içki. Nahoş : hasta. Serkeş : Sisi. Bar : meyva. Murad : dilek, arzu. İzz : izzet, şeref. Ula : yükseklik. Emn : emniyet. Eman: emniyet vermek, bağışlamak. Dil : gönül. Nihan: saklı, gizli. Ayan : açık, aşikar. Ayine : Ayna. Vech : yüz. Abadan : şen. Handan : gülen, güleç. Gülsen : Gül bahçesi. Nalan : inleyen. Çün: Madem. Gayr eder: değiştirir, başkalaştırır.

Bilmek ve Bildirmek

Ey gönül, bir kere durumunu teşhis et:

Aşka ve cana mı yakınsın, yoksa nefis ve cismin arkadaşı mısın?

Biz ve ben'den geç; sen, bizliğin, benliğin yahut su ile meninin uşağı değilsin.

Sen, aşkın birliğini iste. Biz ve ben'in aslı, çokluktur. Çokluk ve suretten vazgeç, yokluğu bul, aşka gel. Mana birliğinde mesut ve fitnesiz bir ömür geçir.

Uykusuzluk ve açlıkla “ölmezden evvel ölme”yi öğren.

Hayrete var, yok ol; bu halden taze hayat bul.

Benliğini terk eyle, kendini görme, bencil olma ki, kendi benliğine tapanlar da pullara tapanlar gibidir: Tevhid'çi olmazlar.

Nefsin hevasında, sakın Azer gibi taçları traş edip put yapıcı olma, İbrahim Halilullah gibi, devamlı olarak benliğindeki putlan kır.

İçinde marifetin güneşi ve ayı parlayıncaya kadar, İbrahim Halilullah gibi, “Ben batanları, kaybolanları sevmem” de; minnet sahibi Yaradan, senindir. Sen bu dar cisimden çık, gurbet acısında kalma; Gönül fezasında aşkı bul. Vatanı sevmek, böyle olur. Dünya halkı, genelde aşkın güneşini istemektedir, lakin kendini bilmezler kendilerini evlenme, düğün ve vuslat ayında sanırlar.

Aşka can veren, ölmez hayata erdi. Çünkü ona canını veren yabancılıktan kurtuldu, parasını (karşılığını) aldı. Aşkın yüzünü görenler, o saadete erenler uyanık olurlar; Onların her sözü Aden denizinin incisi gibi makbul olur.

Suretin nakşından (işlemesinden) geçip, aşk manasını iste; Çünkü Suret (şekil) aşk denizinin dalgasıdır, sözün doğrusu budur.

Yüce Allah, “Sevdiğiniz şeyleri muhtaç olanlara vermedikçe, iyiliğe eremezsi niz” diyor.

Canının sevdiğini, aşka ver, yok ol, asla ben deme (Bu bana lazımdır, deme).

Şehvet perisi kucağında put gibi oturup engel oldukça, aşk gelininin yüzünü görmek, kalb için muhal (imkansız) olur.

Şehvet ejderhasının tılsımını eğer kıracak olursan, aşkın sırrının saklı bulunduğu hazinenin, senin bedeninde gömülü olduğunu tez anlar ve onu bulursun.

Allah'ın Resulü, “El fakrü fahri” (fakirliğim, iftiharımdır) buyurmuştur. Yokluk (fakr) içinde fahri, övüncü bul, yokluk ve hiçlikten ölmezliğe er.

Din küfrün içinde, birlik erkekle kadının içindedir. (Öz ve hakikat olan Hak dinini, küfrün çokluğu kabuk gibi kaplamıştır.)

Renksizlik rengini iste, birlik şarabıyla boyan; Bir utan; yoksa sonra şirkte ve şikayette rehin kalırsın, hüsran ve ziyan görürsün.

Her şeyi yok etmeğe bak, nefsini kır, yok ol, Aşkın ölmezliği ile serin, hüzün babası (hüzün doğurucu, daimi hüzünlü) olma.

Hızır gibi aşk hayatında hayat bul.

Ne zamana kadar cenin gibi cismin içinde hapsolup kalacaksın? Cenin gibi...

Bu dördü, beşi, altı ile yediyi, sekizle dokuzu, on'u bırak.

Güzel aşkı akıl ve nefsine tercih et, böyle yapmak daha güzeldir.

Aşkı iste, aşkı oku, aşkı anla, aşkı tut; Sen tedbiri, fikri, hile ve yalan-dolanı bırak, fenden (fitneden) uzak kal.

Aşk pirinin bilgilerini anlama yeteneğini kazandıysan, gizli ve açık bütün sırların mahzeni olursun.

Hal bilgisinin menfaati çoktur, söze ve dedikoduya gerek kalmaksızın, hal ile, gizlenmiş işaretlerin durumu halledilir.

Eğer fakih (şeriat ilimini bilen) olursan anla ki, Allah “Onlar fakih olmazlar, an layıp anlatamazlar” buyurmuştur; Eğer fakir oldunsa (hiç bir şeyin olmadığını bildinse), güçlük çekmeden cihanın sultanı olursun.

Fakr (yokluk) fıkhiyle yokluk gramerini aşkın sözlerinden öğren.

Uzaktakini yaklaştıran, yabancıyı bildik yapan, aşktır.

Aşksız iki insan, bir gömlek giyseler bile, birbirlerinden uzak kalırlar.

Gönülün uzaklık ve yakınlığı, manevidir; surete, görünüre hacet var mıdır?

Veysel Karani ta Yemen'den, Mekke'deki dostunu buldu. Kendisinden geçen ve yok olan Veys, Hak ile ölmezliğe erdi. Onun için Hazreti Peygamber, Veys Yemen'de olduğu halde, onun nefesinin güzel kokusunu aldı.

Doğu ve Batı ehli, mana meclisinde hazır bulunurlar.

Surette, görünürde ise Yemen halkı, Mekke halkını görmezler.

Gönül sakisi Fakirullah (şeyhim ismail Fakirullah Hazretleri) olduğu için, ey Hakkı...

Senin ruhunun bahçesi gül, semen, yasemin çiçekleriyle dolmuştur.

Görmek ve Göstermek

Muhabbet ağacının yaprağı şevktir. Şevk, gönülde parlayan sıcak istek ve arzu dur. Aşk, muhabbet ağacının meyvasıdır. Belki şevk, muhabbetin neticesidir. Çünkü şevk ondan doğmuştur. Binaenaleyh şevk, muhabbetin hakikatidir. Mevlasını seven, el bette onu görmeğe müştak (özlemli) olur.

Şevkin kemali, olgunluğu, azayı (uzuvları) şehvetlerden kesmek ve Mevla'yı ya kıcı bir arzu ile sevmektir. Şevk, muhabbetin cevheridir; yani özü, asıl maddesidir. Aşk bu ikisinin, yani muhabbetle şevkin canıdır. Şevk, sevgili anıldığı zaman gönülde duyu lan heyecandır. Şevk, insanın kalbinde, kandilin içindeki fitil gibidir. Aşk ise o kandilin yağıdır. Müştakın gönlü, Hak'kın nuru ile nurlanıp parlar, iştiyak (özlem) harekete gel dikçe o nur, yerle gök arasında ışık saçar.

Şiir

Can ki pür şevk ü muhabbettir, eder zevk ü huzur ;

Ol nihandhane-i vahdet doludur nur ü sürur.

Açıklaması:

Şevk ve muhabbeti fazla olan can, zevk ve huzur duyar.

Vahdet (Allah'ın birliği) sarayı, nur ve sevinç doludur.

Rabia Adviyye merhume demiştir ki: "Vallahi be n Allah'a ne cehennemi'nin korkusundan dolayı itaat ederim, ne de cennetine girmek için ibadet ederim. Belki ben O'na ancak muhabbet ve şevkimden ötürü itaat ederim."

Şevk, herşeyin sevgisini baştanbaşa bir çırpıda yakar. Onun için şevk ile yanan bir kimseyi, cehennem ateşi nasıl yakabilir? Mevlaya muştak olan herşeye müştak olur. Mevlasına müştak olan elbette O'nun dostluk ve huzurunu bulur, yani O'na yakınlık bulur ve onunla olur.

Bir kamile demişler ki, "Rabbine müştak mısın?" Cevaben demiş ki, "Ben ona müştak değilim, çünkü şevk ancak gaybdeki, uzaktaki şeye karşı olur, gaybde olan yaklaşıp görünür olduktan sonra şevk olmaz, müşahede olur."

Yaradan'a müştak olan, ona, kalbiyle nida eder, çağırır ve sırrı ile, gizli haliyle ona yalvarır.

Şiir

Şevk beni hayrette bıraktı, şevk beni yaktı.
Şevk beni uzaklaştırdı, şevk beni yaklaştırdı,
Şevk beni boğdu, şevk beni heyecana getirdi.
Şevk beni kararsız kıldı, şevk bana dehşet verdi

Şevk ile iştiyakın (Gizemin) farkı şudur: Şevk, buluşma ile sükuna erer, iştiyak ise buluşma ile artar.

Şevk evliyanın seçkinlerinin halidir, iştiyak ise seçkinlerin seçkinlerine mahsus tur.

İştiyakı elde eden öyle bir şaşkın olur, hayrette kalır ki, eseri görünmez. Arifin bir çok nurları vardır, 1. Akıl nuru, 2. Kalb nuru, 3. Tevhid nuru, 4. Mari fet nuru, 5. Şevk nuru, 6. Muhabbet nuru, 7. Aşk nuru, 8. Vecd ve halet (iştiyakın zaferi ile aklın baştan gitmesi ve hal gelmesi).

Bir kamile, "huri kızlarına müştak mısın?" diye sordular. Cevabında dedi ki;

"Hurileri yaradana müştakım, çünkü huri kızlarının yüzlerindeki nur, Yaratanın nurunun gölgeleridir."

Şiir

Hak Teala şevk verdiyse sana,
Gel hemen hayret yolunda kalbine.
Masivadan farig ol, kendin unut,
Ta ki kalsın, canda bir aşk-ı Hüda.

Bir arif demiştir ki: "Beni gördüğü halde, benim kendisini göremediğime karşı duyduğum şevkten eyvahlar."

Müştakın alameti şudur O, sevgilisinden hiçbir şey istemez, ancak ve ancak onun kendisinden razı olmasını ister ve gece gündüz ona yalvarıp, onu görmek diler.

Müştak olan, Hak'tan başka bir şey bilmez: her şeyi ancak onunla bilir. Hakikatleri bilenlerin en yüksek makamları, halktan kesilmek, Halık'a tutulmak ve tutunmaktır.

“Etestü bırabbiküm” (Cenabı Haktan ruhları toplayıp kendilerine, “ben sizin Rabbiniz değil miyim”) dediği meclisteki ilahi nidanın tatlılığını, Adem'in soyu duydu ğu için, tatlı, güzel, yanık bir ses duyduğu zaman, insan, ondan zevk ve lezzet alır. Ve bir daha o nidayı duymak ister, o arzuyu çeker.

Rübai (dörtlü)

Senin yüzünü görmeden sükun ve rahat bulamam.

Senin iyiliklerini sayamam.

Eğer her tüyüm dil olsa ve

Binlerce defa şükretsem, yine şükrünü yerine getiremem.

Mevla'ya müştak olan gönül, cisim ve canı neyler? O, her dalı ve yapağı koyup, ağacın gövdesini kucaklamak ister.

Nazım

Terkeyle Firakı aslına gel

Ağyarı koy ehl ü nesline gel

İcmal ile kalma faslına gel

Geç fer'den, asl-ı aslına gel

Koy firkati, fasl-ı vaslına gel

Bilhodluk ile çü ram olursun

azad-ı cemi-i dam olursun

dildar ile berdevam olursun

Geç fer'den, asl-ı aslına gel

Koy firkati, fasl-ı vaslına gel

Cisminle eğerçi sen zeminsin

Şerrişte-i gevher-i yakînsin

çün sırr-ı muhabbete eminsin

Geç fer'den, asl-ı aslına gel

Koy firkati, fasl-ı vaslına gel

Surette esir-i gurbet oldun

Pabeste-i dam-ı mihnet oldun

Manada çü genci devlet oldun

Geç fer'den, asl-ı aslına gel

Koy firkati, fasl-ı vaslına gel

Zahirde tılısım-ı cism ü cansın

Batında define-i nihansın

Can didesin aç ta bak ne kansın

Geç fer'den, asl-ı aslına gel

Koy fırkati, fasl-ı vaslına gel

Hakkı demek olmaz ehl-i halsin

Tali'le said ü nîk falsin

Çün zade-i pertev-i cemalsin

Geç fer'den, asl-ı aslına gel

Koy firkati, fasl-ı vaslına gel

Kelime açıklaması:

Firak : ayrılık. Asi: kök, esas, nesil, soy. Ağyar: Yabancılar. Ehla nesil: kendi bildik ve nesli, icmal: Özet Fasıl: Tafsilat, ayrıntı. Fer: türev (ikinci). Asl-ı asl: aslın aslı. Fasl-ı vasi: birleşme faslı, içinde toplanılan kısım ve cemaat Bihodluk: kendinden geçmek. Ram: muti'. Azad-ı cemi-i dam : bütün tuzaklardan kurtulmuş, Dildar : sevgili. Cisminle eğerçi sen zeminsin: cismin toprak ise de. Şerrişte-i gevheri yakîn: Allah'a yakın olma cevherinin ipucu. Emin: Emanetçi. Surette: Görünüşte. Pabeste-i dam-ı mih net: güçlük ve işkence tuzağına düşmüş, ayağı bağlanmış. Genc-i devlet: devlet hazinesi. Zahir: Dış. Batın : iç. Nihan: gizli. Can didesi: can gözü. Tali: talih. Said : Mutlu. Kan : maden ocağı. Nikfal : falı iyi gelen. Zade-i pertev-i Cemal: güzellik ışığından doğmuş.

(Erzurum'lu İbrahim Hakkı Hz., Marifetname'den.)

İMAM-I ALİ HAZRETLERİNİN MISIR VALİSİNE MEKTUBU

Hazreti Ali Efendimizin Mısır'a Vali olarak tayin ettiği Malik bin Eşter'e yazdığı bu mektup, olduğu gibi ayet-i şerif ve hadis-i şerif meallerinden ve tefsirlerinden oluşmaktadır. O zamanın, bu zamanın ve bütün zamanların, sonuna kadar bütün insanlığın anayasası mahiyetindedir.

1. Görevin Esası

Vergisini toplamak, düşmanları ile savaş yapmak, halkına barış ve huzur, ülkeye kalkınma sağlamak için Mâlik bin Hâris el Eşter'i Mısır'a vali olarak atadığı zaman Allah'ın kulu, müminlerin emiri Hz. Ali'nin ona emri şudur:

O'na Allah'tan ittikayı, Allah'a itaat yolunu seçmesini, Kitabı'nda emrettiği farzlarla sünnetlere uymasını emreder. O farz ve sünnetler ki, onlara uyulmadıkça hiç kimse saadet yüzü göremez ve onları benimseyen de asla hüsrana uğramaz. Bir de ona eliyle, diliyle ve kalbi ile Cenab-ı Hakk'a hizmette bulunmasını emreder. Çünkü Allahu Zülcelâl Hazretleri kendisine hizmet edene yardıma, kendisini ağırlayanı da izzetlendirmeye kefil olduğunu buyurmaktadır. Sonra ona, şehvetlere saldırdıkça nefsini kırmasını, serkeşlik ettikçe de dizginlerini çekmesini emreder. Zira nefs alabildiğine fenalığı emreder, meğer ki Cenab-ı Hak o kişiyi merhametiyle korumuş olsun.

2. En Kıymetli Azığın

Şimdi bilmiş ol, ey Mâlik, ben seni öyle memleketlere gönderiyorum ki senden evvel birçok hükümetler oralarda adalet sürdü ve zulmetti. Sen vaktiyle nasıl evvelki valilerin icraatını gözden geçirdiysen, halk da şimdi senin icraatını öyle gözetecek. O zaman senin onlar hakkında söylediklerini, halk da şimdi senin hakkında söyleyecek. Kimlerin salih olup olmadığı, ancak, Allah'ın kendi kullarının dilinden söylettiği sözlerle anlaşılır. Onun için biriktireceğin en güzel azık, iyiliğe yönelik işlerin olsun. Heveslerine hakim bulun. Sana helâl olmayan şeylerde nefsine karşı sıkı dur. Zira gerek hoşlandığı, gerek istemediği şeylerde nefse karşı sıkı durmak, onun hakkında adaletin ta kendisidir.

3. Halka Sevgi ve Merhamet Besle

Halk için kalbinde sevgi ve merhamet duyguları ile lütuf meyilleri besle. Sakın biçarelerin başına, kendilerini yutmayı ganimet bilen yırtıcı bir canavar kesilme! Çünkü bunlar iki sınıftır; ya dinde bir kardeşin, ya yaratılışta bir eşin. Evet, bunların kabahatleri bulunabilir; kendilerine birtakım kusurlar da arız olabilir. Hata ile, yahut kasıtlı olarak işledikleri kabahatleri olsa da, ellerinden tutup doğru yola getirmek pek mümkündür. Nasıl Allah'ın kendin için affını ve hoşgörüsünü istersen, onlara da affını ve hoşgörünü bol bol ver. Çünkü sen onların üstünde bulunuyorsun; valilik yetkilerini sana veren ise senin üstünde bulunuyor. Allah ise valiliği sana verenin de üstündedir ve kullarının bütün işlerini hakkıyla görmeni istiyor, seni onlarla imtihan ediyor. Sakın Allah ile harbe girip de kendini O'nun gazabına siper etme! Çünkü ne intikamına dayanacak kudretin var, ne de O'nun af ve merhametinden müstağnisin.

4. Alçak Gönüllü ve Ölçülü Ol

Sakın affettiğinden dolayı asla pişman olma; sakın hiçbir cezalandırman için de katiyyen sevinme. Sakınmak imkânını buldukça hiçbir badireye atılma. Bir de sakın "Ben tam bir kudret sahibiyim, emrederim, itaat ederler" deme. Çünkü böyle bir davranış, kalbin fesadı, dinin zayıflaması ve felakete yaklaşma ile sonuçlanır. Şayet elindeki kudret sana bir büyüklük ve tahakküm hissi verirse, hemen üstündeki Melekut'un büyüklüğüne şöyle bir bak. Kainatı sevk ve idare eden o muazzam ve muhteşem ilâhi gücü ve senin kendi nefsine bile güç yetiremeyeceğin şeylerde, Allah'ın nasıl bir mutlak kudret sahibi olduğunu düşün. İşte bu düşünceler, senin o yükseklerde gezen bakışlarını yere indirir; şiddetini giderir, seni bırakıp giden aklını başına getirir. Sakın Allah ile büyüklük yarışına kalkışma, sakın büyüklük *(azamet)* ve zorlayıcılığında *(ceberut)* O'na benzemeye özenme. Çünkü Fâtır-ı Zülcelâl Hazretleri her zorbayı zelil, her büyükleneni de hakir eder bırakır.

5. Adaletten Ayrılma

Kendin hakkında, sana yakınlığı olanlar hakkında, tebaan arasında kendilerine meyil beslediklerin hakkında; Allah'a ve Allah'ın kullarına karşı adaletten katiyyen ayrılma. Şayet böyle yapmazsan zulmetmiş olursun. Halbuki Allah'ın kullarına zulmedene karşı bu mazlumların davacısı, bizzat Hz. Allah'ın kendisidir. Allah da birinin hasmı oldu mu, artık o kimsenin tutunabileceği bütün deliller bâtıldır. Ve ölünceye, yahut tövbe edinceye kadar onunla harb içinde bulunur. Dünyada zulüm kadar, Allah'ın lütuflarını izale edecek ve kahrını hızlandıracak bir şey olamaz. Zira Cenab-ı Hak zulüm altında inleyenlerin beddualarını işitir; zalimleri ise gözetleyip durur.

6. Toplumu Esas Al

İşlerinin içinde öylesini ihtiyar etmelisin ki, hak hususunda en ortası, adalet itibariyle en yaygını olsun, sonra halkın çoğunluğunun rızasını da en çok sağlasın. Zira toplumun hoşnutsuzluğu karşısında, şahısların rızası hükümsüz kalır; şahısların kızgınlıkları ise toplumun rızası içinde kaynayıp gider.

Sonra vali için, kodaman takımı kadar iyi günlerde yükü ağır basan, kara günlerde yararı az dokunan, adaletten hoşlanmaz, istemekten usanmaz, verilince şükür bilmez, verilmezse değme gadirle savulmaz, felakete sabırsız bir topluluk da yoktur. Halbuki İslam'ın esasını meydana getiren Müslümanların kıymet ölçüsü, toplumun çoğunluğu olduğu gibi, dinin ve devletin kuvveti de, toplumda düşmana karşı savaşacak da ancak toplumun çoğunluğudur. Onun için samimiyetin ve meylin daima topluma dönük bulunmalı, ve onların refahına dikkat etmelisin.

7. Halkın Ayıplarını Araştırma

Halkın arasında yanına hiç yaklaştırmayacağın, kendisinden en çok nefret edeceğin kimseler ise, halkın ayıplarını en ziyade araştıranlar olmalıdır. Zira insanların öyle ayıpları vardır ki, bunların örtülmesi görevi, herkesten önce valiye düşer. Binaenaleyh bu ayıpların sana gizli kalanlarını sakın eşeleme. Senin vazifen, bilgine ulaşanları düzeltmekten ibarettir. Bilmediklerine gelince, onlar hakkındaki hükmü Allah verir. Evet, sen halkının ayıbını gücün yettiği kadar ört ki, Allah da senin, halkından gizli kalmasını istediğin şeylerini örtsün.

8. Yanına Yaklaştırmayacakların

İnsanlar hakkındaki bütün kin düğümlerini çöz; seni intikama doğru sürükleyecek iplerin hepsini kes. Sence açıklık kazanmayan şeylerin tümü hakkında anlamamış görün, şunu bunu gammazlayanın sözüne sakın çarçabuk inanma. Çünkü gammaz ne kadar saf görünürse görünsün, yine hilekardır. Sakın, ne seni yokluk ihtimaliyle korkutarak ikram etmekten geri çevirecek cimriyi, ne zor ve ağır işlere karşı azmini gevşetecek korkağı, ne de zulme saparak sana ihtirası iyi gösterecek hırslıyı danışma meclisine sokma. Çünkü cimrilik, korkaklık ve hırs öylesine ayrı ayrı tabiatlardır ki ancak, Allahu Zülcelâl hakkında beslenen sui-zan bunların hepsini bir araya getirir. Sana müşavir olacakların en kötüsü, senden evvel şerli kimselerle işbirliği yapmış ve onların suçlarına ortak olmuş kimselerdir. Böyleleri katiyyen senin mahremin olmamalı. Çünkü bunlar, canilerin yardımcıları ve zalimlerin dostlarıdır.

9. Kendine Müşavir Edineceklerin

Ne hacet; hiçbir zalime zulmünde, hiçbir günahkâra cürmünde yardım etmeyen kimseler arasında bunların yerini tutacak öylelerini bulabilirsin ki bunlar, ötekilerin görüş ve tedbirlerine tamamiyle sahip, buna mukabil onların günah ve suçlarından kesin olarak temizdirler. İşte senin için böylelerinin yükü en hafif, yardımı en çok, sana şefkati herkesinkinden fazla, senden başkasına muhabbetleri ise o nisbette azdır. Böyle kimseleri hem özel, hem de genel toplantılarında kendine yakın edin. Sonra, bu şahıslar içinden en ziyade onu beğenmelisin ki; sana acı gerçekleri herkesten ziyade o söylesin ve şayet Allah'ın, sevdiği kullarının yapmasına razı olmadığı bir harekette bulunmak istersen, sana yağcılığa kalkışıp teşvik etmesin.

Bir de sadık ve kanaatkar adamları kendine sırdaş edin. Eğer bunlar seni alkışlamazlar ve yapmadığın birtakım işleri sana isnad ile keyfini getirmezlerse, bunu da anlayışla karşıla. Zira alkışa ve yersiz övgüye müsamaha etmek, insanı büyüklenmeye sevk eder ve kibire yaklaştırır. Sakın insanların iyisi ile kötüsü, senin yanında bir olmasın. Zira onları böylece eşit görmek, bir taraftan iyileri iyilikten soğuturken, kötülerin de fenalığa olan meylinde onlara cesaret verir.

10. İyi Niyeti Yaygınlaştır

Bilmiş ol ki, vali ile halk arasında karşılıklı güven ve iyi niyeti davet eden şey, valinin kendilerine hizmette bulunması, yüklerini hafifletmesi ve adaletle hükmetmesidir. O halde insanların arasında iyi niyetin gelişmesini sağla. Zira seni zorluk ve sıkıntılardan ancak onların iyi niyeti kurtaracaktır. Onlara yaptığın bu iyiliklerin mükafatını, sana karşı duyacakları güven ile görürsün. Onlara kötü muamele etmenin karşılığı ise, sana duyacakları düşmanlıktır.

11. Güzel Adetleri Devam Ettir

Bu ümmetin ileri gelenleri tarafından işlenerek, herkesin benimsediği ve halkın iyi bir şekilde tatbik ettiği güzel bir âdeti, sakın kaldırayım deme. Bu güzel âdetlerin faydasını giderecek yeni bir şey oluşturmaya da asla kalkışma. Çünkü mükafat o iyi âdeti koyan kimsenin, vebal ise onu kaldırdığından dolayı senin olur.

12. Daima Danışarak İş Yap

Memleketin yararına olan tedbirleri tesbit etmek ve senden evvel insanlara huzur, güven, doğruluk ve iyilik sağlayagelmiş şeyleri devam ettirmek hususunda, alimler ve arifler ile sürekli olarak görüş ve danış.

13. Toplumdaki Kesimler

İyi bil ki, toplumda çeşitli kesimler vardır. Bunlardan herbirinin sağlık ve iyiliği diğerlerinin sağlık ve iyiliğine bağlı olup, bunlardan hiçbiri diğerinden müstağni olamaz. Bu kesimlerden biri Allah yolunda askerlik edenler, diğeri kamu görevlileri, bir başkası adaleti dağıtmayla görevli hakimler, biri vergileri yumuşaklık ve insafla toplayacak tahsildarlar, bir başkası da cizye ve vergi ödeyen ehl-i zimmetle müslümanlar, bir kısmı ticaret ve zenaat erbabı, bir diğeri de fakirlik ve ihtiyaç içindeki yoksullardır. Cenab-ı Hak bunlardan herbirinin hak, vazife ve yükümlülüklerini bildirmiştir. Bunların hepsi ya Allah'ın Kitabı'yla, ya da muhterem Peygamberimiz Sallallahu Aleyhi Vesellem Efendimiz'in sünnetiyle belirlenmiş ve daima yürürlükte olan mahfuz bir kanun halinde bizlere tevdi buyurulmuştur.

Askerler, Allah'ın izniyle halkın kaleleri, valilerin şerefi, dinin izzeti, asayişin vasıtalarıdır. Devlet ancak bunların sayesinde ayakta durabilir. Buna mukabil, devletin desteği olmadıkça da asker ayakta duramaz. Askerlerimizin düşman karşısında başarılı olmalarının sebebi, kendi yolunda savaştıkları için Allah'ın onlara verdiği güç ve üstünlüktür. Fakat onların karşılamak zorunda oldukları maddi ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarını gidermek için de, devlet vergilerinden olan gelire dayanmaya mecburdurlar. Askerler ile vergiyi ödeyen sivil halkın her ikisinin de birbirlerinin işbirliğine ihtiyaçları vardır.

Hakimler adaleti dağıtırlar, memurlar ise kamu hizmetlerini ifa eder ve vergileri toplarlar. Bunların yanında devlet gelirlerine katkıda bulunan ticaret ve zanaat erbabının vücudu şarttır. Zira gelirlerinin kaynaklarını, ticarethaneleri ve başkalarının meydana getiremeyeceği sanat eserleri ile, ancak bunlar temin edecektir. En sonda fakir ve ihtiyaç sahibi kimselerin teşkil ettiği yoksul kesim geliyor ki, bunların ayakta tutulması bütün diğer kesimlerin üzerinde bir yükümlülüktür.

Bu kesimlerin herbirinin, Allah'dan kısmeti ve hâceti miktarınca vali üzerinde hakkı vardır. Vali, Allah'ın kendisini görevlendirdiği bu yükümlülüğün altından, ancak bizzat ve azami ihtimamla ve Allah'tan yardım ve destek dileği ile birlikte, hafif-ağır bütün işlerde nefsini, doğruluğa, sabıra ve tahammüle alıştırmakla kalkabilir.

14. Askerler

Askerlerin başına öyle birini geçir ki, Allah'a, Resulüne ve devlet başkanına karşı sence hepsinden daha bağlı ve sadık, kalbi hepsinden temiz ve aklı başında olmak itibariyle, hepsinden üstün bulunsun. Kızgınlık anında ağır davransın; özürleri sükun ile dinlesin; zayıflara acısın; kuvvetlilerden uzak dursun; öyle öfke ile kalkıp çaresizlikle oturan takımından olmasın.

Şerefli bir geçmiş, güzel bir itibar ve iyi hallere sahip ailelerin mensupları ile, devamlı ve yakın bir şekilde ilgilen. Şecaat sahibi ve yüksek meziyet sahibi kimselere iltifat et. Çünkü bunlar, iyilikleri kendilerinde toplayan fazilet ve kerem sahibi bir toplulukturlar. Kendilerini desteklemek için verdiğin şey çok bile olsa, nazarında asla büyümesin. Sana karşı gösterdikleri minnet ifadeleri az bile olsa, bu da gözüne katiyyen hakir görünmesin.

Böylece hareket etmen, onların sana karşı sadakat ve ihlâslarını, keza hüsnü zanda bulunmalarını mûcib olur. Bir de onlara ait işlerin büyüğünü görüyorum diye küçüğünü takipden geri durma. Zira ufak bir lütfundan yararlanabilecekleri yerler olduğu gibi, büyük lütfundan müstağni kalmayacakları yerler de olur.

Ordunun başındakiler arasında sence en değerli o kimseler olmalı ki, askere iyilikte bulunsun. Ayrıca, hem onları hem de geride kalan ailelerini sıkıntıya düşürmeyecek şekilde, kendi varlıklarından fedakarlıkta bulunsun. Öyle ki bu sayede düşmana karşı savaşırken, hepsinin düşüncesi bu görevde birleşebilsin. Valiler için ülkede adaletin ayakta durmasından, bir de halkın dinine karşı sevgi göstermesinden daha büyük bir saadet ve huzur vesilesi yoktur. Zira yürekler salim olmadıkça, sevgi gösteremez. Sonra askerin senin hakkındaki samimiyet ve bağlılığı, ancak kumandanlarından memnun olmalarıyla ve kumandanlarını aşağı görüp bir an evvel başlarından çekilmelerini istememeleriyle mümkündür. Sen, kendilerine ümit sahası aç, övgüye lâyık olanları sena etmekte ve büyük olaylarda bulunmuş olanların başardıkları iyi işleri anarak anlatmakta kusur etme. Zira bunların kahramanlıklarını sık sık anman, inşaallah şecaat erbabı insanları coşturur, *(düşmanla)* savaşmak istemeyenleri de gayrete getirir. Sonra, bunlardan herbirinin fedakarlığını iyice tanı. Hem sakın birinin hizmetini, başkasının hizmetiyle bir arada zikretme. Kimseye gösterdiği şecaatla nisbet kabul etmeyecek, değersiz bir mükafat verme. Bir de, mevkinin küçüklüğü, bir adamın kıymet ve yararlılığını küçültmene asla sebep olmasın.

Sonra altından kalkamadığın hadiseleri, kestirip atamadığın işleri Allah'a ve Resulüne gönder. Zira, Cenab-ı Hak doğru yola gitmesini dilediği bir topluma, "Ey iman edenler, Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve içinizden olan ulül emre *(emir ve kumanda sahiplerine)* itaat edin. Şayet bir şeyde anlaşamazsanız, onu Allah'a ve Peygamber'e gönderin," buyuruyor. Allah'a havale edin demek, kitabındaki hükümlere sarılmak demektir. Resul'e

göndermek demek, onun toplayıp birleştiren ve tefrikaya meydan vermeyen sünnetine uymak demektir.

15. Adliye ve Hakimler

Halk arasında, hüküm vermek için öyle bir kimse seç ki, sence onların en değerlisi bulunsun, işten sıkılmasın; görüşmeye gelenlerden sinirlenerek inada kalkışmasın, hatasında ısrar etmesin; hakkı gördüğü an *(doğruyu gördüğü anda)* döneceği yerde dili tutulup kalmasın; hiçbir zaman tamah ettiği bir menfaatin kaybolacağı gibi bir endişeye düşmesin; meseleyi özüne kadar anlamadıkça, hemen hâsıl ettiği kanaati kâfi görmesin. Şüphelerde en çok durur; delillere en ziyade sarılır; hasmın müracaatından en az usanır; övülme ile şımarmaz; heyecanla eğilip, bükülmez olsun. Aslında böyle kimseler de pek nadirdir.

Sonra bu zevatın vereceği hükümleri sık sık tahkik et ve kendilerine zaruretlerini giderecek, halktan ihtiyaçlarını kesecek kadar ikramda bulun. Hem, onlara senin yanında öyle bir mevki ver ki, sana yakın olanlardan hiçbirisi, o mevkiye göz dikemesin ve o zevat başkalarının sana gelip de, kendilerine karşı hainlik edemeyeceklerinden emin olsunlar. Bu hususta gayet dikkatli bulunmalısın. Çünkü bu din, kötü adamların elinde esir oldu, onun namına istenilen yapılıyor ve onunla dünya elde edilmeye uğraşılıyor.

16. Diğer Görevliler

Tayin edeceğin diğer memurlar konusunda da dikkatli ol, çünkü en çok menfaat düşkünü kimseler, şahsi çıkarları için bu görevlere haristirler. Sakın şahsi yakınlık veya tesir altında kalarak hiçbir kimseye vazife tevdi etme. Çünkü bencillik ve tarafgirlik, zulüm ve hiyanete götüren iki sebeptir.

Bu işler için, iyi halleri ile bilinen ailelerden gelen, iyi yetişmiş, tecrübeli, hâyâ sahibi, İslam'a hizmeti geçmiş kimseleri araştır. Zira ahlâkı en dürüst; namus ve şerefi en sağlam olanlar, tamahın cazibesine en az kapılır ve işlerin varacağı neticeleri en isabetli şekilde götürürler.

Bunların geçimlerini de geniş bir surette temin et. Çünkü bu tutumun, kendilerini iyiliğe sevk etme hususunda kuvvetli bir destek olacağı gibi, elleri altındaki şeylere tenezzül etmekten de o sayede uzak kalırlar.

Ayrıca, şayet emirlerine karşı gelir veyahut emaneti sakatlarlarsa, bu, senin onlara karşı kullanacağın bir delil olur.

17. Denetime Önem Ver

Sonra bunların icraatını da takip et, arkaları sıra vefa sahibi ve doğruluktan ayrılmayan gözcüler gönder. Zira onların işleri nasıl gördüklerini böylece gizlice öğrenmen, onların emaneti muhafazalarına ve halka güzel bir şekilde muamelelerine sebep olur.

Yardımcılarına karşı da ihtiyatlı bulun. Şayet içlerinden biri elini hıyanete uzatır ve gözcülerinin vereceği haberler de onun bu hıyanetini doğrularsa, şehadetin bu kadarını kâfi görerek, onun hak ettiği cezayı bedeni üzerinde uygularsın. Bu hıyaneti ile topladığı malı elinden alır, kendisini de zillet mevkiine diker; alnına hıyanet damgasını vurur, boynuna suçluluk halkasını geçirirsin.

18. Vergi Yönetimi ve Kalkınma

Sonra vergi tarh ve tahsil işinin idaresinde de büyük itina göster ve takip et. Çünkü verginin düzeltilmesi suretiyle vergi yükümlülerinin sağlıklı ve iyi bir duruma kavuşturulmaları, diğerlerinin de sağlıklı ve iyi bir duruma kavuşturulması demektir. Zira diğerlerinin iyiliği, ancak bunların iyi olmalarına bağlıdır.

Çünkü halkın hepsi vergi gelirlerine, dolayısıyla vergi ödeyenlerin mevcudiyetine muhtaçtır. Bu bakımdan memleketin imarına sarf edeceğin emek, vergi toplamaya harcayacağın himmet ve gayretten fazla olmalı. Zira ödeme gücü ancak ülkenin kalkınması ile elde edilebilir. Kalkınmasız vergi toplamak isteyen kimse, ülkeyi harabeye çevirir. Halkı helâk eder, defteri de pek kısa zaman içinde dürülüp kapanır.

19. Zor Durumdakilere Yardım Et

Şayet yüklerinin ağırlığından, yahut bir afetten, yahut yağmurların, suların kıtlığından, veya toprakların su altında kalmasından, yahut kuraklık istilasından şikayette bulunurlarsa, tesirini umduğun bütün vasıtalara müracaatla dertlerini hafifletmeye çalış. Bu hususta hiçbir fedakarlık, katiyyen sana ağır gelmesin. Zira bu, öyle bir yatırımdır ki; ülkeni imar, vilayetini güzelleştirmeye sarf için o yatırdığın sermayeyi, onlar bir gün sana fazlası ile iade edeceklerdir. Üstelik bu sebeple onların övgülerini kazanacak, haklarında gösterdiğin adaletinden dolayı iftihar edebileceksin. Hem sen bu sermayeyi, fazlası ile iade edeceklerine güvenerek veriyordun. Zira kendilerini hoşlukla refaha kavuşturduğun için vermiş olduklarının misillerini biriktireceklerine; adalet ve hoşlukla muamelen sebebiyle de senden emin bulunduklarına güvenin vardı. Evet, günün birinde yardımlarına dayanacağın bir hadise zuhur eder, bakarsın ki gönül hoşluğu ile bütün yükü üzerlerine almışlar, taşıyorlar.

20. Kalkınmayı Esas Al

Kalkınmış ülkeler yük taşımaya dayanıklıdır. Yüklediğin kadarını götürebilir. Memleketin harab olması ise, halkının sefalete düşmesindendir. Ahaliyi sefil eden sebep de ancak, valilerin servet toplamaya düşkünlükleri, mevkilerinde uzun müddet kalmayacaklarını zannetmeleri, bir de geçmiş ibretlerden yeteri kadar ibret alamamalarıdır.

21. Özel Görevliler

Sonra *(diğer)* memurlarının haline de iyice dikkat et. İşlerine en iyilerini getir, hususiyle tertibatını, sırlarını tevdi edeceğin, yazılarını yazdıracağın adamları öyle seç ki soyu temiz, ahlâkı düzgün olsun. Gördüğü itibarla şımarıp başkalarının yanında sana karşı gelmeye cüret edenlerden olmasın. Görevlilerinin sana yazdıklarını getirip göstermekte, senin tarafından verilecek cevapları, dosdoğru yazarak göndermekte ve senin hesabına alıp senin hesabına vereceği şeylerde, gafleti sebebiyle kusur etmesin. Senin lehine bulduğu bir akdi *(muameleleri)* sağlam tutsun, aleyhinde bulduğunu da çözmek hususunda zaaf göstermesin. Kendisine yüklenen görevler dolayısıyla nasıl bir mevkide olduğundan, asla habersiz bulunmasın. Zira kendi kıymetini bilmeyen, başkasının değerini hiç bilmez.

Sonra bu memurların seçiminde sadece görünüşlerini inceleyişin, bir de iyiye yoruşun yeterli olmamalı. Çünkü insanlar, daima masum tavırlar takınarak ve gayretkeşlik ederek, görünüşlere göre hüküm veren valilerin gözüne girebilirler. Halbuki böyle bir yaklaşımın esasında ihlâs namına hiç bir şey yoktur. Onun için senden evvelki değerli valilere hizmet etmiş kimseleri araştırarak, halk arasında çok iyi bir nam bırakmış, güvenilirlikleri en ziyade tanınmış olanlarını seç. Böyle bir hareket, senin Allah'a ve kendisinden bu valilik görevini aldığın kimseye karşı ihlâsını gösterir. Bir de işleri taksim ederek bir kısmın başına bu memurlardan birini geçir ki, iş büyük olursa altında ezilmesin; çok olursa toplamasını bilemeyip de dağıtmasın. Şayet memurların hatasını görür de aldırmazsan, kendin utanacak ve ayıplanacak bir duruma düşersin.

22. Ticaret ve Sanayi

Sonra, ticaret ve zanaatla uğraşanlar vardır ki bunların bir kısmı, oturduğu yerde çalışır, bir kısmı şuraya buraya mal götürür; bir kısmı da elinin emeği ile geçinir. Bunların hepsine iyi muamele et ve başkalarınca da öylece muamele edilmeleri için öğütlerde bulun. Çünkü bunlar memleket için hayırlı hizmetlerin sebepleri ve faydalanma vesileleridirler. Onlar hayır ve yararı, ülkenin toprağındaki, denizindeki, ovalarındaki, dağlarındaki uzak ve yakın yerlerden getiriyorlar. Bunlar, memleket için barış ve güven adamlarıdır.

Ne kargaşa çıkarmalarından korkulur, ne de fesatlarından endişe edilir. Kendilerinin, gerek senin yanındaki, gerekse ülkenin diğer taraflarındaki işlerini takip et. Bununla beraber şurasını da iyi bil ki, bunların çoğunda aşırı bir tamahkarlık ve çirkin bir hırs ile birlikte, zaruri ihtiyaç maddelerinde stokçuluk, alım satımda da hilekarlık olabilir. Bu ise halk için zarar, valiler içinse ayıptır.

23. İhtikâra Mani Ol

Bundan dolayı stokçuluğa mani ol. Çünkü Peygamber Aleyhissalatu Vesselam Efendimiz, ihtikârı men buyurdular. Alım, satım doğru tartılarla olmalı ve alanı da, satanı da ezmeyecek, mutedil fiyatlar çerçevesinde yapılmalıdır. Herhangi bir kimse senin yasağından sonra stokçuluğa yanaşırsa, ifrata varmamak şartıyla, onu hemen cezalandır.

24. Fakirler ve Yoksullar

Hele alt kesimdeki, her türlü çareden mahrum fakirler ve çaresizlerle felaketzedeler, kötürümler hakkında Allah'dan korkmalı, hem de çok korkmalısın. Bu kesimde halini söyleyen de var, söyleyemeyen de. Allah'ın bunlara ait olmak üzere, korunması için seni görevlendirdiği hakkı çok iyi koru. Oradakilere Beytül mâlinden *(hazinenden)* bir hisse, başka yerlerde bulunanlara da her memleketin fakir müslümanlara mahsus gelirinden birer hisse ayır. Çünkü en uzaktakilerin de, en yakındakiler gibi hakları mevcuttur. Cümlesinin hakkını gözetmek ise, sana emanet edilen bir vazifedir.

25. Hiçbir İşi İhmal Etme

Sakın azamet *(büyüklük)*, seni onlarla uğraşmaktan alıkoymasın. Zira işlerin mühim olanlarını iyi gördüğün için ehemmiyetsizini yüzüstü bırakırsan, mazur görülemezsin. Bu sebepten, kendilerini düşünmekten geri durma ve zavallılara ekşi çehre gösterme. Yine bunlardan olup da aşağı görülme veya başka kimselerin onları hesaba almamaları yüzünden, işleri sana kadar gelemeyenleri araştır. Sırf bunlar için Allah'tan korkan, alçak gönüllü ve emin bir adam tahsis et ki arada vasıta olsun ve onların işini sana bildirsin. Hasılı öyle çalış ki, Allah'ın huzuruna çıktığın zaman, "Gücümün yettiğini sarfettim," diyebilesin. Halkın bu kesimi adalet ve yardıma, başkalarından ziyade muhtaçtır: Onun için herbirinin hakkını vermeye son derece itina et.

26. Yetim ve Yaşlılar

Sonra yetimlerin ve yaşlı bulunduğu halde, hiç bir çaresi olmayan kimselerin geçimini de üzerine al. Vakıa bu işler valiye ağır gelir, lakin şunu unutma ki ne kadar hak varsa, hepsi de ağırdır. Bunu Allah yalnız o kimselere kolaylaştırır ki, halden ziyade akıbeti *(işin sonunu)* düşünerek, nefsini dayanıklılığa alıştırır ve kendi hakkında Allah'ın vaadinin doğruluğundan emin bulunur.

27. Dilek ve İhtiyaç Sahipleri

İhtiyaç sahipleri için sırf kendileriyle meşgul olacağın bir zaman ve mekân ayır ve hepsiyle beraber otur da, seni yaratan Allah'ın rızasını celbedecek bir tevazu göster. Sonra askerini, yardımcılarını, muhafızlarını, zabıta memurlarını yanlarında bulundurma ki, söylemek isteyen çekinmeden derdini dökebilsin. Ben Peygamber Sallallahu Aleyhi Vesellem'den bir kaç yerde işittim, şöyle buyurmuştu: "İçindeki zayıfın hakkı, serbestçe kuvvetlisinden alınamayan bir millet, hiç bir zaman kuvvetlenemez." Bir de bunların münasebet almayan sözlerini yahut da dertlerini anlatabilmedeki acizliklerini hoşgör, kendilerine karşı hırçınlık etme, büyüklük gösterme. Bu yüzden Cenab-ı Hak sana Rahmet kanatlarını açar; taatına mukabil sana sevabını ihsan eder. Hem verdiğini güler yüzle, gönül hoşluğuyla ver, vermediğin takdirde kabul olunabilecek özürler dile.

Sonra senin işlerinin içinde öyleleri vardır ki, onları bizzat senin ifa etmen gerekir. Mesela memurların yetersizlik gösterince, taşradaki görevlilere cevabı sen vereceksin. Halkın ihtiyaçları artık senin yardımcılarının altından kalkamayacağı dereceyi buldu mu, bunun icabına yine sen bakacaksın. Bir de her günün işini o gün gör, çünkü diğer günlerin kendisine mahsus işi vardır.

28. Allah'a Karşı Kulluk Vazifelerini İhmal Etme

Her ne kadar, niyet halis olmak ve halkın selametine hizmet etmek şartıyla bu çalışmalarının hepsi Allah içinse de, sen yine vakitlerinin en hayırlısını, Allah ile arandaki durumlar için nefsine hasret. Allah rızası için eda edeceğin taatın en başlıcası da, Zat-ı İlâhi'ye has olan farzları yerine getirmekten ibaret olsun. Gecende ve gündüzünde bedeninden Allah'a ait bulunan kulluk hissesini ayır ve seni Cenab-ı Hakk'ın yüce huzuruna yaklaştıran bu taatı, vücuduna her neye mal olursa olsun, eksiksiz ve gediksiz eda et. Şayet namazında halka imam olmuşsan sakın ne bıktıracak kadar uzun, ne de bir hayra yaramayacak kadar kısa kıldırma. Çünkü halkın içinde öyleleri vardır ki, hastalık sahibidirler; öyleleri de vardır ki iş sahibidir.

Peygamber Sallallahu Aleyhi Vesellem beni Yemen'e gönderirken, "Onlara namazı nasıl kıldırayım?" demiştim. "En zayıflarının namazı gibi kıldır," ve ayrıca, "Müminlere karşı çok merhametli ol," buyurmuşlardı.

29. Halktan Uzak ve Saklı Kalma

Buraya kadar söylediklerime ilaveten, bir hususu da asla unutma: Sakın halkından uzun müddet uzak veya saklı durma. Çünkü valinin halktan saklanması, halkta yanlış kanaatler uyandırma yanında, valinin işlerine vukufunu da azaltır. Valilerin perde arkasında oturmaları, perdenin dışında dönen işlere muttali olmalarına mani olur. Bunun sonucunda onların gözünde hadiselerin büyüğü küçülür, küçüğü de büyür. Güzeli çirkin, çirkini de güzel olur; hak ile bâtıl karışır. Vali de en nihayet beşerdir. Halkın kendi nazarından gizli kalan işlerini nereden bilecek? Halkın üzerinde nişaneler yok ki ona bakarak doğruları, yalanın her türlüsünden ayırmak mümkün olabilsin.

Şimdi sen mutlaka, şu ikiden birisin: Eğer hak yolunda çalışan, gönlü gani bir adamsan... Bu takdirde vacib olan her hakkı ödemekten, yahut kerimane bir harekette bulunmaktan çekinip sakınmanın ne anlamı var? Eğer böyle değil de cimriliğe müptela bir adamsan... Zaten bu durumda halk senin ihlâsından ümit kestikleri gibi, istemekten de o kadar çabuk vazgeçecekler ki, o zaman senin ortada görünmemen neye yarar? Her halükarda, halktan uzak kalmak hoş bir şey değildir. Özellikle, eğer senin görevin halkın ihtiyaçlarını ve dileklerini göz önüne almak ise, halk tarafından sana arzedilecek ve çoğu ya bir zalimden şikayet, ya bir muamelede adalet talebi gibi dileklerin, seni asla ürkütmemesi gerekir.

30. Yakınlarına Dikkat Et

Sonra valinin etrafında, seçkin kimseleri ile kendisine pek yakın olanları vardır ki, bazen bunların iltimasları, haksızlıkları ve muamelelerinde insafsızlıkları görülebilir. Sen, bunların zararını, bu gibi hallerin sebeplerini ortadan kaldırmak suretiyle gidermelisin. Etrafındakilerden, ileri gelenlerinden ve akrabandan hiç birine katiyyen toprak (devlet elindeki bütün imkânlardan yararlanma hakkı) verme, ve bunlardan hiçbiri senden cesaret alıp da, müşterek su yahut müşterek diğer bir iş tutarak, etrafındakilere zarar verecek ve zahmeti başkalarına yüklетecek surette zahire biriktirmeye katiyyen tamah edemesinler. Çünkü bunun kârı, senin değildir. Fakat onların zararı ise dünyada ve ahirette sana döner. Sonra, senin yakının olsun veya olmasın, herkesi hakkı kabul etmeye zorla. Eğer has adamların ve yakınlarından biri yasaları çiğnemiş ise, senin için ne kadar güç olursa olsun, cezasını eksiksiz icra et. Bu hususta sabır, sebat ve dikkat göster ve davranışın sonunu gözet. Çünkü bunun sonu hayırdır.

Şayet halkta senin zulmettiğin zannı hâsıl olmuşsa, kendilerine özrünü bildirerek hakkındaki zanlarını değiştir. Çünkü böyle yapmakla, önce kendi nefsini kırmış, sonra idaren altındaki halka tatlılıkla muamele etmiş, ayrıca kendini mazur göstermiş olursun. Üstelik onları hak üzerinde daim kılmaktan ibaret bulunan ana maksadına da, bu sayede ulaşmış bulunursun.

31. Barış ve güvenlik

Düşmanın tarafından sana teklif olunan sulh *(barış)*, rızayı ilâhiye muvafık ise, katiyyen reddetme. Zira barışta askerine istirahat, sana endişeden rahat, ülken için de selamet vardır. Lakin barıştan sonra, düşmanından sakın ve hem de çok sakın. Öyle ya, belki düşmanın seni gafil avlamak için sana yaklaşmak istemiştir. O sebepten ihtiyata sarıl, bu hususta asla hüsnü zanna kapılma.

32. Anlaşmalara Riayet Et

Şayet düşmanla aranızda bir sözleşme akd etti isen, yahut ona karşı bir taahhüdün varsa, yapılan sözleşmeye riayette bulun, ahdini yerine getir. Verdiğin sözü muhafaza için, icab ederse hayatını bile feda et. Çünkü, arzularının birbirinden farklı, düşüncelerinin ayrı olmasına rağmen, insanların ilâhi farzlar arasında, ahidlere vefa *(tam yerine getirilmesi)* kadar üzerinde birleştikleri bir şey yoktur. Hatta müşrikler de hıyanetin vahim neticelerini gördükleri için, müslümanlara karşı ahde vefaya dikkat ediyorlar. Binaenaleyh sakın verdiğin sözden dönme; sakın ahdine hıyanet etme; sakın düşmanını aldatma. Zarar ve mahrumiyete mahkum, akılsız ve cahillerden başkası Allah'a karşı gelmek cüretini gösteremez. Allah Teala, ezelî rahmeti icabı, O'nun için yapılan sözleşmeyi kulları için, şefkati sayesinde barınacakları emin bir sığınak; bu emin sahada asude kalacakları, huzur içinde ihtiyaçlarını karşılayarak onun civarına koşacakları, emin ve manevi bir makam kılmıştır. Onun için bunda bozgunculuk etmek, hıyanette bulunmak yahut aldatmak olamaz. Bir de birtakım yorumlara müsait olacak akidlerde bulunma. Akdedip belgelendirdiğin bir sözleşmeyi bozmak için de, sakın sözlerin gizli mânâlarından yararlanmaya kalkışma. Allah'ın ahdi icabı girmiş olduğun bir işin darlığı, haksız yere onu genişletmene katiyyen sebep olmasın. Zira genişleyeceğini ve sonunun iyi olacağını umduğun bir darlığa tahammül etmen, senin için elbette günahından çekindiğin, dünya ve ahirette ilâhi cezadan kurtuluş imkânı olmadığını bildiğin bir hıyanetten daha ehvendir.

33. Kan Dökmekten Kaçın

Sonra, kandan ve onu haksız yere dökmekten son derece sakın. Çünkü haksız yere kan dökmek gibi felaket getiren; bunun kadar mesuliyeti büyük, bunun kadar nimetin zevalini, devletin mahv olmasını hak eden bir şey yoktur. Allah Teala, kıyamet günü kulları arasında hükmünü verirken, ilk olarak döktükleri kanlardan başlayacaktır. Sakın haram bir kanı dökerek saltanatını kuvvetlendirmek sevdasına kapılma. Zira bu hareket onu zaafa düşürecek, daha doğrusu zevale erdirerek başka ellere geçirecek sebeplerdendir. Hele taammüden ika edeceğin bir katil için, ne Allah'ın katında ve ne de benim indimde hiç bir özrün olamaz. Çünkü bu takdirde bedenen hak ettiğin cezanın *(kısas)* icra edilmesi lâzımdır. Şayet bir kazaya uğrarsan... Tedib ederken, kırbacın yahut elin aşırılığa giderse -zira zaman olur ki yumruk, yahut biraz fazlası ölüme yol açar- sakın sahip olduğun nüfuza güvenerek, ölenin velîlerine haklarını vermeyeyim demeye kalkışma..

34. Kaçınacağın Hususlar

Bir de, sakın kendini beğenme. Sakın nefsinin sana hoş gelen cihetlerine güvenme. Sakın yüzüne karşı övülmeyi isteme. Zira, iyilerin ne kadar iyiliği varsa, hepsini mahv etmek için şeytanın elindeki fırsatların en sağlamı budur... Sonra sakın halkına yaptığın iyilikleri, onların başına kakma; yahut yaptığın işleri mübalağalı gösterme; yahut kendilerine verdiğin sözden dönme. Çünkü başa kakma, iyiliği bitirir; mübalağa hakikati söndürür; sözden dönme ise Allah Teala'nın da, halkın da nefretini celb eder. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de, "Böylece, sizin yapmadığınızı söylemeniz Allah indinde ne kadar menfur bir harekettir," buyuruyor. Sakın açıklık kazanmayan işlerde inat etme. Sakın, açıklık kazandığı zamanda da gevşeklik gösterme. Sonra işlerin herbirini yerli yerine koy, işlerinin herbirini zamanında yap. Herkesin üzerinde birlik halinde olduğu noktalarda kendini kayırmaktan çekin. Görevlendirdiğin kimselerin açığa çıkmış kötülüklerine karşı, senden beklenen hareketten habersizmiş gibi davranma. Aksi takdirde, başkasının yerine sen cezaya maruz kalırsın. Az zaman sonra işlerin üzerindeki perdeler, gözlerin önünde açılır ve mazlumun hakkı, senden alınır.

35. Dikkat Edeceğin Diğer Hususlar

Hiddetine, gazabına *(öfkene)*, eline ve diline hakim ol. Bunların hepsinden korunabilmek için de badirelerden geri durup şiddetini tehir et ki, öfken geçsin de iradene sahip olabilesin. Şunu da iyi bil ki; birgün seni yaratana döneceğini, O'na hesap vereceğini, çok açık ve iyi bir şekilde hatırlatmadıkça, nefsine hakim olmak imkânını katiyyen bulamazsın.

Şimdi senin üzerine gerekli olan, senden evvelkilerin sana ulaşan adil hükmünü, yahut isabetli olan tutumlarını, yahut Peygamber Sallallahu Aleyhi Vesellem Efendimiz'den gelmiş bir haberi, yahut Kitabullah'daki bir farzı hatırda tutarak, bu gibi meselelerde bizden gördüğün hareket tarzına uyabilmen ve şu emirnamemde bildirdiğim ve ileride nefsinin arzularına kapılmanı mazur göstermemekliğin için elimde sana karşı sağlam bir hüccet bildiğim hükümleri tatbike çalışmandır.

36. En Son Dilek ve Dua

Artık Cenab-ı Hakk'ın geniş rahmetinden ve bütün istekleri kuşatmış olan azamet ve kudretinden dilerim ki, rızayı ilâhisi vechiyle kulları arasında güzel bir övgü ve ülkeler içerisinde en iyi eserler kurabilmek için, gücümüzün yettiği kadar çalışmaya seni de, beni de muvaffak kılsın. Hakkımızdaki nimetini tamamlasın ve bize olan ikramlarını kat kat artırıp sana da, bana da saadetle ve şehadetle can vermeyi muvaffak ve kolay eylesin. Bizim dua ve niyazımız Allah'adır. Salat ü selam, Allah'ın Resulüne ve onun iyi ve tertemiz Âl'i üzerine olsun.

BARIŞA DAVET III

1. NÜKLEER SIĞINAK: MARS

Nükleer bombayı icad eden, geliştirip, yaygınlaştıran insanoğlu Dünyayı yoketme aşamasına gelmiştir. Tarihindeki bu en büyük soruna köklü bir çözüm bulmakta geciken insanlık ümitsiz ve çaresizdir. Bu durumda teknoloji ve maddi olanağa sahip olanlar, olanaklarını en sonuna kadar kullanarak, yeryüzünden başka mekanlar bulup, dünyamız ateş topu haline gelmeden oralara taşınma, oralarda yaşamanın yollarını aramaktadırlar. Onlara sorarız: Üzerinde yaşadığımız dünyanın insan hayatı için mükemmel yaşam şartlarını, doğal olarak içerisinde barındırdığı hava, su ve toprağını hangi gezegene götürebilirsiniz?

Yirmi yıl önce Viking 1 ve Viking 2 uzay araçları ile başlayan Mars'ın fethi, Pathfinder ve robot Sojournur ile tamamlanmıştır. Mars'ın atmosferi, topografyası, haritası, toprağının ve taşlarının bileşimleri artık büyük ölçüde bilinmektedir. Önümüzdeki bir kaç yıl içerisinde taş toprak örnekleri getirecek araçlar yollanacaktır. Dünya'dan kontrol edilebilen robotlar, insana hiç gerek kalmadan istenilen bütün bilgileri insandan daha iyi bir şekilde elde edebilmektedir. Bütün bu gelişmelere rağmen, insanoğlunun Mars'a insan indirme kararlılığında olduğunu görüyoruz. Önümüzdeki yüzyılın başında eğer Amerikan kongresi onaylarsa 20-30 Milyar ABD doları bütçeli, insanlı Mars yolculukları başlıyacak ve Mars kolonileri kurulacaktır. Ikiyüz milyon kilometre ve yedi ay uzaklıktaki bir gezegende gönüllü mahkumlardan oluşan bir koloni planlanmaktadır.

Dünya'dan bu kaçışı zorunlu kılan sebep nedir? Bu arayış ilahi bir hükmün mü gereğidir, yoksa daha çok, 'benden sonra tufan' dedirten ve insana yakışmayan bir tutumun ürünü mü?

Söz konusu gezegenler arası keşif, daha önceki keşiflerden çok farklı özellikler taşımaktadır. Bilimsel araştırmaların amacı topluca insanlığa hizmet etmek olmalıdır ve genellikle öyle olagelmiştir. Yeryüzünde daha önceden bilinmeyen toprak parçalarına, kıtalara yönelik keşiflerin amacı, zenginlik ve güç elde etmek, yeni olanaklar aramak, hatta macera aramaktı. Ay'a erişmek iki süper güç arasındaki üstünlük yarışının sonucunu belirleyecekti.

Ya Mars'ın keşfi? Bu yolculuğun oraların zenginliğinin, doğal kaynaklarının, ilminin, medeniyetinin Dünya'ya taşınması veya yeryüzü yönetimlerinin, devletlerin kendilerine bağlayacakları yeni topraklar elde etme amacına hizmet ettiğini ya da bir güç gösterisi, bir yarış, bir ideal olduğunu savunmak zordur.

Bu keşif çabalarının amacı, Mars'ın nükleer bir sığınak haline getirilmesidir. Ve bu girişimin, Dünya, atom bombası dediğimiz kıyamet silahlarıyla ateş topu haline dönüşmeden önce sonuçlanması gerekir.

Atmosferi %95 oranında karbondioksitten oluşan, atmosfer basıncı dünyanın atmosfer basıncının %1'i kadar olan, bir günde sıcaklığın 20 ile 120 santigrad arasında değiştiği, kozmik ve ultraviole ışınlarına karşı korumasız olan Mars'ta yaşamak, Dünya yörüngesinde dönen uzay istasyonlarında yaşamak gibidir. Mars'ta yalıtılmış ortamlarda yaşayacak olan insanın, bu ortamlardan dışarı çıkarken uzay istasyonlarında olduğu gibi özel elbiseler giymesi gerekecektir. Yer çekiminin Dünya'dakinden üçte bir oranında az olması insanın metabolizmasını da olumsuz yönde etkileyecektir. Insanın beş duyu organından sadece gözleri işe yarayacaktır ki bu işlevi uzay araçları ve robotlar insandan çok daha iyi yerine getirmektedirler. Dolayısı ile 'Mars'ta nükleer sığınak' hedefine ulaşabilmek için koşulların çok zorlanması gerekecektir.

Nükleer silahların sorumsuzca kullanılacağı bir Dünya savaşında insan ne denizlerin kilometrelerce altında ne de Dünya yörüngesindeki uzay istasyonlarında sağ kalamaz. Yörüngelerdeki uyduları yerden vuracak laser topları üretilmiş denenmeyi beklemektedirler. Mars toprağı canlıların temel ihtiyaçları olan karbon ve nitrojen açısından zengindir. Ayrıca toprakta kimyasal olaylar olmaktadır. Bu önemli özellikler Ay toprağında yoktur.

Bu nedenle Mars nükleer bir sığınak olarak, Ay'dan daha elverişlidir. Mars'taki nükleer sığınağa kapağı atan, en iyi ihtimalle, bir kaç yüz kişi bu gezegende ne yapacaklardır? Milyarlarca insanyeryüzüyle birlikte yok edildiğinde, Mars'taki bu insanlar "biz kurtulduk" diye sevinecekler midir?

Yeryüzüne geri dönme, geri dönünce yaşanacak bir ortam bulma imkanları kalmayacağına göre bu keşifler neye hizmetedecektir? Uzaydan bizleri kurtaracak, savaşa çözüm bulacak, mahvedilen dünyayı onaracak bir ilimle, teknolojiyle midönülecektir?

Eğer insan uzaya ilim, teknoloji ve medeniyet taşıyorsa, (ki o gezegenlerde bu hizmeti taleb eden yoktur), niçin hemen burada, dünyada bu hizmetleri bekleyenlere çare olmuyor? Bunu görebildiğimiz, düşünebildiğimiz halde, niçin hala bu dünyayı aklı selimle imar etmek yerine yakıp yıkmaya çalışıyoruz?

2. KIYAMET SİLAHLARI: NÜKLEER BOMBALAR

Nükleer araştırmalar macerasının başlangıcında —hemen her bilimsel buluşta olduğu gibi— iyi ve kötü kullanım olanağı birbirine eşit ağırlığa sahiptiler. Iyi ve kötü yanyana duruyorlardı. Üreten, kullanan ve talep edenler açısından bu ikili kullanım olanağı zaman içinde birlikte geliştiler ama bu keşfi önce karanlık ve kötü yüzüyle tanıdık. Hiroşima ve Nagazaki'de insanların kobay olarak kullanıldığı toplu katliamların peşinden "madde enerjisinin keşfi" gündemi yavaşça işgal etti. Bu keşif, daha sonra enerji (tehlikeli de olsa), sağlık, ulaşım alanlarında insanlığın hizmetine sunuldu. Ama atom enerjisinin esas işlevinin yıkım ve ölüm olduğu gerçeğini kimse unutmadı. Bu buluşun karanlık yüzü aydınlık yüzüne her zaman baskın çıktı.

Yüzyılımızın son dönemlerindeki caydırıcılık stratejilerinin neden olduğu bir silahlanma yarışı içinde başını alıp giden atom silahı üretimi, dünyayı defalarca yokedebilecek bir kıyamet silahları stoğu oluşturdu. Şu anda yeryüzünde bilinebildiğikadarıyla 21.000'nin üzerinde kıyamet silahı var. Bu Hiroşima'daki patlamanın neredeyse 500.000 katı patlama gücüne eşittir.

Dünyanın siyasal yapısının tek kutuplu bir nitelik kazanmasıyla, insanlığın önünde barış için bir umut ışığı belirdiği düşünülmeye başlanmıştı. Fakat ne yazık ki dağıldı dediğimiz süper güçten canavarlar doğdu. Denetimsiz atom silahları ve busilahların yapımında kullanılan uranyum, plutonyum ve cihazlar silah tacirleri tarafından satılır duruma geldi. Sonuç olarak,artık yeryüzünde yalnızca devletlerin kendilerince sorumlulukları altına aldıkları kıyamet silahları yok. Terör örgütlerinin,yasadışı çıkar gruplarının ellerinde de kıyamet silahları var. Ve taraflar artık birbirini denetliyemez duruma gelmişlerdir. Çokyakın bir gelecekte, herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda kıyamet silahları çıkar grupları arasında pazarlık meselesihaline gelebilir. Artık topyekûn yıkımın başlangıcı olabilecek ilk kıyamet silahının tetiğine kimin, hangi sebeble, nerede ve nezaman basacağını kimse bilmiyor. Şüphe yoktur ki bunun sonuçlarıyla bütün taraflar ve tüm insanlık yüzyüze gelecektir.

Güneşe, galaksilerdeki tüm yıldızlara güç veren enerji, bu kez, aklı durduran bir felaketin emrine koşulacak, olancaşiddetiyle yeryüzüne salınıverilecektir. İlmimizi kullanarak yarattığımız gerçek, işte budur.

3. TAŞ DEVRİ Mİ, UZAY ÇAĞI MI?

Öyleyse, ilk bakışta anlamsız gibi görünse de, sorabiliriz: İnsan bugün, Uzay Çağı'nda Taş Devri'ndekinden gerçekten daha mı ilerde? Bu soru, Ay'a ayak basan, Mars'a, Güneş'e araç gönderen, diğer gezegenleri ziyaret etmeye hazırlanan, bilimin ve tekniğin zirvesindeki insanın, insanlık özelliklerinde, barışseverlik ve ahlakta, bir arpa boyu bile yol almamış olduğuna işaret ediyor. Bilim adamları ve tarihçiler, dünyanın son 5400 yılının yalnızca yüz yılında barış yüzü görmüş olduğunu hesaplıyorlar. Uçaklar ve uzay araçları ile göklere tırmanan Uzay Çağı insanı, Taş Devri insanının yalnızca traşlı ve kravat takmış biçimidir, diyebiliriz. Üstelik hemcinsini ve geri kalan dünyayı yok etme olanağı olmadığından, mağara insanının zorunlu bir masumiyeti vardı; Taş Devri insanları arasındaki çatışmalar, yalnızca çatışmakta olan taraflara zarar verirken, günümüzde bu çatışmalar milyonlarca masum insana ve onların yaşam alanlarına ciddi bir biçimde zarar vermekte. Uzay Çağı insanı sahip olduğu teknolojisi kadar insan olma irfanını ve ahlakını edinmediğinden, çok daha yıkıcıdır.

Oysa Uzay Çağı insanı bu irfana ve ahlaka her zamankinden daha yakın olma şansına sahiptir.

4. GÜNEŞ, SU, TOPRAK

Uzaydan bakıldığında, toprak ayrımsızca birbirine karışmış olarak bütün atalarımızı içinde barındırır. Her türlü coğrafya ve kültür sınırları yiter giderler. Şimdiye kadar derin bir unutkanlıkla gözardı ettiğimiz gerçek, Uzay Çağı insanı olarak, gözümüzün önünde apaçık bir fizik gerçeklik olarak, artık unutamayacağımız kadar yakınımızda.

Gezegenimiz ve üzerindeki yaşamı var eden güneş, su ve toprak da hiç durmaksızın bize birliğimizi işaret ederler. Güneşin ışık vermesinde, ısıtmasında, suyun yaşatmasında, arındırmasında, toprağın taşıyıcılığında, nimetlendiriciliğinde hiç bir tür ayrım gözetme bulunmaz; Güneş, su ve toprak, dil din, ırk ve benzeri hiçbir ayrım gözetmeksizin tek bir kardeşlik olarak hepimizi kucaklar. O halde biz ayrımları düşmanlığa dönüştürme hakkını nereden aldığımızı sanıyoruz?

Topyekünüz. Ve bu topyekünün yaşamından da insan sorumludur. Bu da insanın insanlığına nakşedilmiştir.

Eğer insan bu topyekünü koruyamazsa, o zaman doğa unsurları, insanı ve gezegenimizdeki canlı yaşamı ölümdebirbirlerine bağlayacaktır; rüzgar ve su, iki ülke arasındaki ufak bir sürtüşmeden bile doğacak zehirli bir serpintiyi, buülkelerin sınırlarının çok ötesine taşıyacaktır. 1986 yılında Çernobil atom santralındaki kazanın etkilerini Kanada, ABD veJaponya'da gördük. Biliyoruz ki, tek bir atom silahı bile, bir atom reaktörünün uğrayabileceği en kötü kazanın yol açtığındançok daha geniş bir alanda yaşamı tehdit edebilecektir.

Şunu da biliyoruz; tek bir atom silahı bile kalsa, tüm gezegenimizde yaşam tehdit altındadır ve önlemler yerküreselolmalıdır. Bu da hemen, şimdi olmalıdır. Çünkü gezegenimiz anbean insanoğlunun sorumsuzca ve büyük para ve emekyatırımları ile inşa ettiği "kıyamet makinası"nın tehdidi altındadır.

Hiroşima'dan bu yana hep aynı yol ayrımındayız: Insanlık, ya topyekûn yaşamın sorumluluğunu edeple taşıyarak, yaşamhazzını gelecek nesillere de bağışlamayı öğrenecek, ya da hiçbir şey öğrenmemiş olarak, gezegenimizle birlikte yokoluşagömülecektir.

5. YENİ DÜNYA YA DA KIYAMET ÇAĞI

İlk atom bombasının patlatıldığı 1945'ten bu yana yeni bir dünyada yaşadığımızı söyleyebiliriz. Hiroşima insanlık tarihinin belki de en önemli dönemecidir. O dönemeçten beri insanlık yokoluşunu kendi iradesinde taşıyor. 52 yıldır da çocuklarımız kendi ellerimizle açtığımız Kıyamet Çağına doğmakta.

Kutsal bir söz, "İnsanlar kıyameti kendi elleriyle koparacaklardır," der. Dehşeti söze sığmayan bir sona gittiğimizi biliyoruz, konuşuyoruz ve hiçbir şey yapmıyoruz. Yani, güneşimize, galaksilerdeki tüm yıldızlara güç veren enerjinin bu kez yokoluşumuzun emrine koşulacağını, olanca şiddetiyle yeryüzüne salınıvereceğini biliyoruz, konuşuyoruz ve hiçbir şey yapmıyoruz.

Sanki kıyamete maruz kalan insanlar değil de algıları ve becerileri ancak kendi bedenlerini yaşatacak kadar çalışan, yalnızca özbenliğini düşünecek kadar akıllı iki ayaklı bir takım yaratıklar.

Bu cennet dünyamıza kendi ellerimizle son vereceğiz gibi görünüyor. Insan akıl ve vicdan ile donanımlı yaratıldığına görekıyameti koparan eller artık insana ait sayılamazlar. Ve çılgınlığın böylesini henüz hiçbir yaratıkta görmedik. Işte topyekûnölümümüz ve arkamızda bırakacağımız bir damla göz yaşı bile olmayan boşluk.

Bilge bir halk deyişi vardır: "Kendim ettim, kendim buldum, kime ne?"

6. ÇOCUKLARIMIZI ATEŞE BIRAKIYORUZ

Çocuğumuzu bir odaya bırakacağımızı düşünelim: bir tarafta ateş var, bir tarafta su. Odanın hangi yanına bırakırız çok sevdiğimiz evladımızı. Geleceğimiz için, çocuklarımız için ateşi söndürelim, işi suya bırakalım istiyoruz. Çocuklarımızı kendi ellerimizle ateşe atmayalım istiyoruz.

Eğer, Birleşmiş Milletler topluluğu olarak bizler, aklı selim ve vicdan hissiyle bu tehlikeye son veremezsek, çocuklarımız bu gücü nereden bulacak? Birleşmiş Milletler platformu bu tehlikeye tatmin edici bir çözüm bulamıyorsa, başka ne işe yarar; varoluşunun amacı nedir?

Ve eğer insanlar, insanlığa ve kendilerine acımıyorlarsa, hiç değilse dünyanın hayvanlarına, bitkilerine, Adem'le Havva'dan bu yana insanlığın yükünü taşımış olan bu masumlara acısınlar.

Gelişmiş ülkelerin silah üretim ve satışları, 100 milyarlarca dolarla ifade edilmektedir. Bu silahların sebebiyet verdiğiölümlerden, katliamlardan, bu silahları üreten ve satanların hiç mi sorumlulukları yoktur? Silahlara yatırılan paranın küçükbir kesri, nice fakir ülkeyi açlar listesinden silmeye yetecek seviyedeyken, 1997 yılında sadece Afrika kıtasında milyonlarcainsan açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

Bir tek canlıyı, örneğin karaya vurmuş bir balinayı kurtarmak için gösterilen takdire değer çaba ve hassasiyeti niçinçocuklarımız ve insanlık için de göstermiyoruz.

7. İKİNCİ TUFAN

Bir su tufanı olan Birinci Tufan, Hz. Nuh'un gemisinde bulunmayan bütün canlıları yok etmişti. Bu açıdan Hz. Nuh'aIkinci Adem diyebiliriz.

Bu kez bir ateş tufanı ile karşı karşıyayız. Su tufanı, dünyaya ve onun hayat barındırma yeteneğine zarar vermediğihalde, ateş tufanı her şeyi yok edecek, yerküreyi küle çevirecektir.

Gerçeği gözardı etmenin yararı yoktur. Bütün Dünya devletleri, gerçeğin, şeytani hatanın farkındadırlar. Insanlıkdünyayı yakmaya, üzerindeki insan, hayvan ve bitkileriyle beraber ateşe ve küle çevirip, yok etmeye hazırlanıyor.

Bu cehennem azabının sorumluluğunu kim yüklenecek? Bu evrensel acının, insanlığın ve yeryüzündeki hayatınkatledilmesinin hesabını vermeye kim kendini hazır hissediyor? Bu sorunu biz çözmeyeceğiz de, Dünya dışından geleceğinisandığımız insanüstü varlıklar mı çözecek? Insanlar yalnız ben merkezci akılla mı, yoksa geneli, bütün insanlığın faydasınıdüşünen selim akılla mı hareket etmelidir?

Bizleri hareketlere sevk eden sözlerimize ve beyanlarımıza dikkat edelim. Yetkili kişinin tek bir sözü nükleer savaşlarıbaşlatabilir. Unutmayalım ki, bir söz herşeyi yok eder, bir söz herşeyi var eder.

8. ÜÇÜNCÜ ADEM

Üçüncü Adem kim olacaktır? Dünyadaki Ateş Tufanı'nı terkedip, uzayda yaşam şartları oluşturulmuş yeni nükleerbarınağından, kıyamet oyunu seyredecek olan Üçüncü Adem'in kimliğinin ve milliyetinin kendisi için bile bir önemikalmayacaktır.

Üçüncü Adem'in yeni barınağı neresi olacaktır? Mars mı?

Görünürdeki tek yaşanabilir yer, üzerinde olduğumuz gezegendir. Onbeş milyar ışık yılı uzaklığa, evrenin sınırlarınabakan bilim adamları, henüz dünyaya benzeyen tek bir gezegen keşfedememişlerdir.

Insanoğlunun nükleer bir savaş sonucu, bir uzay istasyonunda ya da başka bir gezegende en fazla beş yılyaşayabileceğini varsaysak bile, buraya sığınanlar tekrar dünyaya dönmek zorunda kalacaklardır. Oysa dünyadaki radyasyonartıklarının etkisinin geçmesi için binlerce yıllık bir süre gerekecektir.

Bütün bunlar ayağımızın altında çiğnediğimiz alçak gönüllü toprağa biraz daha dikkatli, biraz daha düşünceli ve saygılıolmamız gerektiğini söylemiyor mu?

9. SORUNUN ÇÖZÜMÜ

Dünyayı tehdit eden nükleer felaket için kısa vadede ne yapılacağı açıktır: Bütün nükleer ve termonükleer silahlar en kısa zamanda yok edilmelidir. Ancak uzun vadede bu da bir çözüm değildir. Nükleer bir bombanın yapılabileceğinin 1939 yılında farkına varılmış, 6 yıl gibi bir süre içerisinde büyük teknolojik zorluklar aşılarak, 1945 yılında ilk nükleer bomba üretilmiştir. Dünyadaki bütün silahlar mucizevi bir şekilde bir anda yok olsa, insan bugünkü bilgi birikimi ve sahip olduğu teknoloji ile bu silahları birkaç hafta içinde tekrar üretebilir. Teşhisi iyi koymak lazımdır. Dünya'yı yok olmanın eşiğine getiren görünüşte nükleer silahlar, özünde ise insandaki kin, nefret, hırs, gurur gibi yıkıcı ahlak özellikleridir. Gerçek tehdit budur.

Yüz binlerce yıldır Dünya üzerinde yaşayan biz insanlar için artık bıçak kemiğe dayanmıştır. Ya merhamet, şefkat, sevgi gibi insanî özelliklerle donanarak Dünya'ya barışı indireceğiz, ya da bozguncular ve kan dökücüler olarak kıyameti kendi ellerimizle koparacağız.

10. ATEŞ YERİNE SU

Nefret, nefretle sönmez. Nefret, hoşgörü, merhamet ve nihayet sevgiyle söner. Ateşi ateşle söndüremeyiz; ateşi söndürmek için su lazımdır. Bugün, insanlığın herşeyden çok suya ihtiyacı vardır: Hayat suyu, Barış suyu. Açıktır ki, varlığımızı sürdüremezsek, bütün diğer ihtiyaçların da anlamı kalmayacaktır.

11. ÇIKIŞ YOLU

Yok oluş eşiğindeki insanlık, birliğinden ve özünden ayrı düşmenin acısını yeterince çekerek, tecrübe kazanmıştır. Insan aklı ve kalbi bir türlü yaşayamadığı birliği ve sevgiyi çoktan beri aramaktadır. Yaratılmışların en şereflisi olan insanoğlu peygamberlerin bize getirdiği ahlakla ahlaklanmaya çalışmalı, Alemin birliğini idrak edebilmelidir.

Tüm insanlığa sesleniyoruz:

Tek bir birlik olarak insanlığımızın çoktan yitirdiğimiz özünü yeniden yaşatalım. Bunun için de sahip olduğumuz dört büyük kitaptan; Tevrat, Zebur, Incil ve Kuran'dan yararlanalım. (Diğer bütün dinsel yazılar, doğrulukları ölçüsünde bunların şerhi, yorumu ya da açıklaması olarak düşünülebilir.) Ilahi emir mahiyetindeki bu dört kitaptan hangisi bütün insanlığın maddi ve manevi huzurunu tatmin ediyorsa onu kendimize önder yapalım. Bundan alacağımız güçle ateşe karşı su üretelim. Insan aklını ve kalbini hükmü altına almış olan nefsani ve şeytani dürtülerden arınalım.

Dünyamızı yok etmeye değil, onu insanca, aklıselimle, kalemle, tıbbın ve tekniğin şimdiki zirvesinden imar etmeye çalışalım.

Insan başta olmak üzere, insana yardımcı olan bitki ve hayvan alemleri ile birlikte, bütün dünyaya karşı biraz merhamet duyalım.

Kararı dünya liderlerine ve bütün insanlığa bırakıyoruz.

Bu dünyayı yaratanımız olan Allah'tan bir hediye olarak almış bulunuyoruz. Yerküre bize bir armağandır. Aklıselim ve vicdan ile, bu mekanı, bize emanet etmiş olan Allah'a iade edelim.

Maddi ve manevi insanlığı
son karıncasına kadar bütün hayvanlarıyla,
en küçük çiçeğine kadar bütün bitkileriyle dünyayı,
ulvi bir vicdan hissiyle seven; aklıselim sahibi;
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı,

Ahmet Kayhan